
BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XVI
G
68
NAPOLI

IO. LINDESTOLPE
MED. DOCT.

LIBER
DE
VENENIS

IN ORDINEM REDACTVS COROLLARIIS ANIMADVERSIONIBVS ET INDICE ILLVSTRATVS

AVCTORE

CHRISTIANO GOTTFR. STENTZEL

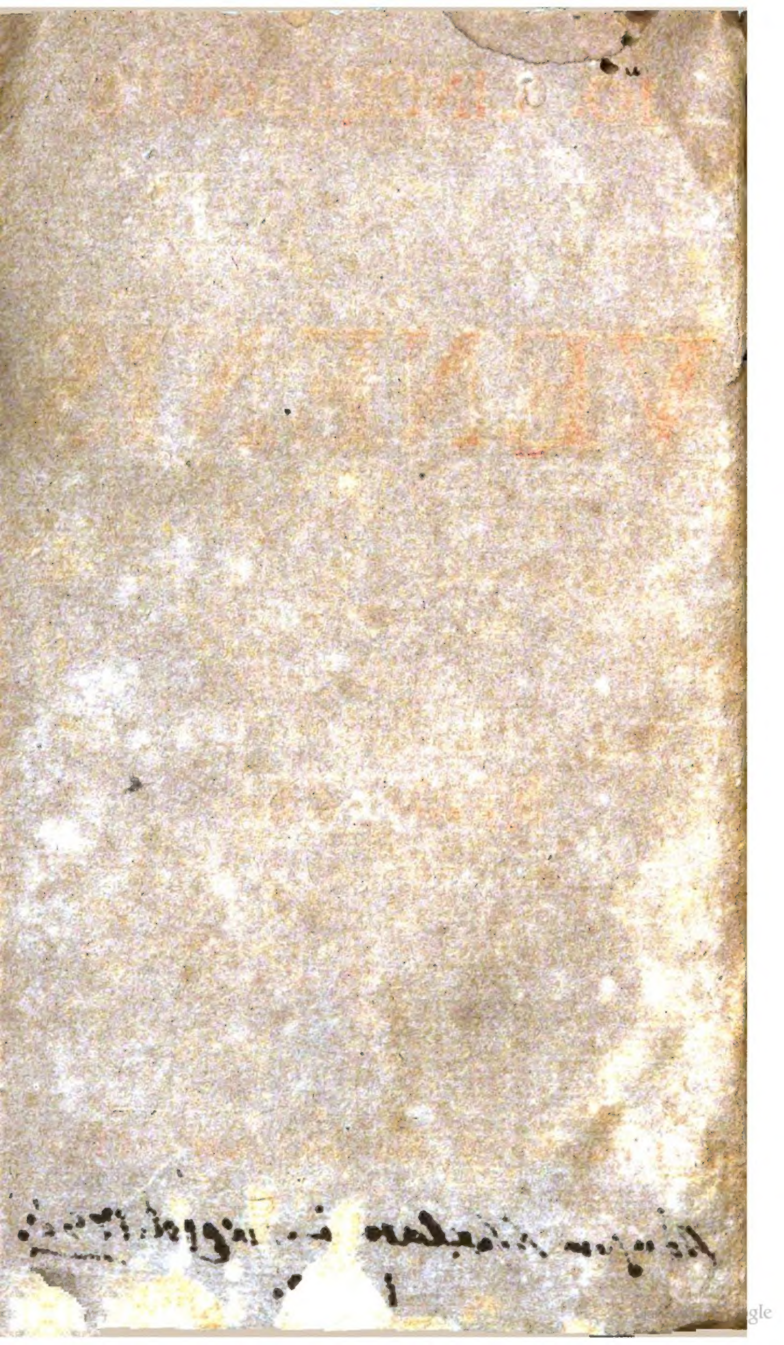
ARTIS SALVTARIS AC PHILOSOPHIAE DOCTORE, CHIRVRGIAE ET PATHOLOGIAE IN ACADEMIA VITEMBERGENSI PROFESSORE PVBLICO ORDINARIO P. T. FACVLTATIS MEDICAE DECANO.

FRANCOFVRTI ET LIPSIAE

IMPENSIS GOTTL. HEINRICI SCHWARTZII
M D C C XXXIX.

Ad usum ... Neapol. 1740.
1. 60.

PERILLVSTRI
ATQVE
EXCELLENTISSIMO DOMINO

DOMINO
CHRISTIANO
GOTTLIEB
AB HOLZENDORF

DYNASTAE
BAERENSTEINII, LICHTENAVII
SVPERIORIS, RELIQV.

POTENTISSIMI SARMATARVM
REGIS
ELECTORIS SAXONIAE
SVMMI SENATVS ECCLESIASTICI

PRAESIDI

REGII CVBICVLI COMITI PVRPVRATO
AERARII PROVINCIALIS QVAESTORI
DOMINO SVO PERINDVLGENTI
FELICITATEM PERPETVAM!

PERILLVSTRIS
ATQVE
EXCELLENTISSIME DOMINE

Peregrinos literarum fructus, patriis amico sociatos connubio, Tibi, Domine Perillvstris, summa animi pietate, piaque religionis et obsequii, Tibi debiti, verecundia, offero, exhibeo, trado. Rubore, pudorem consequente, suffundor, moram recordans, et languorem respiciens, quo quasi sopitus, nulla ex parte, partibus officii mei

mei ſatisfacturus, ſatisfeci. Exultat laetitia ac gaudio triumphat Leucoris noſtra, frontem exporrigunt Patres huius Academiae conſcripti, maxima affecti uoluptate, gaudent una ac uehementer laetantur Muſae noſtrae, e moerore, quo affligebantur, exemtae, omnia multiplici applaudentium plauſu, approbatione ac gratulatione plena ſunt, quam primum certis nuntiis, certis auctoribus, comperimus, quod TV, DOMINE EXCELLENTISSIME, grauiſſimus literarum literatorumque Cuſtos, Defenſor ac Patronus, Patrocinium Academiarum et Eccleſiarum in Saxonia ſummum, Regia auctori-

toritate in Te ſuſceperis, ſu-
cepti rationibus optime et ſa-
ientiſſime proſpecturus ac
onſulturus. Accedo iam et
gomet, ſed pudore praeſtri-
tus, tacitoque affectus rubo-
e, nec uerba, nec argumenta,
ut ſubſidia, inuenio ſufficien-
a, meam, quam iam accuſaui,
xcuſandi tarditatem, officio-
ue meo, quo Tibi, Domine
erillvstris, deuinctus tene-
r, perfecte planeque fungen-
i. Inter eos omnino, qui Tibi,
Domine Excellentissime,
raeſidium, in Summo Sena-
u Eccleſiaſtico clementiſſime
ollatum, felix fauſtumque
ſſe cupiunt, optant, et pre-
antur, ultimus quidem nu-

)(4 mero

mero ſum, minime uero committam, ut grati ſtudio atque officio animi, TIBI, DOMINE PERINDVLGENS, ſemper attenta cura praeſtando, ultimus inueniar, omni potius ſedulitate, omni mentis corporisque contentione, omni cogitatione, in id incumbam, ut ipſa re, rerumque teſtimoniis, meam erga TE, DOMINE GRATIOSISSIME, pietatem, deuotionem, ac religionem, exacte ac perſpicue probare ac demonſtrare queam. Nunquam oculis TVIS praeſentem librum expoſuiſſem, imo, ne quidem, TIBI, DOMINE EXCELLENTISSIME, in tanto Dignitatis faſtigio collocato, tot tantis-

que

que praesentissimi momenti
negotiis obruto et distracto,
commodis Ecclesiarum, Aca-
demiarum et Scholarum pro-
mehendis semper intento,
quem arduae nullo non tem-
pore occupationes occupa-
tum tenent, ac multiplex a-
ctuum publicorum et con-
trouersiarum turba circumso-
nat, praesentes de uenenis
meditationes consecrare et
publice dedicare conatus fuis-
sem, nisi incredibilis ac pro-
pe singularis ac Diuina, Do-
MINE PERILLVSTRIS, Gratia
TVA, qua quosuis sedulos li-
terarum cultores amplecteris,
me, iam iam a proposito de-
clinantem, reuocasset, mihi-

)(5 que

que erubeſcenti et haeſitanti animum denuo addidiſſet. Hoc ſolatio recreatus, hac ſpe lactatus, TIBI, DOMINE EXCELLENTISSIME, iam offero, quod poſſum, non quod uolo; uellem equidem, ut praeſtantius, tantoque dignum Heroe, animi, TIBI totum dediti ac deuincti, ſpecimen, in promtu haberem, ſed, cum deſiderium meum, meas excedat uires, TE, DOMINE PERINDVLGENS, bona uoluntate, ac ſtudio in TE meo, quae ſola in magnis etiam ſufficiunt, clementer acquieturum, certe ſpero, ſpeque plenus confido. Confidentia illa creſcit, creſcente, cum annis,

nis, literarum, et de iisdem
bene merendi amore, quo in-
census atque incitatus, per
octodecim, quos in hac Aca-
demia, docendo exercendo-
que medicinam, transegi, an-
nos, hanc consuetudinem,
hunc ordinem obseruaui, ut,
dito quotannis uno, alteroue,
uel pluribus speciminibus,
partae Docentis, mihi cle-
mentissime demandatae, ra-
tionem redderem. Reddo
t eandem iam TIBI, DOMINE
EXCELLENTISSIME sed minus
sufficientem, sufficiet autem,
addito, quod Gratia TVA mi-
hi promittit, pondere. Acci-
pe, quaeso, et aspice serena
fronte menteque libellum, sa-
luta-

lutares et noxias uneneorum uires enodantem, ac Tvo, Domine Perillvstris, Patrocinio ac Gratia me haud dedignare. Hoc, uti uotorum meorum ſumma eſt, ita Diuinum Numen indefeſſis pro Tva Tvaeqve Perillvstris Gentis incolumitate perpetua precibus ſollicitabo, fatigabo, qui nunquam non ero

PERILLVSTRIS
ATQVE
EXCELLENTISSIMI NOMINIS
GENTISQVE TVAE

Vitembergae
V. Iduum Octobris.
Ao. CIↃ IↃ CC XXXIIX.

Cliens deuotiſſimus
CHRIST. GOTTFR. STENTZEL.

BENE-

BENEVOLO LECTORI
S. P. D.
HRIST. GOTTFR. STENTZEL
RTIS SALVT. ET PHILOS. DOCT. ET PROF.
PVBL. ORD. VITEMBERGENSIS.

Praesumtam non modo atque ementitam, sed abominandam prorsus summeque detestabilem PLINII a) iudico sententiam, qui nullus retur asserere: terram, et uenena, nostri misern, instituisse, ne, in taedio uitae, dirae famis ors, terrae meritis alienissima, lenta nos consueret tabe, ne, lacerum corpus abrupta disspergent, ne, laquei torqueret poena praepostera, inuso spiritu, cui quaereretur exitus, ne, in prondo quaesita morte, sepultura pabulo fieret, ne, rri cruciatus scinderet corpus. Ita est, miserta nuit id, cuius facillimo haustu, illibato corpore, tum toto sanguine, extingueremur, nullo labo, sitientibus similes, qualiter defunctos, non uocris, non fera attingeret, terraeque seruaretur, i sibi ipsi periisset. Haec temeraria impuden, impudensque, numerose et iucunde cadens, a hic Plinius utitur, nititurque, argumentatio, ilosophiae Stoicae, ἀπάθειαν, seu ἀναλγησίαν, io commendantis, inculcantis, fructus est. Vis igitur, nimiam, qua Stoici prae aliis excellere lebant, sapientiam, proximam summae demen-tiae

a) Hist. Natur. Basileae, in fol. 1554. a Frobenio, edit. lib. 2. cap. 63. p. 19.

tiae caufam fuiſſe. Vides Plinium, horum ueſtigia prementem, cum ratione inſanire. Vides, inquam, eundem, de uenenorum diſputantem fine, finem eorum genuinum prorſus ignorare. Farrago argumentorum, ſibi contradicentium, quae affert Plinius, connexi et fundati argumenti, certique ac firmi fundamenti defectum innuit ac demonſtrat. Non opus eſt malis exemplis, multo minus ad eadem patranda artificioſis homines adducendi perſuaſionibus, nec deteſtanda facinora ingenioſe excogitatis defendenda ac ſuffulcienda rationibus, cum iisdem maximam mortalium partem, ad mala per ſe procliuium, miſere elidi, atque interire, quotidie aduertamus. Nec unquam ſapiens, uere ſapiens, aſſerto Pliniano, tot contradictionibus referto, ſanaeque rationi et ſacris literis aduerſo, aſſenſum praebebit; terram enim, munificam omnium, quae deſiderari poſſunt, bonorum, matrem eſſe, primo Plinius aſſerit loco, mox deinde, tanquam prioris immemor ſententiae, ſubiungens: eandem, ne fame ſitiue, ex neceſſariorum inopia alimentorum et potulentorum, luctuoſo intereamus modo, ſimul produxiſſe uenena, uitae, una cum omnibus calamitatibus, allatura finem. Repugnat plane, munificae matris, omnia neceſſaria largientis, naturae, neceſſariorum egeſtas alimentorum, terra quippe, innumeris plantis, fruticibus, arboribus, animantibus abundans et exultans, omnis generis frumenta, radices, olera, legumina, fructus, carnes, aliaque alimenta, eaque innumera fere, tum ſolida, tum fluida, in maxima

ſup-

ſuppeditat copia, adeo, ut, hoc deficiente, abundantia alterius, alterius penuriae ſuccurrat, ac hoc, noſtrae aduerſo naturae, diſplicente, habeamus plura, ex quibus grata, congruaque, ſeligere, atque adhibere queamus. Ac quis, cum ratione et perpetua conſtantia conſentiens, eo, quo ab ipſa natura deferimur, delatus, credet, aut plane aſſeret: Summum Numen, humani Creatorem ac Conſeruatorem generis, aliquid hunc in finem condidiſſe, quo mortalium interitus accerſatur, promoueatur, acceleretur. Nonne quotidianis edocti experimentis comperimus, ea ipſa, quae communi perniciosiſſimorum nomine uenenorum, allegantur, damnantur, multis, et medicamenta, et alimenta fuiſſe, et adhuc eſſe? Nonne e contrario alimenta, potulenta et medicamenta optima, quorum bonam indolem, uires, et operationes, unanimi omnes praedicant conſenſu, multis morbis, mortique praematurae, abuſu, anſam dederunt. Si Plinius diuerſa ita dictorum uenenorum principia et facultates etiam atque etiam conſideraſſet, ac diſcrepantes, qui hinc in uariis ſubiectis reſultant, effectus, accuratiori examine eruiſſet, et certiori mentis trutina ponderatos examinaſſet, aliam certe ſententiam, certioribus nixam rationibus, tuiſſet. De uiribus hoc modo, fineque uenenorum, Plinius, ut coecus, de coloribus, loquitur, et disſerit, *c' eſt un iuger*, dicunt Galli, *comme un aveugle des couleurs*. Nondum quippe, examinata perſpeaque corticis exterioris, quo fructus comprehentur, ſecluſus, figura, natura ac uirtute, mox de ipſis

ipſis fructus operationibus ſuum fert iudicium, iudicio licet ſapientis aduerſiſſimum. Quid pluribus opus? ipſe PLINIVS, *b*) ſibi non ſatis conſtans, alio aliam prorſus ſententiam loco amplectitur, reprobans, quod modo affirmarat, hunc in modum loquendo: ſequitur natura frugum, hortorumque, ac florum, quaeque alia, praeter arbores, aut frutices, benigna tellure proueniunt, uel per ſe tantum herbarum immenſa contemplatione, ſi quis aeſtimet uarietatem, numerum, flores, odores, coloresque, et ſuccos ac uires earum, quas ſalutis aut uoluptatis hominum gratia gignit. Qua in parte primum omnium patrocinari terrae, et adeſſe cunctorum Parenti iuuat, quanquam inter initia operis defenſae. Quoniam tamen ipſa materia intus accendit ad reputationem eiusdem parientis et noxia, noſtris eam criminibus urgemus, culpamque illi noſtram imputamus. Genuit uenena, ſed quis inuenit illa praeter hominem? Cauere ac refugere alitibus ferisque ſatis eſt.

Satis hoc omnino eſt brutis, ratione deſtitutis, quidni hominibus, intellectu praeditis? Minime uero ſatis eſſe, cum CICERONE *c*) iudico, quid faciendum, non faciendumue ſit, ſed ſtare etiam oportet in eo, quod prudenter iudicatum. Nihil uero nobis natura iucundius, nihil charius, nihil rationali uita dignius, cui omnis noſtra diligentia, diligensque attentio atque indulgentia impendatur, impenſa

b) Hiſt. Nat. lib. 18. cap. 1. edit. cit. p. 310.

c) Lib. 1. de finibus.

impenſa conſumatur, dedit. Quid uero magis ab his abhorret, quam morbus, morsque praematura, uiolentis adducta mediis? Quid hominum incolumitati uitaeque infenſius, quam repentinus, quem praeceps hauſti uis uirulenta ueneni, procurauit, interitus, peſſimum relinquens ſpectaculum, in omnium quotidie uerſans ore? Quid ſanae legibus rationis aduerſius, quam pernicioſi deglutitione ueneni, ſuccos nimium reſoluentis, condenſantis, uiſcera erodentis, obſtruentis hominemque ipſum miſera torquentis ratione, uitam, qua homini nihil antiquius eſt, nec eſſe poteſt, ſibi ipſi adimere? Vt ſane, ex CICERONIS *d)* effato, bona, naturam ſequentes, appetimus, ſic a malis natura declinamus. Quiuis nempe ſe ipſum, ſuamque uitam, naturae, qua nihil potentius, potentia ac uiribus, incitatus, diligit. Quid uitae, quid ſanitatis, uſura, ſuauius? quid expotatius? quid contra morte infenſius? quid acerbius? quid triſtius? Quid igitur, his ita conſtitutis, atque in apricum deductis, reſtat, quod non audeat ſperetque diabolus perſuadere miſeris hominibus, cum huiusmodi technis et perſuaſionibus adeo ipſos inducere poſſit, ut uitam abdicare, mortem ambire malint. Horum igitur fructibus fruiturus cacodaemon, homines ingenio intellectuque praeſtantiſſimos, uoluntate contra, menteque, a bono perficiendo, alieniſſimos, nequiſſimos, ſceleratiſſimos, ſeligit, iisque, tanquam perfectiſſimis atque accommodatiſſimis uſus inſtrumentis, optimos quoque haud

)( )(raro

d) lib. 4. Tuſculanar. Quaeſt.

raro fallit, bona ſuadendo, maiora mox hinc conciliaturus mala; mala, ſub optima bonorum ſpecie cauſaque, ſiſtendo, commendando; certiſſima atque euidentiſſima bona, malorum nomine, diſſuadendo, commemoratis pro forma, quae hinc certo expectanda ſunt, malis; mala denique diſſuadendo, peiora, omnium malorum complementa, inducturus. Haec diligenter diſquirens et conſiderans, peſſimam grauiorum, quos PLINIVS fouet, errorum originem, non aliunde, quam a temerariis Stoicorum, quae ſibi fingebant, quae aliis commendabant, ἀλυπίας καὶ ἀπονίας fundamentis, uti antecedentibus iam monui, arceſſendam eſſe, arbitror. Nullo unquam tempore defuerunt, aut iam deſunt, qui ſtulta plane, diuini, uti temere credunt, ingenii, iudicii, ac uirtutis perſuaſione elati, rem omnem turbidam ac controuerſam reddendo, totum reipublicae ſtatum maxime peſſundant, corrumpunt, euertunt, eliminandum retinendo, retinendum eliminando, bonaque malis, mala bonis, ima ſummis, miſcendo. Hinc multi cum LVCANO *e*) exclamant: ſunt nobis nulla profecto Numina, cum coeco rapiantur ſingula caſu, mentimur regnare Iouem. Nam, dum rapiunt mala fata bonos, cum OVIDIO *f*) ratiocinantur, ignoſcite faſſo, ſollicitor nullos eſſe putare Deos. Eo usque hominum impiorum ueſania iam proceſſit, ut Diuini cultum Numinis, pro figmento prudentum, frenandae multitudinis ferociae accommoda-

ta

e) lib. 7. *f*) lib. 3. Eleg. 8. Am.

to, habeant, ſequentes POLYBIVM, g) qui, quod ſane mireris, ex hac cauſa Romanos laudat, *μεγίστην*, ſcribens, *δοκεῖ μοι διαφορὰν ἔχειν τὸ Ρωμαίων πολίτευμα πρὸς τὸ βέλτιον ἐν τῇ περὶ Θεῶν διαλήψει. Καί μοι δοκεῖ τὸ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὀνειδιζόμενον τοῦτο συνέχειν τὰ Ρωμαίων πράγματα· λέγω δὲ τὴν δεισιδαιμονίαν, ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἐκτετραγώδηται καὶ προσῆκται τοῦτο τὸ μέρος παρ' αὐτοῖς, εἴς τε τοὺς κατ' ἰδίαν βίους, καὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως, ὥστε μὴ καταλιπεῖν ὑπερβολήν, ἐμοίγε μὲν δοκοῦσι τοῦ πλήθους χάριν τοῦτο πεποιηκέναι. Πᾶν γὰρ πλῆθός ἐστι ἐλαφρὸν καὶ πλῆρες ἐπιθυμιῶν παρανόμων, ὀργῆς ἀλόγου, θυμοῦ βιαίου. Λείπεται τοῖς ἀδήλοις φόβοις, καὶ τῇ τοιαύτῃ τραγωδίᾳ τὰ πλήθη συνέχειν.* Nemini igitur mirum uideatur, cur, ſuccreſcentibus huiusmodi peſtis moralis uenenis, ſaepe etiam dapes Magnatum uenenis naturalibus atque artificialibus contaminentur. Sed, quo conſilio, quo auxilio ex his eluctaturi malis, rebus deſperatiſſimis ac difficillimis medebimur? Ara certiſſima, ad quam tuto hic confugere licet, eſt Pietas, ueram ueri Dei culturam ſequens; quae in humillima Dei trinuni reuerentia conſtituta, omnem fucum damnat, ſuperſtitionem reprobat, ac quaeuis uitia auerſatur. Hanc praeſertim Ducem ſequi, hac uia incedere decet Medicum, qui alias, Dei ope et gratia deſtitutus, nihil boni unquam praeſtabit. Tale exemplum ſuppeditat noſter LINDESTOLPE, uir cer-

g) lib. cap. II. et 12.

te eruditus ac prudens, ac, quod praecipuum, pius et ſincerus, uno uerbo, genuinus Medicus. Optaui non ſaltem, ſed omnem etiam impendi operam, Tibi, Beneuole Lector, exactam deſcriptionem fatorum, quae per uitam ſuam habuit Noſter LINDESTOLPE, ſuppeditandi, ſed praeter ea, quae primo capite, de eiusdem Parente, milite gregario, et ſumma, qua preſſus fuit, paupertate, nihil reſcire potui. Quod uero eiusdem pietatem, peritiam, ſedulitatem, ingenii promtitudinem, iudicii praeſtantiam, ac ceteras, quibus ornatus fuit, uirtutes attinet, de his te certum reddent ſequentia, quae Tibi perlegenda commendo, capita. Quo uero diſtinctum de argumentis, hoc libro pertractatis, conceptum acquiras, Tibi Beneuole Lector, praecipua eorundem momenta, corollariis paucis comprehenſa, et ex ipſo libro excerpta, conſpicienda, examinanda, ſequentibus trado.

I. *Vita hominis in mutuo functionum mentis et corporis commercio conſiſtit.*

II. *Vita corporis a ſanguinis circulo dependet.*

III. *Sanitas, notat liberum et conſtans, ſine dolore, ſine mora, ſine incommodo procedentium functionum mentis et corporis exercitium.*

IV. *Morbi contra ratio formalis in partium et functionum laeſione fundata eſt.*

V. *A diſcrepante corporum conſtitutione, diuerſi unius eiusdemque remedii effectus reſultant.*

VI. *Hinc omnia medicamenta, ſunt uenena.*

VIII.

VII. *Omnia econtrario uenena, ſunt medicamenta.*

VIII. *Omnia alimenta, ſunt medicamenta.*

IX. *Omnia medicamenta, ſunt alimenta.*

X. *Vis uitae eſt, quae uim agendi uenenis tribuit.*

XI. *Vis uitae notat motum cordis, mutua cauitatum contractione et dilatatione conſtantem.*

XII. *Ergo omnia uenena in mortuis nihil, uel maxime parum, agunt.*

XIII. *Quo maior uis uitae, eo facilius homines morbis acutis corripiuntur, iisque correpti moriuntur.*

XIV. *Robuſtus homo, rigidioribus neruis ac ſuccis tenuioribus inſtructus, citius acri perimitur ueneno, quam debilis, laxiora obtinens ſolida.*

XV. *Debilem contra, phlegmaticae hominem conſtitutionis, citius interficiunt uenena adſtringentia atque obſtruentia.*

XVI. *Venena itaque, ſanguine ſuſcepta, plus agunt in arteriis, quam uenis.*

XVI. *Omnia cardiaca ita dicta, quae uim cordis augent, ſunt peſſima in ſiccioribus uenena.*

XVII. *Languidi non tam cito contagiis afficiuntur, quam robuſti.*

XIIX. *Venena omnia, uel ſunt acria, uel obſtruentia, uel narcotica.*

XIX. *Acria primum ſunt acida, eaque iterum uel uegetabilia, uel metallica.*

XX. *Deinceps dantur acria putrefactiua alkalina, ex animalibus, et plantis, uel naturaliter, uel putrefactione externa alcaleſcentibus, deſumta.*

XXI. *Demum etiam proſtant acria mechanica, ex non uenenis facta uenena.*

XXII. *Obſtruentium atque obturantium uenenorum alia dicuntur infrigidantia, alia flacciditatem ſolidis inducentia.*

XXIII. *Narcotica omnia adurunt neruos.*

XXIV. *Hinc omnia acria, largius aſſumta, ſunt narcotica.*

XXV. *Sunt uero uenena omnia, uel naturalia, uel artificialia.*

XXVI. *Acria omnia erodunt ſolida, a ui uitae, non a ſe, in actum deducta.*

XXVII. *Augetur uero uis uitae, irritatis per acria neruis, quibus omnes partes conſtant.*

XXVIII. *Acria et reſoluunt, et coagulant, prouti corpora uarie ſunt diſpoſita.*

XXIX. *Acria omnia, ne alkalinis quidem exceptis, coagulant fluida.*

XXX. *Acria alkalina, aucto attritu, ſanguinem primo tenuem reddunt, ſed deinceps diſſipando particulas ſubtiliſſimas, eundem inſpiſſant.*

XXXI. *Acria, quo ponderoſiora et rigidiora, eo plus agunt.*

XXXII. *Acria metallica, uel ſunt ſapones metallici, ex ſale et oleo conſtantes, uel aceta, hoc eſt, ſpiritus ſoli, ſeu ſales, ope ignis in fluorem redacti, ſuoque phlegmate ſoluti.*

XXXIII. *Halitus metallici ſunt foſſoribus exitiales.*

XXXIV. *Ab acribus, reſpiratione adductis, pulmo et eroditur, et ſpaſmo contrahitur, hinc mor-*

tes

tes ſubitaneae a metallicis uaporibus, uel a putridis per ignem alcaleſcentibus.

XXXV. *Pulueres pretioſi, ex margaritis et ſimilibus parati, uenena ſunt, ſenſim laedentia et tollentia.*

XXXVI. *Fulmina eodem modo agunt, ac uenena aeria.*

XXXVII. *Inclinationes hominum diuerſae ex diuerſitate ſolidorum, fluidorum, alimentorum, motus, etc. oriuntur.*

XXXVIII. *Hinc tantum, et in moribus, et in reliquis actionibus uitae, diſcrimen obſeruatur.*

XXXIX. *Homines, carnium eſu delectantes, et abutentes, maxime uenenati, ſi incanduerint.*

XL. *Hinc cholerici conſtanter febri laborare dicuntur.*

XLI. *Animalium uenena, uel ſunt contagioſa pluribus, uel non, et quare hoc?*

XLII. *Nempe, praeter idioſyncraſiam, hic magna conſuetudinis uis eſt.*

XLIII. *Quaedam externe atque interne adhibita, ſunt uenena.*

XLIV. *Quaedam duntaxat interne nocent, externe tuto applicanda, ac quaedam ſolummodo externe laedunt.*

XLV. *Homines ignei in putredinem uergunt et alcaleſcentiam, febribusque calidis ſaepe exponuntur, ſed cito tranſituris.*

XLVI. *Pestis, si causam materialem respicias, uel uerminosa, uel acida metallica, uel ut plurimum alcalina putrefactiua est.*

XLVII. *In peste pulmones primum et canalis alimentorum afficiuntur.*

XLVIII. *Dehinc prima pestis symptomata, dyspnoea, pleuritis, suffocatio, conatus uomendi, tormina uentris atrocia, etc.*

XLIX. *Aer, tanquam uector effluuiorum, praecipuus morborum, epidemiorum et contagiosorum auctor existit.*

L. *Aer nimium calidus, nimium leuis, nimium frigidus, et nimium grauis, frequens pestis, uariis stipatae symptomatibus, causa est.*

LI. *Acida in primis regionibus maximam partem regnant.*

LII. *Sanguis sanorum ad uolatilis ammoniaci salis naturam proxime accedit.*

LIII. *Sanguis aegrotorum, febribus decumbentium continuis, alcalino abundat sale.*

LIV. *Dantur tamen febres, et intermittentes, et continuae, quae iam a dyscrasia pituitosa, iam a salis acidi excessu, modo ab humorum abundantia, modo a defectu oriuntur, uti plethoricorum, phlegmaticorum atque infantum exemplis probatur.*

LV. *In aprico igitur posita est ratio, cur alii uenae sectione, alii abstinentia, alii alimentorum, alii medicamentorum acidorum, alii alcalinorum usu, a febribus liberentur.*

LVII.

LVII. *Pulmones, praecipuam machinam, continuo ſuo motu et attritu ſalia praeparantem, conſtituunt.*

LVII. *Solida et fluida noſtra ſal neutrum poſſident.*

LVIII. *Hinc raro eorum procedunt experimenta, qui uel alkali, uel acidum, partibus noſtris inhaerens, elicere uoluerunt.*

LIX. *Sal marinus, et alii ſales minerales, partibus corporis noſtri haud aſſimilantur, ſed integri iterum e corpore ſecedunt.*

LX. *Nullum in homine fermentum unquam reperitur, nec fermentatio intra uaſa ſanguifera locum habet.*

LXI. *Fungi duplici cauſa uenenati, uel acri, uel uiſcido, laedentes.*

LXII. *Plantarum acre, plerumque eſt uolatile, et alcalinum.*

LXIII. *Saturnina, ſunt ueterum frigida uenena.*

LXIV. *Sanguis in febre ardente maxime ſtagnat, et ex attritu alcaleſcit, putreſcit.*

LXV. *Inflammatio, quo cordi uicinor, eo exitioſior, ſuppuratione mox ſubſequente.*

LXVI. *Hinc morbi pectoris, qualis pleuritis, peripneumonia, etc. ceteris omnibus peiores, et curatu difficiliores.*

LXVII. *Salina, et terrea, lapidum generationi anſam et materiam praebent.*

LXIIX. *Frigoris ratio formalis non in quiete ſola conſiſtit, ſed praecipuum eius fundamentum a ſalibus nitroſis repetendum.*

LXIX. *Pauimenta, lapidibus ſtrata, ſalia frigida exhalando, poros conſtipant, ſuccos condenſant, et obſtructiones, ſtagnationes, etc. pariunt.*

LXX. *Oſſium ſubſtantia ex firmius unitis atque induratis neruis deriuanda.*

LXXI. *Podagrae et plurimorum morborum chronicorum fundamentum in ſolidorum flacciditate conſiſtit.*

LXXII. *Hinc tot et tanta detrimenta, ex uberiori potulentorum ingurgitatione, in arthritidis, mali hypochondriaci etc. medela, oriuntur.*

LXXIII. *Calculi humani ſemen, frequenter eſt grumulus ſanguinis, in renibus ſecretus, atque induratus.*

LXXIV. *Non omnis dorſi dolor certo deſignat calculi in renibus praeſentiam, ſed frequenter indicat renum inflammationem.*

LXXV. *Potus nimius aquae calidae, noxius eſt, et flacciditatem ſolidorum excitando, paralyſin, apoplexiam pituitoſam, etc. producit.*

LXXVI. *Hinc homines Caffeae, Theae et ſimilium rerum infuſis, acidulis, ac thermis abutentes, labefactato ſolidorum tono, et coaceruato ſero, in hydropem incidunt.*

LXXVII. *Plethora ſanguinis, frequens multorum morborum, ac repentinae mortis cauſa eſt.*

LXXVIII. *Narcotica ab antiquis minus adaequate uenena frigida uocata, cum ſint ſalia uolatilia oleoſa.*

LXXIX.

LXXIX. *Spiritus uini perniciosis merito annumeratur uenenis.*

LXXX. *Spiritus uini, quo defecatior et penetrantior, eo perniciosior.*

LXXXI. *Arsenicum infallibili experimento, tertianas febres, aliosque morbos, a uiscido ortos, tollit.*

LXXXII. *Omnia, quae quocunque modo sanguinem coagulant, sunt hypnotica, et narcotica.*

LXXXIII. *Omnia, quae causam tollunt uigiliarum, sunt somnifera.*

LXXXIV. *Causae uero uigiliarum sunt multiplices, unde specifica et tuta hypnotica adhuc desiderantur.*

LXXXV. *Opium, non est specificum hypnoticum, aut antispasmodicum, sed uehemens stimulans.*

LXXXVI. *Hinc ueneris stimulus, et repentina uirium refocillatio, opii usum sequens, deriuanda.*

LXXXVII. *Succus nerueus, in motu suo perturbatus, grauissimum constituit uenenum.*

LXXXIIX. *Omnes affectus uehementiores, et uenenum, et remedium, sunt.*

LXXXIX. *Diuersae solidorum in hominibus actioni, diuersi et discrepantes uenenorum effectus, iam salutares, iam noxii, tribuendi.*

XC. *Chylificatio, actione uiscerum, humorumque diluentium et soluentium uirtute, peragitur.*

XCI.

XCI. *Nullum datur uentriculi fermentum, sola solutione chylificationem perficiens, datur tamen saliua, limpha gastriaca, bilis, succus pancreaticus, qui liquores omnes, diluendo, emolliendo, soluendo, suum symbolum ad chylificationis negotium contribuunt.*

XCII. *Lac, omnium alimentorum optime et citissime nutrit.*

XCIII. *Vnde lac, optima becticorum medicina.*

XCIV. *Nec hepati, nec cordi, aliique uisceri, uis sanguificatoria tribuenda, sed omnia hic conspirant.*

XCV. *Plurimum tamen ad negotium sanguificationis contribuit perpetua pulmonum et cordis actio.*

XCVI. *Animalia, uenenis mortua, tuto non assumuntur.*

XCVII. *Omnis magia, est physica subtilior.*

XCVIII. *In magia primas partes sibi uendicat superstitio.*

XCIX. *Carniuori, sunt pessimi fascinatores, illique morbis acutis obnaxii, facile contagium disseminant.*

C. *Remedia, quae languenti debent succurrere ueneri, uel sunt stimulantia, uel nutrientia.*

CI. *Stimulantia in phlegmatis, nutrientia in emaciatis, necessaria sunt.*

CII. *Rachitis, est morbus, lui ueneréae maxime analogus.*

CIII. *Hinc frequenter a Parentibus, lue uenerea infectis, infantes rachitici generantur.* CIV.

CIV. *Lappones fungis acribus in ueneficiis utuntur.*

CV. *Venena lenta, in certum tempus definita, ob diuersam hominum constitutionem, non dantur.*

CVI. *Mortes, uenena exhibita sequentes, non semper ac tam facile internoscuntur.*

CVI. *Omnia uenena, mox ac ingesta sunt, uomitu eiiciantur, et sic curentur.*

CVII. *Omnia uenena acida alcalinis frangantur.*

CVIII. *Omnia econtrario alcalina et putrefactiua uicissim acidis corrigantur, praecipue aceto uini.*

CIX. *Omnia uenena mechanico parata tritu, et quibusdam inhaerentia canalibus, medelam uix suscipiunt.*

CV. *Sola hiems, eaque frigidissima, optima pestis, si ex putrefactione, antidotus.*

CXI. *Mutatio soli et coeli, pestis itidem remedium.*

CXII. *Fermentum pariter pestilentiae, aliquando eiusdem, si nempe contraria fuerit causa, remedium.*

CXIII. *Amuleta, ad praeseruandam pestem commendata, sunt maximam partem superstitiosa atque anilia.*

CXIV. *Amuleta praterea noxia dantur, quae hinc prudenter et cum delectu usurpanda sunt.*

CXV. *Optimum pestis prophylacticum est, mentis tranquillitas, ac spes certa confisa Deo.*

CXVI. *Febres exanthematicae, quales, uariolae, morbilli, purpura, magis infestant, et grauius affligunt, diuites, quam pauperes, ob acrem ex aromatibus, carnibus, et uino, sanguinem.*

CXVII. *Merito igitur aromata Indica, ignes dicuntur, abusu uitam nostram abbreuiantia.*

CXVIII. *Nihil hinc dementius, quam diuitum infantibus, uariolis laborantibus, uolatilia, et ita dicta cardiaca; aromatica, exhibere.*

CXIX. *Venae sectio, et optimum remedium est, et pessimum uenenum.*

CXX. *Sudorifera alcalina, non nisi in morbis, a serosa colluuie dependentibus, prosunt.*

CXXI.. *Sudorifera, proprie ita dicta, in morbis calidis pessima uenena.*

CXXII. *Contraria contrariis optime curantur.*

CXXIII. *Hinc morbos, a plethora generatos, curat euacuatio, et quos excitauit fames, remouet amissi reparatio, et ita in reliquis.*

CXXIV. *Ignes aperti, succensis speciebus aromaticis excitati pestilentiae, ex aeri graui ortae, medentur.*

CXXV. *Vapor fodinarum, acidam exhalantium, optima est pestis putredinosae antidotus.*

CXXVI. *Homines ieiuni facilius irascuntur, quam pasti.*

CXXVII. *Natura cuiusuis sola, sibi relicta, integra adhuc, ad medendum sufficit.*

CXXVII. *Natura, non archaeum, aut animam, aut spiritus quosdam fictos, sed corporis mechanismum, et ab eodem dependentes functiones, notat.*

CXXIX. *Naturam igitur medicus probe obseruare, illamque in medendo sequi debet.*

CXXX. *Musicorum contentus instrumentorum, magnum medicinae condimentum, ac praestantissimum multorum morborum remedium est.*

CXXXI. *Venena uiscida, omnium optime acidis resoluuntur.*

CXXXII *Morbi chronici maximam partem a solidis male affectis, nimium relaxatis, obstructis, scirrho obsessis, erosis, dependent; unde iidem rarissime, et difficillimo curantur negotio.*

CXXXIII

CXXXIII. *Quandoque tamen solida labem acceperint a fluidis uel qualitate, uel quantitate peccantibus, ubi quoque tempestiua et congrua medela facilius exoptatus medelae scopus obtinetur.*

CXXXIV. *Quo simpliciora alimenta et potulenta, eo meliora.*

CXXXV. *Simplicia medicamenta, omnium optima.*

CXXXVI. *Nihil igitur magis, in medicinae cultura et exercitio damnandum, quam multiplicium farrago remediorum, et frequens eorum mutatio.*

CXXXVII. *Quid dehinc de theriaca, Oruietano, et similibus antidotis, sit sentiendum, nemini, rerum medicarum probe gnaro, obscurum esse potest.*

CXXXVIII. *Natura, in morborum cura, si solidorum respicias uitia, in laxo, uel stricto, uera Themisonis sententia, occupatur.*

CXXXIX. *Vitium fluidorum in chronicis, sapones eluunt; solidorum laxiorum morbis exercitia et roborantia remedia succurrunt; plus uero iisdem unitis praestabis.*

CXL. *Mercurialia, rite parata, optima sunt morborum, a uiscido ortorum, subsidia.*

CXLI. *Mercurialium usum saliuatio haud absolute sequitur.*

CXLII. *Omne animal nascitur ex uermiculo; quidni ex ouo?*

CXLIII. *Gypsea uenena non facile tolluntur e corpore, et hinc immedicabilis est labes, quam relinquunt.*

CXLIV. *Optima narcoticorum uenenorum antidota, sunt acida.*

CXLV. *Citius uero et melius metam assequeris, si acidis iungas largiorem diluentium, calide hauriendorum, usum.*

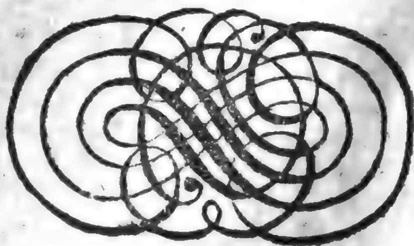
CXLVI. *Fascina uel remediis, uel rationibus, et persuasionibus, a contrario petitis, curantur.*

CXLVII. *Spirituum morbi, uel rationibus, uel opiatis, uel demulcentibus, uel specialibus antidotis, specialem respicientibus dyscrasiam, remouentur.*

CXLVIII. *Hic etiam aliquid dandum est quieti et mutationi circumstantiarum.*

CXLIX. *Praecipitationes, in detegendis uenenis, uenenorumque natura, haud omnem absoluunt paginam.*

CL. *Summa hinc medicus utatur circumspectione, et in determinandis ac iudicandis, et curandis morbis, qui uenenis exhibitis imputantur.*

CAPVT

Caput Primum.

In hoc, ut praefamine, Auctor instituti reddit rationem, et paucis de occasione, qua ad hunc tractatum conscribendum commotus fuit, disserens, quatuor mortis proponit genera, quorum ultimum a uenenis deducit, cum sedula ad omnes Medicos admonitione, de fugiendis uenenis, et remediis fortioribus, uenena aemulantibus. Hisce demum catalogus Auctorum, qui de uenenis scripserunt, ac uariae illorum de uenenis opiniones, adiunguntur.

Tertius iam annus agitur, ex quo per occasionem eorum, quae a biennio ante id temporis, in celebri Suecorum Vpsalensi

Academia, diſputatione publica, *a*) de uenereae uirulentia luis, examini a me fuere commiſſa, ſuis originibus, Sodomiae puta, homines inter et cercopithecos *b*) magnos, ſiue ueterum Satyros, *c*) aliquando exercitae, audacter forte uindicata, leuidenſe hoc, coactum et quam plurimis erratis typographicis ſcatens *opuſculum* *de*

a) An.1708. Auctor diſſertationem de uirulentia luis uenereae habuit, atque An. 1709. d. 9. Ian. hunc librum inchoauit, eundemque anni ſequentis fine perfecit.

b) Cercopithecus a uerbis, πίθηκος ſimia, et κέρκος cauda, uel κέρκωψ, nomine populi, inſulam Pithecuſam inhabitantis, deriuandus, quem, cum nullo flagitii genere abſtineret, in ſimias mutatum fabulatur Ouidius 14. Metamorph. Ab ARISTOTELE *l. 11. Hiſt. Anim. c. 8.* cercopithecus etiam κῆβος uocatur, diciturque eidem: πίθηκος ἔχων οὐράν, h. e. ſimia habens caudam. In ſpecie de illis traditur, quod cauda quinum cubitorum, barba propenſa, coma humana, atque alba facie ſint praediti, reliquis partibus nigris exiſtentibus, et quod tanta illorum copia in montibus Indiae apud Taxilam ciuitatem reperiatur, ut Alexandro illac tranſeunti terrorem incuſſerint.

c) Veterum Satyros de quibus PAVSANIAS *l. 1.* & PLINIVS *hiſt. nat. l. 7. c. 3.* ſcripſerunt et quos Poetae bicornes fingebant, a recentiorum. Satyris non differre, perhibet TVLPIVS *l. 3. obſeru. medicin.*

le uenenis, d) primam aſpexit lucem; poſtquam non longo abhinc tempore in incluto Ducatus Geldriae Harderouicenſi Athenaeo, ſub forma inauguralium theſium, quaedam a me breuiter et generatim in hac non incelebri uaſtiſſimae Medicinae particula dicta fuiſſent, animumque poſtea cogitatio ſubiiſſet, omnia, quae ab Auctoribus pro uenenis habentur, in unum catalogum redigere, eorumque naturam et qualitates introſpiciendo, ac uberius examinando, ad certas claſſes et ſumma ueluti capita referre, et perducere.

Quod exiguum ac leue, ſic tamen mox quibusdam placere uidebatur, ut ab eruditiſſimo ac clariſſimo Lipſienſium Collectaneorum Auctore, menſe Aprilis, Anni 1708. inter tot multa erudita locus ipſi aſſignaretur, ampla ſatis et mihi nunquam ſperata cum laude. Putabam tum ſtatim, dedecori mihi non uerſum iri, quod inſignia Doctoratus in nominata

c.56. Ab hoc uero diſſentit ERASMVS FRANCISCVS, in libro Germanico, dicto: *Oſt-Weſt-Indiſcher und Siuaeſiſcher Luſt und Staats-Garten, Part. 1. p. 374.* et ſequ.

d) Loquitur hic Auctor de prodromo praeſentis tractatus, qui prodiit Lugduni Batauorum An. 1708. cuius in *Actis eruditorum Lipſienſibus* dicti anni, atque in Relationibus Gallicis, appellatis, *memoires de Trevoux,* fit mentio, fuitque ſaltim II. plag.

Academia accepiſſem, quamuis alias communiter dici ſoleat, quod ego per paupertatem, alios propter doctrinae inopiam, feciſſe, falſo ſaepius dicterio. Sic refert Cl. GORIS, *Med. contemt. c. 10. p. 160.* SARTORVM, Collegii Decanum, increpatum aliquando a Profeſſore Leydenſi, de Magiſtrorum quorundam in iſta arte imperitia, lepide reſpondiſſe, a ſe amandatos ire Harderouicum. *e*) Itaque ego in haec erumpere poſſum cum Aeaco Ouidiano *l. 7. Metam.* quod

Flebile principium, melior fortuna ſecuta eſt.

Praeſertim, cum Cl. Pariſienſium, Medicus D. HECQVET, in praefatione doctiſſimi ſui libri *de purgant. medic. pag. 42.* inſignem mihi praeter omne meritum attribuat laudem. Milite enim nautico, gregario, prognatus, paupere, et pluries

e) Iam non amplius neceſſarium, Harderouici adire Profeſſores, nec imploranda amplius Lugdunenſis Academia; ubiuis aureae atque argenteae Idiotarum, eruditi characterem uiri affectantium, reſponſiones, beneuolas inueniunt aures, et nunc haud amplius merita et progreſſus ſtudiorum, ea, qua par eſt, aeſtimantur, dignitate; aurum atque argentum quaerunt Promotores; pro eo, cuiuis Idiotae, Doctoris uendunt titulum, eique ſimul libere occidendi tradunt priuilegium, non reputantes: peſſimi huius facinoris tandem coram tribunali Diuino reddendam eſſe rationem.

luries in bello ſuperiore Danico uulnerato, ac
ndem captiuato, quid, niſi ſitum et quisqui-
is cogitarem, iuxta illud THEOGNIDIS,
ëtae, *in Gnomicis, p. m. 14.*

Πᾶς γὰρ ἀνὴρ πενίῃ δεδμημένος, οὔτέ τι εἰπεῖν
Οὔθ' ἔρξαι δύναται· γλῶσσα δὲ οἱ δέδεται

erum tamen ope Diuina et hominum quorun-
m erigere animum coepi, atque ingenitam ad
dia indolem eo pertinacius ſequi, quo pau-
rtas pertinacem ſtudiis ſtimulum addere ſo-
it, inſtar mihi Cumaeae Sybillae, conſulen-
ita Aeneae, *l. 6. Aeneid.*

Tu ne cede malis, ſed contra audentior ito,
Quo tua te fortuna ſinet.

*m cum aliorum fortunas ſpectando, ex con-
ione abiecta atque contemta emerſiſſe clari-
em uideamus, quid oberit, quin et ipſi me-
a de nobis ſemper cogitemus? memores,
tum eſſe, perpetuae infelicitatis ſe praede-
are, ſpemque, quae etiam incerta recte foue-
, interdum certam in deſperationem con-
tere,* uerba ſunt VALERII MAXIMI,
morabil. Ex. lib. 6. cap. 9. Et CVRTIVS,
Reb. Geſt. Alex. M. l. 5. c. 4. ſic pulchre
ir: *ignauiam quoque neceſſitas acuit, et
e deſperatio ſpei cauſa eſt.* Quemadmo-
n de Philomela, quam Tereus affinis ſtupra-
lingua mutilauerat, ſuam querimoniam in
pingente, NASO *lib. 6. Metam.* cecinit:

Grande doloris
Ingenium eſt, miſeriſque uenit ſolertia rebus.

Quamuis adhuc, fatis ſic uolentibus, in tantum non proceſſi, ut aut eloquentia per gentes enotuerim, aut iuſtitia, aut bellicis rebus, et mihi et Patri quoque ingentem circumfuderim famam, tenebrasque natalium meorum clariore luce diſcuſſerim, audito ſaepe opprobrio, quod Poeta habet, *Serm. lib. 2. Sat. 5.*

Et genus, et uirtus, niſi cum re, uilior alga eſt.

Quo circa iuxta M. ANNAEVM LVCANVM, Poetam ſuauem et ſucci plenum, *Panegyr. in Piſon.*

Ipſe per Auſonias Aeneia carmina gentes
Qui ſonat, ingenti qui nomine pulſat olympum,
Moeoniumque ſenem Romano prouocat ore,
Forſitan illius nemoris latuiſſet in umbra,
Quod canit, et ſterili tantum cantaſſet auena,
Ignotus populus, ſi Maecenate careret.

Fuere praeterea multi, qui nimiam breuitatem, aliaque nonnulla, in Tractatulo meo priore, de hac materia conſcripto, carperent; ideoque ad hanc ſecundam tam leuidenſis opellae editionem, partim me amicorum exhortationes, partim propriae pertinacia lectionis impulerunt; Nam iuxta Lyricum, *Carmin. lib. 4. Od. 9.*

Paulum ſepultae diſtat inertiae
Celata uirtus.

Et

t PERSIVS, *Sat. 1.*
Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc, sciat alter.
uanquam, si uerum fatear, posteriores hae
rae atque interpolationes maximam partem
tae sint, Anno 1709. et 1710. inter continuos
norum uentorumque strepitus, cum classi
ntra Russos praelianti inseruirem, Musis, quae
er arma silere soleant, ne sic quidem solatio
defraudatis, in hoc ipso ueterum plurimos
itatus, qui uel in aduersis, uel aegritudini-
s corporis, in literis aliquid profecerunt. con-
; AELIANVS *uariar. Histor. l. 4. c. 15.*
inc uero cum festiuissimo M. ANNAEO
VCANO, dicto loco, dicam:

Nec enim si bella quierunt,
Occidit et uirtus: licet exercere togatae
Munera militiae; licet et sine sanguinis haustu
Mitia legitimo sub iudice bella mouere.

debo sane pro uirili per omnem aetatem
ius similis esse, subuentanea in initio oua
edam parientibus, aliquando uera parituris.
haec hactenus.

Omnis homo, post lapsum primorum Paren-
, uolente sic optimo et iustissimo Creatore,
i debet; Sed in ista moriendi necessitate,
uor *f*) praecipue moriendi generibus ho-
es decedere contingit. Vel enim primum,

 cum

um quatuor mortis genera, a diuersis, quibus
inducitur, causis, Auctor deducat, quatuor haud

cum in se ipso acceperit aliquod mortiferum, consumto per aetatem corpore, ex attritu ipso solidorum ad solida, fluidorum ad solida, solidorumque ad fluida, obit, et sic instar automati, ipso itu sese atterentis, perit. Consumitur porro, Radicale, ut dicebant ueteres, Humidum, seu sanguis noster, *g*) itaque exsiccatur totum corpus. Hinc uidemus, omnes senes siccos esse, instar arborum, in suo senio exsiccatarum. Vel secundo, ex morbis diuersis diuersae ipsi struuntur insidiae, quales sunt febres omnis generis, Calidae et Algidae, *h* dolores

sufficiunt classes, sed plures, si copiam causarum, mortem inducentium, examinemus, essent constituendae; morte autem in genere considerata, nimis prolixa est haec distinctio, cum unico, eoque summo mortis genere, idem possit expediri; nam, eadem uiolentam, eamque nunc derepente, nunc pedetentim inductam solidorum et fluidorum laesionem, et functionum destructionem, ac his succedentem mentis a corpore separationem, denotat.

g) Praecipue uero limpha tenuis gelatinosa, quae maximam sanguinis constituit partem, atque appropriatum omnibus partibus nutrimentum suppeditat, in senibus incipit deficere, et fibrae multo diuturnoque duratae attritu, aridae euadunt, illarumque languet tonus.

h) Non de nihilo equidem Auctoris est distinctio febrium in calidas atque algidas, ab effectu peti-

lores colici aut laterales, fluores alui, renum uesicaeue cruciatus, morbi contagiosi, et reliqua id genus pene innumera, quae tamen singula peculiari saepe et proprio sibi pugnant ueneno, propriaque poscunt antidota. Vel tertio, uiolenta, ut dici solent, morte, homo perimitur, quanquam omnis mors sit uiolenta, *i)* quocunque demum modo unquam fiat.

ta; cum quaedam reperiantur, quae solo calore aegrotis sint molestae, calidae dehinc dicendae, aliae uero aegrotos solo frigore affligant, quibus exinde algidarum competit nomen, *tales etiam semper algidas*, inquit FR. *de le* BOE SYLVIVS *Idea noua Pr. Med. l. 1. c. 30. §. 8. in nosocomio Academico habuimus, ita manifestas, ut non tantum incipiente, sed etiam uigente ac declinante, imo cessante paraxysmo, id est, semper, tum suo, tum adstantium, tum Medicorum sensu, moleste ubique frigerent, nunquam teperent, minus calerent ullibi aegri;* Cum autem allegata febrium in calidas atque algidas diuisio, non omnes febrium species sub se complectatur, quatenus plures dantur febres, quae colore et frigore alternante, nunc utroque simul praesente, aegros afficiunt, hinc a BELLINO traditam in febres continuas atque intermittentes distributionem praefero priori.

Rationi utique adaequata est auctoris sententia, qui contra CASTELLVM, *Lexic. Med. p. m. 509.* mortem in lentam et uiolentam, distinguentem,

Ex horum numero ſunt: ferrum, lapis, ruina, aqua. Vel denique et quarto, cauſa occulta, et clandeſtinis inſidiis mortem oppetere homo dicitur, ſicut ex Venenis: quae quidem, ſi acriora et ſibi relicta, ſemper perimunt necantque, licet cauſa non ſemper aeque ſit nota, et ratio effectuum ad liquidum perducta. Tali morte mortuos praedicare ſolent eos, qui febre Peſtilenti, uel ipſa Peſtilentia, qui animalium uenenatorum ictibus uel halitibus, qui hauſtu lethiferi uaporis, cuiuscunque generis et ille fuerit, qui philtris, ueneficiis, faſcinatione, qui umbra praua plantarum arborumue, qui delibutoriis *k*) medicamentis, qui excantationibus et carminibus, uel cito intereunt, uel miſeram uitam diutino malo protrahunt. conf. CARDANVS, *Praef.*

aſſerit, omnem mortem eſſe uiolentam; quia per uim atque iniuriam corpori illatam uinculum uitae diſſoluitur, ac ferme nulli, annuente mente, ex hac terreſtri ſecedunt uita; imminentis iam tela mortis ſentientes, auxilium contra eadem implorant, coactique e uiuis ſurripiuntur.

k) Vocabulum *Delibutorius*, cuius genuina ſignificatio, in Medicis aliisque deſideratur Lexicis, denotat hic omne illud, quod rodendo, radendoque, partes ſolidas, earumque diſſoluendo contextum, ſubitam affert perniciem, uti ex draſticorum emeticorum et purgantium, nec non acrium acidorum ſpirituum propinatione conſtat.

Praef. l. 1. de uenen. Bene ergo BOETHIVS:

Constat aeterna positumque lege est,
Constet ut genitum nihil.

Verum enim uero de hisce uenenis meditantem, me denuo meas edere cogitationes, deterrent a proposito, illa, quae GALENVS *de Purg. cap. 4.* et *de simpl. med. facult. lib. 10. c. 1.* habet, in τὸν ὅρκον, seu iusiurandum Magni HIPPOCRATIS, digitum quasi intendens, ubi uenena propinare, et componendi rationem alios docere, eiuramus, odio scilicet nonsolum illos habendos esse, qui uenenis aliquid patrarunt facinoris, sed eos quoque, qui eorundem usum scriptis suis proderent. Atque idem GALENVS *lib. d. Anim. cap. 7. Horum Mendesium, Orpheum Theologum, Hesiodorum Atheniensem*, Poetamque *Aratum*, damnauit, quod docuerint rationem componendi uenena. Praeterea lex fuit PLATONIS *lib. 2. de Republ.* ut nulli liceret, nec pharmaca administrare, nec componere.

Ex eiusdem tamen iuramenti statuto, et praescripto legali, aegros ab omni in uictu δηλήσει καὶ ἀδικίῃ εἴρξειν, (ut textus habet) h. e. ab omni iniuria et nocumento liberum conseruare, eademque, quae iisdem damno sunt, arcere debet Medicus. Quocirca cum aliud omnino sit, uenena conficiendi et propinandi methodum tractare, aliud uero eadem ab Auctoribus nominata, ac tradita, per modum suae actionis in cor-

corpore, examinare, et mechanice describere, iisque idoneis medicinis obuiam ire, ab incoepto studio desistere non potui, nec debui: praesertim, cum tela praeuisa minus noceant, cognitumque rite malum facilius eliminetur atque extirpetur, quam illud cuius facultatem atque indolem interiorem penitus ignoramus; et omnium maxime, quod totus homo ex natiuitate morbus sit, teste DEMOCRITO, uiro sapientissimo, et Medicinae peritissimo, *Epist. ad Hippocr.*

Et, si uerum fatear, omnis omnino Medicina fortis, est Venenum. *l*) Venenorum autem cognitio eo magis Medico est necessaria, cum maxime, sic dicta uenena, celebratissimas Veteribus ac Recentioribus Medicis compositiones ingrediantur. Sic uiperarum carnibus Theriaca superbit, Philonia Opio, aeris squama unguentum, dictum Aegyptiacum. Quid Psilotra

l) Venenum enim, cum in genere omne illud denotet, quod naturalem solidarum et fluidarum partium dispositionem laedendo, corpus destruit, parum a medicamentis fortioribus differre uidetur; eundem certe, eadem, dosi maiori, incongrue propinata, exerunt effectum; Venena ita pessima, spiritus bezoardicus Bussii, spiritus cornu cerui, sal uolatile oleosum Syluii, in continuarum medela febrium, quae ex alcalini acrimonia atque abundantia salis originem trahunt.

m) Veterum, ſine cantharidibus, ſine euorbio, ſine arſenico, ualerent? Igitur ſcire, alia ſint, et quomodo agant, uenena, multis odis utile erit, ut ſcilicet ſciatur, quodnam ſumſit aeger: ut illa deuitentur; innoteſcat, iantum ex iſtis nocere poſſit, et ut denique rentur, aut ab ipſis praeſeruentur; tandemque, medicamenta inde conficiantur, ad morbos fractarios feliciter abigendos utilia. n) Quomodo enim Medicus poſſet auxilia innire contra tam diuerſa mala, niſi cauſas eom et genera, modum operationis in corpo, indeque reſultantes effectus, antea bene noſſet. o) Quis enim, ut exemplo res fiat clarior,

Pſilotrum, alias uitis albae, quae Graecis etiam ἀμπελευκὴ, ὀφιοςάφυλον et μέλοθρον dicitur, ſpeciem ſignificat, teſte PLINIO, H.N. *l.* 23. *c.* 1. Deinde idem, ſecundum dictum H. N. auctorem, *l.* 32. *c.* 10. eſt thymni ſanguis, fel, iecur, ſiue recentia, ſiue antiqua. Tertio pſilotrum, depilatorium denotat medicamentum, cuius meminit MARTIALIS *l.* 6 *u.* 93. et CASTELLVS *Lex Med. p. m.* 248.

Antimonium ita, uenenum metallicum ponderoſum, chymica tractatum analyſi, praeſtantiſſima praebet medicamenta; imo, ipſum antimonium crudum, in morbis chronicis, a ſuccorum uiſciditate et ſtagnatione deriuandis, exoptatos exerit effectus.

Mala enim, ignota cauſa mali, eiusque forma,

rior, curaret bene inflammationem uenercam, nisi antea bene sciret eiusdem luis uenenum ad *Alcali Putrefactiuum p)* inclinare. Nam qui acidum praeternaturale crepant, ipsi naturae contradicunt, ingenue et ipse nunc fassus, hunc mihi errorem olim fuisse, promulgatumque in operosa mea Vpsalis habita *disputatione de Venerea Lue.* Ergo ad damnandum et prorsus reiiciendum aliquod salutare remedium non satis esse interdum debeat quibusdam Medicis, quod Opium, uel Chinae Chinae corticem, uel Mercurium dulcem, in sui compositionem recipiat, *q)* sine quibus tamen remedium esset inane

litate, formatur indicatio, qua totius medelae cardo innititur.

p) Alcali haud raro in lue uenerea esse accusandum, haud negari potest, idemque felix acidorum confirmat usus; in omni uero lue uenerea solum peccare alcali, dissuadet diuersa huius mali origo, discrepans symptomatum indoles, uariaque medela, ac cumprimis exoptata alcalinorum in hoc morbo propinatorum operatio.

q) Haec quippe remedia non pro specificis habenda, ac si certis saltem curandis morbis dicata essent; opii saepius usu augetur dolor, exacerbaturque peruigilium; cotex chinae febres intermittentes haud raro reddit deteriores; ac mercurius dulcis, decantatum illud in lue uenerea remedium, in dicto saepius morbo frustra non usurpatur modo, sed funesta etiam affert symptomata. Cul-

nane et mancum, peruerſo prorſus ſtudio ex-
cogitata ſolertia.

Non autem eum in finem haec ſcribuntur, ut
liquis doceatur, per uenena homines interime-
e. r) Nec nominantur a me, niſi quae uene-
orum catalogo inſerere, mihi ipſi placuit.
bſit autem per omnem uitam a Medico Chri-
iano, ullam unquam mortis dare occaſionem.
Duplici enim ex cauſa Medicus iſte, qui eius-
modi horrendum perpetrauit facinus, morte
erta malum expiet, et propter ſcelus, et ne
rodat factum. Sic Solymus, Turcarum Prin-
eps, cum Baiazethum Secundum, Patrem, frau-
bus Medici ſui Hebraei ſuſtuliſſet, Medicum
ccidit. Potius in hoc caſu imitandum eſt
uenzoaris, Arabis Medici, factum, qui ab Ha-
Tyranno interrogatus, quo poſſet inimicum
llere ueneno, conſtanter, ſe ſcire, pernega-
; ob id uero in carcerem coniectus eſt, bien-
oque ibidem miſerabiliter detentus. Et
riſtiano Medico ſemper tenendum memoria
eximium illud Medici, ſimulque ſerui Do-
tii, tempore Caeſaris. Tenebatur Domi-
tius incluſus in urbe Corfinio, obſeſſa a Cae-
ſare;

---

am uero non in ipſis latere medicamentis,
ed eandem a peruerſo illorum uſu eſſe
ccerſendam, probat felix illorum rite uſurpato-
um ſucceſſus.

Vti *Heliodorus Athenienſis*, teſte *Praeuotio*,
cit.

ſare; ad extrema igitur redactus imperauit Medico, ut ſibi uenenum daret, mortem ipſi, ni uellet, minatus. Quid facit? Dedit illi medicamentum innoxium bibendum; quo, cum ſopitus eſſet, acceſſit ad filium eius: iube me, inquit, adſeruari, dum ex euentu intelligis, an uenenum patri tuo dederim. Vixit ita Domitius, et a Caeſare, et a Medico ſeruo ſeruatus eſt, referente SENECA *de Benefic. lib. 3. c. 24.*

Sed laborem hunc, quanquam ſumme utilem deprehendi, immenſus tamen ille, intimius mihi introſpicienti, fuit, meisque humeris omnino intolerabilis. Bene FLACCVS *de Art. Poet.*

Sumite materiam ueſtris, qui ſcribitis, aequam
Viribus, et uerſate diu, quid ferre recuſent,
Quid ualeant humeri.

Exclamandum namque hic eſt in conſimili caſu cum I. C. SCALIGERO *Exot. Exerc. d. Subtil. ad Cardan. 218. n. 8. Latent tales qualitates*, (de uenenis loquitur) *animos temperatos, illudunt curioſis*; nec alio forte praeſagio meis conatibus euentus ſtabit, quam

cum grauatam rauita aduerſa ratem
Propellit unda, cedit in uanum labor,
Et uicta prono puppis auffertur uado,

ut SENECAE Tragoedi uerbis *Hippol. Act. 1.* utar.

Quia uero in munerum erogatione, dantis praecipue animus prae dono aeſtimari ſoleat, ſicut

ſicuti Rex Perſarum, Artaxerxes, Auctore AE-LIANO, *Var. Hiſtor. l. 1. c. 32.* pauperis ſubditi, Sinaetae, friuolam frigidamque ex Cyro amne limpham, regali clementia excepit, et liberalitate ſtolae Perſicae, phialae aureae, milleque daricorum, compenſauit; ita apud humanos beneuolosque lectores, non quidem munuſculum, nec quaſi Mineruam illam Philiae eburneam, PLINIO, *Hiſt. Nat. lib. 44. c. 8.* memoratam, in arce poni dignam, ſed ilem hanc, et feſtinatam inter uaria itinerum ncommoda, et tumultus bellicos, ingenii opellam, ueniam ſpero inituram, dum nihil niſi ſcribentis intentio, et quamuis deſint uires, uolintas tamen, et bene de bonis merendi ſtudium, aeſtimata fuerint.

Scripſere de uenenis, et reſtim mihi ductitaint quam plurimi ex ueteribus et recentioribus, quos partim uidiſſe, partim propter pauperiorem librorum ſupellectilem non vidiſſe ntigit. Antiquiſſimus omnium, ex iis, quos bemus, eſt, NICANDER, Poeta, et Medicus, in *carminibus theriacalibus*, quem IOANNES GORRAEVS, tam uenuſto mine Latino expreſſit, ut ADRIANVS TVRNEBVS, non dubitarit, hoc epigrammate GORRAEVM alloqui:

Vipereo quae tu uulgas aduerſa ueneno
Carmina, Romani comta nitore ſoni:

B *Iurat*

Iurat Apollo DEVS uatum, Latiaeque Ca moenae,
Esse ex Albanis haec tibi nata iugis.

Post hunc, DIOSCORIDES, Medicus sane clarissimus, et M. Antonio, et Cleopatrae, magni habitus, NICANDRVM presse secutus. Ex quo DIOSCORIDE omnes in posterum sua desumserunt, paucissimis uel adiectis, uel mutatis, prout cuiuis innotescit, sedula manu peruoluenti auctorum scripta; sicuti hoc iam olim PHOTIVS, in *Bibliotheca*, *c. 178. pag. 156.* testatur. ERASISTRATVS quidem a DIOSCORIDE citatur, *de Venen. cap. 18.* et GALENVS a RHAZE, *Contin. Lib. 20. cap. 2.* in hoc argumento uisus esse perhibetur; sed ambo periere edacis iniuria temporis. Et forte hic est tractatus, quem GALENVS se edisse scribit, *de proprietatibus secundum totam substantiam*, *lib. 6. Epid. c. 5.* PLINIVS quoque passim per historiam suam naturalem, noxiorum pharmacorum meminit. Dolendum quam maxime est, multa Medicorum scripta periisse. Sic refert SVIDAS, olim fuisse in templi Salomonis uestibulo librum, remediorum cuiusuis morbi inscissum, quem reuulsit Ezechias, Rex, quod populus, neglecto Deo, nec inuocato, sanationem malorum inde peteret.

Ex recentioribus maxime eminet HIERONYMVS CARDANVS, tribus in hoc argu-

argumentum egregiis libris; poſt hunc MATTHIOLVS, *Commentario in Dioſcoridem*; IOH. GORRAEVS, *Praefat. in Alexipharmacum Nicandri*, AMBROSIVS PARAEVS *in ſua Chirurgia*; SANTES ARDOYNES, *Dioſcoridem* imitatus, in quam plurimis, et ANTONIVS GVAINERIVS, HIERONYMVS CAPIVACCIVS, HIERONYMVS MERCVRIALIS erudite, AVICENNA itidem DIOSCORIDEM ſecutus, et NICOLAVS FLORENTINVS. Quibus ſeſe adiungit PETRVS ABANVS, uel APONANVS, alias Conciliator cognominatus, EVSTACHIVS RVDIVS, IOANNES PRAEVOTIVS, BARTHOLOMAEVS PERDVLCIS, DANIEL SENNERTVS egregie, SCHENCKIVS *lib. 7. obſeruationum*, ATHANASIVS KIRCHERVS, *in Mundo Subterraneo*, FRANCISCVS IOELIS, *Oper. Tom. 5. lib. 2.* EBERHARDVS GOCKELIVS, IOANNES IONSTONVS, *Id. uniuerſ. Med. lib. 21.* et, qui ob tituli celebritatem, mihi multum quaeſitus fuit BENIAMIN SCHARFFIVS, in ſua *Toxicologia*, ſeu *Tractatu Phyſico-Medico-Chymico, de Natura Venenorum in genere*, edito

Ienae, 1678. in 8o. Scripſiſſe quoque hac de materia Vir eruditus, RICHARDVS MEAD, dicitur, ſed neque hunc uidiſſe, contigit. s)

Latinis

s) Praeter allegatos auctores, tum in genere de uenenis ſcripſerunt, tum in ſpecie peculiarem certorum uenenorum indolem, operationem, atque antidotum, deſcripſerant, FRIDERICVS HOFFMANNVS, *Med. Conſultatoria Dec. 1. p. 3. 4. 31. 36. 43. 46. 271. 273. Dec. 3. pag. 205. 212.* TEICHMEYERVS, *Inſtit. Med. Forenſ. cap. 20. qu. 1. ad 7. p. 161. ad p. 176.* VALENTINVS, *Corp. Iuris Medico-Legali, in Pandect. p. 88. 113. 118. 119. 134. 135. 185. 190. 233. 235. in Nouellis p. 164. 315.* ZACHIAS *Quaeſt. Med. Legal. T. 1. lib. 2. tit. 2. qu. 1. ad 13. p. m. 159. ad p. 190. Tom. 3. Conſil. 12. 13. et ſequ. p. 16. 17. et ſequ.* De ueneno, peculiarem conſcripſit diſſertationem, CHRISTOPHORVS SHELHAMMERVS, Ienae, 1651. Peculiarem tractatum, de Veneno animantium, in 4to, edidit Greuin de Clermont, idiomate gallico, ſub titulo: *Deux Livres des venins, auſquels il eſt amplement diſcouru de beſtes venimeuſes, theriaques, poiſon et contrepoiſon.* Dictis, adiungendi, et de uenenorum natura euoluendi, ROBERTVS LYONETTVS, *de peſte cap. 17. p. 76. et ſequ.* CAPIVACCIVS, *de Venen. c. 6.* FRACASTORIVS, *de morb. contagioſis l. c. 2. et 5.* ZIMARA, *antrimag. med. l. 4. p. m. 444.* IOH. ZECHIVS, *Conſil. Med. 66.* VALLERIOLA, *loc. com. l. 3. c. 18. it. obſ. Med. l. 1. obſ. 6.* STEGHIVS, *Med. Pr. l. 7.*

Latinis *Venenum*, uocabulum μέσον est, utramque, et bonam, et malam, habens significationem, adiecto, quo epitheto, antiquis scriptoribus, praecipue uero Iurisconsultis, semper usurpatum fuit. Hinc Iurisconsultus CAIVS, ad Legem duodecim Tabularum commentatus, *Tit. 1. lib. 35.* sic fatur: *Qui uenenum dicit, adiicere debet, utrum bonum esset, an malum? Nam, et medicamenta Venena sunt, quia eo nomine continetur omne, quod adhibitum, naturam eius, cui adhibitum est, mutat: cum id, quod nos Venenum appellamus, Graeci* φάρμακον *dicant, apud quos tam medicamenta, quam, quae nocent, hoc nomine continentur.* Praeclare hoc quidem. Apud Poetas uero Latinos, Veneni uocabulum, pro colore quocunque adhibebatur; hinc Venenum Assyrium, pro colore puniceo seu purpureo. Versus Virgilianus sic habet, *lib. 2. Epist. 1.*

Alba nec Assyrio fucatur lana Veneno,

Et VENVSINVS, *lib. 2. Epist. 1.*

Lana Tarentino uiolas imitata Venenum.

Graeci quoque φάρμακον pro colore usurpabant, ut ex POLLVCE et DIONYSIO HALICARNASSENSI probat Celeberrimus noster SCHEFFERVS, *de Art. Ping. §. 41.*

---

c. 24. TIMAEVS *a* GVLDENKLEE *Cas. Med. l. 71. c. 4.* ut innumeros alios silentio praeteream.

ʃ. 41. p. m. 156. t) Sequiore autem tempore Veneni uocabulum pro eo tantum adhiberi coeptum eſt pharmaco, quod corpus humanum, ſub parua ſui mole, nec tam aperta atque explicabili ratione, laedere poſſet.

Variae tamen fuerunt Auctorum, tam ueterum quam recentiorum de Venenis opiniones; Quidam enim, abſolute ſic dicta dari uenena exiſtimarunt, quidam reſpectiua, alii uero, nihil aliud eſſe ea, contendunt, quam draſtica quaedam et generoſa remedia, ac ſic uenenum et medicamen ſimul ſtare poſſe, autumant, ita quidem, ut ipſa illa ſic denominata Venena, ſi in pauca atque acciſa fuerint exhibita doſi, nocere non ualeant, imprudentius uero et praepoſtere uſurpata, noxam corporeae machinae, uiuae adhuc et motu praeditae, adferant inſignem. Quod aſſertum demonſtrare uidetur, non

t) Frequentiſſime *φάρμακον*, apud HIPPOCRATEM, ſignificat remedium purgans, *ἄνω ϰ̀ κάτω* operans, uti ex *libro primo aphoriſmorum* conſtat; hac itaque de cauſa, ad euitandam *ἀμφιβολίαν*, quando *φάρμακον* HIPPOCRATI uenenum denotat, adiectum inuenimus *δηλητήριον*, uel *θανατήφορον*, aut quoque *τοξικὸν*; quod exinde noxium remedium, uel uenenum, indicare dicitur, quia, teſte DIOSCORIDE, *l. 6. c. 20.* barbarorum ſagittae ueneno illinebantur, uel, quia uenenum, ſagittae inſtar, hominem interficiebat.

non tot reuera esse uenena, quot quidem ueteres Medici enumerarunt. Nam, si illud omne, quod in modica dosi propinatum sanitatem amissam restituit, in maiori exhibitum copia, Veneni nomen indueret, nullum certe haberemus remedium innoxium, ex toto, quaqua patet, Medicinae uniuersae promptuario. Nec uespis simile animalculum tarantulas impune uenaretur, nec equi et sues, sine damno comederent antimonium, si non essent Venena Respectiua.

Ego uero, ueterum uestigia premendo, si non omnia, saltem maximam eorum partem, quae Veneni titulo ueniebant, uel alias uenire possint, pertractabo; non eum in finem, ut ostendam, singula haec esse perniciosa, sed, ut illa secundum Naturae Mechanicen examinata, mihi aliquo modo demonstrent, quonam artificio et adparatu, in humano corpore uiuo, uas actiones perficiant, illaque saepe lugubria mpromata exerceant, quae in Medicinis faundis tam frequenter soleant occurrere. Sed erquam egregius est PLINII, Naturalis istoriae conditoris, locus, *in Praefamine l Vespasianum: Res ardua, uetustis nouitam dare, nouis auctoritatem, obsoletis nitom, obscuris lucem, fastiditis gratiam, duis fidem, omnibus uero naturam, et naturae ae omnia.*

Sunt tamen etiam quaedam pharmaca, quae, licet

licet causas morborum destruant, atque auerruncent, simul tamen corpus sensim sensimque laedunt; ita, ut secundum GALENVM, *Meth. Med. lib. II. cap. II.* difficillimum sit, remedium inuenire, quod sine damno, magnopere prosit. *u*) Hinc quoque Medicinae omnes, a GALEOTTO MARTIO, *de Doctr. Promisc. cap. 5.* non inepte cineri lixiuio comparantur, qui, eo ipso, quo sordes eluit, pannos atterit. Illud equidem negari non potest; *satius*

u) Hoc probe perpendant illi, qui continuo medicamentis, alimentorum more, abutuntur; nullum datur remedium, siue sit magnesia, siue lapides cancrorum, uel pulueres nitriati, uel salino alcalini, aut denique spiritus nitri dulcis, bezoardicus Bussii, sal uolatile oleosum Syluii, azoth Paracelsi, aut alia plura, quae polychrestorum inseruntur catalogo, quod quotidie, bis terue haustum, non certam corpori afferat labem, et loco sanitatis, quam conseruare studemus, plurimos inducat morbos. Non repudiatam hac ratione uolo ὑγιεινὴν, seu methodum praeseruatoriam, sed repudio saltem continuam medicamentorum ingurgitationem, quae huic obest. Omnium optime sanitas, legitimo alimentorum et potulentorum, reliquarumque rerum sex non naturalium, usu, conseruatur, si modo sedulo ea, quae nobis noxia sunt, euitemus, iisque potiundis studeamus, a quibus commodum percipimus.

tius interdum esse, *anceps auxilium experiri, quam nullum*, dicente CELSO, *de Med. lib. 2. cap. 10.* periculosaque illa medicamenta, seu Venena, uulgaribus medicinis antecellere, nec in cura pertinacioris morbi, tantum tuto effici remedio, quantum periculoso; in tam multiplici tamen tutorum remediorum supellectile et prouentu, consultius erit, uiolenta illa et uirulenta, solidorum peruertentia elaterem, ac liquidorum destruentia compagem, uel nulla omnino, uel parca manu, et summa cum prudentia exhibere, quo sic Medicus saluam sibi conscientiam, uirique boni famam sartam tectamque conseruet.

Sed quorsum ista? postquam enim chymia suum exserere caput coepit, nihil fere admittitur, nisi, quod igneum, et eius arte confectum, ac cum plurimis aliis commixtum fuerit, cum tamen simplices, atque ab ipsa natura elaboratae Medicinae, plus longe prosint, et tutius adsumantur. Accedit porro, et hoc exinde incommodi, quod maxima laboremus inopia medicamentorum uere comprobatorum: prorsus, ut eam Medicinae partem, quae de Medicinis authenticis et positiuis *w*) tractet, inter deside-

w) Medicamenta authentica, si ad unum idemque morborum, ex diuersa enatorum causa, genus, respiciamus, haud dantur; interim cuiuis causae accommodata et positiua reperiuntur remedia; alia ita medentur fibrarum laxitati, alia ni-

rata adhuc, magna forte Medicorum cum contumelia, cum Illuſtriſſimo Angliae Cancellario, VERVLAMIO, numeremus, *de Augment. Scient. lib. 4. cap. II.* Is quoque *Hiſtor. Vit. et Mort. in Addit.* dicit: *Laudes immodicae Medicinarum Chymicarum primo inflant hominum ſpes, deinde deſtituunt.* Atque hoc quidem uere.

Venena iam adeo fere omnia cognita ſunt, ut nullis egeant notis generalibus, ſed uiſu facile cognoſcantur, atque euitentur. Si autem quis inexpertus inciderit in rem ignotam, uel tangendo, uel guſtando, uel odorando, poterit haec ſigna ſecum in promtu habere: quod tactu ſint acria, et ſaepe ueſiculas in manibus excitent, guſtu uero et ſapore ſint amaro atque acri, odore tetro, olido, nauſeoſo, acri, putrido. Sunt tamen quaedam, quae nullum habent odorem, ut metallica aliquot. Porro, ſi guſtata

miae earum rigiditati emendandae conducunt; alia ſunt dicata corrigendae dyſcraſiae alcalinae, acidam acrimoniam emendant alia; alia obtundendis bilis ſpiculis acribus conueniunt, uiſciditatem eius diſſoluunt alia; alia ſuccos nimium reſolutos cogunt, coactos coagulatosque alia reſoluunt. Immerito ita Medicina Medicique uere docti in crimen uocantur; ſi Idiotae non rite formalem cauſae morbificae rationem perquirunt, nec conuenientia, atque cauſae morbi e diametro oppoſita remedia praeſcribunt.

rata sequitur inflatio linguae et labiorum, turis morsus, nausea, uel strangulatio. Si rata sequitur capitis dolor, uertigo, sternu-o, suffocatio. Potest et hoc signum inter-n ualere, quod uideamus intacta a muscis. uper, omnia uenena, ignis ope producta, ita et feruida gustu percipiuntur. Quae ex etallis, olent fortiter, nescio, quid acris stran-ilantis. Quae ex animalibus fiunt, omnia nt foetida, horrido sapore, nauseoso. Quae plantis odorem ferunt tetrum, acutum, rauem, saporem amarum, horribilem, nau-abundum.

In triplex autem, ueteres, *Venena* omnia, ge-nus, dispescuerunt, *Erodentia* nempe, *Frigi-da*, et *Putrefacientia*, quae partim tota substan-tia, partim occultis qualitatibus, in subiectum sibi agere corpus crediderunt; quod quidem, si non tam ad uerba, quam sensum scriptorum attenderis, facili negotio stare poterit. Nec iam aliquid dicitur, quod non dictum est prius. Alii se optime, Venenorum omnium naturam indicasse sibi putant, cum illa diuidantur, in Ve-nena naturalia et praeternaturalia. Naturalia faciunt ea, quae ex metallis, mineris, herbis-que; Praeternaturalia, quae fiunt per putrefa-ctionem. Sed mihi non minus per naturam facta uidentur illa Venena, quae putrefactione oriuntur, quam reliqua. Multi pariter fuere priscorum Medicorum, qui bestiarum solum-modo

modo et plantarum fecere Venena; priora appellabant ἰοβόλους; posteriora δηλητήρια, incognitis per ista tempora metallis, malorum irritamentis. Vnde quoque Medicina, ueteribus Graecis, ἰατρικὴ dicta fuit, ab ἰοῖς, hoc est uenenis, ac si tota in Alexipharmacis consisteret.

Alii aliter, ac, ut ipsis saltem uidetur, feliciori discrimine, eorum et genera, et naturam, agendique facultates, exhausisse sibi persuadent, quorum tamen omnium placita, non huius chartulae angustia caperet, cum, quot de hac materia sint auctores, tot etiam singulares fere conclusiones liceat deprehendere. Ego autem mihi supponendum duxi, *Venena* omnia, quot quot isto nomine cognita sunt, & circumferuntur, ad has potissimum classes referri posse, nimirum, quod sint uel *Corrosiua*, atque *Acria*, uel *Obstruentia*, uel *Narcotica*, seu Soporifera. *x*). Sub corrosiuis atque acribus non tantum

x) Existimarim duplicem uenenorum classem, acrium nempe, et obstruentium, sufficere, cum narcotica et somnifera optimo iure ad utramque possint referri; nam, tum obstruentibus, tum acribus uenenis, et stupor, et profundus, uti experientia docet, inducitur somnus; ita Opium, decantatum illud narcoticum, et somniferum, acrium copiae particularum, quae in destillatione, albissimi forma uaporis, summam alembici partem petunt, praecipuam debet uirtutem. Imo opium obstruentis quandoque of-

i Acida et Alcalina comprehendo, ſed et ificialia ac Mechanica, quocunque demum do, pungendo, lancinando, uulnerando, idendo, uel trahendo, inflammationem, eius- effecta, produxerint. Elegantiſſime haec nia complexus eſt HIPPOCRATES, iini Vir ingenii, *de Morb. lib. 1. n. 2.* Morbi ılti ſunt, et a cauſis uariis, a bile, pituita, la- ribus, uulneribus, calefacientibus, frigefa- ntibus, ſiccantibus, humidis. Quae ſi re- conſiderentur, totam morborum, et Vene- rum, hiſtoriam abſoluunt.

CAPVT SECVNDVM.

Venenorum Corroſiuorum, in ge- nere conſideratorum, uarietatem, ele- nenta, et mechanicam horum in ſo- idis et fluidis partibus operationem, xaminat.

Omnia Venena Corroſiua, ſiue Mechanica fuerint, ſiue Metallica, aut Alkalina, pu- tre-

officium ueneni obit; ita ſanguis ab hujus uſu in- ſtar glaciei in cerebro congelatus fuit, ſecun- dum CVRAEI, *lib. 2. de ſenſu, cap. 17. p. 229.* et LEVINI LEMNII, *de occult. Nat. mirac. l. 2. c. 52.* teſtimonia, conferatur noſter tract. Lat. Grae- cus, *de ſomno cap. 19. p. 155.*

trefactione orta, ſi uolatilia exceperis, conſideranda ſunt per ſe, atque extra corpus uiuum, uel intra corpus mortuum, ut res mortuae, et nullius motus. Atque haec ueritas, inſtar axiomatis mathematici, primum tenenda. In fluidis uero, quorum quaeuis particula eſt ſolida, inter tot alias proprietates, ſolummodo conſideramus figuram, quae, uel conſiſtit in particularum, fluidum componentium, acumine, uel earundem inertia. Vbi enim nullus angulus eſt in aliqua particula, ibi eſt ſphaera, et quamdiu ſphaerica figura permanet, liquida ſunt inertia, nullique nocentia. Atqui ex ſphaerica figura, in mille alias irregulares, calculus ducendus eſt.

Theſ. 2. Receſſus ergo a ſumma blanditie, ſeu ſphaerica fluidorum figura in uarios angulos *y*) uertitur, eosque, uel 1) mechanicos, uel 2) ſalinos receſſus, illosque iterum, uel alkalinos fixos, aut uolatiles, uel ſales ex his compoſitos; uel acidos fixos, aut uolatiles, uel ex his compoſitos, uel ſales muriaticos, ſeu ammoniacos. Vel 3) acria oleoſa. Quo referuntur alkohol uini, olea ambuſta, olea ſalina, ſeu ſales oleoſi. Vel 4) acres receſſus ſaponaceos, fixos, uel uolatiles. Huc pertinent omnia Venena animalium,

y) Vid. LEEVWENHOCKII, *Arcana Nat. detect. epiſtola I. Part. priore, a p. 3. ad 37. et epiſt. 9. Part. altera, a p. 119. ad 149.* et BOERHAAVE, *Inſtit. med. Pariſiis 1722. in 8uo ed. Pathol. §. 725. p. 237.*

m, plantarum, arſenicalia, et ſulphurea. Quanque uero figura haec omnia donata fuerint, r ſe nihil agunt, niſi ab alio moueantur. z)

Theſ.3. Ergo uis uitae, hoc eſt, contractio cors atque arteriarum, indeque reſultans uaſoim reliquorum omnium contractio, facit, ut enena haec ſint corroſiua atque acria, omnesue hinc effectus reſultantes efficiant. Et quo ortius ſeſe ad motum cordis contrahunt reliqua uaſa, eo magis laeditur a Veneno corpus; ſed quo debilius, eo languidior uis Veneni ſentitur. Quod pariter probe notandum, cum abſque hac cautela, toto erraremus coelo, in uiribus Venenorum explicandis, et determinandis.

Theſ.4. Vim uitae appello, robur contractile cordis atque arteriarum, a quacunque demum cauſa robur illud oriatur, ſiue ab influxu liquidi alicuius ſpirituoſi per ſtamina neruoſa, ſiue a niſu fibrarum cor atque arterias conſtituentium, redeundi ad punctum aliquod internum. Conſenſu enim Mathematicorum, elaſticum illud corpus dicitur, quod extra locum ſuae quietis in quamcunque determinationem emotum, in nullo alio puncto ſibi iterum relictum, quieſcit,

z) Optime et diſtinctiſſime hanc theſin explicauit, et mathematicis demonſtrationibus probauit, BOERHAAVE, *tr. de uiribus medicamentorum, ed. ſec. Pariſiis 1726. in Suo cap. 5. §. 1. et ſequ. a p. 16. ad 24.*

quiescit, quam quo ante deductionem quieuit. Nisi forte, quod interdum contingit, tamdiu simul et semel continuata fuit ista deductio, ut fibrae oscillantes tonum amittant priorem, se in pristinum contractionis punctum reducendi, sicque flaccescant. Hanc elasticitatem ueteres, docente GELLIO, *Noct. Att. l. 18. c. 10.* σφυγμὸν dixere, *quae est intensio motus atque remissio in corde, et in arteria, naturalis, non arbitraria.* A Medicis autem ueteribus, oratione Graeca, ita definitus est: σφυγμός ἐςὶ διαςολὴ καὶ συςολὴ ἀδιαίρετος *a)* ἀρτηρίας καὶ καρδίας. *b)*

Th. 5. Sed posita ui uitae, id est, ut iam dictum,

a) Merito hic, pro ἀδιαίρετος, ex Henrici Stephani emendatione, ἀπροαίρετος, reponitur.

b) Iisdem fere uerbis utitur AEGINETA, ita σφυγμὸν, *lib. 2. cap. 11.* describens: σφυγμός, κίνησίς ἐςι καρδίας ϰ ἀρτηριῶν, κατὰ διαςολὴν ϰ συςολὴν γιγνομένη. His autem GELLIVS, medicos imperitos, genuinum pulsus fundamentum ignorantes, docendi ergo, usus fuit; respicit quippe medici sui imperitiam loquendi, qui Caluisio Tauro narrans, quid incommodi pateretur Gellius, et quibus modulis, quibus que interuallis accederet febris, decederetque, potes, subiungebat demum, Taure, tu quoque id ipsum comprehendere: ἐὰν ἅψῃ αὐτοῦ τῆς φλεβός, hoc est, si attigeris uenam illius.

ctum, contractione et uibratione reciproca atque oſcillatoria partium omnium corporis fibroſarum, *Corroſiua et Acria*, *illa ſunt Venena, quae intro per os admiſſa, ac deglutita, labia, linguam, palatum, fauces, oeſophagum, uentriculum, et tubulum inteſtinalem, pro maiore ſua uel minore acredine, rigiditate, et pondere, particularumque ſuarum uel aculeata et acuminata figura, uel ancipiti ſpiculorum acie, per paruam ſuperficiem pungunt, fodicant, inflammant, excoriant, atque exulcerant; non quidem a ſe ipſis in hunc nocendi actum commota, ſed a ui contractili uaſorum, quibus fuerint applicata.* c)

Theſ. 6. Irritatis ergo ſic uentriculi uiſcerumque nerueis fibris, uel ſingultus, uel uomitus, uel febris, uel ſpaſmi conuulſiui, et ſuccuſſiones, oboriuntur, reliquis ſcilicet ſyſtematis neruoſi funiculis uaſorumque elaſticis filamentis, ex ſimili nempe principio neruoſo, prout reliqua ſtamina omnia partium omnium, deriuatis, in eundem anomalum conſenſum tractis; acribus uero, iterata fibratione, uaſa minima perforantibus, et tenuiſſima exprimentibus, diarrhoea

 ex-

c) Vnde nulla dantur uenena abſolute talia, ſed omnia ſunt reſpectiua, uariaque uenenorum operatio, non tam a modo actiuitatis ſuae, ſed receptiuitatis potius, uti philoſophi loquuntur, dependet.

exſurgit ſeroſa, uel et dyſenteria, ſubſequente inteſtinorum tumore ulceroſo, fecumque aluinarum foetore teterrimo, poſt febrim iam excitatam, et partium ad partes attritum uehementem. *d*) Sed nec tantum huiusmodi Venena in praedictas corporis partes graſſantur, uerum etiam ipſum noſtrum uitalem liquorem, ipſiusque uaſa aggrediuntur, ex inteſtinis iam uel cum flumine liquidorum, uel eroſis uaſis, elapſa, uariaque ſcena, rodendo, coagulando, uel et reſoluendo ſanguinem, tragoediam ſuam abſoluunt.

Theſ. 7. Res autem, quæ corpus per acredinem ſuam laedunt, uel ſunt mechanicae, atque ab artifice aliquo in eam nocendi figuram efformatae; uel commode diuidi poſſunt in ſalia duplicis generis, *Fixa* aut *Volatilia.* Animalium nempe et Plantarum Venena ſunt Vola-

d) Ex his ſatis patet, quam abſona ſit eorum ſententia, et conſilium, qui, in diarrhoeae, uel, quod maius adhuc eſt, in dyſenteriae medela, rhabarbaro, et aliis purgantibus, de alcalini acrimonia ſalis participantius, utuntur; hic quippe de ſalibus acribus corrigendis, temperandis, implicandis, eluendis, haud exaſperandis, uel retinendis, medicum decet ſollicitum eſſe; unde, euitatis, quibusuis acribus, ſola oleoſa ſimplicia, demulcentia, ac ſeroſa, emolliendo, euacuantia, in praeſenti ſtatu, caſuque, optimorum titulum remediorum, promerentur.

Volatilia, et motu gaudent ſpontaneo, motumque, quem a ſuo acceperunt eiaculatore, aliquandiu conſeruant. Sed eadem, motu proprio ſufflaminato, conſideranda ſunt, inſtar rei mortuae, alio motore opus habentis, et plerumque non amplius nocent, exhalatis uolatilibus, in quibus uis nociua conſiſtit. Fixa uero, Metallica et ponderoſa Venena, nullum habent motum ſpontaneum, nec in igne ſunt diſſipabilia, cum priora habeant, (a quacunque demum cauſa motus ille oriatur,) et ſint maxime tenuium partium, in modis tamen et figuris ſuae extenſionis, utraque a ſe inuicem etiam diſcrepantia, aliis forte per acutum, aliis per obtuſum, aliis per rectum angulum, in corpus per uim uitæ ipſius corporis agentibus. *e*)

e) His illuſtrandis ſeruit Corollarium BOERHAVII, *tr. de uiribus medic. ed. cit. Proleg. cap. 5. p. 24. corall.* 2. aſſerentis, quod acria effectus ſuos in corporibus noſtris partim ui propriae ſubſtantiae et figurae, partimque ui motus fluidorum arietantium, producant; quieſcente quippe liquido, nullus ſequitur effectus, utcunque aptum ſit medicamentum, uel uenenum acre, ad effectum producendum, quod hoc exemplo illuſtratur: ſcalpellum digito applicatum, licet ſatis aptum ſit ad ſecandum, nil tamen agit, niſi impellatur, uel ad agendum excitetur.

Thesi 8. Affignarunt quidem Auctores cuicunque falium generi fuam certam et peculiarem figuram, cryftallosque uarias, minifterio praefertim microfcopiorum in minimis fuis glebulis detectas: utpote fali communi figuram cubicam, alumini octoedricam, nitro pyramidalem et prifmaticam, uitriolo rhomboicam, ammoniaco fali hexagonam cufpidulam, fed plurimum uariantem, fali calcario cryftallos tenues et longas, parte media parallelogramma, et altero triangulari mucronato, altero uero, plano quadrato, ut Cl. *Willis* adferit, *de ferment. c. 12. p. m. 92.* et ex illo *Fracaffatus Exerc. Epift. de Lingu. p. m. 138. et 152. Lifter, de Therm. et Font. Med. Angl. Exerc. 1. c. 1. et Guilielminus, Diff. Epift. de falibus n. 17. 127. 128. 129. et 130. f)*

Thef.

---

f) Huius loci quoque funt, quae ANTONIVS a LEEVWENHOEK, de fale et anguillis in aceto uini, ac de falinarum et aquearum particularum exilitate, de fale diuerforum uinorum, de fale abfinthii, cardui benedicti, aluminis, de nitro, chalcantho Cypri, fiue uitriolo caeruleo, liquore tartari, cinere fmectico, fiue ollari ex Mufcouia, camphora, fale fiue cinere ex fornace fuforiae officinae tormentorum aeneorum, fiue bombardarum, fale fiue cinere ex ftanni fiue plumbi fornace, fale in calce lapidea, fale in calce ex conchis combuftis confecta, fale foudae Angli-

Thes. 9. Quaecunque tamen figura sit, pungendo interim, et scindendo, operari ista salia, si uis uitae accesserit, abunde satis effectus loquitur. Namque, cum ex fixo, tum uolatili spiculo, inter fibras corporis uiui elasticas interposito, uas ex illis fibris oscillantibus constans, oscillabit, liquido canalis, a corde protruso, in spiculi extremitatem eminentem, prout clauum malleus trudit, insultante, et ipsum pro momento sui ipsius motus adigente; adiuuante quoque aliquando salis uolatilis motu spontaneo.

Thes. 10. Ita quidem, ut, si acredines hae fuerint leues, aut obtusiores, inpulsusque etiam leuis ipsius fluidi, solidumque, cui aculeus iam inhaeret, fuerit flaccidum, titillatio tantum oriatur, et nullum nocumentum insigne, idque et intra sanguineos canales, ac extra eosdem. Ex maiori autem particularum infixarum acie, rigiditate, fixitate, et pondere, partisque solidae maiori resistentia, siue tensione, et liquidi incumbentis fortiore incursu, ruptio fiat et solutio continui, seu solidi corrosio; extremitate scilicet harum particularum una mota, altera manente fixa, ad instar uectis mechanici, accedente ui, ab una parte descendentis, ab altera uero, qua infixus haeret, cum eo, quod

 sibi

canae, sale ammoniaco, in *Arcanis naturae detectis, Part. 1. epist. 1. p. 3, et sequ. et Part. 2. epist. 9. p. 119.* habet.

ſibi incumbit, adſcendentis, rima interpoſita, quae contiguum diſtinguit. Conf. Cl. *Bellini, de Morb. cap. de Dolor. p. m. 596. et de ſtimul. p. 247. et ſequ.*

Theſ. 11. Dixi, Salia Volatilia habere in ſe agendi potentiam, a cauſa nobis non adeo nota atque explicabili. *g)* Si enim dixiſſem, hunc motum ab aethere quodam coeleſti, neque adhuc alicui uiſo, nec cognito, dependere, nihil certe iſto ſophiſmate explicarem, ſolummodo reconditae alicuius ſapientiae ſpeciem darem. Medicinae autem, ſeu Medicorum Collegio, illa certe inſcribi

g) Salium uolatilium agendi potentia, non aliunde, quam a ſpiculorum, ſolutu facilium, tenuitate, deriuanda; eadem igitur in corpus non agunt, niſi ſoluta a ſuccis, et ſolidis applicata. Vnde, ex demonſtratione Boerhaavii, *tr. de uir. med. Prolog. cap. 5. no. 4. et 5. p. 19.* ubicunque humorum in uaſa influxus ceſſat, ibi quoque perit, tum medicamentorum, tum uenenorum uis; inde eſt, quod cauſticum, aegris ad extrema redactis, et iam iam morituris, in quibus ſcilicet humorum circulatio, niſi in partibus cordi uicinis fiat, admotum, uix aut ne uix quidem agit; cum idem corpori ſano ac uegeto applicatum, intra bihorium operetur. In cadauere ergo, ubi omnia quieſcunt, particula infixa nullum ſortitur effectum. His adde ea, quae citatus auctor, *Inſtit. med. ed. cit. ſub. tit. antidotorum, a §. 1136. ad 1144. p. 327. et ſequ.* affert.

bi deberent uerba, quae ſuo Auditorio inſcripſit PLATO: Neminem nempe, Geometriae expertem, huc ingredi debere. Reliqua uero cauſtica fixiora, et ſpicula nobis noxia, plerumque per ſe, et in mortuo corpore, inertia ſunt, ſiue fuerint ingenio naturali acria, ſiue per ignem talia facta, uel mechanico opificum artificio laedendi figuras acceperint.

Theſ. 12. Ergo Venena, ponderoſa nempe et rigida, in ſe conſiderata, nihil agunt, ſed quatenus intra nos aſſumta, ab elaſtica et contractili ui noſtrorum ſolidorum in actiones maiores, uel minores, pro horum uario momento impulſus, uarie determinantur. Namque uolatilia agunt extra corpus noſtrum, ex cauſa non adeo nota, intra nos uero ex cauſa propemodum eadem. Fixa uero, in ſuperficie corporis noſtri a calore reſoluta, et uibrationibus fibrarum excepta, aut per alia media parti uulnerandae adacta, id agunt, quod ab ipſis timeri ſolet. Non aliter ac, ut in exemplo uideamus, culter, licet acutiſſimus, ſi proxime ſupra manum per ſe immobilis detineatur, non nocet; ſi uero acceſſerit potentia quaedam eum adigens, lacerabit partem, uulnere, pro diuerſitate ſuae figurae, et momento impreſſionis diuerſo.

Theſ. 13. Atque hoc ipſum eſt, quod CARDANVS, ſui temporis Medicus et Mathematicus celeber, *de Venen. l. 1. c. 1.* dicit, differens hunc in modum: *et etiam, quia, ſi operan-*

tur in noſtrum corpus, prius actum recipit a calore. Et *lib. 3. cap. 6. Dum natura in Venenum agit, etiam illud agit eodem medio in naturam. Quo circa in ualde ſenibus irrita fit Venenorum natura, quoniam calor extinguitur. Venenum igitur agit, cum natura agit. b)* Per Calorem et Naturam uidetur mihi intellexiſſe actionem ſolidorum in Venena, cum nullus calor in nobis ſit, niſi, qui oriatur ex attritu ſolidorum ad ſolida, ſolidorumque ad fluida. Putant quidam hoc dependere a fermentatione quadam ſanguinis; ſed cum nulla in nobis, hoc eſt intra uaſa ſanguifera demonſtrari unquam poſſit fermentatio, ſed putrefactio,

---

b) Si principia, quae Cardanus amplectebatur, attendamus, τὸ θερμὸν ἔμφυτον, ab Hippocrate in ſcenam productum, erat illi natura, a cuius potentia, et actione uaria, uim et operationem uenenorum diuerſam deducebat; dehinc ſenibus, ex defectu calidi innati, maximam partem abſumti, irrito uenena ſucceſſu exhiberi, credebat, aſſerebat, cum potius languens ſolidorum motus, pituitoſique coacernatio humoris, genuina huius phaenomeni, ſi reſpiciamus uenena acria, fundamenta ſint; nam, ob deficientes, ex allegatis cauſis, in ſenibus, uires, praeſentiſſimus atque exitioſiſſimus eſt uenenorum opiatorum, aliorumque, quae narcotica dicuntur, effectus.

, cadit argumentum. Et omnis calor, qui corporibus est fermentantibus, ex attritu particularum ad se inuicem. *i*)

Thes. 14. Vbi itaque acredo talis, per uias di- s uiscerum, uel externa applicatione, aut rsu animalis uenenati, in corporis recessus tingens, alicui canali sanguifero insinuatur, ires lineae liquidi sanguinei praeterfluentis, acrem exstantem particulam incurrentes, de- minant actionem eius in unam partem, duo- e sic puncta fibrae motricis distantia in pro- orem contactum adigunt, unde conuulsio itur, et contractio, ita, ut quo uis liquidi in- mbentis maior fuerit ac impetuosior, quo- e uis uitae elastica maior, et rigiditas, ac per- nacius in aculeo robur, eo effectus eiusdem fit ualidior ferociorque. Non tamen hoc sic

Si igitur, uti perhibet auctor, ex attritu particu- larum ad se inuicem, calor in corporibus fer- mentantibus oritur, necessario, praecipua fer- mentationis causa, in attritu particularum ad se inuicem, quaerenda. Iam uero, ex status prae- ternaturalis, febrium praesertim, phaenome- nis, notum, intendi hic admodum particularum ad se inuicem attritum, nullum igitur restat du- bium, quo minus fermentatio, in morboso ho- minum statu, locum inueniat; et hoc eo magis, cum auctor putrefactionem in humano admit- tat corpore, quae, sine antegressa fermentatione, uix concipi potest.

tur in nostrum corpus, prius actum recipit a calore. Et *lib. 3. cap. 6. Dum natura in Venenum agit, etiam illud agit eodem medio in naturam. Quo circa in ualde senibus irrita fit Venenorum natura, quoniam calor extinguitur. Venenum igitur agit, cum natura agit. b)* Per Calorem et Naturam uidetur mihi intellexisse actionem solidorum in Venena, cum nullus calor in nobis sit, nisi, qui oriatur ex attritu solidorum ad solida, solidorumque ad fluida. Putant quidam hoc dependere a fermentatione quadam sanguinis; sed cum nulla in nobis, hoc est intra uasa sanguifera demonstrari unquam possit fermentatio, sed putrefactio,

b) Si principia, quae CARDANVS amplectebatur, attendamus, τὸ θερμὸν ἔμφυτον, ab HIPPOCRATE in scenam productum, erat illi natura, a cuius potentia, et actione uaria, uim et operationem uenenorum diuersam deducebat; dehinc senibus, ex defectu calidi innati, maximam partem absumti, irrito uenena successu exhiberi, credebat, asserebat, cum potius languens solidorum motus, pituitosique coaceruatio humoris, genuina huius phaenomeni, si respiciamus uenena acria, fundamenta sint; nam, ob deficientes, ex allegatis causis, in senibus, uires, praesentissimus atque exitiosissimus est uenenorum opiatorum, aliorumque, quae narcotica dicuntur, effectus.

), cadit argumentum. Et omnis calor, qui corporibus eſt fermentantibus, ex attritu particularum ad ſe inuicem. *i*)

Theſ. 14. Vbi itaque acredo talis, per uias di-s uiſcerum, uel externa applicatione, aut orſu animalis uenenati, in corporis receſſus rtingens, alicui canali ſanguifero inſinuatur, ıres lineae liquidi ſanguinei praeterfluentis, acrem exſtantem particulam incurrentes, de-rminant actionem eius in unam partem, duo-ıe ſic puncta fibrae motricis diſtantia in pro-orem contactum adigunt, unde conuulſio itur, et contractio, ita, ut quo uis liquidi in-ımbentis maior fuerit ac impetuoſior, quo-ıe uis uitae elaſtica maior, et rigiditas, ac per-nacius in aculeo robur, eo effectus eiusdem rit ualidior ferociorque. Non tamen hoc ſic

i) Si igitur, uti perhibet auctor, ex attritu particularum ad ſe inuicem, calor in corporibus fermentantibus oritur, neceſſario, praecipua fermentationis cauſa, in attritu particularum ad ſe inuicem, quaerenda. Iam uero, ex ſtatus praeternaturalis, febrium praeſertim, phaenomenis, notum, intendi hic admodum particularum ad ſe inuicem attritum, nullum igitur reſtat dubium, quo minus fermentatio, in morboſo hominum ſtatu, locum inueniat; et hoc eo magis, cum auctor putrefactionem in humano admittat corpore, quae, ſine antegreſſa fermentatione, uix concipi poteſt.

accipi uolo, quasi liquidis intra uasa contentis aliquis a me motus assignetur, qui ex ipsa liquidorum natura dependeat. *k*) Omnis enim, quem liquida habent, motus, a motoribus solidis dependet. Et uis illa incurrentium liquidorum in spiculum acre extra canalis superficiem eminens, debetur unice ui ac robori contrahentium se solidorum, cordis et arteriarum.

Thes. 15. Id tamen uere affirmari potest, acria ista, cuiuscunque sint indolis, Mechanicae, Acidae, uel Alkalinae, in uenis, siue uasis cylindricis, ab angusto in latum desinentibus, non tantam uim exserere, quantam in conicis, contraria ratione a lato in angustum exeuntibus, siue arteriis exercent, propter maiorem horum motum oscillatorium in motricibus fibris, incursusque liquidorum in uenis sensim atque sensim elanguescentes, postquam angustos arteriarum conos, uenarumque exorientes cylindros pertransierunt, acribus hac ratione in tranquillius flumen delatis. *l*) *Nam flumen*

k) Licet fluida peculiari motu non gaudeant, eadem tamen, eorumque uaria quantitas, ac qualitas, uarii, quem solida, fluidis rigata, atque irritata, exercent, motus, principia atque auctores existunt.

l) Quo de his certiorem et distinctiorem conceptum acquiras, legas, necesse est, BOERHAVII citatum tractatum, de uiribus medicamentorum, praesertim ea, quae in Prolegomenis, capite ter-

men, quo latius fusum est, hoc placidius *gnat, quippe angustis ripis coercita, et in* *gustiorem aluum elisa, torrentes aquas in-* *bunt; contra, spatio aluei, segnior cursus* , uerba sunt *Alexandri Macedonis*, apud VRTIVM *lib. 9. cap. 2.*

Thes. 16. Enim uero, id iuxta tenendum est, od proportio fluidi ad solidum, sese habeat o diametro uasis, in quo fluidum mouetur. nc in canaliculis minoribus, multo maior idi in solidum, et solidi in fluidum, est actio que incursus, quia in his puncta omnia con-tuum, inter uasculorum latera et liquidorum perficiecula magis multiplicantur, quam in aioribus atque amplioribus, commune licet oc cum illis habentibus, ut ad se inuicem ac-dant, id est, oscillent, siue se extendant, et rsus contrahant; aequilibrio et resistentia li-idorum et solidorum sic semper mutatis. asticae enim sunt solidorum fibrae, et in tan-m fluidis resistuut, in quantum ab his pre-untur atque extenduntur. Quasi dixeris: sa in tantum se contrahunt, in quantum cor, oiectu sanguinis, ea distendit. Hinc etiam plicari potest, cur omnem nimiam et subita-am euacuationem sequatur conuulsio; Li-quidis

tio, quarto, quinto, et decimo, de natura fluidorum, solidorum, et acrium, ac de motu proiectili, commemorantur.

quidis enim ſubito depauperatis, magis ſolito et liberius ſe mouent Solida, et conuelluntur, cum debitam a fluidis reſiſtentiam ſic non excipiant.

Theſ. 17. Aureum igitur HIPPOCRATIS eſt effatum, in *Praenotionibus Coacis, p. m. 667. Corpora exercitata ac denſa citius a pleuriticis ac peripneumoniacis morbis perire, quam inexercitata. m)* HIPPOCRATIS inquam, qui, ſi quis alius, illud meruit encomium, quod *Idomeneus*, Cretenſium Princeps, apud *Homerum, lib. 2. Iliad.* Machaoni a Paride uulnerato attribuit:

Ιητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.

Et *Celſus Praef. lib. 1. Virum et arte et facundia inſignem* proclamat. *Erat enim cum prudentia doctus, in experientia et obſeruatione multus, non uerba aut methodos captans, ſed neruos tantum ſcientiae ſeparans et proponens,*

---

m) Haec Hippocratis ſententia, ex ipſo illuſtratur Hippocrate, ſequentia; Sect. 1. aphor. 3. afferente: ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ᾽ ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραὶ, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν· οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὐδὲ ἀτρεμέειν· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀτρεμέουσιν, οὐδέ τι δύνανται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, λείπεται ἐπὶ τὸ χεῖρον. Τουτέων οὖν εἵνεκα τὴν εὐεξίην λύειν ξυμφέρει μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψιος λάβῃ τὸ σῶμα.

us, ut loquitur VERVLAMIVS, *Hist. Vit. et*
ort. Art. 5. n. 19. In obseruanda natura, eius-
e momentis et uiribus, totus, quantus erat,
ice occupatus. Vnde etiam, quod ab
henienſibus et Illyriis imminentem peſtem,
cenſis nemoribus, ut *Acron* ille *Agrigen-*
nus, auertiſſet, plurimaque alia egregia faci-
ra patraſſet, Graecia ei ſtatuam, pileo capi-
tecto, locauit, aequalesque cum Hercule
nores decreuit, ut Herculem, monſtrorum,
Hippocratem, morborum domitorem deſi-
ando. Atque hunc optimum ſcriptorem,
icunque eſtis Medici, mecum *n*)

Nocturna uerſate manu, uerſate diurna.

d tamen ex antea dictis ſequitur bona cum
nſequentia: robuſta corpora, quae uiuidius
cillant, uimque uitae maiorem poſſident,
ribus Venenis prius oppetere mortem,
iam debilia, tarda et flaccida.

Theſ. 18. Hoc, licet multis forte parodoxum
debitur, ad partium mechanicam compagem,
uillorum elaſticam fabricam, motuumque
ges, non attendentibus, confirmatur tamen
inde quam plurimum, quod ruſtici, artifices,
ique athletico et robuſto habitu gaudentes,
peius

) Idem meum quoque eſt conſilium, ſed quis
idem attendit; nimis obſoletus plurimis eſt
Hippocrates; plures graecae latinaeque linguae
expertes, nec legere, nec intelligere poſſunt
Hippocratis ſcripta.

peius multo habeant ex aſſumto purgante acri, quam qui delicatiorem, otioſam et ſegnem degunt uitam: contrahentibus ſcilicet in illis, ob repetitas frequentius corporis exercitationes, intenſe et fortiter uillorum inteſtinalium elateribus, et uehementius in pharmacum impulſantibus; in his uero, torpente magis fibrarum oſcillatione, laxisque canalibus, medicamenti ſtimulus uel non ſentitur, uel parum, aut ſi mouenda omnino ſit aluus, ſtrenuiora arma ſint neceſſaria. Optime *Celſus de Med. lib 1. c. 1.* inquit: *Ea corpora, quae more athleticorum repleta ſunt, celerrime et ſeneſcunt, et aegrotant. o)* Inſtar enim lemmatis eſt mathematici, quo uehementius corpora elaſtica, extra locum ſuae quietis deducuntur, quoque uehe-

o) Huius ſententiae explicationem uberiorem ſuppeditauit Hippocrates, aphoriſmo iam citato tertio, ſectionis primae. Praeterea hic inſpicere decet, quae Celſus de intermiſſo, propter ciuiles aliquas neceſſitates, exercitationis ordine, et hinc prouenientibus incommodis, praemiſit. His enim ponderatis, conſtabit, hic heluones deſides, qui corpus pluribus onerant potulentis, atque alimentis, ac qui, ob neglectum corporis exercitium, plures hinc in uniuerſo corpore accumulando impuritates, ſolidorum proſternunt tonum, et exinde in leucophlegmatiam, aliasque ſimiles infirmitates incidentes, praematurae ſenectae, mortisque auctores exiſtunt.

iementius renituntur, eo etiam uelocius ſi- relicta reſiliunt, ualidiusque percutiunt. que hoc ipſum eſt, quod in elegantiſſimo libro *de morbis artificum cap. 41.* annó- it Cl. *Ramazzini*, rusticanam gentem ma- remedia difficilius tolerare, quam ur- iam. *p*)

Theſ. 19. Vnde et ſaepius obſeruatum fuit, cophlegmaticos, cachecticos, melancholi- , ſcorbuticos, aliosque debili uiſcerum to- atque infarctu eorundem laborantes, a diocri pharmaci purgantis doſi nullatenus ueri; nec ipſos quidem febri intermittente iana occupatos, purgari, ab accepto, per in- ter-

Non ſine limitatione haec ſententia accipienda, i enim ruſticos ſucci plenos, plethoricos im- rimis, ac rigidioribus neruis praeditos curan- los habes, tum certe peſſime illis conſuleres, ſi, miſſa uenae ſectione, draſtica illis exhiberes urgantia; ſed plures ex iisdem, caſeo, butyro, eguminibus, oleribus, lacte et lacticiniis ueſcen- es, aquamque ſimplicem bibentes, tantam hu- norum craſſorum copiam colligunt, ut iisdem, raeſertim ita dicta pituita uitrea, totus canalis limentorum ſit obſeſſus, ut etiam fortiſſima metica, et purgantia, largiori, quam decet, doſi, xhibita, nullum plane edant effectum. Noui a ruſticos, quibus, ſucceſſiue, unico die, grana uindecim, imo uiginti tartari emetici, ſine ullo enſu, et operatione ſubſequente, exhibita fuerunt.

termittens febris ſpatium, pharmaco, aluum ducturo, ſaepius eſt animaduerſum; poſtquam uero ex acredine aliqua morbi ſtimulante, uel morbifica materia ipſa iam exacuata, uilli omnes et fibrae uaſorum membranoſae fuerint ſuccuſſae, inque horrores et oſcillationes crebriores concitatae, purgantem medicinam fortius impulſauerint, aluinae feces ſatis copioſe ſunt reiectae. Et CELSVS, *lib.2.cap.18. omne uomitorium, praecipue ex belleboro albo, non ſemper aegris prodeſſe, ſanis ſemper nocere*, dixit. Hinc quoque docemur, purgantium medicamentorum certam doſin non dari, nec reſcribi poſſe ad quendam granorum, ſcriptulorum, uel drachmarum numerum, intra quem conſiſtere liceat, ſupra quem transgredi non poſſimus. *q*) Sed niſi exactiſſima habeatur notitia,

q) Quemadmodum uero, non eadem doſis remedii purgantis, omnibus conducit, et ſufficit, ita multo minus unum idemque remedium omnibus congruum atque utile eſt. Hoc ſedulo illi obſeruent medici, qui, more circumforaneorum, tum in ſcriptis ſuis, tum peculiaribus hunc in finem editis ſchedulis, ſuas pilulas polychreſtas, promiſcue, tanquam panaceas, aut animam rhabarbari, uel magneſiam, aut cremorem tartari, ut remedia, omnibus peraeque ſubiectis, ſanis et aegrotis, accommodata, commendant; maxime enim inter ſe differunt corpora, ac haud leue inter ſolida fluidaque, quibus humani compages

ia ſolidorum oſcillantium, et elaſticitatis, in corpore purgando, quae uix in principio haberi poteſt, omnem illam pharmacorum dandorum quantitatem, ſcientiſſimo licet Medico, eſſe coniecturalem, atque idcirco male quosdam accuſari, quod ueteribus ſolitam doſin uel non attigerint, uel ſuperarint, cum nulla lex uel ſcribi in hoc caſu debeat, uel a prudenti Mechanico Medico recipi.

Theſ. 20. Quamobrem inter mille homines, ne duos quidem facie ſimiles, ſi deprehendere ſit impoſſibile, quanto maiorem putemus diuerſitatem, in naturis ipſis, et partium organicarum ingenio? *Quod autem particularis ſolidorum ſtructura faciat, ut ea pro uarietate ſtructurae uniuscuiusque uarie reſiſtant in ſuis motibus, funium experimenta abunde nos docent; aliam enim reſiſtentiam et uim ha-*

D

corporis coagmentata conſtat, diſcrimen intercedit; differunt non minus a ſe inuicem uitae uictusque genera, et conſuetudines; hinc impoſſibilis humana arte huiusmodi pilularum praeparatio eſt, quae tuendae omnium ſanitati, et quibusuis morbis extirpandis, ſatisfaciant. Ita plures noui uidique homines, qui perfecte ſani, ex uſu pilularum Stahlianarum, adeo laudatarum, in pertinacem alui conſtipationem, fluxum haemorrhoidalem ſymptomaticum, febres continuas, et alia grauiora mala, inciderunt.

habent funes, lino, cannabe, sericoque, aliam uero lana, animalium intestinis, ramisque arborum, contexti, uerba sunt Cl. BAGLIVII, *de Fibr. Motr. lib. 1. cap. 7. p. m. 57.* Proinde obseruauit sedulus naturae contemplator, *Diuus* HIPPOCRATES, *Epid. 6. Sect. 7.* ancillas et uiros ex angina citius et plures obiisse, quam paruulos. (*r*) Et *Aphorism. 16. lib. 4.* Veratrum periculosum esse sanas carnes habentibus, (*s*) conuulsionemque inducere; quod

r) Idem quotidiana adhuc hodie confirmat experientia, qua docemur, frequentius iuuenes plethoricos, ita dictos sanguineos, febribus continuis affici, iisque maiori periculo decumbere, quam senes, infantes, et phlegmaticos iuuenes. His explicandis pariter seruit aphorismus Hippocratis trigesimus nonus, sectionis secundae, sequentis tenoris: *οἱ πρεσβῦται τῶν νέων τὰ μὲν πολλὰ νοσέουσιν ἧσσον· ὅσα δ᾽ ἂν αὐτέοισι χρόνια νοσήματα γένηται, τὰ πολλὰ συναποθνήσκει.* Eandem, nec aliam, Cous noster, agnoscit causam, *Sect. 5. aphor. 9. et Sect. 8. aphor. 7.* ex qua, phtisin, adolescentibus, ab anno decimo octauo, ad trigesimum, et trigesimum quintum, familiarem, et fatalem, pronunciat.

s) Cauendum omnino, CELSI est regula, *in fine capitis primi, libri primi*, ne in secunda ualetudine, aduersae praesidia consumantur. Nihil unquam, sine urgentium praesentia indicio-

uod et in *Epistola, de Veratri usu*, inculcat.
c multifaria constat experientia, illos, qui mi-
s firma ualetudine per totam uitam diuexan-
r, ut plurimum diutius imbecillem ducere spiri-
m, frequentiusque ad canam peruenire sene-
tem, quam qui sanguineo, carnoso, toroso,
robusto temperamento praediti sunt. Quia
his uitae uis maior est, faciliusque sic, et cum
petu, totam destruit machinam; (uiuendo
m morimur,) in illis autem languidius cor-
deteritur. Ergo maxima uis resistendi
rbis, sanitatem summam haud designat, cum
pus maxime sanum constantiam quidem ha-
t, sed habeat iuxta mobilitatem. Ergo sa-
imi, sunt morbis uicinissimi, ipsique morti
is obnoxii, quam animo et corpore languidi.
lamandum itaque cum *Nasone, l.7. Metam.*

m, prudens suscipiat medicus; quid uero de-
entius, quam hominibus bene constitutis, sor-
um expertibus, et robustis, drastica purgan-
, ex quorum catalogo helleborus, exhibere?
huiusmodi enim remedio hic nulla utilitas,
rta uero expectanda pernicies; deest primum
ateria peccans euacuanda, hinc deinceps hu-
smodi remedium acre, succis corporis nostri
utum, solidisque applicatum, maiori impetu
uasa uisceraque agens, fluida nimis dissol-
ndo, solida erodendo, maximam labem, et
entinam haud raro mortem, afferunt. conf.
xicologia nostra, lib. 1. §. 17. p. 16. et 17.

Vsque adeo nulla est sincera uoluptas,
Sollicitumque aliquid laetis interuenit.

Thes. 21. Hinc homines sanissimi, si potauerint Venenum, breuiori tempore moriantur, necesse est, quam debiles et languidi, *t*) certissimo naturae elogio: uasis scilicet elasticis in illis fortiter in Venenum impingentibus, unde et grauiter laeduntur; in his uero, cum uasa omnia tardius sese moueant, et debilius, omni symptomate existente mitiori. Perpulcre, CELSVS, HIPPOCRATES LATINVS, *lib.* 2. *c.* 1. longis morbis senectutem, acutis *u*) contra adolescentiam magis patere, adserit. Etenim, quo in humano corpore uis uitae magis augetur, id est, quo cordis musculus et uasorum latera in crebriores oscillationes per aliquem stimulum concitantur, eo mors est propinquior; nam liquida sic resoluuntur plus iusto, et facile uel exhalant tenuissima, remanentibus crassioribus, uel motu, attrituque continuo

t) Intelligit hic auctor, uenenum acre atque erodens; nam aliter plane se res habet cum uiscidis, terreis, gypseis, et narcoticis, ex quorum usu, certius et citius detrimentum in debiles et languidos, quam robustos, redundat; unde HIPPOCRATIS sententia, *Sect.* 2. *apohr.* 40. *βράγχοι καὶ κόρυζαι τοῖσι σφόδρα πρεσβύτῃσιν οὐ πεπαίνονται.*

u) Horum catalogum HIPPOCRATES suppeditat, *Sect.* 3. *aphor.* 29. 30. *et* 31.

uo hinc accelerato, alkalescunt acerrime; so-
ida autem uel rumpuntur, uel flaccescunt.

Thes. 22. Exinde quoque deducitur, circa illa
ca, ubi maior est uis uitae, id est, contractio
lidorum ad fluida, et fluidorum renitentia in
lida, esse maximos ueneni effectus. Hinc a
uocunque acido, alkalino, mechanicoue, in
so corde, et per arteriae uiciniam, grumi san-
uinei, eiusdem nigredo, polypi, et solidorum
lutio, praeprimis conspiciuntur. Et HIPPO-
RATES, *de Nat. Homin. n. 19.* uel quiuis
ius, istius tractatuli auctor, morbos a fortissi-
a corporis parte, grauissimos existere, ait.
nde et uidemus illos, qui optima fruebantur
letudine, et colore faciei erant ruberrimo,
forte in morbum inciderint, deterius labo-
re, et paucissimo tempore perire; aliis flac-
dioribus, per multos saepe annos, aegritudini,
l exitiosissimae, reluctantibus.

Thes. 23. Sicuti parili modo conspicimus,
ronico aliquo morbo et debili uiscerum ela-
citate laborantes, non tam cito aliquo cor-
i contagio, quodcunque demum et illud
rit, seu febrium, seu luis uenereae, quam
s, qui sanitate liberalissima laetantur. Et HIP-
OCRATES, *Epid. 6. Sect. 6.* Quartana corre-
s, a magno morbo non corripi, (x) ait.

D 3 Quo

Imo, a magnis morbis plane liberari, perhi-
bet, uti sequentia HIPPOCRATIS uerba euin-
unt: τῶν πυρετῶν ἀσφαλέστατος πάντων, καὶ

Quo referenda ueniunt egregia loca eiusdem, *de morb. lib. 1. n. 34. et 35.* de ſenibus et iuuenibus, uiris et mulieribus, diuerſimode morbo laborantibus. Porro obſeruante CARDANO, *de Venen. lib. 1. cap. 12.* ſenes difficilius et rarius contagio afficiuntur, quam iuuenes. Obſeruaui quoque et ego aliquoties in praxi, etiam ex propria aegrorum confeſſione, gonorrhoeam uirulentam, multo truculentius prima,

ῥηιςος, καὶ μακρότατος, ὁ τεταρταῖος, ἀλλὰ καὶ νοσημάτων μεγάλων ἄλλων ῥύεται. uid. SPONIVS, *aphor. nou. ſect. 3. §. 76. p. 172.* Cum autem auctor antecedentibus perhibeat, quod morbis chronicis laborantes, a quouis, etiam luis uenereae, contagio, liberi tutique ſint, hoc praecipue monendum eſſe duxi, multa apud auctores paſſim extare exempla, multaque quotidie adhuc occurrere, quibus docemur, quod frequenter etiam phlegmatici, debiles, et chronicis affecti morbis, gonorrhoea uirulenta, et ipſa lue uenerea confirmata corripiantur; nec rarae ſunt obſeruationes eorum, qui febre quartana et lue uenerea ſimul laborarunt, ita, ut febris quartana morbo gallico ſuccedens, et uehementer ſaeuiens, exhauriendo penitus cum ſuccis uitalibus uires, mortem attulerit. Refert pariter BALLONIVS, *l. 2. Epi. p. m. 131.* quendam, luis uenereae ſuſpectum, ac ſimul quartana laborantem, ex litu hydrargyri a quartana ſanatum fuiſſe.

ima, dum aliquem occupauit, uice, in pe-
m graſſatam, quam ſecunda,uel tertia, uaſis
ilis membri multo fortius ſe contrahentibus,
uehementius in uenenum agentibus, prima
ntagione, quam dum penis per morbum
ntractum deinceps flacceſcere incepit, Ve-
noque quadantenus aſſueſcere. (y) Verum
c eſſe, non ſolum ipſa ratio dictitat, ſed ali-
ot etiam exemplis probari poſſet. Nec ob-
, ſiquis dicat, Venenum, ſubſecutis infe-
onibus, non tam acre fuiſſe. Contrarium
im probari poteſt, tempusque fuiſſe aeſtatis
idiſſimum, et factum contagium, homine
ixime ebrio, atque ex uini crapula febrien-
ac catulliente. Eadem enim hic ratio eſt,
quando aliquis ex iuſta purgantis doſi, pri-
a uice aluum liberaliter ſoluit, ex repetita
ro eadem parum uel nihil. Quidquid enim
idi in nobis eſt, poſt repetitam frequenter

 ſui

Hic etiam diuerſam ueneni uenerei, magis minusque acris et corroſiui, indolem, conſiderandam eſſe, docent aegroti, qui, ex ſcorto non adeo impuro, gonorrhoeam uirulentam, prima uice contrahentes, leuiora incommoda experti, breui lenioribus euacuantibus tempore perfecte curati fuerunt; qui tamen deinceps in idem, ex impuro coitu, prolapſi malum, longe atrocioribus cruciati doloribus, iuſtam turpiſſimi uitii poenam luentes, in poſterum cautius mercari didicerunt.

ſui contractionem, flacceſcit. Ipſa quoque peſtis, tam commune, dum ingruit, malum, iuuenibus multo magis contingit, quam capulares aggreditur ſenes, et arida ſilicernia, citiusque proſternit. Et obſeruauit THVCYDIDES, belli dux, idem et hiſtoricus, coniuncta cum Marte amoeniſſima Pallade, diriſſimam illam omnium ſeculorum conſenſu Atticam Peſtilentiam, eundem hominem bis non corripuiſſe. *Bell. Peloponeſ. lib. 2.*

Theſ. 24. Ex quo mechaniſmo iuxta docemur, quam male dantur acria languentibus atque in agone conſtitutis aegrotis; *z*) tum enim non poſſunt eiusmodi medicinae ſperato cum ſucceſſu morbificam materiam, ob oſcillantis naturae

z) Talia, cordialium atque analepticorum titulo, ſaepe ab imperitis et lucri cupidis medicis, non confortandi ſaltem, ſed εὐθανασίαν quoque conciliandi fine, exhibentur. Recordor Archiatri, omnes morbos, ita dicto auro potabili ſuo, ex colophonia et aromatibus parato, curantis, qui, ad aegrotam, nobili ſatam ſtirpe, iam iam morientem, et omni ſenſu, caloreque, et colore naturali orbatam; accedens, eidem guttas quasdam ſui auri potabilis inſtillabat, atque interrogatus, cur hoc faceret, reſpondebat: ſuum aurum potabile, non modo ſanis aegrotisque, uiſcera neruosque roborando, et ſanguinem depurando, prodeſſe, ſed idem quoque, mortem facilem dulcemque reddere.

naturae defectum, ad ulla amandare emunctoria, sed in illis, quae adhuc aliquid motus reliqui habent, partibus uidelicet, cordi et cerebello uicinioribus, anxietates excitant atque angustias, cum uita modo exulaturas, et terminandas. Sic aqua fortis carnem quidem mortuam arrodit, si accesserit calor mouens, longiori tamen tempore, et minori multo cum efficacia, quam uiuam motusque compotem. *Quare conare, ut Physicus sis, ad hominis habitum ac robur respiciens: ex his enim nullus est, qui non omnia ad amussim faciat*, optimum est HIPPOCRATIS monitum, *de Steril. n. 18.*

Thes. 25. Sanguinem uero haec corrosiua atque acria Venena coagulant, eius globulos et totam misturam discerpendo, ut tenuissimus appareat primo momento sanguis, sed mox per lateralia uasa liquidissimis amandatis, coeat per arterias, & crassior, sic loca angustiora difficilius traiiciat; uel globulos sanguineos, instar tot clauorum aut cuneorum mechanicorum, transfigendo, sicque ineptiorem sanguinem ad motum reddendo, non aliter ac ligneae sphaerulae aciculis transfixae, si cum aliis similiter stilo perterebratis motu ferrentur intestino, ad id ineptae essent, atque inidoneae. Constat namque experimento, sanguinis globulos rubros, nihil aliud esse, quam olei uolatilis quasdam guttulas, fortissime rotatas circa suum centrum.

Qui globuli, dum diſcerpuntur, uel ex uiru, uel motu attritus inteſtino, non aliter ſeſe ſanguis habet, ac quidem baccae myrtillorum rubrae, quae piſtillo contuſae, pultaceam formam adipiſcuntur, liquidis a craſſioribus ita ſeparatis, mutuoque partium ſanguinem componentium uinculo diſſoluto, ut ſanguinis quaedam pars tenuiſſima, uini rubelli, uel carnium loturae inſtar, a uenis recipiatur, craſſiores uero particulae, ſui iuris iam factae, et combinatae, hinc inde in arteriarum anguſta capillaria ſecedentes, uiam ad obſtructiones ſternant ineuitabilem, uel etiam denſiſſime grumeſcentes, in magnis arteriarum cauis, et cordis uentriculis, ſtagnent, ac detineantur. a) Quae quidem

a) Hinc patet ratio, cur homines ſani et plethorici, tam facili negotio, ex motus, uolatiliumque medicamentorum et potulentorum abuſu, inflammationem, febresque acutas ſibi accerſant, iisque pereant. Haec fata, ante aliquot annos, iuuenis Argentoratenſis, Theologiae ſtudioſus, habebat; ille quippe, dolore dentium, quem pro catarrho habebat, affectus, accepto, uſurpatoque ſpiritu bezoardico Busſii, neglectaque uenaeſectione, hic adeo neceſſaria, in acutiſſimam febrem continuam incidebat, quae peruigilio, conuulſionibus, delirio, ſtipata, tertio die, mortem, cum extraordinaria cordis palpitatione, et procul auribus percipienda, afferebat.

dem pelliculae, seu serum sanguinis coagulatum, dum adhuc confusae sanguini meabili sunt, saepe in uenaesectionibus conspiciuntur, praesertim in morbis inflammatoriis, ac certum sanguinis inflammati praebent indicium. Et si sanguinem adcurato microscopio rite adplicueris, globuli sanguinei, cum medio puncto subcroceo, conspiciuntur quidem; si uero flatu uehementiore idem ille in uitro examinatorio sanguis fuerit percussus, iterumque ad oculum examinatus, perierat tum ista rotunditas globulorum, atque nihil nisi continua pellicula subfusca, totum obuelans uitrum, oculis patescit.

Thes. 26. Vetus fuit, ut supra memini, Venenorum in Calida, Frigida, et Putrefacientia, diuisio. Calida dicebantur erodere partes solidas; Frigida uero sola coagulare sanguinem. Sed ab utroque, et calido, et frigido, sanguis cogitur. Dantur quidem Venena actu frigida, ut omnia ex metallis, sunt tamen corrosiua, nec sanguini tantum, sed etiam solidis inimica, ut experientia patet. Vnum solummodo proferunt mercurii crudi exemplum, quod quidem solida resoluit, liquida tamen in immensam tenuitatem extenuat, ut in saliuationibus uidere est. Sed idem ille mercurius, salibus acuatus, eadem liquida quam maxime coire facit. *b*)

Thes.

b) Hoc non tam mercurius, quam salia acida corrosiua, quibus globuli mercuriales corrosi, in

Thes. 27. Per acria itaque iſta, motum uaſorum oſcillatorium in corpore uiuo augentia, ſanguis et reſolui poteſt, dum plurimis canalium contractionibus in minores atque minores diuiditur particulas, quae uis ſaepe medicinam conſtituit; et iuxta quoque craſſeſcere, dum ex maiori calore corporis, per iſtum fluidorum ad ſolida attritum excitato, tenuiſſima exhalant, coeuntibus reliquis in offam grumoſam. *c*) Atque hoc ſenſu ego quidem potentiam Alkalinorum Venenorum concipio. Primo enim, dum uaſa ſeſe ad has acredines crebrius contrahunt, oritur iſte attritus, atque ex attritu foetor, ſanguisque primo quidem momento reſolutus et tenuis per caua arteriarum apparet; ſed, dum liqui-

acutiſſima ſpicula, per ſublimationem, aut aliam quamcunque operationem chymicam, degenerarunt, praeſtant, ita, ut eadem, accedente, quod a mercurio acceperunt, pondere, praeſentiſſimi, et remedia, et uenena, effectus, prouti uarie adhibentur, conſtituant.

c) Quae, et qualia, nimius motus, detrimenta, atque incommoda, afferat, quae, et quanta, ex iniectorum copia et pondere ſtragulorum, aut conclauis nimium calefacti calore, mala, tum in ſanis, tum aegrotis, febricitantibus praeſertim, oriantur, ex iis, quae erudite diſſeruit, ac dilucide demonſtrauit, auctor, haud obſcurum eſſe poteſt.

liquidissima sic exhalant, coeunt reliqua, praesertim circa uitalia, ubi uis uitae, seu uasorum actio in acria, maior est: remanente interim diu liquiditate et tenuitate fluidorum in uenis, liquidissimam sanguinis partem, ac per conos arteriarum meabilem, lymphamque residuam e lymphaticis eructatam, recipientibus. *d*) Serum tamen est, quod ab acribus in sanguineam ingressis massam, ut plurimum petitur, experimentis docentibus, acria tam metallica, quam putrefactione orta, serosam sanguinis partem in magma, cocto ouo non dispar, coagulare atque inspissare.

Thes. 28. Illud autem notabile est, nec praetereundum a me, quod corrosiua Venena metallica, seu salia ista, et uitriola metallorum, aut semimetallorum acria et caustica, ex acri quodam acido spiritu, in subterraneis locis uaria metalla erodente, atque cum illis in uitriolum, siue sal metallicum uarium, pro uarietate metalli, abeunte, in uitriola martis, aut ueneris, si haec metalla offenderit, in alumen, si cretam ad

d) Pessimo igitur successu, fatalique plane euentu, in tali rerum statu instituitur uenae sectio; residua enim massa tenui, serosa, quae ex arteriis expressa uenis inhaereret, euacuata, et magis grumescat, condenseturque reliquus sanguis, et idem prorsus stagnet, aegrotique, uiribus fatiscentibus, repentina pereant suffocatione, necesse est.

adprehenderit, aut ſecus, ut docent experimenta cum ſpiritu ſulphuris facta; quo, inquam, rigidiora fuerint et fixiora haec uitriola metallica, maiusque ſibi adiunctum habuerint pondus, licet figura ſit eadem cum uolatilibus, eo tamen uehementius ferociant, atque in corpus arietando, illud deſtruant, non ſecus ac cultellus, plumbea donatus cauda, ſi in parietem fuerit proiectus, potentius ictum infligit, fortiusque mouetur, quam qui plumea adpendice inſtructus, pari percuſſionis ui ac momento, eidem negotio adhiberetur. Rigiditas autem particularum, coniuncta cum acrimonia ac pondere, laedit malo inſanabili. Atque haec rigiditas eſt primaria Venenorum metallicorum indoles, per quam ſalia metallica et mineralia a corpore noſtro nunquam ſuperari poſſunt, nec unquam fieri noſtri. Non tamen crediderim, hoc Acidum Vniuerſale, eſſe materiam ſubtilem, igneam, acidam, ipſi ſolis aſtrorumque materiae congenerem, uti uolunt nonnulli.

Theſ. 29. Iſta uero metalla, quae quaſi omnino corrodi ſe patiuntur, atque immutari, uitriola dant non adeo quidem acria, ſubdulcis potius atque adſtringentis ſaporis, ut ſaturni ſal, ſeu ſacharum, non tamen ideo innocua aut imbellia *e*) ſunt, ut infra patebit. Huc per-

e) Haec quippe, non erodendo, ſed contrahendo, condenſando, atque obſtruendo, in corpus no-

pertinent et illa, quae quidem ſaepe numero non adeo notabili plaga partes excipiunt ſolidas internas, pulmonem tamen praecipue, atque ipſum ſanguinem, per eundem fluentem, inſpiratu recepta, eodem modo laedunt, idque multo celerius, quia uolatilia alkalina, putrefactione orta, in plurimis morbis uenena frequentiſſima diriſſimaque, quae tertium Venenorum genus, ueteribus memoratum, conſtituunt, nempe putrefacientium. Sed ſingula ſeorſim, prout communiter enumerari ſolent, corroſiua, et deinceps reliqua ſuo ordine, Venena, e triplici naturae regno, minerali, animali, et uegetabili, depromta, atque illis analoga, cum breui ſymptomatum, inde propullulantium, hiſtoria, et leuiſſimo curationis promptuario, ſpectemus. *f*)

CAPVT

ſtrum agunt; ex qua cauſa horum remediorum, quae in gonorrhoea ſimplici, pollutionibus nocturnis, hectica, et ſimilibus morbis, adhibentur, uſus, circumſpectus eſſe debet, ne, dum excretiones ſymptomaticas cohibere uolumus, mala immedicabilia excitando, uitam pluribus adhuc obruamus calamitatibus, et mortem acceleremus.

f) Eo ipſo, dum auctor noſter uenenorum naturam explicat, de eo maxime ſollicitus eſt, ut ſimul egregias eorum, in morbis Herculeis, uires, ab oculos ponat, ſecutus Melchiorem Friccium, Medicum Vlmenſem, qui tractatum

CAPVT TERTIVM.

Venenorum Metallicorum et Mineralium indolem et uirtutes scrutatur.

Ac primo quidem, ut receptum ordinem sequamur, *Corrosiuorum* omnium in minerali regno primipilus est *Mercurius*; Qui crudus homini adplicatus compagem tantum partium fluidarum corporis diuidit ac resoluit in tenuem pituitam, liquidis quibuscunque etiam sanguini rubro, in minimis uasis obuiam factus, mirabili globulorum suorum exilitate, et diuisibilitate, plus tamen in corporibus obstructis et resistentibus, sed tamen ualidum cor habentibus. Quod autem currens hoc metallum, metallorumque omnium primum ens, talem instituat liquidorum et pituitae resolutionem, uel, si aptius dicam, putrefactionem, clare apparet in sputatoria cura, per idem introducta, ubi tantus saepe foetor, ut homines prae illo moriantur. g) Nec tantum sanguinem sic resol-

egregium, *de Virtute Venenorum medica*, Vlmae in 8uo 1701. edidit, eoque rationibus et experimentis probauit, uenena interne externeque usurpata, non esse noxia, sed praestantissima remedia, et ultimum, in morbis desperatis ac rebellibus, refugium, et sacram quasi anchoram.

g) Talis foetor, non in omnibus, hoc remedio, et hac medendi methodo utentibus, obseruatur,

resoluit et putrefacit, sed etiam solida adeo interdum destruit, ut in partes dehiscant diuersas, atque absumantur, ingenti cum foetore. Foetor autem nihil aliud est, quam contritus fluidorum et solidorum iuxta se inuicem: et quo pinguiores, eo magis foetent homines. Interdum uero sanguinem sua frigiditate subito condensat, aliquando neruis, uel cerebro ipsi, incumbens metallum, paralysin induxisse, constat, docentque etiamnum aurifabri. Bene ergo PLINIVS, *H. N. lib. 33. cap. 6. Mercurium* appellat Venenum rerum omnium; *b*) exest ac perrumpit uasa, permanans tabe dira.

E *Thes.*

sed iis duntaxat, qui dyscrasia alcalina intensiore, uel muriatica, atque internarum ulceribus partium, ex lue enatis uenerea, laborant; nam, si quis leucophlegmatia affectus, mercurium dulcem, ad immeabilis pituitae resolutionem, adiuncto simul decocti lignorum et essentiae metallorum usu, in auxilium uocet, nullus foetor, nulla materia putrida, sed mera pituita, putridi odoris expers, tum per saliuam, tum per lotium eliminatur.

b) Iniuste hic a PLINIO mercurius omnium rerum uenenum appellatur, cum ille solus, et sibi relictus, innoxius plane sit, et tuto, maximoque fructu, in iliacae medela passionis, adhibeatur. Ita enim, MASSARIA, CAPIVACCIO, PARAEO, MARIANO, EPIPHANIO FERDINANDO, ZACVTO LVSITANO, SYLVIO, RHODIO, VELSCHIO, ET HENRICO AB HEER,

Theſ. 2. Sed quaſi alias non noceret ſatis, per indu-

auctoribus et teſtibus, hydrargyrum in magna copia cum aqua hauſtum, praeſentiſſimam in iliaca attulit opem. Nec deeſt ratio, nam, ſi iliaca paſſio, ex inferiore inteſtini, ſuperiorem intrantis, parte, ortum duxit, mercurius uiuus ſuo pondere deturbat deorſum, quae in capacitate inteſtinorum detinentur, ac conuoluta ingreſſaque inteſtina extricans, loco ſuo ſituique priſtino reſtituit. Iis apprime quadrant, quae FRICCIVS, *tr. cit. de uirt. uenen. med. cap. 3. p. 97.* habet, mercurium crudum, inquit, uenenoſum eſſe, olim fuit creditum, quae uero opinio hodie apud medicos uix aſſenſum inueniet. Sciunt enim omnes, remedii huius aliquot uncias innoxie intra corpus aſſumi, et in herniosis affectibus, iliaca et colica paſſione, non ſemel accidiſſe ſcio, quod magna mercurii crudi quantitas, per aliquot dies, ſine notabili moleſtia, in corpore delituerit. Vnde mercurius, ad legitimandum ſuum uſum in medicina, non opera et defenſione noſtra, uti reliqua uenena, opus habet, niſi quis, ad aſſerendam mercurii uenenoſitatem, ſaliuationes, ab eius uſu excitatas, non ſemper periculo carere, diceret; quod, licet negari nequeat, non tamen ad probandam uenenoſitatem eius ſufficit; quia nulla proſtant remedia, quae non quandoque periculum, ſi iisdem abutamur, creare poſſint, quæ tamen non iedeo uenena ſunt.

induſtriam hominum ſpiculis magis ſalinis inebriatus, atque in uitriola uaria, *praecipitatum* dictum *Album*, *Rubrum*, uel *Luteum*, ſeu *Turbith minerale*, eroſus, uel et *ſublimatus*, linguam, labiaque et os inflammat, ſtrangulat, guttur mordet et tumefacit, uomitum uehementer ciet, uentriculumque et ductum inteſtinalem ſaepe in tumorem magnum deducit, interdum usque ad crepaturam, cum dolore ſaeuiſſimo, ſuperiore uentriculi orificio et pyloro per dorſales fibras ſpasmodice contractis, aere uero intermedio elaſtico, qui alimentis inexſtiterat, ſeſe magis magisque ex calore loci expandente. Hoc enim ſymptoma fere ſemper fit, ubi ſpicula ſublimati mercurii, uel alius ualde acris pharmaci, intus uoluuntur,

et clauſum nefas
Sine exitu luctatur, et quaerit uiam;

ut Theſei uerbis utar, de uiſceribus propriorum filiorum, ab Atreo necatorum fratre, comeſti loquitur apud Tragoedum, in *Thyeſte Act. 5.*

Theſ. 3. Praeterea diutius ibidem commoratus, interiora excoriat, torminaque, dyſenteriam, aeſtum, ardorem, ſingultum, inquietem, anxietatem, ſyncopen, liquidorum coagulum, ſitim, ob coacta atque immeabilia facta liquida, et conuulſiones horrendas, excitat, idque tanto maiori cum uiolentia, quanto prae ceteris

omnibus, pondus grauiſſimum, gladiolis ſuis ſuperadditum, gerit. *i*)

Theſ. 4.

i) Valde, his in aprico poſitis, miror, a BONETO, *Mercur. compital. lib. 19. Sylloge de Purgant. §. 50.* mercurium ſublimatum et praecipitatum, phlegmagogis accenſeri, et pituitam reſoluendi euacuandique ſcopo, praeſcribi: ex chymicis, ſunt eius uerba, quae pituitam purgant, commendo ante omnia, ex mercurio, tam ſublimatione quam praecipitatione parata remedia, quorum alia maiore, alia minore doſi, ſoleant exhiberi, Nam ex ſublimatis, corroſiuus dictus, rarius ad granum unum, dulcis uero ad grana triginta, poteſt dari. Praecipitata uero, quo magis ſunt acido ſpiritu et igne diuturniore et fortiore fixata, eo maiore quantitate. Eandem ſententiam, ROLFINCIVS, *Method. general. p. 106.* SCHROEDERVS, *Pharmacop. lib. 3. cap. 15. §. 2.* ZACVTVS, *de medic. princip. lib. 1. p. 130.* DOLAEVS, *Encyclop. med. lib. 3. cap. 19. p. 570.* FORESTVS, *lib. 32. obſ. 19. in ſcholio, p. 216.* GRIMMIVS, *Ephem. Nat. Cur. Dec. 2. A. 4. obſ. 58.* MAYERNE, *Prax. lib. 3. cap. 4. et tr. de febr. cap. 4. p. 60. et 61.* fouent, et defendunt. Sed, cum medici chriſtiani et prudentis officium ſit, ut accommodatis partim, partim tutis utatur medicamentis, ſublimata uero et praecipitata mercurialia ex acriorum et corroſiuorum claſſe uenenorum ſint, merito ab allegatis diſſentio auctoribus, maximi rationibus mo-

Thes. 4. Mercurius hic in fodinis Carniolensibus, Carinthiacis, praecipue ad Idriam fluuium, Forolouiensibus, Tirolensibus, Hungaricis, nostis aliquando, Sahlbergensibus et Laponicis, ad Almadel Hispaniae, aliisque, interdum, uiuus et currens Mercurius, Virgo dictus, interdum in minera sua, uidelicet cinnabari, aliquando in massa quadam saponacea, metallis adhaerente, reperitur, quae admistis cineribus clauellatis destillata, Mercurium fundunt. In monte, Gimnauoda dicto, sex milliaribus Cracouia in Polonia distante, Mercurius sponte, certis anni temporibus, in terrae superficiem erumpit, praesertim circa festum Ioannis Baptistae, multa grana, pisorum ad instar, in radicibus graminum se collegisse, scribit BEGVINVS, *Tyrocin. Chymic. lib. 2. cap. 13.* Sed in fodinis mercurialibus pestilens uapor semper sentitur, hinc operarii uesicas faciebus adaptant. Quod uel ex sulphure est, uel mercurio; ex utroque enim acidum spirat. Ex multis quoque montibus talis percipitur strangulans fumus, quem Germani *Bergschwaden*, nostrates *Berganga*, uocant. Et in menstruis acidis solutus, uel cum iisdem sublimatus idem Mercurius, non melius reuera solutus est, quam ut

menti, ac funestis, quae internus horum uenenorum usus, excitauit, experimentis, commotus, quae allegaui *Toxicologiae lib. 2. de uenenis acutis*, §. 10. 11. et 12. p. 14. 15. 16. et 17.

ut poſſit additione alicuius alkali, acidum abſorbentis, ualido igne iterum recipi uiuus currensque, et in *liquoris aeterni uomicam*, ut Pliniana phraſi, *H. N. l. 33. c. 6.* utar, reduci; eſtque nihil prorſus aliud, quam ſingula particula mercurialis, inter ſingulam erodentis menſtrui particulam interpoſita.

Theſ. 5. Cui ualde conuenit in nocendi poteſtate, et uirtute, *Arſenicum naturale*, ſeu *Auripigmentum*, citrino praeditum colore, Riſagalla, uel Riſigallo Italis, Germanis et noſtris, *Rauſchgelb*, ſeu *Ryſſgebl* dictum: itemque *Arſenicum album*, ſeu cryſtallinum, ferox et ponderoſum Venenum, ſed per ſublimationem cum ſale communi, quaſi et hoc per ſe non ſatis laederet, paratum, et factitium; tum *Rubrum*, Sandarach Graecorum, et Realgar alias dictum, ex auripigmento atque albo arſenico ſimul percoctis, confectum, horumque minera, *Cobaltum*, ſeu *Cadmia metallica;* Quae quidem perfectum metallum non eſt, ſed ex halitibus metallicis, quos Germani *Bergſchwaden*, appellant, cum terrae quadam parte, concreta. Quomodo uero ex mineris ſublimetur Arſenicum, docuit *Kunckelius*, in *Arte Vitriaria*, edideitque, quantum ego ſcio, de hoc argumento, Diſſertationem Cl. *Ioan. Muys*, Vltraiecti 1679. et *Magnus Gabriel Block*, Noſtras, Harderouici 1691.

Theſ. 6

Thes. 6. Obſeruandum tamen eſt, ueteribus unam Arſenici ſpeciem notam fuiſſe, rubellam nempe, quam ideo Latini dixere Auripigmentum. *k*) Putantque Philoſophi, rectius dici Αρσενίκιον, quam Αρσένικον. Vim autem eius demonſtrare uoluerunt, quod ab ἄρσην, id eſt, maſculo, deriuarent. Hinc quoque ſymptomata exinde ſunt horrenda: nempe ſapor ſub-

E 4 auſterus,

k) Duorum iam arſenici generum mentionem fecit DIOSCORIDES, *Op. ed. Wechel. in fol. 1598. l. 5. c. 21. p. 372. et 373. ita de origine eorum, ac uiribus*, loquens: *ἀρσένικον κατὰ τὰ αὐτὰ γεννᾶται μέταλλα τῇ σανδαράχῃ· ἄριστον γὰρ ἡγητέον τὸ πλακῶδες καὶ χρυσίζον τῇ χρόᾳ, τάς τε πλάκας λεπτιζομένας ἔχον, ὡς ἀεὶ ἐπικειμένας ἀλλήλαις· ἔστι δὲ ἀμιγὲς ἑτέρας φύσεως· τοιοῦτον δέ ἐστι τὸ γεννώμενον ἐν Μυσίᾳ τῇ ἐν Ἑλλησπόντῳ. Ἔστι δὲ αὐτοῦ δύο εἴδη, τὸ μὲν ἕν, οἷον προείρηται, τὸ δὲ ἄλλο βωλῶδες καὶ σανδαραχίζον τῇ χρόᾳ, ἐκ Πόντου καὶ Καππαδοκίας φερόμενον· δευτερεύει δὲ τοιοῦτον. Ὀπτᾶται δὲ οὕτως· ἐπ' ὀστράκου καινοῦ ἐπερεισάμενος αὐτό, θὶς ἐπὶ διαπύρου ἀνθρακος, καὶ στρέφε συνεχῶς, ὡς δ' ἂν πυρωθῇ καὶ μεταβάλλῃ, ψύξας καὶ λεάνας ἀποτίθεσο. Δύναμιν δὲ ἔχει σηπτικήν, τε καὶ συπτικήν, καὶ ἐσχαρωτικήν μετὰ πυρώσεως καὶ βιαίου δήξεως, ἐστὶ δὲ καὶ τῶν στελλόντων, ψιλοῖ δὲ τρίχας.*

austerus, linguae ardor, aestuatio, tumor, angustiae, uomitus, abdominis tumor, uertigines, mentis emotiones, syncope, conuulsiones, sitis, febris, inquies, oculi torui, feroces, anxietates incredibiles, quasi coelum et terra aegris incumberet, penis erectio, suspiria, singultus, et sudores mox ante mortem frigidi. Et SENNERTVS, *lib. 6. part. 2. cap. 2.* de pictore narrat, quod, dum aperiret capsulâm, in qua Realgar diu fuit adseruatum, adducto infeliciter per nares halitu, correptus fuerit capitis uertigine et deliquio, tota eius facie inde extumescente. Externe etiam, ulceri pedis, ad grani pondus adplicatum, animi deliquia, syncopen, febrim, deliria, inquietudinem excitauit, teste FABRICIO HILDANO, *lib. de Gangraena et sphacelo, cap. 5. l*)

Thes. 7.

l) Sincerum igitur WEPFERI, *lib. de cicut. aquat. cap. 21. hist. 13. in schol. 3.* et HOFFMANNI, *Claue in Shroederum, lib. 3. cap. 27.* consilium, sequi decet, qui nefas esse ducunt, arsenicum interne adhibere. His HELMONTIVS, *Dispensat. moderno, text. 52. p. 385.* et ZACVTVS, *Prax. hist. l. 2. c. 7.* subscribunt. Quibus et meum addo calculum, uariis, de deleteria arsenici acrimonia, exemplis, a me, *Toxicologiae lib. 1. de uenenis lentis, §. 34. 35. et 36. p. 37. et sequ.* allegatis, conuictus, quicquid etiam alii perhibeant auctores, ex quorum cohorte est FRICCIVS, qui nullus ue-

Thes. 7. Horum effectus, cum ita non minus, ac ipsius Sublimati Mercurii, sit crudelis ualde et corrosiuus, ita pariter semimetalli huius fossoribus per fuligines, non secus ac Pompholyx in fornacibus colligitur adscendentes, peripneumonia, seu sanguinis in pulmone stagnatio, eroso eodem pulmone, et phitisis, conciliatur, hominique non tantum exitiosa sunt haec uenena, sed ipsa quoque uestimenta lacerare, compertum est: *Smaltum* namque, seu *Coeruleum Amylum*, quod Nostrates *Blatt Staerkelse*, Nurus uero Wermlandiae *Styfwelse*, Belgae *Styfbel*, appellant, ex Arsenici minera, cineribus clauellatis atque arena fusili conflatum, quo foeminae ad leuiganda subtiliora lintea tam saepe utuntur, ipsa intra breue tempus lintea erodere, non aliter ac si totidem cultrelli uel gladioli ictus repetitos in uestem iungerent, ipsis iam nunc mulierculis nocumenta inde sumta notum fecerunt. Conf. RAMAZZINI, *de Morb. Artif. cap.* 23. Atque ego id quoque saepius noxium obseruaui, quod dentur infantibus crepundia, ex rubro Arsenico, rubrum menti-

retur affirmare, *l. c. cap.* 2. *a. p.* 33. *ad* 96. arsenicum, similes cortici chinae habere uires, idemque, praesentissimum et praestantissimum febrifugum esse, abarcendoque et tollendo putredinem, in cura pestis, ulcerum malignorum, putridorum, cancrosorum, uerrucosorum, ualde prodesse.

mentita colorem, quae infantes, ſicut omnia, ori ſuo admouent, nec ſine periculo lingunt. *m*) Quale exemplum Cl. WEPFFERVS, ex HENR. SCRETA, refert, de *Cicut. Aquat. cap. 20. Hiſt. 8. p. m. 282.* de infante, qui aſſerculum, uiridi colore, ex ſandaracha et glaſto Indico confecto, tinctum, ori admouet, quo facies et lingua uirore conſpurcantur, atque ex deglutitis ſequitur aeſtus et ſitis immanis, et uomitus, et conuulſiones, easque excipit mors.

Theſ. 8. Ex Auripigmento, ueteribus Aſiaticis mulierculis, Pſilothrum *n*) componere, in

m) Peſſime hinc agunt illi, et in generis humani incolumitatem maxime iniqui ſunt, qui bellariis, huiusmodi uenenorum additamento, iam rubrum, iam coeruleum, flauumque conciliant colorem. Ratio hinc ſimul patet, cur ex huiusmodi cupediorum eſu grauia oriantur ſymptomata, et haud raro mors repentina.

n) Vrticae radicem ſiccam, pſilothrum eſſe, PLINIVS *H. N. l. 22. cap. 13. ed. Froben. in fol. p. 402.* teſtatur. Ab eodem, *l. 24. cap. 10. pag. 437.* lachryma ederae huc refertur. Vim cauſticam et depilatoriam tuſae Dryopteris radici, idem auctor, *c. 27. cap. 9. p 485.* tribuit. Seuum ſuis, recens uel inueteratum, aqua illitum, pſilothri uim obtinere; item, ſylueſtrium caprarum ſanguinem, cum palma marina, pilos detrahere, idem *l. 29. cap. 19. p. 516.* docet. Eundem in finem ab eodem amerinae nigrae ſemen, cum ſpuma argenti, pari

in frequenti uſu erat, ſeu *depilatorium efficaciſſimum, quo ſemihorae ſpatio, in balneo ſudantibus, pili defluunt, qua parte loca piloſa perunxerint. Cuius metalli tanta diſſipatur copia, ut aureorum uiginti millia, uectigalis nomine, publicani a mercatoribus Luſitanis exigant*, uerba ſunt IOANN. BODINI, Galli, *Theatr. Nat. lib. 2. p. m. 253.* Proſper ALPINVS, *de Med. Aegypt. lib. 3. cap. 15.* ita ſcribit: *mulieres Aegyptiae capillorum cultum negligunt, ex conſuetudine omnes capillos in burſam ſerico panno paratam concludentes, ad pudendorum abditarumque corporis partium ornatum, omnem diligentiam adhibent. Pudendis igitur, tota cura, in balneis, ab iis adhibetur. Ea ſiquidem imprimis lauant, pilisque nudant, locaque pudendorum perpetuo glabra geſtant, turpeque ibi eſt, mulierem pilis obſitam uuluam habere. Demum lotas eas partes, glabrasque effectas uariis unguentis etiam exornant, muſco ſcilicet, ambra, aloe, rebet, ſumtum ferre potentes: aliaeque aliis unguentis bene olentibus, quae ibi uilio-*ri

pondere adhibitum, in unguenti formam redactum, atque a balneo illitum, *l. 24. c. 9. p. 436.* commendatur. Pſilothrum, ſcribit idem, *l. 26. c. 15. p. 478.* (ophryos explicans uires,) nos quidem in muliebribus medicamentis tractamus, uerum iam et uiris in uſu eſt.

ri pretio ubique uenduntur. Copia unguentorum fere incredibilis in uuluae ornatu eiusque corrigendo foetore, atque ad conciliandam coeuntibus uoluptatem, ibi continuo dissipantur. Sicut et foeminae Italicae hodienum, addita tutia, depilant partes, quas natura jussit esse pilosas, idque ut uiris magis placeant. Dantur enim homines, qui uoluptatem habent in nuda semper muliebri natura, sicut hoc idem carpit IVVENALIS, *Sat. 6.*

Sunt quos Eunuchi imbelles ac mollia semper
Oscula delectant, et desperatio barbae. o)

Thes. 9. Psilothrum autem communiter parabant ex Auripigmenti parte una, calcis uiuae partibus duabus, in aqua calida dissolutis, addito pauxillo moschi, uel ambrae, quo hirsutae partes in balneo confricabantur. Sed, quid opus est tam acri, et formam corrodente fuco, quae

o) De uiris idem refert MARTIALIS, *Satyra 4. uers. 38. et sequ.* quos effoeminatae uitio libidinis, psilothris pariter usos fuisse, sequentes probant uersus: inguinibus quare detonsus curculio exstat? quinque palaestritae licet haec plantaria uellant, elixasque nates labefactent forcipe adunca, non tamen ista filix ullo mansuescit aratro. Nec dubium est, per podicem leuem, cuius meminit IVVENALIS, *Satyr. 2. uers. 12.* posteriora, psilothro pilis orbata, quo puerorum instar, molliores et delicatiores amatoribus suis apparerent, intelligi.

quae ſuapte ſponte cadet peribitque, perdere. Egregie enim Tragoedus *Seneca, Hippol. Act. 2.*

Anceps, forma, bonum mortalibus,
Exigui donum breue temporis,
Et uelox celeri pede laberis.
Non ſic prata nouo uere decentis
Aeſtatis calidae diſpoliat uapor,
Saeuit ſolſtitio cum medius dies,
Et noctem breuibus praecipitat rotis.
Langueſcunt ſolio lilia pallido,
Et gratae capiti deficiunt roſae:
Vt fulgor teneris qui radiat genis
Momento rapitur, nullaque non dies
Formoſi ſpolium corporis abſtulit.
Res eſt forma fugax.

Theſ. 10. Illud autem mirabile ex Mercurialibus atque Arſenicalibus Venenis obſeruatum eſt phaenomenon, quod, nunc omnes ſimul muſculos ualide ſtimulando, atque in actiones ſimiles ſimul et ſemel cogendo, tetanum ſeu rigorem uniuerſalem corpori excitant, qualem ex fulmine introductum eſſe, *Ephemerides Pariſienſes A. 1666.* ſtudioſo Oxonienſi, memoriae produnt, ſimulque hiſtoriam cadaueris fulmine icti exhibent, nunc abdominales et muſculorum femoralium anteriores uehementer pungendo, ad ſuperandam reſiſtentiam ſuorum antagoniſtarum, Emproſthetanum faciant, ſiue curuaturam corporis ad anteriora, nunc muſculos

ſculos uertebrales et dorſales femorum irritando, corpus retroflectant, atque Opiſthetanum inducant. Quales quidem morbi rariores ſunt; contingunt tamen interdum ad fodinas Arſenicales Hungariae, Saxoniae, Tirolenſes, Torolouienſes, aliasque, ut rei medicae et metallicae ſcriptores teſtantur. Omnes tamen conuulſiones et tetanicas diſtentiones febris *p*) ſuper-

p) Fidis haec ſententia, perpetuisque antiquorum recentiorumque medicorum obſeruationibus nititur, ex ipſius naturae penu, ac curandi obſeruandique ſapientia, depromtis, quibus iure meritoque annumeranda HIPPOCRATIS *Sect. 4. aphor. 57.* obſeruatio, aſſerentis, ὅτι ὑπὸ σπασμοῦ, ἢ τετάνου ἐνοχλουμένῳ, πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸ νόσημα. Et hoc rationi maxime conſentaneum, cum enim, in Febribus intendatur uis uitae, ac frequentior cordis contractio, ſimilem arteriis imprimat motum, tetanus, qui nihil aliud eſt, quam tonicus muſculorum ſpaſmus, ab aequabili in alternantibus muſculis ſuccorum ſtagnatione, fortius adactum illuc ſanguinis impulſum ſequente, ortus, continuato, et aucto ſenſim motu, ac reſoluta, quae neruis incumbebat, aut uaſa obſtruebat, materia uiſcida, tollitur; quam pariter cauſam tetani agnouit, oſtendiqueſequentibus HIPPOCRATES, *Sect. 5. aphor. 17.* allegatam medendi methodum illuſtraturus: τὸ δὲ ψυχρὸν, σπασμοὺς, τετάνους, μελασμοὺς, καὶ ῥίγεα πυρετώδεα.

perueniens acuta ſoluit, ut in *Coacis* docet HIPPOCRATES; ſic apud eundem *Epidem. lib. 5. n. 20.* in inguine quidam percuſſus ſpiculo acuto retrorſum paulo infra collum, uulnus quidem habebat non memorabile aſpectu, neque enim in altum ferebatur, uerum paulo poſt, exemto telo, diſtendebatur, in poſteriorem partem tractus, uelut Opiſthetanicus. Sed uniuerſali tetano ſeu Catalepſi correpti in quatuor diebus moriuntur, q) ut idem pronunciat ex obſeruationum fide, *Aphor. 6. Sect. 5.*

Theſ. II. Quod Rubrum Arſenicum concernit, ſiue marem dictum, in aurifodinis inuenitur;

q) Aut, ſi hos effugerint, ſani fiunt; lege ipſa HIPPOCRATIS uerba, quae ſequentia ſunt: ὁκόσοι ὑπὸ τετάνε ἁλίσκονται ἐν τέσσαρσιν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται; nam, ſi tetani eſſentia, in nerucarum conſtrictione fibrarum unice conſiſtit, ſine ſanguinis ſtagnatione, illaeſa permanente diametrorum in uaſis meabilitate, ſpes adhuc eſt ut, quatuor dierum ſpatio ſuperato, liber denuo muſculorum redeat motus, atque aegroti priſtinam denuo recuperent ſanitatem. Quanta igitur circuli ſanguinis uis, in tuenda ſanitate, atque ipſa uita, ſit, ac quanti referat, in curando morbos, ſanguinis ſtagnationem praeuertere, aut amoliri, nemini ex dictis obſcurum eſſe poteſt.

austerus, linguae ardor, aestuatio, tumor, angustiae, uomitus, abdominis tumor, uertigines, mentis emotiones, syncope, conuulsiones, sitis, febris, inquies, oculi torui, feroces, anxietates incredibiles, quasi coelum et terra aegris incumberet, penis erectio, suspiria, singultus, et sudores mox ante mortem frigidi. Et SENNERTVS, *lib. 6. part. 2. cap. 2.* de pictore narrat, quod, dum aperiret capsulâm, in qua Realgar diu fuit adseruatum, adducto infeliciter per nares halitu, correptus fuerit capitis uertigine et deliquio, tota eius facie inde extumescente. Externe etiam, ulceri pedis, ad grani pondus adplicatum, animi deliquia, syncopen, febrim, deliria, inquietudinem excitauit, teste FABRICIO HILDANO, *lib. de Gangraena et sphacelo, cap. 5. l*)

Thes. 7.

l) Sincerum igitur WEPFERI, *lib. de cicut. aquat. cap. 21. hist. 13. in schol. 3.* et HOFFMANNI, *Claue in Shroederum, lib. 3. cap. 27.* consilium, sequi decet, qui nefas esse ducunt, arsenicum interne adhibere. His HELMONTIVS, *Dispensat. moderno, text. 52. p. 385.* et ZACVTVS, *Prax. hist. l. 2. c. 7.* subscribunt. Quibus et meum addo calculum, uariis, de deleteria arsenici acrimonia, exemplis, a me, *Toxicologiae lib. 1. de uenenis lentis, §. 34. 35. et 36. p. 37. et sequ.* allegatis, conuictus, quicquid etiam alii perhibeant auctores, ex quorum cohorte est FRICCIVS, qui nullus ue-

Thes. 7. Horum effectus, cum ita non minus, ac ipsius Sublimati Mercurii, sit crudelis ualde et corrosiuus, ita pariter semimetalli huius fossoribus per fuligines, non secus ac Pompholyx in fornacibus colligitur adscendentes, peripneumonia, seu sanguinis in pulmone stagnatio, eroso eodem pulmone, et phitisis, conciliatur, hominique non tantum exitiosa sunt haec uenena, sed ipsa quoque uestimenta lacerare, compertum est: *Smaltum* namque, seu *Coeruleum Amylum*, quod Nostrates *Blatt Staerkelse*, Nurus uero Wermlandiae *Styfwelse*, Belgae *Styfbel*, appellant, ex Arsenici minera, cineribus clauellatis atque arena fusili conflatum, quo foeminae ad leuiganda subtiliora lintea tam saepe utuntur, ipsa intra breue tempus lintea erodere, non aliter ac si totidem cultelli uel gladioli ictus repetitos in uestem iungerent, ipsis iam nunc mulierculis nocumenta inde sumta notum fecerunt. Conf. RAMAZZINI, *de Morb. Artif. cap.* 23. Atque ego id quoque saepius noxium obseruaui, quod dentur infantibus crepundia, ex rubro Arsenico, rubrum menti-

retur affirmare, *l. c. cap.* 2. *a. p.* 33. *ad* 96. arsenicum, similes cortici chinae habere uires, idemque, praesentissimum et praestantissimum febrifugum esse, abarcendoque et tollendo putredinem, in cura pestis, ulcerum malignorum, putridorum, cancrosorum, uerrucosorum, ualde prodesse.

mentita colorem, quae infantes, ſicut omnia, ori ſuo admouent, nec ſine periculo lingunt. *m*) Quale exemplum Cl. WEPFFERVS, ex HENR. SCRETA, refert, de *Cicut. Aquat. cap. 20. Hiſt. 8. p. m. 282.* de infante, qui aſſerculum, uiridi colore, ex ſandaracha et glaſto Indico confecto, tinctum, ori admouet, quo facies et lingua uirore conſpurcantur, atque ex deglutitis ſequitur aeſtus et ſitis immanis, et uomitus, et conuulſiones, easque excipit mors.

Theſ. 8. Ex Auripigmento, ueteribus Aſiaticis mulierculis, Pſilothrum *n*) componere, in

m) Peſſime hinc agunt illi, et in generis humani incolumitatem maxime iniqui ſunt, qui bellariis, huiusmodi uenenorum additamento, iam rubrum, iam coeruleum, flauumque conciliant colorem. Ratio hinc ſimul patet, cur ex huiusmodi cupediorum eſu grauia oriantur ſymptomata, et haud raro mors repentina.

n) Vrticae radicem ſiccam, pſilothrum eſſe, PLINIVS *H. N. l. 22. cap. 13. ed. Froben. in fol. p. 402.* teſtatur. Ab eodem, *l. 24. cap. 10. pag. 437.* lachryma ederae huc refertur. Vim cauſticam et depilatoriam tuſae Dryopteris radici, idem auctor, *c. 27. cap. 9. p 485.* tribuit. Seuum ſuis, recens uel inueteratum, aqua illitum, pſilothri uim obtinere; item, ſylueſtrium caprarum ſanguinem, cum palma marina, pilos detrahere, idem *l. 29. cap. 19. p. 516.* docet. Eundem in finem ab eodem amerinae nigrae ſemen, cum ſpuma argenti, pari

in frequenti uſu erat, ſeu *depilatorium efficaciſſimum, quo ſemihorae ſpatio, in balneo ſudantibus, pili defluunt, qua parte loca piloſa perunxerint. Cuius metalli tanta diſſipatur copia, ut aureorum uiginti millia, uectigalis nomine, publicani a mercatoribus Luſitanis exigant*, uerba ſunt IOANN. BODINI, Galli, *Theatr. Nat. lib. 2. p. m. 253. Proſper* ALPINVS, *de Med. Aegypt. lib. 3. cap. 15.* ita ſcribit: *mulieres Aegyptiae capillorum cultum negligunt, ex conſuetudine omnes capillos in burſam ſerico panno paratam concludentes, ad pudendorum abditarumque corporis partium ornatum, omnem diligentiam adhibent. Pudendis igitur, tota cura, in balneis, ab iis adhibetur. Ea ſiquidem imprimis lauant, pilisque nudant, locaque pudendorum perpetuo glabra geſtant, turpeque ibi eſt, mulierem pilis obſitam uuluam habere. Demum lotas eas partes, glabrasque effectas uariis unguentis etiam exornant, muſco ſcilicet, ambra, aloe, rebet, ſumtum ferre potentes: aliaeque aliis unguentis bene olentibus, quae ibi uiliori*

pondere adhibitum, in unguenti formam redactum, atque a balneo illitum, *l. 24. c. 9. p. 436.* commendatur. Pſilothrum, ſcribit idem, *l. 26. c. 15. p. 478.* (ophryos explicans uires,) nos quidem in muliebribus medicamentis tractamus, uerum iam et uiris in uſu eſt.

ri pretio ubique uenduntur. Copia unguentorum fere incredibilis in uuluae ornatu eiusque corrigendo foetore, atque ad conciliandam coeuntibus uoluptatem, ibi continuo dissipantur. Sicut et foeminae Italicae hodienum, addita tutia, depilant partes, quas natura iussit esse pilosas, idque ut uiris magis placeant. Dantur enim homines, qui uoluptatem habent in nuda semper muliebri natura, sicut hoc idem carpit IVVENALIS, *Sat. 6.*

Sunt quos Eunuchi imbelles ac mollia semper
Oscula delectant, et desperatio barbae. o)

Thes. 9. Psilothrum autem communiter parabant ex Auripigmenti parte una, calcis uiuae partibus duabus, in aqua calida dissolutis, addito pauxillo moschi, uel ambrae, quo hirsutae partes in balneo confricabantur. Sed, quid opus est tam acri, et formam corrodente fuco, quae

o) De uiris idem refert MARTIALIS, *Satyra 4. uers. 38. et sequ.* quos effoeminatae uitio libidinis, psilothris pariter usos fuisse, sequentes probant uersus: inguinibus quare detonsus curculio exstat? quinque palaestritae licet haec plantaria uellant, elixasque nates labefactent forcipe adunca, non tamen ista filix ullo mansuescit aratro. Nec dubium est, per podicem leuem, cuius meminit IVVENALIS, *Satyr. 2. uers. 12.* posteriora, psilothro pilis orbata, quo puerorum instar, molliores et delicatiores amatoribus suis apparerent, intelligi.

quae ſuapte ſponte cadet peribitque, perdere. Egregie enim Tragoedus *Seneca, Hippol. Act. 2.*

Anceps, forma, bonum mortalibus,
Exigui donum breue temporis,
Et uelox celeri pede laberis.
Non ſic prata nouo uere decentis
Aeſtatis calidae diſpoliat uapor,
Saeuit ſolſtitio cum medius dies,
Et noctem breuibus praecipitat rotis.
Langueſcunt ſolio lilia pallido,
Et gratae capiti deficiunt roſae:
Vt fulgor teneris qui radiat genis
Momento rapitur, nullaque non dies
Formoſi ſpolium corporis abſtulit.
Res eſt forma fugax.

Theſ. 10. Illud autem mirabile ex Mercurialibus atque Arſenicalibus Venenis obſeruatum eſt phaenomenon, quod, nunc omnes ſimul muſculos ualide ſtimulando, atque in actiones ſimiles ſimul et ſemel cogendo, tetanum ſeu rigorem uniuerſalem corpori excitant, qualem ex fulmine introductum eſſe, *Ephemerides Pariſienſes A. 1666.* ſtudioſo Oxonienſi, memoriae produnt, ſimulque hiſtoriam cadaueris fulmine icti exhibent, nunc abdominales et muſculorum femoralium anteriores uehementer pungendo, ad ſuperandam reſiſtentiam ſuorum antagoniſtarum, Emproſthetanum faciant, ſiue curuaturam corporis ad anteriora, nunc muſculos

ſculos uertebrales et dorſales femorum irritando, corpus retroflectant, atqueOpiſthetanum inducant. Quales quidem morbi rariores ſunt; contingunt tamen interdum ad fodinas Arſenicales Hungariae, Saxoniae, Tirolenſes, Torolouienſes, aliasque, ut rei medicae et metallicae ſcriptores teſtantur. Omnes tamen conuulſiones et tetanicas diſtentiones febris *p*) ſuper-

p) Fidis haec ſententia, perpetuisque antiquorum recentiorumque medicorum obſeruationibus nititur, ex ipſius naturae penu, ac curandi obſeruandique ſapientia, depromtis, quibus iure meritoque annumeranda HIPPOCRATIS *Sect.* 4. *aphor.* 57. obſeruatio, aſſerentis, ὅτι ὑπὸ σπασμȣ̃, ἢ τετάνȣ ἐνοχλȣμένῳ, πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸ νȣ́σημα. Et hoc rationi maxime conſentaneum, cum enim, in Febribus intendatur uis uitae, ac frequentior cordis contractio, ſimilem arteriis imprimat motum, tetanus, qui nihil aliud eſt, quam tonicus muſculorum ſpaſmus, ab aequabili in alternantibus muſculis ſuccorum ſtagnatione, fortius adactum illuc ſanguinis impulſum ſequente, ortus, continuato, et aucto ſenſim motu, ac reſoluta, quae neruis incumbebat, aut uaſa obſtruebat, materia uiſcida, tollitur; quam pariter cauſam tetani agnouit, oſtendique ſequentibus HIPPOCRATES, *Sect.* 5. *aphor.* 17. allegatam medendi methodum illuſtraturus: τὸ δὲ ψυχρὸν, σπασμȣ̀ς, τετάνȣς, μελασμȣ̀ς, καὶ ῥίγεα πυρετώδεα.

perueniens acuta ſoluit, ut in *Coacis* docet HIPPOCRATES; ſic apud eundem *Epidem. lib. 5. n. 20.* in inguine quidam percuſſus ſpiculo acuto retrorſum paulo infra collum, uulnus quidem habebat non memorabile aſpectu, neque enim in altum ferebatur, uerum paulo poſt, exemto telo, diſtendebatur, in poſteriorem partem tractus, uelut Opiſthetanicus. Sed uniuerſali tetano ſeu Catalepſi correpti in quatuor diebus moriuntur, q) ut idem pronunciat ex obſeruationum fide, *Aphor. 6. Sect. 5.*

Theſ. 11. Quod Rubrum Arſenicum concernit, ſiue marem dictum, in aurifodinis inuenitur;

q) Aut, ſi hos effugerint, ſani fiunt; lege ipſa HIPPOCRATIS uerba, quae ſequentia ſunt: *ὁκόσοι ὑπὸ τετάνου ἁλίσκονται ἐν τέσσαρσιν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται*; nam, ſi tetani eſſentia, in nruearum conſtrictione fibrarum unice conſiſtit, ſine ſanguinis ſtagnatione, illaeſa permanente diametrorum in uaſis meabilitate, ſpes adhuc eſt ut, quatuor dierum ſpatio ſuperato, liber denuo muſculorum redeat motus, atque aegroti priſtinam denuo recuperent ſanitatem. Quanta igitur circuli ſanguinis uis, in tuenda ſanitate, atque ipſa uita, ſit, ac quanti referat, in curando morbos, ſanguinis ſtagnationem praeuertere, aut amoliri, nemini ex dictis obſcurum eſſe poteſt.

tur; Album uero, non quidem cryſtallinum, ſeu foemina, in illis, quae argentum reddunt. Tam uero ſalia haec ſunt corroſiua, ut Aqua Fortis non male a quibusdam dicantur. Sui tamen eſſe generis haec ſalia, inde patet, quod in aqua ſoluta, neque ex acidis neque alkalinis ullam patiantur alterationem adeo efficacem. Pondus autem uidetur deriuari poſſe ex mercurio metallorum, qui primum ipſis ens eſt. Porro Arſenicum non adeo differt a mercurio ſublimato, neque ab Arſenico lunae dicto, quod ex luna cornea impetratur.

Theſ. 12 Conſtat ergo ſale et ſulphure, partibusque metallicis ignoti generis, eſtque ſapo metallicus; ſulphur enim olet, ſulphur pinguibus elicitur, itemque a parte eius regulina per alkalia, uel ſaponem Venetum, ſulphur commune praccipitatur in magna ſatis quantitate. Ergo nihil aliud ſunt eiusmodi acria, quam quaedam ſulphura uenenata, ſeu acria ſaponata metallica, ex acidiſſimo ſpiritu ſubterraneo, ſulphure, ſeu terrae reſina, et partibus metallicis ſui generis, combinata; experimento facientej fidem, quod argentum arſenico inſperſo fuſum euadat friabile. Quam friabilia metalla reddendi uirtutem, ſulphuri unice competere, Metallurgis notiſſimum eſt, et Docimaſtis. Quoque minus ſulphuris metalla in ſe continent, eo ductiliora ſunt, et contra: unde ſemimetalla dicta, et foſſilia quaedam, ob admixtum ſulphur, non poſſunt reddi malleabilia,

leabilia, nisi per Artem, hactenus ignotam, fuerit sulphur ablatum. Porro uenerem dealbari arsenico, notum est, unde tam multa Chymici de spiritu tingente loquuntur. Et, si ex lamellis ueneris cum nitro atque arsenico fiat S. S. S. in crucibulo, fit uenus alba, atque addita lunae portione, fixior et malleabilior euadit. Porro inuenitur Arsenicum in omnibus metallorum mineris, ita, ut uideatur esse quasi metallum embryonatum, et primum ens metallicum.

Thes. 13. Sic et *Stibium*, in horum catalogo est, siue *Antimonium*, quod Monachis aliquando exitiale fuerit, ut quidam uolunt, ita dictum; nauseam primo, deinde uomitus excitat horrendos, uideturque ad naturam Arsenici accedere; quippe Arsenicum, cum Antimonii Regulo, seu parte metallica, fusum, abit in massam, antimonio crudo simillimam. Antimonium tamen crudum non tam acredine agit id, quod agit, sed suo pondere; si uero in crocum metallorum, seu hepar antimonii dictum, uertitur, dirissimum est. *Balthasar Bremer*, Capitaneus naualis, me inscio, *r*) Anno 1710. mense Augu-

r) Insciis inuitisque medicis, hodie non Chirurgi saltem, sed omnes etiam perditi homines, medicinam faciendo, innumera per mortes aegrotantium experimenta instituunt. Nihil detestabilius, nihil calamitosius, quam praesens artis salutaris status sisti potest. Nos Saxones, in hac re omnium miserrimi sumus; ad nos enim, pessi-

Augusto, a Chirurgo Dn. *Teufelweich*, qui captiuitate liberatus ex Russia ad Classem aduenerat, emeticum sumsit, capitis dolorem sibi sublaturum, puluerem nempe subrubicundi coloris, et uerum metallorum crocum; Quo bis uomuit uehementer, sed mox in hypercatharsin incidit, nullis medicamentis, opiatis, antacidis, aut theriacalibus externis, sistendam, qua conflictatus diu, exeunte per inferiora sanguine, ac partibus intestinorum solidis, die 27. Septembris moritur, post leue delirium. Octiduo ante mortem ex nosocomio Birkensi uocor, conclamatis iam rebus. Mortuus mire intumuit per abdomen, maculis per femora et tibias coeruleis, unguibus luridis. Emetica autem et purgatiua uis a partibus eius metallicis dependet, quarum tamen indoles non adeo usque perspecta est. Si enim Antimonium cum Nitro accenditur, id est, si Nitrum sulphureas particulas, inter quasuis stibii metallicas partes latitantes, faciat concipere ignem, fieri aliter non potest, quam quod ex hac Nitri in uarias eius latebras penetratione, metallicae substantiae diffringantur,

morum et imperitissimorum hominum, qui aliis locis non tolerantur, colluuies, quasi torrente acta, confluit. Exinde tam male apud nos audit medicina; hinc nhili apud nos medici aestimantur; hinc Saxonia demum, empiricis obruta, genuinis carebit medicis, exactum negligendo, qui in re medica constituendus est, ordinem.

tur, inque calcem facessant, non magis emeticam, ut ante; sicut idem in Antimonio diaphoretico, deprehendimus, Nitro per Antimonii Sulphur accenso, atque ambobus ita rite inter se detonatis.

Thes. 14. Et quam dirus est Metallorum Croicus, *s*) quando partibus adplicatur, qui fort gaudent contractilitate, tam contra saluber, dum minorem contractionem habentibus locis adhibetur. Vnde, ex praecepto Rulandi, in incipiente cataracta alba, multoties eius usum proficuum noui, cum in aqua rosarum, uel alia conuenienti, decoctus esset, et bene per linteum colatus, oculisque cum cannabe uel lino, uel guttarum modulo, adplicatus. In obscuritate quoque uisus, ex causa externa, *t*) nullo tamen

pelli-

s) Audiendus, de hoc BONETVS, *Polyalth. l.* 5. *cap.* 35. *p.* 582. antimonium, dicens, uel intempestiue, uel non rite praeparatum, intra corpus assumtum, laboriosissimas uomitiones, et alui deiectiones, cum summa angustia, infert; ego addo, si in tali operatione, apta corpora offendit, tunc illa plane iugulat. Huc uero pertinent corpora plethorica, cacochymica, sanguine spisso praedita, ualde sensibilia, tenera, et debilia, in excedentes et confusos motus inclinantia, multa bile in primis uiis turgida, mensium et haemorrhoidum uitiis laborantia; *conf. Toxicol. nostr. lib.* 2. §. 21. *p.* 30. *et sequ.*

t) In ophthalmia, quaecunque sit causa, uel externa, uel interna, huius remedii usus plane ex-

pelliculae adparente uestigio, laudem saepius meruit, non aliter ac Elaterium solutum, ut PLINIVS docet, *l.2.H.N.c.1.* Id tamen obseruari oportet, ante Vomitorium exhibendum, in sanguinolentis, praemitti semper debere uenae sectionem, ne uasa sanguine distenta, ui emetici medicaminis rumpantur. *u*)

Thes. 15.

ulare debet; imo, quicquid dicat Rulandus, etiam in cataracta alba incipiente, si tunicae albugineae inflammatio sit coniuncta, minime prodest, crocus metallorum. Haec tam serio non urgerem, nisi tristissimum et recentissimum, infelicis, quam in hoc morbo crocus metallorum, praestitit, operationis, exemplum, ante oculos obuersaretur; aegrotus quippe, dissolutae antea uitae, compotationi praesertim, in seram protractae noctem, addictus, incipiente cataracta alba, cum tunicae albugineae inflammatione, corripiebatur, correptus hoc malo chirurgum consulebat, qui, exhibita aqua ophthalmica, ex croco metallorum, aqua rosarum soluto, et abunde diluto, confecta, oculis instillanda, atque instillata, loco felicis medelae, coecitatem, nullis amplius curandam remediis, excitando, deploratissimi, quoad finem uitae aegrotus affligitur, status, auctor fuit.

u) In plethoricis, licet etiam utilitas ac necessitas emetici indicetur, nunquam tamen uehemens adhibendum, sed lenius, quale, ipecacuanha, imprimis eiusdem solutio, uino facta, euacua-

Thes. 15. Etiam *Carbones Fossiles*, seu *Anthraces*, uel *Carbunculi*, Veterum forte *Terra Ampelitis*, per sulphur Arsenicale, *x*) ut appellant, hoc est, acumen particularum, corrodunt, et phtisin, seu pulmonum corruptionem, atque hinc exorientem atrophiam, causantur, quod Anglis praecipue, qui hos maximam partem ex Mendiphillensi eruunt fodina, atque in culinis usurpant, et fabris saepe, accidit. Neque tantum eiusmodi acres halitus organa laedunt respirationis, sed et uasa stannea lutescente inducunt colore, uestimentaque linea conspurcant, atque e ductili fimbrias argento, luteo inquinant colore. Obseruatumque est, halitum ex fodina Scotiae carbonaria erumpentem plurimos subitanea sustulisse morte, ut est in *Actis Anglicis, Anno 1665. Mens. Maio, No. 5.* Sic ad Plauam, Bohemiae oppidum, sunt nonnulli specus, qui quibusdam anni temporibus halitum ex acidulis emittunt, lucernas restinguentem, referente GEORGIO AGRICOLA,

 de

to prius, quo uasa infarcta erant, per uenae sectionem, sanguine abundante.

x) Sulphur quidem carbonibus fossilibus haud denegandum, sed praecipuam horum uirtutem, in spiritu acido, ac substantia terrea, consistere, exinde elucescit, quia carbones fossiles, ex retorta destillati, spiritum acidum, corrosiuum, praebent, uti auctor ipse, *thesi 17.* refert et testatur. conf. *Toxicol. n. l. 2. §. 23. p. 33. et sequ.*

de Re metallica lib. 6. p. m. 173. Pariter in Hungariae comitatu Zolienſi,referente mihi, Lugduni Batauorum, Cl. Dn. Doct. *Mathia Heuzidai*, Hungaro, fiſſura terrae eſt, ex qua tam lethiferum et praeſens exhalat Venenum, ut aues in ipſo praeteruolatu interimat. Cuius ferme generis halitus, et metallico ueneno, ſiue Arſenicali, ſiue aliquo alio diuites fumos, ex Indiae Occidentalis quibusdam fodinis penetrantes, ALBARO ALOVSO BARBA, *Trattato dei ArteMetallico, l. 1. c. 2.* refert, auriferae iſtius Indicae urbis, Potoſi, Hiſpanicorum ſacrorum quidam antiſtes, ſed iuxta in Metallurgicis non leuiter uerſatus. Reliqua taceam.

Theſ. 16. Metallifoſſores autem, ex uariis cauſis, peripneumonia illa ſolemni et capitis dolore adficiuntur; interdum ex halitu lucernarum, ipſorumque hominum; interdum puluis, qui cietur, atque agitatur foſſionibus, aſthma, quod Germani *Bergſucht* dicunt, facit, dum in pulmones penetrat, eosque exulcerat, tabem inducit. y) Hinc in metallis Carpathi montis inuentae

y) Perquam ſcite de metallorum foſſoribus, LVCRETIVS: nonne uides, audisue, perire tempore paruo, quam ſoleant, et quam uitae copia deſit. Morbi autem, inquit RAMAZZINI, *tr. de morb. artificum, Mutinae 1700. in mai. 8uo. ed. cap. I. p. 11.* quibus obnoxii ſunt metallorum foſſores, aliique id genus artifices, ſunt ut plurimum, dyſpnoea, phtiſis, apoplexia, para-

uentae ſunt mulieres, quae ſeptem uiris nupſe-
F 4 runt,

lyſis, cachexia, pedum tremores. Pulmones itaque et cerebrum in huiusmodi artificibus male plectuntur, magis tamen pulmones; hi enim ſimul cum aere minerales ſpiritus hauriunt, et primi noxam perſentiunt, mox iidem halitus intra uitae hoſpitia admiſſi, et cruori permixti, cerebri et neruoſi laticis naturalem temperiem peruertunt, et inficiunt; unde tremores, ſtupores, et ſuperius recenſiti affectus. Hinc eorum, qui in fodinis mineralia effodiunt, maxima ſolet eſſe ſtrages. Praeterea diſcrimen fodinarum, et ab hoc dependentem effluuiorum differentiam attendere decet; aliae quippe, uti citatus habet auctor, *l. et cap. cit. p. 13. et ſequ.* ſunt humidae, in quarum fundo aqua reſtitat, aliae ſiccae, in quibus interdum ignis miniſterio opus eſt ad diſrumpenda ſaxa. In humidis fodinis, quae aquam ſtagnantem continent, foſſorum crura uitiantur, ſicuti ob craſſos, et uiroſos halitus, qui ab illis exſpirant, ac tunc magis, cum deciſa ſaxorum fragmenta in aquam decidunt, et camarinam illam mouent, ut dici ſolet, intercepto anhelitu, operarii praecipites cadunt, ſiue ſemianimes emergunt. Ipſe quoque ignis, qui ceteroquin uenenorum domitor eſt, ubi illo opus ſit ad ſaxa emollienda, peſtiferos halitus ex minerali materia elicit, atque in motum ciet; quare miſeri foſſores omnia elementa ſibi experiuntur infeſta. Nulla uero truculentior peſtis

runt, quos omnes dira illa tabes immatura sustulit morte. Sic Aldebergi, in Misena, in fodinis, reperitur Pompholyx nigra, quae usque ad ossa exedit uulnera atque ulcera, ipsumque ferrum. Cadmiae quoque genus operariorum pedes, oculos et pulmones laedit. Ignis quoque,

fossores ad extremam perniciem deducit, quam quae e mercurii fodinis erumpit; fossores enim in mercurialibus mineris uix tertium annum attingere, ait FALLOPIVS, *tr. de metallis et fossilibus*. Eosdem, quatuor mensium spatio nondum exacto, in artuum tremores incidere, paralyticos ac uertiginosos fieri, testatur ETTMVLLERVS, *in sua Mineralogia, cap. de mercurio. Ex Actis Philosophicis, Soc. Reg. Anglic. in epistola Venetiis ad Soc. Reg. missa*, constat, quod in fodinis quibusdam mercurii, in foro Iulii, non possit quispiam fossiorum, ultra sex horas, inibi operari; ibidem pariter relatum legitur, quod quidam, per semestre spatium, iisdem fodinis addictus, adeo mercurio fuerit impraegnatus, ut, si ori suo aeris frustum apponeret, aut digitis tractaret, illud album efficeret. Fossores quoque asthmate corripi, aduertit TOZZIVS, *Part. 2. suae Prax. cap. de asthm.* Tanti constat hominum libido, ac sacra auri fames, itum quippe est in uiscera terrae, quasque recondiderat, stygiisque admouerat umbris, effodiuntur opes, irritamenta malorum.

que, qui frangendis ſaxis adhibetur, elicit e metallo uenenum, quod aerem inficit. Hinc palleſcunt, turgeſcunt, omnemque motum et ſenſum amittunt, et ſine doloris ſenſu intereunt. Vt taceam, quorundam locorum metallicorum peſtilentem auram, uenenatamque beſtiolam, ſolifugam, pluraque alia, quae habet uir doctiſſimus GEORGIVS AGRICOLA, *de Re Metal. lib. 5. p. m. 81.* et *lib. 6. p. 172.* et *173.* Agnouit et ſuo tempore PLINIVS, *H. N. lib. 33. c. 4.* in cuniculis uaporem et fumum, ſtrangulare. Et Auctor eſt GALENVS *Comment. 42. in 2. Aphor. Hippocratis*, mulierem in balneo ſyncopem paſſam fuiſſe, hauſtis uaporibus, ex lignis uitiatis, et uenenoſam qualitatem habentibus, ſuccenſis. Vnde toto die obſeruamus per noſtram Patriam, metallifoſſores ſemper fere breuis eſſe uitae, ob halitus ſubterraneos noxios, ipſorum pulmones laedentes, et uitalia ſic liquida coagulantes. Hinc HIPPOCRATI, *Epid. lib. 4. n. 13.* Vir metallicus, ſpirituoſus et decolor deſcribitur. His de cauſis, operam fodinis locare, Veteribus poena capitalis erat, quare etiam ad metalla damnati dicebantur. z) Sic in celebri Cupri-

 monte,

z) Quanta fuerit, et adhuc ſit, poena, metallifoſſoris munus obire, ex iis, quae hanc functionem comitantur, et ſequuntur, malis, nemini ignotum eſſe poteſt. Priſcis temporibus, Chriſtianae fidei ſectatores, ad metalla damnatos fuiſſe, ex

monte, Fahluna, excoctores aeris omnes pallescunt, non ſolum ex ſudore continuo, ſanguinem cogente, ſed et a fumo noxio, ex caldaris aere, atque uſtrinis, erumpente.

Theſ. 17. Et perinde fuerit, ſiue hunc Antimonii et foſſilium Carbonum effectum ex Arſenicali ſulphure, *a*) ſiue alio quolibet nomine, deduxero, modo interim ſit certum, in his mineralibus latere ſpiritum quendam acidiſſimum, tantorum auctorem malorum. Namque carbones tales deſtillati ex retorta ſpiritum fundunt acidiſſimum, ad genium ſpiritus ſulphuris; quare etiam inſtrumenta ferrea, quae horum ope carbonum cuduntur, multo fragiliora ſunt, quam illa, quae ad ligneos carbones confecta fuerunt,

GALLONIO, *libr. de Martyrum cruciatibus*, cognoſcimus. Confirmat idem CYPRIANI *epiſtola*, qua Epiſcopos et Diaconos, Imperatorum crudelitate, ad metalla effodienda, compulſos, hortatur: ut iis in fodinis, e quibus aurum, atque argentum, eruerent, ſe uerum Chriſti aurum, conſtanti fide et patientia, probarent. Et, ſi quid aliud, miſerum abjectumque metallifoſſorum ſtatum, innuit, idem certe foſſoris imago, ex ueteri deſumta icone, quam nobis ſiſtit PIGNORIVS, *libro de ſeruis*, probat: capite enim erant ſemiraſi, (quo ſigno olim ſerui a fugitiuis, qui erant omnino raſi, internoſcebantur, quod cucullo ſagato operiebant.

a) Conferatur theſis antecedens, decima quinta.

fuerunt, quales ſunt noſtrates gladii Wyrenſes; ſpiritus namque iſte acidus, ex foſſili carbone egrediens, acutiem quidem et duritiem ferro conciliat, ſed iuxta fragilitatem. Id tamen ego ſingulare atque utile ex Foſſili Carbone obſeruaui in Peſte illa, quae Ao. 1710. per Claſſem graſſabatur, atque aliis fere medicamentis immedicabili finiebat uitam diarrhoea, Carbonibus Foſſilibus puluériſatis, atque intro adſumtis, ſtitiſſe et tormina, atque eiiciendi conatum. *b*)

Theſ. 18. Sequitur calx uiua, deleteria etiam uirtute inſtructa; quamobrem quoque Aquam illam Phagedaenicam ingreditur, quae ad carnes ſuperfluas, uulneribus abſumendas, Chirurgis eſt uſitata. Fit autem iſta aqua ex calcis uiuae libris tribus, ſpiritus uini libra ſemiſſe, et mercurii ſublimati uel arſenici drachmis tribus, digeſtis inuicem cum aqua communi. Incidit Ao. 1705. Studioſus Vpſalenſis, Nationis Geſtriciae, in febrim, cum dolore capitis. Tum Empirici

b) Colliquatiuam hanc diarrhoeam fuiſſe, a nimia humorum reſolutione, ſolidorumque laxitate excitatam, ex promta felicique huius pulueris, remedii antalcalini, atque adſtringentis, operatione, euincitur. Eo ipſo etiam probatur, quod effluuia horum carbonum, igne accenſorum, non tam erodendo pulmonum uaſa, (alias hinc ſequeretur haemoptyſis,) ſed conſtringendo aſperam arteriam, eiusque ramos, ſuffocationem, aut illius periculum, producant.

pirici cuiusdam Stockholmensis filius, pariter Studiosus, cataplasma capiti admouit, ex aqua calcis uiuae paratum, et alter mox abiit ad plures, parumque absuit, quin plecteretur medicaster. Sic obseruatum est, in Castellis nuper exstructis, milites derepente mori, atque alimenta cito putrescere, prout contigit tempore Birgeri Secundi, in Landscrona, seu Norborg, Ingriae castello. Et, uel plurimorum, ipsiusque Imperatoris Iouiniani lugubri constat experientia, *c*) uapores camini calce recenter incrustati, per accensum focum dispersos, interdum repentinam

c) Conf. *Baco de Verulamio, Oper. in fol. 1655. Francofurti editis, hist. nat. Cent. 10. §.919. p.952.* Id ego quoque, scribit de se ipso, RAMAZZINI, *lib. et ed. cit. cap. 25. p. 201.* olim meo periculo didici, cum enim, museolum meum calce incrustari curassem, ac transactis sex mensibus, satis tutam esse crederem illius habitationem, eo, quia muri essent ueteres, et sola ex calce illinitio facta fuisset, acuta febre correptus uix euasi, ac postmodum cum lenta febre mihi diu colluctandum fuit. Non semel porro obseruaui, in domibus recenter constructis, calcis odorem ad plures annos percipi, mane praesertim, ubi per noctem clausae fuerint fenestrae, multosque decipi, qui nullum odorem, diurno tempore, apertis quippe ianuis et fenestris, percipientes, in huiusmodi domiciliis noctu somnum capere non uereantur,

nam mortem, saepissime uero intensissimos capitis dolores adportasse, erosa procul dubio, ex halitu isto acerrimo, tenerrima pulmonum substantia, et ipsis sic collabentibus, atque se per spasmum, ex acrium sensu, contrahentibus, et strangulantibus, uel in quibusdam leuiter tantum labefactata, sanguine uero, qui nullibi in toto corpore debilioribus et tenerioribus uasis per plures superficies adplicatur, coacto, (sicut omnia acria eundem coagulant,) atque adeo difficulter et summa cum uasorum expansione consuetos alueolos traiiciente.

Thes. 19. Exemplum dabo unum uel alterum. Q. Catulus, a C. Mario mori iussus, recenti calce illito, multoque igne percalefacto cubiculo, se inclusum peremit, memorante VALERIO MAXIMO, *Memorabil. Exempl. l. 9. c. 12.* Sic duo fratres, Wermelandi, mihi amicissimi, Ao. 1708. Vpsalia Stockholmiam profecti, in cella uinaria, Amsterodamo nouo dicta, hospitio excipiuntur, camera ante non excalefacta, mense Martio. Hinc foco fornicato, Nostris *Kakelugu*, lignis iniectis, et lamina demum clausa, sub noctis tempus adeo grauiter morbo capitis laborare coeperunt, ut de uita periclitarentur. Neque alter ad alterius lectum ire, neque loqui potest. Tandem, per uomitum obortum, alter iunior, in somnum incidit, alter quoque parum uomebat, sed effusissimo sudore mactatus, iudicatus est. Idem circa tempus, duo famuli senatoris

natoris Vpſalienſis, menſe Februario, balneum calefecerunt, pro torrendis frugibus: ſed indormientes loco diu ante non calefacto, ambo mortui ſunt. Et TVLPIVS, uir celebris, *Obſ. lib. 3. cap. 41.* exemplum habet, ex flore calcis, de parietibus recens incruſtatis, in cupedia incidentis, totam familiam uiri ſplendidi, in uertiginem, ardorem gutturis, uomitum, praecordiorumque anguſtiam incidiſſe. Conf. DIOSCORIDES, *l. 5. c. 91. et l. 6. cap. 29.* Quare Diuinus HIPPOCRATES notanter dicit, *lib. 3. Epidem, aegr. 2.* Hermocratem, quem ignis corripuit, iuxta nouum murum habitare, quamuis magnus alias in populares *Hippocratis* morbos Commentator, VALLESIVS, nihil hoc eſſe adfirmet. *d*) Atque hinc iſta Peripneumonia, hinc dolor, hinc ſomnus, carus, uel apoplexia. *e*) Conf. BELLINI, *de Morb. Pect. de Pe-*

d) Valleſius in allegati explicatione exempli occupatus, expreſſis aſſerit uerbis: eos nugari, qui credunt, quod Hippocrates, uerba, *murum nouum*, conſulte appoſuerit, iisque morbi cauſam, ex qua Hermocrates aegrotaſſet, innuere uoluerit. Sed his merito opponenda, quae quotidianae ſuffragio experientiae ſuffulti urgent, atque afferunt, MERCVRIALIS, *Piſanis Praelectionibus, Venetiis, apud Iuntas, in fol. 1597. ed. hiſt. 16. p. 81. et ſeq.* atque EPIPHANIVS FERDINANDVS, *lib. obſ. hiſt. 25.*

e) Refert AMATVS LVSITANVS, *Cent. 4. Curat.*

Peripn. pag. m. 644. et de morb. Cap. de Caro pag. 458.

Thes. 20. Calx uiua *f*) nihil aliud est, quam si consideres acies quasdam acerrimas, et lanceas, aut

41. occasione uiri robusti, qui pulmonali perierat phtisi, fabros murarios, aliosque, qui calcem tum conficiunt, tum eandem, pro uariis usibus, uaria ratione praeparant, atque adhibent, maximam partem pleuritide, aut haemoptysi, aut chronica exhaustos tabe, pulmonumque ulcere, perire. Quantopere igitur illarum uirginum dementia damnanda sit, quae florido et rubicundo faciei colore praeditae, studio et desiderio amatorium pallorem, qui iisdem color aulae, *die Hof Farbe*, dicitur, conciliandi, calcem de parietibus abrasam deglutiunt, satis patet. Plura noui exempla puellarum, quae ex hac causa in chlorosin, phtisin pulmonalem, uiscerum scirrhos, et alia grauiora mala, miseram uitam, non nisi morte finiendam, efficientia, inciderunt. uid. *Toxicol. n. l. 1. §. 93. p. 41. et 42. et l. 2. §. 22 p. 31. 32. et 33.*

f) Mirum, scribit PLINIVS, *H. N. l. 36. cap. 23. ed. cit. p. 641.* aliquid, postquam arserit, accendi aquis. Magis adhuc mirandum, si uera sunt, quae habet TACHENIVS, *Hippocrate Chymico, cap. 4. p. 17.* quod nempe homo ebrius, in bulliens calcis lixiuium prolapsus, cum laneis uestibus, breui tempore, consumtus fuerit, ut nihil residui, praeter lineum indusium, et duriora ossa, reperta fuerint.

aut ramenta minima, in quae lapis calcarius, per ignis uim et torturam, calcinatur, ac discerpitur, pulverisaturque. Ignis enim, in corpus calcinandum fortius agens, particulas minimas et moleculas disiungit, uiciniam tollendo, quas moleculas demum magis magisque exacuit. Esse etiam calci uiuae sal quoddam, ad Alkalinam acredinem uergens, non nego, num uero ab igne productum, uel antea ibi erat, disputatur, quandoquidem lapis Calcarius acidum in se contineat, sed post calcinationem in Alkali magis inclinet. *g*) Hinc lapis iste, destillatus ualido igne ex Retorta, dat spiritum acidum. Calx ergo uiua, uti sal acutie et rigiditate suarum particularum corpus laedit, continui solutionem deturbat, et putrefactionem accelerat. *h*)

g) Sal, ad uitrioli naturam proxime accedens, saxo calcario, ante calcinationem, inesse, docet spiritus acidus, similis spiritui, quem ex uitriolo, per retortam destillato, obtinemus. Sal uero illud, ea ratione, uti nitrum calcinatum, per calcinationem, in alcali, ignis ui et tortura mutari, docent ea, quae TACHENIVS, *l. c. cap. 3. et 4. p. 15. et sequ. et* PERAVLT *Essays de Physiq. Tom. 1.* afferunt. Atque ab hoc sale, aqua soluto, uis calcis caustica deriuanda, nec opus est, ut, ad haec explicanda, nobis cum MAYOVIO, *Oper. p. 197.* particulas nitro aereas et igneas fingamus.

h) Calcis et in medicina magnum usum esse, ait PLINIVS, *H. N. l. 36. cap. 23. p. 642.* Eligitur re-

Thes. 21. Sales denique Vitriolici *Lunae, Veneris, Martisque*, cum suo menstruo in crystallos acerrimas et causticas abeuntes, Venenis Acribus iure quodam suo adnumerantur. Et quid mirum, Venerea salia esse homini noxia, cum in fodina Hungariae Neusolensi primum quasi cupri ens, instar aquae proueniens caementariae, quaelibet ex marte iniecta in cuprum bonum erodat, ac conuertat? Refert *Amatus Lusitanus Curat. Medicinal. Cent 5. Curat. 54.* Monachum quendam, prae amoris impatientia sumto uitriolo, uitam sibi eripuisse, post secutas inde uentris erosiones, uomitus, secessus, linguae nigredines, ipsiusque tumores. Quod,

num

cens, nec aspersa aquis: urit, discutit, extrahit, incipientesque serpere ulcerum impetus coercet. Aceto et rosaceo temperata perducit ad cicatricem. Luxatis quoque, cum adipe suillo, aut liquida resina ex melle, medetur. Eadem compositione et strumis. Confirmantur haec felici successu, quo, aqua calcis, in hydropis medela, FABRICIVS AQVAPENDENS, *Part. 2. Oper. chirurg. cap. 51.* usus fuit; paratur autem haec aqua ex calcis frustulo, oui parui magnitudine, unciis uiginti aquae bullientis indito. Hanc aquam mirabilem appellat KOENIGIVS, *Regno minerali, cap. 10. p. 297. et sequentibus*, eamque frequenter in petiis lineis applicatam, praesentissimum ulcerum sordidorum, uenereorum imprimis, remedium esse, perhibet.

num Vitriolum commune martis fuerit, quod Noſtri *Kopparroek* uocant, non liquet. *Aceta* praeterea *Metallica*, ſeu *Spiridus Acidi*, *Nitri*, *Vitrioli*, *uel eius oleum*, *Aluminis*, *Salis Gemmae*, aut *Marini Salis*, itemque *Sulphuris*, qui quaſi omnium aliorum parens eſt acidorum ſpirituum. Narrat TVLPIVS, oleum uitrioli, *i*) a Chirurgi famulo, pro compeſcen-

i) Noui uirum illuſtrem, qui quotidie, tempore matutino, priusquam infuſum Coffeae, cui aſſuetus erat, hauriret, olei uitrioli guttam ſacharo inſtillatam deglutiebat, et optime ſe ad ſeram usque ſenectutem habebat. Fide igitur atque approbatione dignum, quod exigua olei uitrioli doſis, uberiori aqua diluta, et tonum uentriculi ac reliquorum uiſcerum tueatur, ac corrigendo ſalium alcalinorum acrimoniam, tum febres continuas, tum partium putredinem praecaueat. Quod pariter innuit, BACONIS *de* VERVLAMIO experimentum, qui *Oper. ed. cit. Hiſt. Nat. Cent. 4. no. 342. p. 926.* ſequentibus noſtram ſententiam confirmat: ſecundum, quod putrefactionem arcet, eſt adſtrictio, quae diſſolutioni reſiſtit, cum in uniuerſum ex medicamentis adſtringentia, putrefactioni reſiſtant. Eadem adſtrictionis ratio efficit, ut exiguum olei uitrioli quantum, aquam prohibeat putreſcere. Iſta adſtrictio ſubſtantiae inhaeret, cuius uirtuale frigus eſt, quaeque fere eodem, ut frigida, modo, operantur. Vitriolum album anima oculi

peſcendo dentium dolore, uirgini in os inditum, gulam, uentriculum, iecur, collum, faciem, mammas, pectus, uentrem, brachia, crura, miſerabili clade exediſſe, *Obſ. l. 3. c. 43.* k) Quibus adiungo *Aquam ſeparationis*, uulgo Germanis *Scheidwaſſer*, Noſtris *Schedeuatu*, ſiue *Fortem* communiter adpellatam, quae per ſalis marini additamentum, *Aqua Regia* dicitur, quod Regem Metallorum, id eſt aurum diſſoluat. Haec quidem omnia per ſalium, e quibus conſtant, in fluorem redactorum, auctos cuſpides, uiſcera conſumunt; neque hoc mirum, cum et ipſa duriſſima metalla in pollinem erodant; in lingua tamen, ore, et gutture, ueſiculas excitant, eſcharasque, ad modum Venenorum ſumme acrium, ponderoſorum et rigidorum.

Theſ. 22. De Sulphuris generatione adnotatum eſt, in eius fodinis conſpici bullas quasdam, quae ſucceſſiue in gryſei glebas coloris, quas Sulphur Natiuum uocant, mutantur; in intimioribus uero terrae receſſibus Aſphaltum, quod

 haſce

DOLAEO, *oper. Tom. II. Encyclop. Chirurg. l. 1. c. 10. p. 82.* audit. Vitriolum, cancri euporiſton eſſe, ex *M. N. C. Cent. 5. p. 302.* diſcimus.

k) Plures ſimiles obſeruationes, ex SEIDELII, BEMBI, FORESTI, RONSEI, CASPARIS HOFFMANNI, SCHENCKII, et RIEDLINI, ſcriptis collectas tibi ſuppedito, *Toxicol. noſtr. lib. 2. §. 17. p. 23. et 24.*

hasce bullas ope caloris subterranei cuiuscunque fuderat, reperiri, sicque uideri credibile, Spiritum quendam Vniuersalem Acidum, hasce Asphalti particulas secum rapere, mutuoque inito coniugio, in Mineram Sulphuream *l*) trans-

l) Inesse sulphuri spiritum acidum, experimentis chymicis abunde probatum est, spiritus autem acidi uniuersalis, asphalti particulas secum rapientis, mutuoque inito coniugio in mineram sulphuream transformantis, existentia, nec a priori nec a posteriori demonstrari potest. Sulphur enim, analysi chymica examinatum, multis pinguibus, et paucis acidis constat particulis; unde, ob pinguedinem, qua abundat, pro demulcente et antiphtisico remedio habetur, ac tanti in curandis affectibus pectoris aestimatur, ut, testibus, BOECLERO, *Notis ad Cynos. mat. med. Hermanni*, *Part. 3. p. 115.* et HOECHSTETERO, *Dec. 3. p. 354.* balsamum et anima pectoris ac pulmonum audiat. Sulphur, ignem concretum subterraneum, et terrestrem, cui natura, pro habena obiecit partes terreas, ne in actum mox, atque apertum incendium erumpere possit, ZWOELFFERVS, *Mantissa spagyr. Part. 2. cap. 10. p. 396.* appellat, de uiribus illius referens, quod humidiora siccet, laxa adstringat, impura depuret, homogenea congreget, glutinet et uniat, fracedini et putredini e diametro, tum curatiue tum praeseruatiue, aduersetur. Hinc sulphuris oleum, in arthritide, a TVLPIO, *obseru. lib. 4. cap. 57.* sulphur uiuum

transformare. Et inesse Sulphuri talem Aci-

de Quito in Peru, auri instar transparens, drachmae unius pondere, uitello oui assumtum, in coli doloribus, nephritide, neruorum contractionibus, et ictero, a MONARDE, *Simplic. medic. Amer. hist. cap. 36. p. 144.* flores sulphuris natiui e thermis Badensibus, in similium insultu morborum, a FABRICIO HILDANO, *Epist. med. Cent. 1. obs. 26. p. 209.* puluis torrefacti sulphuris, in uenenatorum animalium morsibus, lentiginibus, et similibus cutis maculis, a FIRENO, *Pract. med. lib. 2. p. 199.* lac sulphuris, in bronchiorum infarctu, a LVDOVICO, *Pharmac modern. p. 375.* et POTERIO, *Cent. 1. obs. cap. 98.* balsamum sulphuris Penoti, in membrorum debilitate, a FISCHERO, *Corp. med. Imper. p. 684.* tinctura sulphuris, in peste, tussi, phtisi, asthmate, dyspnoea, orthopnoea, a HELWIGIO, *M. N. C. Dec. 3. Ao. 5. et 6. p. 454.* et IO. MAVR. HOFFMANNO, *M. N. C. Dec. 3. Ao. 2. p. 327.* laudantur. Laudibus horum remediorum, ac fidei allegatarum obseruationum, nihil detractum uolo, hoc uero sincere moneo, circumspecte in applicatione huiusmodi historiarum procedendum esse, summoque annitendum studio, ne uniuersales conclusiones ex particularibus eliciamus exemplis; nam, ita multi, sulphureorum abusu remediorum, dum phtisin pulmonalem auertere uoluerunt, eandem sibi accersiuerunt; uti praeter quotidianam experientiam, idem nos

dum Spiritum, incensio docet, dum nimirum acidus eius uapor pulmone exceptus, tussim faciat, et peripneumoniam, Elephantemque, fortissimam licet bestiam, repentina; ut scribunt, morte necet, erosis, aut constrictis et collabentibus pulmonnm lobis, liquidisque ab acido coagulante coeuntibus. Et auctor est PLINIVS Iunior, *Epist. 16. lib. 6.* Auunculum suum, Historiae Naturalis conditorem, ad Vesuuii flammas egressum, odore Sulphuris suffocatum interiisse. *Lusit et Anaxilaus eo, candens in calice nouo, prunaque subdita, circumferens, ex ardescentis repercussu pallorem dirum, uelut defunctorum, offendente conuiuis*, ut *PLINIVS N. H. lib. 35. cap. 5.* habet. Quod quidem Nostrates per facetias imitari solent, salem marinum cum spiritu uini mixtum, in mensa accendentes, unde

historiae, a CRATONE, *lib. 1. epist. 11.* et HOECHSTETERO, *Dec. 3 p. 53.* annotatae docent. Damnandus praesertim externus sulphuris aceto soluti usus, scopo abigendi lentigines, maculas hepaticas, aliasque similes. Delentur omnino hoc remedio maculae, sed cum uniuersi corporis, internarum praesertim partium, detrimento. Recordor uirginis, quae pectori, maculis hepaticis obsesso, candorem et nitorem conciliatura, hoc, quod eadem desiderabat, obtinuit remedio, sed euanescentes maculas, tussis, difficilis respiratio, ulcus pulmonum, haemoptysis, febris lenta, et demum mors, sequebantur.

unde omnes circumſtantes fiunt aethiopes momentanei.

Theſ. 23. De Sulphuris tali generatione experimentum illud nobis perſuadere uidetur, quod uitrioli oleum acidum, óleis uegetabilium eſſentialibus, uel fermentatione productis, additum, ſublimando, in ſpeciem quandam ſulphuris, periculoſa tamen operatione, transmigrat. Conf. Cl. *Willis Pharmac. Rat. Sect.* 2. *cap.* 2. *p. m.* 64. Et fatetur Nobiliſſimus BOYLE, *Experiment. de Odor.* 3. ſe in periculum ſuffocationis coniectum fuiſſe ex halitu ſulphureo huius experimenti. Vnde non ſatis mirari poſſum illam uulgi Noſtratis conſuetudinem, in quauis tuſſi ſulphur accenſum naſo admouentis; hinc enim magis augetur morbus, et ſuffocationis periculum incurritur. In Epidemica tamen tuſſi, ex ſanguine per Alkali coagulato, et ſic per pulmones immeabili, cum periculo putreſcentiae, aliquid forte ualeret, ut in Hecticis aliquando probatum. Vnde purulenta extuſſientibus PLINIVS utile dixit, *lib.* 35. *cap.* 15.

Theſ. 24. Illi autem iam dictae Sulphuris procreationi contraria ſunt, quae Cl. MAYOW ſtatuit, *de Sal. Nitr. cap.* 4. nempe ſupponit, ſulphur non in ſe continere ſpiritum aliquem acidum, ſed praeter particulas ſulphureas, puras putas, ſalem quendam fixum metallicum. Quando autem Sulphur accenditur, et partes

deflagrabiles, cum particulis nitro-aereis, (ſic ignem appellat,) incipiunt mutuo uelociter agitari, ſales fixi, ſulphuri inhaerentes, crebris particularum nitro-aerearum in deflagratione ictibus ita uerberantur, atteruntur, comminuuntur que, ut inſtar gladiorum exacuantur, atque in fluorem redacti, et per campanae uitrea labra decidui, acidum ſulphuris ſpiritum componant. Similiter putat, particulas nitro-aereas, Vitrioli ſal metallicum in deſtillatione contundere, comminuere, et fluidum facere; pari ratione, ac uitriolum calcinatum, omnique acido priuatum, ſi exponitur aeri, ſpiritum acidum de nouo imbibat. Eadem methodo explicare conatur, quod liquores uinoſi aceſcant, ſalibus ſcilicet ita per igneas nitroſas particulas flagellatis, ut fluorem acidum mentiantur: ſicuti et, quod iidem liquores, ſoli uel igni expoſiti, aceſcant, inde deducit, quod radii ſolares nitro-aerei, aut nitroſae ignis particulae, iſtis liquoribus communicatae, particulas ſalinas ibi exacuant, atque in ſalia acida conuertant.

Theſ. 25. Ignis quidem Natura qualis ſit, adhuc, et forſan in poſterum, diu diſputari poteſt, ſed tamen ille ipſe ignis corpora uarie mutat, inque ramenta minutula diſcerpit. Et ſubtili quidem indagine haec ab Auctore dicuntur, ſed multa ſunt, quae contrarium ſuadent, argumenta, ob commendatam mihi breuitatem reticenda. Vnum ſolummodo nominabo, ineſſe Vitriolo ſemper, et ſulphuri omni, acidum ſpiritum,

ritum, antequam ipſa ignem experiantur, tartarumque uini uel cereuiſiae eſſe, qui ex motu introducto ſolutus, aciditatem conciliat, notiſſimo iam uel ipſis oenopolis omnibus experimento conſtat. Sic fulminationes aeſtiuo tempore factae, motu introducto, et ſoluto tartaro, uina et cereuiſias aceſcere faciunt. Non autem uidetur mihi Nob. BOYLE *de Inſ. Effic. Effluuior. cap. 5.* ſupponendo fulminis particulas acidas, per poros doliorum intrantes, hoc efficere, cum dolium uini fulmine expauidum, turbulento ſtatim ſcateat humido, rem acu tetigiſſe. Videtur porro ipſe MAYOW ſibi contradicere, dum Vitriolum per calcinationem acido liberari dicat; ſed acidum euaporari non poterit, niſi antea ibi adeſſet, et praeterea, ad eius mentem, Vitriolum ab igne non dediſceret acorem, uerum magis magisque eundem contraheret, cum ignis nitro-aereas partes ſolas eſſe, adfirmet, quae metalla in acida conuertant.

Theſ. 26. Corrodit quoque *Lazuli lapis*, coerulei coloris, et *Lapis Armenus uiridis*, propter admixtam ſibi uenerem, martem, lunamue, purgat, exeditque inteſtina, ſi copioſius adſumatur. *Tutia* quoque interne ſumta corrodit fortiſſime. Externe enim eam unguentis depilatoriis adhibent Indicae mulierculae, teſte BONTIO, *de Med. Indor. lib. 1. de Tut.* Eſt autem Tutia, eodem auctore, ex terra ar-

gillacea excoctus fumus, qui ollarum lateribus accrescit. Atque ut de Lapide Lazuli loquar, non male Practici quidam Confectionem Alkermes, quam iste lapis ingreditur, eis denegant, qui expuitione sanguinis, haemorrhagiis narium, mensiumque, uel haemorrhoidibus laborare solent. Spicula enim Lazulina erodunt magis uasa, atque aperiunt. Et dantur quam plurimae aquae, Lapidem Lazulum atque Armenum ferentes, quae intra corpus sumtae id exedunt, uomitumque excitant, pulmonibus quoque uim adhibent; quales sunt Vetris in Marchia Italiae Treuisana, ad Walliae urbem Heruord in Anglia, et alibi. Et forsan in nostris quoque acidulis quibusdam, quae pulmonibus adeo nocere perhibentur. Sed, quando fontibus medicatis cum aliis mineralibus miscentur, sicut in fontibus Ducatus Würtembergici Dainacensibus, cum fructu usurpari possunt. Conf. TABERNAEMONTANVM *Hydrothes. Part. 1. c. 8.*

Thes. 27. Huc pertinent, *Aeris Rubigo*, itemque *Squama*, quam λεπίδα χαλκοῦ, Graeci uocarunt, tum *Rubigo Ferri*, et *Vitri Fel* ac *Schidia.* Haec tamen ex uitro, magis sunt lancinando exitiosa, ita ut ex uitro confracto, ac per insanam uirginem ciceribus mixto, facti sint duo hydropici, memorante CARDANO, *Contr. Med. lib. 2. Tr. 5. contr. 10.* In duobus porro collegiis sacrarum uirginum plures perierunt

runt ex uitri eſu, teſte eodem, *de Venen. lib. 1. cap. 1.* Hinc forte ſibi non multum bene proſpiciunt ex uulgo, qui in pleuriticis doloribus uitra contuſa adſumere ſolent. Verum quidem eſt, acres eiusmodi cuſpides poſſe diſcindere pituitae particulam, in fine conico arteriae, per pleuram, uel pulmones, haerentem, ſed poſſe etiam ſimul, antequam illuc delatae fuerint, arrodere aliquam partem ſolidam, uulnere incurabili, et morte ipſa, perſoluendo, ut exempla uidi in patrio rure plurima, ubi haec medicina, neſcio quibus auctoribus, uſu recepta eſt. *m*)

Th. 18.

m) His omnino, tanquam notatu digna, adiungenda, quae in uitriariis, et deinceps in me ipſo, obſeruaui; ſpicula ſcilicet uitrorum confractorum, aut accommodatis diſcerptorum inſtrumentis, oculis illapſa, modo omnis attritus et frictio euitata fuerit, nihil mali attuliſſe, ſolutis quippe ſalibus illis, uitri ſpicula conſtituentibus, eadem, cum perdita, per ſolutionem, cuſpide, uim lancinandi amiſerunt. Contrarium plane obſeruamus, ſi illapſis in oculum tenuioribus uitri particulis, irritationem ab iis excitatam, abacturi, oculos ſuffricamus, tum quippe ſpiculis illis in ſolidas partes adactis, dolor, inflammatio, exulceratio et alia plura incommoda excitantur. His confirmandis ſeruiunt ea, quae de uitriuoracibus BORELLVS, *Cent. 1. obſ. 52.* CASP. *a* REIES, *Elyſio iuc. quaeſt. campo, qu 92. no. 8.* SENNER-

Thes. 28. Quod ferrum concernit, credibile est, illud uasa sanguinea non intrare, sed totam suam uim intestinis impendere. *n*) Et si uel

TVS, *Paralipom l. 3. c. 2.* REALDVS COLVMBVS, *lib. 15. de iis, quae raro in Anatome reperiuntur, p. 486*, AMATVS LVSITANVS, *Cent. 2. Cur. 69. in scholiis, p. 312.* TH. BARTHOLINVS, *Cent. 5. hist. 66.* PANAROLVS, *Pentecost. 4. obs. 6.* HENRICVS *ab* HEER, *obs. 16. p. 208.* et FABRICIVS HILDANVS, *Cent. 5. obs. 2. et Cent. 6. obs. 35.* afferunt. Et, ex HORSTII sententia, *Respons. ad Fabricium Hildanum, Cent. 6. obs. 35.* Vitrum mundificans est remedium, quanquam autem, scribit ille, acutissima fragmenta uitrorum alias acumine suo facillime corporis partes laedant; alia tamen est ratio, quando masticationis beneficio conteruntur, ac postea cum alimentorum ac potulentorum liquoribus commiscentur, ubi non dubito, quin ad primarum uiarum purificationem faciat eiusmodi uitrum. Ne uero credas, omnibus peraeque ὑαλοφαγίας temeritatem bene cessisse, contraria contrarii exempla effectus, quae CAESALPINVS, *l. 3. c. 29. apud Zachiam*, PLATERVS, *Pr. T. 2. cap. 11. p. 455.* BARTHOLINVS, *Cent. 5. hist. 66.* CAMERARIVS, *Sylloge Memor. Cent. 10. part. 66.* CARDANVS, *lib. 2. Contradict. med. tr. 5. contrad. 9.* allegant, abunde probant.

n) Si respicis terram martis metallicam, et ab hac resultantem uirtutem absorbentem atque ad-

uel maxime ingreditur ſanguinem, experimentis

ſtringentem, certum omnino manet, has particulas non ſubire ſanguinem, ſed abſorbendo partim acidum, in primis uiis peccans, partim roborando partes canalis alimentorum laxiores, uniuerſi corporis proſperitati proſpicere; ſi uero ad reliqua, quae ferro inſunt, principia, ſulphur nempe, attendis, eadem in ſanguinem penetrare, tum ex natura horum principiorum, tum ex effectu, quem in ſanguine praeſtant, ſatis liquet. Ita enim ferrum, ob inhaerentis ſulphuris copiam, ignem facile concipit, diutius fouet, odoremque hinc ſpargit. Martialia remedia, praeſertim ſimplicia, ore aſſumta, ructus pariunt ſulphur redolentes. Refert praeterea KVNCKELIVS, *obſeru. chym. de Princip. p. 96.* ſe, per repetita frequentius experimenta, in marte, ſulphur uere comburens, et ualde ſalſum, et terram copioſiſſimam deprehendiſſe. Idem porro, *l. c. p. 19.* teſtatur, quod ferrum potenti acido ſit inſtructum. Manifeſtum hinc eſt, quod mars, reſoluendo, et roborando, morbis, a ſolidorum laxitate, et humorum dyſcraſia acida et pituitoſa ortis medeatur. Magnum hoc modo uirginum chloroſi affectarum ſolatium, martem *A. N. C. cent. 5. p. 370.* appellant, et ETTMVLLERVS, *Colleg. Pharm. in Schroederum, T. 1. p. 836.* multipli experientia edoctus, affirmat, quod tinctura uitrioli martis Zwoelfferi, menſes in tenerioribus conſtitutionibus reſerarit, in robuſtiori-

tis probatiſſimis conſtat, humores inde coagu-
lari. Limatura martis in morbis ab acido pro-
gnatis medicina eſt omnium, quas nouimus
excellentiſſima; Sed ubi pituita per canalem
inteſtinorum regnat, marsque ſic non ſolu-
poteſt in nidoroſum et fere porraceum ructum
plus nocumenti adfert, quam emolumenti. Prae-
cipue uero in morbis, ex alkalino acri obortis
Venenum eſt praeſentiſſimum, nam ſubiugatu-
tum acidum martis uitriolum ab alkali morbo-
ſo, et calx relinquitur obſtruens ac maxime
adſtringens. *o*) Quare etiam omnes, morbis
putridis, lui uenereae, ſcorbuto alcaleſcenti
leprae, pulmonibus purulentis, obnoxii, quam
rectiſſi-

bus uero, liquor terrae martis ſolaris. Quanta
ſit uirtus martis et martialium remediorum, in
cura icteri, hydropis, obſtuctionis uiſcerum,
etc. confirmant plures obſeruationes, quas
A. N. C. cent. 7. *p.*292. MAYERNE, *Prax. p.*317.
SOLENANDER, *Conſil. p.* 336. GREVV, *Experim.
curieuſ. du melange des corps p.* 47. RIEDLINVS,
*lin. med. Ao.*1696. *p.*135. adducunt.

o) Vbi canalis alimentorum multis cruditatibus
uiſcidis ſaleque alcalino refertus eſt, ante omnia
congruis euacuantibus eius expurgatio ſuſci-
pienda, quibus peractis, martialia, fibras laxio-
res roborandi fine, adhibita, meliorem effectum
praeſtabunt; quinimo neceſſarius hic martialium
ſelectus, uti nos docent, *A. N. C. Cent.* 1. *obſ.* 189.
p. 407.

rectiſſime ab acidulis abiguntur. *p*) Hinc quoque

p) Peculiarem tractatum *de Abuſu acidularum* EAMSWAERDE, in 8uo Amſtelodami 1674. edidit, ſecutus in hoc SEIBIZIVM, qui, ſub eodem titulo, librum, in 8uo, Argentorati 1647. et denuo 1655. impreſſum, in lucem emiſit. Decet omnino tempeſtiue, quando integer adhuc uiſcerum tonus, nullaque notabilis eorum labes adeſt, acidulas in uſum uocare, alias loco emolumenti, quod hinc ſperamus, plura propullulabunt mala; acidulas, inquit HARDERVS, *M. N. C. Dec. 1. Ao. 3. p. 342.* in diſpoſitis, hydropem accelerare, fide dignum eſt, limpham augendo, acriorem uiolenter mouendo, uaſa limphatica replendo, dilatando, rumpendo, exedendo, uiſcera eneruando, ſubinde impulſa acriore ſanie, corrumpendo, et aliis, ſi qui ſunt, modis. Pauciſſimis idem, PATINVS, *letr. Tom. 2. p. 624.* expreſſit. *Toutes les Eaux metalliques ont un certain ſel deſſéchant et ennemi des entrailles.* Plura contra, ſi mature acidulis utaris, emolumenta tibi promittere potes; uidimus ſane, ſcribit SEIBIZIVS, *diſſert. de acidulis, ſect. 1. Diſſert. 1. §. 28. p. 29.* quam plurimos a cachexia, obſtructione uiſcerum, renum et meſenterii, febribus inueteratis, melancholia hypochondriaca, ictero, feruore hepatis et renum, paralyſi, inappetentia, Petrinarum, Grieſſbacenſium in Alſatia acidularum uſu uindicatos eſſe, qui aliis remediis conualeſcere non pote-

queLacedaemonii,testePLVTARCHO *in Vita Lycur-*

rant. De incolis, qui aquas atramentosas Langenschwalbacenses in Weterauia bibunt, refert TABERNAEMONTANVS, *in Hydrothesi P. 1. c. 2.* eos sanos esse, optimo corporis habitu praeditos, immunes a catarrhis, uiscerum abdominis morbis, a calculo, arthriride, ictero, etc. Acidulis S. Mauritii in Engadina superiori in Rhaetia scaturientibus, haemoptoicos, empyicos, et phtisicos ipsos, mirabiliter restitutos fuisse, FORTIS PATAVINVS, *Consult. et Respons. Mal. Cent. 2. §. 28.* commemorat. Phtisin praeseruandi, imo curandi scopo, acidulas maxime conuenire, teste MORTON, *Phtisiolog. lib. 2. cap. 2. p. 43.* discimus, sequentibus uso: ceteris autem omnibus longa experientia edoctus, in hunc finem, aquas minerales chalybeatas praeferre soleo; quippe quae laticem serosum, magna copia, e toto corporis habitu per renes praecipitando, et hecticum calorem sanguinis, et spirituum, temperando, obstructiones etiam reserando, debitumque partium tonum restituendo, omne tetigisse punctum curationis praeseruatoriae, uel ipsa ratione iudice, comperiuntur. Quod etiam multiplici experientia compertum habui, ex quo huiusmodi aquae hic prope, Islingtoniae scilicet, in usum publicum, cum inclyti collegii nostri consensu, primum redactae sunt. Atque harum ope plurimos praeseruatos, aliosque quidem a phtisi insigniter restitutos

Lycurgi,cap. 15. numiſmata ex ferreis baculis cudere ſoliti, candentia aceto mergere conſueuerunt, ut fragilia eſſent, nec in alios uſus conuerterentur. Vnde docemur, non promiſcue omnis generis morbos ad acidulas eſſe remittendos, ſed illos tantum, qui uel ab acido dependent primarum uiarum, uel a flacciditate uaſorum.

Theſ. 29. Quibus ſe ſe adſociat *Adamas*, *q*) aurium

uidi, de quorum ſanitate recuperanda plane deſperaſſem, idque non obſtante uaſto eo medicaminum apparatu, quae uel in pharmacopoliis, uel in officins Chymicorum, proſtabant uenalia, et probatiſſima adminiſtrandi methodo, quae ſaltem mihi conſtabat, niſi aquae, illae uel ſaltem quædam aliae earum ſimiles in promtu fuiſſent. Nunquam igitur, in remediis, uel approbandis, uel repudiandis, particularibus fidas obſeruationibus, ſed, quid ſingulae ſuadeant circumſtantiae, perpendens, congrua et ſufficientia ſemper ſeligas medicamenta; cum nihil proſit, quod non laedere poſſit idem.

q) Adamantis impoliti deglutitioni, teſte ZACVTO LVSITANO, *Prax. Admir. l.* 2. *obſ.* 18. cruenta deiectio, tabes, et mors ſucceſſit. De adamante innoxie deglutito lege *A. N. C. Dec. Ao.* 9. *obſ.* 97. *et Toxicol. noſtr. lib.* 1. §. 45. *p.* 46. *et* 47. Fide et applauſu, an digna ſint, quae de Adamantis externe applicati uiribus recenſet SPIGELIVS, *de Semitertiana p.* 264. iudicent alii; memini inquit, cum eſſem in Auſtria, incidiſſe me in maxime

aurium digitorumque ornamentum, ſed ſpiculis acutiſſimis, quae terendo adquirit, atque ob id mechanicum Venenum dictus, tubum inteſtinalem et uicinas illi partes ſenſim lacerans ac corrumpens, ac ſic in famoſo illo Pariſienſi Veneno, *Le Poudre de Succeſſion*, non ultimum locum nactus: cuius puluere Illuſtriſſimum Principem Ludouicum, Marchionem Brandenburgenſem, non ante multos annos periiſſe, SPLEISIVS ſcribit, *Annot. ad. Raput. Secret. Med. Chirurg. cap. 1.* Nec obſtat, quod CARDANVS, *Contr. Med. lib. 2. Tr. 5. contr. 10.* Adamantem, non Venenum, ſed medicamentum, faciat, propterea, quod Franciſcus quidam Todeſchinus plures acies adamantinas impune

illuſtrem uirum Gondachenum a Liechtenſtein, qui narrauit mihi, ſe, cum eſſet temperamento prorſus melancholico, et capite admodum calido, ad maniam propenſo, non potuiſſe longo tempore ſomnum capere ſine inſomniis turbulentis perpetuis, ſolo adamante auro incluſo, ſiniſtroue brachio ſupra cubitum, ubi fonticuli inurantur, alligato, in forma armillae, ita ut adamas tangeret ſemper nudam carnem, ab hiſce moleſtiis plurimum liberatum; fuiſſe autem adamantem planum et latum, duorum uix granorum pondere. Sed, quem latet, aegrotos, melancholicos imprimis, opinionibus regi? magis hinc perſuaſionem de adamante, quam applicati effluuia adamantis, hic profuiſſe, credo.

pune deuorauerit. Nec adamanti hanc Veneni maculam eripit ZACHIAS, *Quaest. Medico-Legal. lib. 2. qu. 2.* quamuis uelit, confessionem rei dicentis, se scobem adamantinam mortuo praebuisse, non nocere, cum adamas necessario necem non inferat. Nec pulcrius apud nonnullos audit *Magisterium Perlarum.* Refert enim *Camerarius Memor. Med. Cent. 10. part. 12. ex Cratone*, quod Episcopus Vratislauiensis Casparus Logus, porrecto per Paracelsistam, pro Cardiaco, Perlarum Magisterio seu polline, post mortem uentriculi tunicas nigras et corruptas habuerit. Idem narrat de Marchionis Ioannis coniuge, in qua uentriculi tunicae plane erant erosae, ut uidere est apud CRATONEM summum Virum, triumque Imperatorum Archiatrum, *Epist. 163. Neque enim duritie illa indigemus ad sectionem uentriculi, uel intestinorum*, dicente sic in Adamantem CARDANO, *de Venen. lib. 1. cap. 21.* Nec sibi placuisse haec cordialia, propter corrosionis suspicionem, Illustris scribit VERVLAMIVS, *Hist. Vit. et Mort. Sect. Art. 12. 13. 14. Operat. 3. §. 10.*

Thes. 30. Dixi supra, Adamantem, et Vniones, alterum minerale, alterum animale, per trituram mechanicam fieri posse Venenum. Parili modo fit, si crystallus montana *r*) in pollinem

 et

r) Crystalli montanae puluerem, non exactissime pistillo laeuigatum et conquassatum, ad classem

et quasi tot cultellos perteritur. Venena porro Mecha-

uenenorum tritu mechanico paratorum referendum esse, probaui *Toxicol. lib.1. §.45. p.46. et 47.* Minime tamen exinde hujus remedii usus plane damnandus, docuit quippe quotidiana experientia, crystalli montanae uires, in sedando sanguinis orgasmo, delenda siti, curando ardore uentriculi, aliisque morbis grauioribus profligandis, fuisse praesentissimas. In oris ulceribus cancrosis crystallum montanam laudat HOLLERIVS, *Instit. Chirurg. L. 6. c. 8.* Idem remedium, ita dictis catarrhis, tum praeseruandis, tum curandis, seruire, auctore RIVERIO, *Prax. Lib. I. c. 15.* cognoscimus. Ad Corrosiuam mercurii sublimati uim infringendam, drachmam unam crystalli montanae, cum oleo amygdalarum dulci, SENNERTVS, *Physic. L. 5. c. 4.* commendat. Quanta huius remedii sit uirtus, in siti, aestu, solidorum laxitate, ex IO. LANGIO, *lib. 2. epist. 49.* et VITALI *de* TVRNO *c. 64. fol. 70*, discimus.. A MACASIO, *Prompt. med. p. 320.* et *p. 325.* ut probatissimum remedium, crystallus montana, contra ardorem stomachi, et choleram humidam, drachmae dosi, praescribitur; cui, exemplo nouo suffultus, subscribit FRANCVS de FRANKENAV, *Satyr. med. 8. not. 23. p. 72.* Porro in plica Polonica, idem medicamentum HERC. SAXONIA, *lib. 10. Prax. cap. 59.* in cephalalgia, melancholia, et mania, REINECCERVS, *Thes. Chym. lib. 1. c. 6. et 12.* et MACASIVS, *l. c. p. 273.* laudant.

Mechanica uaria ſunt, pro diuerſitate figurae, *Gladius* nempe, *Acinax*, *Pugio*, *Culter*, *Serra Securis*, *Malleus*, *Globus* ex machina emiſſus, *Telum*, et quaecunque alia, uel ars, uel furor nocendi, arma ſubminiſtrat, et ſubminiſtrauit, quae pungendo, lancinando, ſecando, uel trahendo, inflammationem, dolorem, liquidorum coagulationem, ſolidorum ſolutiones, et mortem denique ipſam, procurant. Vnde patet, multa poſſe dici homini uenena, rodentia et lancinantia, ſi uis uitae acceſſerit, quae tamen neque ſint *Acida* neque *Alkalina* s) Porro *Ceruſſa* et *Lithargyrium*, ſiue *Argenti ſpuma*, praeter qualitates obſtruentes, quas infra dicturus ſum, uomitum, colicam, dyſenteriam, ſingultum, tremores, conuulſionesque, acribus,

s) Huc referenda ſunt, quae de ſubtiliſſimis ramentis, ab orichalci laminis auulſis, adduxi, *Toxicol. lib.3. §.10. p.11. et 12.* Addo his tenuiſſima ſpicula, ab oſſibus carnium diffractis ſeparata, atque improuide deglutita; Animaduerti ex improuida huiusmodi feſtucae oſſeae deglutitione, faucibus inhaerentis, pertinacem inflammationem, ſuppuratione ſuccedente curatam. Simile, et periculoſius adhuc experimentum, in mercatoris Itali famulo obſeruaui, qui ex eadem cauſa, in dolorem uentriculi punctorium, febrem continuam, continuum eumque irritum uomendi conatum, et demum in grauiſſimas conuulſiones, morte ſubſequente finitas, incidebat.

quas possident, et corrosiuis particulis conciliant.

Thes. 31. Ad Metallica Venena refer etiam *Fulmen*, quod uel Nitrosum, uel Sulphureum est, hincque diuersimodi effectus. *t*) Sulphureum esse aliquando, docet odor ipse in mortuis, ut in duabus lotricibus Flaminiae Tiblensis in Vplandia Ao 1706. quae in ipso lotionis opere ad amnem interfectae sunt, illaesis tamen uestibus, sed pilis igne consumtis. Possidebat, Celeberrimus, dum uiueret, Medicinae Doctor et Professor Vpsalensis, *A. Drossander*, duos argenteos nummos, nostris *Tolförstycke* in crumena

t) Quotuplex sit fulmen, optime explicauit REINZERVS, *Meteorologia Philosophico-Politica, Diss. 3. qu. 3. p. 39.* De fulminis caussa, origine et theoria, lege ROHAVLT *tr. Phys. P. 3. c. 16 A. N. C. Dec. 1. Ao. 2. p. 67. Hist. Academ. Reg. Scient. Ao. 1700. pag. 294. et 374.* IONSTONIS *Thaumatograph. nat. cl. 3. c. 5.* BAC. de VERVLAMIO *Oper. ed. cit. Hist. Nat. et exper. de uentis, §. 32. et 35. p. 452. et §. 38. et sequ. p. 475.* Vberiorem praeterea catalogum effectuum rarorum et stupendorum, quos fulmen produxit, tibi suppeditant, PLINIVS, *H. N. lib. 2. cap. 57. p. 18.* LVCRETIVS, *de Natura rerum, lib. 6. uers. 227.* BARTHOLINVS, *Actis Haffn. Vol. 4. obs. 9.* DIEMERBROECK, *Obs. 95.* FABRICIVS HILDANVS, *Cent. 3. obs. 26.* GARMANNVS, *Mirac. Mort. l. 3. tit. 1. §. 44.*

mena rusticì Gothlandici, qui fulmine ictus obierat, fusos, ac sic coalitos. Qualia exempla plura uideri possunt apud PLINIVM, *Nat. Histor. lib. 2. cap. 51.* Praecipuum est de Marcia Principe Romana, quae icta grauida, partu exanimato, ipsa citra aliud incommodum uixit. Sic Ao. 1702. cum ad Academiam Aboensem studiis operam darem, contigit mense Iulio, die quadam solemnium precationum, sub precibus uespertinis, ut inter imbres densissimos, Fulmen per ianuam minorem ab australi templi parte irrueret, sed mox uerso itinere, per medium templum pergeret, occisoque aurifabri puero sine aliquo signo externo, praeter crinium deflagrationem, forma rotunda occidentalem peteret partem, ibique lapideo infantum lauacro in partes diffracto, cum multo fragore, rursus per ianuam exiret; quod attonitis, quotquot in templo sacra celebramus, circumspectare contigit. Multis ex tonitru mouetur aluus crebris itibus, quale exemplum referunt *Acta Philosophica Regii Collegii Londinensis;* et saepius uidi idem accidere pecudibus sub dio relictis. Quin et contingit, ceruas inde abortire, ut uidetur indigitari *Ps. 28, 9.* Atque in Romana Historia legitur, Tullum Hostilium, Regem, fulmine ictum, cum tota domo conflagrasse. uid. VAL. MAXIMVS, *lib. 9. Memor. Exempl. cap. 12.* Sed diuersos fulminis effectus SENECA, *Nat. Quaest. lib. 2. cap. 31.* persecutus est. Et

 qui-

quidem *cap. 53.* Vinum fulmine gelari ſcribit, cumque ad priorem habitum redierit, potumque fuerit, exanimare, aut dementes facere, certo indicio, in fulgure aliquid eſſe materiale. Creditum porro eſt, animalia fulmine tacta non putreſcere, ut diſputat PLVTARCHVS, *Sympoſ. lib. 4. Qu. 2.* Crediderim tamen plures ex ipſo terrore, quem humanas motura tonitrua mentes incuſſere, mortem obiiſſe, quam quidem ex ipſo halitu fulminis ſubtili, nitroſo aut ſulphureo. Et uidi aliquot tam horrere fragores collabentium nubium, ut ſe in molendinum contulerint, lapillos molae iniecerint, ut fecit ruſticus Brunſkogenſis in Wermelandia Ao. 1696. quo Tonitrua non exaudirentur. *O te dementem atque oblitum fragilitatis tuae! ſic tunc mortem times, cum tonat? Itane ſalus tua in hoc uertitur? Viues, ſi fulmen effugeris? Petet te gladius, petet lapis, petet febris. Non maximum ex periculis, ſed ſpecioſiſſimum Fulmen eſt*, uerba ſunt SENECAE, *Nat. Quaeſt. lib. 2. cap. 59.*

Theſ. 32. In acrium Venenorum examine occupati, ſi *Ignis* nullam faceremus memoriam, uitio mihi plane hoc uertendum eſſet, cum cetera acria per igneas particulas agere id, quod agunt, ab omnibus dicantur. Nec eſt in ullo alio acri Veneno aliquid, quod non ab igne pariter in actum deducatur. Partes enim ſolidas adurit, reſoluit, atque exedit; fluida uero tenuiora

ra diſſipat, reliqua incraſſat, et coire facit. Hinc excitat dolorem, ſitim, febrim, conuulſiones, gangraenas, ſphacelum, peripneumonias, et reliqua omnia ordine mala. Equidem Ignis natura, non conſiſtit in acido quodam uolatili ſale, ut multi uoluerunt, ſed eſt aggregatum quoddam materiae ſubtilis ſui certe generis, in mero motu poſitum, inſtar innumerarum acicularum, ut quidem credibile, aut ſerrarum acutiſſimarum, figuram corporis diſturbantium, et uiciniam partium diuidentium plane. Arduum quippe eſt explicatu, Acidum Spiritum Vniuerſalem, qui Metallis, Terris, Herbisque quibusdam ingeneratur, eſſe Ignem, ſeu primum CARTESII Elementum, materiamque ſubtilem Igneam Acido-Volatilem, Solis, Aſtrorumque materiem conſtituere.

CAPVT QVARTVM.

De genio Venenorum Animalium, horumque modo operandi diſſerit.

Theſ. 1. In Veterum ſcriptis ſedulo contrectatis, Animalium inuenio Venena, ipſis, ſub nomine *putrefacientium*, uenire, quod in mollioribus et ſanguineis partibus phlegmonas atque eryſipelata excitarent, eſſentque contagioſa quam maxime et late uagantia, putredine ſibi ſimilem excitante putredinem. Sunt tamen ex illis quaedam, quae uni communicata ſubiecto, funeſtam quidem aleam ibi ludunt, ſed ex illo homine in

alium non amplius ſunt contagioſa. Contra dantur alia, quae uni contingentia, in reliquos omnes ſunt propagabilia, ſi acceſſerit contactus.

Theſ. 2. Cauſa uidetur mihi haec eſſe, quod illa ſint ualde tenuium atque acrium partium, ut ab ipſis laeſus mox interimatur, antequam ulla perfecta et totalis in ipſo potuit contingere corruptio, ſolidis ſcilicet in inſtanti grauiter laeſis, et fluidis per maxime uitales partes denſe conglobatis. Haec uero non adeo tenuibus conſtant partibus, uiſcido, inſtar glutinis, implicata, ſenſim putrefaciunt atque erodunt, firmiusque loco, cui adplicantur, per uiſcidum adhaerent, ſine ullo ibi antegreſſo uulnere, idque tam externe, quam interne: cum priora nonniſi in uulneribus a ſuo expulſore percuſſis implicari poſſint. Excipi nonnulli uolunt Serpentis Dryini Venenum, quod contagioſum perhibent; cum autem omnes eum faciant pinguem, Venenum forte eius ſimili quoque glutini inhaeret.

Theſ. 3. In Regno itaque Animali Veneni infamia notantur, inque Corroſiuorum atque Acrium numerum quamplurima ueniunt, a me breuiter hoc loco enumeranda. *Bufo*, ſeu *Rubeta*, *u*) antiquis cellis, ſpecubus, et ſiluis denſiori-

u) Eosdem uero, quos hic auctor, damnat, effectus, non Rubetam ſaltem, ſed Ranam quoque paluſtrem, excitare, antiquus auctor, DIOSCORIDES, *Op. ed. cit. Alexipharm. cap. 31. p. 413.* iam annotauit, ſimulque, quae, his reſiſtant uenenis,

fioribus notiſſimum quadrupes, ſed ueſpertino praeprimis tempore prorepens. Et uulgari conſtat experientia, Bufonem, adueſperaſcente coelo, non ſolum uenenatum anhelitum, ſed ſpumam, urinamque, ſi quis ei ſuperuenerit inſcius, ad duarum uel trium ulnarum altitudinem emittere, tam acrem, ut flaueſcant atque intumeſcant partes inde contactae, oriatur porro aſthma, ſtupor, conuulſio, uertigo, et mors. Qualia exempla periculoſae inflammationis memini me ſaepe uidiſſe, et in ſe ipſo, adhuc puer, Cl. GOCKELIVS, expertus eſt, ut habet *de Venen. p. m. 100.* Sed mira eſt obſeruatio *Nicandri in Alex.* poſt multa alia ſymptomata, inuitis et uiris et foeminis, extillare genitale ſemen, ac ſterilitatem induci. De Bufone autem ſaxatili commemorant, quod molari forte lapidi inhabitans ingenituſque, ſi ex uerſata per

antidota, adiunxit, uti ſequentia demonſtrant: *Φρῦνος ἢ βάτραχος ἕλειος προσενεχθεὶς ἐπιφέρει οἰδήματα σώματος μετὰ ὠχρότητος ἐπιτεταμένης, ὡς δοκεῖν πύξῳ ἐοικέναι· δυσπνοεῖν τε καὶ δυσωδίᾳ ὀδωδέναι τὸ στόμα, καὶ λυγμὸς αὐτοῖς ἕπεται, ἐνίοτε δὲ καὶ σπέρματος ἀπροαίρετος ἔκκρισις. Εὐβοήθητοι τε τυγχάνουσι μετὰ τὸν ἔμετον λαμβάνοντες ἄκρατον πολὺν, καὶ καλάμου ῥίζης < β! ἢ κυπείρου αὐτό. Δεῖ δὲ αὐτοὺς καὶ ἀναγκάζειν συντόνως περιπατεῖν καὶ τρέχειν, διὰ τὸ ἐν αὐτοῖς ναρκῶδες· λούειν τε καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν.*

per gyros mola incaluerit, tumescat atque inflettur, disruptoque saxo, farinam Veneno inficiat. Vid. PAVLLINI, *Bufo Curiosus cap. 2. Sect. 1. §. 7. x)* *Th. 4.*

---

x) De damnis, quae bufones inferant, atque attulerint, uide plura apud LIBAVIVM, *Batrach. lib. 3. schol. ad cap. IX.* ADROINVM, *de Venenis, lib. 4. c. 7.* BENZETTVM, *lib. 3. c. 12.* SALMVTHVM, *Cent. 1. obs. 59.* Ita in specie bufonem deglutitum urinae suppressio secuta fuit, uti *A. N. C. Dec. 2. Ao. 2. Cent. 7. p. 422.* indicant. A foliis saluiae, bubonum excrementis conspurcatis, amentiam, titubationem, uertiginem, syncopen, enormes uomitus, et demum mortem, corporibus in immensam extensis molem, excitatam fuisse, obseruationibus, ex PARAEO, *Chirurg. l. 20. c. 24.* desumtis, *dissertatione de saliua in infuso adhibenda, §. 19. p. 36. et 37.* abunde probaui, demonstraui. Praeterea notatu digna sunt, quae de bufonibus, innoxie comestis, GARMANNVS, *l. 2. tit. 2. §. 63.* de salutari eorum usu, in hydrocele et anasarca, CASP. *a* REIES *Elys. iuc. quaest. campo qu. 96. no. 9. p. 1206.* et BARTHOLINVS, *Act. Hafn. Vol. 4. p. 139. et sequ.* de bufonis exsiccati, umbilico applicati, certissimis ac citissimis, in cohibenda uteri aliarumque partium haemorrhogia symptomatica, uiribus, *A. N. C. Dec. 1. Ao. 10. obs. 166.* de remedio, a bufonibus, ad curam pestis et febris quartanae, desumto ALPH. BORELLVS, *Cent. 1. Obs. 22. et A. N. C. Dec. 2. Ao. 8. obs. 104.* afferunt.

Thes. 4. Bufonem excipit *Pastinaca Marina*, *y*) alias *Raia* dicta, quae in spiculis eandem pererrantibus uenenata scribitur. Sed cum aeque hi dentes in mortua atque arida, quam in uiua, itemque dentes lupi marini, nocere ualeant, adparet facile, quid hac de re sentiam. *Lepus Marinus*, *z*) Nostris *Siökal.*, quasi marinum dixeris uitulum, Germanis *Seeflacben*, et *Seequappen*, Belgis *Quallen* et *Quaben*, non quidem talis, quem rusticus Alandus natans, alteri pone natanti, per aquas transmisit, sed animalculum frequentissime per autumnum in mari adparens, informe, ut ita dicam, atque in-

y) Pastinacae marinae radium, ad mitigandum dentium dolorem, DIOSCORIDES, *Oper. ed. cit. lib.* 2. *c.* 22. *p.* 94. sequentibus commendat: τρυγόνος θαλασσίας τὸ κέντρον, ὃ δὴ ἀπὸ τῆς ὀυρᾶς ἀυτῆς πέφυκεν, ἐνεστραμμένον ταῖς φολίσιν, ὀδόντα πονοῦντα πραΰνει· θρύπτει γὰρ καὶ ἀποβάλλει. Forsitan in huius radii usu circircumforaneorum, dentes facillimo negotio euellentium, artificium, et arcanum, haeret. conf. RONDELETIVS, *de Pisc. l.* 12. *c.* 1. *p.* 335. OPPIANVS, *lib.* 2. *Halieut. u.* 475. KOENIGIVS, *Regn. Animal. Sect.* 3. *artic.* 5. §. 7. *p.* 812.

z) Psilothris a DIOSCORIDE *lib. et pag. cit. cap.* 20. lepus marinus accensetur: λαγωὸς θαλάσσιος, scribit idem, ἔοικε μὲν μικρᾷ τευθίδι· δύναται δὲ λεῖος καταπλασθεὶς καθ' ἑαυτὸν καὶ μετὰ ἀκαλύφης τρίχας ψιλοῦν.

inſtar muci, recte quidem in acrium claſſem refertur. Quando enim per uentum ad littora, uel cum retibus extracti hi lepores fuerint, ac per ſolem arefacti, ſi manu tractentur, fatiſcunt in puluerem, adeo quidem acrem, ut ſternutationem moueat, naſumque inflammet, et tumere faciat. Hinc quoque Fennones maritimi lepores eiusmodi rimis parietum pro cimicibus pellendis, certiſſimo experimento, illinunt, ut in paroecia Toeffſalenſi, Ao. 1702. didici. Sic quoque HELMONTIVS, in *Tumulo Peſtis*, Piſciuoras nationes, ac Carthuſianos, cimicibus non infeſtari, cum carnes facile putreſcant, ſcribit. Et neſcio quid non olidi ſtrangulantis ſpirat ex noſtris ruſticis, qui ad littora Balthici maris habitantes, piſcibus et phocarum carne ueſcuntur. *a*) PLINIVS, quoque *H. N. lib. 9. c. 18.*

a) Nemini igitur mirum uideatur, quod ex uſu carnium, piſcium praecipue, continuarum ſymptomata febrium adeo intendantur, ut aegroti grauiſſimis cruciati malis, praematura miſere pereant morte, et febres intermittentes, feliciter profligatae, grauiori calamitatum acerbiorum, diutius perſeuerantium, inſultu, redeant. Tanti conſtat, praeconceptam hanc uulgo adimere opinionem, non uerenti Medicorum demonſtrationes impugnare, aſſerendo: figmenta eſſe hominum nimis ſcrupuloſorum, quod animantium piſciumque carnes, aegrotis, febricitantibus praeſertim, noceant; *Was ſoll mir*, dicunt iidem, *ein*

c. 48. tactu peſtilentes agnouit, uomitumque et uentriculi diſſolutionem protinus creare. Ceterum leporem hunc *Offam informem* appellat, cum tamen ſit animal in ſuo genere perfectum. Atque hoc Veneno Titum Imperatorem a Domitiano fratre interfectum eſſe, memoriae proditum eſt. Et puto ſordes iſtas rubras, ad formam criſtae galli gallinacei accedentes, marique innatantes Herbido auſtrali, quarum meminit LERIVS, *Nau. Braſ. cap. 21.* idem eſſe cum lepore marino; contactum enim earum periculoſum fuiſſe, refert, manus intumuiſſe et rubuiſſe. Id tamen me adhuc fugit, quod in leporis marini uentre, cum ſit cetera exoſſis, duodecim numero oſſa, ad ſimilitudinem talorum ſuillorum connexa et catenata reperiantur, teſte APVLEIO in *Apol. p. m. 215.* Tum *Stella Marina b*) uariatis figuris ludens, quam in Kattwyk op Ree, non procul a pulcerrima Batauorum Leyda, ad antiqua Rheni fluminis oſtia, cum Clariſſimo atque amiciſſimo D. Ioanne Her, populari, copioſe aliquando uidi, in ſicco relictam

Biſsgen Fleiſch, Hecht, Aal, Karpffen, oder anderer Fiſch ſchaden, es ſind derer Medicorum Grillen, ſo die Sache nicht beſſer verſtehen, ſed demum piſcator ictus ſapit; ac tandem Phryges, non aliorum, ſed ſuis emendantur plagis.

b) De ſtellae marinae natura plura inuenies, *A. N. C. Cent. 9. p. 345.* Eadem quoque *Cent. 7. p. 334.* nobis ſtellas marinas petrefactas ſiſtunt.

lictam, praeterquam, quod ubiuis ad maris littora uideatur. Non tamen hominibus solummodo exitialis eſt ſtellatus iſte piſcis, ſed oſtrea quoque, cum ſe aperiunt, ingreditur, depaſciturque, teſte LISTER, *de Cochl. Mar. Sect. 2. cap. 2. p. 181.*

Theſ. 5. Venenatos piſces *Scolopendra c)* ſequitur, piloſus uermis, ad rubedinem uergente colore, antrorſum et retrorſum frequenti pedunculorum ordine repens, ideoque Graecis bene *Amphisbaena*, Noſtratibus *Tueſtiert*, Fennonibus Tawaſtenſibus *Tarraka*, duplicis quaſi caudae, dicitur. Forte is eſt uermiculus, qui Graecis alias *Seps* appellari ſolet, et oblongus, piloſis pedibus, pecori praecipue nociuus, PLINIO deſcribitur, *lib. 20. c. 2.* Morſum enim tumor inſequitur, et putreſcit locus. Qualia exempla quamplurima uidi in uaccis, ubera tamen maxime adoritur, cubante pecude. D. Ham-

c) Scolopendram alcali erodente praeditam eſſe, uis eius depilatoria manifeſtat, de qua DIOSCORIDES, *Op. ed. cit. l. 2. c. 16. p. 93.* σκολόπενδρα θαλασσία, ἑψηθεῖσα ἐν ἐλαίῳ καὶ καταχρισθεῖσα, ψιλοῖ τρίχας, ψαυσθεῖσα δὲ, κνησμοὺς ἐργάζεται. Caueas deinceps, neceſſe, eſt, ne ſcolopendram, herbam, a GALENO, *lib. 8. de compoſ. medic. cap. de ſplene*, ad lienis tumorem diſcutiendum, praeſcriptam, cum allegato animalculo confundas, uide plura apud LANGIVM, *lib. 1. epiſt. 74. p. 449. et ſequ.*

Hammarlund, Quaestoris naualis scriba, iuuenis triginta annorum, acuti ingenii, sed acutissimo capitis dolore per multos iam annos uexatus, supremo mane Ao. 1710. d. 7. Aprilis, Coronis Carolinis, Nostris, *Carls Crona*, ubi Naualia Regis sunt, nasum fortiter comprehendit, prae taedio doloris, emunxitque scolopendram uiuam, in manu relictam; Miraculo perculsus uermem statim ad me defert in Pharmacopolium Ferberianum, ubi habitabam, constantissime asserens, e naso eductum. Viuacissimus erat, rubello capite, cetera candidior, Num uero in nasi cartilagine prognatus fuerit, cum Tabacarium puluerem, cui uaccinum intermisceretur stercus, amarit, non disputo, uel num in somno supino per nares ex tecto deciduus irrepserit, uel in ipso munctionis momento inciderit in manum, cum tempore uernali eiusmodi uermes prorepant, praesertim, cum nullum pus, nullum talum una cum uermiculo se eduxisse aperte sit testatus. Sed ut uis imaginationis multum per homines potest, itaque ego ipsi quam maxime persuadere conabar, hunc esse tantorum malorum auctorem, quae perpessus fuerat. Dicebat quoque dolorem capitis in dies postea hebescere. Prognatum tamen fuisse hunc uermiculum ex usu Tabacini pulueris, me certiorem fecit alius casus Ao. 1716. mense Augusto, in Myropola Slyter, ad forum urbis Stockholmensis magnum, qui Tabacini pulueris amator strenuus, doloreque capitis itidem uexatus, duos

eiusmodi uermes uiuos ex naribus emunxit, se
minores; *d*) praeterquam, quod nunquam fe
fallat, sub fecibus uaccinis, per pascua arefact
eiusmodi scolopendras uiuas repertum iri.

Thes. 6. Lacertae e) insuper, inter qu
Stellio, f) Lacertarumque quaedam alia specie
Sa

d) Haec confirmaturus, adiungo historiam studi
Theologiae, qui perpetuas de memoriae suae in
becillitate querelas effundens, consilium accip
ut tempore uernali, primo diluculo quotidie s
uas arbustaque adiret, inuentosque ibidem fo
micarum nidos, naribus admoueret, spiritum il
inhaerentem, impensiore per nares inspiration
recepturus. Praestat idem strenue, ac hunc lab
rem per mensis spatium continuat, sed loco m
moriae, cuius incrementum anxie quaerebat,
pitis dolore, eoque perpetuo, atque intolerab
affligebatur, donec tandem, succedente fortio
sternutatione, cum copiosa materia purulenta
cruenta, aliquot formicae excernerentur.

e) De lacerta deglutita euolue *A. N. C. cent. 5. p.*
De morsu lacertae immedicabili, lege BORELLV
hist. med. phys. Cent. 1. obs. 43. p. 50. Lacertae, p
uenae sectionem cum sanguine egressae, exe
plum habet BLEGNY, *Zod. Gall. Ao. 1680. me*
Iun. obs. 14.

f) Tunicam stellionis, quam eodem, ut angu
modo, exuit, potam, item ipsum stellionem,
rundine exenteratum inueteratumque, in deco
adhibitum, aut eundem in ligneis uerubus assatu

Salamandra, frigidiſſimum animal, atque ob id in igne uiuere fabulatum, cum tecta tantum amet, feruentiſſimosque ſolis radios libenter excipiat, prout uidere eſt apud BODINVM, THEATR. *Nat. lib. 3. p. m. 310.* et Cl. WVRFFBAIN, qui peculiarem de hoc argumento edidit tractatum, figurisque illuſtrauit. Eſt autem Stellio, lacerta uiridis, in Italia frequens, cuius carnes uino uel aquae iniectae, excitant uomitum, et dolorem uentris uehementem, linguae inflationem ac morſum. Atque hanc ob cauſam helluonibus praecommoda eſſet, a crapula abigendis; ſicut et noſtrates ſerpentum carnes ſpiritui uini indunt in hos uſus in Smalandia, ut a uiro fide digno accepi. *Salamandrae uero ſanie, quae lactea ore uomitur, quacunque parte humani corporis contacta, toti defluunt pili, idque quod contactum eſt, colorem in uitiliginem mutat*, uerba ſunt *PLINII*, *lib. 10. cap. 67.* Conf. *lib. 29. cap. 4.* g) Et quid *Scincum*

et cum cibis aſſumtum, adeo praeſens epilepſiae remedium eſſe, ut nihil ei in comitialibus morbis praeferatur, PLINIO teſte, *H. N. ed. cit. l. 30. c. 10. p. 539.* cognoſcimus. Ab eodem auctore, *lib. cit. in cap. 6. fine, p. 536.* ad lumborum dolorem, ſtellio transmarinus, ablato capite et pedibus, in uino cum papaueris nigri ſucco decoctus, pondere denarii, commendatur. Vide plura FRICCIO, *l. c. cap. 5. p. 162. et 162.*

g) Deſumſit ſua PLINIVS, ex DIOSCORIDE, qui

b) taceam, terreſtrem illum, PAVLLO, *lib.* 7. *cap.* 3. Crocodilum, quanquam ueneri reuocandae atque excitandae, inſtar cantharidum, per ſalem cauſticum, adhibeatur.

Theſ. 7. Inter uenenata quoque animalia numeratur

Salamandrae naturam, uirus, et hinc propullulantia damna ſequentibus deſcribit. *Σαλαμάνδρα εἶδος ἐστι σαύρας, ἔστι δὲ νωχελὲς, ποικίλον, μάτην πιστευθὲν μὴ καίεσθαι. Δύναμιν δὲ ἔχει σηπτικὴν, ἑλκωτικὴν, θερμαντικήν. Μίγνυται δὲ σηπταῖς καὶ λεπρικαῖς, ὡς ἡ κανθαρίς, καὶ ἀποτίθεται ὁμοίως. Ψιλοῖ δὲ καὶ τρίχας τακεῖσα μετ' ἐλαίου. Φυλάσσεται δὲ καὶ ἐν μέλιτι ἐξεντερισθεῖσα, τῶν ποδῶν καὶ τῆς κεφαλῆς ἀφαιρεθέντων, εἰς τὴν αὐτὴν χρῆσιν.* De Salamandra cocta, innoxie comeſta, uide *A. N. C. Dec.* 1. *obſ.* 200. Salamandrae, uomitu reiectae, hiſtorias inuenies BORELLO, *Cent.* 1. *obſ.* 23. *et Cent.* 3. *obſ.* 57. Si plura deſideras, euolue LANGIVM, *l.* 1. *epp.* 66. *p.* 362. GARMANNVM, *lib.* 1. *tit.* 7. *§.* 27. *et ſequ.* BARTHOLINVM, *Cent.* 2. *hiſt.* 50.

b) Scincum habere *δύναμιν πρὸς τὰ ἀφροδίσια ὁρμητικήν, ἀποπαύεσθαι δὲ τὴν ἐπίτασιν τῆς προθυμίας*, refert DIOSCORIDES, *Op. ed. cit. lib.* 2. *cap.* 71. *p.* 104. Diuerſus uero, quem hic ſcincus exſerere dicitur, effectus, a diuerſo uehiculo, diuerſa praeparatione, et diſcrepante ſubiectorum, quibus exhibetur, conſtitutione, dependet, conf. LANGIVS, *lib.* 1. *epiſt.* 66. *p.* 362. et *Toxicol. noſtr. l.* 2. *§.* 48. *p.* 78.

meratur PLINIO, *lib. 22. cap. 25. Salpuga*, *i*) leguminibus et tuberibus terrae innafcens beftiola, formicae fimilis, Noftris Ettermyra, feu uirulenta formica uulgo dicta, quae punctura fua tumores partium excitat, et periculum uitae affert. Et Auctor idem eft PLINIVS, *lib. 8. cap. 29.* citra Cynamolgos Aethiopas, late defertam regionem effe, a fcorpionibus et falpugis, gente, fi fas fit credere, fublata. Hirudines quoque, quas Graeci βδέλλας *k*) appellant, pro fanguine exfugendo adhibitae, funeftas faepe febres induxere, uomitus, et animi deliquia, non folum a terrore, fed quod neruos uellicent, atque acre quoddam alkalinum fanguini immifceant, deriuanda. Haec inquam animalia defcripta, cafu quodam integra, uel per partes deglutita, linguam et guttur inflammant, fingultumque, uomitum, tormina, et conuulfiones, ac faepe gangraenam, liuorem et partium fphacelum excitant, *l*)

i) Solpuga legitur, apud PLINIVM, *H. N. l. 8. c. 29. p. 136.* Alii falpyga fcribunt.

k) A uerbo βδάλλειν, quod ἐκμυζᾷν, id eft, exfugere, fignificat; unde Nicander: ἀθρόαι προσφύονται ἀμελγόμεναι χροὸς αἷμα. Prifci Latini, Plautus, Horatius, Cicero, hirudinem femper dixerunt, pofteriores, fanguifugam, uid. GESNERVS, *Hift. Animal. in fol. 1604. Francofurti ed. lib. 4. fub lit. A. p. 425.*

l) Quod hirudines, equorum ora fubeant, et fu-

Theſ. 8. His coniungo uirides *pini erucas*, quas

gendo emacient, ex Rondeletio refert GESNERVS, *Hiſt. Anim. ed. cit. l. 4. de aquatilibus p. 424.* Illuſtratur hoc, exemplo aegroti, ex hirudine deglutita contabeſcentis, quod ex BLEGNI, *Zodiaco Medico-Gallico*, CHR. IO. LANGIVS, *Oper. Lipſiae in Folio 1704. cum Riuini Praef. ed. Part. 2. cap. 13. p. 70. not. ſub. lit. p.* allegat. Ab hirudine naſum penetrante mortem adductam fuiſſe, commemorat ZACVTVS LVSITANVS, *Pr. Ad. mir. lib. 3. obſ. 62.* Adde his hiſtoriam infirmi, haemoptoe diutius afflicti, qui, eiecta per tuſſim uehementiorem hirudine uiua, teſte BORELLO, *Cent. 1. obſ. 24. p. 33.* perfecte conualuit. De incommodis, quae hirudo, meatui auditorio inhaerens, excitauit, lege BARTHOLINVM, *Cent. 4. hiſt. 74.* De Puella hirudinibus enecata, agunt, *A. N. C. Dec. 2. Ao. 2. obſ. 142.* Quemadmodum uero hirudines deglutitae, internasque partes occupantes, grauiorum morborum, ac mortis ipſius, cauſae fuerunt, ita externa prudensque horum animaculorum applicatio, praeſentiſſimum pertinacium atque atrocium malorum remedium conſtituit. Ita epilepſiam, a ſuppreſſis haemorrhoidibus ortam, melancholiam hypochondriacam, dolorem capitis et temporum, affectus oculorum, abdominis, uteri, arthritidem, aliosque plures aliarum partium et uiſcerum morbos, hirudinibus iam pone aures admotis, iam uaſis haemorrhoidalibus ſurisque

quas *Pityocampas* uocant, et *Cantharides*, ex Italia praecipue et Hiſpania ad nos tranſmiſſas,
I 4 locis-

affixis, nunc ano, nunc internae uaginae uterinae parti, applicatis, curatos fuiſſe, docent, atque euincunt obſeruationes, a ZACVTO LVSITANO, *Prax. Admir. l. 1. obſ. 26. et 28.* ab eodem, *Medicorum Princip. hiſtor. lib. 1. hiſt. 4. p. 6. et 7. ſub. lit. a et b.* a GABELHOVERO, *Cent. 4. Cur. 32.* TVLPIO, *obſeru. lib. 4. cap. 4.* BORELLO, *Cent. 1. obſ. 63.* TIMAEO a GVLDENKLEE, *lib. 1. Caſ. 10. A. N. C. Dec. Ao. 6. obſ. 9. et Dec. 2. Ao. 4. obſ. 23. et 24.* et FROMANNO, de Haemorrhoid. *P. 2. Problem.* 27. annotatae. Haec, licet omnino certa ſint, maxima tamen, in hirudinum electione, et applicatione, circumſpectio, adhibenda eſt. Hirudines igitur in aqua fluente captae, non uirides, pallidae, piloſae, aut uerſicolores, ſed rubicundae, ſeligantur; captae exprimantur, expreſſae uitreo uaſi, aqua limpidiſſima referto, indantur, inditae, aliquot diebus elapſis, eximantur, exemtae, uaſis, ex quibus ſanguis extrahendus, applicentur. Multae hirudines, non ſimul et ſemel, niſi urgeat neceſſitas, adhibeantur, alias hinc haemorrhagia ingens, et mors, metuenda, teſte BARTHOLINO, *Act. Haffn. Vol. 2. obſ. 126.* Ab hirudinibus uirulentis, externe applicatis, inſanabilia uulnera, gangraenam et ſphacelum, propullulaſſe, PLINIVS, *H. N. lib. 35. cap. 10.* et SCHENCKIVS, *Obſ. rar. lib. 7. ſub. tit. de ſerpent. obſ. 18. p. 843.* referunt. Ab hirudine malae in-

locisque calidioribus muſcas uirides, illis ſimiles, quae in noſtro ſeptentrione in fraxinis reperiri ſolent, uirtute tamen longe praeſtantiores. Sed de Canthariđibus merentur legi experimenta, quae fecit Celeberrimus BAGLIVIVS, *de Vſu atque Abuſu Veſicant. cap. 1. et 2.* Vrinae maximos ardores, et ſanguineum ſaepe profluuium, ac ſanguinis, ut ab acri Alkali, reſolutionem, primo putrefactiuam, mox coagulationem, ut taceam, eorum exempla, quae noſtris temporibus hinc obiere, excitant; referam ſaltem unicum, ex PLINIO, *H. N. l. 29. c. 4. Coſſinum, Equitem Romanum, amicitia Neronis Principis notum, cum is lichene correptus eſſet, uocatus ex Aegypto Medicus ob hanc ualetudinem eius a Caeſare, cum Cantharidum potum praeparare uoluiſſet, interemit.* Alterum percelebre eſt Bracci Patauini, qui conſilio MONTAGNANAE, Medici tunc temporis famoſiſſimi, Cantharides genubus adplicans, plus quam quinque libras ſanguinis eminxit. Veſicam autem inde maxime affici mihi uidetur hanc ob cauſam, non quod magis illis applicetur, quam reliquis corporis partibus internis, ſed quod Cantharides in aqua ſolutae, et torrentem ſanguinis aquoſi ſecutae, inque ueſicam delatae, facilius dolorem excitent, in loco uidelicet neruoſo,

dolis, auribus admota, corporis tumorem excitatum fuiſſe, teſtatur RHODIVS, *Cent. 1. obſ. 86.*

uoſo, et exquiſitiſſimi ſenſus. Porro inteſtina propter mucaginem et pituitam, qua inueſtiuntur, facile eludunt uim huiusmodi acrium, *m*) ſed

m) Praeter inteſtinorum laxitatem, pituitaeque illis inhaerentis copiam, ſeri, quod uentriculum atque inteſtina lubricat, indoles, reſpicienda; illud quippe maximam partem de acido participat, eoque igitur, non ſaltem ſalis alcalini, quod in cantharidibus excedit, acrimonia, diluitur, ſed ita per contrariae ſal naturae obtunditur, ut uim nocendi plane amittat. conf. *Toxicologia noſtr. lib. 1. §. 27. p. 28. et ſeq.* Ab Vngaris, decem cantharides, ſine ſubſequente detrimento, deuorari, ac deuoratas eſſe, confirmant *A. N. C. Dec. 1. Ao. 1. obſ. 133.* De cantharidum uſu interno, prolixam explicationem, BARTHOLINO, *Cent. 5. hiſt. 82.* inuenimus, ubi tinctura cantharidum, uino Rhenano, uel ſpiritu uini, parata, tanquam tutiſſimum remedium, in cura gononorrhoeae uirulentae, iſchuriae, et calculi, laudatur. Cantharides, cum oleo therebinthinae, ſpiritu uini digeſtas, ad profluuii ſeminalis maligni extirpationem, cum fructu adhibuit BLANCARDVS, *Chirurg. lib. 3. cap. 35.* Electuarium lithontripticum Andreae Galli, Medici Tridentini, deſcriptum et laudatum CRATONE *a* CRAFFTHEIM, *Conſil. med. 18. lib. 4. p. 133.* ex cantharidibus, cinere ſcorpionum, etc. componitur. Cantharides ſine detrimento, maximo contra fructu, et certiſſimo auxilio, in hydrope

eiusmodi uermes uiuos ex naribus emunxit, sec
minores; *d*) praeterquam, quod nunquam fere
fallat, ſub fecibus uaccinis, per paſcua arefactis
eiusmodi ſcolopendras uiuas repertum iri.

Theſ. 6. Lacertae e) inſuper, inter qua
Stellio, f) Lacertarumque quaedam alia ſpecies
Sala

d) Haec confirmaturus, adiungo hiſtoriam ſtudioſ
Theologiae, qui perpetuas de memoriae ſuae im
becillitate querelas effundens, conſilium accipit
ut tempore uernali, primo diluculo quotidie ſyl
uas arbuſtaque adiret, inuentosque ibidem for
micarum nidos, naribus admoueret, ſpiritum illi
inhaerentem, impenſiore per nares inſpiratione
recepturus. Praeſtat idem ſtrenue, ac hunc labo
rem per menſis ſpatium continuat, ſed loco me
moriae, cuius incrementum anxie quaerebat, ca
pitis dolore, eoque perpetuo, atque intolerabil
affligebatur, donec tandem, ſuccedente fortior
ſternutatione, cum copioſa materia purulenta a
cruenta, aliquot formicae excernerentur.

e) De lacerta deglutita euolue *A. N. C. cent. 5. p. 12*
De morſu lacertae immedicabili, lege BORELLVM
hiſt. med. phyſ. Cent. 1. obſ. 43. p. 50. Lacertae, pe
uenae ſectionem cum ſanguine egreſſae, exem
plum habet BLEGNY, *Zod. Gall. Ao. 1680. men*
Iun. obſ. 14.

f) Tunicam ſtellionis, quam eodem, ut angui
modo, exuit, potam, item ipſum ſtellionem, h
rundine exenteratum inueteratumque, in decoc
adhibitum, aut eundem in ligneis uerubus aſſatur

Salamandra, frigidissimum animal, atque ob id in igne uiuere fabulatum, cum tecta tantum amet, feruentissimosque solis radios libenter excipiat, prout uidere est apud BODINVM, THEATR. *Nat.lib.3.p.m.310.* et Cl. WVRFF-BAIN, qui peculiarem de hoc argumento edidit tractatum, figurisque illustrauit. Est autem Stellio, lacerta uiridis, in Italia frequens, cuius carnes uino uel aquae iniectae, excitant uomitum, et dolorem uentris uehementem, linguae inflationem ac morsum. Atque hanc ob caussam helluonibus praecommoda esset, a crapula abigendis; sicut et nostrates serpentum carnes spiritui uini indunt in hos usus in Smalandia, ut a uiro fide digno accepi. *Salamandrae uero sanie, quae lactea ore uomitur, quacunque parte humani corporis contacta, toti defluunt pili, idque quod contactum est, colorem in uitiliginem mutat*, uerba sunt *PLINII*, *lib. 10. cap. 67.* Conf. *lib. 29. cap. 4.* g) Et quid *Scincum*

et cum cibis assumtum, adeo praesens epilepsiae remedium esse, ut nihl ei in comitialibus morbis praeferatur, PLINIO teste, *H.N.ed.cit.l.30.c.10. p.539.* cognoscimus. Ab eodem auctore, *lib.cit. in cap.6. fine, p.536.* ad lumborum dolorem, stellio transmarinus, ablato capite et pedibus, in uino cum papaueris nigri succo decoctus, pondere denarii, commendatur. Vide plura FRICCIO, *l. c. cap.5. p.162. et 162.*

g) Desumsit sua PLINIVS, ex DIOSCORIDE, qui

b) taceam, terrestrem illum, PAVLLO, *lib. 7. cap. 3.* Crocodilum, quanquam ueneri reuocandae atque excitandae, instar cantharidum, per salem causticum, adhibeatur.

Thes. 7. Inter uenenata quoque animalia numeratur

Salamandrae naturam, uirus, et hinc propullulantia damna sequentibus describit. Σαλαμάνδρα εἶδος ἐστι σαύρας, ἐστι δὲ νωχελὲς, ποικίλον, μάτην πιστευθὲν μὴ καίεσθαι. Δύναμιν δὲ ἔχει σηπτικὴν, ἑλκωτικὴν, θερμαντικήν. Μίγνυται δὲ σηπταῖς καὶ λεπρικαῖς, ὡς ἡ κανθαρὶς, καὶ ἀποτίθεται ὁμοίως. Ψιλοῖ δὲ καὶ τρίχας τακεῖσα μετ' ἐλαίου. Φυλάσσεται δὲ καὶ ἐν μέλιτι ἐξεντερισθεῖσα, τῶν ποδῶν καὶ τῆς κεφαλῆς ἀφαιρεθέντων, εἰς τὴν αὐτὴν χρῆσιν. De Salamandra cocta, innoxie comesta, uide *A. N. C. Dec. 1. obs. 200.* Salamandrae, uomitu reiectae, historias inuenies BORELLO, *Cent. 1. obs. 23. et Cent. 3. obs. 57.* Si plura desideras, euolue LANGIVM, *l. 1. epp. 66. p. 362.* GARMANNVM, *lib. 1. tit. 7. §. 27. et sequ.* BARTHOLINVM, *Cent. 2. hist. 50.*

b) Scincum habere δύναμιν πρὸς τὰ ἀφροδίσια ὁρμητικὴν, ἀποπαύεσθαι δὲ τὴν ἐπίτασιν τῆς προθυμίας, refert DIOSCORIDES, *Op. ed. cit. lib. 2. cap. 71. p. 104.* Diuersus uero, quem hic scincus exserere dicitur, effectus, a diuerso uehiculo, diuersa praeparatione, et discrepante subiectorum, quibus exhibetur, constitutione, dependet, conf. LANGIVS, *lib. 1. epist. 66. p. 362.* et *Toxicol. nostr. l. 2. §. 48. p. 78.*

meratur PLINIO, *lib. 22. cap. 25. Salpuga,* i) leguminibus et tuberibus terrae innascens bestiola, formicae similis, Nostris Ettermyra, seu uirulenta formica uulgo dicta, quae punctura sua tumores partium excitat, et periculum uitae affert. Et Auctor idem est PLINIVS, *lib. 8. cap. 29.* citra Cynamolgos Aethiopas, late desertam regionem esse, a scorpionibus et salpugis, gente, si fas sit credere, sublata. Hirudines quoque, quas Graeci βδέλλας k) appellant, pro sanguine exsugendo adhibitae, funestas saepe febres induxere, uomitus, et animi deliquia, non solum a terrore, sed quod neruos uellicent, atque acre quoddam alkalinum sanguini immisceant, deriuanda. Haec inquam animalia descripta, casu quodam integra, uel per partes deglutita, linguam et guttur inflammant, singultumque, uomitum, tormina, et conuulsiones, ac saepe gangraenam, liuorem et partium sphacelum excitant, l)

i) Solpuga legitur, apud PLINIVM, *H. N. l. 8. c. 29. p. 136.* Alii salpyga scribunt.

k) A uerbo βδάλλειν, quod ἐκμυζᾶν, id est, exsugere, significat; unde Nicander: ἀθρόα προσφύονται ἀμελγόμεναι χροὸς αἷμα. Prisci Latini, Plautus, Horatius, Cicero, hirudinem semper dixerunt, posteriores, sanguisugam, uid. GESNERVS, *Hist. Animal. in fol. 1604. Francofurti ed. lib. 4. sub lit. A. p. 425.*

l) Quod hirudines, equorum ora subeant, et su-

Thes. 8. His coniungo uirides *pini erucas*, quas

---

gendo emacient, ex Rondeletio refert GESNERVS, *Hist. Anim. ed. cit. l. 4. de aquatilibus p. 424.* Illustratur hoc, exemplo aegroti, ex hirudine deglutita contabescentis, quod ex BLEGNI, *Zodiaco Medico-Gallico*, CHR. IO. LANGIVS, *Oper. Lipsiae in Folio 1704. cum Riuini Praef. ed. Part. 2. cap. 13. p. 70. not. sub. lit. p.* allegat. Ab hirudine nasum penetrante mortem adductam fuisse, commemorat ZACVTVS LVSITANVS, *Pr. Ad. mir. lib. 3. obs. 62.* Adde his historiam infirmi, haemoptoe diutius afflicti, qui, eiecta per tussim uehementiorem hirudine uiua, teste BORELLO, *Cent. 1. obs. 24. p. 33.* perfecte conualuit. De incommodis, quae hirudo, meatui auditorio inhaerens, excitauit, lege BARTHOLINVM, *Cent. 4. hist. 74.* De Puella hirudinibus enecata, agunt, *A. N. C. Dec. 2. Ao. 2. obs. 142.* Quemadmodum uero hirudines deglutitae, internasque partes occupantes, grauiorum morborum, ac mortis ipsius, causae fuerunt, ita externa prudensque horum animaculorum applicatio, praesentissimum pertinacium atque atrocium malorum remedium constituit. Ita epilepsiam, a suppressis haemorrhoidibus ortam, melancholiam hypochondriacam, dolorem capitis et temporum, affectus oculorum, abdominis, uteri, arthritidem, aliosque plures aliarum partium et uiscerum morbos, hirudinibus iam pone aures admotis, iam uasis haemorrhoidalibus surisque

quas *Pityocampas* uocant, et *Cantharides*, ex Italia praecipue et Hiſpania ad nos transmiſſas,

affixis, nunc ano, nunc internae uaginae uterinae parti, applicatis, curatos fuiſſe, docent, atque euincunt obſeruationes, a ZACVTO LVSITANO, *Prax. Admir. l. 1. obſ. 26. et 28.* ab eodem, *Medicorum Princip. hiſtor. lib. 1. hiſt. 4. p. 6. et 7. ſub. lit. a et b.* a GABELHOVERO, *Cent. 4. Cur. 32.* TVLPIO, *obſeru. lib. 4. cap. 4.* BORELLO, *Cent. 2. obſ. 63.* TIMAEO *a* GVLDENKLEE, *lib. 1. Caſ. 10. A. N. C. Dec. Ao. 6. obſ. 9. et Dec. 2. Ao. 4. obſ. 23. et 24.* et FROMANNO, de Haemorrhoid. *P. 2. Problem.* 27. annotatae. Haec, licet omnino certa ſint, maxima tamen, in hirudinum electione, et applicatione, circumſpectio, adhibenda eſt. Hirudines igitur in aqua fluente captae, non uirides, pallidae, piloſae, aut uerſicolores, ſed rubicundae, ſeligantur; captae exprimantur, expreſſae uitreo uaſi, aqua limpidiſſima referto, indantur, inditae, aliquot diebus elapſis, eximantur, exemtae, uaſis, ex quibus ſanguis extrahendus, applicentur. Multae hirudines, non ſimul et ſemel, niſi urgeat neceſſitas, adhibeantur, alias hinc haemorrhagia ingens, et mors, metuenda, teſte BARTHOLINO, *Act. Haffn. Vol. 2. obſ. 126.* Ab hirudinibus uirulentis, externe applicatis, inſanabilia uulnera, gangraenam et ſphacelum, propullulaſſe, PLINIVS, *H. N. lib. 35. cap. 10.* et SCHENCKIVS, *Obſ. rar. lib. 7. ſub. tit. de ſerpent. obſ. 18. p. 843.* referunt. Ab hirudine malae in-

locisque calidioribus muſcas uirides, illis ſimiles, quae in noſtro ſeptentrione in fraxinis reperiri ſolent, uirtute tamen longe praeſtantiores. Sed de Cantharidibus merentur legi experimenta, quae fecit Celeberrimus BAGLIVIVS, *de Vſu atque Abuſu Veſicant. cap. 1. et 2.* Vrinae maximos ardores, et ſanguineum ſaepe profluuium, ac ſanguinis, ut ab acri Alkali, reſolutionem, primo putrefactiuam, mox coagulationem, ut taceam, eorum exempla, quae noſtris temporibus hinc obiere, excitant; referam ſaltem unicum, ex PLINIO, *H. N. l. 29. c. 4. Coſſinum, Equitem Romanum, amicitia Neronis Principis notum, cum is lichene correptus eſſet, uocatus ex Aegypto Medicus ob hanc ualetudinem eius a Caeſare, cum Cantharidum potum praeparare uoluiſſet, interemit.* Alterum percelebre eſt Bracci Patauini, qui conſilio MONTAGNANAE, Medici tunc temporis famoſiſſimi, Cantharides genubus adplicans, plus quam quinque libras ſanguinis eminxit. Veſicam autem inde maxime affici mihi uidetur hanc ob cauſam, non quod magis illis applicetur, quam reliquis corporis partibus internis, ſed quod Cantharides in aqua ſolutae, et torrentem ſanguinis aquoſi ſecutae, inque ueſicam delatae, facilius dolorem excitent, in loco uidelicet neruoſo,

dolis, auribus admota, corporis tumorem excitatum fuiſſe, teſtatur RHODIVS, *Cent. 1. obſ. 86.*

uoſo, et exquiſitiſſimi ſenſus. Porro inteſtina propter mucaginem et pituitam, qua inueſtiuntur, facile eludunt uim huiusmodi acrium, *m*)

I 5 ſed

m) Praeter inteſtinorum laxitatem, pituitaeque illis inhaerentis copiam, ſeri, quod uentriculum atque inteſtina lubricat, indoles, reſpicienda; illud quippe maximam partem de acido participat, eoque igitur, non ſaltem ſalis alcalini, quod in cantharidibus excedit, acrimonia, diluitur, ſed ita per contrariae ſal naturae obtunditur, ut uim nocendi plane amittat. conf. *Toxicologia noſtr. lib. 1. §. 27. p. 28. et ſeq.* Ab Vngaris, decem cantharides, ſine ſubſequente detrimento, deuorari, ac deuoratas eſſe, confirmant *A. N. C. Dec. 1. Ao. 1. obſ. 133.* De cantharidum uſu interno, prolixam explicationem, BARTHOLINO, *Cent. 5. hiſt. 82.* inuenimus, ubi tinctura cantharidum, uino Rhenano, uel ſpiritu uini, parata, tanquam tutiſſimum remedium, in cura gononorrhoeae uirulentae, iſchuriae, et calculi, laudatur. Cantharides, cum oleo therebinthinae, ſpiritu uini digeſtas, ad profluuii ſeminalis maligni extirpationem, cum fructu adhibuit BLANCARDVS, *Chirurg. lib. 3. cap. 35.* Electuarium lithontripticum Andreae Galli, Medici Tridentini, deſcriptum et laudatum CRATONE *a* CRAFFTHEIM, *Conſil. med. 18. lib. 4. p. 133.* ex cantharidibus, cinere ſcorpionum, etc. componitur. Cantharides ſine detrimento, maximo contra fructu, et certiſſimo auxilio, in hydrope

sed si in magna copia exhibita fuerint, procul dubio

adhiberi, affirmat IOSEPHVS SCHMIDT, *specul. Chirurg. lib. 4. p. 829.* Multos hoc remedio, anasarca et ascite laborantes, VALESCVS *de* TARANTA pristinae restituit sanitati, uti ex *Paschalio* refert FRICCIVS, *lib. et ed. cit. cap. 5. p. 169.* Extremum desperati plane hydropis remedium, cantharides, a SCVLTETO, *Ephemer. Nat. Cur. A. 5. et 6. obs. 148.* et EPIPHAN. FERDINANDO, *histor. med. 38. p. 117.* appellantur. Lubens iam silentio transeo, quae de praestanti cantharidum usu, in pertinaciore lotii suppressione, TIMAEVS *a* GVLDENKLEE, *lib. 4. cap. 5. obs. 15.* et BALLONIVS, *lib. 1. consil. 52.* afferunt. Vt nihil hic dicam de aphrodisiaca uirtute, quam cantharidibus, praeter innumeros alios auctores, PLATERVS, *obseru. lib. 1. p. 239.* et ZACVTVS LVSITANVS, *de Medic. Princ. hist. lib. 2. hist. 117. dub. 67. p. 396.* tribuunt, quae mihi ualde suspecta et exitiosa uidetur, uti exemplis et rationibus demonstraui, *Toxicol. lib. 1. §. 27. p. 27.* Si praesertim addas ea, quae de periculoso cantharidum usu, ad uenerem languentem exsuscitandam, SALMVTHVS, *Cent. 3. obs. 23.* et GARMANNVS, *lib. 1. tit. 11. §. 25.* de cantharidibus, stranguriae causa, BARTHOLINVS, *Cent. 5. hist. 21.* de noxia et lethali cantharidum in corpore humano operatione, ZACVTVS LVSITANVS, *Med. Princip. Hist. l. 5. obs. 35.* de detrimento ex cantharidibus applicatis, aut in pyxide gestatis, PASCHALIVS,

dubio comederentur et illa. Eſt quoque apud nos Cantharidum quaedam ſpecies, ſed aureo magis colore, Noſtris *Gulmedar* dicta, quaſi Aurifabros diceres, cum ſonum quendam malleolorum crepent in domunculis ſuis. Pariter *Aſelli* et *Millepedes*, Noſtris *Sugor*, Gallis Cloporte, odore ipſo exſpirato, cauſticum ſal producunt, quamuis uino macerati, et parciori exhibiti doſi, urinam potenter cieant. *n*)

Theſ. 9.

---

lib. de cur. morb. cap. 44. de grauiſſimis ſymptomatibus, quae cantharides tam externe adhibitas, quam ore deglutitas ſecuta fuerunt, FABRICIVS HILDANVS, *Cent. 6. obſ. 98. et 99.* habent.

n) Abſit uero, ut his permotus, tibi ſpecificam uirtutem diureticam, aut lithontripticam prorſus, in millepedibus concipias; millepedes quippe, ſeu aſelli, locis ſubterraneis, celliis praeſertim, degentes, ſale uolatili nitroſo referti ſunt; hinc iidem ſolida irritando, eorumque in fluida actionem promouendo, humorum craſſorum, extremos tubulos uaſaque obſtruentium, reſolutioni et expurgationi ſeruiunt. Haec probe attendenda ſunt in explicatione experimentorum et hiſtoriarum, quae ad euincendam aſellorum uirtutem ſpecificam diureticam et lithontripticam, SENNERTVS, *Prax. med. Lib. 3. ſect. 2. cap. 2. p. 848.* IEHRINGIVS, *Tr. de Calculo, cap. 19. p. 89.* WINCKLERVS, *Miſcell. Curioſ. Dec. 1. Ao. 6. et 7. p. 141.* allegant. Huc merito referen-

Thes. 9. Cantharidibus non multo minori sunt acredine *Grylli*, *o*) odore graui omnibus exosi, domesticae quasi essent locustae, cantores per noctis continuum silentium indefessi, quamuis insuaues. Ex his acerrimus per retortam spiritus destillatur. Et HORSTIVS, *Epist. Med. lib.* 2. *Sect.* 6. refert, balneatorem, phlebotomum infecisse *Cimicum*, qui adhuc magis exitiosi sunt, *cruore*, quo hominibus scarificatis febrim faceret. Neque hi solummodo morsu suo quosuis, praesertim peregrinos, infestant, sed odore nauseoso, putrido, foetidissimo sunt infames. Nec in ullo animalculo

da sunt, quae de millepedum, croci, et cinamomi, uino infusorum, et modica sachari candi quantitate edulcoratorum, tanquam certissimi in puerorum asthmate remedii, uirtute, HERTODT, *Crocolog. cap.* 13 *p.* 129. et SCHWENCKFELDIVS, *Theriotr. Siles. p.* 512. afferunt.

o) De gryllis, quos, tanquam insigne lithontripticum, et remedium singulare in calculo uesicae, et lotii suppressione, HAGENDORIVS, *Miscell. Curios. Dec.* 1. *Ao.* 9. *et* 10. *obs.* 71. *p.* 202. commendat, eadem, quae iam occasione millepedum monui, tenenda sunt. Nugis praeterea accensendum experimentum STARICII, in *Heldenschatz P.* 6. §. 16. *p.* 462. qui gryllos, cum pane secalino et pauxillo salis, nodulo inclusos, amuleti more gestatos, aegrotis tertiana febre affectis prodesse, nugatur.

lo, Noſtratibus noto, tam uolatilis atque acris percipitur ſanguis, ita, ut ſi foetor aliquo modo nauſeoſus tolleretur, darent ſalem alkalinum oleoſum uolatiliſſimum. *p*) Cantharidibus cognatum, et ſcarabaeo longipedi non abſimile animalculum eſt, *Bupreſtis*, quod inter paſtum, a bobus temere comeſtum, eos inflari faciat, ita dictum, ut NICANDRO placet, in *Alexipharm*. Hoc tamen menſibus ſuffocatis reducendis iterum conferre, tradit HIPPOCRATES *lib. 1. de morb. mulier. n. 93.* ſi ficu admiſto exinde fiat peſſarium. Tum ſcarabaei quidam minores, coerulei coloris, qui matutino tempore in uiis ſemitisque frequenter repunt, tactique, manum pingui ſubflauoque ſaponaceo acri humore conſpurcant. Solet etiam ex Scarabaeis Lucanicis cum oliuarum oleo fieri oleum, quod inunctum pulſibus, facit certo experimento febrim ephemeram, ſed altero die diſparentem, referente HOE-

p) Ab hoc ſale uolatili oleoſo, uirtus hyſterica, diuretica, et febrifuga, quam cimicibus adſcribit KOENIGIVS, *Regn. anim. Sect. 3. artic. 7. §. 8. p. 337.* deriuanda. Ex eodem fundamento, pediculi ad icteri medelam praeſcribuntur, et, ſi credamus VOSSIO, *De Orig. et Progreſſ. Idololatr. lib. 4. p. 1594.* pediculi Belgis, in allegato caſu, uſitatum ſunt remedium. Vtiliſſimum plane medicamentum pediculi dicuntur ZACVTO LVSITANO, ſi eorum quatuor uel ſex, in ouo ſorbili, clanculum exhibeantur.

HOEFERO, *Hercul. Med. lib. 1. cap. 6.* Haec ergo insecta, fastidia, intumescentiam, dysenteriam, aestum, ualentissimam sitim, febrim, uertiginem, dyspnoeam, ac dysuriam seu urinae ardorem, pungendo, excoriando, lancinando, resoluendo, ac coagulando, producere, compertum est. Sed quale fuit muscarum uenenatarum genus, quod ab Auctore Belli Turcici, *p. m. 290.* describitur, pedibus atris uel subpallidis, in Seruiae regno, non uideo. Tam enim penetrans instillabant equis bobusque uenenum, ut armenta intra horae quadrantem morerentur.

Thes. 10. Porro *Aeluri* seu *Felis Cerebrum* noxium habetur, quamuis Errones Aegyptii, Belgis *Heyden*, Nostris *Tartare* dicti, et Galli aliquot, impune Cattum comedant. Hinc *Castoreum*, quod strangulare, ac amentiam et phrenitidem exoriri faciet. Quare etiam VIRGILIVS, *lib. 5. Georg. uers. 58.* Virosa Ponto Castorea dixit. In uteri tamen stangulatu, nihil eius usu celebrius aut crebrius est. *q*) Quibus

q) Nec specificum uterinum, nec specificum antispasmodicum, est castoreum, sed remedium resoluens, antacidum, quod uiris peraeque ac foeminis, solidorum laxitate, ac dyscrasia acida et serosa laborantibus, conducit. Ab his quoque repetenda, diuersi effectus, iam salutaris, iam perniciosi, quem promiscuus castorei, in capitis, uteri, intestinorum affectibus, usus, exserit, explicatio. Falso igitur fundamento nititur HIPPOCRATIS sententia,

bus accenſeri poteſt, *Calcbuce cbumenon*, Gallis, *Ver de Gris*, ſiue Verdet, qui anhelitus difficultatem, atque inteſtinorum praecipue eroſionem facit. Et apud Noſtrates uermis reperiri ſolet breuis, craſſus, rotundus, albus, piloſus, oculis nigricántibus, Wermelandis *Aelma* dictus, cuius attactu uel anhelitu, Popularibus *Aelmeblaeſt*, quod differt ab Aelſweblaeſt, facies et manus intumeſcunt, et fit febris cum dyſpnoea et ſiti. Reperitur in fimetis antiquis, item in pulueribus et arenis ad ripas amnium, ubi ſaepe mihi puero uiſus, cum nidos hirundinum ibi nidificantium deſtruere uellem.

Theſ. 11. Inſuper *Menſtrualis Cruor*, non ſolum apud Veteres, ſed quoque Recentiores quoſdam male audit. Et de uitio illius graui ex menſtruantibus mulieribus, ueteri uocabulo, multa PLINIVS. *Hiſt. Nat. lib. 7. cap. 1. Aceſcunt ſuperuentu muſta, ſterileſcunt tactae fruges, moriuntur inſita, exuruntur hortorum germina, et fructus arborum, quibus inſedere, decidunt, ſpeculorum fulgor adſpectu ipſo hebetatur, acies ferri praeſtringitur, eborisque nitor, aluei apum emoriuntur, aes etiam*

qui *lib. epidem* 7. ad abigendos capitis dolores, uteri uitia ſequentes, caſtoreum commendat, ſequentibus uſus: τὰς ἀφ' ὑστερέων κεφαλαλγίας καστόριον παύει, capitis dolores ab utero ſoluit caſtoreum, conf. SPONIVS, *Aphor. nou. Sect. 5. §. 36. p. 315. et 316.*

etiam ac ferrum rubigo protinus corripit, odorque dirus aera, atque in rabiem aguntur gustato eo canes, atque insanabili ueneno morsus inficitur. Conf. *lib. 28. cap. 7.* Horrendum, si uera omnia. *Equidem plura transscribo, quam credo; nam nec adfirmare sustineo, de quibus dubito, nec subducere, quae accepi,* dicam cum *CVRTIO, lib. 9. cap. 1. r)*

Thes. 12. Sic *Cruorem Taurinum* itidem strangulare, et sanguinem coagulare, historia quadam ZACVTVS LVSITANVS, *Prax. Med. Admir. lib. 3. obs. 77.* confirmatum uoluit. *s)* Taurinum pariter hausit sanguinem Psam-

r) Si de sanguine menstruo dicendum, quod rei ueritas, quotidianaque docet experientia, merito discrimen constituendum, inter sanguinem sanarum et aegrotarum. Deinceps consideranda morborum, quibus foeminae puellaeque laborant, natura; si enim uenenum acrius uniuersam infecerit massam sanguineam, non mirandum certe, si de corrupta sanguinis per totum corpus circulantis natura, cruor quoque, qui quouis mense per muliebria secretus excernitur, participat, labemque, quam habet, per contagium propagat. Propagatur ita facillime a scortis lue uenerea laborantibus, dira lues, si coitus, tempore fluxus menstrui, celebratur; quod, licet etiam extra illud tempus metuendum, nunquam tamen adeo saeua et pertinacia symptomata sequuntur.

s) Idem auctor, *eodem libro, obseruat. 99.* exem-

Pſammenitus, Aegypti Rex, a Cambyſe Perſa captus, ut prodit HERODOTVS, in *Thalia*, *p. m.* *226.* Et putant, Themiſtoclem, Imperatorem Graecum, hoc poto ſanguine, interiiſſe, ut in eius uita refert PLVTARCHVS; eumque bibiſſe, ne a Perſis eligeretur Dux contra Graecos. Quem et bibit Coriolanus, uterque exul. Et Druſus, Tribunus plebis, traditur caprinum bibiſſe, cum pallore atque inuidia ueneni ſibi dati inſimulare Q. Caepionem inimicum uellet, memorante PLINIO, *lib. 28. cap. 9.* Potuit autem Taurinus Sanguis acredine peccaſſe. Atque eidem PLINIO, *lib. 32. cap. 10.* Thunnorum ſanguis adeo acer deſcribitur, ut pro pſilothro in pueris uti, ſicque eos mangonizare, Salpe obſte-

plum habet aegrotae, quae, ex taurini uſu ſanguinis, uteri corroſionem, praematurae cauſam mortis, paſſa fuit. Quod me attinet, huiusmodi obſeruationibus, promiſcue et ſine limitatione haud fidendum eſt; nam, aut animalia illa, é quorum corporibus ſanguis detractus fuit, uitio quodam et corruptione inſigniori laborarunt, aut ſanguis ſanorum animalium uberiori copia aſſumtus, laeſionem, quae ſecuta fuit, produxit, aut falſam plane auctores cauſam, genuina, uel neglecta, uel non eruta, allegarunt. Quae cautela pariter, in uſu medico ſanguinis hircini, cui SMETIVS, *Miſcell. Med. l. 2 c. 44.* uirtutem lithontripticam tribuit, ſanguinis rhinocerotis, qui, in affectibus uenenoſis, exi-

trix solita sit. Ideo tamen mortiferum esse, quod celerrime coeat et durescat, ut PLINIO *lib. 11. cap. 38.* placet, non quidem ego agnoscam, nam, sic facile, aceto epoto, dissiliret. Sic HELMONTIVS, Pater, omnem uenae sectionem, et scripto, et opere ipso, abominatus, cum pleuriticus, caprinum sanguinem sibi propinasset, in talem aestum incidisse memoratur, ut mox suffocaretur, inque eius cadauere adeo efferbuisse sanguinem, ut aperto sinistro corde, dissilierit in Chirurgi uultum exaestuans sanguis. *t*)

Thes

mius, a ZACVTO LVSITANO, *Prax. Admir. lib. 3. obs. 92.* uocatur, sanguinis leporis, sub fuga interemti, qui ex HELMONTII persuasione, *Oper. tr. dicto, potestat. Med. no. 29.* dysenteriam, erisypelas et ambusta curare dicitur, ut innumera alia huiusmodi experimenta anilia et superstitiosa silentio transeam, obseruanda est.

t) Duo in hac obseruatione uitia, prorsus damnanda, occurrunt; alterum in praepostero remedii alcalini, quale, sanguis caprillus, ad curam inflammationis et febris continuae, praescripti, usu, consistit, alterum a uenae sectione, hic summe necessaria, neglecta, dependet; quid quippe dementius, quam sanguinis attritum, inflammationis indiuiduum comitem, per alcalina augendo, praesentia iam symptomata exasperare, nouaque plane arcessere? Serosis, nitratis, tarta-

Thes. 13. Sed magna certe inconuenientia est, sanguinis taurini, caprilli, uel alius, cum sanguine humano, ex alimentis diuersis et uario uitae genere oriunda. Quare etiam Transfusio sanguinis brutorum in uenas humanas, tam grandi primum encomio decantata et celebrata, post infelices successus, & pessima inde orta symptomata, euilescere coepit, et pene in desuetudinem abire. Ex Temperamento enim corporis, iuxta GALENVM, id est Fluidorum et Solidorum diuerso in diuersis habiu et statu, inclinationes et mores mutantur; confer HIPPOCRATEM, *lib. 1. de Diaeta*, et uidebis, Regionis situm, mutationes tempestatum, soli naturam, alimentorum indolem, et genium cuiusuis animi, mores uariare. Hinc uidemus, Tartaros et Cosackos, qui sanguinem equinum adhuc fumantem ebibere amant, equinasque carnes, in obsonia sibi satis grata, consumunt, istam inde feritatem contrahere, quam in ea gente extimescunt uicini atque abominantur, ut tempora quidem nostra per carissimos Patriae fines, Poloniam, aliosque tractus funesto spectaculo comprobarunt. Et de Gasconibus Gallis uulgo dicimus, esse eos iracundos

reis, acidis, succi acres diluendi, absorbendi, praecipitandi, eluendi. Quod citius obtinebimus, si, educta sanguinis abundantis parte, reliqua eius portio, melius et liberius per corpus ire redireque potest; quandoquidem hac methodo,

et furibundos; quod esui alliorum, caeparum raphanorumque, et uinis ardentissimis, adscribit BRVYERINVS, homo Gallus et ipse, *de Re Cib. lib. 1. cap. 18.*

Thes. 14. Nec tantum equinis delectantur carnibus Cosacki, sed Calmuckas, quod horrendum dictu, atque expiandum scelus, humanas esitare An. 1706. tabellarius docuit ex Liuonia publicus. Prorsus ac Elisabetha ista Mediolanensis, quam ex Casparo Bugato adducit Donatus, quae pueros puellasque uicinas mactauit, sed per felem, qui manum forte Catharinae Seronae, nobilis puellae, abstraheret, tandem prodita est. Parilem habet historiam ex Hectore Boethio, de Latrone quodam Scotico, tempore Iacobi secundi, Scotiae Regis, cujus nebulonis tota familia erat anthropophaga. Ipse demum cum uxore et liberis flammis, in tanti sceleris expiationem, combustus, excepta filiola, uix annum agente. Quae postquam duodecimum habuisset annum, in eodem patris scele-

et hoc auxilio, transpiratio, et reliquae secretiones omnes, promouentur. Non haec commemoro, defensurus illorum errorem, qui, uenae sectionem, tanquam uniuersale cuiusuis morbi remedium, promiscue commendant, sed de euellendo Helmontii praeiudicio, uenae sectionem prorsus respuentis, sollicitus, moneo, in uenae sectione, non autoritatem suadentium, uel dissuadentium, sed morbi causam et naturam, effectusque inde sequentes considerandos esse.

ſcelere deprehenſa, etiam igni damnata. Sed, dum in ipſo ignium theatro et pyra, conſpicatur hominum multitudinem, hoc abominandum facinus indigniſſime ferentem, ita fatur clara uoce: ohe, ſi ſciretis, quam dulcis talium ſit ſapor carnium, nulla ſuis parceret mater liberis. Prout haec pluribus exemplis, et copioſiore oratione, perſequitur MARCELLVS DONATVS, *d. Med. Hiſt. Mirab. lib. 4. cap. 1.*

Theſ. 15. De carnium eſu illud interim notandum eſt, homines, qui tali cibo frequentius utuntur, eſſe in uenerem, in febres et morbos acutos procliues. Hinc HIPPOCRATES, *de diaet. lib. 1. n. 35.* ad carnis bonam habitudinem, ardoris inflammationem ſequi, aſſerit. (*u*) Hinc Angli, qui carnibus quam maxime delectantur, facilius multo igneſcunt, atque acute febricitant, quam Belgae lacticiniis uſi, qui ſcorbuto, quartanis, tertianis, aliisque chronicis morbis magis tentantur. Accedit et hoc Anglis, ad ignem accendendum, quod potu maxime calido atque acri, *Poun* (*x*) dicto, aſſueſcant.

u) Idem auctor, *lib. 7. Epidem*, cholericam paſſionem, ex nimio carnis eſu gigni aſſerit: τὰ χολερικὰ, ſunt eius uerba, ἐκ κρεωφαγίης, καὶ μέθης ἐυώδεως παλαιοῦ, καὶ ἡλιώσιως, καὶ λαχανοφαγίης, καὶ ὀπώρης, καὶ σικύου πέπωνος, καὶ μελιτωμάτων, μᾶλλον δὲ ἐν θέρει. Conf. SPONIVS, *Aphor. nou. Sect. 2. §. 41. p. 88.*

x) *Poun*, ſeu *Pounſch*, eſt potus genus, ex ſuccorum di-

ſcant. Equidem, ſi uerum fatear, carnes, homini cibum non eſſe naturalem, ſtatuo, quod ſtructura dentium demonſtrare uidetur, diuerſa ab illa, quam carniuora proprie ſic dicta animalia obtinent: non neſcius, quid Diaetetici Bruyerinus et Nonnius contra diſputent. Hinc quoque recte de Aegyptiis obſeruat PROSPER ALPINVS, *de Med. Aegypt. l. 1. c. 2.* eſſe eos longaeuos, quod carnes deuitent, ac uinum. Et primis mundi temporibus, ſolis uegetabi-

uerſae indolis farragine, nempe *Raak*, peculiari ſpiritus uini, ex oryza parati, ſpecie, ſucco mali citri, aurantiorum, ſacharo, et aqua, paratum, quo hodie non Angli ſaltem, ſed aliae quoque gentes, finito iam prandio, coenaue, omnibusque, illis etiam mappis, quibus menſae ornatae erant, remotis, utuntur, potius abuntuntur. Cauſa igitur phtiſeos pulmonalis, in Anglia graſſantis, non a ſolis carbonibus foſſilibus, eorumque effluuiis acribus, ſed a carnium quoque et potulentorum ſpirituoſorum, ac ueneris, abuſu, arceſſenda. Aſt, quid Anglos culpo, culpa eadem, alias gentes, cultiores dictas, diffamante; quomodo non immoderata eſt coena, fatur GESNERVS, apud STVCKIVM, *Conuiual. III. 2.* ubi circiter tres horas continuo accumbitur, ferculis, poculis, bellariis, ſemper appoſitis, ac uariantibus, et ubi multa ſemper noua ponuntur, et multae omnium reliquiae ſuperſunt? Nec aliud apponitur, donec omnes defeſſi, aut faſtidioſi, iam

getabilibus uiuebatur. (y) Hinc literae ſacrae, Chamum, eiusque nepotes, carnem primos ediſſe docent. Remanſit quoque uegetabilium cibatio apud plurimas gentes, ſicut hodienum apud Indos plurimum ualet. Et Graeci quam plurimi ſic uolebant. Hinc *Naſo lib. 15.* Metamorph. Samium ſic uoluiſſe Pythagoram canit; neque hoc falſo; Ita, ut cum eodem Poeta, ad Pythagorae mentem, dicamus:

Quibus ingenium eſt immanſuetumque ferumque,
Armeniae Tigres, iracundique leones,
Cumque lupis urſi, dapibus cum ſanguine gaudent.

priora non amplius attingunt. Accedunt ſubinde repetitae monitiones, ſtrenue ueſcendum eſſe praeſentibus, nec aliud expectandum ferculum, etſi plura ſequantur. Iam, cum etiam in unius generis cibariis et potulentis modum excedere inſalubre ſit, longe inſalubrius eſt, ſi alimenta et potulenta, non nimia ſolum, ſed diuerſi quoque generis fuerint. Pone igitur gulae metas, ut ſit tibi longior aetas.

y) Panis erat primis, canit OVIDIVS, *Faſtor. 4.* uiridis mortalibus herbae, quas tellus, nullo ſollicitante, dabat. Haec CAELIVS RHODIGINVS, Dicaearchi nixus relatione, ſequentibus, *Antiqu. lect. lib. 28. cap. 2.* confirmat: ſcribit in antiquitatum libris Dicaearchus, Saturni

Thes. 16. Sed idem PYTHAGORAS eo ipſo Metempſychoſin introduxit, putans ſe Troiani tempore belli Euphorbum fuiſſe, migrareque animas ab homine in hominem, ab homine in brutum, a bruto in brutum, uel hominem. Quamquam GELLIVS, *Noct. Att. lib. 4. cap. 11.* ex Graecis demonſtret, Pythagoram ipſum carnibus non abſtinuiſſe, dixiſſeque aliquos, eum poſtea Pyrandrum, deinde Callicleam, demum foeminam pulcra facie meretricem, fuiſſe,

tempore, carnibus reiectis, omnes frugibus ac pomis ueſci ſolitos. Triptolemi praecepta circumferunt tria: honorandos Parentes, uenerandos Deos, carnibus non ueſcendum. Porro carnium eſum carmine deteſtatur Orpheus. Similia his, de carnium, antiquis exoſarum, eſu, habet PLATO, *lib. 6. de Legibus, p. 37.* carnibus autem, ſcribit idem, Marſilio Ficino interprete, abſtinebant antiquiſſimi; nam ueſci carnibus, et Deorum aras ſanguine polluere, impium uidebatur. Ita Orphica quaedam uita tunc uigebat. Inanimatis quippe omnibus ueſcebantur, et ab animalibus omnibus abſtinebant. Deteſtatur hinc maximopere OVIDIVS eorum hominum conſuetudinem, atque inſtitutum, qui, derelictis priſcorum moribus, carnibus ueſcendo ferarum, feris ipſis ferociores et truculentiores ſunt. Parcite, monet idem, *l. 15. Metamorph. uerſ. 75.* parcite mortales dapibus temerare nefandis corpora; ſunt fruges, ſunt deducentia ramos pondere poma ſuo, tumidaeque in uitibus uuae. Sunt herbae dulces,

fuiſſe, cui nomen fuerat Alce. z) HERODOTVS tamen, *in Euterpe p. m. 188.* refert, Aegyptios non ſolum animae immortalitatem primos adſeruiſſe, ſed etiam metempſychoſin. Par fuit doctrina Druidum, noſtris olim Drottar dictorum, teſte IVLIO CAESARE, *Bell. Gall. lib. 6.* De Carnibus autem, abſtinendisque animalibus, non ſolum Doctiſſimus PLVTARCHVS, quem *μουσεῖον ἔμψυχον* et *βιβλιοθήκην περιπατοῦσαν* non male dixeris, perquam erudite, ut ſemper, ſed et

ſunt, quae miteſcere flamma mollirique queant; nec uobis lacteus humor eripitur, nec mella thymi redolentia flore. Prodiga diuitias alimentaque mitia tellus ſuggerit, atque epulas ſine caede et ſanguine praebet. Carne ferae ſedant ieiunia, nec tamen omnes. Quippe equus, et pecudes, armentaque, gramine uiuunt, et quibus ingenium eſt immanſuetum ferumque Armeniae tigres, iracundique leones, cum lupis urſi dapibus cum ſanguine gaudent. Heu quantum ſcelus eſt, in uiſcere uiſcera condi, congeſtaque auidum pingueſcere corpore corpus, alteriusque animantem animantis uiuere letho! Scilicet in tantis opibus, quas optima matrum terra creat.

z) Aliter de doctrina Pythagorae ſentit ATHENAEVS, Dipnoſoph. *l. 10. c. 118.* ſcribens: καὶ Πυθαγόρας, ὁ Σάμιος, μετρίᾳ τροφῇ ἐχρῆτο, ὡς ἱστορεῖ Λύκων, ὁ Ἰάσιος, ἐν τῷ περὶ Πυθαγόρου. Sub-

PORPHYRIVS elegantem librum ſcripſit. Et ſi hoc ipſo PYTHAGORAS ſanguinem, brutorum animam, intellexit, bene quidem, ſed, ſi ſpiritum immortalem, Mentem Humanam, male equidem docuit.

Theſ. 17. Id tamen uerum eſt, homines in carnis eſum proniores, in iram quoque facilius excandeſcere. Et putat PLVTARCHVS, *d. loc. et d. Solert. Anim.* homicidiorum originem inde deſumtam, cum ſemel ſe adſuefeciſſent guſtui animalium occiſorum. *a*) Hinc quoque Nobiliores, opipare uiuentes, citius iraſcuntur, ceteris paribus, quam plepeii, lacteum uilemque cibum haurientes, juxta illud Poetae *lib. 3. Triſt. Eleg. 5.*

Quo

ſcribit his IAMBLICHVS, *in uita Pythagoræ, lib. 1. c. 3.* allegans Praeceptorem, eiusque doctrinam, quam Pythagoras amplexus fuit: ὠφεληθεὶς οὖν παρὰ Θαλέῳ τά τε ἄλλα, καὶ χρόνου μάλιστα φείδεσθαι. Καὶ χάριν τούτου οἰνοποσίᾳ τε καὶ κρεοφαγίᾳ, καὶ ἔτι πρότερον πολυφαγίᾳ ἀποταξάμενος, τῇ δὲ τῶν λεπτῶν καὶ εὐαναδότων ἐδωδῇ συμμετρηθεὶς, κἀν τοῦτου ὀλιγουπνίαν, καὶ ἐπαγρίαν, καὶ ψυχῆς καθαρότητα κτισάμενος, ὑγείαν τε ἀκριβεστάτην καὶ ἀπαρέγκλητον τοῦ σώματος ἐξέπλευσεν εἰς τὴν Σιδόνα.

(*a*) Vnde igitur homicidii, a Caino], fratrem occidente, commiſſi, origo arceſſenda, cum, ſacro codice teſte, ad quem, auctor noſter,

Quo quisque est maior, magis est placabilis irae,
Et faciles motus mens generosa capit.

Neque his solum affectibus obnoxii euadunt, carniuori, sed et arrogantes lasciui, petulantes, atque adulatores fiunt. Optime BAGLIVIVS *de Morb. Success. cap. 14.* sic loquitur: *Causa, qua uetitum erat Pythagoreis, animalium carnibus uesci, non inde nata solummodo est, ne talium mores et ideas imbibamus: sed quia olera fructusque terrae, talem in sanguine temperiem, dulcedinem, atque simplicitatem, inducunt, quae difficulter uel in morbos soluitur fermentatione, aestu et ebullitione, uel ansam praebet animi affectibus, irae, concupiscentiae, aliisque, ut excitentur, nimiumque feraeant ac ferociant.* Pulcerrimum effatum! Hinc Autore VALERIO MAXIMO, *Memorab. Exempl. lib. 4. cap. 3.* DIOGENES CYNICVS, Syracusis, cum olera sibi lauanti, ARISTIPPVS dixisset: *Si Dionysium adulare uelles, ista non esses. Imo, inquit, si tu ista esse uelles, non adulares Dionysium.* Et omnis quidem amor in quamcunque rem, coniunctus est cum

thesi antecedente, decima sexta, prouocat, Chamus, eiusque nepotes, carnem primi comederint, et hinc esus carnium Kaino adhuc ignotus fuerit. A peccato potius, et corrupta per peccatum bona mentis corporisque indole, in dies noua incrementa capiente, hoc deducendum.

cum febri, ſed magis ille, qui uenereus eſt. Hunc pulcre deſcripſit SENECA, *in Colloquio cum Nerone, Octau. A. 2.*

Vis magna mentis, blandus atque animi
calor,
Amor eſt: iuuenta gignitur; luxu, otio,
Nutritur, inter laeta fortunae bona.
Quem, ſi fouere atque alere deſiſtas, cadit,
Breuique uires perdit extinctus ſuas. (*b*)

Theſ.

(*b*) Idem amoris remedium commendat OVIDIVS, *de Remedio amoris lib. 2. uerſ. 107.* intrat, ſcribens, amor mentes uſu: dediſcitur uſu; qui poterit ſanum fingere, ſanus erit: Idem, *eodem libro, uerſ. 218. et ſequ.* ſi quis amas, nec uis: facias, contagia uites: haec etiam pecori ſaepe nocere ſolent. Dum ſpectant laeſas oculi, laeduntur et ipſi, multaque corporibus tranſitione nocent. In loca nonnunquam ſiccis arentia glebis, de probe currenti flumine manat aqua. Manat amor tectus, ſi non ab amante recedas, turbaque in hoc omnes ingenioſa ſumus. Alter item iam ſanus erat, uicinia laeſit, occurſum dominae non tulit ille ſuae. Vulnus in antiquum rediit male ſana cicatrix, ſucceſſumque artes non habuere meae. Proximus a tectis ignis defenditur aegre, utile finitimis abſtinuiſſe locis. Nec, quae ferre ſolet ſpatiantem porticus illam, te ferat, officium neue colatur idem. Quid iuuat admonitu tepidam recaleſcere mentem? alter, ſi poſſis,

Thes. 18. HIPPOCRATES hinc in nobis humorum agilitatem, atque ex carnis eſu redundantem ſalinam acredinem *lib. 1. de diaet.* aptiſſime ignem uocat, accedente ſemper mobilitate ipſorum ſolidorum. Hinc homines ignei non ſolum ſunt iracundi, facilique negotio excandeſcentes, ſed et ſagaces, perſpicaces, penetrantiſſimi ac ſubtilis ingenii, moroſi inſuper, habituque corporis gracili ac macro. Omnes autem iracundi ſunt macilenti, quia febris iracunda deterit corpus. Hinc bene dixit Clariſſimus JVLIVS CAESAR CLAVDINVS *de Ingreſſ. ad Infirm. lib. 1. cap. 14.* ab ira febrim hecticam oriri. Et nullus datur Hecticus, qui ab acri ſanguine ſolida depaſcente et delambente, non ſolum macilentus ſit, ſed et cerebro irritato, iracundus ualde. (*c*)

Thes. 19. Euenire autem haec omnia, ut dictum, puto, ex acri et mobili ſanguine, ipſa partium ſolidarum ſtamina, in ipſo itu redituque per

orbis habendus erit. Non facile eſuriens poſita retinebere menſa, et multum ſaliens incitat unda ſitim.

c) Opportuniſſima ad iracundiam feruidi animi natura, a SENECA, *lib. de ira, 2. cap. 18. Op. ed. quae Antuerpiae, in folio, cum Lipſii Comment. 1652. prod. p.* 27. uocatur. Nunc in fermento totus ſum, HORATII eſt ſententia, *lib. 1. Od. 13.* totus exarſi iracundia et ſtomacho; uae meum feruens difficili bile tumet iecur. Nec mens mihi, nec co-

per eadem, erodente. Culter enim, quo acutior, eo citius uaginam ſuam exedit, accedente ui externa comprimente. Hinc tales homi-

---

lor certa ſede manent. Volunt itaque quidam ex noſtris, ſcribit SENECA, *lib. et cap. cit. p. 28.* in pectore moueri, efferueſcente circa cor ſanguine. Haec ex GALENI, *lib. 2. de cauſis morborum*, et ARISTOLELIS *lib. 1. de Anim. cap. 1.* doctrina, profluxerunt, quorum hic ſequentibus iram deſcribit: *Θυμός ἐϛι ζέσις τȣ̃ περὶ καρδίαν ἅιματος, ἐξ ἀναθυμιάσεως τῆς χολῆς ἢ ἀναθολώσεως γενομένη.* Haec SENECA *l. c.* reſpiciens, ſiccis aetatibus uehementem robuſtamque iram eſſe, perhibet. In eadem cauſa ſunt, pergit idem, ſiti fameque rabidi, et quibus exangue corpus eſt, maleque alitur et deficit! Neque ulla alia cauſa eſt, cur iracundiſſimi ſint flaui rubentesque, quibus talis natura color eſt, qualis fieri ceteris inter iram ſolet; mobilis enim illis agitatusque ſanguis eſt. Eadem fere, de cauſa, atque effectu irae, inuenimus apud ARISTOTELEM, qui *lib. 2. Rhetor. cap. 2.* ita loquitur: *διὸ κάμνοντες, πενόμενοι, ἐρῶντες, διψῶντες, ὅλως ἐπιθυμȣ̃ντες, καὶ μὴ κατορθȣ̃ντες ὀργίλοι εἰσι καὶ ἐυπαρέρμητοι.* Propius adhuc ad ſcopum præſentem collimant, quae citatus auctor Problem. *Sect. 10. qu. 36. habet: ὅτι ἡ ἀφαίρεσις, ὥϛε καὶ ἰσχνότης, ποιεῖ διὰ τὴν ἕξιν τὴν ὀργήν.*

mines uel breuioris uitae ſunt, uel ſi diu ipſis uiuere contingat, diu etiam aegrotant. Hinc iuuenes in quibus plus eſt ignis, citius febricitant, citiusque ſuo igne deflagrant, quam ſenes. Adeoque PLATO bene, ut ſemper, *lib.2.de Leg.* pueris ad duodeuigeſimum annum uini uſu prohiberi, lege ſanciuit. (*d*) *Sic natura eſt comparatum, ut ſublimia et erecta ingenia corpus inualidum atque infirmum; craſſa et obtuſa ſanum et robuſtum nanciſcantur. Herodico apud Platonem uis animi eximia; ualetudo corporis parum firma fuit. Polydoro apud Aelianum mens hebes ac tarda, cutis ipſa corporis* ἀδιακόνιστος. *Vt enim rara eſt coniunctio formae ac pudicitiae, rara concordia Maieſtatis et Amoris; ſic minus frequens eſt coniugium mentis ſanae cum corpore ſano; quod in ualido pin-*

d) In puerorum atque adoleſcentum educatione, omnino ea omnia fugienda, quae morbis corporis ac mentis fomitem et materiam ſuggerunt; cum igitur pueri, foeminaeque ad iram non modo procliues ſint, iraeque, quas fouent, teſte SENECA, *l. c.* magis acres; uinum uero, uti idem indicat auctor, incendat iram, quia calorem auget, pro cuiusque natura, et dehinc deſideret, ut calentibus ingeniis uinum ſubrahatur, in aprico omnino poſita eſt ratio, cur uini uſum PLATO, pueris ante annum decimum octauum, plane deneget, uti eiusdem uerba demonſtrant

pinguique corpore mentis fulgor hebetatur, et dum emicare gestit, offusa mole, dissiliat, memorabilia sunt uerba Clarissimi MOREAV ad Illustrissimum Cardinalem de Richelieu *in epistolà Dedicat. Scholae Salernitanae*, ab eodem editae, praemissa. Hinc etiam frigidiores communiter diu uiuunt, et Elephas, cui frigidissimus est sanguis, usque ad ducentesimum uiuere perhibetur.

Thes. 20. Ad Animalium Venena pertinent quoque *Elychnii Sebacei extincti dirae exhalationes*, tam certa cum efficacia, ut quosdam exinde in terram decidisse apoplecticos nouerim, quosdam mortuos, quosdam ingens uitae amittendae periculum, capitisque intensissimos dolores incurrisse. (e) Ego quidem in ea sum sententia, ignem suo motu, dum ab aere uentilatur, tam diui-

ἆρ' οὖν νομοθετήσομεν, τοὺς παῖδας μέχρις ἐτῶν ὀκτωκαίδεκα τὸ παράπαν οἴνου μὴ γεύεσθαι; διδάσκοντες, ὡς οὐ χρὴ πῦρ ὀχετεύειν εἴς τε τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, πρὶν ἐπὶ τοὺς πόνους ἐγχειρεῖν πορεύεσθαι, τὴν ἐμμανῆ εὐλαβούμενοι ἕξιν τῶν νέων.

e) Praeter eosdem perniciosos effectus, in aliis multoties obseruatos, ex hac causa ortam dyspnoeam, et periculum suffocationis, aduerti. Hoc quoque, in tali casu, perpetuae est ueritatis, quod, quo foetor ellychnii sebacei maior, eo maius, in subiectis siccioribus et tenerioribus, detrimentum; foetor autem intensior, intensio-

diuidere particulas ſebaceas, per uetuſtatem iam earum contracta ranciditate, ut inſigni acredine donentur atque alkaleſcant. Hinc non ſolum narium nerueam membranam acriter uerberant, ſed etiam ſua acredine pulmonem ſpasmodice contrahunt, liquidaque per ipſum fluxura cogunt; unde ſanguis, in capite, ex denegato per pulmones libero recurſu, ſtagnans in uenis, auctus uero per arterias, extendit uaſa, cum periculo ruptionis. Hinc dolores et meningum palpitationes, et nigra oculis occurrentia, ex ſanguine per minima oculorum uaſcula uehementius penetrante. Et memini, me Stockholmiae, Ao. 1708. die 7. Sept. quando ingens incendium apud Coriarium quendam in ſuburbio *Ladugardſlandet* erat, ex fumo tam uehementi correptum aſthmate, ut fere de reſtitutione deſperarem, multique alii una mecum: qui fumus eo peſtilentior erat, quod ex coriis et pinguedine ceti combuſtis conſtaret. Quo etiam pertinent animalium quorundam excrementa acria, praeſertim uero equorum ſudor,

 qui

rem partis oleoſae ab alcali acriore excedente reſolutionem et corruptionem denotat. Vnde quo uetuſtius ſebum ellychniis parandis adhibitum, eo maior hinc, quem extincta ſpirant, oritur foetor. Idem quandoque ex recentiori obſeruatur ſebo, quando idem ab ouibus, aliisque animantibus, ſcabie, lue uenerea, aut ſimili morbo demortuis, deſumtum eſt.

qui propter uim insigniter purgantem non male Venenis annumeratur. *f*)

Thes. 21. Neque hoc in loco Rabidorum Animalium obliuisci debemus, ex humoribus adustis atque alkalescentibus Causone quodam laborantium, Equorum, Canum, Luporum, aliorumque, quae morsu uirus exspumant, hydrophobiam, furorem, syncopen et epilepsiam saepe excitans. Vid. HILDANVS, *Cent. 4. Obs. 77.* Et AELIANVS, Auctor est, *Var. Hist. lib. 14. cap. 4.* Aristidem Locrensem ex morsu mustelae obiisse. Ipsi quoque homines, furoris quodam oestro perciti, praecipue uero illi, qui carnium ferinascentium esu adsueti fuerint, uel scorbuto alkalescente, alioue putrido morbo laborant, immedicabile interdum aut certe periculosum uulnus dentibus infligunt, cum symptomatis, ex aliorum animalium uenenis excitatis, perquam similibus. Hinc PLINIVS, *lib. 28. cap. 4.* morsum hominis inter asperrima numerat. Odium enim, quod ex tristitia quadam et ira constat, accendit humores, acresque reddit,

(*f*) Huc quoque referenda sunt quorundam animantium effluuia, quae quibusdam subiectis, idiosyncrasiae uitio, adeo infesta infensaque sunt, ut hinc in animi deliquium incidant. De felum effluuiis salino-sulphureis noto notius est, quod corpora ad tabem disponant partim, partim eandem iam praesentem augeant atque exasperent.

reddit, et febriles, et uenenatos. (g) Conf. GALENVS, *de Tuend. Sanit. lib. 1.* Nam, non ſolum ad uictus rationem pertinet ipſum alimentum, ſed et mores animi, atque affectus. Iracundi autem ſemper febricitant, ut ſupra dictum. Qualia exempla ueneniferorum hominum HILDANVS, *Cent. 4. obſ. 87.* et ZACVTVS, *Prax. Med. Admir. lib. 3. obſ. 84.* enumerant; praeterquam quod et ipſe ſimile exemplum in popularis hortulani uxore aliquando conſpexi.

Theſ. 22. Hydrophobia equidem, morbus eſt diriſſimus, nec ab ullo adhuc bene intellectus, aut certa experientia curatus, (h) in Caria olim

 et

(g) Idem eſt, quod HIPPOCRATES, *lib. Epidem. 6.* de ira, habet, ſequentibus uſus: *ὀξυθυμίη ἀνασπᾷ καρδίην, καὶ πνεύμονα ἐς ἑωυτὰ, καὶ ἐς κεφαλὴν τὰ θερμὰ καὶ τὸ ὑγρὸν· ἡ δ' εὐθυμίη ἀφίει καρδίην.* Ex hoc fundamento, Cous noſter, allegato iam loco, iracundiam, in aegrotis difficultate reſpirandi laborantibus, tanquam uenenum, diſſuadet, reprobat: *Ἐν τοῖσι πνευμένοισι, εἴργεσθαι βοῆς, ὀξυθυμίης.* De incommodis, quae ira, aliaeque mentis paſſiones, produxerunt, uid. TVLPIVS, *obſ. lib. 2. cap. 25.* CASP. A REIES, *Elyſ. iuc. quaeſt. Campo, qu. 60. pag. 624. et ſequ.* ZACVTVS LVSITANVS, *Prax. Admir. lib. 1. obſ. 147.*

(h) Hydrophobiam, a canis, aut ſimilis animantis rabidi, morſu, oriri, ſatis notum, multisque

funestis casibus euictum est; nihilo secius, experientia pariter teste, constat, hydrophobiam, sine praegresso morsu canis, aut alius animalis rabidi, homines affecisse, qualia exempla, BORELLVS, *Obs. Phys. Med. Cent. 3. obs. 38.* CASP. *a* REIES, *Elys. iuc. quaest. Campo, qu. 61. §. 20. p. 471.* PONZETTVS, *lib. 3. de Venen. cap. 16.* MARCELLVS DONATVS, *lib. 6. de histor. med. mirab. cap. 1.* GARIOPONTVS, *lib. 3. cap. 7.* AVRELIANVS, *lib. 3. cap. 9.* PARAEVS, *lib. 20. cap. 13.* PETRVS SALIVS, *lib. de affect. partic. cap. 19.* SALMVTHVS, *Obs. Med. Cent. 2. hist. 52.* afferunt. Ita in specie hydrophobiae historia, ex uehementi indignatione ortae, descripta reperitur, *in A. N. C. Dec. 3. ac. 19. app. p. 249.* Citata iam naturae curiosorum acta, hydrophobiae, morbi cholerici pedissequae, *Cent. 9. p. 171.* mentionem faciunt. Sine morsu animalis rabidi, a sola causa interna, in corpore abdita, ac genita, allegatum affectum, excitatum fuisse, *ex iisdem A. N. C. Cent. 2. Ao 6. obs. 220. et Cent. 3. p. 112.* cognoscimus. Virus uero, rabidi morsu canis, uulneri insinuatum, iam repente tragoediam suam in humano exercet corpore, iam diutius in corpore abditum, demum, aliquot mensibus, annisque, elapsis, in actum deducitur, prouti pluribus obseruationibus, *Toxicol. lib. 1. §. 22. p. 20. et sequ. ac lib. 2. §. 43. et 44. p. 68. et sequ.* indicaui, probaui. Plura de diuersa huius affectus

ra, quam maxime frequens, ut AVRE-
L 3 LIA-

affectus origine et causa, de miris et multiplicibus illius symptomatibus, de medela eiusdem, et medicamentis hic proficuis, annotata legere potes, aput LENTILIVM, *Iatrom. p.* 27. 39. 40. 41 47. 49. 54. 55. TVLPIVM, *obs. lib.* 1. *cap.* 20. PLATERVM, *obs. lib.* 1. *p.* 83. RHODIVM, *Cent.* 1. *obs.* 46. ZACVTVM LVSITANVM, *Prax. Admir. lib.* 1. *obs.* 51. GARMANNVM, *lib.* 2. *tit.* 10. §. 182. *et sequ.* WALAEVM, *Prax. Med. l.* 2. *c.* 2. *p.* 137. RHVDIVM, *Pr. Med. l.* 1. *cap.* 4. MAROLDVM, *Pr. med. p.* 40. KIRCHERVM, *Mund subterr. lib.* 4. *Sect.* 2. *c.* 5. AETIVM, *tetrab.* 2. *Serm.* 2. *c.* 11. DONAT. *ab* ALTOMARI, *de med. hum. corp. malis. cap.* 9. BARICELLVM, *Hortulo geniali, p.* 134. FORESTVM, *obs. med. lib.* 10. *obs.* 25. *et sequ.* DODONAEVM, *obs. med. rar. cap.* 12. BERTINVM, *Med. lib.* 12 *cap.* 22. *et lib.* 20. *cap.* 5. BLASIVM, *med. uniu. ther. spec. l.* 3. *S.* 3. *cap.* 5. JVL. CAES. CLAVDINVM, *Empiric. Ration. lib.* 3. *sect.* 1. *tr.* 1. *cap.* 7. ACTVARIVM, *de Methodo medendi, lib.* 6. *cap.* 11. HAFENREFFERVM, *Nosodoch. de cutis affect. lib.* 3. *cap.* 6. *et* 7. HOEFERVM, *Hercule med. lib.* 5. *de uitiis cutis, cap.* 2. *de uulneribus.* HORSTIVM, *obs. med. lib.* 2. *part.* 2. *obs.* 23. *et lib.* 7. *obs.* 22. *et* 23. AMATVM LVSITANVM, *Med. Cur. Cent.* 2. *cur.* 78. PARAEVM, *oper. chirurg. lib.* 20. *cap.* 14. FRACASTORIVM, *lib.* 2. *de morbis contagiosis, cap.* 10. *et lib.* 3. *cap.* 9. RODERICVM *a* FONSECA, *Consult.*

LIANO placet, *Acut. morb. Lib. cap. 15.* Talium uero canum, ut ab illis caueantur, notae characteristicae sunt sequentes: hirsuti, hispidi, non magni, parum latrantes, parum blandientes, sed qui paruo etiam corrumpuntur, senescentes, macilenti, solitaria loca quaerentes, aquas non libenter ingredientes, colore uario et ferrugineo, longam sitim passi aut famem, uinculisque clausi. Et, dum canes sic descripti canicularibus diebus et sole aestuante armantur in rabiem, haec praecedere solent signa: horrent leuiter aquam, deinde omnem aquam et cibum sibi potulentum, dein caudam demittunt, et quoscunque morsu adgrediuntur homines et canes. Hinc ex uilla properantes, oblique feruntur huc atque illuc, tanquam ebrii, spumam copiosam ex ore emittentes, nullam percussi edentes uocem. Oculi ipsis sunt rubri, torue intuentes, lingua exerta, os apertum, nares mucum depluentes, aures pendulae, uox, si aliquando latrent, rauca. Procatarcticae autem causae sunt, esus putridarum carnium, longa sitis, uel inedia. Propterea in antiquis legibus Prouincialibus Ostro-Gothiae nostrae BYGD. BALK, *cap. 50.* iubetur, non solum in prouinciali iudicio, sed etiam ex suggestu significari canem rabidum, ut melius cauerent sibi fini-

med. Tom. 1. consf. 25. BERTRVTIVM, *Method. cognosc. morb. lib. 2. p. 226.* CHAMPEGIVM, *Comment. in Galeni histor. lib. 2. hist. 5.*

finitimi. Argumentum uero de Rabidi Canis Morſu et Hydrophobia, nullus quidem meo iudicio magis erudite pertractauit, quam JOANNES VARISMANNVS, Dantiſcanus, Auctor oppido rarus.

Theſ. 23. Inſuper *Baſiliscus* hominem necare dicitur per halitum quendam ex oculis ſuis exeuntem; quanquam eſſe inter Auctores magnam controuerſiam, num Baſiliſcus in rerum natura detur, uel ſaltem num ex galli ouo generetur, ut uulgus conſtanter dictitat, dudum noui. PLINIVS quidem, *lib. 8. cap. 21.* in Cyrenaica generari prouincia Baſiliſcum refert, ſibiloque omnes fugare ſerpentes, necare frutices, non contactos modo, uerum et afflatas exurere herbas, rumpere ſaxa, addit, ſoloque muſtelarum perire odore. Serpens eſt, adque ſerpentes referendus, quamuis alii uelint, ex Galli ouo prognatum, gallo ſimilem eſſe. (*i*) Et memorabi-

i) De Baſiliſci exiſtentia, utrum inueniatur in rerum natura? prolixe admodum diſſerit, ZACVTVS LVSITANVS, *med. Princip. hiſt. lib. 5. p. 805.* Certum omnino eſt, quod multa fabuloſa de baſiliſci ortu, figura, natura, et ui exitioſa, apud auctores relata legantur, non tamen dehinc eiusdem exiſtentia in dubium plane uocanda. Praecipue duplex baſiliſci ſpecies, cuius mentionem iniicit CASP. *a* REIES, *lib. cit. queſt. 65. §. 3. et ſequ. p. 513. et ſequ.* notanda. Baſiliſcus uerus autem, eſt ex genere ſerpentum maxime uene

rabilis quidem eſt hiſtoria, quam ex *Moſano* deſcripſit SENNERTVS, *Scient. Nat. p. 638. et ſequ.* de Baſiliſco Warſowienſi, quae tamen ubique non fidem inuenier.

Theſ. 24. Hinc ad Animalia Deleteria *Viperas* quoque et *Serpentes* referunt, olim a Nicandro in carmine Theriacali quam diligentiſſime deſcriptos; qui uulnere primo rubro, duro, renitente, dolente, dein liuido, ſanioſum quid et oleoſum putri-

natorum, uti GREVINVS, *lib. 1. de Venen. cap. 18.* addita figura, ſolide demonſtrat. Huius uim exitioſam ſequentibus deſcribit LVCANVS: ſibilaque effundens cunctas terrentia peſtes, ante uenena nocens, late ſibi ſubmouet omne uulgus et in uacua baſiliſcus regnat arena. Omnes reliquos ſerpentes, conſpecto baſiliſco, in fugam uerti, nec, eodem praeſente, ad pabula, uel aquas commeare, AESIVS, *tetrab. 4. ſerm. 1. c. 29. et 30.* refert. His ſimilia ſunt, quae habet AVICENNA, *fen. 6. lib. 3.* baſiliſci nempe uenenum adeo peſtilens et lethale eſſe, ut pereat, qui lancea ſaltem eam tangat ac perfodiat; quod pariter confirmat LVCANVS: quid prodeſt miſeri baſiliſcus cuſpide Mauri tranſactus? uelox currit per tela uenenum, inuaditque manum. His cofirmandis ſeruiunt, quæ de catopleba affert FRACASTORIVS, *lib. 1. Antipath. cap. 1.* perhibens: adeo pernicioſum eſſe huius animalis uenenum, ut ad mille paſſus, ſolo conſpectu hominem interficiat.

putridumque ex gangraena partium, eructante, inflicto, corporis tumorem, horrorem, febrim, anginam, uomitum, tormina, delirium, palpitationes, conuulſiones, ſyncopen, anxietatem, ſudorem frigidum, ſingultum, partium morſarum liuorem aut nigredinem, ac interdum icterum, miſerabil ſcena introducunt: licet *nec ipſis pulcrum Veneni tegmen, uerſicolore tergo, & ſquamis fulgentibus deeſt*, ut BARCLAIVS, loquitur, *Satyric. part. 1.* Philoctetus, Dux, apud HOMERVM, qui PLINIO, *lib. 25. cap. 2. primus doctrinarum et antiquitatis parens dicitur*, ab Hydra morſus eſt, tetro uulnere cum doloribus, *Iliad. lib. 2.* Et in noſtra patria, *Caecilia*, Noſtris *Blindorm. Kopparorm*, et *Slaa* Wermelandis dictus ſerpens, omnium ſerpentum eſt maxime uenenatus. Quod autem dicatur coecutire ſemper, praeterquam in meridie et ſolis oecaſu, fabuloſum eſſe, puto; ſed propter aeſtus internos ſerpens hic maxime umbras alnorum amat, nec ulla res ipſi peſtilentior, mortemque tam cito inducens, quam ſi uirgis alni arboris caedatur, ut notiſſimum popularibus meis uidi ſaepe, repetentibus quaſi arbuſtis pro diuerſorio umbroſo dignum in morte gelida proemium.

Theſ. 25. Memoriae tamen produnt, *Aſpidum* (*k*) quandam eſſe ſpeciem, quae ſenſuum tor-

k) Tres *aſpidis* ſpecies, *terreſtrem* nempe, *hirundinaceam*, et *ſpuentem*, GALENVS, *lib. de ther.*

porem, somnumque, unde quoque ὕπναλις dicta est, facit. A coagulo autem sanguinis per acerrimum alkalinum Venenum soporem istum fieri, satis sum persuasus, crediditque antiquitas; Hinc NASO *lib. 9. Metamorph.*

Plenaque somniferis serpens peregrina Venenis.

Hos autem serpentes Cleopatram, Aegypti Reginam, facto prius in ancillis Naera et Carmione periculo, brachiis suis adhibuisse, blandissimoque correptam ueterno, post superatum a Caesare Augusto, ad Actium promontorium, nauali certamine, maritum Antonium, ne a uictore in triumphum duceretur, interiisse, uolunt auctores. Videsis PLVTARCHVM, *in Vit. Anton.* et GALENVM, *de Theriac. ad Pisonem, cap. 8.* Quare, qui mammis adhibuisse scribunt, falluntur, quod et uetustissimae docent picturae. (*l*) Hannibalis autem serpentes

ad Pisonem, cap. 8. AETIVS, *tetrabil. 4. serm. 1. cap. 20.* PAVLVS, *lib. 5. cap. 18.* allegant. Aspidem in calidis saltem regionibus inueniri, LVCANVS, *lib. 9. de bello ciuili*, his uerbis testatur: ipsa caloris egens gelidum non transit in orbem sponte sua, Nilique tenus metitur arenas: Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur huc Libycae mortes, et fecimus aspida merces. Perhibet tamen OLAVS MAGNVS, *lib. 21.* quod etiam aspides aquilonaribus in mundi plagis reperiantur admodum exitiosae.

l) Hoc satis distincte docet ac demonstrat PRO-

tes uenenati, uiui, uasis fictilibus inclusi, inque naues Eumenis Pergameni Regis coniecti, de quibus NEPOS, *in Hannibale*, *cap. 10.* uidentur fuisse omnis generis. At *Cenchris*, (*m*) seu *Serpens miliaris*, ob teneritudinem ita dictus, Sardonico risu, ulcere putrido, et uariis contorsionibus, hominis uitam abrumpit. *Di-*

PERTIVS, *lib, 3. Eleg. 9.* sequenti carmine: brachia spectaui sacris admorsa colubris, et trahere occultum membra soporis iter. De aspidos pariter, brachiis a Cleopatra applicatae, effectu, et generosa huius Reginae morte, HORATIVS, *Carmin. lib. 1. Od. 37.* sic cecinit: quae generosius perire quaerens, nec muliebriter expauit ensem, nec latentes classe cita reparauit oras. Ausa et iacentem uisere regiam uultu sereno, fortis et asperas tractare serpentes, ut atrum corpore combiberet uenenum, deliberata morte ferocior saeuis Liburnis, scilicet inuidens priuata deduci superbo non humilis mulier triumpho.

m) Sub cenchri et cenchridii nomine, DIOSCORIDES, *lib. 6. cap. 38. et cap. 40.* describit; cenchrida a NICANDRO, *in theriacis*, uocatur; iconem huius serpentis optime expressum exhibet BELLONIVS, *lib. 1. obs. cap. 31.* Cenchris autem ἀπὸ τȣ̃ κέγχρȣ, a milio, quia corpus maculis magnitudine et colore milio similibus obsessum et distinctum habet, dicitur. NICANDER, *l. c.* ait, priscos illum uariis pictum squamis, dixisse leonem, quod scilicet leonis ad instar ferox sit.

Dipsas (*n*) uero, alias *Prester* dictus, siti ardentissima cruciat, ob coagulatos per acerrimum alkalinum Venenum citissime humores, atque immeabiles factos, itidem ex aspidum genere serpens. Quin et *Seps* (*o*) uersicolor, NI-

n) Situla ab ISIDORO, καῦσος ἀπὸ τοῦ καίειν, et πρηστὴρ ἀπὸ τοῦ πρήθειν, quae uerba, urere, incendere, inflammare significant, a DIOSCORIDE, *lib. 6. cap. 38 et 40.* uocatur. Similem Dipsaden esse uiperae, quae echidna uocatur, AETIVS, *tetrabibl. 4. serm. 1. cap. 22.* perhibet; cui sententiae NICANDER subscribit, scribens: exiguae similis spectatur dipsas echidnae. Penetrantius uero dipsadi uirus inesse, hocce pariter NICANDER indicauit uersiculo: sed festina magis mors ictus occupat artus. Plura de Dipsade uide apud GALENVM, *lib. 11. simplic. et lib. de theriaca ad Pisonem, c. 8.* AVICENNAM, *lib. 4 Canon. fen. 6. tract. 3. cap. 38.* ACTVARIVM, *lib. 6. Method. med. cap. ultimo*, PAVLVM, *lib. 5. cap. 15.* GREVINVM, *de Venenis lib. 1. cap. 14.*

o) Seps, siue Sepedon, ἀπὸ τοῦ σήπειν, a putrefaciendo, nomen accepit. Sepem autem DIOSCORIDES et NICANDER, modo serpentibus modo lacertis annumerant; DIOSCORIDES quippe, *lib. 2. cap. 57. ed. Ruellianae*, sepem a quibusdam lacertam Chalcidicam, uocatam esse, commemorat, cum idem, *lib. 5. cap. 12. ed. cit.* sepem inter uiperae genera referat. Ter sepis apud NICANDRVM fit mentio, binis locis,

NICANDRO memoratus, ſitim excitare ingentem ſcribitur, unde quoque eidem διψιος σὴψ dicitur.

Theſ. 26. Illud interim de Aſpide a PLINIO *lib. 8. cap. 23.* eſt relatum, tam ſancte in coniugio uiuere illum, ut alter alterius necem, etiam in ciuitates et conuentus hominum perſequatur. Quod autem aſpides ſine ullo doloris ſenſu necarent, ſicut hoc etiam de Cicuta proditum fuit, nonnulli ueteres hanc Veneni actionem ad occultam qualitatem reduxerunt. Sed, ſi ueteres tam curioſi fuiſſent in aperiendis cadaueribus ueneno aliquo extinctis, quam in aliis rebus, uidiſſent facile, etiam ex hoc Veneno uiſcera eſſe eroſa, ſanguinemque in grumos concretum. Et quidem DIOSCORIDES, *de Venen. lib. 1. cap. 17. et lib. 2. cap. 33.* congelari inde ſanguinem, atque ex uulnere modicum nigri ſanguinis exire animaduertit. Ex aſpidum porro carne antiquitus componebatur

nempe in deſcriptione uiperae primum, et deinde in delineatione haemorrhoi, ſeps in ſerpentum numero reperitur, tertio demum, ſeps, lacertae quoddam genus NICANDRO eſt, uti ex ſequentibus uerſiculis patet: ſic etiam paruis humili compage lacertis non ita diſſimilem declinans effuge ſepem. Seps haemorrhoo ſimilis dicitur, in eo ſaltem differens, quod recto incedat tramite, et quemadmodum NICANDER loquitur, mutilae nulla inſint cornua fronti.

batur Venenum maxime exitiale, putrefaciens, teſte CARDANO, *de Venen. lib. 2. cap. 5.* Sunt autem tres aſpidum ſpecies auctoribus memoratae, *Cherſaea*, uel *Cherſydras*, ſerpens aquaticus et paluſtris, ſeu *Natrix*; *Ptyas*, ſeu ſpucus, omnium exitioſiſſima, et Cleopatrae, ut nonnulli uolunt, adhibita; et *Hypnalis*, breuis, in dorſo nigra, uentre albicante.

Theſ. 27. Eſt et ſerpentis genus, *Haemorrhous* (*p*) dictum, cuius Veneni tanti uis, ut totum

p) Hic ſerpens nomen ab effectu, quia ῥῦν τῦ αἵματος, fluxum ſanguinis ex omnibus partibus, cauſatur, accepit. Haemorrhous, ſcribit NICANDER, rimoſas petras colit, reptat tarde, dumque reptat, propter ſiccitatem ſquamarum, ſtrepitum edit, non aliter progrediens, quam nauis, quae mare ſulcat, hoc eſt, prout undae uel aſſurgunt, uel deprimuntur, ita haemorrhous, anteriorem partem attollit, cum poſterior eſt depreſſa, et contra; quod ſequentibus optime delineauit et expreſſit NICANDER: et medio uideas appellere dorſo paruum nauigium, terit ima lubrica terram aluus. Praeter citatas iam ab auctore noſtro ſerpentum ſpecies, *Dryinus*, *Acontias*, et *Ceraſtes* occurrunt. Acontiam et Cenchrinem AETIVS, *tetrabibl. 4. ſerm. 1. cap.* 27. pro uno eodemque ſerpente habens, utrumque milii referre colorem, et iaculi inſtar in homines inuolare ſcribit, cum tamen illud cenchrini, hoc acontiae, competat. Acon-

totum sanguinem liquidissime conterat, et faciat

tias enim, ἀπὸ τȣ̃ ἄκοντος ἢ ἀκοντίȣ, telo, aut sagitta, cuius instar in homines aliaque fertur animantia, nomen accepit. Vnde Latinis iaculus aut serpens iacularis, Germanis *Schuss Schlange* uocatur, de quo plura inuenies apud GREVINVM, *de Venen. lib. 1. cap. 21.* et BELLONIVM, *lib. 2. obseruat cap. 14.* Cerastes uero, ἀπὸ τῶν κεράτων, a cornibus, binis nempe tuberculis, supra oculos locatis, cornua referentibus, denominatur. A Nicandro astutus atque insidiator appellatur, quia cornubus suis, tanquam esca, ad paruas aues alliciendas, totum se arena abscondendo, solis illis tuberculis prominentibus, utitur; hinc NICANDER: bibulis sub arenis, uel qua facta rotis uia longa sub scrobe dormit. Dryinus, a domicilio, quoniam in quercuum cauernis, quas δρύας Graeci dicunt, habitat. Adeo foetidum esse hunc serpentem, ut, si quis eum non uideat, de eius praesentia solo foetore certus reddatur, citatorum auctorum testimonia confirmant; foetor autem talis fere est, qualem, scribit NICANDER, dant madidae corii praesegmina sordes, quas tereti radunt ab equino tergore ferro. De excessiua huius serpentis magnitudine, et ueneno extiosissimo, lege BELLONIVM *lib. 3. obseruat. cap. ultimo.* GALENVM, *lib. 3. de theriaca ad Pisonem.* AETIVM, *tetrabibl. 4. serm. 1. cap. 29.* DIOSCORIDEM, *lib. 6. cap. 38. et 40.* ACTVARIVM, *lib. 6. methodi med. cap. ultimo*, AEGINETAM, *lib. 5. cap. 14.*

ſaciat exire per nares aliasque corporis partes, ſi fides ſit auctoribus, ſequente dolore loci demorſi magno, apoſtematione uulneris, ſolutione uentris ſanguinolenta, anhelitus ſtrangulatione, ſpaſmo et morte. Et Romanorum Rex Tullus, tali ſerpente demorſus eſt, unde LVCANVS, *lib. 2. pharſal.*

Impreſſit dentes Haemorrhois aſpera Tullo.

Tyrus autem, ſeu Vipera minor, ex cuius carnibus, Theriaca optima, et Soldano ſoli Alkairenſi offerenda, conficitur, omnium Venenorum inter uiperas ſummum in ſe continet, nulloque modo curari poſſe creditur, niſi amputetur mox membrum. In ipſa captura inflammari et tumere ipſi dicitur caput et cauda ueneno, quae partes abſcinduntur, et uenenum curioſis colligitur, medio Theriacae relicto, ut ex MELCHIORIS LVSSI, *Itinerario* refert HAFENREFFERVS, *de Cut. Affect. lib. 3. c. 8.* Neque hoc mirum eſt, cum uideamus Gallos Calekutenſes, noſtris *Kalkoner*, iratos circa caput in ueſiculis collaribus inflammari, et uirgis etiam, antequam mactentur, pedibus in tecto appenſis, tam diu caedi, donec bene excanduerint: poſtea caput uel abſcindi, uel tantum ueſiculas ueneno turgidas, carnibus interim per uirgas inteneratis.

Theſ. 28. Equidem ſerpentinum uirus uulneri uenoſo externe immiſſum tantum nocet: interne uero, propter mucum forte uiſcerum natu-

naturalem, iſtas acredines obtundentem atque inuoluentem, non adeo noxium creditur, ſicut et in illis, ubi flacciditas regnat ſolidorum, et motus contractilis minus eſt robuſtus. Conf. BELLINVS, *de Miſſione Sangu. Prop. 9. p. m. 236.* Quod et ſuo quoque tempore LVCANVS hoc carmine indigitauit *lib. 9. Pharſal.*

Noxia ſerpentum eſt admiſto ſanguine peſtis,
Morſu uirus habent, et fatum dente minantur;
Pocula morte carent.

Similiter Auripigmentum album, Mercurius ſublimatus, aliaque acria, intro adſumta, etiam in minori doſi, propter ſuam rigiditatem, acutiem, ac pondus, plane occidunt, niſi antidotus ſumta fuerit. Exterius uero adplicata, eadem etiam in copia, uulnus quidem faciunt, pariter ac uolatilia putrefactiua animalium, ſed, quia fixa ſunt, et partium craſſiorum, non niſi tarde ac poſt multum temporis occidunt. Maior enim actio eſt ſolidorum ab omni latere in uenenum ponderoſum per ſtomachum et uiſcera prima, quam externa in cute. Sic multa ſunt, quae interne adſumta interimunt, ut gypſum, et ſaturnina, aliaque; externe uero nihil nocent. Species enim, dicente apud MACROBIVM, *Saturn. lib. 7. cap. 8. Diſario*, Medico, *et acres et calidae, ſuperficiem, cui apponuntur, exulcerant, quia integra uirtute ſua, ſine alterius rei admiſtione, utuntur ad noxam.*

Sed, si in uentrem recepta sint, soluitur uis eorum, uentralis humoris alluuione, qua fiunt dilutiores. Ergo paucitas et uolatilitas uiperini ueneni eluditur, a uentre uiscido ac humido, sed sanguini extra communicati uis, recta ad cor uadit per uenas.

Thes. 29. In quanam uero re, ista uirulentia uiperina consistat, difficile dictu est. Nam Veteres fere omnes, in Bile hanc fundari, uoluerunt, quam per ductum quendam fictitium, a biliaria uesica ad os protensum, in os deriuari crediderunt, ut peculiari tractatu BALDVS ANGELVS ABBATIVS, *de Admirab. Viperar. Nat. et Facult.* (q) demonstrare conatus est. *Serpen-*

q) Duplex uenenum, citatus auctor, uiperis tribuit, uti ex sequentibus uerbis allegati *tractatus, in 4to, Noribergae, 1603. editi, cap. 4. p. 14. 15. et 16.* manifestum est: ex reliquis omnibus, scribit idem, caput aptum uipera ad laedendum possidet, et in dentibus a natura uenenum esse, inde manifestum est, quoniam ab iisdem dentibus uiperae, iam dudum mortuae, si quis tangatur, lethale admodum est. Quare hac in parte, et mortua et uiua semper apta nata est ad laedendum. In gingiuis igitur dentium tumentibus uirus conficitur spirituosum, ex illa materia uenenatorum animantium et herbarum, ut paulo infra apparebit, quod in felle, tanquam in lacunari, consistit, quo rarenter canes, si uescentur recenti, mori contingit, si sicco, nunquam,

Serpentibus duo dentes, in supera parte, dextera
M 2 *laeua.*

ut obseruauit Paulus Quernus, Aromatarius Parmensis, olim Romae ad Pasquillum. Carnibus autem uiperinis tum canes tum feles sine noxa uescuntur, atque etiam homines multis in locis. Quis ergo crederet carnem uenenatam esse? quae medicorum omnium consilio et publico consensu, approbatur, et Galeni praecipue. Necesse igitur est, postquam non in tota carne, neque in sanguine, et epate, neque in corde, et arteriis inesse probabitur, in uesica fellea, materiam, tanquam in proxima lacuna, duobus meatibus inde ad dentium uesicas deferri, in quibus uipereum actu uenenum efficitur, ex praua materia, ut in cauda cerui, quae in toto ceruo non consistit, in capite felis, non in toto animante, in radio pastinacae, non in toto pisce, in draconis piscis aculeo tantum, non in carne, uenenum ullum inesse creditur, et his omnibus uescimur in dies, abiectis uenenosis partibus. Sed modo colligendum est etiam, duplex esse in uipera uenenum, unum in actu perpetuo, etiam mortuae in dentibus firmiter inhaerere, ut in superioribus piscibus, alterum in gingiuis et uesiculis collectum, ex usu et cibo uenenatorum animantium attractum a fellea uesica, uagum et spirituosum, translatum quoque ad gutturis partes, tanquam in sentinam, a natura deponi. Quo uero applausu haec sententia sit suscipienda, dilucida auctoris nostri explicatio demon-

laeuaque, longissimi, tenui fistula perforati, ut scorpionum aculei, uenenum infundentes. Non aliud hoc esse, quam fel serpentinum, et inde uenis sub spina ad os peruenire, diligentissimi auctores scribunt, uerba sunt PLINII, *lib. 11. cap. 37.*

Thes. 30. Nec Recentiores conueniunt; FRANCISCVS etenim REDI, Italus, Nobilis Aretinus, in erudito *de Viperis opere*, saliuam in aluearibus, seu uesiculis, ad dentium primorum radices sitis, uenenatam constituit. Quod inter ueteres Medicos ante centum et sexaginta circiter annos, iidem THOMAE IORDANO, uiro doctissimo, notum fuisse, clarissime adparet, ex eiusdem *de Phaenom. Pest. Tract. 3. cap. 9. p. m. 573.* uerbis, ubi de uiperis loquens, dicit: *quibus uesiculae sanioso ichore repletae, ad gingiuarum instar, circa dentium radices uidentur, utique ueneno turgent.* Et forte etiam a multo antiquioribus annotatum est naturae phaenomenon; *Oportet autem*, ut CELSVS ait, *lib. 2. cap. 14.* de frictionibus ab Asclepiade inuentis, *neque recentiores uiros in his fraudare, quae uel repererunt, uel recte secuti sunt; et tamen ea, quae*

strat, quibus addendae rationes atque experimenta, in *Toxicologiae nostrae lib. 2. §. 46. et sqq. p. 73. et sequ. adducta.*

quae apud antiquiores aliquos posita sunt, auctoribus suis reddere.

Thes. 31. FRANCISCO tamen REDI, MOSES CHARRAS, Pharmacopaeus, *Tract. de Viper.* luteam istam saliuam ex uesiculis effluentem impune degluriendo, contradixit, spirituumque animalium in iram prouocatorum beneficio, per exilissima binorum, ut PLINIVS olim dixit, dentium foraminula, in uulnus iam factum eiaculatorum, hanc noxam communicari putauit: ita quidem, ut hoc uirus sanguinem coagulare adfirmet, quod tamen Cl. WEPFFERVS, in aureo *de Cicuta Aquatica Tractat. Schol. 5. ad Hist. 5. p. 216. et 217.* negare uidetur.

Th. 32. Alii uero, quos inter est Cl. MELCHIOR FRICCIVS, *Paradox. Med. 7.* non inde sanguinem adfici, statuunt, sed saltem cutim membranaceam, neruosque irritari, uellicari, uiolenta diuulsione pungi per imperforatum horum animalium dentem, non aliter ac ex aliis uenenis acribus, uitri fragmentis, clauis, uel aliis mechanicis instrumentis acutis, aut cauteriis potentialibus, actualibusque, neruosis partibus infixis, eadem mala sequi soleant, ipsumque inde fieri icterum morbum, ex spasmodica folliculi biliarii contractione; non autem per excandefactae dentes uiperae aliquid exire ueneni, sed solum maiori sic uiolentia et impetu dentes ictum imprimere.

Thes. 33. Et, licet nullo modo negare uelim, ſed potius mechanicis legibus et unionis neceſſitati quam optime eſſe conforme, ſatis ſim perſuaſus, uile tendinis uel fibrillulae nerueae uulnus, (ut in dentitione infantum, ex lacerata per adſurgentem dentulum gingiua, idem fit,) uel dimidiatam nerui abſciſſionem, excitare dolores primum obtuſos, dein intolerabiles, ichorem aqueum incredibili copia, tum rubores, tumores, ardores, pulſationes, febrim, ſitim, deliria, conuulſiones, gangraenam uicinorum, ipſamque mortem, ſaepe adferre. Solutus enim hac ratione neruus, ab una parte reſilit, quia elaſticus, ab altera uero tenſus et irritatus connexos uellicat, liquidum neruoſum turbat, duram piamque irritat matrem, fibrasque muſculares, et, uaſorum ſic extremitatibus clauſis, liquida ſtagnare cogit, tenuibusque ſe per latera proripientibus, coagulari. Sic ſutor in Tityo apud HIPPOCRATEM, *Epidem. lib. 5. n. 19.* fibula ſibi totam hanc ſymptomatum cateruam conciliauit, et ego tale uidi exemplum Stockholmiae Ao. 1703. in ianitore dicaſterii Regii, qui fibula ſiniſtram laeſus leuiter manum, dolorem ſentiebat mox in dextra, hinc per brachia, dein femora, tandemque per tibias ac pedes dolore et tumore prorepente, miſerabili morte ex gangraena interiit. Habitabat in ſuburbio Auſtriali ſimiliter Adrianus Spigelius, Anatomicus celeberrimus, in nuptiis filiae unicae, uitri fragmento digitum ſiniſtrae manus laeſit, et occoepta inflammatione

tione ac gangraena, obiit. Qualia plura exempla uide apud CAMERARIVM, *Memorab. Med. Cent. 10. partic. 40. 41.*

Thes. 34. Quicquid tamen sit, mihi saltem uidetur, non tantum in neruosum genus agere spicula uiperini ueneni, sed ipsum etiam in sanguinem, aliquid alkalicae acris putridae uirulentiae, seu acre saponaceum uolatile, ex salibus et oleis intime diuisis, putrefactis, mixtisque progenitum, non uero acre aliquod acidum, ut Cl. LEMERY, *Traite des Aliment. 5. part. 2. cap. 10. p. m. 261. 262. et cap. 82. p. 460.* aliique putarunt, ex serpente instillari, quod sanguinem, more omnium alkalium putrefactorum, primo discerpat, mox, modo superius dicto, coagulet, solidaque ipsa gangraena adficiat subitanea. Atque hoc ipsum suo tempore GALENVS, *de Theriac. ad Pison. cap. 20.* cognouit, uenenum hominem non occisurum, nisi uenis recipiatur.

Thes. 35. Compertum enim est, uiperas primo et secundo ictu uenenosiores fuisse et uirulentiores, quam tertio uel quarto, quanquam a deperditis mordendi uiribus hoc deducant sententiae prioris fautores. Et canis rabidus non solum, sed et ira alias percitus, hominesque irati, suo morsu, eiusmodi concitant conciliantque symptomata, quae certe non existerent, si de industria homo aliquis quietae mentis morsu quendam percuteret. Praeterea, li-

quor, in quo Tarantula ſuffocata fuit, exitialis euaſit, pepoque, in cuius fouea naturaliter excauata ſcorpio latuerat, manducatus, ruſtico Neritonenſi fatalis factus eſt, ut BAGLIVIVS refert, *de Tarant. cap. 5. et 11. hiſt. 4.* Prouenire uero ſalem hunc uolatilem oleoſum, ſeu ſaponem uenenatum uiperarum et ſerpentum ex eſu animalculorum, quorum ſanguis acris eſt, ut lacertarum, cantharidum, ſcorpionum, bufonum, aliorumque, accedente calore ſolis, ſatis ſum perſuaſus. Fieri enim ſerpentum uirus ex pabuli natura, ualens magis, uel innocens, PAVSANIAS, olim in *Boeoticis lib. 9.* agnouit. Hinc carniuori facile excandeſcunt, inque alkali conuertitur eorum ſanguis uolatile et contagioſum, et os ipſis male foetet, praeſertim, ſi panes non comedant, ut obſeruauit BRVYERINVS, *de Re Cib. lib. 6. cap. 1.* Panis enim acidum, temperat alkali carnium, ut ſal ammoniacus inde fiat.

Theſ. 36. Sed nunc uenio ad argumentum, multorum ore, praeſertim uero uulgi, celebratum, de ſerpentibus per gulam ingreſſis. Multi hoc adſerere uolunt, experientiam et exempla proferentes, de quibus tamen non adhuc conſtat, cum alius ab alio ſic ſe accepiſſe dicant. Solummodo unum habent apud HIPPOCRATEM, *Epidem. lib. 5. n. 32.* de ſerpente *Arges.* Refert autem HIPPOCRATES, adoleſcentem, multo meraco poto, conſopitum

tum fuiſſe, et ſerpentem *Arges* appellatum in os ingreſſum. Expergefactus, cum loqui non poſſet, dentibus ſtridebat, ſerpente deuorato, dolore magno corripitur, ſtrangulatur, jactatque ſe ipſum, et conuulſus moritur. (*r*) Quem quidem ſerpentem ex uermium genere fuiſſe concipio. Et quomodo ſerpens magis quae-

 ret

r) His addo HIERONYMI TRAGI obſeruationem, *Hiſtor. Stirp. lib. 2. cap. 114.* referentis, quod puero, ſub arbore quadam in campo dormienti, ſerpens per os ſubierit. Similem habet VOLATERRANVS apud MIZALDVM, *Memorabil. Cent. 8. aphor. 26.* hiſtoriam, ſcribens: quod ruſticus ſuo tempore, per foeniſecia aperto ore in agris recubans, anguem intra corpus per hiantes fauces admiſerit. Haec ſuo teſtimonio confirmat OLAVS MAGNVS, *lib. 13. c. 9.* ſequentibus uſus: compertum eſt ſeptentrionalibus in regionibus multorum indelebili hiſtoria, ſerpentes longitudine palmalares, ac bipalmalares, rubeos, coeruleosque, faucibus, ſe imbecillium infantum, humi dormientium immittere. Hinc VIRGILIVS, *lib. 3. Georg.* de tempore, quo ſerpentes in pratis et campis oberrant, ſequens dat monitum: ne mihi tum molles ſub diu carpere ſomnos, neu dorſo nemoris libeat iacuiſſe per herbas, cum poſitis nouus exuuiis nitidusque iuuenta uoluitur, aut catulos tectis, aut oua relinquens. Serpentis, qui in os dormientis irrepſerat, per uomitum, denuo reiecti, hiſtoriam, habent, *A. N. C. Dec.*

ret ingredi gulam, ſemper, niſi dum edimus, clauſam, quam fiſtulam pulmonalem, ad quamuis inſpirationem patulam? Ego equidem anatomiae contrarium eſſe puto, et maximam partem fabuloſa de hoc argumento circumferri. Et uel ſaepiſſime illi, qui dicunt, ſe uexari ſerpente per os ingreſſo, laborant morbo hypochondriaco, lumbrico lato, aut coalita in inteſtinis pituita, inſtar ſerpentis, quae quoque, mouentibus ſe inteſtinis, aliquando mouetur. Talis pituitaria arundo per pharmacum aliquando ex uiro, ſui temporis clariſſimo, Juſto Lipſio, expulſa eſt per HEVRNIVM, ut in frontiſpicio praxeos eius habetur, admirante multum Lipſio, et querente, ipſa ſibi exiſſe inteſtina. Interdum dolus eſt mendicorum, ut DONATVS, *de Med. Hiſt. Mirab. lib. 2. cap. 12. ex Matthia Cornace*, Regis Romanorum Medico, refert de

3. ao. 5. 6. obſ. 159. De Serpente, e homine, poſt mortem prorepente, lege *A. N. C. Dec. 1. ao. 7. obſ. 215.* Serpentem ex puella depulſum *A. N. C. Cent. 5. p. 330.* commemorant. Exempla ſerpentis, ano reiecti, afferunt BORELLVS, *Obſ. Med. Phyſic. Cent. 1. hiſt. 23.* et *A. N. C. Dec. 1. ao. 6. obſ. 190.* Serpentis, ex hominis ore ducti, mentionem facit BORELLVS, *Cent. 3. obſ. 31.* Plura de Serpentum in uiuo homine generatione, de ſerpentibus uomitu et per aluum ex hominum corporibus reiectis, uide apud GARMANNVM, *Mirac. mort. lib. 3. tit. 1. §. 133. 134. et 138.*

de puella quadam Eſlingenſi, quae tot Philoſophos, Medicos atque Anatomicos decepit, miro artificio, uentrem nunc ſibi arctante, nunc tumefaciente, ſerpentemque quadrupedem, ex aquae paluſtris potu, ſibi ineſſe, omnibus perſuadente, donec tandem, dolo detecto, canis inuentus ſit, quem artibus ſuis adhibuerat ſub quodam corio. At nobilis foemina, quae ante annos non ita multos conſtantiſſime adſerebat, ſe gerere ſerpentem uiuum in inteſtinis, cum tamen malo uexaretur hypochondriaco, a celeberrimo Profeſſore Vpſalenſi, HOFWENIO, per datum opiatum decepta eſt. Illa enim dormiente, matulam ipſi propoſuit, aqua et ſordibus uentriculi euomitis, ſerpenteque uiuo plenam, quem, dum expergefacta conſpicit, mox fit ſana et laetabunda. Quam curationis aſtutiam forte matuatus eſt ab ALEXANDRO TRALLIANO, *lib. 1. cap. 16. p. m. 110.* ubi per omnia ſimile Medici artificium narratur, et per hoc curata mulier melancholica. Sic ibidem PHILOTINVS, Medicus, quendam, qui capite ſe carere putabat, curauit, ideam contrariam introducens, impoſito capiti ipſius plumbeo pilo, ut grauitatem ſentiens aeger, recepiſſe ſe caput crediderit. Et ERASMVS ROTERODAMVS, uir celeber, *Oratione in Laudem Medicinae*, refert, Panaceum, Medicum, ſe teſte, reſtituiſſe Phlyarium Spoletanum, nouo maniae genere ex uermibus laborantem, et Teutonice, quod ſanus non poterat, loquentem,

tem, atque ab omnibus habitum pro Daemoniaco. Verum de ingressu serpentum, si unquam, in tali casu locum habet, quod PLAVTVS meus loquitur, *Trucul. A. 2. Sc. 6.*

Pluris est oculatus testis unus, quam auriti decem,
Qui audiunt, audita dicunt; qui uident, plane sciunt.

Thes. 37. Peruentum nunc est ad Scorpiones, qui aculeo suo, caudae inserto, pungunt, ac inflammationem corporis, uomitiones, conuulsiones, inguinum et partium genitalium, non aliter ac ex cantharidum usu, erectiones, singultus, frigus extremorum, ac mortem ipsam, efficere ualent. Obseruauitque PLINIVS, *lib. 11. cap. 25.* Scorpionum uenenum, medio die, solisque ardoribus, peius esse, et siti uexare. Qui quidem aestus facit, ut scorpiones in borealibus locis inuenti, sint minus noxii. (*s*) Nam-

s) Scorpiones non uenenatos exhibent pariter *A. N. C. Dec. 1. Ao. 10. p. 454.* Scorpionem coctum, innoxie deuoratum fuisse, ex iisdem *A. N. C. Dec. 1. Ao. 2. obs. 205.* cognoscimus. FERRARIVS contra, *de puerorum medicina, lib. 2. cap. 9.* narrat, quod scorpius, Ao. 1570 in agro Veronensi, infanti in cunis dormienti per os ingressus fuerit, ipsumque adeo laeserit, ut experrectus, reiecto post multos labores, dolores, et eiulatus, per uomitum, scorpio, diem supremum

Namque inueniri eosdem in noſtro Septentrione, uix crederent exteri, niſi certus de ea re eſſem, mecumque uidit celeberrimus Medicinae Doctor et Profeſſor Vpſalenſis, OLAVVS RVDBECKIVS, Filius, uir ſane per omnia naturae opera curioſus, intra cortices arboris abietis, noſtris *Graan* dictae. Ceylonici autem ſcorpii omnium uiroſiſſimi ſunt, compreſſi enim, ut quidam exeat ſuccus, apparet quaſi fulminatio quaedam coerulea ex ſulphure accenſo. Idem in cicutae aquaticae radice, cultro transuerſim diſſectae, et aquae leuiter intinctae ſaepius a me obſeruatum eſt.

Theſ. 38. Porro *Aranei*, notiſſima illa animalcula, ſed diuerſi generis, et diuerſae iuxta magnitudinis, ſi forte per imprudentiam, in cibo uel potu latitantes, fuerint ab homine infeliciter deglutiti, uariam ipſi creant moleſtiam, abdominis et uniuerſi demum corporis, tanquam ab altero ſublimato, ſubſequente intumeſcentia, crepaturam minante, ut multorum conſtat teſtimoniis, ipſeque aliquando non ſine admiratione id uidiſſe me memini in patria. Contigit enim A. 1697. ut, cum ego in Parochia Wermelandiae Milſwykenſi ſtipendia per rus colligerem, famulus ſacerdotis D. Spaakii, nomine Ericus, poſt conuiuium, quarta die Feſti Natalis Chriſti habitum, reſiduum in argenteo pocu-

cum acerbiſſimo parentum luctu miſerrime obierit. De Scorpionum ictu, atque incommodis, ictum ſequentibus, lege *A. N. C. Dec. 3. Ao. 1. obſ. 20.*

poculo, ſicut ſolent id genus hominum, per noctem relictum potum, die ſequenti auidius hauriret. Quo facto, poſt aliquot horas, querelam ad matremfamilias, quae medicaſtra erat, defert, de inſigni dolore corporis atque intumeſcentia. Illa ergo, inſcia facti, lectum petere iuſſit, et mox, tanquam altera Theſtylis Maroniana, allia ſerpillumque, et neſcio quas non herbas olentes contudit, famuloque exhibuit. Qui quoque poſt ſemihoram inſigniter euomere coepit, interque alia araneum ingentem integrum, tumidum ac mortuum. Quod mater familias una mecum conſpicata eſt. Poſtea bene habuit. (*t*) Non tamen hoc de omni araneo intelligendum eſt: quidam enim ſunt mitioris genii. (*u*) Nigri tamen inter octo-

t) Ab aranea in ſtomacho haerente, grauiſſima incommoda, et mortem ipſam excitatam fuiſſe, teſtatur BORELLVS, *Cent. 1. obſ. 81. p. 87.* Idem *Cent. 3. obſ. 10. p. 213.* hiſtoriam aegroti, grauiſſimis afflicti ſymptomatibus, allegat, a quibus, reiecta per uomitum aranea grandiori, liberatus fuit. Alias plures obſeruationes de aranearum deglutitarum detrimento, illique oppoſitis et congruis remediis, inuenis apud SALMVTHVM, *Cent. 2. obſ. 48. p. 79. et 80.* CASP. *a* REIES, *lib. cit. qu. 96. n. 10.* MERCVRIALEM, *lib. 1. de Venenis. cap. 17. et A. N. C. Cent. 3. p. 30.*

u) De aranearum eſu innoxio, plura relata ac notata leguntur *A. N. C. Dec. 1. ao. 2. obſ. 10. ao. 4. ob*

ſ

octonoculos, et coccineus quidam inter binoculos, seu phalangia, pessimi sunt ueneni, praesertim uero posterior ille, bobus certa pernicies aestimatur, si forte ab iis in herba deuoretur, monente Cl. LISTER, *de Aran. Angl. Part. 2. cap. 3. Tit. 38.* Adeo constat, *non ferocissima tantum, sed ignauissima quoque animalia timeri, ob uirus malum*, dicente SENECA, *de Benef. lib. 1. cap. 13.* Neque tantum interne perniciosus est araneus, sed externis etiam adplicatus. (x) Sic NICOLAVS FLORENTINVS, quem citat SENNERTVS, Lombardum quendam, narrat, Florentiae magnum

85. Dec. 2. ao. 5. obs. 116. Dec. 3. ao. 3. obs. 55. CASP. a REIES, *lib. cit. quaest. 63.* Hic autem, praeter discrepantem ueneni, quo diuersae araneae instructae sunt, indolem, natura hominum, qui iisdem innoxie usi fuerunt, respicienda; nam, ita BORELLVS, *Cent. 3. obs. 19. p. 23.* perhibet, quod multae puellae chlorosi affectae, araneas, sine subsequente detrimento, cum emolumento potius, ob uiscidi humoris abundantiam, deuorarint. Ita porro, teste CASP. a REIES, *l. c. qu. 83. no. 3.* aranea, carpis applicata, antifebrile est remedium.

x) Ab araneae punctura grauiora et uariae indolis symptomata orta fuisse, testantur pariter *A. N. C. Dec. 3. Ao. 2. obs. 73. Cent. 9. p. 131.* Saluiam, praesentissimum ictus aranearum, et symptomatum huic succedentium, antidotum esse, docent *A. N. C. Dec. 1. ao. 8. obs. 35.*

gnum cremasse araneum, nigrum, idque incautius, hausto uero noxio halitu, mox perturbatum fuisse, ut in deliquium caderet, anxietate circa praecordia ingenti et pulsu debilissimo. Nec mirum est, araneos tam esse uirosos, cum nihil nisi alia animalia, quibus acris pariter sanguis est, in sui alimentum adsumant, muscas uidelicet omnis generis, uel etiam suae speciei animalia, quae comprehendere et retibus suis intricare potuerunt. Ex animalium autem partibus et sanguine obsonatis semper acris redditur sanguis.

Thes. 39. Mira certe araneum inter et bufonem est antipathia, plurium experimento comprobata, quo scilicet araneus in conspectum hostem per filum suum descendit, ictuque uiroso inflicto exanimat; quaerente tamen, ut aiunt, rubeta, in plantagine herba, huius ueneni antidotum, ut ex nobili matrona, Domina de Rommerswale refert HELMONTIVS, *de Tumulo pest.* quam uidisse talem pugnam bufonis cum araneo, perque plantaginem curati, scribit. Ex inuncta quoque pice moritur bufo. Vid. *Sim.* PAVLLI, *Digress. de Febr. Malign.* §. *21. 30. et 50.* et PAVLLINI, *Bufo Sect. 1. cap. 3.* §. *24. et 27.* Fortassis, quod pix tracheas quasdam, iuxta tot sibi per uniuersum insectorum dorsum, inimitabili Creatoris artificio coniuncta corcula, et aeris captandi spiracula, in tergo obturet, ut in bombyce,

byce, ex obſeruatione Malpighiana, obtinet, aliisque quibusdam reptilibus oleo perunctis, ut hoc ipſum iam ſuo tempore indigitat ARISTOTELES, *Hiſt. Animal. lib. 8. cap. 32.* et PLINIVS, *H. N. lib. II. cap. 19. et 53.* Conſ. WILLIS, *de Anim. Brut. part. I. c. 3. p. m. 34.* Eſſe etiam ſummam antipathiam ſerpentem inter et araneum (*y*), PLINIVS ſcribit, *lib. 10. cap. 74.* inquiens: *Librat araneus ſe filo in caput ſerpentis porrectae ſub umbra arboris ſuae, tantaque ui morſu cerebrum adprehendit, ut ſtridens ſubinde ac uertigine rotata, ne filum quidem deſuper pendens rumpere, adeo non fugere queat; nec finis ante mortem eſt.* Sed haec obiter.

Theſ. 40. Quod *Tarantulam*, ſeu *Phalangium*, attinet, *Rutelam Veſpalem* alias dictam, Tarentinis Apuliae campis peſtem notiſſimam, animalculum eſt ex araneorum genere, aſſultim octonis pedibus ingrediens, octonoculum, telisque duobus, forcipum inſtar humatarum, cum duabus antennis, in fronte munitum, pilosum,

y) Non antipathia ſolum inter araneum, bufonem et ſerpentem, de qua uberius egerunt CASP. a REIES, *lib. cit. quaeſt. 96. no. 10.* et ERASMVS, *Dialogo de amicitia p. 626. et ſequ.* Sed inter araneum quoque et bombycem, cuius exemplum et explicationem *A. N. C. Dec. 1. Ao. 1. obſ. 121.* deprehendimus, uiget.

loſum, coloris diuerſi, (uid. PLINIVS, *lib. 21. cap. 31.*) tactu noxium, et aeſtiuo tempore diebusque canicularibus maxime pernicioſum, feruentiſſimis ſolis radiis, occoepta putrefactione quadam interna, et quaſi febre cauſone, eius humores ita exaltantibus et reddentibus acres, ut, non aliter ac canes, feles, lupique, agatur in rabiem, mirabilique tremoris artificio muſicos numeros, et ſingulas tactuum battulas pedunculorum ſubſultu imitetur. z) Venire hanc humorum

z) De Tarantulis, earumque ueneno, et ueneni effectu, cum multa falſa et fabuloſa paſſim tradantur, illud tamen certum eſt, atque ab omnibus illis, qui in Apulia fuerunt, et ipſa animalcula, aegrosque ipſos, oculis uſurparunt, confirmatur, quod tarantula, quoddam aranei ſeu phalangii genus, per morſum, quamuis leuiſſimum et pene inſenſibilem, uenenum adeo penetrans, et cerebro neruisque noxium et infenſum, inflicto inſtillet uulneri, quod uniuerſo communicatum corpori, niſi praeſentiſſimam afferamus opem, grauiſſimos excitando ſpaſmos, ac poplitum imprimis et inguinum diſtenſiones, aliaque grauiora ſymptomata, breui mortem affert. Vnde morbus, a morſu tarantulae excitatus, quem tarantiſmum dicunt, optima ſymptomatum rite ponderatorum conuenientia, ad deliria ſoporoſa, uel affectus ſoporoſos, cum delirio ſociatos, refertur; nam Tarantiſmo ſeu Tarentino correpti morbo, in profundum inci-

morum acrimoniam igneam et alkaleſcentiam
N 2 oleo-

dentes ſomnum, morti ſimilem, uel nulla manifeſta ſuperſtitis uitae ſigna exhibent, uel incontinentia quadam et tremore artuum laborantes, motus conuulſiuos manifeſte produnt. Alii uero eorum, (quo manifeſtius perſpicias, unius eiusdemque ueneni operationem, haud unam candemque, in omnibus peraeque ſubiectis, eodem infectis, eſſe,) ad mare excurrentes, ſe ſe totos aquis obruendo, ardoris, quo affliguntur, quaerunt leuamen, alii foueis excauatis, capite duntaxat ſupereminente, ſe aquis immergunt, alii aliis modis inſanae documenta mentis exhibentes, alto demum opprimuntur ſopore, a quo, nonniſi per accommodatum ac ſufficientem inſtrumentorum muſicorum concentum, quicquid etiam de terra Melitenſi, tarantulae morſibus oppoſita, dicat BARTHOLINVS, *Cent. 1. Ep. 53.* liberari poſſunt. Sono quippe, eoque accommodato et ſufficienti, aegroti excitati ad ſaltus et choreas adiguntur, quo per ſudorem, affatim profluentem, uenenum caudicibus neruoſis impactum, uel exterminatur plenarie, uel ſaltem minuitur, aut magna ex parte uis eiuſdem noxia infringitur. Ita certe, dum aegrotus in ultimo certamine conſtitutus, cum morte propemodum luctatur, luctus loco, uaria tentantur modulaminum genera, ad quorum unum, ideae menti infixae proportionatum, is, qui immotus, mortuoque ſimilis, lecto affixus detineba-

oleoſam, ex nimio in Apulia coeli feruore, nullum

tur, grato inſtrumentorum muſicorum concentu, multiplicatis per aerem repercuſſionibus, reſonante, ueluti e ueterno ac lethifero torpore excitatus, incipit tandem languida membra aliquantulum mouere, deinde extendere brachia, moxque iactare, et poſtea, ſono continuato, atque aucto, uiribus paululum redeuntibus, ſedere in lecto, ac torquendo collum, et nictando, haud obſcura delectationis, quam ex muſicorum inſtrumentorum concentu percipit, indicia praebere, donec tandem citharoedis aut aliis muſicis alacrius perſonantibus, ſeſe in pedes erigens in choreas diſſoluitur, tanta continuatas uehementia, ut, ſudore per omnia membra diffluente, omnibus exhauſtus uiribus, omnique ſolutus tono, paralytici inſtar, in terram concidat, ac hac methodo, per ſufficientem, qui ſuccedit, ſomnum, recreatus, priſtinam recuperet ſanitatem, atque ab omni, quod iam aderat, immunis incommodo, uiuat. Redire tamen etiam ſolet malum, ueneno non radicaliter et perfecte eliminato, et hinc fabulae origo accerſenda, qua perhibetur, quod a phalangio demorſis tam diu ſit ſaltandum, quamdiu ipſum animalculum uiuens, eodem correptum fuerit affectu, quod pluribus explicauimus, et refutauimus, *Toxicol. noſtrae lib. 1. §. 23. p. 22. et ſequ.* Hoc praeſertim, in methodo medendi, qua, ad aegrotos tarantiſmo affectos curandos, utimur, maxima

lum eſt dubium. Et obſeruauit celeberrimus

dignum attentione, quod, ſi citharoedus, aut alius muſicus, uel parum muſici agitationem inſtrumenti intermittat, uel ab artis regulis, in mouendo inſtrumento, aberret, illico uehementer aegrotus conuulſionibus tentatus excrucietur ac torqueatur, ac ſi ſtatim deleteria ueneni per totum corpus diffuſi uis denuo praedominium obtineret. Quibus merito addendum, quod huiusmodi aegroti non uno eodemque inſtrumento muſico, nec uno eodemque ſono, ſonique gradu, commoueantur, alleuentur, curentur. Scribunt enim Tarento, ſunt KIRCHERI uerba, ibi puellam fuiſſe, tarantiſmo affectam, quae nullis aliis inſtrumentis ad ſaltandum commoueri compellique poterat, praeterquam ſtrepitu tympanorum, exploſione bombardarum, clangore tubarum, ſimilibusque inſtrumentis, uehementem ſonum excitantibus. De his plura inuenies *A. N. C. Dec. 1. Ao. 10. obſ. 116.* BARTHOLINO, *Cent. 6. obſ. 35.* ATHANASIO KIRCHERO, *Phonurg. Part. 2. lib. 2. cap. 4. p. 144.* BAGLIVIO, *Tract. de Tarantula, a capite 1. usque ad 10.* HAFENREFFERO, *Noſodochio, de Cut. affect. lib. 3. c. 12. p. 475.* PANAROLO, *Obſeru. med. pentecoſt. 5. obſ. 44.* SENNERTO, *lib. 1. Prax. Part. 2. c. 17.* STEGHIO, *Med. Pract. lib. 7. cap. 21.* ACTVARIO, *Method. med. lib. 6. cap. 11. p. 313.* GREMBSIO, *arbor. integr. et ruin. l. 2. de ruinoſo hominis ſtatu, cap. 1. p. 190.*

BAGLIVIVS, *de Tarant. cap. 1.* ex eadem causa in ipsis Apuliae incolis adustum temperamentum, nigros capillos, subfuscum uel subpallidum colorem, maciem, impatientiam, quod uulgo *Ignem*, Nostris *Eld*, appellamus, insomnia, iracundiam, mentis acumen, et corporis agilitatem.

Thes. 41. Si forte aliquem momorderit haec bestiola, stupor insignis in demorso loco suboritur, uulnusculum circulo liuido, subflauo aut atro notatur tumore, dolore subsequente. Adsunt mox rigor, horror, uomitus, uentriculi dolor, tumor, anxietas, febris, stranguria, tensio uirgae et pectinis, moestitia, respiratio difficilis, nigredo faciei, sopor, sudores tandem frigidi, et mors. In quibusdam uigiliae, in aliis somnus, hos melancholia, moestitia, et silentium, alios cachexia atque atrophia uexat, illos risus, loquendi aut saltandi desiderium corripit: prout ueneno huic corporis quaedam praedispositio sese adiunxerit. Videantur de his plura apud ATHANASIVM KIRCHERVM, *de Art. Magnet.* et BAGLIVIVM, oculatum Tarantulae uiuae et Tarantismi testem, *Tract. de Tarant. cap. 1. 3. 5. 6. 9. et 10.* Namque et ipse plurimas Indicas et Italas uidi, sed mortuas, quin et gryseum aliquando et pilosum araneum in patria urbe, et quidem parentum uilla, ubi in hortulo legens, ex terra et fundamento uicini parietis pro-

prorepentem uidi, A. 1692. Sed in noſtro frigido Septentrione non puto uenenatos admodum, niſi aeſtus fuerit aliquando immodicus. Num uero Tarantula primum apparuerit Ao. 1540. Sub Paulo Tertio Pontifice, ut uult HELMONTIVS, *de Tumul. Peſt.* hoc eſt, quod ualde dubito, cum NICANDER, uetus Poeta et Medicus, multus ſit ſuo iam tempore in deſcriptione Phalangiorum.

Theſ. 42. Et eſt certe hic Tarantulae morbus, ut ſupra tetigi, Cauſonis Hippocratici quaedam ſpecies, abeuntibus ex nimio Apulii aeris feruore liquidiſſimis ſanguinis partibus, remanente uero craſſiori, et coeunte iam ſanguine, qui haerendo putreſcit, et alkaleſcit, inque acredinem uertitur ualde perniciosam et contagioſam. Sic apud HIPPOCRATEM, *Epid. lib. 3. Sect. 2. aegr. 8. et Sect. 3. aegr. 3.* adoleſcens ex laſſitudine et laboribus, ac curſibus inſolitis, febri corripitur ardente. Sic Cauſon ortus legitur ex longo itinere, et diu tolerata ſiti. *De Vict. Rat. in acut. no. 34.* Conf. *de Affect. n. 10. de Intern. Affect. n. 8. 44. 53. de Morb. lib. 2. n. 63. lib. 3. n. 7.* Porro, ſi borealis autumnus, et ſiccus, et neque ſub cane, neque ſub arcturo, pluuiae, bilioſis nocet; exſiccantur enim, et fiunt febres acutae, liquidiſſimis abeuntibus, relictis denſis, et acribus, ut aurea eiusdem eſt obſeruatio, *Lib. d. Aere Loc. et Aqu. n. 28.* Nihilque aliud eſt Cauſon, ex deſcri-

ſcriptione Hippocratica, quam quidem Pulmonia ſeu Peripneumonia et ſtrangulatio craſſi ſanguinis per pulmonum exiliſſimos canales.

Theſ. 43. Cuius generis aegritudines per homines quam ſaepiſſime graſſantur, ex nimio coeli aeſtu exuſtos, et quotannis in Italia et Hiſpania contingere, exercituum ſtrages, etiam hoc noſtro tempore, docuerunt. Hinc etiam *Suetonius Paullinus*, memorante TACITO, *Hiſt. lib. 2. cap. 32.* Ottoni Caeſari proelium cum Vitello diſſuadens, *Germanos, tracto in aeſtatem bello, fluxis corporibus, mutationem ſoli coelique haud toleraturos*, pronunciauit. Quo pertinent lacera corpora, trunci artus, putres uirorum equorumque formae, infecta tabo humus. Talis peſtis ex calore nimio corripere et ſegetes ſolet, annonaeque caritatem inducere, ut cum NASONE, *lib. 5. Metamorphoſ.* loquar.

primis ſegetes moriuntur in herbis,
Et modo ſol nimius, nimius modo corripit imber,
Sidera nunc uentique nocent, auidaeque uolucres
Semina iacta legunt; lolium, tribulique fatigant
Tritaceas meſſes, et inexpugnabile Gramen.

Quod gramen non male a Noſtris *Quicka* dicitur, quod ſemper uireat, nec facile extirpari

ri poſſit. Sed ad rem. Vetus fuit obſeruatio, nec HIPPOCRATI, *de Diaet. n. 3.* intacta, ulcera aeſtate facta latius ſerpere, et eſſe peiora. Sic quoque idem ex uehementiori labore, carnes exſiccari, calefieri, dolere, horrere et febrire dicit, *de diaet. lib. 2. n. 47.* Hinc quoque, *lib. 6. Epidem. Sect. 6.* monet, labores, cibos, ſomnos, res uenereas, omnia debere eſſe mediocria. Et in ſiccitatibus febres acutae fiunt, iuxta eundem, *Aphorism. 7. lib. 3.* Hinc etiam Ericus Veſſsbery, Smalandia Tinſtenſis Nauta, Ao. 1709. menſe Auguſto, uir triginta annorum, triſtis, cum ad pagum Hyttylenſem inſulae Bicerkae, iuxta littus arenoſum in magno ſolis ardore dormiſſet, expergefactus furere incoepit, ita ut ab aliis contineretur, dicens: in ſilua prope ſtare pulcram foeminam, quae ſe expectaret, et ad quam ſummo niſu properabat, ſed fruſtra. Vocatus ergo ex Noſocomio Sarinpeenſi, quod prope erat, mox uenam ipſi aperiri feci, dedique in potu ſpiritum uitrioli, putans eſſe Cauſonem, ardore ſolis excitatum; paucisque diebus ſanus fuit. Vno uerbo dicam: Tarantulae morſus, et omnia uenena animalium, inducunt melancholiam, id eſt, humores immeabiles. Ex ſanguinis enim libero per corpus itu redituque laetitia ortum trahit.

Theſ. 44. In Hungaria quoque aduenae ſub diebus canicularibus multoties eiusmodi febri

corripiuntur, dicta *Hungarica*, poſtquam uino Hungarico, praecipue Tokayenſi, ſe ſe liberalius ingurgitauerint, accedente calore ualido ſolis aeſtiui diurni, et aeſtuante intra uiſcera generoſiſſimo uino, unde facile fluidiſſima et maxime diſſipabilia continuis riuulis exhalant, relicta maſſa craſſiori, ſtagnante iam, atque immeabili facta, quae non difficulter putrilaginem atque acredinem arripit alkalinam, per contagia ſeſe propagantem, praeſertim, cum ad hanc computreſcentiam ineundam in iſtis terris ingens aeſtus multum contribuat, noctibus rigido frigore horrentibus ſuccedens, mediaque luce campos arenarios corporaque adurens. Nec alienus multum ab hoc cogitato SYNAPIVS eſt, homo Hungarus et ipſe, *Paradox. Med. Part.* 2. *cap.* 5. Quin et ipſi Hungari ex calore climatis et alimentorum, ſunt fuſca facie, nigris capillis, iracundi, macilenti, impatientes, inſtabiles.

Theſ. 45. Initium autem cepit haec *Hungarica Febris* ſub Imperatore Germanorum Maximiliano Secundo, aduerſus Solymannum Turcam expeditionem mouente, exercitumque adorta, per reuertentem militem, ingenti clade Auſtriam, Bohemiam, Germaniam, Belgium, Italiamque affecit. Coepit Ao. 1566. caſtris ad Coniaram, magis uero ad Iauarinum. Praeceſſit rigor, horror, ſequebatur aeſtus ingens, dolor capitis, cardialgia grauis dolentiſſima, ſitis

tis inexplebilis, deliria, lingua torrida, labia fiſſa, ſputum ſanguinis, exacerbatio ueſpertina, ſphaceli pedum mortiferi, bubones, et frequentes ſalutaresque parotides, maculae purpureae, liuidae, nigrae, lethales. Nulla conceptae lui res peſtilentior, quam quidem uinum. Vulgaris tamen inualuit opinio, ex eſu ſemicrudarum carnium ortam fuiſſe. Aeris conſtitutio uernalis erat pluuioſa, adeo, ut flumina, Danubius, Sauus, Drauusque, ruptis marginibus, littora tranſcenderent. Aeſtas ſicca. Autumnus ſerenus, ſicciſſimus. Annonae caritas. Piſces abunde edebantur ex torrefacto Danubio. Vina recentia et turbida hauriebantur. Fructus horaei copioſe deuorabantur. Prout haec prolixe deſcribit doctiſſimus THOMAS IORDANVS, qui caſtrenſem tum temporis agebat Medicum, *de Phaenom. Peſt. Tr. I. c. 19.* uir ſane per omnia candidus. Atque haec peſtis, non ſecus ac illa LVCRETIO, *Lib. 6. de Nat. rer.* deſcripta,

funeſtos reddidit agros,
Vaſtauitque uias: exhauſit ciuibus urbem.
Inde cateruatim morbo, mortique dabantur;
Quorum ſi quis (ut eſt) uitabat funera lethi,
Viſceribus tetris, et nigra proluuie alui,
Poſterius tamen hunc tabes lethumque manebant.

Atque talis tempeſtas, quamuis multo calidior, in Iaua, orientalis Indiae inſula, eſt, poſt ſe trahens,

hens multos periculosos morbos, ubi pluuia a Nouembri in Maium usque decidit, succedente a Maio in Nouembrem diurno calore, sed uehementissimo frigore nocturno, prout BONTIVS, *de Medic. Indor. lib. 2. Dialog. 1.* meminit.

Thes. 46. Sed, ut incoeptum orationis filum de uenenis animalium percurram, non solum enumerata iam modo mala ex tam leui punctura, pusillique adeo ueneni inspiratu praesto sunt, sed epilepsiam quoque, ex aranei morsu, SALMVTHVS, *Cent. 3. obs. 35.* obseruauit. De uesparum et crabronum ictu, et inde secutis malis, pleni sunt Medicorum libri, plena exemplorum et uetus et recentior aetas. (*a*) Talia

a) A uespae punctura inflammationem, gangraenam, ulcus, animi deliquium, et alia plura mala, producta fuisse, FABRICIVS HILDANVS, *Obseruat. Cent. 4. obs. 77. 78. 79. et 80. Cent. 6. obs. 87. et 88. atque A. N. C. Cent. I. p. 135.* testantur. Grauiora adhuc symptomata, et mortem ipsam, ex uespae ictu, in coriario aduerti, qui hinc inflammatione brachii affectus, consulens carnificem, applicato, quod acceperat, unguento pingui et sebaceo, altero die, ex sphacelo, qui hanc methodum medendi sequebatur, obiit. Puncturae uesparum, et incommodis hinc enatis, saliuam, tanquam praesentissimam antidotum, mederi, *A. N. C. Dec. 1. ao. 8. obs. 35. p. 204.* perhibent.

lia et ego exempla plurima uidi, et me ipſo comprobaui. Itemque ex *Apibus* ſilueſtribus maioribus, a quorum punctura tota pars, imo ſaepe totum corpus intumeſcit atque inflammatur, cum febri et ſiti ualidiſſima. Memini, me, cum puer eſſem, atque una cum aliis eiusdem aetatis ſub radice arboris ueteranae, mella apum ibi depoſita ſtuderem eripere, ab api grandiore, in mala dextra tam malo afflictum uulnere, ut tota mihi facies enormiter intumeſceret, ſuccedente febre et ſiti uehementi. Ideoque qui eiusmodi inhiant dapibus, faciem et manus contra ingruentia tela, antequam rapinae ſe committunt, armare ſolent. Et certe non ſolum ſilueſtres, ſed etiam germanae et domeſticae apes, cum ob laeſa ex canduerint hoſpitia, ſaepe tam acre per locum compunctum uirus inſpirant, ut inflammatio, gangraena, et mors inde ſequatur, ut exempla uidi in canibus, gallinis, gallopauis, et equo, per apes occiſis, in Flaminia Sodertelgenſi, Ao. 1711. menſe Iunio, atque eodem menſe ad acidulam Wiksbergenſem horrenda exempla, morte tamen depulſa. Bene itaque MARO, *lib. 4. Georg.* de Apibus

Illis ira modum ſupra eſt, laeſaeque uenenum
Morſibus inſpirant, et ſpicula coeca relinquunt,
Affixae uenis, animasque in uulnere ponunt. (b)

Theſ.

b) Apum ictus morſusque inflammationi, gangrae-

Thes. 47. Praeterea COELIVS AVRELIANVS, Siccensis Afer, *de Acut. Morb. lib.* 3. *cap.* 9. similem in sartrice pauxilli ueneni uim refert, *quae, cum, chlamidem scissam rabidis morsibus, sarciendam sumeret, atque ore stamina componeret, et lingua, pannorum suturas lamberet assuendo, quo transitum acus faceret faciliorem, tertia die in rabiem uertitur.* Et notissima res est de Tridente Baldo I. C. famigeratissimo, qui, quarto, post acceptum a catello melitaeo minutissimum uulnusculum in labiis mense, hydrophobus periit. Pariter Alexander Brasca ex nouissimo catelli osculo, antequam emitteret suffocandum, hydrophobus factus et mortuus, referente CARDANO, *Contr. Med. lib.* 2. *Tr.* 5. *contr.* 10. (c) Nec est,

nae, et aliis affectibus, ansam dedisse, docent historiae, quas ZACVTVS LVSITANVS, *Prax. admir. lib.* 3. *obs.* 83. et *A. N. C. Dec.* 1. *Ao.* 8. *obs.* 67. et *Dec.* 3. *ao.* 7. *obs.* 194. annotarunt. Cinere apum, demorsae parti applicato, profligata fuisse, quae ictus excitauit, incommoda, refert ZACVTVS LVSITANVS, *Med. Princip. Hist. lib.* 5. *hist.* 10. *p.* 835.

c) Leuiorem etiam morsum canis non rabidi, ualde perniciosum fuisse, confirmant *A. N. C. Dec.* 3. *ao.* 9. *obs.* 3. De epidemico canum morbo lege pariter *A. N. C. Dec.* 3. *ao.* 5. 6. *obs.* 169. Historia uero SALMVTHI, *Cent.* 2. *obs.* 83. narrantis,

est, ut in antiquis exemplis longius eamus, habemus hodierna et nostro etiam tempore obseruata, praeter cetera uero illud, quod Ao. 1706 Lugduni Batauorum in platea *Papengracht*, nobilissimo cuidam uiro contigit, qui a catello melitensi, quo cum ludebat, leuiter in extremo digiti perstrictus, nihilque tam paruum uulnusculum curans, paulo post in atrocissimos capitis dolores, et reliquam hydrophobicorum symptomatum cateruam, uigilias scilicet, tristitiam, somnia mala, hominum fugam, lucisque terrorem, raucedinem, sitim, urinae retentionem, inquietem, febrim cum rubore faciei, aquae potusque et cibi fugam, incidit. Cura tamen Medicorum serpere longius in latratum et mordendi desiderium morbus prohibitus est; peste interim illa postmodum per liberos, ancillas, et auiculas in cauea saginandas, perrepente, quae fortassis saliuam catelli abliguriuerant, contagiumque in suarum dapium comessatores transmiserant.

Thes. 48. Vt uero de Tarantulino Veneno concludam, ex spirituoso et alkalino oleoso acri, uirus illud dependere concipio; quod immissum uulnusculo facto, exigua licet quantitate, sanguini non solum, sed et ipsis solidis gangraenam inurit, et, si Bagliuianae obseruationi, *de Ta-*

quod ex canis rabiosi saliua, in ueste relicta, catelli generati fuerint, anilibus annumeranda fabulis.

Tarant. cap. 8. et 10. ſtandum ſit, grumeſcere facit ſanguinem, forte per exiliſſima ſpicula, ut ſuperius a me ſuppoſitum erat, per globulos ſanguineos traiecta, ſero tamen per hoc uirus peſſime mulctato, abeuntibus in lateralia, atque in auras, omnium liquidiſſimis partibus, ex continuo ueneni acris in ſolida ſtimulo, reliquis denſe coeuntibus. Quin et in cuniculo per hoc uenenum demortuo, ſanguis per cor et pulmones ater et coagulatus inuentus eſt, certo experimento alkalia oleoſa animalium uenena cogere ſanguinem, inque omnibus mortuis talem reperiri, ſed non ſtatim.

Theſ. 49. Et, ſi inuenerit in corpore laeſi eandem uenarum omnium neruorumque tenſionem, quoad Laxum et Strictum, ac fuit in Rabida Tarantula, easdem Tarantati imitantur actiones, non ſecus ac Organo Muſico in Octaua uel Quinta pulſato, chordae eiusdem toni tenſionisque in eadem Octaua uel Quinta ſimiliter per aliud inſtrumentum decurrunt. Quod quilibet in ſe ad conuenientis Muſicae ſtrepitum experitur, blando primum horrore uel rigore per cutim oberrante, maiori deinde in actiones modulaminis auditi aemulas ſubſultu corporis ſubſequente; in quam rem uideri poteſt elegans liber uiri elegantiſſimi IOANNIS ALPHONSI BORELLI, *de Vi percuſſionis*, Praeterquam, quod uideamus, ſcyphum uitreum, ad conſonum ſibi et certum humanae uocis ſonum, primo tremiſcere, dein clangere,

et

et denique disrumpi, ut Cl. MORHOFIVS, peculiari tractatu descripsit. Pariter hoc ipsum ualet in illis, qui a cane, fele, lupo, equo, uel alia bestia rabida, mordentur.

Thes. 50. Hunc harmonicum numerorum musicorum concentum, primus omnium, memorante MACROBIO, *Comment. in Somnium Scipion. lib. 2. cap. 1.* Pythagoras, Graecae gentis, Demarati negotiatoris filius, mente concepit, audito forte sono fabrorum, ignitum ferrum, ictibus certo sibi sono respondentibus, mollientium. Hanc autem grauitatem, acumini consonantem, ferientium uiribus adscribendam primo, putans, iussit, ut inter se malleolos mutarent; sed sonorum diuersitas, malleos, non homines, sequebatur. Hinc dependere hoc discriminis ex ponderum uarietate animaduertens, concordiamque soni, a ponderum lege prouenire, collectis numeris, quibus consentiens sibi diuersitas ponderum continebatur, ex malleis ad fides uertit examen, ouiumque intestina, aut boum neruos, tam uariis alligatos ponderibus, quot in malleis deprehenderat, tetendit, idemque concentus ipsi obseruatus est, adiecta dulcedine, quae a fidibus, non malleis, expectari potuit. Atque per hoc artificium ingeniosus Pythagoras numeros adinuenit, ex quibus soni sibi per omnia similes et consoni elicerentur, ita, ut, fidibus sub hac numerorum obseruatione compositis, certis certis, aliisque aliis conuenientium sibi numerorum pari con-

cordia

cordia extenſis, una impulſa plectro, alia licet longe poſita, ſed numero ſimilis, ſimul ſonaret, et uibraretur. Qualem quoque orbium coeleſtium eſſe concentum, interuallis imparibus coniunctorum, ſed tamen rata portione diſtinctorum, ex motu et impulſu ipſorum orbium confectum, acutis cum grauibus bene temperatis, credidere multi ex ueteribus, atque ad horum orbium normam doctos homines neruis imitatos eſſe ac cantibus, ut in Scipionis ſomnio commeminit CICERO, Romanae Parens Eloquentiae.

Theſ. 51. Huc quoque pertinent *Spiritus*, dicti *Alkalini*, ex partibus animalium, ope ignis, prolecti, ex urina, ex ſanguine, ex cornibus, oſſibus, pilis, aliisque, qui ſanguineae maſſae conſuetum neceſſariumque tenorem et fluxibilitatem impediunt, eam reddendo craſſiorem, mechanica a me ſuperius indigitata, ut experimenta uaria docuerunt, ſuper ſanguinem, ſerum eius, bilemue inſtituta, alkalicis primo illa liquidiſſime reſoluentibus, quia et ipſa ſunt leuiſſima, et leuiſſime, ut extra corpus, ipſis adplicata, poſtmodum uero coagulantibus, et praeſertim intra corpus, ubi, tum a uaſis, tanquam tot gladiis, uentilantur. Et praeterea mortes funeſtiſſimae ipſorum uirus, ubi in febribus ardentiſſimis, per ſe ſatis alkaleſcentibus, acria talia et cauſtica fuerunt exhibita, ſatis docuerunt. Nec putandum eſt, hoſce ſpiritus uolatiles et igneos fluidis tantum noſtris inſidiari,

ſed

ſed ipſa adoriri ſolida uaſorum, ipſisque gangraenas et ſphacelos imprimere, ut quiuis uel inde poterit diſcere, quod partibus externis uiuis cum aliquo emplaſtico et uiſcido impoſiti, uirtutem ſuam cum inflammatione et uulnere, partiumque gangraena, non ſegniter prodant. Bene ergo CARDANVS, *de Venen. lib. 1. c. 4. Omnem Subſtantiam admodum ſubtilem, eſſe Venenum*, dixit. *d)*

d) Volatilia, per ſe non ſunt uenena, ſed abuſu in uenena degenerant, quod innumeris, quae quotidie occurrunt, exemplis, confirmatur; in more quippe noſtris eſt poſitum, neſcio, quo occoecatis praeiudicio, ſpiritum cornu cerui, ſpiritum bezoardicum Buſſii, et alia remedia alcalia et ſulphurea, ſanguinem depurandi, liberum eius progreſſum conſeruandi, uiſcera confortandi ſcopo, adhibere, non perpendentibus, quae ſit humorum, quae ſolidorum conſtitutio, unde frequentiſſime contingit, ut ſanitatis loco, de cuius defenſione ſolliciti erant, morbos diuerſos, continuas praeſertim febres, ſibi acceerſant. Quo certiora uero detrimenti, quod uolatilia alcalina excitant, documenta, in ſubiectis ſiccioribus, bilioſis et plethoricis, deprehendimus, eo magis eadem in febribus acutis, inflammatoriis, exanthematicis, allegatae homines naturae afficientibus, euitare decet. Damnanda hinc plane eorum methodus medendi, ac temerarium conſilium, qui in cura uariolarum, morbillorum,

Thes. 52. Claudet uenenorum ex animalibus desumtorum classem *Potatio Lactis super Vinum.* Vnde prouerbium est Belgarum satis tritum:

Melk op Wyn, is loos Venyn;
Wyn op Melk, Venyn voor elk. e)

Quae

purpurae, petechiarum, etc. citata iam alcalia uolatilia, cor roborandi, atque exanthemata expellendi fine, sub titulo familiari: *Hertzverwahrender und das gifftige Friesel von dem Hertzen treibender spirituum*, praescribunt, et commendant. Nonne his remediis augetur materia peccans? nonne eadem nouum sali alcalino, in sanguine huiusmodi aegrotorum iam praedominanti, fomitem praebent, eiusque acrimoniam exasperando, solidorum in fluida actionem, fluidorumque attritum, et his conceptum aestum, intendunt, et secretionibus magis magisque turbatis, antiqua symptomata nouis cumulando, grauiora reddunt?

e) Hoc illis dictum sit, qui infuso Coffeae et Theae una cum lacte utentes, usui illius mox hausti, haustum spiritus uini, uel uini, sub consueta formula, *man muß ein Glas Schnaps oder Wein drauf setzen*, adiungunt. Nam, uti extra omnem dubitationis aleam positum est, quod et spiritu uini, et uino ipso, lacti additis, coagulum caseosum producatur, ita ipse euentus, grauioribus, quae lacticiniorum et spirituosorum abusui succedebant, symptomatibus, idem abun-

Quae quidem, quo ſenſu accipienda ſint, non
O 3 adeo

de confirmauit; accumulata quippe, in uentriculo, uniuerſoque alimentorum canale, maſſa uiſcida, negotium chylificationis peruertitur, et, tum chyli defectus, tum corrupta eiusdem indoles, non plures modo in primis uiis infirmitates, ſed hinc etiam, labefactato bono ſanguinis, et uiſcerum, per quae perpetuo ſanguis tranſire debet circulo, ſtatu, omnis generis febres, quartanae imprimis, partium nobiliorum obſtructiones, icterus, hydrops, uita miſera, mors lenta, producuntur. Lac igitur, cum ALDROVANDO, *cap. ultimo de lacte bubulo*, dico, non Lyaeo de iecore eſt abluendum, ſed liquidis argenteisque nymphis, ſi quis diu frui uelit dextera ualetudine, uti pluribus rationibus, experimentis, atque exemplis, idem demonſtrarunt PRIMEROSIVS, *de Error. Vulgi lib. 3. cap. 11.* FORESTVS, *lib. 18. obſ. 13.* GVIL. INSVLANVS, *lib. de rat. uictus ſalub. cap. 38.* AVICENNA, *lib. 1. fen. 3. doct. 2. cap. 7.* Quomodo uero HIPPOCRATIS ſententia, qui, *lib. 2. Epidem Sect. 5. text. 9. et eodem libro, Sect. 6. text. 19. et lib. 7. text. 81. lac* et uinum, aequali datum quantitate, ad os capitis fractum conſolidandum, et inteſtina laeſa ſananda, commendauit, explicanda ſit, diſce ex MERCVRIALI, *Comment. in Hippocratis aphoriſmos, Sect. 7. aph. 57.* RHODIGINO, *Var. Lect. lib. 28. cap. 37.* CASP. *a* REIES, *lib. cit. qu. 94. a p. 703. ad 705.*

adeo primo intuitu liquet. Verum quidem illud est, lac uino mox superingestum, acescere, et coagulari in duritiem ualde notabilem, idemque fieri phaenomenon, si lacti comesto uinum modo superbibatur, adeoque rem eodem recidere, et alterum quasi alteri dicterium contradicere. Re tamen penitius pensitata, adparet, uinum lacti superpotatum non posse nocere, si id non statim, sed postquam lac iam adeo per uentriculi, diaphragmatis, et musculorum abdominis actionem, conquassatum fuit et resolutum, ut amplius coire nequeat, superpotetur. Multos quidem noui, qui per talem diaetae errorem colicos passi sunt dolores, cito tamen euanescentes, uel ope narcotici medicaminis, uel et ambulatione forti in sudorem usque protracta.

CAPVT QVINTVM.

De Pestilentis Genio Veneni explicando in specie est occupatum.

Thes. 1. Nunc uenio ad nobilissimum argumentum, tot clarissimorum uirorum exagitatum disputationibus, *de Virulentia Pestilentiali*, tam mirabili malo, et intra breuius tempus, uel millena hominum trucidante millia, quam quis, etiam insigniter eruditus, de illa ueri aliquid pronunciare, uel inuenire, ualeat. Quid autem mihi de hoc ueneno dicendum erit?

erit? Certe, si in ullo alio morbo, ex Pandorae pixide depromto, τὸ Θεῖον Hippocratis, in prognosticorum uestibulo memoratum, hic regnat; non quidem per Θεῖον, sulphur intelligendo, sed abditum quid, abstrusum, atque admirandum principium. Atque LVDOVICVS DVRETVS, optimus Hippocratis Commentator, περὶ τοῦ Θείου Hippocratis, sic optime scribit, *in Coacas Praenotiones Commentario. Morbi omnes, aut ab iis, quae extra sunt, aut quae intra inutilia, noscuntur. Quae duae causae sunt* τοῦ Θείου, *quod in quibusque morbis accurate discendum, et praeuidendum, praecepit Hippocrates, non admirandum, ut neoterici quidam consuerunt. Nihil enim minus est Philosophi, quam admirari, atque in admiratione consenescere.*

Thes. 2. Qui ergo Pestilentiam, eiusque caussas, ortum et progressum describere constituit, primum nouisse debet annorum praecedentium rationem, uentorum atque aquarum naturam, tum situm loci, terrae indolem, hominumque diaetam, ex optimo monito HIPPOCRATIS, *de Aer. Aqu. et Loc. n. 1. 3.* Tum fontium ortus, siue ex locis metalliferis atque insalubribus, siue salubribus fuerint. Febres autem communes saepissime ex aeris sordidi influentia fiunt, ut idem inculcat HIPPOCRATES, *de Flat. n. 6. et 7.* Itaque non male idem Medicorum Praeceptor, *lib. 2. de Nat. Hum.* morbos uel a uictu

ctu fieri, asserit, uel a spiritu, id est aere, quem respiramus communiter. Hinc morbi uel planetae et sporades ex priori causa, ex posteriori, epidemici et populares, quos intra Pestis; quanquam ipsa substantia aeris nunquam peccet, sed ab admixtis acribus, foetidis, crassis, aliisque particulis, suam indolem mutuetur. Et extant exempla *in libris Epidemiorum* HIPPOCRATIS, tertioque aphorismorum, quales constitutiones anni fuerint Caronone, Thaso, Abderisque, et qui exinde facti sint morbi.

Thes. 3. Ex his enim adcurate obseruatis medicus praedicere semper potest, hoc uel illud morbi genus exoriturum; uerbi gratia, si alternis diebus modo pluuius, modo serenus sit aer; aut sudum sit diurnum, pluuium uero nocturnum coelum; aut diuersis diei horis modo imbres, nebulaeque, modo se aliquantisper sol, mundi nostri oculus, proripiat, mox uero se subducat, uel, si interdiu calor sit ingens, noctu uero ingens frigus, praesagire possumus pestem capitalem, praesertim in locis calidioribus, ubi hoc malo saepius infestantur. Vel, si hyems sit pluuia, uer uero subsequens frigidum et siccum, aestas calida, aestuans, certo certius ingruet Pestis. Hoc factum est in Suecia nostra ab Ao. 1700. ad 1709. ita, ut tusses, anginae, pleuritides et peripneumoniae grassatae sint epidemicae, relinquentes uel repentinam, uel certam in phtisi mortem. Praesertim uero A. 1710. totus autumnus erat pluuius, procellosus

ex

ex uento ſubſolano, quod Peſti tum temporis graſſanti per aliquot Patriae loca non leue addidit incrementum, nauesque bellicas, in quibus agebam medicum, contrario ſemper flumine, per morbos, aquae, alimentorumque inopiam, grauiter afflixit. Nullum frigus, nobis conſuetum, ſed tepidus aer, ſpiſſus, leuisque, ea quoque hiemis tempeſtate, ubi raro deſiderari gelu ſolet. Maior uero uiciſſitudo caloris et frigoris non erat, quam menſe Decembri, ubi uentus quolibet fere nycthemero totum Compaſſum oberraret.

Theſ. 4. Prognoſtica porro uenturae peſtilentiae ſigna ſunt, quando inſectorum innumerabilis exoritur numerus; aues endemiae fugiunt, uel moriuntur, praeſertim paſſeres, exquiſitiſſimi ſenſus uolucres; quando aquaticae aues loca habitata deſerunt, puriores quaeritant aquas; piſces moriuntur, et emergunt; imo, quando ipſae plantae a natiua bonitate, naturali odore et ſapore differunt, uel aegritudinem concipiunt, putredineque, gangraena, ſyderatione, et rubigine, ſeu ſphacelo corripiuntur, et fatiſcunt. Quin et ſaepe animantia ſubterranea, glires, talpae, mures, taxi, ſerpentes, aliaque antris ſuis egreſſa, in agros ſeſe effundunt cum damno. Annonae inſuper penuria, unde adagium Graecorum: λοιμὸς μετὰ λιμόν, alimentorum aeri expoſitorum facilis corruptela atque inſuauitas, aquarum graueolentia, ſitus domorum, abortus praegnantium. Nam, quae de

Cometis, et terrae motibus dicuntur, magnam partem uana ſunt, quamuis terra ex tremore dehiſcens, ſaepe noxios halitus emittat.

Theſ. 5. Aerem uero ipſum eſſe infectum ſemine Peſtifero, quidam ſic probatum eunt, ut per noctem in aperto ponant aere, uitrum aqua, uino, uel lacte plenum; ſi de mane hi liquores diuerſis ſcateant coloribus, uel pellicula obducti fuerint, impurum eſſe aerem, pronunciant. Alii panem recentem ſub diuo collocant, qui, ſi mucidus apparuerit, uel et luteus aut uirideſcens, uenenum aeri ineſſe, putatur, praeſertim, ſi canibus proiectus, mortem adferat. Rurſus alii ex fumo accenſi Pyrii pulueris non in altum penetrantis iudicant. Sed, ſicut priora experimenta, aliquid heterogenei adeſſe aeri, probant, ita hoc ſolummodo eundem grauitate peccare, et humeſcere, indicat. Antediluianas et poſtdiluuianas peſtes usque ad Moſis tempora, tacent alte ſcriptores; fuiſſe tamen aliquas, credibile, cum cauſae tum morales, tum naturales, eaedem tunc temporis ac nunc, extiterint, ſcelera ſcilicet hominum, et aer contagio aliquo labefactatus, quod eius naturam peruerteret, acria immiſcendo, uel grauia, uel nimis tenuia. Tres autem memorantur Peſtes in ſacris (*f*) maxime

f) Plures omnino, quam tres peſtes, in ſacro notatae codice, occurrunt; nam, ut taceam, peſtem, Iſraelitis per ſerpentes infeſtam, ac contagioſam, cuius *Numer. cap. 21.* fit mentio, ita

me ſtupendae, et cauſas maxime morales agnoſcentes, miraculoſasque, licet, non negauerim, naturales omnino praeueniri a moralibus. Primam nobis MOYSES deſcribit, *Ex. 9.3.* Pharaoni Aegyptio immiſſam, quae primo agros et beſtias uaſtauit, deinde in omnes primogenitos irrepſit, clade fatali. Alteram Philiſtaeis accidiſſe, ob Arcae detentionem *Reg. 1. cap. 5.* (g) deſcribitur. Tertium Angelus Domini, tempore Dauidis Regis, ob numeratum exercitum incuſſit, *Reg. lib. 2. cap. 24 et 1. Paralipom. 21.* per quam, a Dan usque ad Berſebam, ſeptuaginta mil.

praeſertim hoc paucis attingere decet, quod ab auctore noſtro omiſſa ſit peſtis Aſſyria, ſub Senacheribo graſſans, quae *Eſaiae cap. 10. uerſ. 16. et ſequ. cap. 37. lib. 2. Regum. cap. 19. uerſ. 35. usque ad finem,* citatur. Praeterea notatu digna ſunt exempla peſtis, quae in hiſtoria eccleſiaſtica annotata extant, peſtis nempe Hieroſolymitana, ſub ultimum excidium, Hieroſolymae orta, quam deſcripſit IOSEPHVS, *lib. 6. de Bello Iudaico, cap. 14.* Huius quoque loci eſt, peſtis Alexandrina, ab EVSEBIO, *lib. 7. cap. 17.* commemorata. Quibus iungenda peſtis Antiochena, quae per longius temporis ſpatium ſaeuiens, longe lateque propagata, magnam hominum ſtragem edidit, uti EVAGRIO teſte, *lib. 3. cap. 28.* cognoſcimus.

g) Hoc, quem auctor noſter citat, libro, librique capite, nulla plane ullius peſtis fit mentio, ſed *libro 1. Samuelis, cap. 5. uerſ. 9.*

millia hominum periere breuiſſimo temporis interuallo. Et uel innumerae Graecis, Romanis, Perſis, ac Aegyptiis factae ſunt Peſtes, ab auctoribus paſſim memoratae. Maxime tamen memorabilis fuit Athenienſis, quam THVCIDIDES deſcripſit. Et ſane, quae omni fere tempore, et uariis ſub Imperatoribus, Regibus, Pontificibusque Romanis contigere, ſingulari ſtudio et cura, ac chronologica methodo collegit uir ſane doctiſſimus et laborioſiſſimus KIRCHERVS, in calce ſcrutinii ſui Peſtilentis.

Theſ. 6. Et, ſi unquam in ulla Peſte τὸ Θεῖον regnauit Hippocraticum, certe hoc fuit in Peſtilentia Athenienſi, iam modo nominata, cui interfuit THVCYDIDES, belli dux, ut ipſe ſcribit, *Lib. 2. Bell. Peloponeſ.* Incoepit autem ex Aethiopia, deſcendit in Aegyptum, et Libyam, ac mare praeteruecta, in Graeciam et Athenas miſerabili malo irrepſit; principio in Piraeo, ſeu ciuitate inferiori, facto, tanta uis morbi, ut aues auolarent, funerum numerus quotidie multiplicaretur, quibuſdam deciderent artus, et pudendae partes, nonnullos linqueret animus, alii uero prae deſperatione ſe in puteos praecipitarent. *b*) Alii neque ſe ipſos, neque propinquos ſuos, poſtquam conualuiſſent, agno-

b) Ad haec alludens LVCRETIVS, ſequenti carmine, *lib. 6. de Natura Rerum*, omnia optime expreſſit: multi praecipites limphis putealibus alte in fluuios partim gelidos ardentia morbo membra dabant, nudum iacientes corpus in undas.

agnouerunt. Aues carniuorae, quas cadauerum deliciae inuitare ſolent, foetore ſunt abactae. Nec ulla arte tolli hoc malum potuit, neque ſupplicationibus ad Deorum templa extingui, Medicis omnibus morbo imparibus. In Graecia uero coepit hoc uirulentiae peſtilentis genus bello Peloponeſiaco, cui dux erat *Archidamus*, Zeuxidami filius, Rex Lacedaemoniorum. Sed forte non iniucunda erit hujus Peſtis adcurata deſcriptio iucundiſſimi poetae NASONIS, *lib. 7. Metamorph.* ex Graecis et Lucretio ſua deſumentis, ubi Aeacus Cephalo Athenienſi memoriam priorum enarrans Athenis hominum, ſic infit:

Dira lues populis ira Iunonis iniquae
Incidit, exoſae dictas in pellice terras.
Dum uiſum eſt mortale malum, tantaeque latebat
Cauſa nocens cladis, pugnatum eſt arte medendi.
Exitium ſuperabat opem, quae uicta iacebat.
Principio coelum ſpiſſa caligine terras
Preſſit, ut ignauos incluſit nubibus aeſtus.
Dumque quater plenis expleuit cornibus orbem,
Lethiferis calidi ſpirarunt aeſtibus auſtri.
Strage canum primo, uolucrumque, ouiumque, boumque,
Inque feris ſubiti deprenſa potentia morbi eſt.

Con-

Concidere, infelix, ualidos, miratur arator,
Inter opus tauros, medioque recumbere ſulco.
Lanigeris gregibus, balatus dantibus aegros,
Sponte ſua lanaeque cadunt et corpora tabent.
Acer equus quondam, magnaeque in puluere famae,
Degenerat, palmae ueterumque oblitus honorum,
Ad praeſepe gemit morbo moriturus inerti.
Non aper iraſci meminit, nec fidere curſu
Cerua, nec armentis incurrere fortibus urſi.
Omnia languor habet: ſiluis, agrisque, uiisque
Corpora foeda iacent, uitiantur odoribus aurae.
Mira loquar: non illa canes, auidaeque uolucres,
Non cani tetigere lupi; dilapſa liqueſcunt,
Afflatuque nocent, et agunt contagia late.
Peruenit ad miſeros damno grauiore colonos
Peſtis, et in magnae dominatur moenibus urbis.
Viſcera torrentur primo, flammaeque latentis
Indicium rubor eſt, et ductus anhelitus igni.
Aſpera lingua tumet, tepidisque arentia uenis

Ora

Ora patent, auraeque graues captantur biatu.
Non stratum non ulla pati uelamina possunt,
Tantaque sunt miseris inuisi taedia lecti
Prosiliunt, aut si probibent consistere uires,
Corpora deuoluunt in bumum, fugiuntque penates,
Quisque suos, sua cuique domus funesta uidetur.
Adspiceres flentes alios, terraque iacentes,
Lassaque uersantes supremo lumina motu,
Membraque pendentis tendunt ad limina coeli,
Hic, illic, ubi mors deprenderat, exhalantes.

Pulcrius rem diram et tabificam genuino uerborum colore quis exprimeret? Referri quoque ad talem Pestem, *Meridiana* illa, in Sacris *Psalmo 91.* memorata, *i*) forte potest, sub intensissimo

i) *Citato psalmo uers. 3.* pestis laqueus aucupis, hoc est, diaboli, uocatur, quia aucupis instar, filiis Dei insidiatur. Nullibi uero, in tota sacra scriptura, extat plenior, et illustrior pestis descriptio, quam *psalmo 38.* ibi enim, dum Rex et Propheta, *uers. 4. et 8.* carnis et ossium, *uers. 6.* putredinis, tumicum, *uers. 8.* iliorum, *uers. 11.* palpitationis cordis et exhaustarum uirium, meminit, causam morbi, malique, quo affligebatur, naturam, clarissime nobis sistit depictam. Dehinc idem ulterius, *eodem psalmo, uers. 12.* se ab

ſiſſimo diei calore graſſata; quamuis alii ad d
monium quoddam, tunc temporis oberrans,
latam uolunt. Hinc quoque Roma uetus, qu
ſita eſſet in loco, uiciſſitudini caloris et frigo
auſtroque uento quotidie obnoxio, pluries pe
lentiam et quotannis fere paſſa eſt, donec P
tificum cura ſitus urbis aliquantum mutare
Sic Peſtis Londinenſis, quam *Hippocrates A
glicus*, SYDENHAM, deſcripſit, un
ſeptimanae decurſu, Ao. 1666. octo plus min
hominum millia deleuit, *Obſeruat. Med. cir
Acut. Morb. Sect. 2. cap. 1.* Et Neapolita
Ao. 1656. graſſata, forte non mitior Athenien
quae intra ſemeſtris temporis curriculum, t
centa fere hominum millia ſuſtulit. Roma
quoque irrepſit, ſed Pontificis ſanctitatem
pietatem, ut uult KIRCHERVS, reuerita, n
tius egit; Genuam uero miſerrime adflixit.

Theſ. 7. Contingit tamen interdum, Peſte
quae ante multos annos graſſata deſierat, iter
reſurgere, et reſumtis uiribus, truculent
agere. Talis mihi uidetur ſemper fundari
putredine aliqua alkalina, alicui rei per temp
et morbi ſilentium incluſa. Variae autem ſu
res, in quibus diu ſatis deliteſcere poteſt co
tagium peſtilens, quod per ſe uolatile, ut di
putrefactiuum, uiſcido cuidam immixtum e
et ſaponem conſtituit gelatinoſum. Refe
CA

amicis deſeri, eos e longinquo contagium refo
midantes, abeſſe, acerbe queritur.

CARDANVS, *de Venen. lib. 1. cap. 9.* Peſtem Galeni tempore ortam, quae ferme tertiam totius humani generis partem abſumſit, initium duxiſſe ab arcula aurea templo Apollinis, Seleuciae urbis in Babylonia, conſecrata, quam milites Anidii Caſſii, ob auaritiam, aperuerant, exiſtimantes, pretioſum aliquid in ea reperiri. Sic in linteis delituiſſe contagionem legimus, et chordis ueſpillonum, tum ueſte pellicea Venetiis aliquando. Sic refert ALEXANDER BENEDICTVS, uir ſane doctiſſimus, *de febr. Peſtilent. cap. 3.* culcitram, per ſeptem annos abſconditam, peſtiferam fuiſſe, dum diſcuteretur. Et SENNERTVS, *lib. 4. de Febr. cap. 3.* de Peſte narrat Vratislauienſi, in plicatura linteaminis per quatuordecim annos haerente, quod explicatum uiciniam infecerit. Et AMMIANVS MARCELLINVS, *lib. 23. cap. 7. p. m. 303.* Marci Veri Caeſaris aetate, poſt direptum Seleuciae urbis templum, et Apollinis ſimulacrum Romam delatum, Anidii Caſſii milites, narrat, anguſtum quoddam inueniſſe foramen, quo aperto, grauiſſimus eruperit ſpiritus, ex quo Peſtis ſit exorta. Ipſa haec erat Peſtis Galenica, Cardano aliter relata; AMMIANVS enim, ab ipſis Perſarum finibus ad uſque Rhenum et Gallias, cuncta contagiis et mortibus polluta fuiſſe, narrat. Et habet FORESTVS, *lib. 6. obſ. 22.* exemplum in araneorum telis diu conſeruatae

peſtis. DIEMERBROECKIVS porro, qui Peſti Nouiomagenſi medicinam fecerat, *lib. 4. de Peſt.* refert, de Pharmacopola eiuſdem urbis, qui ſtramen ſub grabato, in quo famulus decubuerat ante octo menſes, pede remouit, et carbunculo pedis correptus eſt. Credo tamen, ſaepe contingere, arcas eiſumodi, dum reconduntur cum pannis, nihil ueneni continere peſtilentis; temporis uero tractu, occoepta putrefactione, apertas, nocere. Adeſt enim hic compreſſio, et ſaepe humiditas, et ſi ſuperuenerit calor, omnia requiſita putrefactionis ineundae. Proinde omnia ueſtimenta, diu in clauſo conſeruata loco, putrent foetentque, ut notiſſimum eſt. k) *Theſ.*

k) Diuerſiſſimam eſſe peſtis originem, eamque a contrariis plane cauſis, quae alias opem in peſtis medela praeſtitere, frequenter generari, innumerae, quae apud diuerſos auctores relatae leguntur, hiſtoriae, confirmant. Peſtem ex foetore ſanguinis et contagio cadaueris ortam, allegat ZACVTVS LVSITANVS, *Prax. Admir. lib. 3. obſ. 43. et 44.* cum tamen peſtis, foetidis et putridis odoribus mitigatae, curatae, exempla afferat CASP. *a* REIES, *lib. cit. qu. 66.* Peſte infectus fuit aegrotus apud GABELHOVERVM, ex inurbana ſalutatione et porrectione manus, *Cent. 5. cur. 73.* cum Iuſtus Ionas, cepam buboni peſtilenti impoſitam, uti refert GARMANNVS, *lib. 2. tit. 2. §. 44.* ſine noxa comederit. Peſtis cum nube cadentis hiſtoriam habet Bo-

Thes. 8. Sed, in designanda pestilentis mali natura, diuersissimas et Proteo magis uariatas inuenis auctorum sententias. Et, cum Pestis sub uaria symptomatum forma ludat, eandem semper agnoscere causam nequit, ac proinde omnes illae tam differentes opiniones possunt esse uerae, non quidem ad uniuersalem, ut sibi tamen multi persuadent, sed ad particularem Pestem constituendam. Ergo Medicus, in una Pestis causa cognita, acquiescere non debet, sed omnes pro uirili sibi habere cognitissimas, et ex affectuum diuersitate, diuersum quoque morbo serpenti opponere remedium, Medici pulcro indignus nomine, si secus fecerit. Fuere itaque nonnulli, ut communissimam et uulgarem causam primo loco ponam, qui Pestem a certo stellarum positu repeterent; alii a Cometis. Quod mihi uidetur, plebeculae quidem rudi erudita esse ignorantia, et breuissimo temporis interuallo perdiscendum mysterium;

RELLVS, *Cent. 1. obs. 21.* Pestis contagium fumo dispersum et propagatum fuisse, testantur, *A. N. C. Dec. 3. ao 5. 6. obs. 196.* SALMVTHVS, *Cent. 3. obs. 57.* cum alias hic suffumigia sint maxime proficua. Ita plures obseruationes pestis ex metu et terrore, ex sola imaginatione, ex comesto maslach, ex aquae purae potu, ortae, suppeditant, HOECHSTETERVS, *Dec. 7. c. 1. et 2. p. 47. et sequ.* GABELHOVERVS, *Cent. 5. cur. 71. et cur. 100. A. N. C. Cent. 7. p. 131.*

quamuis non negauerim, uarium planetarum in noſtro hoc mundo poſitum, oppoſitiones, et coniunctiones, aerem, quem reſpiramus, uarie mutare, hunc uero noſtra non ſolum corpora, ſed et aliorum, ipſaque uegetabilia inſigniter adficere, prout quotidiana cuiuſuis experientia non ſolum in ſuo corpore, ſed et in adſumendis cibis, clariſſime teſtatur.

Theſ. 9. Aliam longe uiam, in aetiologia mali epidemici conſignanda, ingreſſus eſt ATHANASIVS KIRCHERVS, *Scrutin. Peſt. Sect. 1. cap. 7. 8. et Sect. 2. cap. 4.* operoſe ualens demonſtrare, aerem peſtiferum, innumeris, atomorum inſtar, uermiculis ſcatere, qui per poros cutis hominis intrent, ibique luctuoſam hanc tragoediam peragant. Quod ex uermibus quibusdam, in uentriculis peſtifera lue Viennenſi Ao. 1679. correptorum, inuentis, eiectisque per uomitum in peſte Nouiomagenſi, oculato teſte DIEMERBROECKIO, *l. 4. hiſt. 48. 52. et 70.* probatum eunt huius ſententiae patroni. Conf. FORESTVS, *lib. 21. obſ. 26. in Schol.* PETRVS *a* CASTRO, uir doctiſſimus, *Febr. Malign. Punctic. S. 9. ſ. 12. et Comment. Hiſt. de Peſte Rom. Neapol. et Ianuenſ. p. m. 71. et* VELSCHIVS, *Hecatoſt. 2. obſ. 59.* Ita tamen, ut idem PETRVS *a* CASTRO, *p. 27.* peſtilens uenenum, ut omnes cauſas conciperet, napelleas, arſenicales, uiperinas, ſepticas, ac tabificas qualitates in ſe

con-

continere, putet. Nec alienus a KIRCHERI ſententia eſt, qui uermium omnium hiſtoriam, et in homine naſcendi rationes, ex uariorum auctorum obſeruationibus, collegit atque illuſtrauit, uir clariſſimus, NICOLAVS ANDRY, Medicus Pariſienſis, *De la Generation des Vers dans les corps de l' Homme Ch. 3. Art. 1. p. m. 41. et 53. Ch. 4. art. 1. p. 112.* Quin et ipſe, Ao. 1710. in noſocomio Birkenſi, Peſte graſſante, quinque nautas uidi uomere uermes ruffos, candidosque, alios per anum quam plurimos, eiicere, ex quibus tamen unus mortuus eſt.

Theſ. 10. Deferri per aera tales minutiſſimorum uermiculorum greges, nullus dubito, poſſeque iſtos inſpiratione in pulmonem attractos, eundem erodere, ſibique in ipſam ſanguinis maſſam uiam facere. Praeſertim uero ad paludes aer eiusmodi minutis animalibus inquinatur, quae per nares facile hauriuntur, obſeruante hoc ſuo iam tum tempore curioſo naturae ſpectatore, VARRONE, *lib. 1. de Re Ruſt.* Ex FORESTO quoque, *Obſ. in Schol. lib. 9.* conſtat, Peſtem Beneuentanam, ex uermiculis rubellis in capite enatis, exortam, ſoloque uino maluatico curabilem fuiſſe. Prorſus, ut appoſite PLINIVS, *lib. 26. cap. 13. naſcuntur in ſanguine hominis animantia exeſura corpus.* Vaſtitatem quoque terris induxiſſe leguntur uermiculi, et per uarias in Belgio obſeruationes patuit, certos et peculiares ex paludibus

uentos, uernali praesertim tempore, deportare secum myriades eiusmodi insectorum, quae arborum floribus et foliis, utpote uiscidis, illapsi, omnia deuorant, stragemque edunt magnam fructuum horaeorum; prout hoc ipse etiam Lugduni Batauorum uidisse, Ao 1707. non sine hortulanorum damno, me memini, proprioque didici periculo, Ao. 1718. in hortulo meo geniali et culinari ad templum S. Clarae, suburbii borealis, spirante per totum uer, ex uicino Melero lacu, uento fauonio, uermiculis deinde arborum folia omnia et flores strenue depastis. Et sicut locustae iam maturae multoties ex Africa in Hispaniam per uentum sunt delatae, segetibus et pratis in damnum memorabile, sicut Ao. 1709. contigit; ita quoque credibile, uermiculos albos, Ao. 1713. locustarum progeniem, in prouincia Galliae, ad littus repertos, et postea satis clades, uento illuc fuisse delatos.

Thes. 11. Verum equidem est, nec ab ullo negandum, quod omnem fere putrefactionem innumeri uermiculorum, et nudo et armato oculo conspiciendorum, exercitus, sequantur, non tamen, ut Cl. WILLIS putat, *de Ferment. cap. 8. p. m. 51.* ex principiis quibusdam actiuis, sale uidelicet et sulphure, confertim erumpentibus, sed suis ex seminiis, oriundi; quodque tales uermiculi, in uariis producti corporis regionibus, plurimas saepe, non ad hoc interdum attendentibus Medicis, ac funestas aegritu-

tudines, febres uidelicet acutas, deliria, epilepsiam, lienteriam, bulimum, et reliqua id genus mala, concitent. Atque porro per hosce uermiculos, posse aliquando epidemicum fieri et pestilentem morbum, inficias eundum non est; sed, quod Pestis omnis, ex sola atque una hac, et non ab aliis causis, ut KIRCHERVS uoluit, ortus sui principia trahat, hoc est, quod minime adfirmandum puto.

Thes. 12. Cum aerem unum eundemque trahimus omnes in eodem loco, non male ergo ab HIPPOCRATE pro communissima caussa habitus est, *de Nat. A. n. 18.* sua quidem ipse substantia non peccans, sed admixtis; quod triplici fit modo, uel admistione nimis leuium, uel nimis grauium, uel acrium. Ergo, dum aer nimium tenuis est, saepe Pestis oritur, magnam stragem hominum, animaliumque post se trahens, quod saepe obseruaui tempore aestiuali, quando aer rarefit. Causa autem mali inde est, quod, existente aere tenui et rarefacto, nulla adest res, pulmonem comprimens, fluidasque et solidas in eo partes iusto aequilibrio compensans; unde uasa pulmonis, nullo resistente externo, per elasticitatem suam tument, attolluntur, tandemque rumpuntur, et moritur animal citissime, cum uertigine et protuberantia oculorum, ob denegatum per pulmones circulum, et lingua exerta. Vulgus animalia fascinata esse dicit, pilasque magicas, nostris *Finne-Tyrer* adsumsisse, de quibus plura alibi. Similiter

liter aliquando fit in balneis calidioribus. Sic Fausta, Constantini Magni Imperatoris uxor, in balneo sicco, uehementius calefacto, obiit. Et sub multitudine uestimentorum moriebatur Mithridates, et coniux eius, ut narrat TACITVS *lib. 12. Annal. cap. 47.* Sic Domitius Nero, Imperator, repudiata Octauia, coniuge, inque Pandateriam Insulam relegata, adsumsit Poppaeam, Octauiamque uinculis restringi curauit, uenasque eius per omnes artus exsolui. Sed, quia pressus pauore sanguis tardius labebatur, praeferuidi balnei uapore eam enecari iussit. Atque haec erat Octauia, de qua in tormentis ancilla instanti Tigellino, professa est, *castiora esse muliebria Octauiae*, *quam os eius*, ut idem TACITVS, *lib. 14. cap. 60. 63. et 64.* meminit. Et Annaeus Seneca, exsolutis per percussores a Nerone missos ferro brachiis, sanguineque, quoniam senile corpus paruo uictu tenuasset, lentis effugiis exeunte, haustoque Atheniensium, per Statium Annaeum Medicum sibi dato, frustra ueneno, frigidis iam artubus, et clauso corpore aduersus uim ueneni, nec fluorem sanguinis stagno calidae aquae, quod introierat, conciliante, balneo illatus, uapore eius exanimatus est, auctore eodem TACITO, *lib. 15. cap. 63 et 64.* Hannibal porro, Carthaginensium Imperator, Nucerinos hortatu suo, cum binis uestimentis urbem, inexpugnabilibus muris cinctam, egressos uapore et fumo balneorum strangula

gulauit, teste VALERIO MAXIMO, *Memorab. Exempl. lib. 9. cap. 6.*

Thes. 13. Debet enim aequalis esse resistentia aeris externi cum elasticitate pulmonis eiusque partium omnium, et uice uersa, quo motu bene et reciproce peracto, hominis sanitas celebratur, quantum ex hac causa dependet. Etenim ex aere conuenienter crasso et tenui, respiratio fit facilis, et sanguis, nouusque cum sanguine allapsus chylus, adhuc crassus atque immeabilis, magis magisque conteritur, conquassatur, urgetur, dimouetur, atque in circulum propellitur. Quod contra fit, aere peccante. Sic, in calida aeris temperie, uidemus, omnes corporis nostri partes tumere, uenasque grandescere, et stillicidium fieri narium, ipsorumque saepe pulmonum. Pariter brachium in antlia Boyleana positum, exsucto aere, tumescit, et dolore corripitur uehementissimo, quia deficit aequipollens aeris pressio. Simili modo se res habet in altissimis montibus, ibi enim difficillima et suffocans est respiratio, ut de Olympo, Graeciae monte, ARISTOTELES, et IOSEPHVS a COSTA, de Peruanis iugis, meminerunt. Obseruatumque est, aerem multo leuiorem esse, in montium iugis, quam in eorundem radice, grauioremque in intima Palatiorum parte, quam in suprema, ut Barometra docuerunt. Et urinatores, aere nimis calido et tenui facto, sub aquis uiuere nequeunt, nisi refrigerio donentur. Omnesque partes ceteris magis in nobis calidae minus resistunt: qui effectus sae-

pe per balneationes quaeritur, ut minuta, per aquam calentem, in isto loco, resistentia, morbifica materia illuc deferatur. Quod magnum momentum habet aliquando in Medicina. Quo pariter artificio uitam sibi tollunt illi, qui uoluntario nisu spiritum tam diu comprimunt, donec ex leuitate aeris in pectore contenti, nec exitum sibi inuenientis, moriantur. Qua usus est astutia Coma, Siculus praedo, sibique, tum ad Rupilium consulem perductus esset, spiritum ademit. Igitur *torqueant se miseri, quibus extingui, quam superesse, utilius est, trepido et anxio consilio, quanam ratione uita exeant, quaerentes; ferrum acuant, uenena temperent, laqueos adprehendant, uastas altitudines circumspiciant, tamquam magno adparatu, aut exquisita molitione opus sit, ut corporis atque animi infirmo uinculo cohaerens societas dirimatur. Nihil horum Coma, sed intra pectus inclusa anima finem sui reperit*, uerba sunt VALERII MAXIMI, *Memorab. Exempl. lib. 9. c. 12.* Et SENECA pulcre, *Consolat. ad Marciam, cap. 11. Nunquid enim, ut concidat res, magni molimenti est? Odor illi, saporque, et lassitudo, et uigilia, et humor, et cibus, et sine quibus uiuere non potest, mortifera sunt.*

Thes. 14. Hoc erat de aere, nimis tenui, et sic pestilenti. Peccat etiam idem aer Grauitate

quadam

quadam, ſibi immixta, agitque in pulmones maiori uehementia, quam quidem elaſticitas eorundem, teneraque textura tolerat. Vnde pariter ſanguis, et fluida per pulmones fluxura, ibidem ſtagnant, et tuſſiculae, dyſpnoeae, aſthmata, et tandem febres pulmonales, hectica *l*) uide-

l) Hectica febris, uario, tum ab antiquis, tum recentioribus, accipitur ſenſu; hectica aliis febrem ſympathicam, aliis idiopathicam, notat; ita hecticae pulmonalis, hepaticae, etc. *Acta Vlmenſium Medicorum*, faciunt mentionem; multis uero hectica eſt febris lenta, continua, idiopathica, quae, uiſceribus integris, ex ſicciori et acriori ſolidorum fluidorumque conſtitutione, cauſis ſimilibus externis aucta, magisque corrupta, ortum trahens, pulſu dignoſcitur debili et frequenti, caloreque praeſicco, ſqualido et perenni, ſine dolore, miti admodum attactu primo, diutius autem protracto, acri ac mordaci, et conſtanter aequali, nec niſi hora una uel altera a cibo ſumto increſcente, peracta uero chyli elaboratione, ſecretione ac diſtributione, ad priſtinam aequalitatem redeunte, quem paulatim extenuatio corporis atque ariditas cutis, cum urina oleoſa, telisque ueluti aranearum referta, diarrhoea ſymptomatica, ſudore colliquatiuo, ac demum extrema macies, ſummaque uirium proſtratio, cum facie Hippocratica, maior magisque moleſtus aeſtus, cum leui delirio, morsque ipſa, ſequuntur. Quemadmodum uero non-

uidelicet, peripneumonia, et pleuritis, obo-
riuntur

nulli recentiorum medicorum, febrem lentam
tabificam cum hectica, et hinc idiopathicam
cum ſympathica, confundunt, uti pluribus iam
indicaui ac demonſtraui, *Medicinae theoretico-
practicae cap.* 5. *a* §. 43. *ad.* 48. *p.* 137. *et* 138
Quibus illuſtrandis ſeruiunt ea, quae RVYSCHIVS
Aduerſ. Anat. Dec. 2. *obſ.* 5. *p.* 14. *et* 15. BENEDI-
CTVS, *Theatr. tabid. exerc.* 22. HAMILTON
lib. de Prax. Regul. p. 6. *et* 7. afferunt exempla.
Nam, hectica maximam partem iis infeſta eſt
ſubiectis, quae aridiori magisque oſcillante ſoli-
dorum conſtitutione, ac bilioſa et acriori ſangui-
nis dyſcraſia praedita, nullo praegreſſo morbo,
nulla praeſente uiſcerum exulceratione, ſcirrho,
aut alia labe, in eandem, per aeris nimium fer-
uorem et ſiccitatem, aut eiusdem generis uictum
potumque, aut remedia uolatilia, uel peruer-
ſum balneorum calidiorum ac thermarum uſum,
aut continuum moerorem, iram, uigilias, labores,
lucubrationes, meditationes, inediam, uenerem
frequentiorem, incidunt. Cum igitur hecticae
febris cauſa materialis in nimia fluidorum tenui-
tate et acrimonia, ſolidorumque ariditate, fun-
data ſit, omni ſtudio tempeſtiue eo annitendum,
ut laeſa, quae inter ſulphureas et ſeroſas parti-
culas, ſanguinem ſimul conſtituentes, intercede-
re debet, proportio, acres et nimis elaſticas
moleculas acidis et gelatinoſis medicamentis tem-
perando, et deficiens ſerum, ſufficienti aquoſo-

riuntur. Sicut hoc ſemper fieri uidemus ex tali grauitate aeris, tempore praeſertim autumnali, hiemali et uernali, nebuloſa utpote tempeſtate; unde homines adeo anguntur animi et corporis, ut ſe ſuffocari exclament. Quot homines per Peſtem ex hac ſola graueſcentis aeris cauſa perierunt, et peribunt, non facile dictu eſt. Oritur autem ſaepe in illis regionibus et urbibus, quae undique mari, lacubus, paludibusque cinguntur.

Theſ. 15. Venti tamen ſunt uel maritimi, uel mediterranei. Maritimi fere omnes uicinis regionibus inſalubres. Sed, ſi franguntur multum, antequam ad urbem aliquam perueniunt, non multum nocent. Sic Galliae maritimi et occidentales uenti ſunt inſalubres, praecipue tractui

rum uſu, reparando, ſanguinis feruorem, et impetum, nec non rareſcendi uim, attemperemus, firmiorem particularum cohaeſionem procuremus, ſolidorumque nutritioni proſpiciamus. Ex quibus nemini obſcurum eſſe poteſt, quod non ſaltem in diagnoſi, ſed in curatione etiam, febris hectica, proprie ita dicta, a febre lenta tabifica, quae uiſcerum ulcera, ſcirrhos et aliam corruptionem, ſequens, ſymptomatis habet rationem, ſit diſtinguenda. Inde, in febre lenta tabifica, magis uiſcerum labis, quam febris, rationem habere et gerere decet, quia, ſublato et perfecte extirpato morbo primario atque eſſentiali, perfacilis eſt febris lentae medela, imo eadem ſimul tollitur.

tractui Picardiensi, Normandico, Britannic Parisiensi, aliisque. Contra mediterranei Orientales salubres. In Italia aliter se res h bet. Sic Rotomagum, urbs est admodum i salubris, quia ab austris maritimis et occidu perflatur. Videsis HOLLERIVM, *Commen in Aphor. 5. Hippocr. Sect. 3. p. m. 120.* Eg quidem in ea sententia non sum, quod ipsa aer substantia ingrediatur sanguinem, sed dicto iam uel leuitate, uel grauitate, peccante modo, pu mones nostros afficere. Conf. Cl. COCI BVRN, *Oecon. Animal. p. m. 162. et seq* Si enim a me adfirmaretur, illos, qui a calid et tenui aere moriuntur, ob defectum refrig rii cordis, obiisse, eosque, qui ex causa obierun contraria, excessu eiusdem periisse refrigeri facile inciderem in dogma tam diu iam ab eru ditis explosum et damnatum. Febres uer pestilentes ex aere graui et frigido sic ori posse, primus demonstrauit optimus SYDEN HAM, *in schedula monitoria, de nouae f bris ingressu ad Medicos Populares.*

Thes. 16. Sed occurrit problema non inele gans, quinam, ex quatuor cardinalibus uenti grauior sit, quinam, leuior? Ad quod soluen dum, Barometra in medium protrahenda sun quibus ostenditur, boreales quoscunque uen tos, et coelum serenum, magis grauitare, quan australes calidamque tempestatem. Mercu rius enim, in barometro, flante borea, adscen

di

dit, descendit contra, flante austro. Causa mihi uidetur haec esse, quod boreas secum ferat salia quamplurima, aeri toti immixta, humidumque omne dispersum, unde aeris regio fit densior; flante uero austro, uapores aquei et halitus in nubes et certa quasi tabulata colliguntur, aere intermedio minus grauitante. Sed plura legi possunt apud clarissimum BAGLIVIVM, *de Respiratione et Statica Aeris*, qui hoc ipsum perquam erudite persequitur. Notandum tamen est, omnes uentos, ex terra aliqua uenientes, graues esse et frigidos; contra uentos ex mari flantes, calidos et leues. Atque ex hac causa homines, qui iuxta paludes habitant, et qui aquam stagnantem et putrem bibunt, non adeo sunt longaeui, ac qui in locis editioribus aereque degunt aperto, aquasque bibunt fluuiatiles et sinceras, Et hoc ipsum est, quod suo tempore THOMAS IORDANVS, Medicus sane doctissimus, animaduertit, *de Phaenom. Pestis Tr. 1. cap. 6.* dum sic inquit: *Qui loca caua et palustria incolunt, ocyus senescunt, quam qui edita et aperta. Nam senectus uia ad putredinem est, et quicquid eo deducit, id ipsum putredinem efficit.* Et post pauca: *confert igitur perpetuus Euripus, iugis indefessaque commotio, ad rerum ab interitu naturali defensionem, non, quod ea, quae mouentur, extra omnem putredinem posita sint, sed quod illi minus sint obnoxia iis,*

quae

quae tranquillo immotoque aere utuntur: unde colligitur, motui et agitationi tantam uim attibuendam non esse, ut eius beneficio a corruptione immunes res naturales reddantur. Hinc apud HIPPOCRATEM, *Epid. lib.* 2 legimus, Crononis ciuitatem, in insula, concaua et meridionali plaga, sitam, ab aquilonibus auersam, et nullo, praeter austrum uento, perflatam, putridis morbis carbunculisque exercitam fuisse.

Thes. 17. Depressa itaque, foetida et squalida loca inhabitare, per tempus calidum aestatis, Pestilentiae ortum praebet saepe. Hinc LIVIVS, *lib. 25. cap. 26.* prodit, *pestilentiam grassatam in locis grauibus, ubi intoleranda uis aestus corpora mouit.* Et DIODORVS SICVLVS, *l. 14.* autor est, Pestem Syracusas, nobilem Siciliae tunc temporis urbem, inuasisse, quod in loco cauo essent, altissimos inter muros, ubi aestus fuit nimius ex aere coercito et graui, palusque uicina foetorem inspirauit. Idem ad Rauennam Italiae obseruatum est, et Alexandriam Aegypti, in quam Nili aqua per alueum Caleg deriuatur, remanet, Nilo subsidente putrescit, uariolasque pestiferas introducit, referente ALPINO, *lib. 1. cap. 14.* Sed Nilus increscens tollit uitium paludis. Vnde Pestilentia non male ab auctoribus refertur inter causas migrationis gentium, in soli mutatione quaerentibus remedium hominibus. Et credibile est,

eſt, non leuiſſimam nautis exoriri morborum cauſam, ex nautea, ſeu putridiſſima illa aqua, quae ex ſentina prorumpens, et anhelitui grauis eſt, et homines uel ſaepe ſtrangulat, praecipue inſuetos. Vnde loca, quae uentis perflantur, maxime ſalubria ſunt, niſi, uel grauitate, uel leuitate, uel acredine, peccauerint. Hinc quoque illud uulgatum eſt de regione Auſtriaca: *eſſe Auſtriam uel uentoſam, uel uenenoſam.*

Theſ. 18. Sed quam maxime refert, per quae loca uenti adferuntur. Namque nimis tenues tunc ſunt, quando aeſtus ſolis diu durauit. Graues uenti ex mari, lacubus et paludibus ueniunt, multa aqua impraegnati, de quibus iam pauca dicta ſunt. Adſciſcunt autem ſibi interdum adhuc quandam peſtilentiam et acrem qualitatem, quando ſpirant ex locis calidioribus, putredini obnoxiis; ſerpentum draconumque domiciliis; ſtagnis aquarum putridarum, uel piſcium putrefactorum; ſepulcris, cloacis; ſutrinis; caementis putrefactis; cadaueribus praelio occiſis; lanionum macellis; aceruis quisquiliarum, fimetisque. Aut, quando ex locis ueniunt, arſenicales uapores emittentibus, ſeu fodinis, qualia in Italia Hungariaque plura ſunt; ex inundationibus, limo putreſcente, ut in Aegypto fit; ex locis, ubi bruchi, bufones, aut locuſtae computruerunt; ex puteis diu clauſis; ex foueis denique ſeu ſcrobibus frumentariis diu tumulatis. Ita et dantur uenti, calidi et aeſtuantes, qui ignem multum ſecum

ferentes, ſaliaue cauſtica, quicquid humidi et
lubrici eſt, diſpellunt, ſanguinemque cogentes
polypos inducunt peſtilentes, et peripneumonias ex momento lethales. Talis eſt in Aſia
uentus, *Samiel* dictus, qui certas peruagans plagas, tam feruens, ut mortuo exinde partes ſolidae, contactus leui negotio, decidant, prout
THEVENOTVS ſcribit, *Voyag. Tom. 2.
lib. 1. chap. 12.* Et forte idem innuit IOANNES ALBRECHTVS *de* MANDELSLOW, *in epiſt. ad Adamum Olearium, p. m. 3.*
cum uentos feruentiſſimos, ſubtiliſſimam et penetrantiſſimam ferentes arenam, nominet in
regione Aſiae, pone urbem Schiras, dulciſſimi feraciſſimam uini. Pariter IOANNES
LERIVS, *Nauigat. Braſil. cap. 4. pag. 26.*
refert, ſub aequinoctiali circulo decidere pluuiam tam foedam et contagioſam, ut, ſi collapſa corpus attigerit, enaſcantur puſtulae, ueſtesque maculentur. Hinc uidemus, homines,
in locis calidioribus ortos, nigreſcere, et exareſcere, continuisque ſolibus exuri, quod ueteres
exaſſari ſanguinem, dixerunt.

Theſ. 19. Aer itaque per haec loca delatus,
tam acria ſibi adſociat miaſmata, ut excitet tuſſes
aliis, aliis ſanguinis modici ſputum, aliis ſternutationem, quibuſdam alui fluxum, abſceſſus ſtomachi, cordis palpitationes, capitis dolores,
uertigines, atque inſanias. Atque hinc armenta, tempore aeſtiuo, corripi ſolent diarrhoea ſaepius

pius lethali. Quod quidam ab herbis noxiis comestis deriuant; sed ex aere calido, acri ac putrido est, uisceribus putredinem inurente, atque sic choleram inducente, uti obseruauit in Indiis, Batauiae Hollandicae Iauanicae Archiater, IACOBVS BONTIVS, *de Med. Indor. lib.* 1. *de Cass. Solutiua.* Hinc idem, *lib.* 3. *c.* 3. dysenteriam in istis terris plures tollere homines, scribit, quam ullum alium morbum. Elegans est locus SENECAE, *Nat. Quaest. lib.* 6. *cap.* 27. *Aer ipse*, inquit, *qui uel terrarum culpa, uel pigritia et aeterna nocte torpescit, grauis haurientibus est: uel corruptus internorum ignium uitio, cum est longo situ emissus, purum hunc liquidumque maculat ac polluit, insuetumque ducentibus spiritum, affert noua genera morborum. Quid? quod aquae inutiles pestilentesque in abdito latent, ut quas nunquam usus exerceat, nunquam aura liberior uerberet. Crassa itaque et graui caligine sempiternaque tectae, nihil nisi pestiferum in se, et corporibus nostris contrarium habent. Aer quoque, qui admixtus est illis, quique inter illas paludes iacet, cum emersit, late uitium suum spargit, et haurientes necat.* Quid nobilius in hoc argumenti genere uel dici, uel excogitari possit!

Thes. 20. Equidem supra monitum fuit, quam necessarium sit Medico epidemicum morbum

curaturo, constitutionem annorum praeteritorum sibi cognitam tenere, sine qua rite procedere non possumus. Ergo, ut ipse aliquam huius rei particulam mihi insumerem in morbis, per Patriam popularibus, melius intelligendis, dabo exemplum sedulae cuiusdam in tali negotio obseruationis. Per annum 1706. et 1707. calida tempestas et humida usque in Decembrem quotannis fuit, quam excepit frigus magnum. Secuta est tussis epidemica, peripneumoniae quoque et pleuritides, in phtisin saepe terminatae, quae, instar Pestis, miseram tunc et pacis commoda anhelantem Patriam uastabant, cum febribus et sudoribus nocturnis colliquatiuis. In aliis destillationes frequentes. Praecipue uero Ao. 1708. mense Ianuario, Februario et Martio, frigus magnum, nisi quod aliquando intermitteret parum. Mense Aprili, tepor uernalis. Mox in Maio, Iunio, Iulioque, pluuiae continuae, intercalentibus solibus. Mense Augusto, calor ingens. Septembri, Octobri, Nouembri, mox pluuiae et imbres, mox frigus, ita ut de die aliquoties uariaret tempestas. Regnauere tusses, pulmoniae, pleuritides, rheumatismi epidemici, praesertim Stockholmiae, ubi multum acris bibitur potus. Namque et ego tunc temporis ibi habitabam.

Thes. 21. Postquam sic Ao. 1708. hiems fuisset frigida, uer calidum, aestas humida, nebulosa, calens, coepit mense Septembri, die Michaelis, hiems inopinata, cum niuibus plurimis,

quae

quae durabant per aliquot dies, ſed mox in aquas reſolutae, per auſtrum, uulturnumque flantes. Decidebant rurſus pluuiae uſque in medium Nouembrem. Mox hiems gelida, uentus ex borea, uel coro. Die 29. Nou. nebula ſpiſſiſſima et gelidiſſima, ut fere exureret faciem et partes minus bene munitas. Tuſſes ingruebant ſiccae, continuae, peripneumoniae, grauedines diu durantes. Tempeſtas Decembris nebuloſa quotidie, intercurrentibus paucis niuibus. Ventus ex uulturno. 12. uero rurſus auſter niues reſoluit, reuertente tamen mox gelu cum grauitate aeris. Coeperunt uariolae epidemicae, quibus et obiit Sereniſſima Princeps et Holſatiae Dux, Hedewigis Sophia. Aſthmata conuulſiua, quibus obiit 16. nobiliſſimus D. D. Olauus Winge, Phyſicus Stockholmenſis. 20. nebula iterum ſpiſſiſſima, frigidiſſima, urentiſſima. Frigus in finem menſis, cum uariolis confluentibus, ſiue, quod frigus impediret ſaliuationem criticam in adultis, ſiue, quod diarrhoeam ſiſterent in infantibus, peruerſa medendi methodo, lethales quam maxime, et putredine inſigni coniunctae, ſimiles illis, quas deſcribit Cl. SYDENHAM, *de morb. Acut. Sect. 5. cap. 3.* Spiritus uitrioli potibus ad acorem inſtillatus, et paregorica ſub ueſperam data, fuere optima.

Theſ. 22. Ao. 1709. cum principio Ianuarii, eadem tempeſtas, ſed magis uariabilis, etiam de die gelu, nunc exacerbato, nunc miteſcente,

ſerena tempeſtas, ſed grauis. Aſthmata epidemica et tuſſes ſiccae. Ventus caecias, quem noſtri *Nord-Oſt* dicunt. Vis ingens hiemis, ut *Zuyder Zee* iuxta Amſtelodamum, mare Balthicum minus, mare Alandicum, conglaciarentur; idem ſtatus ad 15. Crebrae per id temporis apoplexiae, necantes ſubito, coacto per pulmones ſanguine, poſt uertiginem, et coeruleam faciem, manusque. Apoplexiam enim nominant morbum cito iugulantem, quanquam aer gelu conſtrinxerit pulmones. Sic Ao. 1693. aeſtus Romae immodicus, et 1694. frigus immodicum, apoplexias frequentes introduxit, obſeruante BAGLIVIO, *in Append. Exper. Anatom. Pract.* Nullae in id tempus niues. 15. gelu remittere, niues cadere. Ventus ex uulturno. 23. gelu remittere, niues cadere. Ventus ex uulturno. 23. gelu rediit. Ventus, ex borea, niues plurimae. 29. uentus auſtrinus, remittere gelu, niues cadere. 30. gelu maximum, boreas uehemens. 31. coras, ſed frigus idem.

Theſ. 23. Februarii 1. auſter mitis. Febres coepere catarrhales in tertianam duplicem deſinentes, cum anxietate et dolore capitis ingenti. 3. caecias niues ſecum tulit, frigus tolerabile. Per hoc tempus Sereniſſima Princeps Vdalrica Eleonora, poſt anxietates, capitis dolores, febrim tertianam, china iugulatam, incidit in febrim ſcarlatinam, cum angore, lacrimis, menſtruo. 4. auſter, nebuloſus, obſcurus. 6. boreas frigus uehemens redu-

xit.

xit. 11. caecias cum niuibus et gelu immodico. 12. boreas frigidiſſimus, ut de partibus nudis periculum eſſet, quin exurerentur: quod multis contigit. 13. frigus longe antecellens priorum dierum gelu, ut multi homines inde ſint mortui. 14. frigus, uentus ſubſolanus, *Sud-Oſt*. 18. caecias, niues cadere, gelu modicum. 19. auſter blandus. 21. fauonius calidus. 23. caecias aſperior. 24. boreas aſperrimus usque ad 28. morbi epidemici, deſtillationes, tuſſes, uuulae tumor, febres catarrhales, cum dolore capitis, anguſtia, conuulſionibus.

Theſ. 24. Martii 4. remittere gelu, obſcura et niuoſa tempeſtas, uulturnus uentus. 5. nebula ſpiſſiſſima, peripneumoniam faciens, faciem urens. 6. boreas flare, cum frigore pertinaci inter claros Martiosque ſoles. 9. niues humidae, gelu mite. 10. niues plurimae. 11. fauonius blandiſſimus, nebuloſus. 12. boreale frigus. 13. zephyrus clarus, calens, febres intermittentes cum conuulſione ortae, praeſertim ſub horam 6. ueſpertinam, nunc per totum corpus, nunc latus alterum, maxime dextrum, paralyſis quoque linguae, dolores dentium, capitis, catarrhi, angina ſine tumore. 14. niues copioſae. 15. mitis aer, uernalis. 17. boreale ſed modicum gelu. 18. caecias cum niuibus, raucedines frequentes. 23. clarum mane et frigus. 24. nebula ſpiſſa, ſulphurea, producens aſthmata, et tuſſes ſiccas.

Corus. 25. nebula ſpiſſa, ſtrangulans, ſed mox ex ſole diſparens. Calor media die hilaris. Coepere phrenitides uernales acutiſſimae, cum capitis dolore, et tuſſi ſicca. Soluebantur nonnullis in principio fluore alui bilioſo, leuante. 26. nebula cito abeuns, fauonius calens. 28. auſter nebuloſus, mitis. 29. nebula humida, in aquam ſoluta. Vlteriorem inſtituere obſeruationem non potui: ad hunc tamen modum certa tempeſtatum notitia haberi poſſet, atque inde exorituri morbi. Ipſo autem hoc die Coronas Carolinas profectus ſum, Regiae Claſſi in Ruſſos nauigaturae inſeruiturus. Quo, cum acceſſiſſem, inueni plurimam hominum partem ſcorbuto obnoxiam, multosque iam deploratos, cum nigris gingiuis, caſu dentium, maculis nigris, uel et ulceribus phagedaenis tibiarum. Vrbs, in inſula ſita, et mari undique circumfuſa, hinc gelido ſalſoque uento ſemper perflatur. Praeterea anginam epidemicam, cum tumoribus glandularum iugularium, qua et ipſe laboraui, tuſſes, deſtillationes, hecticas iugulantes, obſeruaui. Dies calidi, noctes uero frigidae.

Theſ. 25. Stockholmiam redux, Ao. 1710. ſub ineuntem Ianuarii menſem, duos reperi morbos epidemicos, ex priori hieme quaſi relictos, febrem ſcilicet purpuream, cito iugulantem, et late graſſantem, atque huic adfines uariolas peſſimi moris: tum ſcabiem quandam ulceroſam in foeminis, carpos manuum et loca, ut

dicebant,

dicebant, infra umbilicum, femora, tibiasque deturpantem, maxime uero, ſub lecti introitum, prurientem, contagioſam, ſicut et me ipſum dulciſſima coniux grauiter adfecit. Et qui hoc inquieto malo tentabantur, febrim euaſerunt epidemicam, natura per has uias critice ſibi noxium expurgante. Sed menſe Februario, febres catarrhales frequenter obſeruabantur, incipientes cum uehementi capitis dolore, anxietate, anguſtia pectoris, uomitu enormi, ſed cito, uel critice per diarrhoeam ſublatae, uel ſymptomatice per eandem lethales. Frigus modicum, uariabilis tempeſtas, uariatus uentus. Nullae uel pauciſſimae in hoc tempus niues; ſed nunc deciderunt. Praeterita aeſtate febres fuerunt, ut comperi, ardentiſſimae, et pluribus lethales, iis praeſertim, qui per quandam infelicitatem in medicos incidiſſent, ignem igni, alkalia alkalicis curantes. Martio menſe eaedem febres, ſed criſin magis in narium haemorrhagia quaerentes, atque hoc ſanguinis ſeroſi per arterias coagulum ostendentes. Niues paucae, frigus ualidum, uentus borealis. 14. ingens ex auſtro niuis copia, poſt uehementes flatus. Tuſſes epidemicae, deſtillationes, pleuritides. Plura obſeruare non datum eſt. namque 22. rurſus urbem reliqui, Claſſem petiturus.

Theſ. 26. Qua conſcenſa, menſe Aprilis, in plurima nautarum parte febrim ſcarlatinam obſeruaui, cum raucedine et maculis magnis, diuerſi coloris, per faciem pectusque diſperſis.

Venae sectio hanc febrim mox iugulauit, et spiritus uitrioli cum laudano Sydenhamiano, quod magni facio. Sed non omnes exinde lecto affigebantur, leue malum fortiter tolerantes. Raucedo tamen diu durabat. Sub finem uero Maii, et initium Iunii mensis, ingrauescente calore et aestu, epidemica febris grassari coepit, Hungaricae dictae non absimilis, cum horripilatione et frigore externo, calore uero interno, capitis intenso dolore, uertigine, uomituritione, pectoris angustia, oculis humidis, ariditate et nigritie linguae, siti inexplebili, anhelitu foetido, uultu acerbo, ac debilitate, desinens in narium haemorrhagiam, diarrhoeam, repentinum ferens contagium, et mortes, cum gangraena et sphacelo partium a corde remotarum, tumore anginoso, uesiculis carbunculisque per pomum Adami dispersis, frequentissimas inducens. Vel et critice soluebatur per bubones gutturales, palatinos, aurinos, alares, aut inguinales, relicto tibiarum femorumque dolore diuturno, sicut aliquando MERCVRIALIS, quoque obseruauit, et PETRVS *a* CASTRO, *Febr. punct. S. 7. 18.* Qui altera illa scarlatina affecti fuerant, hanc euaserunt. Traducta autem haec Pestis cum militibus est ex Scania redeuntibus et naues conscendentibus. Multi hinc obiere et chirurgi, et milites, et nautae, cum foetidissima diarrhoea. Sed ubi uena mox in principio secta fuit, et datus uitrioli spiritus cum laudano, cito morbus iugulabatur. Dolor

lor tamen iſte rheumaticus artuum diu remanſit. Eodem anno, ſub initium Iulii menſis, eadem Peſtis Stockholmiae ſubito exorta eſt in Suburbio, *Ladugardslandet* dicto, ſimilibus obambulans ſymptomatibus. Cauſam ponebant in contagio per aduenientes ab Eſthonia et Oeſelia exules facto. Atque hae ſunt Peſtes et febres epidemicae, quas ex uentorum et tempeſtatis uario habitu ac ſtatu ortas uidi. Plura quidem adderem, ſed ſchedulae perierunt; nec magni refert, cum a quouis ſedulo tempeſtatum obſeruatore exacta febrium notitia et idea haberi poſſit, quatenus ab aere nimis tenui, uel nimis graui, oriuntur.

Theſ. 27. Sed fit ſaepe Peſtilentia, quando fumi uaporesque ſulphureo - arſenicales, hoc eſt, ut ſupra dictum eſt, ſpiritus acidiſſimi et acerrimi, ex aliqua fodina, terrae uel montis hiatu, erumpentes, aerem inficiunt, atomosque aut corpuſcula quaedam primo ſolidis adplicant, mox ſanguini immiſcent ualde acuta, unca, acuminata, et terebellorum, exiguarumque ſerrarum inſtar, ut SAINT ROMAIN, *Scient. Natural. part.* 1. *chap.* 12. adſerit, figurata, idque aeris beneficio a nobis inſpirati, et quouis momento rurſus exſpirandi. Quae acredines per reſpirationem ſic uentilatae in pulmone, partes eius ſolidas diuidunt, diſcindunt, ac deſtruunt, ut tali ratione Peſtis, ſed non ſemper, febris gangraenoſa recte adpelletur. Sanguinem uero eiusque ſerum denſe coagulant, in

Alkali

Venae ſectio hanc febrim mox iugulauit, et ſpiritus uitrioli cum laudano Sydenhamiano, quod magni facio. Sed non omnes exinde lecto affigebantur, leue malum fortiter tolerantes. Raucedo tamen diu durabat. Sub finem uero Maii, et initium Iunii menſis, ingraueſcente calore et aeſtu, epidemica febris graſſari coepit, Hungaricae dictae non abſimilis, cum horripilatione et frigore externo, calore uero interno, capitis intenſo dolore, uertigine, uomituritione, pectoris anguſtia, oculis humidis, ariditate et nigritie linguae, ſiti inexplebili, anhelitu foetido, uultu acerbo, ac debilitate, deſinens in narium haemorrhagiam, diarrhoeam, repentinum ferens contagium, et mortes, cum gangraena et ſphacelo partium a corde remotarum, tumore anginoſo, ueſiculis carbunculisque per pomum Adami diſperſis, frequentiſſimas inducens. Vel et critice ſoluebatur per bubones gutturales, palatinos, aurinos, alares, aut inguinales, relicto tibiarum femorumque dolore diuturno, ſicut aliquando MERCVRIALIS, quoque obſeruauit, et PETRVS *a* CASTRO, *Febr. punct. S. 7. 18.* Qui altera illa ſcarlatina affecti fuerant, hanc euaſerunt. Traducta autem haec Peſtis cum militibus eſt ex Scania redeuntibus et naues conſcendentibus. Multi hinc obiere et chirurgi, et milites, et nautae, cum foetidiſſima diarrhoea. Sed ubi uena mox in principio ſecta fuit, et datus uitrioli ſpiritus cum laudano, cito morbus iugulabatur. Do-

lor

lor tamen iſte rheumaticus artuum diu remanſit. Eodem anno, ſub initium Iulii menſis, eadem Peſtis Stockholmiae ſubito exorta eſt in Suburbio, *Ladugardslandet* dicto, ſimilibus obambulans ſymptomatibus. Cauſam ponebant in contagio per aduenientes ab Eſthonia et Oeſelia exules facto. Atque hae ſunt Peſtes et febres epidemicae, quas ex uentorum et tempeſtatis uario habitu ac ſtatu ortas uidi. Plura quidem adderem, ſed ſchedulae perierunt; nec magni refert, cum a quouis ſedulo tempeſtatum obſeruatore exacta febrium notitia et idea haberi poſſit, quatenus ab aere nimis tenui, uel nimis graui, oriuntur.

Theſ. 27. Sed fit ſaepe Peſtilentia, quando fumi uaporesque ſulphureo - arſenicales, hoc eſt, ut ſupra dictum eſt, ſpiritus acidiſſimi et acerrimi, ex aliqua fodina, terrae uel montis hiatu, erumpentes, aerem inficiunt, atomosque aut corpuſcula quaedam primo ſolidis adplicant, mox ſanguini immiſcent ualde acuta, unca, acuminata, et terebellorum, exiguarumque ferrarum inſtar, ut SAINT ROMAIN, *Scient. Natural. part.* 1. *chap.* 12. adſerit, figurata, idque aeris beneficio a nobis inſpirati, et quouis momento rurſus exſpirandi. Quae acredines per reſpirationem ſic uentilatae in pulmone, partes eius ſolidas diuidunt, diſcindunt, ac deſtruunt, ut tali ratione Peſtis, ſed non ſemper, febris gangraenoſa recte adpelletur. Sanguinem uero eiusque ſerum denſe coagulant, in Alkali

Alkali acre mox conuertenda ex ui uitae et calore, ſicque peripneumoniam cum pulſu raro, debiliſſimo, lethalem, producunt. Conf. BELLINVS, *de Morb. Pect. de Intermiſſ. Pulſ. p. 622. et de Peripneum. p. 639. et ſequ. et* WILLIS, *de Febrib. cap. 12. p. m. 144.*

Theſ. 28. Hinc clariſſimus de la FOVT, Medicus Auenionenſis, *de Venen. Peſt.* omnis Peſtis cauſam ex halitibus arſenicalibus deduxit, cum in Peſtilentiis quibusdam ſulphureus odor per aera ſparſus percipiatur, amuletaque arſenicalia per conuenientiam configurationis, et magnetiſmum quendam in ſe ſuſcipiant peſtifera miaſmata. Sed, ſicut Peſtem ab arſenicali acri, ſed non omnem, fieri, facile largior, ita rurſus nego, amuletum arſenicale in Peſte arſenicali prodeſſe, ſed in putredinali, ut infra dicetur. Quod autem probare quidam uelint, omnem Peſtem ex hac ſola cauſa fieri, cum in Italia et Hungaria, ubi tale metallum reperitur, Peſtis ſaepius contingat, non ualet argumentum, praeſertim, cum et alibi, ubi talis minera nunquam uiſa eſt, ex ſola putredine, uel alia quandoque cauſa, oriatur malum, etiam hoc noſtro tempore.

Theſ. 29. Nec dubitandum eſt, quin minutiſſima et inuiſibilia haec acria ſpicula, eundem in ſolidis efficiant ſolutionis ac corroſionis effectum, quem inſtrumenta mechanica maiora, cum aeque facile res aliqua tenerae texturae, ut

ſunt

ſunt pulmones, poſſit paruo cultello, repetitis pluries ictibus in partes diuidi et diſcindi, ac quidem magno, licet non eodem percutiendi momento ac impetu, nec eadem nocendi celeritate. Bene HIPPOCRATES, *lib. 4. de Morb. n. 50. Tenera et rara eſt pulmonis ſubſtantia, et ſi exulceratus fuerit, non bene habebit homo ille, ob multas ſane cauſas.* Atque ex hoc Peſtilentiae genere, non quidem ſemper, ſaepe tamen, tot mille hominum ſtrages ſuo facile inſigni malo Italia experta ex montis Veſuuii fumis non ſolum, ſed illis quoque

quos Siculo uoluit
De monte tellus, igneos uoluens globos,

ut SENECAE illud de Aetna uſurpem, *Thebaid. Act. 1.* Namque, nunc non diſputo, num rectius illos igniuomorum montium lethales flatus ſulphureo-martiales adpellemus: ex ſulphuris enim et martis pulueriſatorum et madefactorum anatica, ſed maiuscula mixtura, ſub terra defoſſorum, igneſcente, Thermas et montium flammas experimento recentiore deducit cl. LEMERY, *Hiſtoire de l' Acad. Roy. de ſcienc. Ao. 1700.* Vel num ex mercuriali halitu, iſte calor, et noxius odor, proueniat, ut apud Cl. BORRICHIVM, *de Ort. et Progr. Chemiae p. 110. et 111.* Abbas *Boucaudig* uoluit; De cuius ingenioſo inuento ſic BORRICHIVS, *Depangit is in tellure ſpongioſiori haſtam uiginti circiter pedum, formatoque iam profun-*

do

do foramini, et a fortuitorum illapsu securo, decem admodum libras mercurii uiui infundit, qui pondere suo, et terrae mollioris subiectae obedientia sensim depressior, eo denique, proserpente mensium aliquot descensu, promouetur uersus infima telluris, ut caloris subterranei cunabulis denique illabatur; quo facto, indefessus, (ut in thermis,) per incumbens foramen exhalat feruor, et uitra aliaque imposita moderato fotu recreat; atque ita praeter inuenti subtilis gloriam nullis postea sumtibus calor perpetuatur. Sed, quod sulphur cum marte ignescant, nouum quidem inuentum non est; SERAPION enim, uetus Medicus, *lib. de Simpl. et mineral.* scribit, magnetem, ferreae naturae lapidem, cum calce aliquoties calcinatum, dein puluerisatum, et sulphuri anatica portione mixtum, insperfa aqua, ualde ignescere. Et ex illo refert LAZARVS ERCKER, *lib. 4. de Probat. Mineral.* nisi hoc ex calce fieri dicas.

Thes. 30. Quales minerales fumi ad Pestis essentiam constituendam saepe conferunt. Et refert SENECA, *Nat. Quaest. lib. 6. cap. 1. et 27.* ex terrae motu in Campania facto, sexcentarum ouium gregem exanimatum fuisse in regione Pompeiana. Non est, quare hoc putes, ouibus timore accidisse, cum post magnos terrae motus Pestilentia saepe fieri soleat. Multa enim

enim mortifera in alto latent, corrumpiturque aer ignium internorum uitio, purusque ac liquidus maculatur et polluitur, insuetusque ducentibus spiritus pulmones corrumpit, et Pestem inducit. Prolixius uero haec persequitur, *cap. 28.* ubi ita: *Quid, quod pluribus Italiae locis per quaedam foramina pestilens exhalatur uapor, quem non homini ducere, non ferae, tutum est. Aues quoque, si in illum inciderint, antequam coelo meliore leniatur, in ipso uolatu cadunt, liuentque corpora, et non aliter, quam per uim elisae fauces tument. Hic spiritus, quam diu terris continetur, tenui foramine fluens, non plus potentiae habet, quam ut despectantia et ultro sibi illata conficiat. Vbi per secula conditis tenebris ac tristitia loci creuit in uitium, ipsa ingrauescit mora; hoc peior, quo segnior. Cum autem exitum nactus est, aeternum illud umbrosi frigoris malum et infernam noctem soluit, ac regionis nostrae aera infuscat. Vincuntur enim meliora peioribus. Tum etiam ille spiritus purior transit in noxium. Inde subitae continuaeque mortes, et monstrosa genera morborum, ut ex nouis orta causis. Breuis aut longa clades est, prout uitia ualuere. Nec prius Pestilentia desinit, quum spiritum illum grauem exercuit laxitas coeli, uentorumque iactatio.*

Th. 31.

Thes.31. Vel quando, (Peſtilentiae enim non una eſt cauſa,) in alimentorum ſalubrium defectu, aut fame publica, et obſidionibus urbium, magnis exercitibus, aut toti denique plebi, confugiendum eſt ad putrefactas animalium carnes, aliaſue res inſuetas, in obſonia et latrantis ſtomachi ſolatium conſumendas. Si enim leniter computruerunt, diarrhoeam inducunt, quam a cibis antiquis et marcidis obſeruat HIPPOCRATES, *lib.* 2. *de diaet. n.* 33. quod propiores ſint putredini; ſed, ſi ualidus, dyſenteriam peſtilentiſſimam excitabunt, per acerrimum ſuum putrefactione ortum alkalinum ſalem, inteſtinorum uillos, accedente ui uitae, irritantem, tunicaſque intimas deglubentem, atque ſic uaſorum ſanguiferorum orificia aperientem, ſequente ex particulis acribus in ſanguinem penetrantibus, et uaſa in mutuos ad fluida attritus ſollicitantibus, calidiſſima febri, humorum contritu, et reſolutione, mox uero coagulatione eorundem. Hinc pariter uidemus, aegrotos a febri putrida ardente, ſi in declinatione eius ad carnium uel ouorum eſum praeproperent, facile recidiuam pati, per uiſcerum nempe debilitatem hoc alimenti genere facile putrilaginem alkalinam adſumente, admixtis quoque putridis in ſtomacho morboſis. Apollonius in Abderis, cum ediſſet intempeſtiuus carnem bubulam, incidit in febrim, (*m*) HIPPO-

m) In diiudicandis atque applicandis huiusmodi obſeruationibus, peculiaris, qua quiuis praedi-

POCRATE teſte, *Epid l. 3. S. 3. aegr. 18.* Bias ſimiliter, pugil, ex carnis eſu, in choleram incidit, *l. 5. n. 27.* Atrabiliariae affectiones, a bubularum carnium eſu exacerbantur, *de Vict. rat. in Acut. n. 60.* Atque in intermittentibus febribus, ubi ex ſentina per uentriculum oritur nauſea, ne-

R que

tus eſt, ſolidorum fluidorumque conſtitutionis ratio habeatur, quod diuerſis, iisque contrariis ſibimet inuicem exemplis, euicit SEXTVS EMPIRICVS, *Oper. Lipſiae 1718. in fol. ed. lib. 1. cap. 14. p. 22. et 23.* ita differens: κατὰ δὲ ἰδιοσυγκρασίας διαφέρομεν, ὡς ἐνίους κρέα βόεια πετραίων ἰχθυδίων ῥᾷον πέπτειν· καὶ ὑπὸ Λεσβίου οἰναρίου εἰς χολέραν περιτρέπεσθαι· ἦν δέ, φασι, γραῦς Ἀττικὴ, τριάκοντα ὁλκὰς κωνείου ἀκινδύνως προσφερομένη. Λύσις δὲ καὶ μακωνείου τέσσαρας ὁλκὰς ἀλύπως ἐλάμβανε. Καὶ Δημοφῶν μὲν, ὁ Ἀλεξάνδρου τραπεζοποιὸς, ἐν ἡλίῳ γενόμενος, ἢ ἐν βαλανείῳ, ἐρρίγου· ἐν σκιᾷ δὲ ἐθάλπετο. His illuſtrandis ſeruiunt ea, quae LVDOVICVS RVCAEVS, de carne bubula, *in Praefat. ad Problem. Antariſtotel. contra Galenum, lib. 3. Aliment. c. 1. affert,* o quam gratus, exclamans, et ſuauis odor, imo ſuffitus ex pingui carne bubula bene adhuc calente et fumante ſuſtollitur eorum naribus, qui bonum habent appetitum. A Deo exhilaror, cum eam uideo, ut inde etiam fere haereticus in medicina factus ſim; uix enim adduci poſſum, ut credam, carnem bubulam, melancholicum ſemen gignere.

que ſic excutitur per emeticum, in fine morbi fieri ſolet diarrhoea et dyſenteria ſatis mala, non tamen critica. (*n*) In febris quippe progreſſu, ut

n) Haec, non ita accipienda ſunt, ac ſi omnis febris intermittens a uentriculi cruditatibus ortum traheret, et dehinc ſemper, ad intermittentis extirpationem febris, emetici uſus ſumme ſemper neceſſarius eſſet; ſpecialia potius eorum aegrotorum exempla auctor reſpicit, qui ex peruerſa uictus uiuendique ratione, coacervatis in uentriculo omnis generis impuritatibus, in febres intermittentes inciderunt, ac, neglecta tempeſtiua ſordium, emetico remouendarum, expurgatione, diarrhoea, imo dyſenteria affliguntur, ualde periculoſa. Patet hinc pariter, quam abſona ſit eorum methodus, qui, in tali rerum ſtatu, morbique cauſa, et ſede, ſolis uſi temperantibus, terreis imprimis, febrem non adeo cito tollendam, extirpandam eſſe, affirmant, ne criſis naturae turbetur, eademque turbata, materia peccans ad artus deferatur; ſtultus es, et ſtultum eſt praeiudicium tuum! nonne noſti, quod, ſublata cauſa, tollatur effectus? nonne, hoc modo reiectis, quae uentriculum onerant, et uniuerſum corpus laedunt, cruditatibus, perfecta redditur ſanitas? nonne cruditatum, quas, palliatiuam adhibens curam, relinquis, corruptio, in dies augetur? nonne, exaſparata materiae peccantis corruptione, grauior laeſio, grauiora et plura incommoda? Ne uero credas,

ut loquitur HIPPOCRATES ANGLICVS, *Obſ. Med. circ. Acut. Sect. 1. cap. 4. ubi malignum in uentriculo humorem nonnihil ſubegerit natura, atque ad inteſtina amandauerit, illa ab acri humore, ex hoc in ſtomacho fonte perpetim ſcaturiente usque adeo corroduntur, ut non poſſit non inſequi diarrhoea.* Conf. BAGLIVIVS, *Prax. Med. lib. 1. cap. 13. n. 2.*

Theſ. 32. In obſidionibus urbium diuturnis, quanta ſtrages hominum edi ſoleat a Peſte, quotidiana loquitur hiſtoria. Diu enim concluſi tenentur tam multi uno loco, unde ſitus et putredo contrahitur omnium rerum. Interdum aquae putridae bibendae ſunt, fontibus uel arefactis, uel machinis hoſtium, obturatis. Aliquando res inſuetae et ſemiputrefactae, a uentre

in febrium intermittentium medela, ſemper et promiſcue adhibenda eſſe emetica, ea, quaeſo, lege, exempla, et ratiocinia, quae allegaui, *diſſertatione, de rite perquirenda morborum origine, §. 11. a p. 27. ad p. 32.* Nec hoc exinde poteſt obſcurum eſſe, quod huiusmodi diarrhoeae remedium prophylacticum partim, partim therapeuticum, ſit ipecacuannha. Minime uero, dicta radix, pro ſpecifico omnis diarrhoeae et dyſenteriae remedio habenda; unde ſedulo ea hic obſeruare decet, quae iam antecedentibus, *in notis ſub lit. d. p. 34.* monui.

ieiuno, uulgaria raro temnente, adſumuntur. Sic Maſſilienſes, cum urbs eorum a Caeſare obſideretur, graui peſtilentia conflictabantur intra moenia, ex diutina concluſione et mutatione uictus: panico enim uetere ac hordeo corrupto omnes alebantur, quod ad huiuſmodi caſus antiquitus paratum in publicum contulerant, ut IVLIVS CAESAR habet, *Comment. de Bell. Ciuil. lib. 2.* Sic in famoſa obſidione Gallicae urbis Rupellenſis, uulgo *Rochelle.* Ao. 1628. homines prae fame, equos, canes, feles, mures, herbas quascunque, coria ſacharo concocta, cochleas, et omnia ex mari ad littus proiecta animalia, in eſurientis et crepitantis ſolatium ſtomachi, pugnantes inter ſe ſaepe, adſumſere. Et docent obſidiones, etiam hoc noſtro tempore Peſtem irrepſiſſe, et obſeſſis et obſidentibus, ex moerore et triſtitia, ex fame, ex cadaueribus inſepultis, et putrefactis, aquasque inficientibus ac aerem, ex ſiti, in penuria aquarum, ex equis et armentis egeſtate pabuli exanimatis, unde polluuntur cuncta ſanie, odore, contactu. Eſt in Hiſtoricis, Cretenſes, a Metello obſeſſos, ſuae iumentorumque ſuorum urina ſitim torſiſſe magis, quam ſuſtentaſſe, auctore VALERIO MAXIMO, *Memorab. Exempl. lib. 7. cap. 6.* Pariter Numantia, a Scipione ualle et aggere circumdata, conſumtis omnibus, humanas tandem carnes edit, referente eodem, ibidem.

Thes. 33. Proinde persuasissimus sum, panes ex frumento corrupto et putrefacto, uel farina computrescente, quod nostrates *corna* dicunt, confectos, Pestem exercitibus saepe adportare. Oritur enim ex huiusmodi panis esu febris. Sed omnis febris eo peior atque peior fit, licet ex uili causa in principio fuit exorta, quo plures conuersantur homines in eodem loco, praecipue clauso. Frumenta autem incidunt in hanc putrescentiam, quando uel immatura, uel humida, coaceruantur: (o) tum enim primo calere incipiunt, deinde per gradus feruere, tandemque ebullire; atque sic induitur frumentis gangraena et sphacelus, et nigrescunt, ac olidum spirant odorem. Hinc quoque Smalandi et Dalenses nostri mergetem, olidissimum animal, et hircum suillum, adposito ad prius illud uocabulo, *Oorne* uocant, Wermelandi uero mei, *Rone* dicunt.

Thes. 34. Sed potest et fames sola, (p) et an-

 nonae

o) Sine causis, quas allegat auctor, frumenta ab aere corrumpi, eaque farinam panesque perquam noxios praebere, praeterito anno, funestis edocti exemplis aduertimus, ubi ex tali frumento, et panibus hinc paratis, homines in deliria, affectus soporosos, paralysin, et alia plura mala inciderunt.

p) Famis maximam uim, tum in morbis excitandis, tum praeseruandis, et curandis, esse, probe agnouit, et sequentibus probauit, HIPPOCRATES, *lib. de Vet. Med.* τὸ τȣ̃ λίμȣ μέρος δύναται ἰσχυ-

nonae caritas, ut ſaepe etiam fit, absque con-
cur-

ρῶς ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὑγιῶσαι, καὶ ἀσθενέα ποιῆσαι, καὶ ἀποκτεῖναι, fames nempe plurimum poteſt in humana natura, tum ad ſanitatem et imbecillitatem, tum ad mortem inferendam; uid. SPONIVS, *Aphor. nou Sect. 2.* §. 2. *p. 56. et 57.* imo, teſtatur GALENVS, *lib. 8. Method. med. cap. 2.* quod biliosi ex fame in acerrimas acutiſſimasque febres incidant, uel cito perimentes, aut in hecticam degenerantes. Ex BORELLI relatione, *Cent. 3. obſ. 81.* conſtat, fami ſucceſſiſſe delirium, quod, ſumto cibo, ceſſauit. Quid igitur, quam ſumma humorum corruptio, in annonae caritate, expectanda? cum homines, perpetuo rerum in deterius ruentium metu et deſperatione anguntur, et abſona partim, partim corrupta alimenta deuorare coguntur, ex quibus cacochylia, cacochyliamque ſequens cacochymia, et ſolidorum obſtructio, inflammatio, eroſio, et plura alia mala, tum chronica, tum acuta, oriuntur. Fames hoc modo, et laudabilis bonique defectus alimenti et potulenti, una cum aeris feruore, genuina eſt cauſa elephantiaſis, qua inopes, Aegypti, praeſertim Alexandriae, ciuitatis, ciues, tanquam malo endemio, affliguntur; iidem quippe, dum neceſſariis, et accommodatis uitae ſuſtentandae ſubſidiis deſtituuntur, eorum loco, teſte PROSPERO ALPINO, *de Med. Aegypt. lib. 14.* aquas coenoſas et putredini proximas ex ſtagnantibus lacubus bibere, et

currentibus initio aliis ullis causis, grauissimam dare Pestilentiam, ut per annum 1696. 1697. 1698. per nostram Patriam miserabili clade auditum est, praesertim uero per Dalekarliam, Norlandias, et Finlandias. Ratio haec est: nonsolum, quod in res insuetas, et esui ineptas, gens misera feratur, sed meo quidem iudicio, inde quam maxime, quod in pertinaci et longiori fame, ex sanguinis, nullo dulci succo subacti, attritu ad uasa, fiat acredo quaedam omnium humorum, febrim inducens, quae, si continuatur, putrefactio fit exitialis. Febrim autem et iram ex longa oriri fame, omnibus in confesso est. Cum autem febris ex eadem causa, fame scilicet, per multos serpat, atque omnibus eadem sit penuria blandorum, quibus sanguis acris hebetetur, alimentorum, non arduum est inde concludere, quod et multi moriantur. Hinc Ao. 1708. per Medicos Vratislauienses adnotatum

carnem camelorum, ac pisces caseosque semiputridos edere tenentur, donec tandem aucta atque exasperata indies mala humorum uitalium qualitate, exitiosam, quam modo commemorauimus, luem, contrahunt, uti pluribus iam indicaui, *dissert. de rite perquirenda morborum origine*, §. 17. *a p. 49. ad 53.* Recentissimum praeterea exemplum pestis, a fame ortae, praeterito anno, Silesia Poloniaque exhibuit, ubi, in Silesia cumprimis, multa hominum millia, ex sufficientis atque accommodati defectu alimenti, obierunt.

tum eſt, Peſtem Polonicam, eo tempore, et annis aliquot ſecutis, graſſatam, non tam pro cauſa agnouiſſe aerem infectum putredinoſis halitibus, quam quidem famem publicam, belli ſobolem genuinam. Dixit bene CARDANVS, *de Venen. lib. 1. cap. 9.* in fame humores aduri. Hinc Peſtis ſemper famem ſequitur; fames etiam Peſtem, quia agri iacent inculti, conſumtis hominibus, quamuis quoque ſaepe fames contingat ex acri quodam halitu, in uiſcera ſegetum penetrante, ipſisque gangraenas, rubiginem, ſphacelumque inurente, unde ſterilitas. Sed Peſtis illa, quae a GALENO deſcribitur, *de Cib. bon. et mal. ſucc.* et tempore M. Aurelii Commodi Caeſaris, contigit, ex fame fiebat, ruſticis in urbem omnem Cererem conferentibus, nec ſibi praeter radices, cymasque relinquentibus. Sic Hieroſolyma a Veſpaſiano arcte obſeſſa, per obortam tandem famem, peſtilentiam ſenſit cum hominum infinita in dies ſtrage, teſte IOSEPHO. (*s*) Parili

q) Huius peſtis IOSEPHVS, *lib. 6. de bello Iudaico, cap. 14. et cap. 16.* facit mentionem; quemadmodum uero, ea, quae Ioſephus notata reliquit, reſpiciens, nullus dubito aſſerere, inter cauſas peſtis, tum in Hieroſolyma graſſantis, primariam fuiſſe, famem, ita reliqua, quae ſimul allegantur, ſatis probant, ac demonſtrant, alias ſimul adfuiſſe cauſas, quibus exitioſum illud malum, ſimul adſcribendum erat; nam, ita IOSEPHVS,

Parili modo Macedones, apud CVRTIVM, *lib. 9. cap. 10.* in Indiis primo inopiam, deinde ad ultimum famem ſentire coeperunt, radicibus palmarum quaeſitis, et equis quoque in alimoniam conſumtis. Famem mox Peſtilentia ſecuta eſt, quippe inſalubrium ciborum noui ſucci, adhoc itineris labor, et aegritudo animi uulgauerant morbos. Galli quoque, ſub Brenno Duce, ex inopia commeatuum, et aere per cadauerum multitudinem exitiali, intra urbis Romanae a ſe deſtructae muros, peſtilentiam paſſi ſunt, ut habet PLVTARCHVS, *in uita Camilli.*

Theſ. 35. Sed dubius haereo, quo ſit referenda Peſtis, quae, ſub Imperio Neronis, urbem Romanam uaſtauit. Eam enim, ut ſub hoc Principe complementum omnis haberet miſeriae, Peſtilentia quoque inuaſit, *omneque mortalium genus uis eius depopulabatur, nulla*

cit. libr. cap. 14. praeter famem, allegat domus cadaueribus foetoreque refertas, et capite 16. quod ultimum eſt libri ſexti, idem ingenue fatetur, *μηκέτι δὲ ἐυτονȣ́ντων τȣ̀ς πτωχȣ̀ς ἐκφέρειν, ἔλεγον συσσωρεύοντας ἐις τȣ̀ς μεγίςȣς ὀίκȣς τὰ πτώματα ἀποκλέιειν*, cum nempe pauperibus efferendis non amplius ſufficerent, congeſta in maximis aedibus cadauera eſſe incluſa. Quid uero aliud hinc, quam peſſima aeris putreſcentium effluuiis cadauerum inquinati indoles, hominum ſanitati quam maxime infeſta atque inſidioſa, expectari potuit?

la coeli temperie, quae occurreret oculis. Sed domus corporibus exanimis, itinera funeribus complebantur. Non ſexus, non aetas periculo uacua. Seruitia perinde ac ingenua plebs raptim extingui, inter coniugum et liberorum lamenta, qui, dum adſident, dum deflent, ſaepe eodem rogo cremabantur, auctore TACITO, *Annal. lib. 16. cap. 13.* Nullam quidem anni praecedentis mentionem facit, neque nunc coeli ullam fuiſſe temperiem, memorat, peſtem tamen ingruiſſe diram. Ergo, ſi ſulphur aliquod arſenicale per aera fuiſſet diſperſum, odore facile et ſapore fuiſſet proditum; ſi putredo regnaſſet, itidem odoris ſagacitatem non latuiſſent; ſi fames publica, neque illa fuiſſet praeterita ab adcuratiſſimo ſui temporis Hiſtoriographo. Sequitur ergo, uel ſales quosdam metallicos inodoros, ſed acerrimos, aerem impleuiſſe, uel, quod magis credam, aerem ſolis aeſtu, aut continuis in urbe incendiis tam tenuefactum fuiſſe, ut hac ratione citiſſimam induxerit mortem; non aliter ac homines in altiſſimis montibus, prae leuitate aeris, niſi aceto naribus adplicato, illum temperauerint, breuiſſimo temporis interuallo exſpirare, docuit experientia. Sed coniectura haec eſt ulterius ruminanda. Hoc ſaltem abſit, ut dicam, cum nonnullis ueterum, ipſam aeris ſubſtantiam poſſe putreſcere. Videſis CARDANVN, *Contrad. Med. lib. 2. Tract. 1. contr. 12.*

Theſ.

Thes. 36. Oriri certe in exercitibus morbos acutissimos et pestilentes ex dictis causis, fame uidelicet, alimentis murcidis, aquarum penuria, locorumque angustia, nullum est dubium. Sed consimili argumentorum fide tenendum, oriri eosdem ex putrefactis excrementis, sterquiliniis, purgamentis, aliisque quisquiliis, naribus etiam eiusmodi olidum foetorem non leui crispatura indignantibus. Et, quamuis Vespasianus Pater Romanorum Augustus, lucri bonum esse odorem e re qualibet professus est, aliud tamen lucrum ex talibus Augiae stabulis, alterum expurgatorem Herculem deposcentibus, feralibus urnis, et platearum percacationibus, ut alicubi fit, quam qui ex omni re foetida et putrefacta redundare solent, morbos periculosos et epidemicos, expectare non possumus. Venenum tamen hoc, ut ad illud tandem perueniam, non in aere graui, aut tenui nimis, consistit, nec in acri quodam acido metallico, sed in sale contrario huic alkalino, ex putrefactione talium rerum orto. Sic CRATO, trium Archiater Imperatorum, ob foetorem cloacae in grauem dysenteriam se incidisse, scribit. Ipse quoque ex foetore saliuantis, mense Nouenbri, 1708. mense Iunio, 1709. mense Iulio, 1710. nauseosus quotidie, eodem tandem dysenteriae morbo tentatus, in proemium curarum et indefessi laboris. Aliud autem non datum est, praeter ampullas et sesquipedalia uerba.

Thes

Thes.37. Equidem in urbibus maioribus mos iam a multis retro seculis inualuit, per canicularium dierum feruorem extra urbem abigere canes, sues, hircos caprasque, ne in illis forte occoepta humorum ex aestu putrilagine, rabiem contrahant, sicque homines morsu petant, hydrophobiam ferente. Et canes quidem, praesertim carniuori, aliis sunt mordaciores, quia carnium esus, ut supra inculcaui, iracundiam facit facile ignescentem. Hinc Anglici canes, continuo carnium esu uictitantes, feroces sunt. Pariter lanionum canes Stokholmiae; hinc non sine periculo tabernas istas praeterimus, praesertim nocte. Atque haec quidem recte. Sed tempore Pestis haec dicta animalia quam optime eiiciuntur, ne ex istis exorta putrefactione, aer inficiatur, magisque euadat pestilens. Aliud tamen animal pestilentiam promtius cane non circumfert, quia ille uersatur semper cum hominibus, contagiumque in gyris narium diu cohibet. Adeoque, tempestate pestilenti, omnia animalia talia recte occiduntur, canes uidelicet, feles et gallinae. Praeterea omnes opifices sordidi et male foetentes, ut cerdones, coriarii, pelliones, opiliones, subulci, bubulci, atque id genus alii, extra urbes longe sunt relegandi. Atque in magnis urbibus, praesertim uero in uicis plateisque angustioribus, quae hiemali tempore congeruntur quisquiliae excrementorum, animalium, aliarumque rerum, niuibusque super-

periniectis, ut apud nos fit, ſtratum fiunt ſuper ſtratum, cum uernali calore ſolutae fuerint, non poſſunt non putreſcere, ac miaſmata morboſa aeri immiſcere, multorum poſtea morborum incitamenta. Recte itaque eiusmodi ſordes ſub incipiens |mox uer e plateis tolluntur, ne ex putrefactis poſtmodum fiant morbi populares. r) *Theſ.*

r) Sordium quippe atque excrementorum accumulatorum illuuiem, peſti anſam dare, triſtis, quam Lutetia Pariſiorum, et Tholoſana in Galliis urbs, habuit, experientia, confirmat, uti ex Diemerbroeckio, *lib. de Peſte p. 154.* diſcimus. Proinde neceſſarium eſt, ſordium atque excrementorum, quibus plateae publicae interdum replentur, expurgationem, ad tale contagium praecauendum, ciuibus ſerio iniungere; non autem hinc aliorum ſordes, quas cumularunt, in alienas proiiciendae ſunt domus, uti apud nos moris eſt; nec ita, ſalicibus, aliisque arboribus, circa domos ſatis, urbs uallumque obſidendum, ut libera hominibus aeris lucisque uſura adimatur, uti, proh dolor! Patrum conſcriptorum, qui ciuitati ciuibusque ſuis melius proſpicere deberent, negligentia et indulgentia contigit; quibus pariter peſti morbisque contagioſis anſa datur. Nec ſtercoris uaccini colluuie et ſentina, contra Regium mandatum, fundamenta aedis ſacrae corrodenda, deſtruenda; nec hinc miaſmatibus foetidis loca uicina inficienda. Sed; ſurdis narratur fabula, quibus magis pocula conuiuiaque, quam ciuium ſalus, curae cordique ſunt.

Thes. 38. Quo circa laudandi quam maxime in hoc articulo ſunt Turcae, apud quos, oculato teſte BVSBEQVIO, *Legat. Turcic. Epiſt. 3. p. m. 250. in caſtris ſumma mundities, nulla ſterquilinia, nulla purgamenta, nihil quod oculos aut nares offendat. Quid quid eſt huiusmodi, aut defodiunt, aut procul a conſpectu ſubmouent. Ipſi, quotiescunque alui neceſſitas urget, ſcrobem ſibi ligone cauant, in qua excrementa obruunt: ſic tota caſtra ſordibus uacant.* Et Agamemnon, Rex, Peſte ad Troiam graſſante, exercitum luſtrauit, aqua omnibus ablutis, caſtrorumque ſordibus in mare proiectis, ut canit HOMERVS, *Iliad. l. 1.* Id contra in Turcica gente non laudi ducendum erit, quod unius cuiuſque fronti mortis tempus et genus a Deo ſibi inſcripta perſuaſum habentes, ueſtes et lintea, in quibus Peſte aegri animam exhalarunt, etiamnum a mortifero ſudore madentia, contrectent, iisque perfricent faciem, unde facile contagioni latus pateſcit aditus, totaeque interdum familiae ad unum emoriuntur; imo, una die ad mille et ducentos, ut idem tradit BVSBEQVIVS, *Epiſt. 4. p. m. 306.* Et PROSPER ALPINVS, *de Med. Aegypt. lib. 1. cap. 15.* memoriae prodit, Cayri in Aegypto, Ao. 1580. ſex ſeptemue menſium ſpatio quingenta millia hominum peſte interiiſſe, per eandem erroneam credulitatem. *s)*

Theſ. 39.

s) Nec mirum uideatur, tot millia hominum, et

Theſ. 39. Sed nunc uenio ad communiſſimam, aliis-

peſte et aliis morbis Cayri obire, cum ibidem deſiderentur genuini, uereque docti et periti medici, uti ſequentibus PROSPER ALPINVS, *de Med. Aegypt. lib. I. cap. I.* ob oculos ponit: extat Cayri inter ceteros medicos omnes quidam Aegyptius, quem Achimbaſſi illi appellant, qui medicorum princeps noſtra lingua interpretatur. Huius officium eſt, illos, qui medicinam exercere uelint, de illiuſce artis peritia ſedulo percunctari, et examinare, atque eis, qui in medendi examine recte reſponderint, ac recte ſe geſſerint, publica fide concedere, ut per eam regionem impune mederi poſſint. Iſtud autem in Doctorum numero aſciſcendi munus non datur multis, ut in multis Europae locis fieri ſolet, ſed uni ſoli tantum, illique praeſertim, qui plus auri argentiue Praefecto Cayri, quem Baſſa appellant, hac de cauſa ſoluerit. Parum etenim id curat hoc tempore Baſſa, an ille, qui Archimbaſſi procreandus eſt, ſit ad illud munus recte obeundum probe idoneus; adeo nunc apud illos omnia corrupit auaritia; non hoc, inquam, ille curat, ſed potius, an multos aureos ipſi offerat. Eodem exemplo et ipſe Archimbaſſi etiam, a Praefecto perdoctus, eodem auaritiae uitio ſublatus, pretium a cooptandis accipiens, omnes indiſtincte, cum indoctos tum doctos, mederi per urbem ſinit. Qua facilitate numerus tum uirorum tum mulierum

aliisque multo crebrius contingentem Pestilentiae causam, quando ex putrefactione animalium, stagnorum paludumque coenoso et putrido limo, cadauerum in proelio occisorum et insepultorum, tum piscium ab halitu noxio per maris fundum erumpente, aut ipsa aquarum stagnantium putrefactione, emortuorum, inque littora proiectorum, locustarumue per uim uenti in aquas gregatim protrusarum, ex putrefacto denique lino uel cannabe, aut oborto post magnum himale frigus, uel post magnam pluuiam, ingenti calore, aestu, uarias post se trahente externas internasque putrescentias, partiumque fluidarum exsiccationem, seu causonem, prout historiarum monumenta abunde loquuntur, aut alia quacunque re putrefacta, egressa acria, uolatilia et alkalina miasmata seu inquinamenta, aerique per pulmones nostros hauriendo immixta, partes internas solidas pulmonis secant, diuidunt, exulcerant, ac plerumque gangraena adficiunt, mixturam uero sanguinis reddunt primo tenuiorem, mox uero crassiorem, globulorum sanguineorum textura turbata, per eosdem fortassis se traiiciendo, atque sic combinando, serum autem sanguinis, seu alibilem substantiam, in concretionem polyposam coagulant, ut testis est MALPIGHIVS,

medentium in ea maxima urbe Cayri est fere infinitus, cum quisque, exhibito auro, possit ab Archimbassi medendi auctoritatem obtinere.

PIGHIVS, Anatomicus dexterrimus, *Tr. de Polyp.* facessentibus qua data per laterales ramos et uenarnm cylindros liquidissimis et tenuissimis. Talis autem constitutio pestilens ab HIPPOCRATE describitur, *Epid. lib. 3. Sect. 3.* Annus austrinus, pluuius; uenti quiescentes, squalidi; autumnus nubilus; hiems austrina: aestas autem insequens serena, calida, aestuosa.

Thes. 40. Sanguine igitur et eius sero coagulatis, necessario sequitur, quod facilis fiat liquidorum languide adhuc meabilium haesitatio, et depositio in partibus ubique glandulosis. Hinc purpurae, et maculae per corporis superficiem, bubones et carbunculi, siue anthraces, quos Wermlandi *Blod burar* appellant, sub axillis, uel in inguine, exsurgunt. Bene HIPPOCRATES, *Epidem. lib. 2. Sect. 3. in glandularum tumoribus, febres, malum, exceptis diariis. Et in febribus, glandularum tumores, deteriores.* Verum memini, mihi aliquando obiectum fuisse ab erudito Medico atque amico, perperam me pluribus in locis scripsisse, alkalina coagulare sanguinem. (*t*)

S Lues

t) Alcalina quidem non primario coagulant sanguinem, sed primum resoluunt, resoluendoque, particulas, quae tenuissimae et fluidissimae, reliquarum uehiculum constituunt, dissipant, quibus dissipatis atque exhaustis, necessario massa residua in magma uiscidum coit, et demum obstructiones, inflammationes, tumo-

tum eſt, Peſtem Polonicam, eo tempore, et annis aliquot ſecutis, graſſatam, non tam pro cauſa agnouiſſe aerem infectum putredinoſis halitibus, quam quidem famem publicam, belli ſobolem genuinam. Dixit bene CARDANVS, *de Venen. lib. 1. cap. 9.* in fame humores aduri. Hinc Peſtis ſemper famem ſequitur; fames etiam Peſtem, quia agri iacent inculti, conſumtis hominibus, quamuis quoque ſaepe fames contingat ex acri quodam halitu, in uiſcera ſegetum penetrante, ipſisque gangraenas, rubiginem, ſphacelumque inurente, unde ſterilitas. Sed Peſtis illa, quae a GALENO deſcribitur, *de Cib. bon. et mal. ſucc.* et tempore M. Aurelii Commodi Caeſaris, contigit, ex fame fiebat, ruſticis in urbem omnem Cererem conferentibus, nec ſibi praeter radices, cymasque relinquentibus. Sic Hieroſolyma a Veſpaſiano arcte obſeſſa, per obortam tandem famem, peſtilentiam ſenſit cum hominum infinita in dies ſtrage, teſte IOSEPHO. (*s*)

Parili

q) Huius peſtis IOSEPHVS, *lib. 6. de bello Iudaico, cap. 14. et cap. 16.* facit mentionem; quemadmodum uero, ea, quae Ioſephus notata reliquit, reſpiciens, nullus dubito aſſerere, inter cauſas peſtis, tum in Hieroſolyma graſſantis, primariam fuiſſe, famem, ita reliqua, quae ſimul allegantur, ſatis probant, ac demonſtrant, alias ſimul adfuiſſe cauſas, quibus exitioſum illud malum, ſimul adſcribendum erat; nam, ita IOSEPHVS,

Parili modo Macedones, apud CVRTIVM, *lib. 9. cap. 10.* in Indiis primo inopiam, deinde ad ultimum famem ſentire coeperunt, radicibus palmarum quaeſitis, et equis quoque in alimoniam conſumtis. Famem mox Peſtilentia ſecuta eſt, quippe inſalubrium ciborum noui ſucci, adhoc itineris labor, et aegritudo animi uulgauerant morbos. Galli quoque, ſub Brenno Duce, ex inopia commeatuum, et aere per cadauerum multitudinem exitiali, intra urbis Romanae a ſe deſtructae muros, peſtilentiam paſſi ſunt, ut habet PLVTARCHVS, *in uita Camilli.*

Theſ. 35. Sed dubius haereo, quo ſit referenda Peſtis, quae, ſub Imperio Neronis, urbem Romanam uaſtauit. Eam enim, ut ſub hoc Principe complementum omnis haberet miſeriae, Peſtilentia quoque inuaſit, *omneque mortalium genus uis eius depopulabatur, nulla*

cit. libr. cap. 14. praeter famem, allegat domus cadaueribus foetoreque refertas, et capite 16. quod ultimum eſt libri ſexti, idem ingenue fatetur, *μηκέτι δὲ ἐυτονέντων τὲς πτωχὲς ἐκφέρειν, ἔλεγον συσσωρέυοντας ἐις τὲς μεγίςες ὀίκες τὰ πτώματα ἀποκλέισιν*, cum nempe pauperibus efferendis non amplius ſufficerent, congeſta in maximis aedibus cadauera eſſe incluſa. Quid uero aliud hinc, quam peſſima aeris putreſcentium effluuiis cadauerum inquinati indoles, hominum ſanitati quam maxime infeſta atque inſidioſa, expectari potuit?

la coeli temperie, quae occurreret oculis. Sed domus corporibus exanimis, itinera funeribus complebantur. Non ſexus, non aetas periculo uacua. Seruitia perinde ac ingenua plebs raptim extingui, inter coniugum et liberorum lamenta, qui, dum adſident, dum deflent, ſaepe eodem rogo cremabantur, auctore TACITO, *Annal. lib. 16. cap. 13.* Nullam quidem anni praecedentis mentionem facit, neque nunc coeli ullam fuiſſe temperiem, memorat, peſtem tamen ingruiſſe diram. Ergo, ſi ſulphur aliquod arſenicale per aera fuiſſet diſperſum, odore facile et ſapore fuiſſet proditum; ſi putredo regnaſſet, itidem odoris ſagacitatem non latuiſſent; ſi fames publica, neque illa fuiſſet praeterita ab adcuratiſſimo ſui temporis Hiſtoriographo. Sequitur ergo, uel ſales quosdam metallicos inodoros, ſed acerrimos, aerem impleuiſſe, uel, quod magis credam, aerem ſolis aeſtu, aut continuis in urbe incendiis tam tenuefactum fuiſſe, ut hac ratione citiſſimam induxerit mortem; non aliter ac homines in altiſſimis montibus, prae leuitate aeris, niſi aceto naribus adplicato, illum temperauerint, breuiſſimo temporis interuallo exſpirare, docuit experientia. Sed coniectura haec eſt ulterius ruminanda. Hoc ſaltem abſit, ut dicam, cum nonnullis ueterum, ipſam aeris ſubſtantiam poſſe putreſcere. Videſis CARDANVN, *Contrad. Med. lib. 2. Tract. 1. contr. 12.*

Theſ.

Thes. 36. Oriri certe in exercitibus morbos acutissimos et pestilentes ex dictis causis, fame uidelicet, alimentis murcidis, aquarum penuria, locorumque angustia, nullum est dubium. Sed consimili argumentorum fide tenendum, oriri eosdem ex putrefactis excrementis, sterquiliniis, purgamentis, aliisque quisquiliis, naribus etiam eiusmodi olidum foetorem non leui crispatura indignantibus. Et, quamuis Vespasianus Pater Romanorum Augustus, lucri bonum esse odorem e re qualibet professus est, aliud tamen lucrum ex talibus Augiae stabulis, alterum expurgatorem Herculem deposcentibus, feralibus urnis, et platearum percacationibus, ut alicubi fit, quam qui ex omni re foetida et putrefacta redundare solent, morbos periculosos et epidemicos, expectare non possumus. Venenum tamen hoc, ut ad illud tandem perueniam, non in aere graui, aut tenui nimis, consistit, nec in acri quodam acido metallico, sed in sale contrario huic alkalino, ex putrefactione talium rerum orto. Sic CRATO, trium Archiater Imperatorum, ob foetorem cloacae in grauem dysenteriam se incidisse, scribit. Ipse quoque ex foetore saliuantis, mense Nouenbri, 1708. mense Iunio, 1709. mense Iulio, 1710. nauseosus quotidie, eodem tandem dysenteriae morbo tentatus, in proemium curarum et indefessi laboris. Aliud autem non datum est, praeter ampullas et sesquipedalia uerba.

Thes

Thes.37. Equidem in urbibus maioribus mos iam a multis retro seculis inualuit, per canicularium dierum feruorem extra urbem abigere canes, sues, hircos caprasque, ne in illis forte occoepta humorum ex aestu putrilagine, rabiem contrahant, sicque homines morsu petant, hydrophobiam ferente. Et canes quidem, praesertim carniuori, aliis sunt mordaciores, quia carnium esus, ut supra inculcaui, iracundiam facit facile ignescentem. Hinc Anglici canes, continuo carnium esu uictitantes, feroces sunt. Pariter lanionum canes Stokholmiae; hinc non sine periculo tabernas istas praeterimus, praesertim nocte. Atque haec quidem recte. Sed tempore Pestis haec dicta animalia quam optime eiiciuntur, ne ex istis exorta putrefactione, aer inficiatur, magisque euadat pestilens. Aliud tamen animal pestilentiam promtius cane non circumfert, quia ille uersatur semper cum hominibus, contagiumque in gyris narium diu cohibet. Adeoque, tempestate pestilenti, omnia animalia talia recte occiduntur, canes uidelicet, feles et gallinae. Praeterea omnes opifices sordidi et male foetentes, ut cerdones, coriarii, pelliones, opiliones, subulci, bubulci, atque id genus alii, extra urbes longe sunt relegandi. Atque in magnis urbibus, praesertim uero in uicis plateisque angustioribus, quae hiemali tempore congeruntur quisquiliae excrementorum, animalium, aliarumque rerum, niuibusque super-

periniectis, ut apud nos fit, ſtratum fiunt ſuper ſtratum, cum uernali calore ſolutae fuerint, non poſſunt non putreſcere, ac miaſmata morboſa aeri immiſcere, multorum poſtea morborum incitamenta. Recte itaque eiusmodi ſordes ſub incipiens mox uer e plateis tolluntur, ne ex putrefactis poſtmodum fiant morbi populares. r) *Theſ.*

r) Sordium quippe atque excrementorum accumulatorum illuuiem, peſti anſam dare, triſtis, quam Lutetia Pariſiorum, et Tholoſana in Galliis urbs, habuit, experientia, confirmat, uti ex Diemerbroeckio, *lib. de Peſte p. 154.* diſcimus. Proinde neceſſarium eſt, ſordium atque excrementorum, quibus plateae publicae interdum replentur, expurgationem, ad tale contagium praecauendum, ciuibus ſerio iniungere; non autem hinc aliorum ſordes, quas cumularunt, in alienas proiiciendae ſunt domus, uti apud nos moris eſt; nec ita, ſalicibus, aliisque arboribus, circa domos ſatis, urbs uallumque obſidendum, ut libera hominibus aeris lucisque uſura adimatur, uti, proh dolor! Patrum conſcriptorum, qui ciuitati ciuibusque ſuis melius proſpicere deberent, negligentia et indulgentia contigit; quibus pariter peſti morbisque contagioſis anſa datur. Nec ſtercoris uaccini colluuie et ſentina, contra Regium mandatum, fundamenta aedis ſacrae corrodenda, deſtruenda; nec hinc miaſmatibus foetidis loca uicina inficienda. Sed; ſurdis narratur fabula, quibus magis pocula conuiuiaque, quam ciuium ſalus, curae cordique ſunt.

Thes. 38. Quo circa laudandi quam maxime in hoc articulo sunt Turcae, apud quos, oculato teste BVSBEQVIO, *Legat. Turcic. Epist. 3. p. m. 250. in castris summa mundities, nulla sterquilinia, nulla purgamenta, nihil quod oculos aut nares offendat. Quid quid est huiusmodi, aut defodiunt, aut procul a conspectu submouent. Ipsi, quotiescunque alui necessitas urget, scrobem sibi ligone cauant, in qua excrementa obruunt: sic tota castra sordibus uacant.* Et Agamemnon, Rex, Peste ad Troiam grassante, exercitum lustrauit, aqua omnibus ablutis, castrorumque sordibus in mare proiectis, ut canit HOMERVS, *Iliad. l. 1.* Id contra in Turcica gente non laudi ducendum erit, quod unius cuiusque fronti mortis tempus et genus a Deo sibi inscripta persuasum habentes, uestes et lintea, in quibus Peste aegri animam exhalarunt, etiamnum a mortifero sudore madentia, contrectent, iisque perfricent faciem, unde facile contagioni latus patescit aditus, totaeque interdum familiae ad unum emoriuntur; imo, una die ad mille et ducentos, ut idem tradit BVSBEQVIVS, *Epist. 4. p. m. 306.* Et PROSPER ALPINVS, *de Med. Aegypt. lib. 1. cap. 15.* memoriae prodit, Cayri in Aegypto, Ao. 1580. sex septemue mensium spatio quingenta millia hominum peste interiisse, per eandem erroneam credulitatem. *s)*

Thes. 39.

s) Nec mirum uideatur, tot millia hominum, et

Theſ. 39. Sed nunc uenio ad communiſſimam, aliis-

peſte et aliis morbis Cayri obire, cum ibidem deſiderentur genuini, uereque docti et periti medici, uti ſequentibus PROSPER ALPINVS, *de Med. Aegypt. lib. 1. cap. 1.* ob oculos ponit: extat Cayri inter ceteros medicos omnes quidam Aegyptius, quem Achimbaſſi illi appellant, qui medicorum princeps noſtra lingua interpretatur. Huius officium eſt, illos, qui medicinam exercere uelint, de illiuſce artis peritia ſedulo percunctari, et examinare, atque eis, qui in medendi examine recte reſponderint, ac recte ſe geſſerint, publica fide concedere, ut per eam regionem impune mederi poſſint. Iſtud autem in Doctorum numero aſciſcendi munus non datur multis, ut in multis Europae locis fieri ſolet, ſed uni ſoli tantum, illique praeſertim, qui plus auri argentiue Praefecto Cayri, quem Baſſa appellant, hac de cauſa ſoluerit. Parum etenim id curat hoc tempore Baſſa, an ille, qui Archimbaſſi procreandus eſt, ſit ad illud munus recte obeundum probe idoneus; adeo nunc apud illos omnia corrupit auaritia; non hoc, inquam, ille curat, ſed potius, an multos aureos ipſi offerat. Eodem exemplo et ipſe Archimbaſſi etiam, a Praefecto perdoctus, eodem auaritiae uitio ſublatus, pretium a cooptandis accipiens, omnes indiſtincte, cum indoctos tum doctos, mederi per urbem ſinit. Qua facilitate numerus tum uirorum tum mulierum

aliisque multo crebrius contingentem Pestilentiae causam, quando ex putrefactione animalium, stagnorum paludumque coenoso et putrido limo, cadauerum in proelio occisorum et insepultorum, tum piscium ab halitu noxio per maris fundum erumpente, aut ipsa aquarum stagnantium putrefactione, emortuorum, inque littora proiectorum, locustarumue per uim uenti in aquas gregatim protrusarum, ex putrefacto denique lino uel cannabe, aut oborto post magnum himale frigus, uel post magnam pluuiam, ingenti calore, aestu, uarias post se trahente externas internasque putrescentias, partiumque fluidarum exsiccationem, seu causonem, prout historiarum monumenta abunde loquuntur, aut alia quacunque re putrefacta, egressa acria, uolatilia et alkalina miasmata seu inquinamenta, aerique per pulmones nostros hauriendo immixta, partes internas solidas pulmonis secant, diuidunt, exulcerant, ac plerumque gangraena adficiunt, mixturam uero sanguinis reddunt primo tenuiorem, mox uero crassiorem, globulorum sanguineorum textura turbata, per eosdem fortassis se traiiciendo, atque sic combinando, serum autem sanguinis, seu alibilem substantiam, in concretionem polyposam coagulant, ut testis est MALPIGHIVS,

medentium in ea maxima urbe Cayri est fere infinitus, cum quisque, exhibito auro, possit ab Archimbassi medendi auctoritatem obtinere.

PIGHIVS, Anatomicus dexterrimus, *Tr. de Polyp.* facessentibus qua data per laterales ramos et uenarnm cylindros liquidissimis et tenuissimis. Talis autem constitutio pestilens ab HIPPOCRATE describitur, *Epid. lib. 3. Sect. 3.* Annus austrinus, pluuius; uenti quiescentes, squalidi; autumnus nubilus; hiems austrina: aestas autem insequens serena, calida, aestuosa.

Thes. 40. Sanguine igitur et eius sero coagulatis, necessario sequitur, quod facilis fiat liquidorum languide adhuc meabilium haesitatio, et depositio in partibus ubique glandulosis. Hinc purpurae, et maculae per corporis superficiem, bubones et carbunculi, siue anthraces, quos Wermlandi *Blod burar* appellant, sub axillis, uel in inguine, exsurgunt. Bene HIPPOCRATES, *Epidem. lib. 2. Sect. 3. in glandularum tumoribus, febres, malum, exceptis diariis. Et in febribus, glandularum tumores, deteriores.* Verum memini, mihi aliquando obiectum fuisse ab erudito Medico atque amico, perperam me pluribus in locis scripsisse, alkalina coagulare sanguinem. (*t*)

S Lues

t) Alcalina quidem non primario coagulant sanguinem, sed primum resoluunt, resoluendoque, particulas, quae tenuissimae et fluidissimae, reliquarum uehiculum constituunt, dissipant, quibus dissipatis atque exhaustis, necessario massa residua in magma uiscidum coit, et demum obstructiones, inflammationes, tumo-

Lues quidem Venerea ab alkali putrido oritur, optimorum Medicorum et experientiae ipsius consensu, et tamen sanguis tum maxime est coagulatus, ut bubones et tubercula ostendunt. Pestis quoque ab eadem causa fit, sed magis uolatili, et minus implicata: nam loquor de Peste Putrefactiua. Vbi autem putredo, ibi alkali. Et tamen in Peste, bubones, carbunculi seu anthraces, et purpurae conspiciuntur, ex immeabili sero et sanguine per canaliculos glandularum. Sanguis etiam in Peste per pulmones ex coagulo haesitat. Hinc illa anxietas. Et, ut breuiter me explicem, omne acre cogit sanguinem, siue sit alcali, siue acidum, siue mechanicum, mechanismo supra dicto. Hinc, quo peior et truculentior Pestis, eo magis per bubones se manifestat, adeoque Pestis Bubonia ueteribus pessima audit.

Thes. 41. Saepe etiam mihi obiectum fuit, ex eo phaenomeno sanguinem in Peste uideri quam maxime resolutum et tenuem, quod fiant tum haemorrhagiae uariae, praecipue narium. Sed, quando in Peste tales fiunt, sanguis uel maxime per pulmones est coagulatus; unde, dum per uenas obturatas ex capite redire nequit, et tamen quouis momento aliquid adhuc meabilis liquidi per carotides augeatur, uenae rumpuntur

res, bubones, ulcera, grauissimis stipata symptomatibus, excitando, malignam, quam obtinet, naturam, distincte prodit.

tur alicubi, idque ſaepe in naribus, ut in loco minus reſiſtente. Idem fit ſaepe in peripneumonia phthiſica, praeſagio peſſimo; idem in plethora ſanguinis, ex eadem cauſa. Spiritus uini potatores narium haemorrhagia fere quotidie laborant, et tamen eorum ſanguis nihil minus eſt quam tenuis et reſolutus. Sic aere exiſtente tenui, in me ipſo ſaepe, ac in aliis, obſeruaui, ſanguinis per nares ſtillicidia. Tranſpiratio enim tunc tollitur, augetur ſanguis, minusque premuntur pulmones ab aere tenui externo, a ſanguine uero interno magis quam ferre poſſint, uexantur, hinc uel ipſi rumpuntur lethali uulnere, uel in alio minus reſiſtente loco uaſa exſoluuntur. Aeterna autem ueritas eſt, tam ſaepe iam inculcata, omne acre uel ſtatim cogere ſanguinem, uel eundem primo reſoluere, hincque neceſſario cogere, abeuntibus in uenas uel in auras ſubtiliſſimis, remanente uero per arterias parte craſſiori; ut quoque mecum, putauit Cl. BAGLIVIVS, *Prax Med. lib. 1. cap. 8. p. m. 59.* Peſtilentiam uero, pulmonibus maxime grauem eſſe, teſtantur illa Artaxerxis Perſarum Regis, *in Epiſtola ad Paetum:* anxietas multa populum corripuit, quae ſpiritum magnum ac denſum habet. (u)

u) Notatu digniſſima ſunt, quae de his apud HIPPOCRATEM, *Oper. Tom. II. Sect. 8. epiſt. 1. p. 1271.* leguntur: ἅλωκε γὰρ κατὰ τὸν ὄχλον, καὶ

Thes. 42. Non tamen ex eorum partibus ſum, qui negant et expungunt omnem nimiam liquidorum fluiditatem, indeque ſequentem conſumtionem, exhalationem, debilitatem, uaſorum rupturam, aut ſuppurationem, auctam diapnoen, perturbationemque ſecretionum. Sanitas enim perfecta non obtinet in ſolo traiectu liquidorum, ſed in eorundem mole debita. Sanguis namque, in omnibus animalibus ſanis, ex uiſcido debet fieri tenuior atque tenuior, idque pulmonum praecipue ui et actione contractili. Hinc fluidiſſima ſemper a nobis exhalant. Sed quaedam fluida adhuc maioris molis ſunt, quam ut poſſint ſic exhalare, ideoque redeunt ad cor. Hinc, quo magis longaeua ſunt animalia, eo ſanguis eorum eſt lentior, et magis coeuns in albam tenuem cruſtam, quando per uenam educitur. In Hecticis uero ſanguis eſt acer, tenuis et uix coagulabilis; (*x*) pariter in iracundis. In Peſte

---

πολὺς ἄλυς, πνεῦμα μέγα καὶ πυκνὸν ἔχων· οὐ πολεμοῦντες πολεμούμεθα, ἐχθρὸν ἔχοντες τὸν θῆρα, λυμαινόμενον τὰ ποίμνια· τέτρωκε πολλοὺς, δυσιάτους ἐποίησε. πικρὰ βέλη βελῶν, καταπέμπει. Ου Φέρω γνώμην, οὐκ ἔτι ἔχω μετ' ἀνδρῶν γονίμων βουλεύσασθαι, λύε ταῦτα πάντα, μὴ διαλείψας ἀγαθῇ συνειδήσει.

x) Confirmatur iisdem ſententia noſtra, antecedentibus iam, notis ſub lit. l. ad theſ. 14. p. 225. et ſq. propoſita, qua hecticae cauſam, a nimia ſanguinis tenuitate, et reſolutione, et huic ſuccedente ſuc-

Peſte autem, tenuari quidem in principio ſanguinem, ſi ab acri fuerit alkalino, ſed mox coagulari, tenendum eſt, ut docent ſymptomata bubonum macularumque, ex ſolo tum humorum petenda coagulo. Quin et experimenta cum alkalinis facta, eroſa oſtendunt ſolida, et coacta fluida. Sic Cicuta, apud WEPFFERVM, *Hiſt. 2. cap. 10. p. 136.* cani data, uentriculo cancros inuſſit, et ſanguinem per eos coagulauit, nigris grumis. Idem ex Napello factum eſt, *Hiſt. 2. cap. 11. p. 181.* Vtraque autem herba continet alkali uolatile, acidis mitigandum. Videſis BELLINVM, *de Febrib. Propoſ. 28.*

Theſ. 43. Illae autem res peſtilentiorem adſumunt putredinem, magisque contagioſam, quae ſunt pingues. Hinc ſues, et omnia animalia, foetidiſſime olent putrefacta, ſi fuerint pinguia. (*y*) Et

corum laudabilium per excretiones ſymptomaticas profuſione, ſine uiſcerum ulcere, ſcirrho, aut alia labe, deriuamus, uti etiam cadauerum hoc morbo defunctorum, integra uiſcera exhibentium, ſectiones probant.

(*y*) Suillam carnem, multis morbis materiam fomitemque praebere, exempla paſſim apud auctores notata, docent; SANCTORIVS, *Med. Stat. Sect. 3. §. 23.* carnem ſuillam nec tranſpirari ob lentorem, nec, permittere, ut cetera edulia tranſpirent, experimentis euictum dedit. Et, licet VOGLERVS, *Comment. Diaetet. cap. 17. p. 87.*

Et homo pinguis in ſaliuatione decies plus foetet;

carnem porcinam, et grati eſſe ſaporis, et plurimum nutrire, perhibeat, eandem tamen perpaucis, aſſuetis nempe, robuſtis, iunioribus, quique aſſiduis et duris perpetuo exercentur laboribus, ſaltem conuenire, praeter quotidiana exempla, rationes et obſeruationes, a SEBIZIO, *lib. 5. probl. 83.* et CASP. HOFFMANNO, *lib. 5. Inſtit. cap. 18. §. 1.* notatae, probant, confirmant. Nec credas, dicis cauſa, Iudaeis ſuillae eſum carnis interdictum fuiſſe, in ea potius cum VOSSIO, *Idololatriae lib. 3. cap. 66.* ſum perſuaſione, hoc exinde factum eſſe, quod in Palaeſtina, aliisque Orientis regionibus, ut et Aegypto, lepra ac uitiligines ex uſu carnis ſuillae frequentes fuerint; unde ab eiuſdem carnis, quae perpetuum citatis morbis fomitem praebuit, uſu, Iudaei omnino abarcendi fuerunt. Quo quoque, alludit AELIANVS, *Hiſtor. an. lib. 10. cap. 17.* Ita porro aegrotae hiſtoria, a RIEDLINO ſuppeditata, in *Act. Erud. Lipſ. Ao. 1709. pag. 317.* proſtat, quae carnem ſuillam fumo induratam, per duos menſes uentriculo detentam, uomitu reiecit. Febrem, ab eſu capitis porcini fumo indurati, feliciter iam, exhibita china, extirpatam, rediiſſe, *M. N. C. Dec. 2. Ao. 5. obſ. 52.* teſtantur. Carnem ſuillam peſti Nouiomagenſi materiam ſuppeditaſſe, cognoſcimus ex DIEMERBROECKIO, *l. 2. de Peſte, p. 182.* Leprae ac foedae ſcabiei, carnis ſuillae eſum, anſam dare, docent hiſtoriae

ter, quam macilentus. Pisces quoque multoties per hanc causam nocent. Ideoque ferunt, aetate Gregorii Pontificis, serpentem mortuum, in Tiberis latitantem ripa, Romae pestem excitasse. Et Balaenae cadauer, seculo quinto decimo, in littus Tuscum, prope Graniscum, proiectum, totam Hetruriam pestifero halitu infecit. Sic in Aegypto ex ostreis, crocodilis, aliisque in sicco Nilo relictis et putrefactis, paria fiunt. Et in Tibisco, Pannoniae amne, tam locuples interdum, referente doctissimo THOMA IORDANO, *de Phaenom. Pest. Tract. 3. cap. 2.* piscium captura, ut uaenum exposituris lege cautum sit, non coemtos statim reuehere, ne ex relictis in circo et putrescentibus, Pestis oriatur. Idem in Britannia et Hybernia saepius contingit ex Cetaceis ad littora proiectis. Et Ao. 1696. non procul a Gotheburgo, Westrogothorum non ignobili urbe, Balaena, in littore mortua, uiciniam noxio halitu infecit; et quod miraberis, circa Ystadium, Scaniae oppidum,

et obseruationes, quas LEMMIUS, *de Occult. nat. mirac. lib. 2. cap. 7.* RIEDLINUS, *Lin. med. Ao. primo p. 242.* FEHRIUS, *in Misc. Germ. Dec. 1. Ao. 6. obseru. 191.* habent. Plura de suilla carne, et diuersis eius uiribus, uide apud ZACUTUM, *Med. Princip. hist. lib. 1. hist. 28. pag. 4. et 6.* Quibus adde ea, quae de suis pudendis, ad urinae incontinentiam curandam proficuis, *A. N. C. Dec. 1. ao. 2. obs. 21. et ao. 10. obs. 150.* afferunt.

dum, Ao. 1709. intra Fretum, quod uulgo *Oresund* dicitur.

Thes. 44. Proinde mihi in memoriam uenit communis ille sermo, in urbe Vpsalensi, tempore ueris. Dum enim Apuae minores, nostris *Nors* dicti, in urbem a rusticis deferuntur, uulgari dicterio, *Pestilentiam aduentare*, dicunt. Namque ex eiusdem piscis facile putrescentis, per amnis Salae littora putrefactione, morbus saepe in tota urbe factus est pestilentialis. Pisces autem uernali tempore facilius putrescunt, quam alia anni tempestate, quia ueneri tum operantur, quod Nostri *Leeka* uocant, et consequenter febricitant, leuissimeque putrent, ut odor testatur. Vnde PLINIVS, *lib. 9. cap. 50.* non inepte dicit, pisces in uenere sua genitale uirus spargere. Atque hinc febres uernales, meo quidem iudicio, uidentur deduci posse, quia homines isto tempore piscibus frequenter uescuntur, qui ueneris ignibus in ipsis frigidissimis aquis occupati, et febricitantes, non possunt non eundem morbum suis comessatoribus adferre. (z) Porro

z) Inter pisces maxime noxius iudicatur barbus, praesertim eiusdem ouula, quae non saltem mense Maio, sed quauis tempestate calidiore, acri alcalino scatent sale, quod in uentriculum deductum, uehementius irritando, passionem cholericam producit, uti TIMAEVS a GVLDENKLEE, *Cas. med. lib. 3. c. 7. p. 118. A. N. C. Dec. 2.*

ro omnia omnino animalia in uenere foetent ac putrent, ut homines quidem teſtantur, quibus.

- - *grauis hirſutus cubat hircus in alis*,

et hirci, caprae, ceruique. Vnde PLINIVS, *lib. 8. c. 50.* ex Archelao tradit, capras nunquam

S 5 febri

Ao. 8. obſ. 25. propoſitis demonſtrant hiſtoriis, de quibus plura inuenies, *diſſertatione noſtra Inaug. 1720. Vitembergae, de atrociſſima et acutiſſima paſſione cholerica rite indicanda et curanda, theſ. 9. p. 9.* Et, licet SENNERTVS, *lib. IV. Inſtit. med. P. I. c. 3.* et SPERLINGIVS, *Zoolog. c. 13. pag. 423.* hunc piſcem, huiuſque piſcis oua, grati gratia ſaporis commoti, miris extollant laudibus, eorum tamen ſententiae ſubſcribere dubius haereo, propria eaque funeſta edoctus experientia; meum potius facio conſilium, quod QVERCETANVS, *Diaetet. Polyhiſt. Sect. 3. c. 7.* HORSTIVS, *de tuend. Sanit. Studioſ. lib. 1. c. 6.* de uſu piſcis barbi fugiendo, ſuppeditant. Similis ferenda ſententia de tinca, quae, ob alcali, copioſo humori lento et uiſcido incluſum, facile putreſcit, et ictero anſam praebens, icteri magnes, teſte WEDELIO, *de mat. med. p. 147.* uocatur. Febribus quoque generandis tincam fauere, partim ex principiis, quibus conſtat, partim ex Italorum obſeruatione, euinci poteſt, qui hinc ſequens prouerbium in ſcenam produxerunt: *neſſuno mangia tenca che febre non ſente.*

febri carere: (a) *ideo*, inquit, *fortassis anima* *bis*,

(a) Eandem sententiam cum Plinio fouet VARRO, *de Re Rust. lib. 2. cap. 3.* pronuncians: capras ualde siccas esse, et perpetuo febricitare. An uero cicuta, huius, quae capris infesta esse dicitur, febris, sit antidotus, ualde adhuc dubito. LVCRETIVS quidem, *lib. 5.* hoc sequentibus confirmat rhythmis: quippe uidere licet, pinguescere saepe cicuta barbigeras pecudes, homini, quae est acre uenenum. Nondum quippe huius experimenti certitudo satis probata est, multo minus rationes, quas BODAEVS *a* STAPEL, Notis *ad Theophrasti Eresii histor. Plant. lib. 9. c. 17. p. 175.* afferunt, sufficiunt, mihique satisfaciunt. Tribuit omnino cicutae uim refrigerantem, ac refrigerando enecantem, cicutae, DIOSCORIDES, *lib. 4. c. 79.* ἔστι δὲ, inquit, κώνειον καὶ αὐτὸ τῶν φθαρτικῶν, κατὰ ψύξιν ἀναιροῦν· βοηθεῖται δὲ ἀκράτῳ. Hoc Dioscoridis testimonio et iudicio suffulti auctores, quos modo citaui, putant, quod cicuta, nimia sua frigiditate, animalis admodum calidi et perpetuo febricitantis calorem feruoremque temperando, non febrem modo tollat, sed succi quoque nutritii uberiorem praeparationem, conseruationem, distributionem atque appositionem adiuuando, sublata, qua prius caprae laborabant, tabe, obesitatem procuret, cum tamen ex WEPFFERI *tr. de cicuta*, demonstrationibus, abunde liqueat; cicutam sale uolati alcalino abundantem, non,

bis, quam ouibus ardentior, calidioresque concubitus. Sed mea haec eſt coniectura de piſcibus, uero tamen non abſimilis. Illud interim conſtantis eſt ueritatis, Tarantulas, omniaque animalia uenenata, coitus tempore eſſe uenenoſiora.

Theſ. 45. Quod autem Peſtilentia putrida, alkalina, ex ſtrage hominum in bello occiſorum atque inſepultorum orta ſit, non opus eſt, ex antiqua probare hiſtoria. Communis fuit querela Polonorum, per Annum 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. praecipue in tractu Cracouienſi, et Dantiſci, quo delata fuit. Nec noſtra patria Ao.1710. eiusdem mali libera manſit, poſtquam ex Liuonia, Eſthonia, et uicinis exules locis, a Ruſſis contractam, ſecum attuliſſent; itemque poſt cladem Danorum ad Heſiburgum, Scaniae urbem, atque importatam cum ipſis Hungaricam febrim, imunis fuit, etiam per Claſſem, cui ipſe medebar, cum militibus Chriſtianſtadio redeuntibus, diſperſa. Et auctor eſt PARAEVS, *Chirurg. lib. 10. cap. 13.* Ao. 1562. propter bella ciuilia, toti Galliae funeſta, cum Penae, quod caſtrum eſt Loto flumini impoſitum, multa cadauera in puteo centum ulnarum eſſent proiecta, tam foetidus uapor inde penetrauit per duos menſes, ut multa hominum millia in prouincia Agenenſi interirent. Quin

refrigerantibus, ſed reſoluentibus, atque erodentibus, eſſe annumerandam.

Quin et Gallia, Peſtilentiam grauem ex bobus tabifibo aere extinctis et inſepultis, ſenſiſſe legitur. Et piſcatores margaritarum in inſula Ceylon ex foetore concharum in aquis mortuarum intereunt, uel in littore putrefactarum.

Theſ. 46. Nec alias aut ab his diuerſas Peſtilentiarum cauſas deſcribit magnus Romanorum Hiſtoriographus, LIVIVS, *lib. 3. 5. 6. 25. et 41.* ubi uarias per urbem et uicinos ipſi agros graſſatas peſtes memoriae prodit. Et HOMERVS, *Iliad lib. 1.* Peſtilentiam Achiui exercitus a pecudibus primo eſſe inchoatam, canit, deinde uero in homines propagatam, contagione per aerem facta. Conf. RAMAZZINI, *de Morb. Artific. cap. 42.* Dum enim Peſtis oritur ab exhalationibus ipſius terrae acribus, uel et aeris tenuitate, aut grauitate, uel admixtis alkalinis, iumenta et pecora omnium primo corripiuntur, quae terram depreſſa ceruice ſequentia, et pabula uenantia, pulmone uenenum hauriunt. Et, dum ipſe corruptus eſt aer, citius etiam afficiuntur, quia magis ipſi ſunt expoſita in pratis campisque. Poſſunt quoque alii atque alii ex terra erumpere halitus, qui certum pecudum genus, nunc pecudes, nunc oues, corripiant. Egregia ſunt Tragoedi SENECAE carmina, de Peſte ad hunc modum orta, *Oedip. Act. 1.*

Prima uis tardas tetigit bidentes,
Laniger pingues male carpſit herbas;
Colla tacturus ſteterat Sacerdos,

Dum

Dum manus certum parat alta uulnus,
Aureo taurus rutilante cornu
Labitur ſegnis: Patuit ſub ictu
Ponderis uaſti reſoluta ceruix,
Nec cruor ferrum maculauit, atra
Turpis e plaga ſanies profuſa eſt.
Segnior curſu Sonipes in ipſo
Concidit gyro, dominumque prono
Prodidit armo.
Incubant pratis pecudes relictae,
Taurus armento pereunte marcet.
Deficit Paſtor grege diminuto,
Tabidos inter moriens iuuencos.
Non lupos cerui metuunt rapaces.
Ceſſat irati fremitus leonis.
Nulla uilloſis feritas in urſis.
Perbibit peſtem latebroſa ſerpens,
Aret, et ſicco moritur ueneno.

Et VIRGILIVS, *in Bucolicis, lib. 3.* per Alpes et Noricum bouinam ouinamque peſtem truculentiſſime graſſatam fuiſſe, ex coeli morbo exortam, ſcribit. Quorum cadauera tam putridum euaporabant foetorem, ut homines uaria inde damna contraxerint. Sic autem Vates habet:

Verum etiam inuiſos ſi quis tentarat amictus,
Ardentes papulae, atque immundus olentia ſudor

Mem-

Membra sequebatur, nec longo deinde moranti
Tempore, contactos artus sacer ignis edebat.

Thes. 47. Sed quaeri potest a curiosis, num homines Peste correpti putrida, plus uiui inficiant alios, quam quidem cadauera mortuorum. Quantum ego iudicio ualeo, ex utraque puto causa non leue nocumentum fieri, magis tamen a corpore uiuo. De mortuo namque cessat ex ui uitae redundans contagium, licet aeris calor faciat putrescere cadauera. Docuere tamen obseruationes, plus affici ex uiuis, quam demortuis. Referam solummodo unum exemplum ex THOMA IORDANO, *Tract. 1. Phaenom. Pest. cap. 18. p. 217.* quod sane horrendum est, dicam tamen per uerba auctoris; *Praetereundum forte ob flagitii immanitatem forte fuerat, quod nuper admodum Vratislauiae Silesiorum, Peste depopulante, illic accidit. Vespillo uirgineum cadauer, a propinquis formidine perculsis, uix dum egressa anima, desertum, formae nulla ui illata, rubens conspicatus, occasione a solitudine capta, noctu extinctam mane iniuit. Tanquam re probe gesta, facinore gloriatus, per indicem Magistratui defertur. Hic, quia usus eius tum necessarius erat, conniuere simulans, lues quam primum deseruit, publice uirgis caesum, exilio*

exilio multauit perenni. Indemnis hic euasit. b)

Thes.

b) Certe, si argumentum, historia, quam allegat, auctor, nitens, ad demonstrandam, quam propugnat, sententiam, sufficeret, sufficientiora sane argumenta haberemus, ad multitudinem exemplorum, contrarium ei, quod modo insinuatum fuit, euincentium, prouocantes; nam, ita matres peste infectae, lactantes infantes, nullo subsequente detrimento, mammis admouerunt. Talis est, quam SALMVTHVS suppeditat, obseruatio, *Cent. 1. obs. 98. p. 58.* referens: quod Roslauii ad Albim, infans unius et duorum annorum, matris peste infectae lac, et in morbo, et post mortem, hauserit, nullo hinc hausto contagio, et, ipso etiam patre pereunte, superstes. Ex Ioachimi Camerarii obseruatione, apud SCHENCKIVM, *lib. 6. obs. med. p. 793.* infans, duabus nutricibus peste laborantibus, ac pereuntibus, lactatus, uiuus sanusque remansit. Similia exempla habent, FORESTVS, *lib. 6. obs. med. 9. p. 163.* STALPART *van der* WIEL, *c. 1. obs. rar. 99. p. 397.* AC GARMANNVS, *de Mirac. mort. lib. 2. tit. 2. §. 38. p. 363.* testis *αὐτόπτης*, refert, quod in peste Chemnicensi, 1680. infantes aliquot, qui matrum peste contaminatarum, et huius truculentia obeuntium, mammis lacteque absque noxa usi fuerunt, deprehenderit. Leuiora uero haec adhuc et minoris uidentur esse

momenti, si respiciamus ea, quae inseruit VINCENTIVS FABRICIVS, *Miscellaneis Curiosis, Ao. 2. obs. 188. p. 286.* coitum, sine contagii labe, cum infecto subiecto celebratum, metrice describens. Huius quoque loci est historia, quam recenset BEVEROVICIVS, *Thesaur. med. part. 2. c. 11. p. 212. ed. German.* sistens, singulare ancillae Amstelodamensis exemplum, quae, tribus locis peste affecta, et in hortum deportata, iuueni amatori, cui desponsata erat, singulis noctibus condormiuit, et, illaeso iuuene, conualuit, de qua lectu dignum iudico, quod addidit auctor, epigramma: incubuit tactam non una peste puellam sponsus, et aegrota uirgine prurit amans. Figit pallidulis rorantia basia labris, et media partes morte precantis obit. Non iuueni fuit ancillae facere illa molestum, nec fuit ancillae res grauis ista pati. Ite procul medici. Non sunt medicamina pesti, sanatur sponso succuba sponsa suo. Si praeterea consideremus, quod contagium pestis, per uestes, culcitram, chordas, quibus peste mortuorum cadauera terrae credebantur, corium et suber, uti pestis sutorum, Valentiae in Hispania 1648. grassans, docet, FRACASTORIO, *lib. 3. de Morb. contag. c. 7. p. 482.* ALEXANDRO BENEDICTO, *lib. de Peste cap. 3.* TRINCAVELLO, *lib. 3. cons. 17.* KIRCHERO, *Scrut. Pest. cap. 9. p. 103. et 104.* NICOLAO MASSA, *tr. 2. de Peste cap. 1.* testibus, fuerit propagatum, eo minus de de-

eſt, pro ratione putredinis, uolatilis magis, uel
T uiſcido

trimento peſte mortuorum in ſanos quoque redundante dubitandum erit, quo certius conſtat, cadauera etiam a longiſſimo aerem corrumpere, uti pluribus SIMON SIMONIVS, *lib. 1. Method. cur. peſtem p. 36.* probauit. Ita plures ex contagio cadaueris peſte extincti infectos interfectosque fuiſſe, narrat ZACVTVS LVSITANVS, *Prax. Admir. lib. 3. obſ. 43. p. 105.* Obſeruauit pariter Nouiomagi DIEMERBROECKIVS, *lib. 2. de Peſte Nouiomag. c. 3. n. 12. p. 94. et n. 19. p. 97.* contagium peſtilentiale, foetore cadauerum peſte extinctorum, in maiori templo ſepultorum, et pauca terra negligentius obrutorum, propagatum, multis fuiſſe exitioſum. Haec uero omnia, quam maxime illuſtrantur exemplo notatu digniſſimo, quod habet CASP. a REIES, *Elyſ. iuc. quaeſt. campo, qu. 66. §. 11. p. 525.* de tribus adoleſcentibus, qui inter ſe colludentes ſarcophagum intrarunt, ubi, a triginta transactis iam annis, peſtis tempore, plurima cadauera coniecta fuerant, et ſuper oſſa ambulantes, plurima commouerunt; ſed, quanto periculo, ipſi poſtmodum experti ſunt? omnibus quippe maligniſſimo morbo correptis, unus tantum euaſit. Ergo concludit auctor noſter, cum tanta ſit iſtius ueneni uis, ut diu etiam in oſſibus illorum, qui peſte extincti ſunt, ſopita reſeruetur, quanto potius in illis, qui a paucis horis exſpirarunt, et in quibus putridi infectique hu-

uiscido implicitae. Sic Ao.1475. tam contagiosa grassabatur Pestis, ut equi, qui corpora et uestes mortuorum ex peste deferrent, bubones contraxerint, memorante CARDANO, *de Venen. lib. 1. cap. 14.* Sic Aranei in Aquitania Galliae, referente SCALIGERO, *Exercit. 86.* calceo pertritae, uenenum per soleas immittunt. Putredinem autem ex quacunque re semel occoeptam, non prorsus credibile est, durare per tam longum temporis, ac ipsa durat Pestis,

mores, et uirulentae aliae humiditates adhuc calentem et pestiferum uaporem a se emittunt, promtius contagium exire, disseminari, ac propagari putandum est. Optimum hinc eorum iudico consilium, qui, ut aegroti peste defuncti, aestiuo praesertim tempore, mox terrae, et quidem peculiaribus coemiteriis, longius a ciuitate remotis, quae *Pest Gottes-Aecker* dicuntur, mandentur, praecipiunt. uid. FORESTVS, *l.6. obs. 25. p.182.* VNZERVS, *lib. 1. de Peste, cap. 16. qu.3. pag. 103.* PANSA, *Consil. Antipest. 2. c.3.* Ideo, tempore pestis, ex monito et consilio HENRICI RANTZOVII, *Lib. 4. Comment. bellic. c.15. n. 8. pag. 229.* mortuorum cadauera, quorumcunque etiam fuerint, ex naui eiiciantur omnia: non ideo, quod per mare corpus exanime, ut quidam pro certo asserunt, duci nequeat, sed, ne inficiantur superstites reliqui. conf. GARMANNVS, *de Mirac. mort. lib. 2. tit. 2. §. 40. p.364. et sequ.*

Pestis, nec in tot deferri regiones; sed homines, qui, putrido aere hausto, pestilenti malo corripiuntur, halitu rursus suo et putrescentia aerem uicinum inficiunt, atque sic processus in infinitum dari potest. Hinc uel unus peste affectus, plurimis contagium afferre ualet, non secus ac una meretricula, lue uenerea scatens, plurimos mares inficit, hicque rursus alias, uel alios, serpente uitio per uaria contagii genera. Vt taceam, mercibus conclusam saepe mortem adferri a mercatoribus.

Thes. 49. Verum, sicut supra fuit probatum, pro diuersitate solidorum et fluidorum in hominibus, diuersas non tantum exoriri inclinationes animorum, sed et facilem in aliis contagionem uenenorum, in aliis rursus difficilem; ita hoc quoque in Peste ualet. Vnde legitur, solos interdum mares, interdum solos infantes, numerosis mortibus sublatos, interdum armenta sola. Sed, quod Valentiae, quae urbs Hispaniae est, Ao. 1648. pestis derepente exorta, solos sustulerit sutores, tandemque hos, qui crepidas calceosque ab his coemerant, alia ratio est; illatum scilicet paulo ante per Algieriam nauim uenenum fuit Pestis Africanae in soleis coriaceis et suberibus, quibus onusta nauis erat. Credo tamen, Peste multos corripi ex solo terrore et imaginatione, ut quoque putat HELMONTIVS, *Tract. de Tumul. Pest.* Et BAGLIVIVS, *Prax. Med. lib. 1. c. 14. n. 2.* Nec, procedente tempore, tot corripiuntur, ac

quidem initio, propter consuetudinem aeris morbosi, et timorem abiectum. Hinc Nostrates bene prouerbialiter dicunt: *Inbillningen aer were aen Pestilentien.* Imaginationem, et morbi timorem, ipsa peste nocentiorem esse, et homines plus corripere, quam ipsam Pestem grassantem. Et HELMONTIVS, *in Tumul. Pest.* terrorem pestis causam facit, ita sanguinem adficientem, ut inde fiat *Tartarus Cruoris*, hoc est, ut deinceps concludit, mucago quaedam, seu serum coagulatum, quod facile per glandulas haereat. Quod sane adsertum multum contribuit ad Pestis uim, si consideremus, omnes affectus uehementes, indignationis, tristitiae, et reliquos, totam saepe machinam ita perturbare, ut tollatur inde appetitus alimentorum, fiant suspiria, oriantur lacrymae, et cetera longo ordine mala. Atque certe terror plurimam sane partem facit ad contagium Pestis continuandum, praesertim apud foeminas, ut uisum est Ao. 1719. in peste Stockholmensi.

Thes. 50. Regnat autem talis putrida et alkalina Pestilentia, et quam maxime saeuit in locis calidioribus, per Asiam nempe, Africam, Americam Meridionalem. Quin et Europam ingreditur saepe, et Italiae, Hispaniae, Galliae, Angliae, Hungariae, Germaniae ac Poloniae uastitatem inducit. Sed rarior est in nostro Septentrione, obseruante id quoque iam suo tem-

tempore OLAO MAGNO, noſtrate, *lib. 16. de Gent. Septentr. cap. 3.* Quippe, uti noſtram plagam extollit PLINIVS, *lib. 4. cap. 12. Hyperboreorum regio aprica, felici temperie, omni afflatu noxio carens.* Et, ſicut Peſtis, poſt humidam tempeſtatem, ſuborto ingenti calore, praecipue regnare ſolet, ita etiam non incommode adſimilatur a quibusdam ſerpenti illi, qui nunc aquas, mox terram inhabitat, Cherſydro dicto, de quo ita VIRGILIVS, *lib. 3. Georgicor.*

Eſt etiam ille malus Colubris in ſaltibus anguis,
Squamea conuoluens ſublato pectore terga,
Atque notis longam maculoſus grandibus aluum;
Qui, dum amnes ulli rumpuntur fontibus, et dum
Vere madent udo terrae, ac pluuialibus auſtris,
Stagna colit, ripisque habitans, hic piſcibus atram
Improbus ingluuiem, ranisque loquacibus explet.
Poſtquam exhauſta palus, terraeque ardore dehiſcunt,
Exilit in ſiccum, et flammantia lumina torquens

Saeuit agris asperque siti atque exterritus aestu.

Thes. 51. Sed Pestes iam descriptae, naturales sunt, et ab ipsa huius Vniuersi Natura elaboratae, capaces satis uel unico anno totum genus humanum e medio tollendi. Nam, quae, PARACELSO Auctore, per Nymphas, Lemures, Satyros, Gigantes, Faunos, et Phitonissas fit Pestis, a me non intelligitur. c) At sagacitas malorum hominum intra hos limites consistere, sibi non duxit utile. Pestis igitur artificialis in medium prorepsit, qualem THEOPHRASTVS ERESIVS memorat,

c) Sine dubio sub his ridiculis terminis PARACELSVS, daemones, uel potius cacodaemones, intelligit; nam, et ab iisdem pestem produci, productamque fuisse, multis est persuasum. Pestem apud Ephesios a daemone excitatam allegat PHILOSTRATVS, *lib. de uita Apollonii Thyanei;* quod sine dubio ipsius Apollonii tempore contigit, de illo quippe MARSILIVS FICINVS, *l. 3. de uita coelitus compar.* refert, quod Ephesii deprehenderit senem, sub cuius figura latuerit daemon, sola sua praesentia uniuersam ciuitatem peste contaminans, destruens. Mirum pariter pestis genus commemorat RHODIGINVS, *antiqu. lect. cap. 6.* Constantinopoli, cui pestis malum endedemium est, a daemonibus, uti dicitur, inductum. Plura de his uide apud CASP. a REIES, *lib. cit. quaest. 96. §. 13. p. 712. et 713.*

rat, per unguentum ex putrefactis hominum cadaueribus, ossiumque medullis, et bufonibus compositum. Sic Pharmaceutriae Romanae, LIVIO *lib. 8.* memoratae, medicamentum concoxerunt pestilens. Quin et memorat IVLIVS ALEXANDRINVS, Pestem artificialem factam fuisse Pataui per tonsorem et sacrificulum coniuratos, qui cadauera Peste defunctorum in ius coxerunt, quo ostiorum pessulos, repagula, manubria, postes, limina, clathros ferreos, inunxerunt, tandemque idem inter tormenta confessi sunt. Sic tempore, ut narrat XIPHILINVS, Commodi Caesaris, inducta fuit atrox pestis in urbe, duo millia quotidie tollens hominum, idque per maleficos homines, qui mercede pellecti, res uenenis oblitas in alios coniecerunt. Pariter in Gallia 1320. Artificialis Epidemia per Iudaeos introducta est, qui, cum toto regno exire iussi essent, per leprosos mendicosque, puteos quoslibet, fontes et cisternas, uenenis infecerunt, quae pestis totam Franciam exhausit, inque uastitatem deduxit. Talem quoque Mediolani 1630. excitatam referunt per scelestos homines, eodemque fere tempore in Hispania, ut METERANVS auctor est; uenenum uero postibus illinebatur, unde quoque nebulones isti, uulgo *Engraisseurs* dicebantur. Et Ao. 1656. in oppido Silesiae, Guraw, uespillo quidam, lucri gratia, non solum omnes puteos ueneno permiscuit, sed per ipsas etiam plateas puluerem quendam di-

diſperſit, qui tamen laxis praecipue foeminarum tunicis adhaeſit. Ingens inde clades, et ſupra 2400. homines mortui, ut Cl. HAPPELIVS, *Europ. Modern. lib. 8. meminit.* (*d*)

Theſ.

(*d*) Acutiſſima uenena, in minima atque inſenſibili plane mole, maximam agendi uim obtinere, pluribus dudum iisque funeſtis exemplis patuit. Non afferam iam SCALIGERI hiſtoriam, referentis, quod ſpeculum in Vaſconia, ad aranei transcurſum, crepuerit, LIBAVII obſeruationem duntaxat allegabo, applicabo, qui *lib. 1. batrach. cap. 11.* de quodam equite narrat, quod araneum cum magno bufone dimicantem inueniens, araneum uirga deiicere tentauerit, quam ad regendum atque incitandum equum manu gerebat; ſed, quid fit? uirga, ea parte, qua araneum tetigit, adeo penetranti acuti ueneni uirulentia imbuta deprehenditur, ut coreas tangens, per ipſas ueneno ad equitis tibiam diffuſo, mox ingentem tumorem cum cruciatu excitarit. Reſpondent his, quae habet SCALIGERVS, *Exercitat. 186.* de Vicentino quodam, qui conculcans pedibus araneum, uim eiusdem exitioſam, per calceamenti ſoleas penetrantem, ex funeſtorum ſucceſſu ſymptomatum percepit. Nullum igitur eſt dubium, quod hac ratione per malitioſorum hominum nequitiam et ueneficia, dum ueſtes, fontes, alimenta, potulenta, libros, chartas, ſubſellia, ocreas, calceamina, ſtapedes, uenenis inficiunt, morbus peſtilens ex-

Thes. 52. Num uero eiusmodi enumeratae iam acredines, acidae uel alcalinae, per aera, quem haurimus, dispersae, praeter noxam, pulmonibus, et sanguini per eosdem transituro factam, aliis etiam corporis partibus per poros insinuentur, non adeo liquet. Vero simile tamen uidetur, praesertim, cum multi alii morbi per contactum cutis externae, uel uestimentorum, propagentur, nemine contradicente. Nec est, ut dubitemus, de insigni harum particularum minutie, quum nullis oculis, nullo microscopio, illam adsequi possimus. Conditiones autem atomorum, quae sic ingredientur, et nocebunt, Nob. BOYLE, *de insigni efficacia effluuiorum, c.1.* enumerat sequentes: uidelicet 1) quod sit magnus effluuiorum numerus, 2) quod sint penetrantia, 3) quod celerrime moueantur, 4) quod mole sua congruant poris corporis laedendi, 5) quod uarios sic motus excitent in corpore, 6) quod aptitudinem habeant et uim, ad motum, quem aer ipsis communicat, continuandum.

Thes. 53. Quomodo autem noxia ista miasmata et corpuscula acria per poros corporis pe-

 netrare

citari et propagari queat, uti exemplis adductis simul probant ac demonstrant ANDROINVS, *lib. 1. de Venen. cap. 8.* PONZETTVS, *lib. 7. c. 2.* NICOL. FLORENTINVS, *serm. 4. tract. 4. cap. 5.* GREVINVS, *de Venen. lib. 1. cap. 1.* GVAINERIVS, *de Venen. cap. 1. 2. et 22.*

netrare et ingredi queant, idem BOYLE multis experimentis et ratiociniis explicat, *Tentam. Porolog. c.3.4.et 6.* Quod uero cutis ipſa ſit tranſpirabilis, triginta annorum lucubrationibus ſedulus euicit SANCTORIVS, *Med. Stat.* HIPPOCRATES quoque, *Epidem. 6. Sect.6.* ſic infit: indicio eſt ſenſus ipſe, quod exſpirabile et inſpirabile ſit totum corpus. Nec tantum cutis eiusmodi hiat meatibus, ſed et ipſa ſolidiſſima oſſa, unde Mercurius ſaepe in oſſium rimis poſt ſaliuationem inuentus eſt, ut uir ſuo tempore magnus, eruditus et candidus, IOANNES LANGIVS ſe uidiſſe ait, *Ep. 43.* et ex CASTELLO, Medico Romano, refert WEPFFERVS, *d. Apoplex. p. m. 303.* Maxime tamen propagatur peſtis contagium per ea, quae inſpirantur: et credibile eſt, magnam quoque acredinis partem per aera diſperſae, ſaliuae communicatam, ſic per oeſophagum deſcendere, deglutiri, ulteriusque deferri. Hinc procul dubio enormes iſti uomitus in principio febrium peſtilentium, uentriculo per deglutitum uenenum inflammato, ipſique eſchara nigra inuſta. Hinc HELMONTIVS, *Tumul. Peſt.* quendam peſte correptum, ac continuo uomiturientem, cum cephalalgia, ac intra horas ſeptem morientem, diſſecuiſſe ſe ſcribit, atque os ſtomachi eſchara nigra cauteriſatum reperiſſe. Hortor itaque Medicos, Peſti curandae inſeruituros, ut nunquam ſaliuam deglutiant, cum qua morboſus aer mixtus fuerit, quin potius ore iuniperum

detineant,

detineant, frustulum citri, offam panis aceto madefactam, aut alia id genus uegetabilium acida, quibus acres aeris sales retundantur. (e)

Thes. 55. Nam, quae Ao. 1696. et 1697. Pestis hic saeuiebat, non solum famelica dicenda erit, sed acredinem quoque aeris in sui exordia adsumserat. Praecessere enim anni humidi, sequebantur calidissimi, et urentissimi aestus, ita ut miseris corporibus intus fame, extus calore febrientibus, multa hominum millia obirent. Atque tum temporis non male in Scythiam nostram referri poterant illa Poetae, *lib. 8. Metamorphos.*

Est locus extremus Scythiae glacialis in oris,
Triste solum, sterilis, sine fruge, sine arbore, tellus,

Frigus

(e) Hoc, non saltem tempore pestis, et in cura aegrotorum, peste infectorum, necessarium est, sed hanc etiam cautelam summo studio in medela aegrotorum, febribus acutis, scabie maligna, lue uenerea, et similibus morbis contagiosis, decumbentium, medici, sibi ipsis simul prospicientes, obseruare debent. Et, cumprimis in cura luis uenereae, ptyalimi ministerio perficienda, mastichen ore detinendam, masticandam, et frequentem saliuae excretionem, commendauerim; imo, operae pretium, ut domum redeuntes, os aqua simplici probe colluamus, eluamus.

Frigus iners: illic habitant Pallorque Tremorque
Et ieiuna Fames.

Quocirca haec annonae caritas, aerisque hoc uitium homines olim ad loca ſalubriora, et uictu alimentisque magis inſtructa, incredibili migrationis numero deduxit. Sic Aeneas cum ſuis profugus ab excidio Troiae ex Creta ob eandem cauſam abiit. Poeta ſub nomine eius ſic canit, *lib. 3. Aeneid.*

Iura domosque dabam, ſubito cum tabida membris
Corrupto coeli tractu, miſerandaque uenit
Arboribusque, ſatisque lues, et lethifer annus.
Linquebant dulces animas, aut aegra trahebant
Corpora; tum ſteriles exurere Sirius agros
Arebant herbae, et uictum ſeges aegra negabat.

Atque haec ſunt, quae a me dicenda erant de Veneno Peſtilentiali, per omnes ſuas, mihi quidem cognitas, cauſas, conſiderato. Fateor, multa adhuc poſſe peſtem cauſari, quae nunquam forſan ab ullo Medico uel cogitatione ipſa penetrari, poſſint, aut comprehendi.

Capvt Sextvm.

In ſpecie de Venenis Febrium Acutarum, Luis Venereae, Leprae, ac Humoris Melancholici, agit.

Theſ. 1. Sequuntur ſporades morbi, qui, cum per uniuerſum graſſantur populum, a uitio aeris tenui, craſſo, acri, humido, uel nimis frigido, orti, ipſiſſimam illam conſtituunt iam dictam Peſtilentiam, ſed, ſingulares cum occupent domos, inque uno uel altero priuato lare magis ludant, Peſtis nomine depoſito, ſingularem ſibi adſumunt denominationem, a ſymptomatis extantioribus atque magis mortiferis, uel ab ipſo modo contagionis, nuncupati. (*f*) Nec inter

(*f*) Morbi ſporades uel ſporadici, morbos uagos, omni tempore, omnique in loco euenientes, Latinis notant; *σποραδικὰ νοσήματά ἐστι*, inquit Galenvs, *in defin. med.* *τὰ ἐν παντὶ χρόνῳ καὶ τόπῳ γινόμενα.* Intelliguntur hinc per eosdem non ſaltem morbi, hoc illudue ſubiectum, ſine contagii ſuſpicione, affligentes, ſed omnis generis morbi, ſpecie diuerſi, qui, uno eodemque tempore, more epidemiorum, plures ſimul inuadunt et afficiunt, ita, ut alii intermittentibus, continuis alii laborent febribus; alii ita dictis catarrhis uexentur, diarrhoea corripiat alios.

Frigus iners: illic habitant Pallorque Tremorque
Et ieiuna Fames.

Quocirca haec annonae caritas, aerisque hoc uitium homines olim ad loca ſalubriora, et uictu alimentisque magis inſtructa, incredibili migrationis numero deduxit. Sic Aeneas cum ſuis profugus ab excidio Troiae ex Creta ob eandem cauſam abiit. Poeta ſub nomine eius ſic canit, *lib. 3. Aeneid.*

Iura domosque dabam, ſubito cum tabida membris
Corrupto coeli tractu, miſerandaque uenit
Arboribusque, ſatisque lues, et lethifer annus.
Linquebant dulces animas, aut aegra trahebant
Corpora; tum ſteriles exurere Sirius agros
Arebant herbae, et uictum ſeges aegra negabat.

Atque haec ſunt, quae a me dicenda erant de Veneno Peſtilentiali, per omnes ſuas, mihi quidem cognitas, cauſas, conſiderato. Fateor, multa adhuc poſſe peſtem cauſari, quae nunquam forſan ab ullo Medico uel cogitatione ipſa penetrari, poſſint, aut comprehendi.

CAPVT

Capvt Sextvm.

In specie de Venenis Febrium Acutarum, Luis Venereae, Leprae, ac Humoris Melancholici, agit.

Thes. 1. Sequuntur sporades morbi, qui, cum per uniuersum grassantur populum, a uitio aeris tenui, crasso, acri, humido, uel nimis frigido, orti, ipsissimam illam constituunt iam dictam Pestilentiam, sed, singulares cum occupent domos, inque uno uel altero priuato lare magis ludant, Pestis nomine deposito, singularem sibi adsumunt denominationem, a symptomatis extantioribus atque magis mortiferis, uel ab ipso modo contagionis, nuncupati. (*f*) Nec inter

(*f*) Morbi sporades uel sporadici, morbos uagos, omni tempore, omnique in loco euenientes, Latinis notant; *σποραδικὰ νοσήματά ἐστι*, inquit Galenvs, *in defin. med. τὰ ἐν παντὶ χρόνῳ καὶ τόπῳ γινόμενα.* Intelliguntur hinc per eosdem non saltem morbi, hoc illudue subiectum, sine contagii suspicione, affligentes, sed omnis generis morbi, specie diuersi, qui, uno eodemque tempore, more epidemiorum, plures simul inuadunt et afficiunt, ita, ut alii intermittentibus, continuis alii laborent febribus; alii ita dictis catarrhis uexentur, diarrhoea corripiat alios.

inter epidemios et populares, ſporadesque ſeu ſingularium hominum morbos, aliud eſt diſcriminis admittendum. Endemii uero, et non niſi in eodem loco contagioſi morbi, agnoſcunt aliquod ſui principium minus uolatile, ſed ab aquarum uel alimentorum ipſiusque ſoli natura dependet, nec ultra fere niſi in ſuae regionis incolas propagabiles ſunt. Sporades tamen morbi, diligentius conſiderati, eundem ortum, progreſſum, affectus, ac ſymptomata, habent, ac Peſtis ipſa, mitiora autem haec omnia, et minus ſaeuientia, perpenſisque bene cauſis, unde fuerint orti, medicina pro re nata adhiberi poteſt. Sed, quaerenda ſaepe cauſa horum morborum eſt in ipſo homine, conſideratoque ſolidorum et fluidorum diuerſo in diuerſis ſtatu, ac mutationibus bene examinatis, facile in naturam ipſius peruenitur. Hinc infantum morbi plerumque ab acido, et ſolidis flaccidis; adultorum contra ab alkali plerumque, et ſolidis ſtrictis, ſed non ſemper.

Theſ. 2. Inter morbos ſporades, a ueneno aliquo externo, uel interno ortos, praecipue eminet *Dyſenteria*, (*g*) quae ſaepe fit ex deglutita

(*g*) Dyſenteria, morbus eſt acutus, ob acutam, quae illi ordinario ſociatur, febrem, ab inteſtinorum eroſione atque inflammatione ortum trahens; unde, praeter aeſtum, ſitimque uehementem, perpetuus adeſt teneſmus, grauiſſimorum comes torminum, cui iungitur, nunc parcior, nunc

tita per oesophagum acredine aliqua, aeri immixta,

copiosior materiae mucosae, biliosae, purulentae, sanguinolentae, membranosae, excretio. Quo ipso perfacilis est dysenteriae a fluxu alui cruento chronico, a fluxu hepatico, a fluxu haemorrhoidali critico et symptomatico, cum quibus a multis dysenteria confunditur, distinctio. Ita ab AEGINETA, *l. 3. c. 42.* dysenteria, *ἕλκωσις τῶν ἐντέρων*, uocatur, sequente GALENVM, *in defin. med.* hac dysenteriae definitione usum: *δυσεντερία ἐστὶν ἕλκωσις ἐντέρων μετὰ φλεγμονῆς καὶ ἀποκρίσεως αἱματωδῶν ἢ τρυγωδῶν, ἤγε καὶ ἀποκλυσμάτων, μετὰ τοῦ δάκνεσθαι καὶ ἀλγεῖν τὴν κοιλίαν καὶ τὰ ἔντερα* Distincte omnia, omniaque perspicue, de dysenteria dicenda, hisce exposuit CELSVS, *de Medic. l. 4. c. 15.* proxima his inter intestinorum mala, tormina esse consueuerunt: *δυσεντερία* Graece uocatur. Intus intestina exulcerantur: ex his cruor manat: isque modo cum stercore aliquo semper liquido, modo cum quibusdam quasi muscosis excernitur, interdum simul quaedam carnosa descendunt. Frequens deiiciendi cupiditas, dolorque in ano est. Cum eodem dolore exiguum aliquid emittitur, atque eo quoque tormentum intenditur, idque post tempus aliquod leuatur, exiguaque requies est: somnus interpellatur: febricula oritur: longoque tempore id malum, quum inueterauerit, aut tollit hominem, aut etiamsi finitur, excruciat. Plura de genuino

mixta, cuiuscunque generis et illa ſit, ſiue ſumme acida metallica, ſiue ſumme alkalina ac putrefaciens. Interdum fit ab uuis, aliisque Pomonae donis, imprudentius et auidius comeſtis. Saepe quoque in diariis Bellicis Medicorum caſtrenſium legi, dyſenteriam ortam fuiſſe ex aquae potu ſolo. (*b*) Quod tamen cum grano

eiusdem morbi ſenſu, quo ueteres eundem acceperunt, inuenies GALENO, *in lib. Hippocratis, de artic. Comment.* 4. *et de loc. affect. lib.* 6. *cap.* 2. item, *de ſymptom. cauſis lib.* 3. *cap.* 2. TRALLIANO, *lib.* 7. *cap.* 21. apud interpretem uero *lib.* 8. *cap.* 3. et *lib.* 10. *c.* 2. apud interpretem, *lib.* 8. *cap.* 7. ACTVARIO, *lib.* 1. *de diagnoſ. pathem. cap.* 41. apud interpretem *cap.* 21.

(*b*) Dyſenteriae, potum lixiuioſum ſequentis, exemplum, affert RHODIVS, *Cent.* 2. *obſ.* 86. A potus quoque uſu, cui inhaeſerunt muſcae, cobalto enecatae, idem excitatum fuiſſe malum, teſtantur *A. N. C. Dec.* 3. *ao.* 7. *obſ.* 174. Nunquam autem ab aqua ſimplici, ſalium acrium experte, niſi improuide, poſt uehementem corporis commotionem, hauſta, dyſenteria producetur. Aqua potius ſimplex, optimum quandoque dyſenteriae remedium fuit, teſte HAGENDORNIO, *Obſeruat. med. Cent.* 2. *hiſt.* 29. *p.* 194. Circumſpectus uero ſis, in dyſenteriae cura aquam adhibens, recordando ea, quae de cura dyſenteriae per aquam frigidam admodum periculoſa, allegat, et monet FABRICIVS HILDANVS, *Cent.* 4.

grano salis accipiendum est: nam, si ante probatum sit, eiusmodi aquas acre aliquod conti-
V nere,

obs. 43. Diuersissima omnino est origo dysenteriae, multiplices sunt, a quibus eadem oritur, causae; discrepant quam maxime inter se symptomata, iam grauiorem iam leuiorem intestinorum laesionem innuentia. Dysenteriae, suppresso fluxui menstruo succedentis, historiam affert ZACVTVS LVSITANVS, *Prax. Admir. lib. 2. obs. 191.* Similem habui obseruationem in uirgine aegrota, quae maxime plethorica, suppresso fluxu menstruo, in dysenteriam incidens, accepto repetitis uicibus remedio purgante, altero ex rhabarbaro composito, altero ex pilulis Becherianis spiritu uini solutis, constante, a binis medicis ad curam requisitis, praescriptis, omissa uenae sectione, hic adeo necessaria, gangraena et sphacelo correpta, obiit. Plura de diuersa dysenteriae origine, symptomatibus, ac medela, inuenies apud PLATERVM, *obs. lib. 3. a p. 806. ad 826.* GABELHOVERVM, *Cent. 1. Cur. 45. et 50. Cent. 2. Cur. 68.* DIEMERBROECKIVM, *obs. 17. 18. 28. 29.* BARTHOLINVM, *Act. Haffn. Vol. 2. p. 138.* ZACVTVM LVSITANVM, *Prax. Admir. l. 2. obs. 20. et l. 3. obs. 91. et Med. Princ. hist. lib. 2. hist. 88. p. 335.* SALMVTHVM, *Cent. 3. obs. 55.* HAGENDORNIVM, *Cent. 2. hist. 39. pag. 195.* SMETIVM, *Misc. l. 5. Ep. 13.* BORELLVM, *Cent. 1. obs. 57. A. N. C. Dec. 1. ao. 2. obs. 44. et obs. 212. et ao. 5. obs. 237. it. Dec. 3. ao. 7. obs. 174.*

nere, uel guſtu, uel odore, artisue beneficio, explorabile, facile hoc largior; ſi uero in aquis potis nihil culpandum ueniat, crediderim, famem potius culpandam eſſe, inſolitos et ſemiputrefactos ſaepe cibos, foetoremque aeris ex tot hominum animaliumque emortuorum, aut uiuorum corporibus excitatum, uenenum praeterea atrae bilis intra uiſcera prognatum, humana, nunc uero longis itineribus, labore et calore inſolito tenuatum, atque excuſſum in canalem inteſtinorum. Incipit cum ſaeuis torminibus, ſequuntur deiectiones cruentae, febris, ſitis, dolor, ingens cruciatus, debilitas, lingua ſicca. Omnes autem deiectiones ſunt mucoſae, et fibroſae, non ſtercoroſae, ex acri, inteſtinorum uillos deglubente: cui muco ſanguis interſtinguitur purus, non tamen ſemper, eodem interim manente nomine dyſenteriae. Et, cum dyſenteriam praeceſſit rigor et horror, et calor, credibile eſt, humores calidos et acres ex ipſa ſanguinis maſſa per arterias meſeraicas in inteſtina deponi. Bene tamen diſtinguendus eſt morbus ab haemorrhoidibus apertis, uel coecis. Talis dyſenteria Ao. 1698. ex aeſtu nimio per patrium ſolum, Wermelandiam, graſſabatur, puerilem maxime aetatem, aprico gaudentem, et pecora infeſtans. Saepius hic morbus ab alkalino putrido eſt, quam ab acido.

Theſ. 2. Cui analogum eſt *Venenum Variolarum*, quae Noſtris *Koppor* dicuntur, notiſſimus ob puſtulas ſuas maiores morbus. Cum hor-

horrore et rigore inuadunt, ſicut omnes febres, quem excipit calor magnus, capitis ac dorſi dolor, uomituritio, dolor in ſcrobiculo cordis, ſtupor et ſomnolentia, interdum conuulſiones, diarrhoea in infantibus, in adultis ſaliuatio, febris, ſitis, angina, deglutitio laeſa, reſpiratio impedita, contagium, idque alkalinum uolatile ſaponaceum, aerem inficiens, infecturum mox illos, qui hoc morbo antea occupati non fuerunt. Sed, dum materia uarioloſa intro uertitur, ſubſidentibus puſtulis, phrenitides oboriuntur, anxietates, iactationes uehementes, coma ſomnolentum, haemorrhagia narium, aut mictus ſanguineus, et mors ex uiſcerum gangraena. Naturaliter autem undecimo die iudicari ſolent. Morbilli uero, Noſtris *Mesling*, ſunt puſtulae minores, tenellam infantulorum aetatem infeſtantes. Incipiunt et hi cum horrore corporis et rigore, oculis humidis, et pandiculatione: quem ſtatum nunc excipit calor, nunc frigus, idque primo die. Sed diem ſecundum febris occupat ſatis acuta, cum ſiti, lingua alba, quam *χαλάζαν* Graeci dixere, tuſſicula, capitis dolore, grauedine, et ſomnolentia. Oculi et nares lacrumant, aeger ſternutat, palpebrae ipſi paulo ante eruptionem intumeſcunt, et uomit. Saepe adiungitur diarrhoea uiridis. Plerumque quarto die erumpunt puſtulae inſtar lentium paruarum, rubrarum, quae numero et magnitudine auctae et coeuntes, racemos conſtituunt, inque uarias

rias maculas rubras grandiuſculas coaleſcunt. Partes tamen, quae aeri magis obiiciuntur, maxime occupant. Poſt eruptionem uomitus plane ceſſat, ſed tuſſis et febris ingraueſcit cum aſthmate et oculorum lacrimis, ſomno et cibi faſtidio. Vix ultra octiduum protrahuntur. Et tunc oritur difficilis peripneumonia, quae in diarrhoeam ſymptomaticam ſaepius faceſſit, aegrum necantem.

Theſ. 4. Horum quaedam leuior ſpecies eſt, *Febris Scarlatina*, quando uniuerſa cutis maculis paruis, rubris, crebris, ſed latis, interſtinguitur, aegris tamen ſaepiſſime propter hoc malum lecto non affixis, ſed febriculam fortiter ferentibus, per diarrhoeam aliquando, interdum per ſudores, critice euaneſcentem. Sic Ao. 1706. ſaeuiente calidiſſimo aeſtu, ab aequinoctio uerno in Septembrem, per totam Stockholmiam, et Vplandiae Sudermanniaeque uiciniam, uagabatur haec morbillorum leuium ſpecies, omnes fere pueros et puellas corripiens, neminem uero iugulans. Variolas autem morbilloſque, tam notum orbi noſtro iam malum, ueteribus Medicis incognitos morbos fuiſſe, multi ſibi perſuadent, et tempore demum Medicorum Arabum incoepiſſe. Ego tamen, ſaluis aliorum de hac re ſententiis, morbi hoc genus ab ipſis mundi initiis primordia ſumſiſſe, puto, ueteribusque Medicis Graecis, ſub nomine τῶν ἐξανθημάτων non ignotum fuiſſe, licet ea tempeſtate per ſimplicitatem alimento-

mentorum, maxime uegetabilium, non tam ſaeuierint, ut hodie in luxu Parentum uario, morbus ſit multo grauior.

Theſ. 5. Conſtitutio autem annorum praecedentium humida, frigida, et poſtmodum aeſtuans, multum facit in hoc negotio, unde quoque huius mali uis toties uariat. Et, quo magis propter aeris frigus perſpiranda retinentur, eo crudeliores erunt hi morbi. Maximum tamen fundamentum illis ponitur in uictu peruerſo et ludicro ipſius matris, menſiumque retentione. Infantes quoque uariis eduliis ineſcantur, et carnium praematuro uictu. Hinc uidemus, uulgarium hominum et uili trahentium uitam uictu liberos, non tam crebris, nec tam acribus affici morbillis et uariolis, quam ditiorum, uentris luxuriem uario Ignium Indicorum adparatu irritantium. Namque, quod uſus Aromatum acrium, hos non ſolum, ſed et alios omnes in ditiori gente morbos, multo peiores faciat, et curatu difficiliores, quam in miſera plebecula, uno ſolummodo condimento, fame ſcilicet, et ſale, ſuas pulticulas condiente, nullus dubito. Et, quantum ad morbillos uariolasque, reuiuiſcit forte hoc ipſo, quae exploſa hactenus, ALEXANDRI TRAIANI PETRONII, ueteris Romani Medici, *in libro de Victu Romanorum*, ſententia, qui a putredine menſtrualis alimenti, ad iſtius ſeculi genium, uariolas deduxit. Vterque autem hic morbus, eſt conatus Naturae, inutilia, im-

meabilia, et torrentem ſanguinis interrumpentia, ſegregantis ac deſpumantis. *i*) *Th. 6.*

(*i*) Antiquos, et dudum iam notos morbos, auctis atque exaſperatis ſymptomatibus, malignam cauſarum magis corruptarum indolem ſequentibus, medicis nouorum ſpecie affectuum imponere, haud rarum, nec mirum eſt, cum plures ex eorum numero minus diſtinctam tum naturalis tum praeternaturalis ſtatus cognitionem habeant. Ita omnino certum eſt, quod Hippocrati Galenoque non ignotae fuerint uariolae, ſub titulo exanthematum, iam febris expertium, iam cum eadem iunctorum, tum ſiccorum, tum pus fundentium, deſcriptae, in quo conſentientem habeo ZACVTVM LVSITANVM, *Med. Princip. hiſt. pag. 164.* Rationi hinc et experientiae maxime conſentanea HVETII ſententia, *ex Gregor. Turon. lib. 6. cap. 14.* referentis, quod uariolae iam anno 520. in Gallia obſeruatae, et hinc ab Afris non in Europam traductae fuerint. Si uero ullus eſt morbus, qui quandoque ſine cauſa timetur, et temere ſaepe negligitur, ac parui habetur, idem ſane, eſt febris uariolacea. Et, quid demum peruerſa hominum dementia, de huius mali cauſa et origine, de methodo uariolas praeſeruandi, et feliciter curandi, non excogitauit. Quid dicam de uariolarum inſitione ac tranſplantatione? pus et corruptam materiam e corpore expurgare, minime uero eidem ingerere, multo minus per uulnus inflictum inſerere decet. Diſplicet mihi pariter methodus Gundelsheimeri, *Act. Berolinenſ. Dec. 2. Vol. 2. p. 42.* recitata, qui per emetica repe-

Thes. 6. Res tamen est mira atque hactenus forte inaudita, quae sequitur. Variolosus hicce morbus, non tantum homines occupat, sed etiam in Lapponia per animalia bruta, *Rangiferos* nempe, nostris *Reenar* dictos, regnat, Lapponibus et uicinis Westerbothnicensibus *Kormsiecka* adpellatus. Estque haec sola Pestis, quam in animalibus suis supra modum reformidant Lappi, ingenti numero quotannis per hanc trucidato. Qui uero Rangiferi euaserunt, stigmata quaedam et maculas per omnem pellem ferunt, ut conspicere est in pellibus, a coriariis iam praeparatis, non aliter ac in hominibus uariolas passis scrobiculi eiusmodi conspiciuntur. Quod phaenomenon mihi retulit uir fide dignus et per omnia candidus, ZACHA-

 RIAS

tita uice oblata, uariolarum curam temere suscipiebat. Non medicus, sed purgantius, erat Gundelsheimerus. Ita peraeque iudicandum de Variolarum origine; nam absona est illorum sententia, qui uariolarum causam materialem a sanguine menstruo suppresso, quem foetus nutritioni impendi asserunt, deducunt; cum tamen foetus in utero minime sanguine, sed limpha sanguinis gelatinosa, eaque defecatissima, nutriatur. Si plura de uariolis notatu digna desideras, euolue *A. N. C. Dec. 1. ao. 4. obs. 283.* FABRICIVM HILDANVM, *Cent. 3. obs. 99. Cent. 4. obs. 28. et Cent. 6. obs. 77.* SALMVTHVM, *Cent. 1. obs. 35.* BORELLVM, *Cent. 3. obs. 10.* RHODIVM, *Cent. 1. obs. 24. et 26.* BLEGNY, *Zodiac. Gallic. ao. 1682. Febr. obs. 26.*

RIAS PLANTIN, Westerbothniensis, Philosophiae Magister, ac in Gymnasio Hernosandensi Historiarum lector. Num uero in aliis brutis praeter Rangiferos talis sit obseruatus morbus, mihi non adhuc innotuit. *k*) Si contigerit, Rangiferos hoc malo corripi tempore aestatis, uermiculis ulcera scatent, et brutum moritur.

Thes. 7. Sed febres ardentes ab infinitis paene caussis fiunt, quae pungere, secare, scindere, extenuare, aut coagulare ualent. Hinc origo interdum earundem in acido, interdum mechanico acri, interdum alkalico, quaerenda est. Magis tamen et quam saepissime fiunt ab alkalino sale, per putredinem externam uel internam orto. Aliquando retentum Perspirabile Sanctorianum, haerens in capillaribus resistentiam facit, liquidis a corde recta propulsis, et sanguinem auget; unde ex uario sanguinis ad uasa lateralia attritu calor incipit, et cor cogitur ad plurimas sed inanes systolarum repetitiones: exonerare enim se nequit, resistentibus in capillari uasorum genere perspirandis, quae materia ex mora

ra

(*k*) Variolas in aliis quoque animantibus brutis, arietibus nempe, equis, etc. obseruatas fuisse, confirmat ZACVTVS LVSITANVS, *Med. Princ. Hist. Lib.* 2. *hist.* 3. *p.* 168. Venatorum praeterea testimoniis satis constat, et capreas eidem morbo esse obnoxias, multasque eodem perire, multasque restitutas, distinctis in cute cicatricibus, et scrobiculis, atrocis morbi, quo laborarunt, signa exhibere.

ra ſtagnationis putreſcit et alkaleſcit, uariaque ſic uaſorum irritatione, febrim auget, ſanguinem reddit acriorem atque acriorem, eumque primo tenuem facit, mox coagulat.

Theſ. 8. Febres autem in uarias ſpecies diſtinguuntur, a loco, quem maxime occupant, ita dictas, uel ab alia qualitate, remanente ſemper idea et natura ipſius febris. Tales ſunt *Pleuritides*, quae oriuntur, poſtquam gelu grande fuit, et derepente calidior tempeſtas ſuperuenit. Adgrediuntur homines temperamento ſanguineo, ruſticos, et duro labori adſuetos. *l*) Plerumque inci-

(*l*) Non ſaltem huiusmodi homines magis, ob ſuccorum copiam, his morbis, prae aliis, obnoxii ſunt, ſed etiam citius iisdem pereunt, teſte HIPPOCRATE, *Coacis praenotionibus*: τῶν σωμάτων τὰ γεγυμνασμένα καὶ πυκνὰ θᾶσσον ὑπὸ τῶν πλευριτικῶν καὶ περιπλευμονιακῶν ἀπόλλυνται τῶν ἀγυμνάστων, denſa nempe et exercitationi aſſueta corpora, citius ex pleuritide et peripneumonia moriuntur, quam quae ſine exercitatione degunt, conf. SPONIVS, *nou. aphor. Sect. 3 §. 43. pag. 133. et 134.* Pleuritides uero ac peripneumoniae haud raro epidemice graſſantur, atque adeo malignae et peſtilentes ſunt, ut cum praecipiti omnium uirium proſtratione inuadentes, plurimos citiſſime, interdum ſecundo tertioue die, iugulent. Succedunt autem huiusmodi febres inflammatoriae, uti probe aduerterunt, DODONAEVS, *c. 27.* et LAELIVS a

incipiunt cum rigore, quem excipit calor, ſitis, inquies, et poſt paucas horas ingens lateris dolor punctorius, nunc uerſus omoplatam, nunc ſpinam, nunc uerſus anteriora pectoris. Adeſt tuſſis, dyſpnoea, tandemque, ſi uictum natura malum fuerit, oritur in initio diarrhoea critica, uel et obſtructum uertitur in pus bonum, coctum, atque exſpuitur. Sed, ſi contigerit, hoc pus in cauum delabi pectoris, fit empyema. Raro autem occupat pleuram, meo quidem iudicio, ſed magis pulmonem. *m) Anginae* porro *Epide-*

FONTE, *Conſult. med. 3.* repentinis et uehementibus aeris mutationibus, quando nempe magnos aeſtus ſubitum et penetrans excipit frigus, aut rigidum frigus calidior ſubito ſequitur tempeſtas, aut quando inaequalis inque dies pene ſingulos noctesque, aut quasuis fere horas aer mutatur. Talis pleuritidis epidemicae exempla, ZACVTO LVSITANO, *Med. Princ. hiſt. lib. 2. hiſt. 9. et ſequ.* VALLERIOLA, *lib. 6. obſ. 2.* CASP. *a* REIES, *lib. cit. qu. 90. A. N. C. Cent. 1. pag. 2. append.* occurrunt.

(*m*) Huic ſententiae HIPPOCRATES fauet, diuerſis in ſcriptis, imprimis autem, *libr. de locis in homine, text. 24.* aſſerens: peripneumoniam fieri ambobus pulmonum lobis offenſam ſubeuntibus, pleuritidem uero, uno duntaxat pulmonum latere, uel ſiniſtro, uel dextro, inflammatione affecto. Huius deinde ueſtigiis inhaeſit, HEROPHILVS, apud AVRELIANVM, *lib. 12. de paſ-*

Epidemicae eandem agnoſcunt, cum pleuritide, cauſam,

*ſion. cap.*25. *et lib.* 2. *acutorum cap.* 4. 6. *et* 7. peripneumoniam per tumorem in toto pulmonis corpore exiſtentem, pleuritidem uero per tumorem certae duntaxat pulmonum parti inhaerentem, deſcribens. Ab his GALENVS, et plures eundem ſequentes diſſentiunt, qui pleuritidem, membranae pleurae, coſtas intus ſuccingentis, inflammationem, dicunt. Ita enim GALENVS, *lib.* 1. *de acutis affect. cap.* 10. ratiocinatur: *ὑπὸ τῇσι πλευρῇσι καὶ τῇ ῥάχει, καὶ τῷ ἔνθον θώρηκι ἀχρὶ κλειδῶν ὑμὴν λεπτὸς, κραταιὸς, ὑπέστρωται, τοῖσι ὀστέοισι προσπεφυκὼς, ὑπεζωκὼς τοὔνομα· ὧδε, ἐπὴν φλεγμονὴ γένηται, πῦρ ξὺν βηχὶ καὶ πτυάλοισι ποικίλοισι, πλευρῖτις τὸ πάθος καλέεται.* Huic aſſerto calculum ſuum addiderunt AEGINETA, AETIVS, TRALLIANVS, et centum alii; *ἡ κυρίως πλευρῖτις*, ſcribit AEGINETA, *lib.* 3. *cap.* 33. *φλεγμονὴ τοῦ τὰς πλευρὰς ὑπεζωκότος ὑμένος ἐστὶν, ᾗ συνεδρεύει δύσπνοιά τε καὶ βὴξ, καὶ συνεχὴς πυρετὸς, καὶ πόνος δηκτικῶν ἄχρι κλειδὸς καὶ ὑποχονδρίου.* Similiter ab AETIO, *lib.* 8. *cap.* 76. *ἡ ἀκριβὴς πλευρῖτις, φλεγμονὴ τοῦ ὑπεζωκότος ἔνδοθεν τὰς πλευρὰς ὑμένος*, uocatur. Eadem fere de pleuritide leguntur apud TRALLIANVM, *lib.* 6. *c.* 1. ſcribentem: *πλευρῖτις, ἡ κυρίως πλευρῖτις· οὐ γὰρ πᾶσα ὀδύνη πλευρῆς, πλευρῖτις ὀνομάζεται· ἡ γὰρ κυρίως πλευρῖτις, φλεγμονή ἐστι τοῦ τὰς πλευρὰς ὑπε-*

cauſam, ſanguineosque occupant, praecipue uero coloris ruffi. Rigent primo horrentque, mox calent, dolent fauces, et inflammantur; et niſi ſuccurratur, homo intra breue tempus ſtrangulatur, praecluſo ſpiritu. Nec eſt periculoſior alter morbus. Vterque morbus agnoſcit cauſam, ſanguinem in uaſis minimis ſtagnantem, qui mora ſua et actione cordis attenuatus fit acer et alkaleſcens.

Theſ. 9. Rheumatiſmus autem, ſeu *Arthri-*
tis

ζωκότος ὑμένος. Obſcurata hoc modo, et tenebris abdita ſententia Hippocratis, dogma Galenicum diu ab eiusdem aſſeclis propugnabatur, donec tandem ZECHIVS, magis anatomicis demonſtrationibus, quam Galeni fidens auctoritati, contrarium euicerit, *lib. 2. de corporis humani ſtructura, atque in Append. Conſult. med. 26.* referens, et atreſtans, quod in ſectione eorum, qui pleuritide obierunt, non pleuram inflammatam, ſed pulmones cum ſua membrana et laceratos et corroſos deprehenderit. Sed hodie iam crambe decies cocta et reiecta, denuo ſub nouis et pluribus terminis, (quaſi eorum defectu laboraremus,) nempe ſub titulo pleuritidis, peripleuritidis, pneumoniae, et peripneumoniae, affertur, commendatur, cum haec omnia per diſtinctionem pleuritidis et peripneumoniae in ueram et ſpuriam, iam expedita atque exhauſta ſint.

tis uaga, et *Lumbago Rheumatica*, *n*) Nephriti-

(*n*) En abuſum terminorum technicorum! nonne rheumatiſmus idem cum catarrho notat, ſi proprietatem et originem uocum reſpicimus. Quid ſibi uult lumbago, qua, et in deſcribenda tabe dorſali, abutuntur medici? Quid arthritis uaga, febrem tum continuam, tum intermittentem, artuum dolore ſociatam uago, aut eundem febris omnis expertem, ut aliorum fert opinio, notans? Paucis: rheumatiſmus et catarrhus, ſi uim uocum attendas, unum idemque Graecis ſignificant, cum tamen eosdem affectus multi medici, terminorum et rerum ipſarum minus gnari, abſona diſtinguant ratione. Perinde igitur erit, quemcunque de his adhibeas terminum, hoc autem tibi curae cordique ſit, ut id, ſaluis aliorum iudiciis facias, ac, quae tua ſit mens, diſtincte claris exprimas uerbis, hoc eſt: *ſo verſtehe ich es, und das iſt meine Meynung.* Ita ῥεῦμα ὀφθαλμῦ allegat GALENVS, *defin. medic.* Ab AEGINETA, *lib. 3. cap. 63.* ῥευματισμὸς ὑςέρας, ὁ γυναικεῖος ῥοῦς, ὅλου τῦ σώματος ἐκκαθαιρομένυ, uocatur. Ab aliis alio iterum ſenſu, et catarrhus, et rheumatiſmus, et lumbago, intelligitur. Auctor uero noſter de catarrho uel rheumatiſmo, ſeu arthritide uaga, uti aliis placet, epidemica, praeſenti agit loco, qualem deſcribunt *A. N. C. Cent. 1. p. 3. app.* Plura de Rheumatiſmo, uide apud VIGNERIVM, *tr. de Catarrho, Geneuae, in 8uo, 1623. ed.* BAL-

phritidem ſaepe mentiens, dolore quidem omnium partium uago, noſcuntur, conſiſtitque eorum Venenum in ſale alkalino, ſeu ſanguine acri facto per iram, per quodcunque uehemens exercitium, aut potus acres inebriantes. Incipit cum horrore et torpore, quem ſequitur calor, febris, inquies, ſitis, urina rubra, ardens, pauca; hinc dolor penetrans per uarias corporis oberrans partes, finiens uero cum tumore et rubore leui iſtius partis, quam poſtremo inuaſit. Iſte autem dolor ſummus peruadit aliquando lumbarem regionem, hinc quoque Lumbago Rheumatica dicitur. Omnes autem hi morbi, hiſque ſimiles alii agnoſcunt acrem ſanguinem et putridum ac alkaleſcentem, in ipſo crebriore itu redituque ſic extenuatum, uel et ab admiſtis, aut ulcere aliquo interno forte rupto, ſuumque uirus toti ſanguinis maſſae infundente.

Theſ. 10. At in *Febribus Intermittentibus putridis, Chronicisque morbis quibusdam*, quos tum ex praegreſſa liquidi alicuius ſtagnatione et

LONIVM, *lib. de Rheumatiſmo et Pleuritide Dorſali, Pariſ. in 4to 1643. ed.* CATTIERVM, *diſſert. de Rheumatiſmo, Pariſ. in 8uo. 1653. ed.* CHICOTIVM, *de eadem materia, Pariſ. in 4to, 1656.* BLASIVM, *med. Vniuerſ. therapeut. ſpecial. l. 4. ſ. 2. c. 22.* HOEFERVM, *Hercul. medic. lib. 1. de cap. affect. cap. 5.* MENIOTTIVM, *diſſert. ed. Pariſ. in 4to, 1662.*

et putrefactione ortos esse, supponendum est, uirulentia ista non tam est spirituosa et uolatilis, maiori utpote pituitae copia inuiscata, acris tamen ualde, pro genio etiam singulari morbi sui, partesque corrumpens solidas, quia firmius eis in uiscido, tanquam per dropacem, adplicatur. Hinc *Scabies* tam contagiosa est, quia acre in uiscido haerens, firmius adhaeret, ubicunque adplicatur. Sed acredo haec multo liberior, et torrentem sanguinis sine ullo negotio adsequens in morbis conuulsiuis, *Epilepsia*, aut *Passione Hysterica*, quatenus illi a fluidis dependent, et quando uel uenena corrosiua et acria, externe aduenientia, neruos spasmodice contrahunt, uel abscessus sui ulcus putridum internum, ex bono demum pure per actiones uitae, alkalescens, forte reclusum, acerba sui purulentia sanguini, ut iam modo dictum, reaffusa, uasorum systema nerueum grauiter adficit, aut quando acidum aliquod in primis uiis et abdominis glandulis collectum, eosdem effectus producit, praecipue in infantibus. Id autem de infantum conuulsionibus obseruatum est ab HIPPOCRATE, *de Morb. Sacr. n. 10.* quod, si fuerint ulcerosi, scabiosi, saliuosi, mox post natiuitatem, liberentur a morbo comitiali, ceteri secus. *o*)

Thes.

o) Huc quoque respexit HIPPOCRATES, *Sect. 5. aphor.* 7. hisce usus: τὰ ἐπιληπτικὰ, ὁκόσοισι πρὸ τῆς ἥβης γίγνεται, μετάστασιν ἴσχει. ὁκό-

Thes. 11. Lues uero *Venerea*, Scortatorum et uagae Veneris flagellum, Venenum gerit pariter

---

σοισι δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων γίγνεται, τελέοισι τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει, quibus nempe epilepsiae ante pubertatem contingunt, mutationem habent; quibus uero accidunt uiginti quinque annos natis, his plerumque commoriuntur. Vnde idem, iam alio loco, epilepsiae auxilium, infantes affligentis, ab aetatis mutatione, mutantis, cum crescente solidorum robore, malam humorum qualitatem, illudque, quod corporis bonae infestum est dispositioni, eliminantis, deducit, *sect. 2. aphor. 45.* scribens: τῶν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νέοισιν ἀπαλλαγὴν, αἱ μεταβολαὶ, μάλιστα τῆς ἡλικίης, καὶ τῶν βίων, ποιέουσιν. Si uero in ullo alio morbo, multa, nondum satis perspecta, mirandaque, et rimanda accuratius, occurrunt, idem sane, est epilepsia. Epilepsiae epidemicae historiam relatam legimus, *A. N. C. Cent. 1. pag. 7. append.* Exemplis epilepsiae, a diuersissimis causis ortae, ac uariam originem sedemque agnoscentis, libri medicorum sunt referti, et nihilo secius, specifica antepileptica non statuuntur modo, sed laudantur etiam, ac promiscue adhibentur. Et certe, si ulla alia, epilepsiae, curatu difficilis, ne dicam, impossibilis, est causa, eadem optimo iure a neglecto rationali, quod radicalis huius morbi cura postulat, examine, et temerario ita dictorum antepilepticorum abusu, deriuanda est.

riter alkalinum, acre putrefactiuum, uiſcido implicitum, ſerum ſanguinis in pituitam tenacem coagulans. Quam uariis ingrediatur uiis, quamque diuerſis ſtipetur ſymptomatis, pleni ſunt auctorum libri, atque ipſe ſingula fere congeſſi in tractatulum, Gothico idiomate exhibitum. Primum autem ſe ſcripſiſſe fatetur PETRVS PINCTOR, *de Morb. Gall. foed. et occult. cap.* 22. Hac tempeſtate, cum morbus quam maxime per impuros concubitus propagetur, hoc fere modo incedit: facto coitu, uerpus primo prurit, dein calet, hinc inflammatur, mox dolet uehementer, ac ſi uinculo conſtringeretur. Exit dein pus ex urethra luteum, uiride, coeruleum, cum dolore acerbo, quando urina mitti debet. Atque dum intra hos continetur cancellos, gonorrhoea audit uirulenta. Quae, ſi non curetur probe, excreſcunt cancri, uerrucae, phimoſes, paraphimoſes. Fiunt et cancri, nulla ante facta gonorrhoea, in calidioribus. Hinc bubones, Gallis *Poullains*, fiunt. Teſtes quoque ſaepe tument, dolent, inque ulcera faceſſunt. Tum carunculae in urinario meatu quibusdam, eroſio urethrae, incontinentia urinae, aliaque uicinis partibus incommoda.

Theſ. 12: Hinc morbus in membra defertur, cum dolore artuum mediorum, utpote ſolidiſſimorum, et flexurarum rigiditate. Hinc cartilagines glandulis refertas naſi palatique infeſtat. Mox in oſſibus mediis cariem producit,

maxime cranii. Puſtulae ubique diſperſae, maxime in fronte, et apoſtemata peſſimi moris in oſſibus. Fiunt quandoque in morbo conſummato inueteratoque nodi tophique obſcure dolentes primo, magis deinde et acutius, ſupremaque corrumpentes. Facies foede pallet, liuetque, os foetet, raucedo uocis, et alui oritur conſtipatio. Id tamen iuxta tenendum eſt, ipſum contagium non fieri, quam diu uirile membrum inflammatione erecta laborat, ſed, quando flacceſcere incoepit. Hinc illi, qui inſtar paſſerum, uel canis e Nilo bibentis, breuiſſime ſeſe abſoluunt, rariſſime inficiuntur: hi uero, qui inebriaminibus turgidi, uenerem diutius flaccido membro protrahunt, creberrime poenas incurrunt. *p*) *Thes.*

(*d*) Facilius quidem contagium uenereum membro uirili, iam flacceſcenti, ſi agitatio illius attritusque, (quod tamen uix tum poſſibile,) diutius protrahatur, inſinuari, credibile eſt. Quo rigidior uero mentula, quo feruidior et diuturnior coitus, eo facilior mentulae uaginaeque uterinae inflammatio, inflammatae exulceratio, exulcerationemque ſequens puris male colorati, maleque olentis, excretio, uti hoc modo, ſine contagio, ex nimio ueneris uſu, gonorrhoeam uirulentam, et luem ueneream generari, generatamque fuiſſe, neonuptorum exemplo, PLATERVS, *obſ. lib. 3. p. 672.* et multis aliis hiſtoriis, CASP. a REIES, *lib. cit. qu. 59.* VALESIVS, *in Epidem. Comm. 22. et 4. eiusd. text. 131.* ZACV-

Thes. 13. Poteſt etiam aliquando contingere, maſculinum membrum non leuem recipere inflammationem, ex ſucco quodam acerrimo, ab ipſis uaginae muliebris glandulis exſtillante, cum mulierculae *Furore Vterino* laborare dicuntur. Eſt hic ſuccus, qui Venerem concitat immodicam in foeminis, obſeruauitque nobiliſſ. atque experientiſſimus D. D. IOANNES *van* HOORN, Phyſicus Stockholmenſis, et in arte obſtetricia perititſimus, fuiſſe hanc lympham adeo interdum acrem, ut inſtar ueſicatorii femora delabens excoriarit, ſalſalmentorumque

 ueterum

TVS LVSITANVS, *Med. Princ. Hiſt. lib. 1. hiſt. 36.* confirmant. Vnde, quo calidius eſt, quo homines uitam degunt, clima, quo acriora ſunt, quibus utuntur, alimenta et potulenta, eo facilius hic morbus, ſine contagio antegreſſo, contrahitur. Hinc lues uenerea, endemium Indiae incolis eſt malum, teſtibus HERNAND *de* OVIEDO, *Hiſt. Gener. Indiae, lib. 17.* et FERDINANDO CORTESIO, *Relat. tert.* Hinc Galli, Itali, etc. adeo frequenter hoc morbo afficiuntur, certo, quod in eosdem optime quadrat, FRACASTORII effato, ita *de Syphilide* canentis: illinc namque ferunt aeterna labe per omnes id morbi regnare urbes, paſſimque uagari perpetuo coeli uitio, atque ignoſcere paucis. Prae reliquis uero notanda ſunt, quae de lue uenerea pennatorum ac piſcium epidemica, *A. N. C. Dec. 3. ao. 5. 6. obſ. 170.* habent.

ueterum retulerit odorem, ut asserit, *Mirabil. Omnipot. circa Generat. Hum. p. m. 11.*

Thes. 14. Vnum autem signum praesentis luis antefero reliquis, icteritium scilicet faciei et manuum colorem, seu ex luteo pallentem, oculosque cauos cum circulo liuido, et phtisin. Quo pertinet etiam raucedo et catarrhus, ad quamcunque lunae quadram, et tempestates paulo frigidiores, orta. Diutinum momentaneo bono succedens malum! Vnde liquet, hoc uenenum esse alkalinum, cum idem signum ex omnium animalium uenenis habeatur. Atque isto lutescente faciei colore plures detexi lues perfectas et gonorrhoeas, aegris licet multa in initio praetendenibus. Et, sicut mihi nullus e recentioribus negauerit Medicus, acre huius morbi esse alkalinum, uiscidis implicitum, ita in hoc morbo omnia symptomata testantur, humores inde coagulari. Quid enim bubones inguinales, quid axillares, et aurini, aliud notant? quid color faciei pallido-luteus, quam serum in glandulis ex coagulo stagnare? Sic refert NICOLAVS MASSA, *Epist. 30. Tom. I.* in cadaueribus lue uenerea demortuorum se reperisse pituitam per uenas albam, sanguinis rubri portionem longe superantem. Et MARCELLVS DONATVS, *Med. Histor. Mirab. lib. 1. c. 4. p. m. 46.* scribit, se pluries obseruasse, sanguinem leprosorum et cachecticorum per uenam emissum, pyxideque collectum,

ctum, ita in albam concreuisse pituitam, ut uix sexta parte sanguis ruber remanserit, eamque tam duram, et glutinis instar uiscidam, ut uix cultro scindi posset, nullumque, cui talis fuerit sanguis, morbo liberatum fuisse.

Thes. 15. Virus hoc uenereum per multos annos latitat, saepe per aliquot menses, nec nisi compotatione forti interdum erumpit ac protruditur. Sic noui duos Ao. 1709. qui mense Decembri praeterlapsi anni, ut affirmabant fideliter, exercita impura uenere, adspersi contagio fuerunt; sed non prius erupit, quam mense Martio sequenti, cum alter conuiuio funebrali largius exceptus fuisset, alter largiore uini Rhenani sacharati potu incaluisset, reiecta quamuis frustra initio causa in calcem uiuam, sacharo inexistentem, cuius lapilli urethram lacerassent. *q*) Aucta enim per inebri-

 ans

q) Vnde patet, quod uini ac ueneris coniunctio hic pessima sit, maximeque dirae huic lui exci tandae faueat. Patet hinc pariter, quod, cum ordinario, mox altero tertioue die a coitu impuro, gonorrhoea uirulenta suis se manifestet signis, in aliis contra, phlegmaticis praesertim, miasma uenereum uiscido prostatarum humori inuolutum, diu, omni quasi agendi potentia destitutum, delitescat, donec tandem, accedente fortiore motu atque attritu, e uiscido euolutum, in actum deducitur; nam, licet et urethra, et uesciculae seminales, in gonorrhoea simul afficiantur, se

ans ui cordis et arteriarum, uaſa omnia, licet lon-

dem tamen huius mali frequentiſſime conſtituunt glandulae proſtatae, quae exinde haud raro eroduntur, eroſae occalliſantur, occalliſatae cauſam ſterilitatis immedicabilis conſtituunt. Hoc modo in aegrotis uirulenta extinctis gonorrhoea, ulcera et cicatrices proſtatarum deprehendit VIRSVNGIVS, quorum deſcriptio *A. C. N. Dec. 2. Ao. 4. obſ. 20.* inſerta reperitur. Praeterea ex adductis demonſtratur, quod contagium uenereum, in aliis lenti, acuti in aliis naturam ueneni obtinens, non uno eodemque omnes aegros affligat modo. Vnde auctoris mei ſententiae, *theſi 14. antecedenti huius capitis*, propoſitae, non ſubſcribere poſſum, qui icteritium faciei ac manuum colorem, ſeu ex luteo pallentem, oculosque cauos cum circulo liuido, et phtiſin, in dignoſcenda et ab aliis morbis diſtinguenda lue uenerea, ceteris ſignis praefert; cum eadem omnia in uirginibus, plane inſontibus, menſium obſtructione, aut parciore menſtrui excretione ſanguinis laborantibus, inueniamus, ita ut eaedem deinceps, contracto matrimonio, ac reſeratis per coitum poris cryptisque uterinis, optimum habitum floridumque faciei colorem adipiſcantur. Contrarium aduerti in uiris foeminisque hac dira ſordidaque lue infectis, in quibus perſaepe nullum pallorem, nullam maciem, ſed pleniorem corporis conſtitutionem, cum facie rubicunda, obſeruaui, et nihilo ſeci-

longius diſſita, id roboris acquirunt, ut quascunque acredines alicubi haerentes, laceſſant, faciantque agere, ante immobiles. Atque ſic iuxta Poetam, *lib. 7. Metamorph.*

Gaudia principium noſtri ſunt ſaepe doloris

Perinde autem eſt, ſiue orta ſit lues primum in obſidione Neapolitana, ſiue ueteribus cognita, r) uel et, ut alibi demonſtraui, primordia

us partes genitales bubonibus, ulceribus ſordidis et ſebaceis ſcatebant; nimium igitur ne crede colori, auerſans ſacrificuli illius iudicium, famoſam meretricem, dira hac lue extinctam, pulchrae puerperae laudibus per uniuerſam urbem celebrantis.

r) De origine huius mali tantus eſt diſſenſus, ut alii recentibus idem annumerando, iam a Neapolitanis, iam a Gallis, primordia eiusdem deducant, alii obſoletum et antiquis cognitum morbum eſſe dicant, alii cum LEONICENO, *lib. 2. de morb. contagioſ. cap. 12.* et FRACASTORIO, *de morbo gallico, c. 7.* aſſerant: luem hanc in ſui exortu epidemicam fuiſſe, et cauſam habuiſſe communem, cum illius initio, ſenes, uiri, foeminae, pueri, puellae, ſine diſcrimine, hoc morbo afficerentur; et, uti ſentit FRCASTORIVS, impoſſibile uidetur, tam paruo tempore contagionem, quae alioquin ſegnis eſt, tot terras et diſtantes regiones peragrare potuiſſe, cum in Hiſpania, Gallia, Italia, Germania, et in tota Scythia ferme, uno eodemque tempore apparuiſſet. Quemadmo-

ſua debeat nefandae Sodomiae, homines inter et cercopithecos exercitae, id tamen uerum ex

dum uero ambabus largior manibus, malum hoc, cum aucta hominum libidine atque intemperantia, auctum fuiſſe, imo, uti certum, morbum hunc, alias particularem et ſporadicum, epidemium, ex contagio latius ſerpente, factum fuiſſe, ita nullus dubito cum CAMPEGIO, *l. 2. Prax. c.12.* LANGIO, *l.1. epiſt.42.* VALESIO, *4. epidem text. 1. et 6. eiusdem Sect. et text. 4.* ZACVTO LVSITANO, *Med. Princip. Hiſt. l. 1. hiſt. 70. p.122 et hiſt. 73. pag. 124.* aſſerere, Hippocrati, Galeno, aliisque antiquis auctoribus, iam notum perſpectumque fuiſſe hunc morbum. Nec leuior unquam mihi uiſa fuit obiectio, a SENNERTO, *c. 1. de lue uenerea*, contra Valeſii aegrotum, *ex 4to Epidem.* allegatum, formata, nitens febris, qua idem ſimul laborauit, praeſentia; cum omnis generis febres, putridae praeſertim ab antiquis dictae, luem uenerеam, comitentur. Vt alia taceam exempla, PLATERVM, ſaltem allegabo, *Obſeruat. lib. 3. p. 676.* referentem, quod aegrotus, gallico affectus morbo, ſimul quartana laborauerit. Irridet et perſtringit quam maxime IVVENALIS, *lib. 1. Satyr. 2. uerſ. 11. ad 13.* huiusmodi aegrotos, qui ex impuro coitu mariſcas contraxerunt, ita canens: hiſpida membra quidem et durae per brachia ſetae, promittunt atrocem animum: ſed podice laeui, caeduntur tumidae, ridente medico, mariſcae.

ex phaenomenis elicitur, essentiam morbi consistere in putrido miasmate, hoc est, in alkali uiscidis implicato. Prorsus ut et hoc ipso sententiae priori meae ualedicam, qua demonstrare uolebam ex aliorum sententiis, in acido praeternaturali fundari, quod tamen adhuc non intelligo. Sed putant quidam, ex uenere promiscua, uehementius exercita, retentoque in ebriis semine, adeo uirile membrum a tot ictibus retundi, ut inde oriatur inflammatio, in suppuratum tendens, albamque euomens pituitam: quod quidem non nego fieri aliquando, licet reliqua symptomatum caterua non facile hinc repeti queat.

Thes. 16. Venenum etiam leprae ac elephantiasis, quam optime cum hoc ueneno congruit, ut facile distingui non possit, morborum quidem in nostra Patria rarius occurrentium, sed Aegyptiis et Graecis frequentissimorum. Atque, ut apud illos ex piscium praecipue uictu oriebatur malum, sic apud nostrates isto cibi genere plus inescatos saepe occurrit, quamuis in nostro climate ob frigus rariores sint isti morbi. Ex insulis tamen Iniensibus Paroeciae in Finlandia Tafffalensis, quotannis octo uel decem in nosocomium Neguense mittuntur lepra affecti. Idem fit ex insulis iuxta littus Nylandiae positis, unde mittuntur Helsingforsa, ubi magno satis numero uisuntur. Adficiuntur autem hoc nefando malo propter uictum piscosum. Halecum enim minorum, Nostris *Stroem-*

ling, comeſtis iam carnibus, oſſa in certa colligunt uaſa, quibus ſerum lactis et aquam ſuperfundunt. Putreſcit haec miſcela, et tamen bibunt, ſuisque dant animantibus. Nec abludit potionis genus, quod Eſthlandi, Liuoni, Curlandi, et Lithuani ruſtici *Tara* dicunt. At non tantum per haec alimenta in tam periculoſos incidunt morbos, ſed lardum quoque phocarum, Noſtris *Sioelſpeck*, comedunt, unde mera fit lepra et elephantiaſis, acris et uiſcidus ſanguis, atque diſpoſitio totius corporis in putrilaginem.

Theſ. 57. Dabo exemplum unum alterumue mihi oblatum. PETRVS HOEK, nauta, ex oppidulo Vplandiae Enekopia oriundus, uiginti annorum, ſtaturae breuis, anno 1709. menſe Auguſto, in noſocomium Sarinpeenſe, ex naui, *Rewal* dicta, defertur, puſillanimis, pipiens inſtar pulli, oculis cauis, humidis, fronte rugoſa, labiis tumidis, lingua nigra, macie corporis, ſquamis et rugis per totum corpus inſignibus, gutta roſacea in fine naſi, foetore maximo, uix perferendo, caſu capillorum, uultu horrendo et terribili, uoce rauca, procliuitate in ſomnum, appetitu fere canino. Solum quidem in hoc morbo remedium in ſaliuatione poſitum noui, ſed prae debilitate non ſuſtinere uiſus eſt. Hinc antalkalinis ſummis pugnabam, ſpiritu nempe ſulphuris, uitriolique, et aceto mellito. In ſanguine ſignum habere nequibam, puto tamen acidis

acidis efferuefcere debuiffe. Nam de balneo ex fanguine humano, Aegyptiacis Regibus in Elephantiafi confueto, nihil dico, cuius meminit PLINIVS, *lib. 26. cap. 5.* Omnia tamen in uanum: namque d. 4. Septembr. decidere fquamae aliquot magnae, partemque carnis fecum aufferre coeperunt, praefertim in femoribus. Digiti omnes pedum exulcerati; ungues retorridi et recurui, debilitas fumma, d. 5. eiecit per anum fex albos longosque uermiculos, ob putredinem fummam forte erumpentes, ficuti pediculi aliaque animalcula, quae putridas carnes non rodunt, a cadaueribus omnium animalium moribundorum abeunt. Die uero 10 fub uefperam miferabili mortis genere confumtus periit. Pariter Ao. 1710. menfe Augufto, ex naue bellica, *Liefland,* in Nofocomium Sarinpeenfe defertur, miles pedeftris, Köhlerianae Legionis, Martinus Hane, Dalius, torua facie, oculis humidis, labiis craffis, cruftis placentiformibus per brachia, dorfum, femora, et tibias difperfis, ac macie infigni corporis, et re bene penfitata faliuali committitur curationi, et fanatur, licet difficulter. Et, uel notiffima uulgi Wermelandici fabula eft, canes ex efu fanguinis humani, forte eiecti, incidere in fcabiei quoddam peffimi genus, quod *Sielfaten* nominant, cum tanto pruritu, ut magna frufta ex lateribus ipfi dentibus dilanient, fcabiofi in ceteris. Aegyptiis certe morbus eft frequens, ex uifcidis alimentis lentium, carnium afininarum,

cochlea-

ueterum retulerit odorem, ut afferit, *Mirabil. Omnipot. circa Generat. Hum. p. m. 11.*

Thes. 14. Vnum autem signum praesentis luis antefero reliquis, icteritium scilicet faciei et manuum colorem, seu ex luteo pallentem, oculosque cauos cum circulo liuido, et phtisin. Quo pertinet etiam raucedo et catarrhus, ad quamcunque lunae quadram, et tempestates paulo frigidiores, orta. Diutinum momentaneo bono succedens malum! Vnde liquet, hoc uenenum esse alkalinum, cum idem signum ex omnium animalium uenenis habeatur. Atque isto lutescente faciei colore plures detexi lues perfectas et gonorrhoeas, aegris licet multa in initio praetendenibus. Et, sicut mihi nullus e recentioribus negauerit Medicus, acre huius morbi esse alkalinum, uiscidis implicitum, ita in hoc morbo omnia symptomata testantur, humores inde coagulari. Quid enim bubones inguinales, quid axillares, et aurini, aliud notant? quid color faciei pallido-luteus, quam serum in glandulis ex coagulo stagnare? Sic refert NICOLAVS MASSA, *Epist. 30. Tom. I.* in cadaueribus lue uenerea demortuorum se reperisse pituitam per uenas albam, sanguinis rubri portionem longe superantem. Et MARCELLVS DONATVS, *Med. Histor. Mirab. lib. 1. c. 4. p. m. 46.* scribit, se pluries obseruasse, sanguinem leprosorum et cachecticorum per uenam emissum, pyxideque colle-

ctum,

ctum, ita in albam concreuisse pituitam, ut uix sexta parte sanguis ruber remanserit, eamque tam duram, et glutinis instar uiscidam, ut uix cultro scindi posset, nullumque, cui talis fuerit sanguis, morbo liberatum fuisse.

Thes. 15. Virus hoc uenereum per multos annos latitat, saepe per aliquot menses, nec nisi compotatione forti interdum erumpit ac protruditur. Sic noui duos Ao. 1709. qui mense Decembri praeterlapsi anni, ut affirmabant fideliter, exercita impura uenere, adspersi contagio fuerunt; sed non prius erupit, quam mense Martio sequenti, cum alter conuiuio funebrali largius exceptus fuisset, alter largiore uini Rhenani sacharati potu incaluisset, reiecta quamuis frustra initio causa in calcem uiuam, sacharo inexistentem, cuius lapilli urethram lacerassent. q) Aucta enim per inebri-

q) Vnde patet, quod uini ac ueneris coniunctio hic pessima sit, maximeque dirae huic lui excitandae faueat. Patet hinc pariter, quod, cum ordinario, mox altero tertioue die a coitu impuro, gonorrhoea uirulenta suis se manifestet signis, in aliis contra, phlegmaticis praesertim, miasma uenereum uiscido prostatarum humori inuolutum, diu, omni quasi agendi potentia destitutum, delitescat, donec tandem, accedente fortiore motu atque attritu, e uiscido euolutum, in actum deducitur; nam, licet et urethra, et uesciculae seminales, in gonorrhoea simul afficiantur, se

longius dissita, id roboris acquirunt, ut quascunque acredines alicubi haerentes, lacessant, faciantque agere, ante immobiles. Atque sic iuxta Poetam, *lib. 7. Metamorph.*

Gaudia principium nostri sunt saepe doloris

Perinde autem est, siue orta sit lues primum in obsidione Neapolitana, siue ueteribus cognita, r) uel et, ut alibi demonstraui, primordia

us partes genitales bubonibus, ulceribus sordidis et sebaceis scatebant; nimium igitur ne crede colori, auersans sacrificuli illius iudicium, famosam meretricem, dira hac lue extinctam, pulchrae puerperae laudibus per uniuersam urbem celebrantis.

r) De origine huius mali tantus est dissensus, ut alii recentibus idem annumerando, iam a Neapolitanis, iam a Gallis, primordia eiusdem deducant, alii obsoletum et antiquis cognitum morbum esse dicant, alii cum LEONICENO, *lib. 2. de morb. contagios. cap.* 12. et FRACASTORIO, *de morbo gallico, c.* 7. asserant: luem hanc in sui exortu epidemicam fuisse, et causam habuisse communem, cum illius initio, senes, uiri, foeminae, pueri, puellae, sine discrimine, hoc morbo afficerentur; et, uti sentit FRCASTORIVS, impossibile uidetur, tam paruo tempore contagionem, quae alioquin segnis est, tot terras et distantes regiones peragrare potuisse, cum in Hispania, Gallia, Italia, Germania, et in tota Scythia ferme, uno eodemque tempore apparuisset. Quemadmo-

ſua debeat nefandae Sodomiae, homines inter et cercopithecos exercitae, id tamen uerum ex

---

dum uero ambabus largior manibus, malum hoc, cum aucta hominum libidine atque intemperantia, auctum fuiſſe, imo, uti certum, morbum hunc, alias particularem et ſporadicum, epidemium, ex contagio latius ſerpente, factum fuiſſe, ita nullus dubito cum CAMPEGIO, *l. 2. Prax. c. 13.* LANGIO, *l. 1. epiſt. 42.* VALESIO, *4. epidem text. 1. et 6. eiusdem Sect. et text. 4.* ZACVTO LVSITANO, *Med. Princip. Hiſt. l. 1. hiſt. 70. p. 122 et hiſt. 73. pag. 124.* aſſerere, Hippocrati, Galeno, aliisque antiquis auctoribus, iam notum perſpectumque fuiſſe hunc morbum. Nec leuior unquam mihi uiſa fuit obiectio, a SENNERTO, *c. 1. de lue uenerea*, contra Valeſii aegrotum, *ex 4to Epidem.* allegatum, formata, nitens febris, qua idem ſimul laborauit, praeſentia; cum omnis generis febres, putridae praeſertim ab antiquis dictae, luem uenercam, comitentur. Vt alia taceam exempla, PLATERVM, ſaltem allegabo, *Obſeruat. lib. 3. p. 676.* referentem, quod aegrotus, gallico affectus morbo, ſimul quartana laborauerit. Irridet et perſtringit quam maxime IVVENALIS, *lib. 1. Satyr. 2. uerſ. 11. ad 13.* huiusmodi aegrotos, qui ex impuro coitu mariſcas contraxerunt, ita canens: hiſpida membra quidem et durae per brachia ſetae, promittunt atrocem animum: ſed podice laeui, caeduntur tumidae, ridente medico, mariſcae.

ex phaenomenis elicitur, essentiam morbi consistere in putrido miasmate, hoc est, in alkali uiscidis implicato. Prorsus ut et hoc ipso sententiae priori meae ualedicam, qua demonstrare uolebam ex aliorum sententiis, in acido praeternaturali fundari, quod tamen adhuc non intelligo. Sed putant quidam, ex uenere promiscua, uehementius exercita, retentoque in ebriis semine, adeo uirile membrum a tot ictibus retundi, ut inde oriatur inflammatio, in suppuratum tendens, albamque euomens pituitam: quod quidem non nego fieri aliquando, licet reliqua symptomatum caterua non facile hinc repeti queat.

Thes. 16. Venenum etiam leprae ac elephantiasis, quam optime cum hoc ueneno congruit, ut facile distingui non possit, morborum quidem in nostra Patria rarius occurrentium, sed Aegyptiis et Graecis frequentissimorum. Atque, ut apud illos ex piscium praecipue uictu oriebatur malum, sic apud nostrates isto cibi genere plus inescatos saepe occurrit, quamuis in nostro climate ob frigus rariores sint isti morbi. Ex insulis tamen Iniensibus Paroeciae in Finlandia Tafffalensis, quotannis octo uel decem in nosocomium Neguense mittuntur lepra affecti. Idem fit ex insulis iuxta littus Nylandiae positis, unde mittuntur Helsingforsa, ubi magno satis numero uisuntur. Adficiuntur autem hoc nefando malo propter uictum piscosum. Halecum enim minorum, Nostris *Stroem-*

ling, comeſtis iam carnibus, oſſa in certa colligunt uaſa, quibus ſerum lactis et aquam ſuperfundunt. Putreſcit haec miſcela, et tamen bibunt, ſuisque dant animantibus. Nec abludit potionis genus, quod Eſthlandi, Liuoni, Curlandi, et Lithuani ruſtici *Tara* dicunt. At non tantum per haec alimenta in tam periculoſos incidunt morbos, ſed lardum quoque phocarum, Noſtris *Sioelſpeck*, comedunt, unde mera fit lepra et elephantiaſis, acris et uiſcidus ſanguis, atque diſpoſitio totius corporis in putrilaginem.

Theſ. 57. Dabo exemplum unum alterumue mihi oblatum. PETRVS HOEK, nauta, ex oppidulo Vplandiae Enekopia oriundus, uiginti annorum, ſtaturae breuis, anno 1709. menſe Auguſto, in noſocomium Sarinpeenſe, ex naui, *Rewal* dicta, defertur, puſillanimis, pipiens inſtar pulli, oculis cauis, humidis, fronte rugoſa, labiis tumidis, lingua nigra, macie corporis, ſquamis et rugis per totum corpus inſignibus, gutta roſacea in fine naſi, foetore maximo, uix perferendo, caſu capillorum, uultu horrendo et terribili, uoce rauca, procliuitate in ſomnum, appetitu fere canino. Solum quidem in hoc morbo remedium in ſaliuatione poſitum noui, ſed prae debilitate non ſuſtinere uiſus eſt. Hinc antalkalinis ſummis pugnabam, ſpiritu nempe ſulphuris, uitriolique, et aceto mellito. In ſanguine ſignum habere nequibam, puto tamen acidis

acidis efferuescere debuisse. Nam de balneo ex sanguine humano, Aegyptiacis Regibus in Elephantiasi consueto, nihil dico, cuius meminit PLINIVS, *lib. 26. cap. 5.* Omnia tamen in uanum: namque d. 4. Septembr. decidere squamae aliquot magnae, partemque carnis secum aufferre coeperunt, praesertim in femoribus. Digiti omnes pedum exulcerati; ungues retorridi et recurui, debilitas summa, d. 5. eiecit per anum sex albos longosque uermiculos, ob putredinem summam forte erumpentes, sicuti pediculi aliaque animalcula, quae putridas carnes non rodunt, a cadaueribus omnium animalium moribundorum abeunt. Die uero 10 sub uesperam miserabili mortis genere consumtus periit. Pariter Ao. 1710. mense Augusto, ex naue bellica, *Liefland*, in Nosocomium Sarinpeense defertur, miles pedestris, Köhlerianae Legionis, Martinus Hane, Dalius, torua facie, oculis humidis, labiis crassis, crustis placentiformibus per brachia, dorsum, femora, et tibias dispersis, ac macie insigni corporis, et re bene pensitata saliuali committitur curationi, et sanatur, licet difficulter. Et, uel notissima uulgi Wermelandici fabula est, canes ex esu sanguinis humani, forte eiecti, incidere in scabiei quoddam pessimi genus, quod *Sielfaten* nominant, cum tanto pruritu, ut magna frusta ex lateribus ipsi dentibus dilanient, scabiosi in ceteris. Aegyptiis certe morbus est frequens, ex uiscidis alimentis lentium, carnium asininarum,

cochlea-

cochlearum, salsamentorum, pisciumque, accedente coeli aestu feruido, sanguinem exassante. *s*)

Thes.

s) Elephantiasis frequenter luis uenereae uel neglectae, uel peruersa ratione alcalinis exasperatae, soboles, uix alia extirpari potest ratione, quam mercurii dulcis rite parati usu, adiunctis simul diluentibus, frequenter et uberiori copia calide hauriendis; alcali quippe acerrimum putrefactiuum, pituitae uitreae inhaerens, et hinc difficulter ex partibus affectis remouendum, peccat. An uero tantum sit discrimen inter elephantiasin, quae alias lepra Arabum audit, atque inter lepram Iudaeorum, cuius *Leuitic. 13. et 14.* fit mentio, mihi omnino dubium uidetur; nam, peraeque contagium leprae Arabum, per uestes, aliasque res propagatur, uti alias de lepra Iudaeorum relatum legimus. Quod autem lepra Iudaeorum per Sacerdotes curata fuerit, hinc factum esse iudico, quia Sacerdotes Iudaei simul medicorum fungebantur munere, quod contra RANCHINI opinionem, *libro de lepra, dialecto gallica edito*, propositam, tenendum. Quicquid uero sit, hoc omnino certum est, quod abusus remediorum acrium in subiectis siccioribus, putrido succo iam infectis, ansam et materiam huic morbo praebeat, uti idem ex peruerso ligni quaiaci usu fieri, PALMARIVS, Medicus antiquus Parisiensis, *libro de septem morbis contagiosis*, *pag. 211.* testatur. conf. *dissertatio nostra, de rite perqui-*

Thes. 18. Praeclare HIPPOCRATES, *de Nat. Hom. n. 2.* infit: si unum esset homo, nunquam sane doleret. *t*) Atque hoc uerissime: nam, si consideremus, uasorum multitudinem, combinationem mirificam, teneritudinem, situm, motum; fluidorum uero figuram, molem, naturam, et diuersitatem motus in singulis fere particulis, non potest non homo ex tot diuersis coagmentatus principiis, uariis quoque morbis obnoxius esse. Et, quod attinet solida; adeo illa saepe adficiuntur, ut morbos

---

renda morborum origine, cap. 17. a. pag. 49. ad 53. A. N. C. Dec. 2. Ao. 2. obs. PLATERUS, *obs. lib. 3. p. 665.* ZACUTUS LUSITANUS, *Medic. Princip. Hist. lib. 6. hist. 1. p. 907. et hist. 2. p. 912.*

t) Hanc suam sententiam ulterius HIPPOCRATES illustrat, *lib. de ueter. medic.* sequentem in modum de causis morborum materialibus, ab humorum mala qualitate ac quantitate arcessendis, differens: *Ἔνι ἀνθρώπῳ καὶ πικρὸν, καὶ ἁλμυρὸν, καὶ γλυκὺ, καὶ ὀξὺ, καὶ στρυφνὸν, καὶ πλαδαρὸν. ὅταν δέ τι τουτέων ἀποκριθῇ, καὶ αὐτὸ ἐφ᾽ ἑαυτοῦ γένηται, τότε καὶ φανερόν ἐστι, καὶ λυπέει,* homini nempe inest amarum, et salsum, et dulce, et acidum, et acerbum, et insipidum; ubi uero horum quippiam separatum fuerit, hoc est, prae altero, uel quantitate, uel qualitate excedat, et dominium obtinuerit, tunc conspicuum fit, et molestiam creat. conf. SPONIUS, *lib. c. Sect. 2. §. 10. p. 59. et 60.*

morbos relinquant haereditarios, nullo phar-
maco auerruncandos, podagram nempe, cal-
culum, epilepſiam, phtiſin pulmonarem, ali-
osue. Fluida uero tantam aliquando ſubeun-
mutationem, ut naturam induant ipſiſſimi ue-
neni. Namque non eſt dictu abſonum, anti-
quam recoquendo crambem, humores intra
uiſcera ſtagnantes humana, in id ſaepe acredinis
exaltari, ut mitiora non efficiant ſymptomata
quam ipſa adſumta naturaliter acria et uenena.
Sic de acri quodam halitu ex ore Cardinalis
Caeleſtini Stondrati exeunte, qui cochlear ar-
genteum nigro ac uiolaceo colore infecit, uix
delebili, adnotat BAGLIVIVS, *Diſſert. ad Cl.
Hotton. cap. 1.* Neque hoc intactum PLINIO
fuit, *lib. 11. cap. 37.* exinde argumentum deſu-
menti, nullum mirari debere, fel nigrum, eſſe
ſerpentinum uenenum.

Theſ. 19. Non enim uideo, quin antiquorum
Medicorum dogma, de atra bile et humore
melancholico, ipſiſſimum ſit illud uenenum,
in homine generatum. Conf. HIPPOCRATES,
de Vict. Rat. in Morb. Acut. n. 37. u) Viſci-
dum

u) Hinc idem, *libr. de Nat. human.* rationem red-
dituros, ob quam, febres quartanae tam diu du-
rent, diuturnoque aegrotos aeſtu affligant, o-
mnem culpam in atram bilem, tanquam fre-
quentem harum febrium cauſam materialem,
coniiciens, hiſce concludit: μέλαινα χολὴ τῶν
ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων χυμῶν γλισχρότατον,

dum ſcilicet, uel quodcunque liquidum, haerens uel in tortuoſis uteri ductibus, uel in glandulis abdominalibus, mora diuturna, calore loci, et partium allabentium attritu, alliſione ac impulſu inſigniter exacerbaſcit et nigreſcit, iſtius pro genio materiae ex qua conſtabat, uarie ludens: negante quamuis hanc humorum ſtagnationem WILLIS, *de Febr. cap. 3. p. m. 28. 34. et 36.* Tale autem uenenum hominibus innaſcitur carniuoris, iracundis, triſtibus, inuidis, melancholicis ſeu ſolitariis, ingenioſis, uigilantibus, calidaeque regionis incolis, ut Hiſpanis, Afris, Italis, aliisque. Atque hoc primum explicuit in praelectionibus publicis de medicamentorum uiribus, demumque *in Praxi de Melancholia* uberius tractauit, uir ad Publici

καὶ τὰς ἕδρας χρονιωτάτας πεποίηται. Rationem etiam inde hauriemus, cum SPONIO, *l. c. Sect. 3. aphor. 24. p. 117.* dico, quare morbi hypochondriaci ſint ita diuturni; certum enim eſt, hoſce affectus oriri ex uiſcidis, tartareis et atrabiliariis humoribus, obſtructiones in uiſceribus, indeque inflationes et ſuffocationes parientibus. Atra autem bilis, ſiue ex bile amara deuſta, ſiue ex quocunque alio humore torrefacto oriatur, glutinoſiſſimam eſſe, neceſſe eſt, conſumta nempe rorida benignaque eius parte. At glutinoſos humores difficilius reſolui atque attenuari, et ex corpore eliminari, quis neget?

blici commoda factus, HERRMANNVS BOERHAVE.

Thes. 20. Quid uero, propriissime loquendo, uenenum illud sit, *Malum Hypochondriacum*, Nostris non semper bene *Mieltsiuka* dictum, quasi lien aegrotaret, adpellamus, non bene inter auctores conuenit. Laborare interdum Lienem, interdum Hepar, uel pancreas, interdum abdominis glandulas esse infarctas, non ignoro; credo tamen, hic maxime laborare Intestinum Colon, quod in sinistrum latus eundo curuatur, atque in illa curuatura necessario angustatur, praecipue in parte conuexa. Atque hinc illae in sedentariis hominibus, praecipue foeminis nuptis, lacrimae, obstructa aluo, compressoque abdomine. Sed, si contigerit obstructum per glandulas abdominis in stabulo suo ultimam sentire exaltationis manum, uasa statim uicina erodit gangraenatque; aut, si ex latibulis excutitur, per exercitium corporis ualidius, uel aestiuam coeli temperiem, canicularium que dierum feruorem, uel adfectus animi, uel sanguinis euacuationes nimias subitasque, faciliorem uasis oscillationem conciliantes, et uentilationem materiae, unde sic expellitur, et angusto ac depleto canali magis adplicatur, uel denique per medicamenta stimulantia motum fuerit, carceremque suum destruxerit, neruis adpellens, hystericam passionem, aut epilepsiam, maiorem illum conuulsionis gradum, excitat, aliosque morbos spasmodicos.

Thes.

Thes. 21. HIPPOCRATES, qui diuina natura praeditus, ex paruis et uulgaribus ad magna et artificiosa Medicinam euexit, ut de illo testatur PAETVS, *Epist. ad Artaxerxem*, multus semper fuit in obseruatione horum morborum. Hinc, *Epidem. lib. 6. part. 8. n. 54.* ex melancholia fieri epilepsiam uidit, ut quoque etiamnum contingit. Sic phrenitis a bile atra, quum mota uisceribus septo transuerso insederit, *de Affect. n. 9.* Mania a bile mota *de Intern. Aff. n. 34.* Mania ex splene, *n. 35. 44. 53.* Nec aliud apud nos celebrius est, quam diu melancholicos fieri phreneticos, maniacos, conuulsos, magna saepe cum uulgi admiratione, daemonio obsessos firmissime sibi persuadentis. Et possunt hi morbi exinde quoque oriri, quod uasorum fibrae uehementius a quacunque causa motae, fortius in haerentem acredinem impingant, ab acribus uero stagnantis alicubi materiae spiculis compunctae, grauius resiliant, et saltu conuulsiuo resultent, non secus ac digitus aculeis rubi fortiter adplicatus cum corporis quadam successione retrahitur.

Thes. 22. Qualitas autem uitiata fluidorum consistit, uel in quauis parte solida fluidum componente cum aliis, uel in tota fluidi mole. Ratione ergo totius massae fluidae, uel uiscositas nimia, uel tenuitas nimia, uel motus et quies, culpanda ueniunt, saluis interim uasis. Quod, si uasa rumpantur, et fluida sic extrauasentur,

ex ſanguine rubro ſugillationes fient et inflammationes; a lympha et ſero, aſcites, hydropisque aliae ſpecies. Et, ſi contigerit haec fluida extrauaſata non reſorberi in circulum, calore agitata et uaſorum impulſibus, euadent acria, rodentia, purulenta. Hinc corrumpuntur ſolida, fiuntque fiſtulae, ulcera, gangraenae, ſphaceli, conuulſiones, febres, cum tota ſymptomatum febrilium caterua. Atque hoc eſt uitium et uenenum fluidorum, ratione totius maſſae conſideratorum. Conf. ampliſſimus D. D. BOERHAVE, *Inſtit. Med. ſ. 507. 508. 509. 510. 511.*

Theſ. 23. Fluida uero, ratione partium ſingularium examinata, peccant mole, ſoliditate, figura, rigiditate, flexibilitate, elaſticitate, cohaeſione, diuiſibilitate, pluribusque attributis. Si maior particularum fuerit moles, fit facilis obſtructio in uaſis minimis. Contra, ſi moles fuerit minuta, oritur nimia tranſpiratio in uaſis minimis, et ſudor colliquatiuus. Ex ſoliditate fluidorum, fit uel ſolidorum ruptio teneriorum, fluidorum uero attenuatio, attritus, putredo, alkaleſcentia, coagulum, ſicut fit a mercurii illitione. Sanguis uero leuitate peccans particularum ſingularium, facit, ut minor ſit impetus fluidorum in ſolida; hinc motus inertia. In figura, omnium optima eſt ſphaerica, nulli uaſi, nec aliis particulis nocens; ſed, dum haec mutatur in angulos, acrimonia fit uaria pro ratione angulorum, in quos ſphaera mutata eſt,

uaſa

uaſa laedens. Et, ſi tum acutiei angulorum iungatur rigiditas, inſanabili uulnere uaſa petuntur. Flexibilitas autem minimarum particularum, facit eas concreſcere in moles uix meabiles et cohaerentes, aucta ſcilicet ſuperficie contactuum, et quieſcentibus ad contactum particulis. De particularum elaſticitate intra uaſa, auctores non conueniunt, quibusdam ſolo ex aere ibi hoſpitante elaſticitatem ſibi pollicentibus, quem tamen ibi dari non adeo euictum adhuc eſt, licet unaquaeque particula ſolida, fluidum cum aliis componens particulis, ab actione ſolidorum, quibus continetur, compreſſa, et extra locum ſuae quietis deflexa, renitatur et ſe reſtituere conetur, omnesque ſic ſimul ſumtae et uno eodemque momento renitentes faciant uaſa contracta expandi rurſus ac diduci. Machina uero maxime inſtabilis et cito peritura erit ex partium nimia diuiſibilitate et tenuitate, faceſſentibus in auras omnibus.

Theſ. 23. Et, cum ex Hydroſtaticis liquet, fluida uiſcidiora, craſſiora, irregularia, grauia, flexibilia, poſtquam ex corde una cum reliquo ſanguine acta ſunt per motus legem, non ſolum inferiores petere corporis partes, ſed motum recta linea motorum perſequi non ualentia, ad laterales arteriarum ramos demandari. Hinc, cum totum abdominale liquidum refluxurum ad cor, uenis meſeraicis, lienoſis, et omenti, contentum, ex trunco meſenterico per unam portarum uenam deferatur ad hepar, facile eſt

intellectu, omne obſtructum ibi, inque acr
conuerſum, acidum aut alkali, et focò ſuo ex
cuſſum, uel lege circuli ad cerebrum adſcen-
dere, ac capitis morbos creare: uel in ſanguine
hinc inde oberrando, ſi uiſcida et minus acris
ſit materia, et capillaria per uices obthurando,
quartanas inducere, quae nunquam fuere cura-
biles, niſi prius abdominis regio circa lienem
indoluerit, materiaque acris ex angulo ſuo ſit
expulſa, ut Cl. SYDENHAM obſeruauit,
*Method. Cur. Febr. Sect. 3. et Obſ. Med. circa
Acut. Sect. 1. cap. 5. x)*

Theſ.

(*x*) Abſonum igitur iudicandum iudicium GALENI, *Comm. ult. ad lib. Hippocratis de natura*, abſonum arbitrantis, a frigidi elementi, quale, bilem eſſe, exiſtimat, calidum affectum, nempe febrem, excitari; *ὐκ εὔλογον*, ſcribit, *ὑπὸ τῦ ψυχρῦ ϛοιχείυ πλεονάσαντος ἐν τῷ σώματι, τὸ θερμότατον πάθος γίνεσθαι.* Maxime uero exinde culpandus eſt GALENVS, cum hic bilem, tanquam humorem pinguem, et uiſcidum, minus febribus generandis fauere, contra Hippocratem perhibeat, qui nullus ueretur affirmare, *ὅτι οἱ πλεῖϛοι τῶν πυρετῶν γίγνονται ἀπὸ τῆς χολῆς*· cum, ex LVDOVICI *le* VASSEVR, explicatione, nulla ſit febrium ſpecies, in qua humor non incandeſcat, ac putredine acrior feruidiorque non in modum bilis exaeſtuet. Vnde apud ARETAEVM, *lib. 1. c. 15. πυρὲς ἔργα πικρὰ καὶ χολοβαφὰ* dicuntur. Perappoſite de his LVCRETIVS, *de Nat. rer.*

Thes. 24. Sed fit saepe, ut stagnantia maiori sint acredine, quam ut diu sic possint ipsum oberrare cruorem absque notabili aliquo uiscerum damno, hinc interdum, erosis uasis hepaticis, per intestina delabuntur, ibique et inflammationes, et febres ardentissimas, et dysenterias et choleras uirulentissimas, solemnes illas aestiui solis in hominibus melancholicis aegritudines, procurant. Sic apud HIPPOCRATEM, *Epid. lib. 2. Sect. 1.* febres ardentes in aestiuis magis fiunt. Dysenteria post magnum aestum, *Epid. lib. 1. Sect. 2.* Quartana ab abscessu, *Praenot. n. 24.* et *in Coacis.* Et dysenteria ab atra bile, praesertim, si carnes subierint, lethalis, *Sect. 4. Aphor. 24. 26. y)* Per quas tamen

lib. 4. ita cecinit: quippe ubi cui febris, bile superante coorta est, aut alia ratione aliqua est uis excita morbi, perturbatur ibi totum iam corpus.

(y) Primo loco, nempe *aphor. 24. Sect. 4.* dysenteria ab atra bile excitata, lethalis pronunciatur, δυσεντερίη, ait, ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἄρξηται, θανάσιμον. Altero contra loco, scilicet *aphorismo 26. eiusdem Sect.* dysenteriae quidem lethalis, sed nullam plane atrae bilis, Hippocrates facit mentionem, ἢν ὑπὸ δυσεντερίης ἐχομένῳ, sunt eiusdem uerba, οἷον σάρκες ὑποχωρήσωσι, θανάσιμον, hoc est, si a dysenteria detento, uelut carunculae secesserint, lethale est.

tamen catharrhses nigras naturales, interdum, obstructo sic soluto, et acri exeunte, magni morbi curantur, ut etiam testatur Diuinus Senex, *Praedict. lib. 2. n. 30.* Atraque bile uexatos seu melancholicos, et phrenitide detentos, si sanguis per haemorrhoides effluxerit, sanari, adserit idem, *lib. de Iudicat. n. 10.*

Thes. 25. Praeterea dysenteriam lienosis restituere ualetudinem, docet idem uerae Medicinae Dictator, *aphorism. Sect. 6. n. 11. et 48.* et *in Coacis p. m. 670.* praesertim si longa sit. z) Neque illum solummodo morbum, sed alios quo-

(z) Hic dysenteria proprie ita dicta non intelligitur, sed fluxus haemorrhoidalis partim, partim fluxus hepaticus, aut alius aluui cruentus, febris acutae aliorumque grauiorum symptomatum expers. Vnde quoque Cous noster, *Aphor. 11. Sect. 6.* non dysenteriae, sed haemorrhoidum termino utitur, τοῖσι μελαγχολικοῖσι, scribens, καὶ νεφριτικοῖσιν αἱμοῤῥοΐδες ἐπιγινόμεναι, ἀγαθόν. Dum uero idem, *aphorismo 48. Sect. 6.* dysenteriam in lienosis superuenientem salutarem appellat, τοῖσι σπληνώδεσι, dicens, δυσεντερίη ἐπιγενομένη, ἀγαθὸν, non dysenteria proprie ita dicta, sed alius similis fluxus, dysenteriam mentiens, innuitur. Ea quoque de causa ab HIPPOCRATE, *aphor. 43. Sect. 6.* dysenteria longa in hydropem aut intestinorum leuitatem desinens, quod frequenter in ita dicto fluxu hepatico contingit, allegatur, eiusque modus et euen-

quoque ſanare, qui antea adfuerunt, *Praedict. lib. 2. n. 29.* inculcat. Et ipſe obſeruaui, uterum geſtantes, atque ob omiſſam in principio ingrauitationis uenae ſectionem, ſumme plethoricas, poſt ſummas nauſeas, uomituritiones, et cardialgias, naturae beneficio per longam dyſenteriam iudicatas eſſe. Quod uero lienoſos attinet, curari quam optime hoc modo poſſe, nullus dubito, cum forte iam abſit et computruit portentoſus Pyrrhi Regis dextri pedis pollex, cuius tactu lienoſis medebatur, ut habet PLINIVS, *lib. 7. c. 2.* Natura quoque per diarrhoeam magnos morbos critice ſoluere ſolet, ſicut talis fere ſemper infantes corripit, uariolis confluentibus, quod bene notandum, uexatos, pariter ac ex aduerſo adultis pro critico niſu inſeruit ſaliuatio, nullis tum ſiſtenda medicamentis; cum *male locata interim imprudentium aliquot muliercularum opera in ſiſtenda huiusmodi diarrhoea, multa infantium millia letho dedit*, dicente *Anglorum Hippocrate*, SYDENHAMO, *Obſ. Med. circ. Acut. Sect. 3. cap. 2.* Symptomatica enim diarrhoea in hiſce aliisque morbis abſolute eſt lethalis. *a*) Negat quidem HIP-

tus ſequentibus deſcribitur: *ὁκόσοι σπληνώδεες, ὑπὸ δυσεντερίης ἁλίσκονται, τοῖσιν ἐπιγενομένης μακρῆς τῆς δυσεντερίης, ὕδρωψ ἐπιγίνεται, ἢ λειεντερίη, καὶ ἀπόλλυνται.*

(*a*) Cum igitur diarrhoeam criticam, nonniſi effe-

POCRATES, *lib. de aer. loc. et aqu.* ſub aeſtu caniculae melancholicum ſuccum bene curari; at meo conſilio diuturniorum eiusmodi morborum eo tempore optima curatio habetur, prout apud nos ad acidulas eadem anni tempeſtate fieri conſueuit, in plaga utpote mundi borealiore; ſi forte mihi ad optimi Praeceptoris eloquia ceu Perſeo ad Gorgoneae Meduſae caput

ctu, a ſymptomatica diſtinguere queamus, probe attendas quaeuis ſymptomata morbique progreſſum, neceſſe eſt, ne temere temerario adſtringentium abuſu, ſalutarem ſufflamines materiae peccantis excretionem, nec funeſtam laudabilium humorum profuſionem, uires exhaurientem, et interitum accelerantem, reſoluentibus et euacuantibus contra ſanam rationem praeſcriptis, promoueas; nam, non quoduis in iunioribus, pueris nempe, puellisque, uariolacea febre decumbentibus, alui profluuium, nec, ſemper in adultis uberior ſaliuae profuſio, ſalutaria exoptati in uariolis euentus ſunt ſigna, ſed multoties eaedem excretiones, a nimia humorum, gelatinoſorum imprimis, reſolutione, acris alcalini ſalis abundantiae, et acrimoniae, adſcribenda, dependentes, fatalem lethalemque plane morbi exitum denunciant, quod quam maxime creſcens, cum ſymptomatum incremento, uirium proſtratio, demonſtrat. In quo caſu, ſi non medela, prognoſi tamen exacta, prudens ſibi proſpiciat medicus.

caput, non obmutescere, contingat, sed per illius manes, et aequi Lectoris beneuolentiam, quid in hac parte sensero, paucis eloqui liceat.

Thes. 26. Acidum acre in primis saepe uiis, istoque glanduloso anfractu hospitatur; sed sanguinem ipsum, iam nostrum, aut partes solidas nostras, in acidum conuertere, quantum ego noui, res non sperati unquam successus fuit. Quamque facile alkalici sales, copiose in sanguine fluentes, modicum acidum pessumdare poterint, praesertim, si motus accesserit atque attritus, nob. BOYLE docet, *Appar. ad Hist. Sangu. human. part. 4. tit. 3.* Et ARCHIBALDVS PITTCARNIVS, in restauranda Medicina Geometrica post BORELLVM et BELLINVM uir indefessus, atque Academiae olim Lugduno-Batauae non ignobile decus, *Diss. 8. §. 8. et 10.* salem marinum et salia omnia acida mutari dicit in salia cornu cerui salem aemula, idemque ui circuitus humorum in corpore animali. *Vinum enim, cereuisia, hydromel, et reliqua potulenta, panis, herbae, fructus omnes, sacharum, sal, acetum, aromata, et reliqua fere, quae deglutimus, pabula, praeter animalium carnes, copioso sale acido luxuriant. Hic autem sal acidus ita distringitur, et ita mutatur ipsius figura, ut totus fere in sal alkali conuertatur in stomacho et in sanguine; ita ut si centies laudabilis sani hominis sanguis destilletur, ne guttulam qui-*

dem salis acidi, copiosum tamen salem alkalinum largietur; etiamsi ex omnibus alimentis solae fere carnes sale alkalino fuerint impraegnatae, et in reliquis cibis sal acidus praedominium exerceat, uerba sunt doctiss. BERNHARDI CONNOR, *Euang. Med. Art. 7. p. 56.* Quod quidem de uegetabilium et animalium salibus uerum est, sed de sale marino, et mineralibus experientia contradicit, cum illa nunquam a nobis possint mutari, nec fieri nostra. Hanc tamen metamorphosin salium fixorum mutabilium in salia uolatilia ammoniacalia, praecipue debemus pulmonibus, conquassantibus, atterentibus, permolentibus, et permiscentibus adeo ingesta omnia, ut una particula salis fixi aduenientis multis sese interponat particulis salis uolatilis, copiose cum sanguine alluentibus. *b*) *Thes.*

(*b*) Acidi in sanguine salis absentiam, perpetuam contra alcalini, aut neutrius, seu ammoniacalis generationem, et praesentiam, auctor noster probare nititur, sed, prouti Parentum, quibus sati, nutriti, ac nati sumus, semina, prouti uictus, uitae, et climatis ratio inter se differunt, talis necessario humorum, tum in canale alimentorum, tum in uniuerso corpore reperiundorum differentia agnoscenda est. Quis, ceteris paribus, de acidi uiscidique praedominio succi, in morbis plurimis infantum, lacte adhuc et pulte nutritorum, dubitabit? Quis in adultis, qui solo lacte, aqua, pane, fructibus horaeis, ui-

Thes. 27. Sal tamen commune necessarium est

tam sustentant, salis acidi, tanquam frequentis multorum morborum causae, praesentiam, negabit? Respice salutarem remediorum terreorum et alcalinorum, eumque praesentissimum, in morbis ab allegata causa metuendis, ortisque, tum praecauendis, tum curandis, effectum. Perpende, quod omnia excrementa, per aluum, poros cutis, glandulas saliuales, aliasque uias, secedentia, de acido participent, idque uaria ratione, odore saporeque imprimis, manifestent. Nonne lac in mammis e sanguine secretum, acidum et spirat, et acidum praebet, chymica examinatum analysi? Nonne multi homines acidis delectantes et fruentes alimentis ac potulentis, acidam, acido, quem exhalant, sudore, atmosphaeram exhibent? ne addam recentiorum quorundam praeiudicium, qui in ipsa bile acidum quaerunt. Quid dicam de acido succi pancreatici, Syluiano commento? Ac, ne haec pro meris habeas figmentis, ad Vievssenii prouoco experimentum, quo, in *epistola ad Facultatem Medicam Lipsiensem data, atque Actis Lipsiensibus eruditorum inserta*, acidi in sanguine humano salis praesentiam, abunde demonstrauit, uti auctor ipse, *thesib. sequentib. 28. et 32.* quoad partem concedit. conf. *Anthropol. nostr. ad Pathol. applic. cap. 25. §. 31. 32. 35. 54. 55.* et *dissertat. de glandularum in plurimis uisceribus absentia, §. 24. p. 33.* Adde his ea, quae de acidi

eſt ad productionem ſalis ammoniaci. Hinc eſt, quod idem commune ſal uſtum, et calce uiua mixtum, urinaque irroratum, trium menſium ſpatio in ſal ammoniacum certo experimento faceſſat. Sal uero ammoniacus animalium multo eſt uolatilior et ſubtilior. Sicut pariter ex ſale communi et calce, addito humido, fieri ſolet nitrum, ſal iſtud ammoniacale, ac mediae naturae. Hinc quoque Gothlandia nitro abundat. Atque calx ob eandem rationem cum ſalibus putredinoſis fimi in ammoniacum conuerſa, ad fertilitatem agrorum plurimum contribuit, experimento agricolarum. Quin et ipſam maturitatem calx accelerat, radicibus arborum inſperſa: quod hortulani obſeruare ſolent, quaeſtum ex praecocibus ſumentes fructibus et floribus. Et in hoc argumentum erudite olim commentatus eſt, Vir Cl. IOH. GOTHSCHALCK TRANAEVS, Noſtras, M. D. et Regiae Ammiralitatis Medicus. Conſtant inſuper noſtri corporis ſales ex ſalibus praecipue uegetabilium, quae in cineres uſtulata et elixiuiata, dant ſalem alkali fixum; putrefacta uero eadem, eundem exhibent uolatilem. Praeſertim, ſi cogitemus, humanum corpus nihil aliud eſſe, quam complexum quendam motuum chymico-mechanicorum, a principiis pure

ſucci in ſerum ſanguinis actione, *A. N. C. Cent. 5. p. 178.* ac de nimio acidorum uſu, foetui noxio, *eadem Naturae Curioſorum Acta, Dec. 1. Ao. 2. obſ. 149.* afferunt.

pure mathematicis dependentem. Videsis BAGLIVIVM, *de Prax. Med. l. 1. c. 9.* et MAYOW, *Tr. 4. c. 5. p. m. 351.*

Thes. 28. Ergo omnia, quae non solum ex sanguine, sed et ex partibus solidis ope ignis haberi queunt, alkalina sunt putrida, cum acidis efferuescentia. Nec obstat ueritati huic et axiomati mathematico, quod Cl. VIEVSSENS, Medicus Monspeliensis, in *epistola, de humano Sanguine ad Facultatem Medicam Lipsiensem perscripta,* istos Chymicos et Medicos prorsus errasse dicat, qui sal acidum e sanguine elici posse, negauerunt; cum scilicet ipse ex libris quinguaginta sanguinis exsiccati et calcinati in cinerem unciarum trium et drachmarum septem, elixiuiatione elicuisset unciam unam salis fixi niuei, maxime alkalici, huiusque salis drachmas septem et grana quadraginta duo unciis tribus boli siccissimae admiscuisset, et igne Reuerberii ex Retorta lutata extraxisset, dimidiam unciam granaque octodecim spiritus acidi, cum sale tartari et uolatili sanguinis, eiusque spiritu efferuescentis, syrupoque uiolarum rubrum colorem, pro more acidorum, inducentis. Sed, praeterquam quod sanguis, in aeneo uase torrefactus, multas particulas uitriolicas acidas secum auulserit, ut ipse etiam non dissimulat VIEVSSENS, quamquam, ut huic incommodo obuiam iret, sanguine in figulino uase exsiccato, et modo praedicto sale elicito, ex uncia huius cum bolo tribus unciis denuo se rece-

recepiſſe adfirmet, ſpiritus acidi drachmas tres, omnis tamen haec eliciti ſpiritus aciditas, bolo, et ſali marino unice debetur, qui non mutatur in corpore noſtro, ut fidis experimentis conſtat.

Theſ. 29. Liceat enim quotidie fere acida, in putredinis impedimentum, uel et aceſcentia alimenta, ut lacticinia et leguminoſa, adſumantur, eaque maneant diu acida in primis uiis, per quas non duntaxat uentriculum et inteſtina, ſed ipſas lacteas uenas, chyli receptaculum, ductumque Pecqueti, usque ad uenam ſubclauiam ſiniſtram, intelligo, licet, inquam, haec ita perpetuo obtineant, in ſanguineum tamen alueum perlata, continuis itibus reditibusque, et percolationibus, pulmonum praecipue beneficio, in machina chymica naturali, ſeu corpore humano, aciditatis naturam deponunt ac dediſcunt, inque ſal abeunt mediae naturae, ſeu acre ſalſum uolatile ammoniacum, corpori gratum et ſalubre. Salia tamen omnia mineralia et metallica acida, mechanicaeque cuſpides, nunquam in nobis alkaleſcunt, nec poſſunt propter rigiditatem unquam mutari aut fieri noſtra.

Theſ. 30. Itaque hinc eſt, quod uenena omnia animalium omnium morſu uel punctu illata, uel quocunque nocendi modo in noſtrum corpus transmiſſa, ſine dubio ſint alkalina, quum eorum humores ex itu continuo redituque per corporis meatus, praecipue uero per pulmones, muſculorumque actionibus et aere aeſtuante, ita exacuantur ac diuidantur, ut ex miti

miti miſcela ſalium oleorumque ſanguinem conſtituentium, oriatur acredo ſaponacea, ſumme alkalina et uolatilis. Praecipue cum haec animalia aliis uictitent animalibus, iraque ſemper excandefacta, morſum faciant. Atque hinc uerum dixiſſe ueteres omnes clare eluceſcit, cum animalium ſeu ἰοβόλων uenena uocarint putrefacientia, ut ex ipſorum patet ſcriptis, curandique methodo in alkali reflexa. Recentiores uero plurimos, non ſolum in eo male feciſſe, quod ab Antiquis receſſerint, ſola quadam nouaturiendi libidine, ſed et quod acidum quoddam in putrefactionibus uenenum ſuppoſititia libertate ſuppoſuerint, quod effectus curationis ad normam eorundem infeliciter inſtitutus abunde docet.

Theſ. 31. Sal autem marinus ſeu muriaticus, ut ut fere ſemper exeat per quotidianas urinas intactus atque immutatus, cum uiſcidis tamen combinatus cibis in nauigantibus, aliisque frigido ſalſo aeri obnoxiis, aut deſidi uitae emancipatis, *Scorbutum* excitat, cum ſapore oris ſalſo, et reliquis ſcorbuti ſymptomatibus; (*c*) ſed deinceps

(*c*) Nullius termini adeo frequens abuſus, quam ſcorbuti; ſi morbus ab imperito medico, quem nondum perſpexit ac cognouit, determinandus, ſcorbutus uocatur; ſi cauſa morbi indicanda, explicanda, ſcorbutus denuo accuſatur; ſi ratio tardae difficilisque medelae reddenda, culpa in malignam ſcorbuti indolem coniicitur; ſi macu-

ceps diuturniori per corpus circulatione, cum alkalinis ſanguinis ſalibus, et inteſtina quaſi correpta digeſtione ac putrefactione, in alkali propterea non abit, quamuis in ſcorbuto iam putrido urina flammea foetida, gingiuarum ulceroſus tumor, foetorque, et ſitis, cum ſubſequente interdum calidiſſima febri, hoc manifeſtare uideantur, alkalinis putridisque certo indicio diſpergentibus ſe uaporibus; uerum idem ille ſal marinus, a noſtro corpore indeſtructibilis, ex urinis licet foetidiſſimis et putridiſſimis haberi poteſt, atque arte chymica impetrari.

Theſ.

lae, puſtulae, ulcera, aut exanthemata in corporis ſuperficie prodeunt, ſcorbutica eadem dicuntur. Quid dicam de morbo conuulſiuo ſcorbutico, cuius HAGEDORNIVS, *Cent. 1. hiſt. 22. p. 39.* facit mentionem? Quid innuit ſcorbuticus pruritus, *A. N. C. Cent. 1. p. 144.* et ſcorbuticus affectus epidemice graſſans, *iisdem actis, eademque Cent. p. 324.* allegatus? Paucis: ſcorbutus, anima, plethora, et motus tonicus, communia atque uniuerſalia ſunt ignorantiae, qua plures medici hodie laborant, aſyla, uti iam aliis indicaui et demonſtraui locis, nempe, *diſſertat. de rite perquirenda morborum origine, cap. 15. a p. 43. ad 46.* et *tractatu de aſylis ignorantiae in Chirurgia et Medicina uſitatis, cap. 25. a pag. 27. ad 29.*

Thes.32. Illud interim ueritatis suae fundamento innixum stabit, humores acidos, uel acescentes, in primis stagnantes regionibus, prout in infantibus lacticiniis utentibus contingit, maiorem cum tempore adsumere acrimoniae gradum, casuque quodam fortuito ex foco suo excussos, uarie stimulare et irritare corpus in conuulsiones, aliosque morbos, ab acido acri oriuturos, ut in infantibus uidere est. Primo autem tormina excitat et eiulatus, dein ipsa deglubit intestina, et sanguineum tandem procurat fluxum, quemadmodum magno cum animi dolore, ego et coniux, conspeximus in quinque septimanarum filiola charissima, Ioanna Maria, quae hinc obiit, mense Decembri, Ao. 1708. adhibitis licet antacidis potentissimis.

Thes.33. Sed uidemus saepe, per pulueres terreos, (*d*) aut alkalinos, acidum absorpturos, non

(*d*) Infelix terreorum in infantibus usus, et operatio, non semper uermium in intestinis praesentiae, quam potius adstringentibus et obstruentibus citatorum remediorum uiribus, tribuenda; nam, remedia mere terrea, acidum quidem absorbent, sed idem non eliminant, potius per acidum, quod imbiberunt, in calcem irresolubilem mutata, adstringendo atque obstruendo, plura accersunt incommoda. Nunquam igitur remedia mere terrea, in morbis infantum curandis, scopo absorbendi acidum, sunt adhibenda, sed eccoprotica alcalina, qualia, magnesia nitri, puluis ireos Florentinae, qui-

non ſemper infantibus ſalutem impetrari, acc
ſato uentriculi et inteſtinorum ex lacticiniis a
do, cum *Vermes* uarii generis, longi, lati, uerſic
lores, aſcaridesque, funeſtam aegritudinis alea
infantibus ſaepe numero excitent, lancination
nempe, diarrhoeas, atrophias, liuores, conuulſi
nes, eiulatumque his combinatum, generand
Recurrendum namque tum eſt ad medicament
dicta anthelmintica, eaque uel mercurialia, u
ſalina, uel mechanica, quae uermes dilaceran
uel oleoſa et pinguia, quae tracheas eorum o
thurando, ſic occidunt, uel amara et adſtri
gentia, ex abſintio, tanaceto, chinae cortic
aliisque, quae fibras roborando inteſtinorum, a
eosdem necant, per fibrarum contractionen
a

bus, tum acidum uiſciſdumque corrigitur, tum h
iusmodi cruditatum expurgatio promouetur;
eadem ſubſidia, ſi iungas oleoſa, oleum nemp
amygdalarum dulcium recens, ſine ignis tortu
ſola expreſſione paratum, ſimiliaque olea ſimplic
ad uermes enecandos, expellendos, ſufficient; qu
enim tanacetum, et reliquas herbas, anthelmintic
dictas, mercurium praeterea nigrum, et ſpiritu
cornu cerui, aliaque penetrantia remedia, ab auct
re noſtro commendata, attinet, eadem apud no
quantum mihi per experientiam, ſana ſociatam r
tione, cognoſcere licuit, in morbis infantum, min
congrua atque utilia, ob acris et uolatilis copia
ſalis, iudicanda ſunt, niſi uberiori uehiculo ſero
diluta, exhibeantur, ubi tamen iuſta remedii l
nioris doſis idem praeſtabit.

aut uiuos expellunt. Anthelminticum quoque insigne est, mercurius niger, et spiritus cornu cerui, ut saepius probaui. Et guttae D. D. GODDARD, in Anglia tam celebres, instarque Opiati in compescendis conuulsionibus, uel ab acido, uel uermiculis oriundis, nihil aliud erant, quam spiritus quidam alkalinus, summe uolatilis oleosus, ex mortuis bombycibus eorumque exuuiis destillatus.

Thes. 34. Verum ex supra dictis concluditur, in sanguine nostro, dum sani sumus, non dari aliquod sal reuera acidum, nec reuera alkalinum, sed quoddam ex his duobus compositum, ammoniacum: ita tamen, ut partes solidae, uel fluidae nostrae, omniumque prorsus animalium, chymico igne tractatae, uel post mortem putrefactae, illaque fluida, quae in nobis intra aut extra ipsos sanguinis alueolos stagnant, et mora sua atque impulsu uasorum fluidorumque uicinorum acredinem arripiunt, non in acidum aliquot uertantur, ut multi hactenus crediderunt, et ipse etiam ex doctrina Cl. BONTEKOE, aliorumque, hactenus fui persuasus, sed, quod semper in acre mutentur alkalinum, acido maxime contrarium. Ergo ad monitum HIPPOCRATIS, *lib. de Diaet. n.5. oculis magis credendum, quam opinionibus.* Morbos utpote in uniuersum omnes ex uno atque solo acido produci, et omnes pariter per alkalia curari, facillimum intellectu est, et breui

dierum ſpatio a quauis rudi muliercula pe
diſcendum.

Theſ. 35. Mirum ſane eſt, Medicos quosda
adeo mordicus tenere, quod omnis putrefacti
det ex ſe ſalem acidum, quem tamen nulla a
huc putrilago unquam reddidit, nec in poſteru
ullo modo dabit. Et difficile dictu, quantum,
hoc uno themate peccantes Practici, in re
medicam mali introduxerunt, quamque m
torum millium mortes hunc unicum errore
perſoluerunt, ac etiamnum quotidie perſoluu
Mirumque et indignum protinus ſubit, exc
mante in medicinam PLINIO, *lib. 29. cap.*
nullam artium inconſtantiorem fuiſſe, et
iamnum ſaepius mutari, cum ſit fructuoſi
nulla. Prorſus, ut ſic quibusdam de induſt
peruerſam tendentibus ſemitam, aliosque u
auctoritatis, uel pietatis, aut ueritatis et eloque
tiae ſpecie in partes ſuas trahentibus, medi
na tota peſſum eat ac annihiletur. Adeo be
FLACCVS, *Carmin. lib. 3. Od. 6.*

Aetas Parentum peior auis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem uitioſiorem.

Praeſertim, cum omnem Medici Praxin, n
ad Experientiae et Indicationum leges, ſed
Poſtulata ſuarum hypotheſeum expender
communi fere et haereditario uitio, conſta
ter uelint.

Th.

Thes. 36. Equidem naturae opera, et certa lege produci solita, attentionem merentur, ut ueteres errores corrigantur. Neque Recentiores Medici, qui in Belgium aliasque celebres Regiones, non aetheris cuiusdam subtilis captandi, aut fermentorum hauriendorum gratia, profecti fuerunt, ideo per contemtum *Transmarini Eruditi*, ut aliquis dixit, nec nouas opiniones ingeniis suis, quasi uento agitasse, sed potius ueras naturae leges, stabilissimis Geometriae fulcris fundatas, ac sic priscam illam Medicinae simplicitatem reintroduxisse, dicendi sunt, quantum in ipsis fuit, quantumque ingenia sua ueteri tenebricoso fermento penetrata ad Geometricae doctrinae iubar emendare potuerunt, sed cum CICERONE, *in Orat. pro Leg. Manil. neminem nomino, quare irasci mihi nemo poterit, nisi qui ante de se uoluerit confiteri.*

Thes. 37. Satis tamen mirari non possum, rudi non solum plebeculae, sed etiam uiris eruditis, et qui supra communem sortem sibi sapere uidentur, errorem hunc pertinacius esse infixum, omnes res in putrilaginem uergentes acescere, omniaque putrida acidum spirare, cum nulla res sit magis diuersa, et odore, et sapore, et caussis, et effectibus. Itaque de carnibus animalium, pisciumque, nunquam acidum uere praedicatur, sed putredo alkalina, postquam corruptae fuerunt; contra uero de

lacte et seminum quibusdam emulsionibus, ac
dum recte pronunciatur, quamuis et illa cert
artificio putrescere queant. Nec meum es
aliorum facta carpere, quin potius hoc ips
pristini errati mei ipsius funus scribere, et firm
in posterum fide concipere: putrefactione
omnem rerum omnium non in acidum sed
alkali saponaceum acre terminari.

Thes. 38. Et omnino paratus ero, quoscu
que errores in hoc uel alio scripto commisso
ingenue contestari, melioraque docenti auscu
tare, iuxta Poetam, *Epist. 1. lib. 1.*

nullius addictus iurare in uerba Magistri
Prorsus, ut mihi quoque conueniat illud COR
NELII CELSI, *lib. 8. cap. 4. Leuia ingeni*
quia nihil habent, nihil sibi detrahunt. M
gno ingenio, multaque nihilominus habitur
conuenit etiam simplex ueri erroris confessi
praecipueque in eo ministerio, quod utilita
causa posteris traditur, ne qui decipiantur e
dem ratione, qua quis ante deceptus est. Om
enim ingenio, omnia tenere impossibile. Et i
est, ac Epeus, pugil Graecus, de mula Achil
indomita certaturus, dixit apud HOMERVM
Iliad. lib. 23.

- - - οὐδ' ἄρα πως ἦν
Εν πάντεσσ' ἔργοισι δαήμονα φῶτα γενέσθ
Sunt tamen quidam, publicis declamantes the
tris, qui, si quid nouere utile, ac sapientiae r
conditae, conticent, cuiusdam solummodo l
ce

celli gratia, uel inuidiae, ut illis bene competant illa PLINII, *lib. 25. cap. 1. Ita certe recondunt, qui pauca aliqua nouere, inuidentes aliis: et neminem docere in auctoritatem scientiae est.* Atque, ut VERVLAMII uerba adferam, *Hist. Vit. et Mort. Artic. 2. Obs. 1. nae illi homines, more noctuarum, in tenebris notionum suarum acute uident, ad experientiam, tanquam lucem diurnam, nictant et concutiunt;* dissimiles plane hoc ipso L. Mallio, optimo apud Romanos pictori, qui Seruilio Geminio, apud se coenanti, et deformitatem filiorum ioco hoc increpanti, quod melius pingeret, quam fingeret, respondit, in tenebris se fingere, in luce pingere, referente MACROBIO, *Saturnal. lib. 2. cap. 1.* Neque, licet iam annis grauior essem, informari a peritis nunquam erubescerem, siue isti senes fuerint, siue iuuenes, siue uiri, siue foeminae, uiui, uel mortui, ad exemplum SOCRATIS, *in Euthydemo Platonis*, sub grandiori aetate disciplinae se tradentis, et fidium artem, a Conno, Metrobii filio, perdiscentis. Quamuis, ut fatear, difficile mihi fuit, ueterum errorem, et pleno haustum auidoque ore, rursus eiicere, secundum illud ANDROMACHES SENECAE, *Troad. Act. 3.*

Dediscit animus sero, quod didicit diu.

Thes. 39. Quin et uidemus, mulierculärum edocti experientia culinari, sanguinem anseri-

num, aliumue, aceto infuso, a coagulo et putre
dine optime conseruari. Hinc dicit HIPPO
CRATES, *de Humid. Vsu. n.9.* Acetum plus
quam aquam salsam, et potentius resoluere gru
mos sanguinis, gangraenis partium conuenire
ulceribus recentibus, auribus purulentis, e
ori foetenti, sed calidum. *e*) Quod porro a
tine

(*e*) Oua aceto liquescere, liquefacta tussi equorum curandae seruire, aduertit THEOMNESTVS, *l.* *medicin. ueterinariae.* Nec haec acidorum uirtu Cleopatrae ignota erat, quae, PLINIO, *lib.* *cap. 35.* et MACROBIO, *lib. 3. Saturn.* testibus factis cum Antonio consule sponsionibus, s solam, una coena, centies sestertium absumtu ram, alterum de duobus unionibus ex aure pen dulis, quibus pondere, magnitudine, et candor pares non habuit Oriens, aure detractum, dum secundae mensae bellaria apponerentur, acet immersit, eoque liquefactum absorpsit, alterum quoque solutura, et absumtura, nisi L. Plancu sponsionis iudex, obstitisset. Hanc uim soluen tem atque attenuantem, quam acida possiden hisce ob oculos posuit HIPPOCRATES, *lib.* *affect.* τὰ ὀξέα λεπτύνει δῆξιν ἐμποιέοντα, acid nempe, attenuant, irritando. Vtiliter ita, scrib SPONIVS, *l.c. Sect. 4. aphor. 15.* acetum iis, quo nimia obesitas ac copiosioris copia carnis affligi praescribi solet. Memorabile huius rei exemplum extat apud FAMIANVM STRADAM, *lib. 8.* *bello Belgico*, referentem, quod quidam Philip

tinct liquida nostra circulantia, possunt ea mo-

II. Hispaniarum Regis, Praefectus, adeo sub mediam fere aetatem mole corporis increuerit, ut fascia e collo demissa sustinendus esset uenter; is igitur, istud propulsurus incommodum, uino ualedicens, aceto usus, meliorem constitutionem, inutili detracto onere, obtinuit. Eo igitur ipso, dum HIPPOCRATES, *lib. de Vet. med.* omnium humorum acidum maxime incommodum, sequentibus pronunciat: *ἄρα ὀξὺς χυμὸς ἀνεπιτήδειος τῶν λοιπῶν μάλιςά ἐςιν· εἴπερ ὁ γλυκύς γε πάντων ἐπιτηδειότατος*, idem nonnisi ad nutritionis negotium, cui minus fauet acidus succus, applicari potest, et debet. Nam, ut abstraham a uiribus, quas acido antecedentibus tribuit HIPPOCRATES, hoc praesertim, hic monendum, hic urgendum est, quod acidis magnam uirtutem Cous noster in curandis morbis, a bile enatis, tribuat, *libro de diaeta in acutis*, hunc in modum differens: *αἱ ἀπὸ ὄξεος ὀξύτητες πικροχόλοισι μᾶλλον ἢ μελαγχολικοῖσι ξυμφέρουσι· τὰ μὲν γὰρ πικρὰ διαλύεται καὶ ἐκφλεγματοῦται μετεωριζόμενα ὑπ' αὐτέου, τά τε μέλανα ζυμοῦται, καὶ μετεωρίζεται, καὶ πολλαπλασιοῦται.* uid. SPONIVS, *l. c. Sect. 2. aphor. 13. p. 62. et 63.* Hoc, nec aliud fundamentum, sine dubio agnouit ARISTOTELES, qui, *Sect. 33. Problem. 5.* acida ad singultus curam commendat. Quanta sit acidorum uirtus, in sedando aestu, restinguenda siti, abstergendo ulcere, temperanda

tu corporis uehementiori ſumme diuidi, ac alcaleſcere, uel et uſu alcaleſcentium ingeſtorum frequenti. Stagnantia uero eadem, febrili calore, hoc eſt attritu uaſorum et ſanguinis ad ſe inuicem, nimam ſubeunt diuiſionem; acidumque tum omne ſubuertitur, alkali uero euehitur, ut experimenta cum urina hominis, acutiſſima febre laborantis, per ſpiritus acidos efferueſcente, docent: non ſecus ac conſpicimus, id obtineri in urina hominis ſani, uero nomine ammoniaca, in ſanguine, ſaliua, bileque, ubi acido ex admiſtione alkali ſubiugato, urinoſus odor ſe ſtatim prodit, uel ubi eadem, longa et occulta digeſtione, ſiue putrefactione, tempore aeſtiuali, uel ſub calore foci, in eundem finem ſepoſita, alkaleſcunt.

Theſ.

---

bile, ſi non quotidie innumera idem demonſtrarent exempla, hiſce PLVTARCHI uerbis, ſympoſ. *lib 3. cap. 5.* propoſitis, illuſtrari poſſet: *ὐδὲν δὲ τῶν σβεςηρίων ὄξυς πυρὶ μαχιμώτερον, ἀλλὰ μάλιςα πάντων ἐπικρατεῖ καὶ συμπιέζει τὴν φλόγα διὰ ὑπερβολὴν ψυχρότητος.* Hic uero probe conſideres, frigiditatem, in acido, non ut cauſam, ſed ut effectum, reſpiciendam eſſe, cum ex Coi noſtri effato, *lib. de Vet. med.* certum ſit: *ψυχρότητα, καὶ θερμότητα πασέων ἥκιςα τῶν δυναμέων δυναςεύειν ἐν τῷ σώματι.* conf. SPONIVS, *lib. cit. Sect. 3. Pathologica, aphor. 9. p. 58. et 59.*

Thes. 40. Corporum autem *Putrefactio* exinde oriri mihi uidetur, quod omne concretum, in paruis quibusdam bullulis, aerem contineat, maxima ſui motus parte et elaſticitate nunc orbatum ac elumbem. Cumque calor acceſſerit uehementior, et preſſio quaedam, ſimulque externus aer nimis rareſit, ſicque elaſticam uim amittit, et reſiſtentiae modum, internus ſeſe explicat, extendit, et bullam, ſeu carcerem ſuum, parietesque ſubiecti, in quo latitabat, diffringit. Atque hac ratione, addente ſui aliquod non leue ſymbolum humido, et praeſertim influente igne coeleſti, corpora mutantur et deſtruuntur in cadaueroſum foetorem, ueram ſuarum partium gangraenam, oleaque et ſalia uarie alterantur, et reſoluuntur in alkali acerrimum, ex corpore quidem mortuo per totum ſpirantem, in uiuo uero, ex locis, ubi liquida ſtagnarunt, incipientem.

Theſ. 41. Omnes namque res ſucculentae, animalium, uegetabiliumque, ſi in aceruum coniiciantur, et bene comprimantur, ſique loco calido in aere aperto committantur aliquandiu, hiſce phaenomenis in perfectam putrefactionem tendere incipiunt, primo ſcilicet intus calere, per gradus deinde feruere, atque ultimo ebullire. Quo peracto, omnes omnibus communi foetore ſaporeque putridiſſimo ſcatent, inque pultaceum liquorem conuertuntur, hoc eſt, gangraenam. Qui liquor pultiformis, ex quacunque re putreſcibili his modis productus,

ctus, et destillatione examinatus, dat plurimam primo aquam, dein mutato recipiente, et aucto igne, spiritum urinosum; iterum mutato uitro, et igne parum aucto, salem uolatilem alkalinum oleosum, et oleum foetidissimum. Vere igitur dictum est a CARDANO, *de Venen. lib. 1. cap. 7. putredo est causa caloris in eo, in quo est, calor autem externus, est causa putredinis.*

Thes. 42. Computrescentia autem partium haerentium interna, eas uarie acuit atque exasperat, accedente attritu uasorum uicinorum, ac disponit in sales omnino uolatiles, sola, inquam, putrefactione, nunquam uero, ut quidam male uoluerunt, fermentatione aliqua, quae nusquam gentium intra sanguinem est, obtinendos. Videsis WILLIS, *de Ferment. cap. 8.* Vbicunque enim praegressa est aliqua fermentatio, ex illo corpore semper et perpetua necessitate spiritum uinosum inflammabilem, uel et acetum impetrare possum; talem uero ex sanguine humano, uel aliorum animalium nullus adhuc elicuit, ut nob. BOYLE, *Hist. Sangu. Hum. Part. 1. Tit. 1.* mecum putauit.

Thes. 43. Putrefactio uero et Fermentatio multum inter se differunt. Et quidem Putrefactio modis praedictis in animalium uegetabiliumque interitum ac gangraenam tendit. Sed Fermentatio non habet locum, nisi in rebus uegetabilibus, estque mutatio uegetabilibus motu

motu inteſtino producta, cuius effectu pars deſtillatione prolecta duplici nomine inſignienda eſt; Vel 1) liquor eſt tenuis, non pinguis, acer, uolatilis quam maxime, inflammabilis, et aquae miſcibilis; Vel 2) liquor tenuis, non pinguis, acer, ſed acidus, minus uolatilis, non inflammabilis ad ignem, aquae permiſcibilis. Fermentanda autem ſunt, uel ſucci fructuum recens expreſſi, mox ſine ullo adminiculo fermenteſcentes, aut ipſi fructus ſucculenti, ſemina frumentacea, leguminoſa, mucoſa, quae torrentur, moluntur, aqua ſubiguntur, fermento permiſcentur, in uas immittuntur fermento olim penetratum, loco calido ponuntur, cado per pannum obtecto. Quando haec in putrefaciendis obſeruantur? Mox adſunt haec phaenomena: 1) tumor, rarefactio, bullae, ſpuma, motus inteſtinus, liquidi opacitas, 2) uis elaſtica ingens et incredibilis partium, 3) formatio pelliculae craſſae, operientis liquidum fermentans, flos dicta, Noſtris *Ieſt.* 4) Conſumtio eiusdem ſucceſſiua et demerſio in faecem. Tum pelluciditas liquoris, odor ſpirituoſus, acido-dulcis, penetrans, mordicans, et ſubito occidens, ſapor ſimilis. Tuncque eſt abſoluta fermentatio. Liquidum in quietem repoſitum faceſſit in uinum pro uarietate materiae. Si deſtillatur, dat ſpiritum mox memoratum. Si uero fermentatio diutius protrahitur in loco calidiore, aceſcit totum, fitque, ſolutis et remixtis liquido floribus, ſeu tartaro, acetum dictum. Et, ſi iam com-

comparentur phaenomena, putrefactioni propria, cum his fermentationis, erit res toto coelo diuersa. Quis autem eiusmodi fermentationem sanguinis in homine intra uasa factam, unquam obseruauit? Aut quis sanguinem animalium in talem fermentationem unquam deduxit, spiritumque ardentem, uel et acetum elicuit? Quin potius per se in loco calido repostus, putredinem arripit. Nec ualet argumentum ex saliua petitum, quam fermentescere cum alimentis certum est. Hinc foeminae Brasilienses, radices Aipi et Maniot, tum milium, mandunt, et spuunt in uasa, unde potus quoddam genus elicitur, teste LERIO, *Nauigat. Brasil. cap. 9.* Sed hoc intelligendum est, de saliua hominum pastorum, non uero ieiunantium. Differunt ergo, ratione subiecti, causae, et effectus. Putrefactio omne specificum destruit, commune uertit in alkali, olea atterit, et salibus permiscet.

Thes. 44. Et esse in homine leuissimam quandam omnium alimentorum computrescentiam, facilis crediderim, cum uideamus, salia alkalina uolatilia per solam putrefactionem obtineri posse, uel ex rebus, ubi antea talis fuit putredo, quae tamen in homine abunde fluitant. Atque hinc concludimus, corpora alimentosa per putrefactionem subire ultimam sui destructionem, cum, quando iam nostra facta sunt, inque solida et sanguinem conuersa, ulterius acescere penitus nequeant. Cibos autem sic in uentriculo

culo putreſcere, ac comminui, nouum minime dogma eſt, ſed antiquiſſimum auctorem agnoſcit, PLISTONICVM nempe, PRAXAGORAE diſcipulum, ut meminit CELSVS, *Praefat. l. 1.* (*f*) Hinc etiam uidemus, carnibus in menſas magna-

(*f*) Nulla, in naturali chylificationis negotio, putrefactio, admitti poteſt; nam, et ſemiputrida alimenta, motu canalis alimentorum, ac uirtute ſaliuae, limphae gaſtricae, bilis, et ſucci pancreatici, attenuata, ac ſoluta, maxime emendantur, ac parte corrupta, per aluum excluſi, pars laudabilis a poris uenarum ac uaſorum lacteorum recipitur. Putreſcunt autem alimenta putrida, putrefactione continuata, in canale alimentorum, motus inertia ac mala liquorum digerentium et ſoluentium qualitate; imo putreſcunt etiam alimenta bonae indolis, praeſente in uentriculo uel inteſtinis ulcere, quo contaminantur. Haec autem minus applicanda ſunt ad naturalis ſtatus explicationem. Eo uero ipſo maxime improbanda eorum conſuetudo, ac temeraria uoluptas, qui eſu carnium, ferarum imprimis putridarum, delectantes, praeſentem, quae in fluidis ſolidisque iam adeſt, corruptionem, promouendo, promouent morborum multitudinem, et uehementiam. Multo minus Alpinorum inſtitutum, a THVANO, *ultima hac theſi citato*, citatum, approbare poſſum, qui gallinas aliasque uolucrium ſpecies, cultris napelli ſucco infectis, ſub aliis infixis, enecando, carnes, putredine hinc

magnatum apponendis, leuissimam prius procurari putredinem, quo fragiliores magis, et uentriculo digestibiliores euadant, quod *ferinascere* uulgo dicebatur antiquitus. Memini tamen, magni nominis medicum, et cui contradicere neque audebam, neque propter aetatis reuerentiam, uolebam, mihi in conuentu plurium opposuisse, odorem carnis ferinascentis acidum ipsis naribus percipi, quod equidem miror; cum reuera sit putridus. Neque hac solummodo ratione ferinascentiam et friabilitatem putredinosam conciliare curiosa adinuenit hominum sollertia; sed et aliam plane methodum Sabaudis et Valdensibus suo tempore in usu fuisse, IACOBVS AVGVSTVS THVANVS, Historicus elegantissimus, memorat, per tela uiru Napellino contaminata. Ita autem habet *Histor. lib.* 27. *Eius et longe alium*, (de Pthorae seu Napelli succo loquitur,) *in*

re

procurata, teneriores reddunt; non opus est arte, ad procurandam corpori humano putredinem; eidem et uiui adhuc obnoxii summus; omnes saepe partes eadem inficiuntur, absumuntur; nullum reperitur uiscus, quod ab eodem malo liberum manserit; quis nescit autem, cum PRVDENTIO, *Peristeph. in Martyrol. S. Roman. p.* 716. dico, quanta corruptela sit contaminatae carnis ac solubilis? sordet, tumescit, liquitur foetet, dolet. Inflatur ira, soluitur libidine, merosque felle tincta liuores trahit.

re dispari usum, inter Alpinos, quem minime reticendum putaui, mirabitur Lector. Gallinas, et pullos, et huiusmodi uolucres, quarum carnes edules in diuersoriis apponuntur, cultris eo succo illitis sub alis figunt, quo ictu, mox emisso sanguine, exanimantur, nullo uitio inde contracto, tantum carnes inde teneriores redduntur, et statim hospitibus comedendae apponuntur, quod rerum naturalium uestigatoribus amplius discutiendum relinquo. Ergo et hoc modo per uenenum acre et putrefaciens napellinum, carnes, naturam arte imitante, intenerantur. Vnde quoque PLVTARCHVS, *Sympos. lib. 2. Qu. 9.* ista animalia, quae pluribus conficiunt ictibus, uel a feris mordentur, prius ferinascere et intenerari, obseruauit.

Capvt Septimvm.

Venena Vegetabilium acria, horumque constitutionem, et uarium operandi modum, pertractat.

Thes. 1. Plantarum arborumque multiplex est differentia et diuersitas: *uera autem cuiusque natura, nonnisi medio effectu pernosci potest; opus ingens occultumque diuinitatis, et quo nullum reperiri possit maius*, ut Plinianis uerbis utar, *lib. 19. cap. 12.* Hinc herbae,

quarum uirtus noxia deprehensa fuit, Venena Δηλητήρια, et Φάρμακα, appellabantur. Ingens earundem numerus est, imprimis, postquam Flora Indica coepit Europaeis gentibus suos hortos aperire. Sed perinde se res habet cum noxa plantarum ac uenenorum metallicorum; namque in certa et accisa dosi, uel plantae ipsae, radices, aut succi, remedii saepius uicem gerunt, in eadem liberaliori atque imprudentiori, pro medicamento salutari, nocumentum corpori adferunt, ueneno semper uolatili alkalino oleoso, atque aetatem non diu ferente.

Thes. 2. In Regno itaque Vegetabili, acribus uenenis adscribi possunt sapones omnes uegetabiles, seu succi plantarum acres et noxii, oleo cuilibet herbae specifico, sale et aqua constantes. Quarum in numero sunt *Anacardi*, g) principio

g) Anacardium, et anacardia, est fructus arboris Malabaricae, Oepata dictae, cuius descriptionem exhibet *Hortus Malabaricus*, *Part.* 4. *Tab.* 45. *p.* 95. Duplicem substantiam, quam in hoc fructu inuenimus, probe distinguere decet; fructus enim, ex HERMANNI, *Cynos. Mat. med. Part.* 1. *cap.* 5. descriptione, compressus auiculae cordis figura, nigricans, includens sub duplici inuolucro, exteriore, tenui, rufescente, nucleum solidum albicantem, saporis subdulcis, et intra illud duplex inuolucrum, quasi in poris, fauis apum similibus, liquorem melleum, glutinosum, rufum, saporis acris et exurentis, qui

pio quidem non ita acres, sed pariter ac amygdalae, iuglandes, et auellanae, per aetatem ac

ab Indis habetur uenenatus, a chirurgis, durissimis etiam scirrhis impositus, eos miraculi instar dissipat. In promtu igitur est ratio, cur tam male audiant hi fructus, multisque ueneni acris corrosiui suspicione suspecti sint; nam, uti nuclei substantia farinacea oleosa praediti optimum praebent nutrimentum, et pistaciorum loco adhiberi possunt, ita econtrario mucus acerrimo sale uolatili, eoque corrosiuo saturatus, qui intra corticis haeret duplicaturam, uenenorum catalogo accensendus est. Segreges hinc, hos fructus in usum uocans, ab inutili utile; idemque necessarium erit, eosdem ad aliorum compositionem remediorum adhibens. Commendatur hoc remedium ad confortandum caput, capitisque actiones, quales, memoria, iudicium, promouendas; imprimis confectio ex his fructibus parata, anacardina dicta, quam quidam confectionis sapientum et Salomonis titulo celebrant, in capitis affectibus, qualis, apoplexia, a multis, KOENIGIO in specie, *mat. med. regno uegetabil. p. 735. et 736.* maximi aestimatur, sed raro aegrotorum et medicorum expectationi satisfaciens, contrarium plane effectum praestat; unde, ex mente HOFFMANNI, *lib. de medicam. officinal. p. 162.* confectio stultorum appellatur, quia promiscuo illius usu stupiditas et deliria producta fuerunt.

ſitum contrahentes acredinem .Tum *Spicae Celticae* cornua, *h*) *Carpaſi*, *i*) *Oleandri*, *k*) e[...]

(*h*) Per cornua ſpicae, hic intelliguntur ariſtae ſpicarum, Spicae Celticae herbam, ſeu folia, conſtituentium; nam radicem et cauliculos Spicae ſeu Nardi Celticae antiquis ſaltem fuiſſe in uſu, reiectis foliis, ex ſequentibus DIOSCORIDIS uerbis, *lib.* 1. *cap.* 7. conſtat: *ἀποκρίνας δὲ τὰ καυλία καὶ τὰς ῥίζας, τὰ δὲ φύλλα ῥίψας εἰ βούλει δ' ἀποτίθεσθαι, ἀναλαμβάνων λεῖα οἰνῳ καινῷ, πωμάζων ἐπιμελῶς.* Certum igitur omnino eſt, quod, citatae Spicae Celticae partes, in medicina, ſcopo reſoluendi, aperiendi, confortandi, adhibitae fuerint, excluſis Nardi Celticae ſpicis, ſeu foliculis; ariſtas autem Spicae Celticae, ſeu cornua Spicae, ueneni illis inhaerentis metu reiecta fuiſſe, nullo antiquorum ſcriptorum loco legi; potius idem odoris ſuauitati, praeſtantiores uires indicanti, qua radices prae foliis excellunt, tribuendum eſt, teſte, citato DIOSCORIDE, *lib. et cap. cit.* ſcribente: *μόνων δὲ τῶν καυλῶν ἐστι καὶ τῶν ῥιζῶν ἡ χρῆσις καὶ ἡ εὐωδία. ὅθεν δεῖ πρὸ μιᾶς ἡμέρας καταῤῥάναντας ὕδατι τὰς δέσμας, καὶ χωρίζοντας τὸ γεῶδες, τιθέναι ἐπ' ἐδάφους νοτεροῦ, προυποκειμένου χαρτίου, τῇ δὲ ὑστεραίᾳ καθαίρειν· οὐ γὰρ συναποκαθαίρεται τῷ ἀχυρώδει καὶ ἀλλοτρίῳ τὸ εὔχρηστον, διὰ τὴν ἐκ τῆς ἰκμάδος εὐτονίαν.* Plura de hac radice, huiusque uiribus, habent THEOPHRASTVS, *Hiſtor. Plant. lib.* 9. *cap.* 7.

et *Cyclaminis l*) succus, itemque *Iuccae Americanae*,

p. 1010. *et sequ.* KOENIGIUS, *Regn. Vegetab. Sect.* 4. *p.* 128. CHARRAS, *de Theriaca p.* 185. POMET, *descript. mat. med. Part.* 1. *lib.* 6. *cap.* 10. *p.* 238. LEMERY, *Lexico mat. med. pag.* 773. HERMANNUS, *Cynos. mat. med. ed. Boecleri, part.* 1. *cap.* 1. *p.* 42. *et* 43.

(*i*) Carpasum, idem cum Carpesio GALENI mihi uidetur esse, de quo, *lib.* 7. simplic. ὅμοιον μὲν ὑπάρχει τῷ καλουμένῳ Φοῦ κατά τε γεῦσιν καὶ δύναμιν; et paucis abhinc de usu adiectis, pergit: ἐστι γὰρ αὐτὸ παραπλήσιον μὲν τῷ Φοῦ, ἰσχυρότερον δὲ, καὶ ὡς ἔφην, ἔχον τι πιότητος ἀρωματιζούσης ἐν ὀσμῇ τε καὶ γεύσει.

(*k*) Oleander, Nerium quoque, et Rhododaphne uocatur, frutex, brutis peraeque animantibus ac hominibus, ex mente GALENI, *lib.* 7. *de simplic.* perniciosus, γνώριμος ἅπασιν θάμνος, ἔξωθεν μὲν τοῦ σώματος, εἰ καταπλασθείη, διαφορητικῆς ἐστὶ δυνάμεως, εἴσω δὲ λαμβανομένη, ὀλέθριός τε οὐκ ἀνθρώποις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς πλείστοις τῶν βοσκημάτων. Aliter de nerii uiribus sentit DIOSCORIDES, *lib.* 4. *cap.* 72. *pag.* 277. asserens: nerii flores ac folia, canibus, asinis, mulis, et plerisque quadrupedibus uenena esse, hominibus uero contra uenenatarum bestiarum morsus praesidia; δύναμιν δὲ, sunt eiusdem uerba, ἔχει τὸ ἄνθος καὶ τὰ φύλλα, κυνῶν μὲν, καὶ ὄνων, καὶ ἡμιόνων, καὶ τῶν πλείστων τετραπόδων δὲ ζώων φθαρτικήν, ἀνθρώποις δὲ σω-

ricanae, quam Barbari *Mandiocam* appellant
Ita tamen cum Iucca comparatum, ſcribunt
quod in ipſo Americae continente non ſit exi
tialis, ſed in Cubam, aut Hiſpaniolam, inſulas
delata. Succus uero idem mediocriter calefa
ctus

ϛικὴν σὺν οἴνῳ πινόμενα, πρὸς δήγματα θηρίων
καὶ μᾶλλον, εἰ πηγάνῳ παραμίξας· τὰ δὲ ἀσθε-
νέστερα τῶν ζώων, ὡς αἶγες καὶ πρόβατα, ἐπὰν
τὸ ἀπόβρεγμα αὐτῶν πίῃ, ἀποθνήσκει.

(*l*) Duarum ſpecierum cyclaminis mentionem fa
cit DIOSCORIDES, *lib. 2. cap. 194. et 195.* Plu
res adhuc allegant, BAVHINI, et DODONAEVS
In uſu uero eſt radix, ſale acri cauſtico abundans
unde adeo perniciosa iudicatur foeminis graui
dis, ut et ſola effluuia tranſeundo communicata
abortum dicantur excitare; Φασὶ δὲ, ſcribi
DIOSCORIDES, *l. c.* ὅτι ἂν ὑπερβῇ τὴν ῥίζαν
ἐγκύμων γυνὴ, ἐξαμπλώττει αὐτήν· ἔστι δὲ κα
ὀξυτόκιον περιαπτομένη. Propterea cyclamen
uino inditum accelerandae ebrietati ſeruire, idem
teſtatur, ac porro refert, cyclaminis radicem
uariis ſociatam uehiculis, tam interne quam ex
terne, ad pituitae ſerique expurgationem, ob
ſtructi fluxus menſtrui reſerationem, ad mede
lam icteri, purgandum caput, aluum ape
riendam, oculos acuendos, aduerſus uenena, u
plura taceam, conuenire, quae omnia, ex DIO
SCORIDE deſumta, apud KOENIGIVM, *Regno Ve
getab. p. 816. et 817.* deprehendimus; conf. HER
MANNVS, *Cynoſ. mat. med. ed.* BOECLERI
Part. 1. cap. 1. p. 111. 112. 113.

ctus, transit in acetum rubellum, sed uehementiori igne excoctus, in mel abit, radice arida, in panificia satis grata, perutili. Oleander autem, odore ipso strangulante satis se prodit, et animalia ex eiusdem esu facile post uertigines moriuntur. Porro *Staphis Agria m)* male

 audit,

(*m*) Staphis agria, etiam pedicularis, teste SCRIBONIO, *cap. 8.* dicitur. Distinguitur uero staphis a GALENO in ἥμερον καὶ ἀγρίαν, distinctasque illis tribuit uires, ἡ μὲν ἥμερος, sunt illius uerba, *lib. 6. simplic.* πεπτικῆς τε δυνάμεως, ἡ δ' ἀγρία δριμείας ἰσχυρῶς, ὡς ἀποφλεγματίζειν καὶ ῥύπτειν σφοδρῶς, ὥστε καὶ πρὸς ψώραν ἁρμόττει. Hinc idem *lib. 1. κατὰ τόπους cap. 17.* inter βοηθήματα φθειριάσεως, refert σταφίδα ἀγρίαν. Eundem in finem hanc herbam commendat DIOSCORIDES, *lib. 4. cap. 156. p. 301. et 302.* huius semina simul in aqua mulsa trita ad crassos humores per uomitum expurgandos sequenti cautela praescribens: τούτου κόκκους ί ἢ ε. ἐάν τις λεάνας ἐν μελικράτῳ δῷ, καθαίρει δι' ἐμέτων πάχη· περιπατείτωσαν δὲ οἱ πεπωκότες. Δεῖ μέν τοι προσέχειν συνετῶς μελίκρατον διδόντας διὰ τὸ ἐπιφέρειν τοὺς κατὰ πνιγμὸν κινδύνους, καὶ καίειν τὸν φάρυγγα. Manifeste hoc Dioscoridis experimento, non saltem salis alcalini, quod huic herbae inest, uirulentia, demonstratur, sed simul quoque, quod acida serosis iuncta, optimam incommodorum, hic metuendorum, antidotum constituant, probatur.

audit, quam CELSVS, *lib. 3. cap. 21.* Vuam Taminiam appellat. Nec salubrior est herba, quae Staphidi in officinis substitui solet, *Pedicularis Pratensis* rubra elatior Raii dicta, Nostris *Liiewarg*, quod falces hebetet. *Colchicum*, seu *Ephemeron*, quod eodem die uitam tolleret, *n*) ad

n) Aliam adhuc, cur colchicum, ephemeron dicatur, Scholiastes Nicandri, allegatae iam rationi addit, his usus: *ἕτεροι ἐφήμερον διὰ τὸ ἕωθεν ἀναδίδοσθαι κατὰ τὸν Ταναΐον ποταμὸν, ἢ τὴν Κολχίδα· τῇ γὰρ μεσημβρίᾳ τελειοῦσθαι, πρὸς ἑσπέραν δὲ αὐαίνεσθαι· ἢ διὰ τὸ ἡμέραν ὅλην μὴ δύνασθαι ἐξαρκεῖν τοὺς πίοντας αὐτὸ τὸ ἐφήμερον*, quidam ephemeron, hoc est, unius diei herbam, dicunt, quod, quo die nascatur, eodem intereat, mane enim prodit circa fluuium Tanain, uel Colchida regionem, meridie perficitur, uesper arescit; seu, quod, qui biberint ephemerum, eum diem superare nequeant. Distingunt alii inter Ephemerum et Colchicum, aliique duplicem Ephemeri speciem, uenenati, et non uenenati, allegant. Ita, haec confirmant, quae leguntur apud AEGINETAM, *lib. 7. ἐφήμερον οὐ δηλητήριον, ἀλλ' ὅπερ ἶρις ἀγρία καλεῖται.* His illustrandis maxime seruiunt ea, quae affert GALENVS, *lib. 6. simplic. ἐφήμερον οὐ τὸ δηλητήριον, ὃ καὶ κολχικὸν ὀνομάζουσιν, ἀλλὰ τὸ ἕτερον, ὃ δὴ καὶ ἡ ἶρις ἀγρία καλεῖται, φύλλα μὲν, καὶ καυλὸν ἔχει ὅμοιον κρίνῳ, ῥίζαν δὲ μακρὰν, οὐ στρογγύλην, ὥσπερ τὸ κολχικὸν, ἔστι δὲ δακτύλου μὲν*

ad exemplum Insecti Ephemerae, Belgis *Hafft* dicti, una tantum die uiuentis, amnibusque et lacubus inuolutantis, ex uermiculo uero aquatico oriundi, ut BLANCARDVS, *de Insect. cap. 32.* habet, his accensentur, putantque, nonnulli esse hermodactylum officinarum, in podagra et arthritide ob purgatiuam uim tam multum celebratum. Apud nostrum praeterea uulgus male audit *Plantago Aquatica, o)*

μάλιστα τὸ πάχος, στόφουσα δὲ καὶ εὐώδης, ἐξ ὧν δῆλον, ὡς μικτῆς ἐστι δυνάμεώς τε καὶ κράσεως ἀποκρουστικῆς· μαρτυρεῖ δὲ καὶ κατὰ μέρος ἔργα. Differt quam maxime ab hoc ephemero, ephemeron, colchicum dictum, cuius uirulentiam et funestam in humano corpore operationem hisce uersibus NICANDER, *in theriacal.* describit: ἢν δὲ τὸ Μηδείης, κολχηίδος ἐχθόμενον, πῦρ κεῖνο ποτὸν δέξηται ἐφήμερον, οὗ παρὰ χείλη δευομένου δυσάλυκτος ἰάπτεται ἔνδοθι κνηθμός.

o) Succi acris, plantagini inhaerentis, uis corrosiua hinc patet, dum folia illius trita, et cuti applicata, dolorem, inflammationem, et uesicas excitant. Refertur nihilo secius a SCHWENCKFELDIO in classem remediorum refrigerantium, siccantium et abstergentium, et ad procidentiam ani, podagram, capitis dolorem, haemoptysin, mictum cruentum, hydropem, icterum, uiscerum obstructiones, uulnera et ulcera sordida, commendatur; sed, uti in quibusdam affectibus

Nostris *Steckre* dicta, quae, si ab equis, tauris uitulisque, pedibus calcetur, neruis tibialibu stuporem quendam imprimit et immobilitatem quod Nostri *Haja* uocant; comesta uero, au mortem, aut posteriorum corporis partium atrophiam et marcorem introducit. Ideoqu bruta quam maxime ab illa cauentur.

Thes. 3. Sed multo acrius est *Apium Risus* Ranunculi quaedam species, *Herba Sardonica*, p a natali solo, ubi frequenter nascitur, alias di ctum

chronicis, uiribus aegrotorum adhuc integris peccante, cum uiscido, seri tenuis copia, et solidorum flacciditate, huius prudentem usum admi serim, ita in contraria causa, statuque, idem pror sus exulare debet.

p) Ad ranunculi species, apium risus, refert DIOSCORIDES *lib. 2. cap. 206. p. 164.* ἔστι δὲ, scribens καὶ ἕτερον εἶδος χνοωδέστερον καὶ μακροκαυλότερον, ἐντομὰς ἔχον πλείους τῶν Φύλλων, πλεῖστον ἐν Σαρδονίᾳ γεννώμενον, δριμύτατον, ὃ δὴ καὶ σέλινον ἄγριον καλοῦσιν. Hoc apium, δριμύτατον, hoc est, acerrimum, uocatur; idem, sceleratam herbam, dicit APVLEIVS; Apium risus a pernicioso, quem producit, effectu, nominatur, quia assumtum mentis alienationem, cum labrorum contractione, ridentis imaginem sistente, quam spasmum cynicum, risum Sardonicum, etc. appellamus, excitat; de quo CICERO, *in epistolis*, sed heus tu, τὸν γέλωτα Σαρδώνιον rideamus.

ctum. *Mezereon*, seu *Laureola*, q) Nostris *Kellerhals*, praesertim uero eius baccae acres sunt, et linguam, ac os, fauces, uentriculum strenue perurentes, Wermelandi *Tiur-Bast* nominant. Pariter *Asarum*, radice sua ignea noxium est, sed tam uolatili sale, ut non nisi recens noceat. Noxa tamen linguae facta per aliquot dies sentitur. Hinc *Arum*, semine, folio, et praesertim radice, recens nocet, linguam

q) Mezerei seu laureolae, *Seidelbast*, *Zeidelbast*, *Scheisstoorbeeren* semina, in classem fortissimorum purgantium referuntur, teste HERMANNO, *Cynos. mat. med. ed cit. Part. 1. cap. 5. p. 327.* Sed egomet horum seminum maxime corrosiuorum usum plane repudio, ac, si forsitan potentius euacuans, pertinax hydrops, aegrotum robustum, integris praeditum uisceribus, afficiens, desideraret, cum citato Hermanno, extractum ex his seminibus aceto paratum, adiectis simul caryophillis aromaticis, admiserim. Simile iudicium de floribus, cortice ac radice mezerei ferendum, quae nonnulli aduersus quartanam, hydropem et uenena praescribunt.

r) Licet radicem asari ad curandas febres quartanas, ETTMVLLERVS, *Prax. lib. II. cap. 15.* dosi drachmae dimidiae, uel totius, ante paroxysmum, in decocto centaurei minoris exhibendae, ualdopere commendet; licet RVLANDVS, per omnes, *Centur. curat. empir.* plura exempla aegrotorum a febribus quartanis, tertianis, asthmate

Noſtris *Steckre* dicta, quae, ſi ab equis, tauris uitulisque, pedibus calcetur, neruis tibialibus ſtuporem quendam imprimit et immobilitatem quod Noſtri *Haſa* uocant; comeſta uero, aut mortem, aut poſteriorum corporis partium atrophiam et marcorem introducit. Ideoque bruta quam maxime ab illa cauentur.

Theſ. 3. Sed multo acrius eſt *Apium Riſus* Ranunculi quaedam ſpecies, *Herba Sardonica*, p) a natali ſolo, ubi frequenter naſcitur, alias dictum

chronicis, uiribus aegrotorum adhuc integris, peccante, cum uiſcido, ſeri tenuis copia, et ſolidorum flacciditate, huius prudentem uſum admiſerim, ita in contraria cauſa, ſtatuque, idem prorſus exulare debet.

p) Ad ranunculi ſpecies, apium riſus, refert DIOSCORIDES *lib. 2. cap. 206. p. 164.* ἔϛι δὲ, ſcribens, καὶ ἕτερον εἶδος χνοωδέϛερον καὶ μακροκαυλότερον, ἐντομὰς ἔχον πλείους τῶν Φύλλων, πλεῖϛον ἐν Σαρδονίᾳ γεννώμενον, δριμύτατον, ὃ δὴ καὶ σέλινον ἄγριον καλοῦσιν. Hoc apium, δριμύτατον, hoc eſt, acerrimum, uocatur; idem, ſceleratam herbam, dicit APVLEIVS; Apium riſus a pernicioſo, quem producit, effectu, nominatur, quia aſſumtum mentis alienationem, cum labrorum contractione, ridentis imaginem ſiſtente, quam ſpaſmum cynicum, riſum Sardonicum, etc. appellamus, excitat; de quo CICERO, *in epiſtolis*, ſed heus tu, τὸν γέλωτα Σαρδώνιον rideamus.

ctum. *Mezereon*, seu *Laureola*, q) Nostris *Kellerhals*, praesertim uero eius baccae acres sunt, et linguam, ac os, fauces, uentriculum strenue perurentes, Wermelandi *Tiur-Bast* nominant. Pariter *Asarum*, radice sua ignea noxium est, sed tam uolatili sale, ut non nisi recens noceat. Noxa tamen linguae facta per aliquot dies sentitur. Hinc *Arum*, semine, folio, et praesertim radice, recens nocet, linguam

q) Mezerei seu laureolae, *Seidelbast*, *Zeidelbast*, *Scheissloorbeeren* semina, in classem fortissimorum purgantium referuntur, teste HERMANNO, *Cynos. mat. med. ed cit. Part. 1. cap. 5. p. 327.* Sed egomet horum seminum maxime corrosiuorum usum plane repudio, ac, si forsitan potentius euacuans, pertinax hydrops, aegrotum robustum, integris praeditum uisceribus, afficiens, desideraret, cum citato Hermanno, extractum ex his seminibus aceto paratum, adiectis simul caryophillis aromaticis, admiserim. Simile iudicium de floribus, cortice ac radice mezerei ferendum, quae nonnulli aduersus quartanam, hydropem et uenena praescribunt.

r) Licet radicem asari ad curandas febres quartanas, ETTMVLLERVS, *Prax. lib. II. cap. 15.* dosi drachmae dimidiae, uel totius, ante paroxysmum, in decocto centaurei minoris exhibendae, ualdopere commendet; licet RVLANDVS, per omnes, *Centur. curat. empir.* plura exempla aegrotorum a febribus quartanis, tertianis, asthmate,

guam inſtar ignis adficiendo, osque et fauce inflammando atque exurendo. Sed arefact radix minoris eſt multo uirtutis, poteſtque b ne ſubſtitui Zingiberi Indico: hinc quoqu Noſtris *Suenſk-Ingefer* adpellatur. In Lydi tamen prope Cyrenen dulcis et grata guſtu perhibetur, ut raparum inſtar ea ueſcantur ho mines, ſi CROLLIO credimus, *de Signa tur. Inter. Rer. pag. 24.* ex aliis referent Quanquam putauerim ego, hoc non adeo lo ci et plagae naturae attribui debere, quam qu dem coctioni. Omnia enim ſalia uolatili plantarum coctione et acidis miteſcunt, ut ip quoque cicuta cocta, et aceto condita, impun ſumatur, ſicut idem Aron ſiccatum, nihil fe re acredinis reliquum habet, euentilato ſcili cet acri ſale, quod recens ueſiculas etiam ex citabat in manibus delicatioribus.

Theſ. 4. Volatilem autem alkalinum ſalen Aro ineſſe, multi uoluerunt, ut ETMVLLE RVS, *Not. in Schroederum*, aliique, quod e ipſa experimenta per ignem facta demonſtrant Alii autem contra adſerere uolunt, acidum ip uola

diarrhoea, uſu huius radicis, liberatorum, afferat nemini tamen auctor ſuaſorque extiterim, ho remedium promiſcue in citatis morbis adhiben di; quicquid hic praeſtat, non tanquam ſpecifi cum remedium horum affectuum, praeſtat, ſe tanquam uenenum acre, quod fortius irritando pituitam reſoluit et expellit.

uolatilem ſpiritum eſſe, cum ſale tartari effer-ueſcentem, ut putat D. SCHELHASS, *Diſputatione de Aro, Ienae habita:* quod quidem meis experimentis non conuenit. Et ſuo quoque tempore THEOPHRASTVS, *Hiſt. Plant. lib. 7. cap. 11.* ſcribit, radicem ari eſculentam eſſe, ſi in aceto coquatur. *s*) Quam uero

s) Radicem ari, cibo idoneam eſſe, ſcribit THEOPHRASTVS, et folia eiusdem, aceto decocta, mandi poſſe, ſubiungit. En ipſa auctoris uerba! *ἐδώδιμος δὲ καὶ ἡ τȣ̃ ἄρȣ, καὶ αὐτὴ καὶ τὰ φύλλα προσαφεψηθέντα ἐν ὄξει· καὶ ἐςιν ἡ δεξιά τε καὶ πρὸς τὰ ῥήγματα ἀγαθή·* Eandem cum Theophraſto de uirtute ari ſententiam fouet DIOSCORIDES, *lib. 2. cap. 147. p. 159.* hiſce mentem ſuam declarans: *ἄρȣ ῥίζα λευκὴ πρὸς τὴν τȣ̃ δρακοντίȣ, ἥτις καὶ ἐσθίεται ἑψομένη, ἧττον ȣ̃σα δριμεῖα. ταριχεύεται δὲ τὰ φύλλα εἰς βρῶσιν, καὶ καθ᾽ ἑαυτὰ ξηρανθέντα ἑψόμενα ἐσθίεται.* Eadem ratione ari radices, ut rapas, in uſum ciborum uocari, notat GALENVS, *lib. 2. de aliment. facult.* *ἐςι μὲν ἡ ῥίζα καὶ τȣ́τȣ τȣ̃ φυτȣ̃ παραπλησίως ἐσθιομένη τῇ τῆς γογγυλίδος.* Cum igitur tot auctorum, rerum ipſarum experimentis nitentium teſtimonia adſint, uerbis non opus eſſe iudico; uerbis nihilo ſecius et obiectionibus IOANNIS BODAEI a STAPEL occurrendum, qui, in *Notis ad Theophraſti hiſt. plant. lib. 7. cap. 11. Amſtelodami 1644. in fol. ed. p. 860.* allegatorum auctorum de aro ſententias perpen-

uero acris et mordax eſt haec Ari radix, fecu- la

dens, nullus ueretur exclamare: inter eſculentas radices numerat arum? bone Deus! quis aro uesceretur? adeo acre eſt, ut linguam, palatum fauces incendat. Sed, quid opus his ambagibus? cum auctor ipſe, contra quem diſputando agimus, ſententiae Galenicae ueritatem, diuerſam ari, ſolum ſolique naturam ſequentis, indolem, reſpiciens, ſententiae, quam modo refutauerat, ſubſcribere teneatur. Ita uero GALENVS, *lib. 2. de alim. facult.* ulterius mentem ſuam explicat: *ἐν χώραις δέ τισι φύεται δριμότερα πως, ὡς ἐγγὺς εἶναι τῇ τοῦ δρακοντίου, καὶ χρὴ τὸ πρότερον αὐτῆς ὕδωρ ἀποχέοντα κατὰ τὴν ἕψησιν, εἰς ἕτερον ἐπεμβάλλειν θερμὸν, ὡς ἐπὶ κράμβης τε καὶ φακῆς εἴρηται· κατὰ δὲ τὴν Κυρήνην ἔμπαλιν ἔχει τὸ φυτὸν πρὸς τὴν παρ' ἡμῖν χώραν· ἥκιστα γὰρ ἔχει φαρμακῶδές τε καὶ δριμὺ τὸ ἄρον, ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις, ὡς καὶ τῶν γογγυλίδων εἶναι χρησιμώτερον· καὶ διὰ τοῦτο καὶ εἰς Ἰταλίαν κομίζουσι τὴν ῥίζαν, ὡς ἂν, καὶ διαμένειν δυναμένην χρόνῳ πλείονι χωρὶς τὸ σαπῆναι τε καὶ βλαστῆσαι.* His igitur Galeni obſeruationibus fidentes, omnino fateri tenemur, ari radicem, pro ſoli diuerſitate, iam uberiore iam parciore ſalis plus minusue acris quantitate imbutam eſſe; imo et hoc omnino certum, quod ari maxima pars farinaceis conſtet particulis, quibus incluſa haerent ſalia admodum acria et uolatilia; unde, iisdem mora temporis per ex

la tamen eius et farina, urgente necessitate, in panificiis usurpari posset. PAVLVS BOCCONE, Nobilis ex Sicilia, *Recherch. et Obseruat. Naturell. Lettr. 21.* scribit, Ari Aegyptiaci radicem plurimis incolis terrrae Siculae, *de Mililli* in monte Hybla opem tulisse in annonae caritate, ipsis *Culcasi* dictam, primo coctam, hinc oleo uel melle commistam. Et sunt, qui putant, radicem *Chara*, ex qua sibi cum lacte pulmentum fecerunt Valeriani milites apud IVLIVM CAESAREM, *de Bell. Ciuil. lib. 3. c. 10.* Aron fuisse. Locus autem sic habet: *Est etiam genus radicis* inuentum ab iis, qui fuerant cum Valerio; quod appellatur Chara; quod admistum, multum inopiam leuabat. Id ad similitudinem panis efficiebant. Eius erat magna copia. Ex hoc effectos panes, cum in

halationem dissipatis, haec radix omnis acrimoniae expers, merum absorbens et nutriens euadit, uti multoties obseruaui. Nam hoc certissime asseuerare et ingenue testari possum, quod recens ari radix masticata sensum ardoris uix delendi in faucibus reliquerit, cum eadem per anni asseruata spatium, plane insipida fuerit. Quod denique attinet principia ari, alcali eidem alii, alii ammoniacale, acidum alii demum, tribuunt, uti ex HERMANNI, *Cynos. mat. med. ed. c. Part. 1. c. 1. p. 63. et 64.* et KOENIGII, *Regn. Veget. Sect. 4. p. 741. ad 744.* patet; ubi multa quoque de uiribus ari resoluentibus summo studio conquisita inuenimus.

in colloquiis Pompeiani famem noſtris obiect
rent, uulgo in eos iaciebant, ut ſpem eoru
minuerent. Conf. SVETONII *Caeſar c.6*
Sum tamen in ea ſententia, non hic Ari ſed F
lipendulae radicem, quae Noſtris *Sumill* dic
eſt, intelligi, cum illa ſit dulciſſima, frequer
tiſſima, et a noſtris olim in annonae caritate ſa
pius uſurpata. Potius ergo radix Ari pro Zi
gibere uſurpari poſſet, uel et pro ſapone a
ueſtes eluendas, quali artificio uti Cantiana
Angliae foeminas, ſcribit RAIVS, *Hiſt. Plan*
l. 21. c. 18.

Theſ. 5. Harum uero Plantarum, quaeda
linguam, palatum, guttur, uentriculum a
que inteſtina exurunt, aliae nauſeam excitan
et tormina ac colicam, dyſentericosque fluxus
aliae ſtrangulant, et ſyncope amentiaque ho
minem uexat: nonnullae maiori acredine gau
dentia, conuulſiones adferunt, ut Ranunculu
ille Sardous, ſeu Batrachium, qui comeſtu
uentriculo cauſticam inurit maculam, cum u
cino diaphragmate mox communicandam; un
de muſculi pectorales ſtimulantur, os uer
praecipue in morem ridentium diducitur to
queturque. Atque hinc enatum eſt de *Sard*
nico Riſu dicterium, ridere quidem homines
ſed nullum animo gaudium, contra odium a
que inuidiam pectore gerentes. Refert ALP
NVS, *de Plant. Aegypt. cap. 25. p. 35.* creſce
re ibi prope Alexandriam in ramo Nili, Cale
dicto, herbam, incolis *Beidelſar* dictam, cuiu
ſuccu

ſuccus ſit lacteus, et tantae acrimoniae, ut coria iniecta depilet, adſumtus dyſenteriam faciat lethalem, ad impetiginem uero curandam optimum ſit remedium.

Theſ. 6. Praeterea *Boleti* et *Fungi* aliquot hoc loco ſtabunt, qui Claudio Caeſari lethi cauſa fuerunt, βρῶμα Θεῶν, ſiue Deorum cibus, ut eſt apud Dionem, Neroni dicti. SENECA uero, *Epiſt. 95. Fungos, uoluntarium uenenum* appellat. PLINIVS, *H. N. lib 22. cap. 23. ancipitem cibum nominat.* De boletis autem ita PLINIVS, ibid *cap. 22. Inter ea, quae temere manduntur, boletos merito poſuerim, optimi quidem hos cibi, ſed immenſo exemplo in crimen adductos, ueneno Tiberio Claudio Principi per hanc occaſionem a coniuge Agrippina dato: quo facto illa terris uenenum alterum, ſibique ante omnes Neronem ſuum dedit.* Vnde Nero per hanc fallaciam imperium adeptus, boletos, Deorum cibum, appellauit, quod Tiberium ſuſtuliſſent. *t*)

t) Quanto in pretio olim fuerint boleti, ex hoc MARTIALIS diſticho, *lib. 13.* cognoſci poteſt: argentum atque aurum facile eſt, lanamque togamque mittere, boletos mittere difficile eſt. Vim nutrientem, et uenerem ſtimulantem boletis, una cum multis aliis tribuit WEDELIVS, *Mat. med. p. 46.* ita de eorum uirtute diſſerens: omnes boleti mucilagine pollent, qua facile ſe-

Thes. 7. Omnes tamen fungi non sunt ue nenati

rum in orgaſmum cient, firmantque in ſemini genesin, ut alimentoſa quaeque alia. Videntu quidem terreni, in receſſu tamen ſtimulum con dunt. Boletos, non cibos, ſed oblectament eſſe, ad edendum ſaturos cogentia, ſcribit SE NECA, *epiſt.* 208. *Oper. ed. Antuerp. pag.* 634 Examinata igitur boletorum ſubſtantia, eaqu cum hiſtoriis medicis collata, boletis quiden quibusdam inter medicamenta, minime uero in ter alimenta locum concedendum eſſe, certu ſum. A boletis, animi deliquium, alui proflu uium, motus conuulſiuos, morbum regium uomitum biliosum, uentriculi dolorem, diſten ſiones partium uehementes, omnis generis fe bres, repentinosque interitus productos fuiſſe HILDANVS, *Cent.* 4. *obſ.* 34. *et* 35. SEBIZIVS *Pathol. Tom.* 1. *pag.* 212. HIPPOCRATES, *lib.* *Epidem. c.* 27. *t.* 6. WEDELIVS, *Pathol. pag.* 48 AMATVS LVSITANVS, *Cent.* 1. *cur.* 39. EPI PHANIVS, *hiſt.* 11. *fol.* 30. FORESTVS, *lib.* 10. *obſerua* SYLVATICVS, *Cent.* 4. *obſ.* 79. teſtantur. Re ſpice Tiberium Claudium, qui, teſte PLINIO *lib.* 22. *cap.* 22. in mortis certamine conſtitutus ex clamabat: boleti, lethi cauſa fuere mei! Quid d peruerſa eorum conſuetudine, boletos ardente deuorantium, hauſto mox potu frigido, ſentien dum? Quemadmodum, ſcribit SENECA, *Na quaeſt. lib.* 4. *cap.* 13. *ed. cit. p.* 756. *et* 758. nihil i lis ſatis frigidum, ſic nihil ſatis calidum eſt; ſe

nenati, aut corroſiui; quidam enim uiſcido in-
Bb 2 dige-

ardentes boletos, et raptim condimento ſuo merſatos, demittunt paene fumantes, quos deinde reſtinguant niuatis potionibus. Videbis, inquam, quosdam graciles, et palliolo focalique circumdatos, pallentes et aegros, non ſorbere ſolum niuem, ſed etiam eſſe, et fruſta eius in ſcyphos ſuos deiicere, ne inter ipſam bibendi moram tepeſcant. Sitim iſtam eſſe putas? Febris eſt: et quidem eo acrior, quod non tactu arteriarum, nec in cutem effuſo calore deprehenditur; ſed cor ipſum excoquit luxuria, inuictum malum, et ex molli fluidoque durum et patiens. Praecipue diſcrimen fungorum in ſalubres et noxios, a DIOSCORIDE, *lib. 4. cap. 83. p. 277.* allegatum, obſeruandum, μυκήτων, dicente, διαφορὰ διττή, ἢ γὰρ βρώσιμοί εἰσιν, ἢ φθαρτικοί. Alias quoque diuidunt fungos in terreſtres et arboreos, pratenſes et lapideos, uernales et autumnales, boletum in ſpecie eſculentum, *die Morcheln*, fungum campeſtrem eſculentum, *Schampignon*, fungum uernum *Mouceron* dictum, fungum ſalicis, fungum cynosbati, fungum nucis iuglandis, boletum ceruinum, crepitum lupi, etc. Pratenſes pro optimis habiti fuerunt, et adhuc habentur; pratenſibus quippe, uti canit HORATIVS, optima fungis natura eſt, aliis male creditur. Eosdem pariter praeſtantiſſimos, et hinc βωλίτας Graecis dictos, allegat GALENVS, *l. 2. de aliment. facult. cap. penult.* Cui ſubſcribit

digeſtibili alimento conſtantes, facillime, qu
de

AEGINETA, *lib.1. cap.77.* ſcribens: τούτων
αὐτῶν οἱ μὲν βωλῖται ἀβλαβέστεροι καὶ ἀπο
καλῶς ἑψηθέντες. Iungit his fungis alt
ſpeciem AEGINETA, *citato loco*, quos ἀμ
νίτας uocari, et δευτέρας τάξεως εἶναι, perhib
Suillorum fungorum genus PLINIVS, *H.N. li*
22. cap.23. pag. 408. citatis addit, uenenis acco
modatiſſimum, uires eorum ita delineans: fam
lias nuper interemere, et tota conuiuia, Anna
um Serenum praefectum Neronis uigilum,
tribunos, et centuriones. Mox uero idem ec
dem fungos medendis profluuiis ſeruire, hiſce f
tetur: ſiccantur pendentes ſuilli, iunco transfix
quales e Bithynia ueniunt. Hi fluxionibus alu
quas Rheumatiſmos uocant, medentur, excreſce
tibusque in ſede carnibus, minuunt enim eas,
tempore abſumunt. etc. Inter fungos arborur
reliquis fungos ficus multi praeferunt, ſequer
Nicandri conſilium ac teſtimonium amplecte
tes: συκέης ὁπότε στέλεχος βαθὺ κόπρῳ κ' ἀ
κρύψας ὑδάτεσσιν ἀεινάεσσι ποτίζεις, Φύωντ
πυθμέσσιν ἀκήριοι, ὧν σὺ μύκητα θρεπτικ
μήτι χαμαιζήλης ἀπὸ ῥίζης προτάμοιο. Fun
contra oleae, ilicis, punicae, quercus, tumid
glutinoſi, malefici, ſtrangulantes, tanquam n
xia dictarum arborum excrementa, a NICA
DRO reprobantur, ita *in Georg* canente: ἐχθ
ἐλαίης, ῥοιῆς τε, πρίνου τε, δρυός τ', ἀπὸ πήμα
κεῖται, οἰδαλέα, σύγκολλα, βάρη, πνιγόεντα μ

dem per corporis capillaria haerent, ibique excitant uaria ex obstructionibus oriunda mala, de quibus LEMERY, *Traite des Aliments part. 1. chap. 72. et 73.* Et certe, ex fungorum esu immodico, Clementis VII. Pontificis Romani, praematuram mortem deducit BRVYERINVS, *de Re Cib. lib. 9. cap. 20.* quos tam auide expetebat, ut solus ex iis patinas coenaret nullo non die, ediceretque iis in terris, quae ditioni suae parebant, ne cui alteri demeterentur; quanquam AMBROSIVS PARAEVS, *de Venen. lib. 20. cap. 7.* ex fumo facis ueneno

κήτων. Omnia uero, quae de causis et signis fungorum noxiorum, utilium, monenda restant, sequentibus DIOSCORIDES, *l. et c. cit.* ex quo sua desumsit PLINIVS, complexus est: παρὰ πολλαῖς δὲ αἰτίαις φθαρτικοὶ γίνονται τοιοῦτοι· ἢ γὰρ ἥλοις, κατιωμένοις, ἢ ῥάκεσι σεσηπόσιν, ἢ ἑρπετῶν φωλεοῖς παραφύονται, ἢ δένδρεσιν ἰδίως βλαπτικοὺς φέρουσι τοὺς καρπούς· ἔχουσι δὲ καὶ γλοιώδη οἱ τοιοῦτοι ἐπίπαγον· κατατεθέντες δὲ μετὰ τὸ ἀφαιρεθῆναι, ταχέως διαφθείρονται σηπόμενοι. Οἱ δὲ μὴ τοιοῦτοι, ζωμοποιοὶ, ἡδεῖς· πλεονασθέντες μέντοι καὶ οὗτοι βλάπτουσι δυσπεπτούμενοι, πνίγοντες, ἢ χολέραν ἐπάγοντες. Plura de fungis, eorumque differentia, et usu, uide apud ATHENAEVM, *Deipnosoph. lib. 2. cap. 19. ed. Lugdun. in fol. cum Dalechampii et Casauboni notis, p. 60. et 61.*

ſuperinductae, eundem Clementem VII. Pontificem obiiſſe, ſcribat.

Theſ. 7. Sed acres ſunt, rubri, lacteſcentes, et maculoſi, ſiue muſcarii, namque ſtrangulant, uentriculo graues, urinam retinent, corporis ſuperficiem citrino colore inficiunt, aliaque corroſiuitatis atque hinc exorientis ſpaſmi ſigna inducunt, nonnunquam etiam naribus admoti, ſtrangulanti ſuo odore occidunt. Hinc KIRCHERVS, *Scrutin. Peſt. Sect.* 1. *cap.* 6. fungos non male *uiuas Toxici burſas* appellat; PLINII autem locus, *lib.* 22. *cap.* 22. ſic habet: *Quorundam ex his facile noſcuntur uenena, diluto rubore, rancido adſpectu, liuido intus colore, rimoſa ſtria, pallido per ambitum labro.* Puto tamen, multos uon uenenatos, fieri uenenum, poſt putrefactionem, quam cito ſubeunt. Paulo uero poſt PLINIVS eorum ortus ſic deſcribit: *Si caligaris clauus ferriue aliqua rliqua rubigo, aut panni marcor adfuerit naſcenti, omnem illico ſuccum alienum ſaporemque in uenenum concoquit. Ducunt ipſi alia uitia nunc quidem, ſi ſerpentis cauerna iuxta fuerit, ſi pateſcentes primo adbalauerit capaci uenenorum cognatione ad uirus accipiendum.* Hinc apud HIPPOCRATEM, *Epidem. lib.* 7. *n.* 50, Pauſaniae filia ex fungi crudi eſu anxia facta, ſtrangulata, cum dolore uentris, donec ex aquae mulſae

potu

potu et balneo fungum euomeret. Sic, referente STALPART *van der* WIEL, *Cent. Obf. Rar.* 4. iuuenes Hagienfes intra triginta fex horas ex fungis obierunt. Par exemplum habet EPIPHANIVS FERDINANDVS, *Cent. Med. Hift. II.* Vt exempla a me uifa et audita ficco pede pertranfeam. Hinc Belgae Fungos *Duyuels-Broodt* uocant. Conf. FRANCISCI STAARBECK *Theatrum Fungorum, edit. Antwerp.* 1667.

Thef. 8. Nunc uenio ad exitialem quam maxime *Napellum*, fiue *Aconitum*, Attalo Philomatori Regi amatam in hortis plantam, ut RHODIGINVS, *Antiqu. Lect. lib. 3. cap. 21.* habet, ab Aconis, loco Heracleae urbi uicino, quod frequens ibi nafceretur, ita dictum, ut prodit ATHENAEVS, *Dipnofophift. l. 3. c. 5.* Quo pertinet Aconitum bacciferum, *Chriftophoriana* uulgo, adpellatum, Haec uirulentiam fuam funefto magis documento oftentant: labia namque, os, frontem, et linguam tumere faciunt, uentriculumque; anxietatem, dyfpnoeam, uertiginem, et deliquium, conciliant; atque conuulfionibus, oculorum magnitudine et diftorfione, manuum petulantia, corporisque denigratione et fphacelo, morteque praefentiffima, fefe produnt, etiam ad dimidiam exhibitae unciam. Videfis BONETVM, *Anat. Pract. lib. 6. Sect. 8. Obf. 2.* Et MATTHIOLVS, *Comment. in Diofcorid. lib. 4. cap. 73.*

refert, quod latroni Pragensi, ad mortem damnato, dederit radicis Napelli drachmam unam in Rosarum Conserua, et post sesqui horam aliud pharmacum ex napelli caule, foliis, floribus et semine paratum. Post duas horas nullum symptoma adparuit, tertia uero elapsa, de lassitudine querebatur, imbecillitate magna, et cordis grauitate. Audacter loquebatur, et MATTHIOLVM intuebatur. Frigido tamen sudore madere frons coepit, pulsusque minui. Data antidoto, in deliquium cadit et quietem, uerum refocillatus de frigore queritur. Paulo post reiectis per uomitum putridis, biliosis, et liuidis, obmutuit, obiitque, facie statim liuida, ac si laqueo sublatus fuisset. Quod certum indicium erat, sanguinem coagulatum fuisse per pulmones, uisceraque omnia uitalia perrosa, ut sanguis in superioribus stagnaret, liuoremque faciei excitaret.

Thes. 9. Id insuper a ueteribus adnotatum est, quod, si Aconito genitalia tangantur foeminarum, illico moriantur; quod M. COELIVS acri peroratione in digito mortuas apud PLINIVM, *H. N. lib. 27. cap. 2.* Calphurnio Bestiae exprobrat, tali stratagemate morientes uxores interimenti, idque ut ditesceret. Hinc rumor erat Romae, Calphurnium digito interimere uxores. Nec secus se res habet cum Arisari radice, de qua PLINIVS, *lib. 24. c. 26.* sic: *sed unum miraculum ingens contacto genitali*

nitali cuiusque foeminini ſexus, animal in perniciem agi. Ideoque NICANDER, Aconitum adpellat θηλήφονον, *in Alexipharmacis. u)*

Bb 5 *Theſ.*

u) Duas Aconiti ſpecies deſcribit DIOSCORIDES, *lib. 4. cap. 77. et 78. p. 275.* Aconiti radicem, Germanis *Wolffswurtzel* dictam, et KOENIGIO, *Regn. Veget. Sect. IV. p. 717.* explicatam, idem, ab Aconito, quod Napellus, *Eiſenbütlein*, uocatur, diſtinguit, *citat. Sect. p. 929.* Inter aconitum, napellum, et aconitum hyemale, differentiam omnino fundatam, conſtituit BOECLERVS, *Cynoſur. mad. med. contin. Part. 1. cap. 1. a p. 71. ad 76.* Triplicis aconiti, nempe 1) aconiti lutei, 2) aconiti lycoctonon dicti, 3) aconiti hyemalis Belgarum, Io. BODAEVS a STAPEL, *Not. ad Theophraſti Hiſtor. plant. lib. 9. cap. 16. ed. cit. p. 1136. ad p. 1142.* facit mentionem. De Napelli, proprie ita dicti, uirulentia, a ſale acri alcalino penetrantiſſimo, eroſionem atque inflammationem acutam, acutiſſima ſociatam febre, mox mortem, excitato ſphacelo, afferentem, deriuanda, nullus dubitabit, quibus exempla, a MATTHIOLO, *Comment. in Dioſcoridis lib. 4. cap. 73.* et WEPFFERO *tract. de Cicuta aquatica cap. 11.* adducta, ut plura ſilentio tranſeam, perſpecta ſunt. Concedo equidem lubens, quosdam, tempore peſtis, napello pro ueſicatorio uſos fuiſſe, uti teſtatur GALENVS, *lib. 5. et 6. de medicam. ſimplic. facultatibus*; non tamen hinc peraeque argumentum,

Thes. 10. Tam horrendum autem fuit hoc Aco-

quo usus napelli internus, tanquam tutus approbatur, desumendum; quod praecipue accomodandum explicationi experimenti, quod habent *Ephemerid. Nat. Curios. Dec. 1. ao. 3.* referentes, quod ciuis Kesmarkinus, Vngarus, radicem aconiti in Carpathiis montibus crescentem, ad tertianae extirpationem febris, drachmae pondere, felici adhibuerit successu. Multo minus THEOPHRASTI sententiam, *Hist. Plant. lib. 9. cap. 16.* meam facio, affirmantis: nullum prostare subsidium, aconiti uirulentiam infringentis, interitumque hinc metuendum auertentis. Nec in eo illi assentior, perhibenti: quod ex aconito, ueneno, uenenum certis occidens temporibus, uidelicet bimestri, trimestri, semestri, anno completo, confici queat, uti tum de his, tum illis, quae antecedentibus monita fuerunt, uberius mentem mea explicaui, *Toxicolog. lib. 1. §. 10. p. 7. §. 14. p. 12. et §. 53. p. 54. lib. 2. §. 26. p. 37. et §. 33. p. 49. ad 51.* An uero ruta, aconiti sit antidotus, ualde dubito, cum iisdem, temperatioribus licet, principiis, ruta constet, quicquid etiam dicat ATHENAEVS, qui suam confirmaturus sententiam, *lib. 3. Deipnosophist.* ad Theopompi historiam prouocans, ita disserit: εἴ τις τούτοις ἀπιστεῖ, μαθέτω καὶ παρὰ Θεοπόμπου, τοῦ Χίου, ἀνδρός Φιλαλήθους, καὶ πολλὰ χρήματα καταναλώσαντος εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ἱστορίας ἐξέτασιν ἀκριβῆ· Φησὶ γὰρ οὗτος ἐν τῇ ὀγδόῃ καὶ

Aconitum Veteribus, ut a ſpumis Cerberi infernalis canis enatum fabularentur, nec aliud nocentius eſſe omnis crederet antiquitas. Hinc, cum Venena ſibi nota in certos Caloris et Frigoris gradus diſtinguerent, Aconitum in quarto gradu calidum dicebant. De Aconiti uero talibus natalitiis ex Graecis fabulis ſic *lib.* 7. *Transformat.* NASO cecinit, quod Aegeus Theſeo parari curauerat:

Huius

τριακοςῆ τῶν ἱςοριῶν ἐπὶ Κλεάρχου διηγούμενος τοῦ Ἡρακλεώτου τῶν ἐν τῷ Πόντῳ Τυράννου, ὡς βιαίως ἀνήρει πολλοὺς, καὶ ὡς τοῖς πλείςοις ἐδίδου ἀκόνιτον πιεῖν. Ἐπειδὴ οὖν, φησὶ, πάντες ἔγνωσαν τὴν τοῦ φαρμάκου ταύτου φιλοτησίαν, οὐ προήεσαν τῶν οἰκιῶν, πρὶν φαγεῖν πήγανον· τοῦτο γὰρ τοὺς προφαγόντας, μηδὲν πάσχειν πίνοντας τὸ ἀκόνιτον, ὃ κληθῆναι φησὶ, διὰ τὸ φύεσθαι ἐν τόπῳ Ἀκόναις καλουμένῳ, ὄντι περὶ Ἡράκλειαν. De Helleboro, aconiti antidoto, de aconito in affectibus oculorum utili, de aconiti uirulentia, pantheras, ſues, lupos, ac ferarum omne genus enecantis, haec habet DIOSCORIDES, *lib.* 4. *cap.* 77. *et* 78. *p.* 275. ἀκονίτου τὴν ῥίζαν, φασὶ, προσαχθεῖσαν σκορπίῳ, παραλύειν αὐτὸν· διεγείρεσθαι δὲ πάλιν, ἐλλεβόρου προςεθέντος. Μίγνυται δὲ καὶ ὀφθαλμικαῖς ἀνωδύνοις δυνάμεσι. Κτείνει δὲ καὶ παρδάλεις, καὶ σῦς, καὶ λύκους, καὶ πᾶν θηρίον, κρεαδίοις ἐντιθέμενον καὶ παραβαλλόμενον. conf. FRICCIVS, *l. cit. c.* 4. *a p.* 147. *ad* 160.

tae religionis accuſato, et in uincula coniecto, mortiferum ſucco gramen, ut PLATO, Socratis diſcipulus, ſcribit, *in Phaedrone*, licet dubitari poſſit, num hoc uenenum ex ſola cicuta paratum fuerit, quamuis ſic ab antiquitate creditum, ut PLINIVS, *lib. 25. cap. 13.* et DIOGENES LAERTIVS, *in Vita Socratis*, meminerunt, cum PLATO ſolummodo et uel nouies Φάρμακον appellet, nullibi uero Κώνειον. Noſtrates, cum Odinum Aſiaticum Septentrionis quondam Regem, Magiae et omnium herbarum fecerint peritiſſimum, Cicutam ab eius nomine *Od-cert* hoc eſt, Odini herbam, appellarunt.

Theſ. 12. Veteres fere omnes Cicutam per frigus necare uoluerunt. Hinc DIOSCORIDES, *Mat. Med. lib. 4. c. 79.* inquit: κώνειον φθαρτικὸν κατὰ ψύξιν ἀναιρῶν. Et GALENVS, AETIVS, AVICENNAS, aliique, qui ex Dioſcoride multa ſuis inſeruerunt ſcriptis; ſine ulteriori indagine, in eo omnes conueniunt; licet non defuerint ex antiquis, qui calidam dicerent, quos inter eſt PLINIVS, qui *lib. 25. c. 13.* dicit: necare eam ſanguinem ſpiſſando, maculasque ſic in corporibus mortuorum excitando, quae uera ſigna ſunt Corroſiuorum. Tum PETRVS *de* ALBANO, qui conciliator dicebatur, memorante SANTE *de* ARDOYNIS, *de Venen. lib. 3. cap. 62*; donec tandem a Cl. WEPFFERO, peculiari *tractatu, de Cicuta Aquatica*, colori iterum ſuo iure

iure plenario restitueretur. Namque ueteres ab ultimo et morti uicino symptomate, frigore scilicet, iudicarunt. Multos herbarum ignaros fallere solet similitudine uel Apii, uel Petroselini, uel Dauci, uel Myrrhidis. Hinc CARDANVS, *de Venen. lib. 1. cap. 2. Scio,* inquit, *quendam Nobilem Patauinum, qui, cum edisset Tortam ex herbis, quibus immista erat Cicuta, pro Petroselino, ab ancilla, mortuus est sequenti nocte.* Et refert SIMON PAVLLI, *Digress. de Febr. Mal. ʃ. 2.* in collectione olerum cicutam irrepsisse, atque aliquos necasse; ut taceam exempla WEPFFERI, ex quibus occasionem sumsit, tam egregiae in hanc herbam commentationis. *x*)

Thes.

---

x) Perapposite de nomine cicutae, eiusque deriuatione, GALENVS, *lib. quod animi mores corporis naturam sequantur*, hunc in modum loquitur: καὶ μέν τοι καὶ διὰ τί μωρίαν αὐτὴν ἐργάζεται κώνειον ποθὲν, ᾧ καὶ τοὔνομα ἔνθεν παρώνυμον ἀπὸ τοῦ πάθους, ὃ πάσχον, ὁρῶ ὑπ' αὐτοῦ τὸ σῶμα. Et distincte, et perspicue, symptomata, quae cicutam cicutaeque epotum potum comitantur, et sequuntur, hisce ob oculos posuit rhythmis NICANDER: καὶ τε σὺ κωνείου βλαβόεν τεκμαίρεο πῶμα· κεῖνο ποτὸν δὴ γάρ τε καρήατι φοινὸν ἴαπται, νύκτα φέρον σκοτόεσσαν· ἐδίνησε δὲ καὶ ὄσσε· ἴχνεσι δὲ σφαλεροί τε καὶ ἐμπαίζοντες ἀγυιαῖς, χερσὶν ἐφερπύζουσι· κακὸς δ' ὑπὸ νείατα πνιγμὸς

Thes. 13. Cicutam Atheniensium, sic fuisse prae-

"ἴσθμια καὶ φάρυγγος στεινὴν ἐμφράσσεται οἶμον, ἄκρα δέ τοι ψύχει. Tu quoque signa malae iam contemplare cicutae: haec primum tentat caput, et caligine densa inuoluit mentes, oculi uertuntur in orbem; genua labant, quod si cupit ocyus ire, caducum sustentant palmae corpus, faucesque premuntur obsessae, et colli tenuis praecluditur isthmus; externi frigent artus. De ueneno ex cicuta parato, quo Chii utebantur, de uiribus cicutae uariis, de medicamentis hinc desumendis, lege THEOPHRASTVM, *Histor. plant. lib. 9. c. 17. ed. cit. p. 1145.* DIOSCORIDEM, *lib. 4. cap. 79.* PLINIVM, *lib. 25. cap. ult.* GALENVM, *lib. 3. simplic. cap. 18.* VALERIVM MAXIMVM, *Memorab. Exempl. lib. 21. cap. 6.* VARRONEM, *lib. 2. cap. 3.* FRICCIVM, *de Virtute Venen. med. cap. 18. a p. 322. ad p. 341.* KOENIGIVM, *Regn. Veget. Sect. 4. p. 789.* HAGENDORNIVM, *Cent. 3. hist. 85. p. 396.* CARDANVM, *de Venen. cap. 20. A. N. C. Dec. 1. Ao. 4. obs. 106. et Dec. 2. Ao. 4. obs. 50.* BOECLERVM, *Cynos. mat. med. contin. Part. 1. cap. 1. p. 78. et 79. et cap. 6. a p. 453. ad 460.* Hoc uero hic minime intactum relinquendum, quod antiquis iam uirtus cicutae resoluens et corrosiua perspecta fuerit, impugnantibus eorum sententiam, qui uinum pro cicutae antidoto habebant, uti hisce demonstrat PLVTARCHVS, *lib. 3. Sympos. quaest. 3.* ἐὰν δὲ ὅτι τὸ κώνειον ἐπιπινόμενος ἰάσασθαι

praeparatam ferunt, ut una eius drachma hominem in tribus horis occideret. Quare etiam scribunt, illam publicis iudiciis adhibitam fuisse. Et Massilienses, teste VALERIO MAXIMO, *Memor. Exempl. lib. 2. cap. 6.* uenenum cicuta temperatum in sua ciuitate publice custodiebant, ei dandum, qui causas senatui exhibuit, propter quas mors illi sit expetenda. Quam consuetudinem a Graecis, sicut originem, habuisse putat, quod illam etiam in insula Coo seruari animaduerterit, foeminamque ultimae iam senectutis hoc ueneno se ipsam uiderit consumere. Id tamen GALENVS, *de Simpl. Med. Fac. lib. 3. c. 20.* et PLINIVS, *l. 25. c. 13.* de Cicuta obseruarunt, quod, si in uino detur, citius interimat, et sit irremediabilis, forte quod uinum facilius soluat cicutae uirus, inque sanginem deportet, sicut Purgantia cum uino fortius operari solent, uel quod succus Cicutae, quem Veteres adhibuisse putantur, in uino facilius dissiliat, alias spissus et lentus.

Thes. 14. In teneris autem et delicatis corporibus cicuta, ardores linguae, oris, uentriculi et

δοκεῖ πολὺς ἄκρατος, ἴοιονται τοῦτο θερμότητος εἶναι τεκμήριον, ἡμεῖς ἂν φήσομεν ἀναστρέψαντες, ὅτι συγκραθὲν αὐτὸ τοῦτο, φάρμακον ἀνίατόν ἐστι, καὶ καθάπαξ ἀποκτείνει τοὺς πίνοντας ὥς τε μηδὲν μᾶλλον εἶναι δοκεῖν τὸ ἀντιπράττειν θερμὸν, ἢ τὸ συνεργεῖν.

et inteſtinorum excitat; ſpasmos, conuulſiones, ſaliuationem, intumeſcentiam, producit, ſuique aliquo modo ueſtigium relinquit in eroſis uiſceribus, ob muci forte inteſtinalis uel abſentiam, uel paucitatem, aut tenuitatem, fibrarumque facilem ſolutionem ac diſtractionem: aliis autem, quibus robuſtior corporis textura, non adeo per uiſcera inferiora ludit, ſed ſanguinem ingreſſa, deliriis, amentia, ſuſpiriis, anfractuoſaque corporis circumgyratione eſt funeſta. Conf. SIMON PAVLLI, *Digreſſ. de Febr. Malign. n.* 2. et STALPART *van der* WIELE, *Obſ. 43.* Sed aliud adhuc exinde memorabile perhibetur phaenomenon: Hierophantae enim Athenienſes, modica cicutae ſorbitione, ſe impune caſtrabant. Hinc TRAGVS, *Herbar. l. 1. c. 159.* Cicutam matrimonia eiurantibus commendat. Quod et agnouit NASO, *Amor. lib. 3. Eleg. 6.* Corinnam fruſtra amplexus:

Tacta tamen gelida ueluti mea membra cicuta
Segnia propoſitum deſtituere meum.

Et refert VINCENTIVS *le* BLANC, *Voyag. Chap. 34. part. 1.* uiduam indormiuiſſe herbae cuidam, *Sapony* dictae Caſubienſibus, atque interiiſſe.

Theſ. 15. Porro *Taxus*, baccifera arbor, ad Grislehamn, Vplandiae portum, abunde creſcens, umbra ſua ſtrangulare et necare perhibetur. Ex ſucco eius, Taxicum, uel Toxicum,

praestantissimum uenenum, fieri, uult PLINIVS, *lib. 16. cap. 10.* quamuis NICANDER, *in Alexipharmacis*, Toxicum appellet uipereum uirus, GORRAEVS uero, hoc, uim eius exitialem denotare, uelit. Sed baccae Taxi comestae oris ardorem ac uentris tormina, profluuium alui, dysenteriam, febrimque efficiunt, uolucres autem denigrare dicuntur, serpente per plumas etiam gangraena et sphacelo. *y*) Cuius quoque ex ligno uasa uietoria, uinis in Gallia facta, mortifera fuisse, compertum est, ut PLINIVS, *l. d.* et RVELLIVS, *de Nat. Stirp. lib. 1. cap. 10.* narrant. Et fabulatur NASO, *lib. 4. Metamorph.* uiam, ad Stygium antrum ducentem, funesta Taxo obsitam fuisse. Sic Catiuulcus, Rex Eburonum, ne in Romanorum manus ueniret, Taxo se exanimauit, ut IVLIVS CAESAR scribit, *de Bell. Gallic. lib. 6.* Refert. VINCENTIVS *le* BLANC, *Voyag. chap. 6. part. 2.* in Monomotapa crescere arborem, *Coscoam* dictam, ex cuius fructu, poma amoris aemulo, exprimitur succus exitialis, et uenenum publicum, quo se interimunt criminis accusati; nam publice uenditur, certa pecuniae summa Regi numerata. *Thes.*

y) DIOSCORIDES, *lib. 4. cap. 80. p. 276.* qui, pullos gallinaceos, ex Italicae taxi fructu comesto, nigrescere, hominesque alui profluuiis corripi, asseuerat, Narbonensis, tanquam praesentissimi ueneni, effluuia, quam maxime damnat, se-

Thes. 16. Nec mirari conuenit, tam dira esse Taxi arboris effluuia, cum, et teste BONTIO,

quentibus usus: τὸ δὲ ἐν τῇ Ναρβωνίᾳ, τοσαύτης δυνάμεως μετέχει, ὡς καὶ ἐκ τῆς σκιᾶς τοὺς ὑποκαθίσαντας, ἢ κοιμηθέντας βλάπτεσθαι, πολλάκις δὲ καὶ θνήσκειν. Eo tantum tempore, taxum adeo perniciosam esse, quo florere incipit, PLUTARCHI est opinio, ex hisce perspicienda, quae *lib. 4. sympos. quaest. 1.* leguntur: μὴ θαυμάζωμεν δὲ, εἰ τοσαύτην αἱ τῶν στεφάνων ἀποφοραὶ δύναμιν ἔχουσιν· ἱστοροῦσι γὰρ, ὅτι καὶ σκιὰ σμίλακος ἀποκτείνυσιν ἀνθρώπους ἐγκαταδαρθέντας, ὅταν ὀργᾷ μάλιστα πρὸς τὴν ἄνθησιν. Apibus, taxi effluuia admodum inimica esse, probe aduertit, monuitque COLUMELLA, *l. 9. c. 4. Georg:* ne propius tectis taxum sere, neue rubentes ure foco cancros. Et, idem, *Ecloga 9:* sic tua Cyrneas fugiant examina taxos. De uiribus, tum medicamentosis, tum uenenatis taxi, plura inuenies PLINIO, *lib. 16. cap. 10.* NICANDRO, *in Alexipharmacis.* THEOPHRASTO, *Hist. Plant. lib. 3. cap. 20. ed. cit. p. 160.* qui expressis perhibet uerbis: quod iumenta ex esu foliorum taxi moriantur, ruminantia contra nihil mali hinc patiantur, fructus uero taxi et ab aliquibus hominibus mandatur, suauisque sit, et innoxius; φασὶ δὲ, sunt illius uerba, τὰ μὲν λόφουρα, ἐὰν φάγῃ τῶν φύλλων, ἀποθνήσκειν, τὰ δὲ μηρυκάζοντα, οὐδὲν πάσχειν· καὶ τὸν καρπὸν ἐσθίουσι καὶ τῶν ἀνθρώπων τινὲς, καὶ ἔστιν ἡδὺς καὶ ἀσινής.

de Med. Ind. lib. 1. de Sandal. et lib. 3. cap. 15. ex caesis arboribus Sandalorum oriatur febris quaedam peculiaris putrida, cum delirio et bulimia, quam Tymorensem ex loco appellant. z) Sunt et qui suspicantur, Taxi ramos ueteribus in usu fuisse ad caedendos seruos, sicut ex PLAVTO, *Pers. Act. 2. Sc. 3.* colligere uolunt, quamuis crediderim ego, solum hic uerberum sonum in seruo Sagaristione indigitari, sicut apud Nostrates uocabulum *Lax*, aliquando Salmonem piscem, aliquando propter soni similitudinem, uerbera denotat. Praeterea DAPPER, *in Descriptione Americae*, scribit, crescere in insulis Antillis arborem, *Maseniliem Boom* ipsi dictam, cuius poma comesta, somnum lethalem producunt. Fert haec arbor inter corticem, quendam lacteum succum, qui oculos et corpus inflammat ac tumescit. *Iuniperi* grauis umbra Virgilio describitur, *a*) aliis *Buxi*, *b*) et

z) Huc pertinet quoque arbor Brasiliensis, *Aouai* dicta, quae, ex LERII testimonio, *Nauigat. Brasil. cap. 13.* teterrimi est odoris, et fructum profert, nucleo adeo uenenato instructum, ut comedentes subitanea hinc pereant morte.

a) Ita idem Ecloga ultima canit: surgamus, solet esse grauis cantantibus umbra; iuniperi grauis umbra: nocent et frugibus umbrae. Hoc uero non tam effluuiis noxiis, quam potius foliorum et germinum densitati et copiae, qua liber aeris accessus, liberaque eius uentilatio, impeditur,

Mali Punicae. Volucres autem, fructus arboris, dictae Americanis *Manchinello*, non comedunt, nec in ea arbore consident. Vnde ex longa nauigatione in ignotam terram appellentes, arborum fructus alios edere non solent, quam quos uident delibatos et mutilatos esse ab auibus. Sic *Euonymus* grano quadrangulari et folio, lethalis animantibus, succurrente aliquando praecipiti alui exinanitione, ut PLINIVS, *lib. 13. cap. 22*, habet. Nec tutior est Oleandri frutex, ante memoratus, quem puto eundem fuisse in Ariana Gente Indiae fruticem pestilentem,

 folio

adscribendum. Accensae effluuiis iuniperi serpentes, aliasque fugari bestias, fatetur DIOSCORIDES, *lib.1. cap. 103. p.55.* haec de duplicis uirtutibus iuniperi afferens: δριμεῖαι δὲ ἀμφότεραι, καὶ θερμαντικαὶ, θυμιώμεναί τε θηρία διώκουσιν. uid. KOENIGIVS, *lib.cit. Sect. 4. p. 885.*

b) Alterum buxi genus, grauem prae se ferre odorem, perhibet PLINIVS, *lib.16. cap.16.* Buxus, scribit CARDANVS, *lib. 6. de Varietat. cap. 21.* aerem corrumpit, male enim olet, et, si apes ex eius flore gustarunt, ut fieri solet, cum tempestiue et ante alias arbores floreat, statim moriuntur; ob id procul aluearijs feratur. Quod decoctum foliorum buxi, fluxum cruentum exciter, docet GARMANNVS, *de mirac. mort. l. 2. tit. 6. §. 57. p.527.* De ligni buxi decocto, profluuium capillorum curante, lege, *A.N.C. Dec. 2. Ao. 2. obs. 155.*

folio lauri, odore quidem suo equos irritan
sed equitatu pene omni Alexandrum Mac
nem orbantem.

Thes. 17. Taxo non minor nocendi effic
Aegyptiacae arboris fructus est, *Nux Vomic*
pellatus, antiquis quidem ignotus Medicis
Arabibus primum descriptus, et *Methel* di
e) atque huic facile pares *Coccula Indicae*,
bus proprium uenenum. Haec adsumta,
mi

e) Maximus est inter medicos de uomicae ui
nucis dissensus, cum alii eandem, tanquan
nenum exitiosissimum plane e foro medico
scribant, alii contra fortioribus eandem a
merando remediis, ad pertinacium morbo
a uiscido tenaciore ortorum, medelam prae
bant, alii demum cum medicis Scaphusiens
teste KOENIGIO, *lib. cit. p.398.* nucem u
cam, non tantum pro tuto gonorrhoeae uir
tae remedio habeant, sed in febribus etiam
exhiberi, exhibendamque esse, affirment.
uomica, canes, feles, aliaque interfici ani
tia, notissimum est, multisque confirmatu
emplis, docent tamen, adductaque demons
historia, *A. N. C. Dec. 1. Ao. 10. obs. 146.* nu
uomicam a cane innoxie fuisse deglutitam.
dicam de febrifuga et diaphoretica nucis u
cae uirtute, ut plura taceam, de quibus leg
rentur, quae habent FRICCIVS, *lib. cit. ca*
a p. 370. ad 393. HERMANNVS, *Cynosur.*
med. ed. cit. Part. 1. cap. 5. a p. 336. ad 338.

mitum horrendum, erosiones, gangraenas uiscerum, uertigines, conuulsiones, tetanos seu rigores, et cordis anxietates miserandas, sanguine per uitalia condensato, conciliant. Hinc et nuces uomicae usurpari a rusticis solent, ad uulpeculas, astutissimum alias animalculum, inescandas, quae quoque ultramarinas hasce dapes, post conuulsiones et tetanos, uita et pelle, caro quamuis pretio, persoluunt. Et forte meo quidem iudicio, pariter ac Anacardi, isti fructus, dum recentes sunt, non tanta acredine abundant, quantam deinceps ex aetate et situ contrahunt, non secus ac nuces corylinae, iuglandes, baccae lauri, aliaque Pomonae dona, cum tempore gustus fiunt acerrimi, strangulantis, et rancidi. Nuci autem uomicae inest amarum, causticum, alkalinum sal, ut experimenta docuere.

Thes. 18. In horum agmine collocanda etiam ueniunt, *Purgantia et Emetica Vegetabilium fortiora.* Praeclare HIPPOCRATES, *de Morb. lib. 4. n. 50.* Pharmaca purgatricia inferne aut superne ualde urere, partes teneras corporis, quas contigerint, exulcerare, pulmoni uero magnum malum inducere, pronunciat d) Et DEMOCRITVS, Medicinae callentissimus,

d) Huius quoque loci sunt uerba, quae *lib. de Steril.* leguntur: τῶν ἰσχυρῶν φαρμάκων τὰ πλεῖστα ἑλκοῖ τὸν στόμαχον. Sine dubio hic per ἰσχυρα

mus, *in epist. ad Hippocratem*, Veratrum,
nis datum, menti tenebras offundere, stat
Plantae autem lactescentes et ferulaceae tale
rus quam maxime continent, nec multae f
ta

Φάρμακα, Hippocrates uehementia intelligit p
gantia; talia sunt, inquit SPONIVS, *l. c. Sec*
§. *15. p. 297.* citatum explicaturus aphorismu
stibiata, inconsulto ab empiricis exbibita, a c
bus stomachi dolores, sanguinis uomitus,
gultus, similiaque symptomata, exulceratio
consectanea, aliquando accidunt. Talia sun
plura remedia, a plebe potius, quam ab eru
tis medicis usurpata, cataputia, tithymalus,
nei Indici, et eiusdem farinae alia, quae, in
uesicatoriorum, in stomachi tunicis uesiculas
citant, et irritatione, quam inibi creant, ue
mentem purgationem exequuntur. Non e
dubium, quin Hippocrates, et alii antiqui,
saepe medicamenta ualida, ueluti hellebo
omnis generis, praescribebant, modos et p
parationes habuerint, quibus uis et malig
tas eorum obtunderetur. Hae autem p
parationes nobis ignotae sunt, eo, quod n
ta ueterum scriptorum perierint, ueluti Ph
macitidis liber, quem conscripserat Hip
crates, quemque saepius citat. Sed benign
ra nunc a nobis usurpantur, antiquis in
gnita, ueluti cassia, senna, tamarindi, ma
ac myrobalani, a quibus metuendus non
priorum effectus.

tales, quae absque damno adſumi queunt, ſi ſonchos, intybos, chondrillas, et lactucas exceperis. Eminet prae ceteris *Gummi Guttae*, ſeu *Gamba*, Indicae Eſulae quidam ſuccus, ſed radice curcuma in luteum colorem adulteratus, cuius uis in uomitu, catarrhſi, inflammatione, gangraena, aliisque excitandis, ſatis perſpecta eſt. *e) Euphorbium* huic ſuccedit, plantae lacte-

 ſcentis

e) Gummi Gamandra quoque uocatur, et conſtituit remedium fortius ſtimulans atque euacuans, et ea de cauſa ad morbos a ſeroſa ortos colluuie,et ſolidorum laxitate, magno cum fructu adhibetur, uti expertus eſt LISTERVS, *Exercit. de hydr. pag. 52.* exemplum uetulae, (quae hydrope, cum tibiis ualde exulceratis, laborans, uſu huius remedii curata fuit,) ſiſtens, qui nihilo ſecius hoc medicamentum, tanquam maxime anceps, poſtea plane repudiauit. Verum, ut ſilentio tranſeam, quae ex Binningero affert et urget KOENIGIVS, *l. c. p. 862.* ſic propria ſimul edoctus experientia, hoc praecipue monendum habeo, quod hoc remedium ad grana octo uel decem exhibitum, ſale imprimis abſinthii, aut arcano duplicato ſociatum, et in hydrope, aliisque morbis a ſeri copia dependentibus, magnarum ſit uirium. Et hinc etiam facili negotio lenius parari poteſt medicamentum, ſi grana duo uel tria, magneſiae nitri, uel ſacharo lactis, addamus, ubi aliquot leniores alui de-

ſcentis, Libycae, tricoccae, ferulaceae, lacrym
ſucco Chamelaeae, ut PLINIVS tradit, *l. 25.*
7. interdum adulteratum, ſed ab Euphorbi
fratre Antonii Muſae, Auguſti Caeſaris Medi
Regis Mauritaniae Iubae Medico, quod ab ip
in uſus uerteretur, ita dictum, ac ignea ſua
penetrantiſſima uirtute, uel ipſi uulgari pleb
culae notiſſimum. Et forte ſuccus eſt eiusde
ferulae, a PLINIO, *l. 13. c. 22.* memoratae, qu
habitu ſuo adeo noxia perhibetur, ut intuen
ſcant corpora, faciemque inuadant ignes ſac
Quae ipſiſſima ſunt ſymptomata Euphorbii.

Th.

iectiones, omnium fere torminum expertes, e
perientur aegroti. conf. HERMANNVS, *lib.*
ed. cit. Part. 1. cap. 8. a p. 684. ad 686.

f) Adeo iam euphorbium, ob uim corroſiuam, a
tiquis ſuſpectum erat, ut huius ſuccum, ref
DIOSCORIDE, *lib. 3. cap. 96.* non citra metu
incolae collegerint; A GALENO, *lib. 3. ſecundu*
loca, cap. 9. euphorbii ſuccus, *θερμότατος*
δυνάμει, calidiſſimus facultate, dicitur. Abund
enim euphorbium ſale uolatili penetrantiſſim
et oleo, quod cum aqua forti fortiter efferu
ſcit. Tanta euphorbii eſt uis corroſiua, ut in
poſitum oſſibus nudis, eadem, ex KOENIGII o
ſeruatione, *lib. cit. p. 836.* deſquammet. Minu
igitur tutum iudico euphorbii uſum internum
licet ab antiquis in claſſem hydragogorum fuer
relatum. Quod uero uſum externum eupho
bii, ad oſſa et carnes corruptas mundificandas, a

Thes. 19. Huc referri ſolet *Agaricus*, *g*) fungus,

---

neruos punctos alioque modo laeſos demulcendos, curandos, dolorem iſchiadicum mitigandum, uariasque, quas ingreditur, remediorum internorum compoſitiones, attinet, de his lege FABRICIVM HILDANVM, *Cent. 2. obſ. 92. et 93.* et FRICCIVM, *lib. cit. cap. 7. a p. 189. ad 200.*

g) Audiendus praeſertim de Agarico LISTERVS, qui *Exercitat. de arthritide p. 96.* eundem in diſſoluto, acidum ructante, cibique non tenace ſtomacho ualde commendat, mox ſubiungens: quod agaricus mirifica uenenorum ſit antidotus, leniter purget, ac praecipue coxendicum et articulorum dolorem tollat. Notae pariter ſunt pilulae de agarico officinales, quae ad aſthmatis curam laudantur. Adſtringendi et calefaciendi uim agarico tribuit DIOSCORIDES, *lib. 3. cap. 1.* τὴν μέν τοι, ſcribens, δύναμιν ἐςὶ ςυπτικὸν, θερμαντικόν. Vnde ab eodem in febribus, aſthmate, arquato, dyſenteria, nephritide, dyſuria, uteri ſuffocatione, chloroſi, phtiſi, hepatis, lienis ac uentriculi affectibus, haemoptyſi, arthritide, epilepſia, ſuppreſſo fluxu menſtruo, alui conſtipatione, commendatur, et pro uniuerſali non modo uenenorum antidoto, ſed omnis morbi interni remedio, habetur, uti ultima citati capitis uerba probant: καὶ καθόλȣ πρὸς τὰ ἐντὸς, πάντα πάθη ἁρμόζει, πρὸς δύναμιν καὶ ἡλικίαν διδόμενον, εἰς

gus, in Laricibus cresci solitus, per terras A
pium aliasque regiones adeo frequens, ut q
dam ueteres *Familiare Medicamentum*, adp
larint, quod famulis propter copiam et faci
tatem tribui solebat, et DEMOCRITVS M
dicinae familiam dixerit, ut testis est MESV
Acre eius multo uiscido tenaci implicatur, ide
que intestinis adglutinatum, atrocissima torm
na producit. Tum *Scammoneum*, *b*) conuolu
laceae Esulae Syriacae lac acerrimum, nec n
per sulphuris acidum mitigata et refraenata fu
rit uis acerrimi alkalini ueneni, non facile usu
pandum. Hinc *Tithymalli*, Esula Nostras, alia
que eius generis plantae nocentissimae, qua
ape

μὲν μεθ' ὕδατος, οἷς δὲ μετ' οἴνου, οἷς δὲ με ὀξυμέλιτος, ἢ μελικράτου. Sed, ne quid nimis!

b) Merito hic obseruandum discrimen inter scam moneum ueterum et recentiorum, meumqu plane hic facio KOENIGII iudicium, *lib. ci. 1004. et 1005.* asserentis: quod scammonium s mire innocens remedium, si rite praeparetur cum contra noxium et drasticum, si legitiman non sustinuerit praeparationem, aut dosi incon grua, subiectis, quibus non conducit, a me dicis exhibeatur. Cachectici epilepsia affect exemplum BODOEVS *a* STAPEL allegat, qu epilepsia correptus, repetita scammonei dosi ab hoc affectu liberatus fuit. uid citati auctori *not. in Theophrasti hist. plant. lib. 9. cap. 10. ed cit. p. 1055.* et DIOSCORIDEM, *lib. 4. cap. 171.*

apertiſſime effundunt lac quoddam acre, ſtrangulantis odoris, amari ſaporis, et linguam urens. Quod lac condenſatum conſtituit ſcammoneum. Tanta autem eius deprehenſa eſt uehementia, ut ſtimuli ſaltem uicem obeat ſub minuta granorum doſi, in medicinis purgaturis, Et Tithymalli ſucco, uel *Ranunculo flammula*, ab ignea ui ſic dicto, perditi medici et nebulones, tibias et crura ſua ulcerant, ac dilaniant, imo et caput ſuum tinea defoedant.

Theſ. 20. Idem *Veratrum* ſeu *Elleborus Niger*, et qui Nigro acrior eſt, *Albus*, imprudentius et liberalius comeſti, linguae inflammationem, ſtrangulationem, uentris morſus, tormina, diarrhoeam, dyſenteriam, conuulſiones ac tetanos producunt. In Melancholia tamen Veteribus Medicis magno in uſu erant, hinc, qui iſta aegritudine uexabantur, ad Anticyram inſulam, Veratri feraciſſimam, mittebantur, ut caput elleboro purgarent. *i*) Tum *Aſinini*

i) Si audias ROLFINCIVM, *Tract. de Purgant. Sect.* 7. *artic.* 1. *cap.* 30. aliter ſane ſentiendum eſſet de helleboro, helleborique tum albi tum nigri uiribus; innoxium eſſe, inquit citatus auctor, omnium hellebori ſpecierum uſum, quotidie licet obſeruare. Nulla enim hic ueneni ſuſpicio locum habet, quin ut ad magnos morbos, epilepſiam, melancholiam, maniam, quartanas, aliaque medicorum ſcandala, in uſum antiquitus fuit uocatus, ita etiam a noſtri ſeculi

nini succus *Cucumeris*, solemni uocabulo *E*
rium dictus, ob causticum sal, uiscido multo
plicatum, nobilitatur, praecipue tamen in n
bis refractariis, hydropeque, curandis, adh
tur. Et *Mors in Olla*, in *Scriptis Sacris*
Reg. 4. memorata, seu Colocynthis, itidem
genies cucumerina, cuius *pomi illitu et co*
ctu mensarum inficiuntur adparatus, et or
et patinae, refunditque in fercula odiosam
litatem, ut dubitent de fide hospites, quen
modum loquitur PECHLINVS *de Purg*
e. 1. Mirabilis porro Peruuianae, ut quic
uolunt, uel potius Conuoluuli Indici ra
quem florem Passionis nominamus, seu
choacanna Nigra, uulgo *Ialappa* dicta, Hy
gogum ualidissimum, ob resinam acri caus
sale alkalino impraegnatam, omnium fere
tempestate purgantium socia, male horum
e numero excludi potest: ignea quippe

medicis celeberrimis ad similes affectus lauda
Ac fatetur MATTHIOLVS, *in Comment. ad*
4. *Dioscoridis cap*. 50. quod infusum albi h
bori dilutum quibusdam melancholicis ma
cum successu exhibuerit, nullo tamen aegro
tium incommodo, nulla noxa. Hic uero
SI tenenda regula: multa in ancipiti casu r
fieri, alias omittenda. Caue praeterea, n
particularibus casibus, uniuersales elicias
mesque conclusiones. Plura de helleboro
bet FRICCIVS, *lib. cit. cap*. 11. *a p*. 208. *ad* 24

cerrima, praecipue ſi cogitur in reſinam, aetatem tamen non diu ferentem.

Theſ. 21. Etiam *Ariſtolochia rotunda k)* aliquid uirulentiae in ſe quoque habere a PLINIO, *l. 25. c. 8.* adſeueratur. Ait enim, *Piſcatores Campaniae, radicem eam, quae rotunda eſt, uenenum terrae uocant, coramque nobis contuſam, immiſta calce, in mari ſparſere. Aduocant piſces cupiditate mira, ſtatimque exanimati fluitant.* Et notiſſimum eſt uel ipſis

k) Vis ariſtolochiae rotundae abſtergens, tum ex ſapore amariſſimo, tum ex PAVLI experimento, quod *Quadripartit. Botan. p. 22.* occurrit, ſatis conſtat, idem quippe ulcera tibiarum maligna, quae per anni iam ſpatium fruſtraneo a Chirurgis tractata et obligata fuerant ſucceſſu, huius radicis in aqua ueronicae coctae et applicatae miniſterio breui conſolidauit. Minime uero hae radices, quia amarae ſunt, pro ſpecificis anthelminticis, ſtomachicis atque uterinis habendae ſunt. Multo minus iisdem uirtus alexipharmaca tribuenda, uti fecit DIOSCORIDES, *lib. 3. cap. 6. p. 173.* Maiorem adhuc a DIOSCORIDE diſſentiendi cauſam deprehendo, dum ariſtolochia pro ſpecifico puerperarum remedio habetur: ἀριστολοχία στρογγύλη δὲ, inquit, ὠνόμασται μὲν, ἀπὸ τοῦ δοκεῖν ἄριστα βοηθεῖν ταῖς λοχοῖς. Verum, ad fluxum lochiorum promouendum, talia acria minus adhibenda, quae febres acutas, inflammationem, et alia grauia mala excitant.

pſis puerulis, *Venena Halieutica* compo
cocculis Indicis, ſemine Hyoſcyami, et c
uetere fortiſſimo, redactis in paſtam per ad
tionem farinae mellisque, unde pilulae forr
tur, quae in aquas coniectae, faciunt piſces
deglutientes, uertigine laborare, et fluitare
manibus capi poſſint.

Theſ 22. Haec autem ante enumerata, lar
et immodice propinata, morſus uentri ac
mos inferunt, inferunt et uomitiones, ἄνω
κάτω ualidiſſime purgando, ac dyſenteri
ſitim, praefocationes, intercluſo ſpiritu
ctius meante, ut de Alexandro, Ellebori
memorat CVRTIVS, *l.3. c.6.* tum ſingul
conuulſiones epilepticas, et apoplexiam,
eſt, ut uulgo loquuntur, mortem citam ſ
in actum deducunt, liquida uero grumeſ
faciunt et coire. Neque ego ad ſingula a
uenena catalogum omnium inde exſurgent
ſymptomatum adponere neceſſum duxi, c
alterum alteri effectis ſit ſimillimum, differe
uero conſiſtit in ſola maiori uel minori acr
ne, ſpiculorum rigiditate, et particular
pondere. Et in hoc omnis Acris diſcrim
conſiſtere mihi uidetur; nam, quae de fig
dici poſſent, incerta ſunt. Sed ad has Vene
rum qualitates, in actum nocendi deducen
accedere ſemper debet actio uitae, pro
poſtea determinantur.

Theſ 23. Inſuper *Ananas*, Indicae uinoſus
ctus, ſapidiſſimus quidem eſt, et odoratiſſim

ſed tam erodentis ſucci, ut, niſi uino uel aqua maceretur, palatum excoriet, et choleram ac diarrhoeam lethalem inducat, quaemadmodum BONTIVS, *de Med. Indor. l. 2. Dialog. 6.* habet; non ſecus ac in Italia, Hiſpania et Gallia ex uuis maturis, auidius comeſtis, diarrhoeae fieri ſolent, ſatis graues et lethales. De herba quadam Hibernica refert nob. BOYLE, *de Nat. determinat. effluu. cap. 5.* quam incolae *Mackubuy* uocant, quod adeo ſit uenenoſa, ut a Medici cuiusdam famulo piſtillo pertuſa, non ſolum famuli faciem, ſed etiam Medici, longius quanquam ab opera diſtantis, intumeſcere fecerit, tumore diu perſeuerante. Sed, qualis iſta herba ſit, ignoro.

Theſ. 24. Nec multo ſalubrior fuit inuentus Coronae Imperialis bulbus, ideoque hermodactyli putatus; item flores, et guttulae iſtae, quae in floribus colligi ſolent. *Amygdalae* denique *Amarae*, quae uim deleteriam, conuulſiones excitando, demonſtrant, ut experimentis patuit apud WEPFFERVM pluurimis, *de Cicut. aquat. cap. 18. et 19;* et ipſi quoque DIOSCORIDI, de amygdalis uulpeculae lethiferis, non intactum fuit, *Mat. Med. lib. 1. c. 136.* Nec PLINIO, *lib. 23. c. 8.* neque PLVTARCHO, *Sympoſ. lib. 1. Qu. 6.* Nec ſuſpicione ueneni caret *porri* ſuccus: *fama eſt*, dicente PLINIO, *lib. 19. cap. 6,* Melam, equeſtris ordinis, reum ex procuratione à Tiberio

Dd Prin-

Principe accerſitum, in ſumma deſperatione, ſucco porri ad trium denariorum argenteorum pondus hauſto, confeſtim exſpiraſſe ſine cruciatu. Et *Allium*, ruſticorum illam Theriacam, peculiari Oda, *Epod. Od. 3.* HORATIVS ſatyrice perſtrinxit, inter Mecaenatis epulas ipſi parum gratam radicem. Habet certe in ſe multum acredinis: nam croco commixtum, et carpo manus adplicatum, ueſicatorium eſt, uulgo notum, quanquam Muſcouitae, Gaſcones, aliique, bulbum hunc, mihi per uitam inimiciſſimum, et tanquam alteri Iacobo Forolouienſi, Medico claro, ut BRVYERINVS, *de Re Cibar. lib. 1. c. 24. et l. 9. c. 12.* commemorat, rem peſtilentiſſimam, impune comedant, ne dicam, quotidie deuorent.

Theſ. 25. De Allio ſingularis eſt obſeruatio QVERCETANI, *Peſt. Alexipharm. lib. 2. cap. 5.* quod ſi eius ſuccus fragmentis ſingularis uaſis, modo reliquis eiusdem partibus apte leuiterque adiungi poſſit, inungatur, tam firmiter cohaereant, ut deſtillatos etiam ſpiritus in ſe continere queant. Quod tamen tenacibus eius particulis attribuendum eſt, acre in thecculis ſuis abſcondentibus. Hinc quoque obſeruatum eſt ſaepe ad patriae fines, globos plumbeos cum allio ſepoſitos, ut Muſcouitae ſolent, uulnera mali moris et facile gangraenam incurrentia conciliaſſe. HIPPOCRATES autem, *de Vict. rat. in Acut. n. 59.* flatum et calorem circa thoracem facere, et capitis grauitatem et anxietatem

tatem, et si quis dolor antea fieri consueuit, eum exacerbare allium, scribit. *Florem* porro *Africanum*, uenenatum esse, atque acrem, docuere experimenta in animalibus facta, cicutaeque similem, ut grauis odor testis est.

Thes. 26. In Corrosiuorum quoque ordines ueniunt omnes sales incineratione producti, ut sal tartari herbarumque combustarum, qui et gustu acres, et opere ipso in solida fluidaque grassari experientia, stultorum magistra, docuit. Quibus succedunt omnes res adstringentes, ut *gallae*, cortices iuglandium, succi immaturi *acaciae*, mespillorumque, et quae sunt reliqua. Hinc Graecorum illud: κράμβη δὶς ἑψομένη πότμον φέρει, uidetur sic se explicare, quod ex duplici coctione, nihil nisi mera terra adstringens remaneat. Omnes autem omnium fructuum succi immaturi, potenter adstringunt. Sic Alexandri Magni milites, comestis palmis uiridibus, strangulati sunt, auctoribus, THEOPHRASTO, *Hist. Plant. lib.* 4. *cap.* 5. et PLINIO, *lib.* 13. *c.* 4. Quin et ficus immaturi, siue grossi comesti, uel lacteus ex cortice succus, pro sua acredine Italis saepiuscule intestina exulcerant, dysenteriamque concitant, non nisi morte soluendam, ut exercituum strages etiam hoc nupero bello docuere in Italia, Hispania, et Prouincia, Galliae Paradiso. Quin et sub iuglandis arboris considere umbra, plurimorum auctorum fide inauspicatum fuit, et BOYLEO aliquando cephalalgiam induxit, ut narrat de *Nat. determina*

efflun. cap. 5. Et mihi ipsi etiam contigit in Belgio. PLINIVS denique addit, umbram pini, piceae, abietisque, omnibus, quaecunque attigerunt, non dubie uenenum esse, *lib. 17. c. 12.*

Thes. 26. Non multo tutius est indormire *foeno, recens congesto*, ut funesta plurimorum docuere exempla, morte subita apoplectica, ut dicitur, strangulatorum. Tum enim non solum uarius et multiplex herbarum odor acris et penetrans ualde, sed et oborta forte putrefactio, adeo acres emittit halitus, ut multi inde inebrientur, et lethargici euadant, uel in cephalalgiam grauem incidant, aut subito suffocentur. Exemplum habet HILDANVS, *p. 612.* Vnde et nostrates fere omnes norunt, quam dulcis et longus in foeno somnus, et quam iuxta periculosus.

Thes. 28. Insuper pulueres ex trituratis segetibus prodeuntes acrium et nocentium ex numero excludere non oportet; item quoscunque pulueres, uel natura uel arte in mechanicum uenenum factos. Hi enim inspiratione aeris pulmone excepti, pro tenuitate sua in intimos et exilissimos conos tracheales penetrant, ibique commorantes, et motu pulmonis hinc inde uentilati, excitant primo tusses siccas, dyspnoeas et asthmata, palloresque faciei, propter impeditum in pulmone sanguinis circuitum, mox ex iugi pulmonis contractione, uicina loca erodunt, uomicasque faciunt, et ulcera pulmonalia, in perfectam saepius phtisin, ipsamque non raro mortem desinentia, ut uidemus apud rusticos huic operi

operi ex professo incumbentes. Aestimant tamen quamplurimi, idque male, pulueris eiusmodi ingressum in pulmonem non magis, quam puluisculum extra se, et nullius pretii. Res tamen haec est, quae praecipue homines disponit ad hecticas febres et pallores. Hinc rarum est, uidisse aliquem lapidicinam, molitorem, pistorem, capillorum adulterinorum compilatorem, aut alios eiusmodi opifices, athletico habitu, et genis rubellis. Conf. RAMAZZINI. *l. d.* Et refert PROSPER ALPINVS, *de Med. Aegypt. lib. 1. c. 7.* per urbem Cayrum, ex Aethiopia, flare uentum, *Campsicu*, calidissimum, ingenti adeo arenarum inflammatarum copia refertum, ut sol uideri non possit, homines uero lipothymia grauissima adficiantur, inque lethalem incidant morbum, *Demelmuia* ipsis dictum, intra paucas horas iugulantem. Sic narrat VINCENTIVS *le* BLANC, *Voyag. chap. 10. part. 1.* in Ormo, Asiae insula, flare uentum, Lusitanis *Abra Zador* dictum, tam subtili puluere plenum, ut repente suffocet stranguletque pulmones.

Thes. 29. Sed rem maxime paradoxam et absurdam me protulisse multi dicent, si ad acria uenena uegetabilium, merito quodam suo *Aromata* retulero Indica, acria, caustica, et ignea, sine quibus nunc cibi nec sapere nec edi possunt, ueteribus tamen uentriculis atque horum ignaris ignium, sine ullo condimento quam opti-

me ſapientes, iuxta illud SENECAE, *Epiſt. 119.* *ambitioſa non eſt fames, contenta deſinere eſt. Quo deſinat, non nimis curat. Infelicis luxuriae iſta tormenta ſunt.* Talia ſunt *Piper, Cinamomum, Zingiber, Macis,* et *Scelerata* Plautino elogio *Sinapis*, aliaque multa. Ego quidem certiſſimus ſum, antiquam illam et celebratam exteris Scandinauiae Noſtrae incolarum longaeuitatem, intra breuiores conſtrictam eſſe terminos, poſtquam Indicis ignibus coepimus condire cibos. *l)* Venus quidem languida exinde

l) Si quis alius, HIPPOCRATES certe, humectantis et refrigerantis fructum diaetae, reprobato acriorum et calidiorum, qualia, aromata, uſu, commendauit, hiſce *lib. 1. de Diaet. cap. 26. §. 7. et 8.* uſus: *δίαιται ὁκόσαι ψύχουσι καὶ ὑγραίνουσι, καὶ τῶν πόνων, ὁκόσοι ἥκιστα ἐκθερμαίνοντες καὶ συντήκοντες, πλείστην ψύξιν παραχήσουσιν, αἱ τοιαῦται φύσιες μακροβιότατοι καὶ ὑγιηρότατοι γίνονται.* Nonne igitur eos et accuſandos, et iuſto odio digniſſimos ducimus, qui blanditiis praeſentium uoluptatum deliniti, atque corrupti, quos dolores, et quas moleſtias, ex aromatum abuſu experturi ſint, occupati cupiditate, non prouident. Deſideratur iam quam maxime, non in Scandinauiae ſaltem, ſed aliarum quoque regionum incolis, Cyri uictus uiuendique ratio, qui nunquam ſine appetitu menſae accubuit, nunquam ſatur a menſa ſurgens, tranquilla mente ſanoque diſceſſit corpore. Quis

exinde proritatur ſaepe, ſed iuxta homines

 prae-

Daniele Propheta pulchrior et robuſtior? quis eodem ſapientior? qui tamen omnibus cibis delicatis, omnis carnis eſu, uinique potu, repudiatis, ſimpliciſſimis et uulgaribus alimentis, leguminibus nempe, et aqua, utebatur, teſte ſacro codice, DANIELIS, *c. 1. uerſ. 11. et ſequ.* Merito de aromatibus praedicari poſſunt, quae habet SENECA, *epiſt. 25. ed. cit. p. 432.* nihil ex his, quae habemus, neceſſarium eſt. Ad legem naturae reuertamur, diuitiae paratae ſunt. Aut gratuitum eſt, quo egemus, aut uile. Panem et aquam natura deſiderat; nemo ad haec pauper eſt, intra quae quisquis ſuum deſiderium cluſit, cum ipſo Ioue de felicitate contendat, ut ait Epicurus. Ἐπεὶ τί, canit EVRIPIDES, *δεῖ βροτοῖσι πλὴν δυοῖν μόνον, Δήμητρος ἀκτῆς, πώματος θ' ὑδρηχόου;* nam, quid opus eſt mortalibus, niſi haec duo, Cererisque fruges poculumque purae aquae? Aromata ad claſſem medicamentorum, minime uero alimentorum, ſunt referenda. Aromatibus igitur, ad medelam affectuum, a ſeri abundantia ortorum, non autem ad accelerandum corporis interitum, utamur. Crates certe, apud PLVTARCHVM, *lib. de ſanit. tuend. Oper. quae in folio, Interprete Xylandro, prod. Francofurti 1620. Tom. 2. p. 125.* quod cenſeret, non minimam cauſam, ex qua ciuitatum incolumitatem ſeditio aliaque uitia turbarent et peruerterent, eſſe luxum, nimios-

praematurius in hos aeſtus incaleſcunt, et intempeſtiue

que, qui aromatibus et delicatis cibis comparandis impenderentur, ſumtus, iocoſe quidem, ſed ſerio ciues hortabatur animo, ne ultra lentem ſubinde augendis patinis, ſeditionum cauſas praeberent; *ἀυτὸς δέ τις*, moneo cum PLVTARCHO, *lib. Vol. et p. cit.* *ἑαυτῷ παρακελευέσθω, μὴ πρὸ Φακῆς λοπάδα ἄυξων ἀιεὶ, μηδὲ πάντος ὑπερβάινων τὴν καρδαμίδα καὶ τὴν ἐλάιαν, ἐπὶ τὸ θρίον καὶ τὸν ἰχθὺν, ἐις στάσιν ἐκ πλησμονῆς τὸ σῶμα καὶ ταραχὰς ἐμβάλλειν καὶ διαῤῥοίας. Τὰ γὰρ ἐυτελῆ κρατεῖ τὴν ὄρεξιν ἐπὶ τῶν Φυσικῶν μέτρον· ὀψοποιῶν δὲ τέχναι καὶ δημιουργῶν, καὶ τὰ πανοῦργα ταῦτα ὀψάρια, καὶ ὑποτρίμματα κατὰ τὸ Κωμικὸν, ἀεὶ τοὺς ὅρους τῆς ἡδονῆς μετατίθησιν, ἐις τοὔμπροσθεν καὶ παραλλάττει τὸ συμΦέρον. Ουκ ὀιδα δὲ ὅντινα τρόπον ἡμῶν τὰς γυναῖκας, ὅσαι Φίλτρα μηχανῶνται καὶ γοητέιας ἐπὶ τοὺς ἄνδρας, βδελυττομένων καὶ δυχεραινόντων, μισθωτοῖς δὲ καὶ δούλοις προιεμένων τὰ σιτία καὶ τὰ ὄψα μαγονὸυ μαγγανέυειν καὶ Φαρμάττειν.* Quam clare hic, quam enucleate, aromatum abuſus, abuſum ſequens detrimentum, eorumque, qui aromatibus abutuntur, dementia, deſcribitur. Quo magis uero res quaedam a moribus antiquis, iisque laudabilibus, abhorret, eo maior hinc perturbatio, pluraque et grauiora imminent mala, quod ſatis ſuperque Septentrionalium exemplo gentium, ex PAVLLINI, *Cent. 1. obſ. 85.*

peſtiue ſterileſcunt: non ſecus ac arbores ſponte
Dd 5 ſua

relatione, aromatum uſum minus ferentium, uariisque exinde morbis affectorum, confirmari poteſt. Seorſim notandum, notat VOGLERVS, *Comment. Diaetet. cap. 10. p. 34.* copioſum aromatum uſum noſtris corporibus non aeque conuenire, quam gentibus calidiores regiones incolentibus, quod et reliqua noſtra uictus ratio, et corporum habitus multum ab illis ſit diuerſus. Arbitror uero, praecipuam cauſam, cur Septentrionis incolis minus conueniant aromata, a firmiori corporum conſtitutione, maiore imprimis ſolidorum robore, arceſſendam eſſe. Cum enim aromata, ſale uolatili oleoſo abundantia, fortius irritando fibras motrices, nimis intendant motum, per ſe iam ſatis uehementem, neceſſario omnes corporis functiones ita augentur, accelerantur, ut acceleretur uitae terminus, uariis, qui hinc emergunt, morbis, actiones laedentibus primum, et demum plane deſtruentibus. Ex hoc plane fundamento, HIPPOCRATES, *lib. de aliment.* hominibus in uigore aetatis conſtitutis, crudum, iuuenibus leuiter coctum, ſenibus extreme immutatum praeſcribit cibum, diuerſum, quo diuerſa aetas gaudet, ſolidorum robur, reſpiciens, uti ſequentia manifeſtant uerba: *σιτίον νέοισιν ἀκροσαπὲς, γέρουσιν ἐς τέλος μεταβεβλημένον, ἀκμάζουσιν ἀμετάβλητον.* Hinc quoque Θερμοκοίλιοι apud HIPPOCRATEM, ſunt homines iuniores, robuſti, athle-

ſua uel artificio, in praecoces fructus ſolicitatae, in ipſo

tae, quibus opponuntur ſenes, debiles ac uitae ſedentariae dediti. Ita quoque τὸ ἔμφυτον θερμὸν, Hippocrati nihil aliud, quam cordis robur, et ab eodem dependentem ſanguinis circulum, reliquasque actiones, notat, uti ex *aphor.* 13. 14. *et* 15. *ſect.* 1. patet. Dehinc idem, *lib. epidem* 6. *Sect.* 5. acres cibos potusque hominibus robuſtis pernicioſos eſſe, ſequentibus declarat: θερμοκοιλίοισιν ἰσχυρὰ ποτὰ ἢ βρωτὰ ταρακτικά. Quid autem acrius, quid fortius eſt aromatibus? quid igitur ſanitati iuuenum, aromatum uſu infenſius? quid eorum praeiudicio dementius? qui aromata pro uniuerſalibus confortantibus, et ſpecificis cerebri, cordis, ſtomachi, uteri, etc. remediis habent; nec confortantia uniuerſalia, nec ſpecifica uiſceralia, ſunt aromata; ſtimulantia potius eadem appellare decet, quae ſolidis laxioribus ſuccurrunt irritando, promotoque eorum motu, uniuerſum corpus, per auctas ſecretiones, ab uberiori, quod peccat, ſero, liberando, meliorem conſtitutionem procurant; cum in aliis contra, contrariae ſubiectis naturae, uberiorem morbis fomitem ſuppeditando, mortem afferant praematuram, uti adductis exemplis demonſtrant, Dolaevs, *Encyclopaed. med. p.* 87. Platervs, *Tract.* 3. *Prax. p.* 51. Ammannvs, *Paraeneſi ad Diſcent. p.* 171. Behrensivs, *Diaetet. Select.*

ipſo aetatis uigore fructus ferre dediſcunt. Et praeterea haec ipſa acria corpus noſtrum conſumunt. Si enim ore maſticata, urant, incendantque, et ſaepe excorient linguam et palatum, et ſaliuam tenuiſſimam exprimant, reliquam coagulent, facile conceptu eſt, haec eadem aromata partibus internis, per quas progrediuntur, eandem moleſtiam adferre. Conf. BAGLIVIVS, *de Fibr. Motr. cap. 10. Cor. 3.* Febres autem peſſimi moris hinc oriuntur: quia acria aromata coagulant ſanguinem, eumque incendunt, hoc eſt putreſcere faciunt. Quare febres hominum ditiorum, et Indicis hiſce aromatibus abunde adſuetorum, difficilius curantur, magisque ferociunt, quam plebeculae, in pultibus ſuis et lacticiniis nullo condimento praeter ſalem et famem, utentis. Hinc GALENVS, *de Aliment. Facult. lib. 3.* dum ad obſonatricem artem pertinentia recenſet, aromatum peregrinorum et Indicorum non meminit, ſed domeſtica Romanorum adfert, anethum, apium, carum, libyſticum, cuminum, ac plura, quibus et nos abundamus. Hollandi quoque, quamuis hoſce ignes ex Indis adportant, parciſſime tamen ſuos inde cibos inflammari faciunt.

Theſ. 30. De talibus ergo acribus, corpus noſtrum ſenſim deglubentibus ac deterentibus, bene

Sect. 2. cap. 21. §. 1. et ſequ. p. 274. et ſequ. SENNERTVS, *Praxeos p. 240.*

bene coquus Plautinus, *Pseudol. Act. 3. Sc. 2.*

Dum condiunt,
Non condimentis condiunt, sed strigibus,
Viuis conuiuis intestina quae exedunt.
Hoc hic quidem homines tam breuem uitam colunt,
Cum hasce herbas huiusmodi in suam aluum congerunt,
Formidolosas dictu, non esu modo;
Quas herbas pecudes non edunt, homines edunt.

Prorsus ut hoc nomine bruta cibos suos curiosius deligant, homo uero negligentius. Conf. BRVYERINVS, *de Re Cib. lib. 1. cap. 3.* Optime ergo SENECA, *Epist. 95.* sic inquit: *Medicina quondam paucarum fuit scientia herbarum, quibus sisteretur fluens sanguis, uulnera coirent paulatim. Deinde in hanc peruenit tam multiplicem uarietatem. Nec est mirum, tunc illam minus negotii habuisse, firmis adhuc solidisque corporibus, et facili cibo, nec per artem uoluptatemque corrupto. Qui, postquam coepit, non ad tollendam, sed irritandam famem, quaeri, inuentae sunt mille conditurae, quibus auiditas excitaretur, quae desiderantibus alimenta erant, onera sunt plenis.* Et quae sequuntur. Addam pulcherrimum, celeberrimi RENATI MOREAV,

Anim-

Animaduerſ. in Schol. Salernit. cap. 61. p. 571. 572. effatum: *Olim ſimplex erat, ſine condimento, ſine ſalſamento, ſine odoramento, cibus: nobis ſine peregrino ſapore non ſapit. Aduebimus ex Arabia, orbe nouo, et utraque India, merces odoratas, ingentibus emtas pretiis, immenſis periculis partas, eo ſcilicet conſilio, ut carius grauiusque aegrotemus, et uitae noſtrae iucundo ueneno inſidiemur.* Et poſt pauca: *Vix ſufficiunt tabernae recondendis aſſeruandisque aromatibus, uix nauigia huiuscemodi mercibus aduehendis paria ſunt, et ipſa me hercule natura rerum ſatiandae hominum libidini impotens, rerum aromaticarum inopia uidetur laborare. Has tamen terrae diuitias in luxum nobis natura non explicauit, ſed noſtra libido, et corruptrix morum, gula: quae, niſi Medicinae ſalubribus praeceptis fraenaretur, in perpetuam aegritudinem uitam noſtram praecipitaret.*

Theſ. 31. Hunc autem plantis inhaerentem exitialem ſuccum, proprium ipſis et naturalem eſſe ſicut certus ſum, ita eundem pro ſoli ratione uel miteſcere, uel exacerbari, nullus dubito. Sic obſeruatum eſt, Napellum Alpicum Italicorum eſſe reliquis uenenoſiorem. Bene VIRGILIVS, *lib. 2. Georg.*

Nec uero terrae ferre omnes omnia poſſunt.
Fluminibus ſalices craſſisque paludibus alni

Nascuntur: steriles saxosis montibus orni.
Littora myrtetis laetissima, denique apertos
Bachus amat colles, Aquilonem et frigora
Taxi.

At, si PECHLINO, *de Purgantib. cap. 23.* credimus, ex Septalii obseruatione referenti, mercurius in aconito Pedemontano ad partes plantares uiuus arrepserat, succoque expresso plantae, et per noctem in uase relicto, fundum petiuerat, uiua ludens mercurii imagine, sicuti quoque in Anglia obseruatum aliquando legi, Carotae luteae radicem, ante Pestilentiam uenturam, fastidiose dulcem fuisse, forte per sulphur quoddam arsenicale, in uiscera Dauci insinuatum. Neque adeo uero dissimile esse quidam putant, Almae Matris corticem supremum eiusmodi halitibus noxiis arsenicalibus impraegnari, hincque radices omnes plantarum omnium uirus haurire. Et potest contingere, interdum plantas bobus gratas, interdum ouibus, aliquando equis expetitas, ueneno imbibi, hinc tot diuersas animalium pestes fieri. Et clarissimus LEMERY, Filius, Regiae Academiae Parisiensis membrum, pro concione aliquando ostendit, metalla omnia in ipsas penetrare arbores et plantas, ita ut ferrum saepe cum ipsis lactucis adsumamus,

Thes. 32. Sed sicut uerissimum esse, satis sum persuasus, metalla interdum ipsas ingredi plantas, ita rursus nego, hoc semper fieri, herbasque

que per ſolam hanc cauſam ſuos ſales mutuari. Tum enim non ſolum omnes, eadem nocendi uirtute praeditae eſſent, ſed etiam eodem acidi metallici ſalis genere grauidae deprehenderentur, quod experientiae contrarium eſt. Conſtat autem, omnes plantas ſale uolatili acido uel alkalino abundare, atque oleo ſpecifico, praeſertim uero ſale alkalino, ita bene inuicem in planta commixtis, ut conſtituant ſaponem uolatilem. Fit uero iſta miſcela in organis plantarum, pro diuerſitate earundem, diuerſis pulmonibus nempe, ſiue tracheis, arteriis, uenis et ſecerniculis, ut diligentiſſimus demonſtrauit MARCELLVS MALPIGHIVS, per quae organa ſales et olea eundo redeundoque, in ſpecificum cuilibet plantae ſaponem, noxium, uel innoxium, ſubiguntur.

Theſ. 33. Herbarum itaque acrimoniam, qua id agunt, cuius accuſantur, in quam plurimis eſſe alkalinam uolatilem, facilis crediderim, cum aetate non ſolum marceſcant, ſed etiam omni acido, quae acidae non ſunt, hebetentur, uimque ſuam omnino perdant, ut fit in elleboris, euphorbio, ialappa, aliisque per acetum debilitatis, et enectis, quod tamen non fieret, ſi eorum uirtus purgatiua in acido metallico conſiſteret. Sic cicuta, praeſens illud uenenum, ſi coquitur in aceto, ſine noxa comedi poteſt, quod probaui aliquoties experimenti ergo Lugduni Batauorum, ubi in foſſis extra urbem frequens creſcit. Sed Colocynthidem et Arum acido

acido abundare, sunt qui statuant, quod tamen experimentis contrarium est. Non tamen sal uolatilis oleosus, plantis omnibus, noxiis et innoxiis, adsignandus est, sed interdum acidus. Plantae tamen inter uenena recensitae alkalino uolatili oleoso sale omnes scatent, et per hunc noxiae deprehenduntur.

CAPVT OCTAVVM.

De Natura et Viribus Venenorum Obstruentium et Viscidorum agit.

Thes. 1. Nunc uenio ad secundum feralium uenenorum genus, *Obstruentia* nempe, quae partim habent indolem, partibus, in quas deferuntur, adcrescendi, partim ex ui uitae in motum deducta, pro mole sua, dum in ipsis feruntur canalibus, ad has uel illas partes praecipitantur, ubi haerent, si canali traiiciendo sint maiores. Et a ui cordis semel angustiis impacta, liquidi torrentem a corde propulsi fortiter sustinent, nulloque propelluntur aut eluuntur. Priorum classem omnia Viscida componunt; Posteriorum omnia Metallica talia, Cretacea et Calcea.

Thes. 2. In canalibus itaque haerentia, uel ipsis adglutinata, obstructiones uarias particulares, uel uniuersales efficiunt, unde atrophia et tabes, angustia respirationis, alui constipatio, calculosae concretiones, et pallores, et morsus quidam interni perennes, et febres tragica saepe

pe ac lugubri ſcena obſeruatae fuerunt. Atque eo peiora haec quidem ſunt uenena, quod corpus diu et longa morte excrucient, nec unquam fere capiant remedium, praeſertim plumbea et ſaturnina, cum reliqua omnia iam dicta uel medelam admittant, uel repentinam adportent mortem, uita longa, miſerabili ac doloroſa ſane, potiorem.

Theſ. 3. Horum ergo in numerum ex minerali regno Saturnina omnia et fere ſola perueniunt, *Plumbum* nempe, et omnia ex plumbo producta, *m*) *Ceruſſa, Plumbum uſtum, Minium,*

m) Plumbo ſpiritum acidum, eumque acerrimum, ineſſe, praeter multos alios Chymicos, teſtantur *auctores Collect. Chymic. Leydenſ.* qui *cap. 165.* tantae citatum ſpiritum acrimoniae eſſe perhibent, ut, ſi quis ore, uel naribus, dum inſtituitur cupellatio, uapores e plumbo exhalantes excipiat, exinde ſuffocari poſſit, ac, qui parum cauerint, omnium dentium caſum pati ſoleant. Quae mala plumbi uapor excitarit, docent *A. N. C. Dec. 1. Ao. 1. p. 24. et Ao. 3. obſ. 131.* Experiuntur idem frequentius figuli, qui plumbum uaria tractando ratione, dum uaſa, uitro, uti dicitur, obducunt; paralytici, edentuli, phtiſici euadunt. Iure meritoque culpa pulmonis corrupti, in figuli cadauere deprehenſi, cuius hiſtoriam *Acta Haffnienſ. Vol. 2. obſ. 21.* deſcribunt, in artem figulinam, ſaturnumque, neceſſarium huius ſubſidium, coniicitur. Ex eadem cauſa figulus pa-

nium, *Bismuthum* siue *Marcasita* Officinarum,
item

ralysi affectus, a POTERIO, *Cent.* 2. *cap.* 36. decocto ligni sassafras et baccis lauri restitutus fuit. Affert idem *Cent.* 3. *cap.* 40. figuli exemplum, qui dehinc repentina obiit morte. Stannum iisdem fere cum plumbo gaudet principiis; quid mirum, eadem ab eiusdem effluuiis oriri incommoda? quod ETTMVLLERVS, *in Collegio Consultat. cas.* 17. stannarii historia confirmat, referens, eundem primo tussi, mox tanta anxietate ac respirandi difficultate, noctu potissimum, correptum fuisse, ut e lecto exilire, fenestras aperire, auram inspirare, ac per totam noctem anhelans obambulare coactus fuerit, donec, cum aurora accedente, abierint, quae commemoraui, symptomata. Cum igitur tanta sit uis adstringens, condensans atque obstruens horum metallorum sibi relictorum, quid a magisteriis et calcibus eorum, uel ignis tortura, uel corrosiuorum ministerio, paratis, qualia sunt, cerussa, minium, lithargyrium, plumbum ustum, saturnus diaphoreticus, crystalli, sacharum, et balsamum saturni, tinctura ahtiphtisica, expectandum? Commendat quidem plumbum, et ex plumbo parata remedia ZACVTVS LVSITANVS, *Med. Princip. hist. lib.* 1. *hist.* 7. *p.* 13. *b.* ad scrophulas, ganglia et alios tumores duros discutiendos, sed idem laminae plumbeae, firmius applicatae, magis premendo, pressioneque hinc continuata resoluendo, quam sale quodam uolatili mercuriali,

item *Litbargyrium* seu *Calcitbis*, quae, praeter nonnullam sui uim rodentem supra memoratam, pondus quasi in uentriculo sentiri faciunt, corporisque marcorem, pallorem, icterum, respirandi difficultatem, suffocationem, aliaque longo numero mala, obstruendo, conciliant. Hinc, cum uidemus, res molles in Tinctura Lithargyrii detentas, rigide indurari, atque in statu naturali diu posse conseruari, facile intelligimus, fluida nostra hinc coire, solida uero

uti quibusd m persuasum, praestant. Praecipue uero antihecticum Poterii, sacharum Saturni, tinctura antiphtisica Grammanni, etc. maxima prudentia, prudenter diluentibus iuncta, nitratis temperata, minima dosi, sunt adhibenda, ne, meliorem sanguinis cohaesionem et consistentiam procuraturi, residuam, uiribus iam exhaustis, massam condensando, repentinam inducamus suffocationem. Quas uirtutes in Saturno abditas iam probe agnouit, ac sequentibus delineauit DIOSCORIDES, *lib. 5. cap 95. p. 359.* Δύναται δὲ ψύχειν, ςύφειν, παρεμπλάττειν, μαλάττειν, πληρῦν τὰ κοιλώματα, ςέλλειν τὰ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ῥεύματα, καὶ τὰ ὑπερσαρκῦντα τῶν ἑλκῶν· ἐςι δὲ καὶ ἴσχαιμος, καὶ πρὸς τὰ ἐν τῷ δακτύλῳ ἕλκη, κονδυλώματα, αἱμοῤῥοΐδας, μετὰ ῥοδίνυ. conf. KOENIGIVS, *Regn. miner. special. Sect. 2. cap. 6. et 7. a p. 56. ad 76.* BECHERVS, *Physic. subterr. lib. 1. S. 4. c. 3. p. 205. et S. 5. c. 2. no. 66. ad 70. et no. 73. p. 336 337. et 365.*

adeo fieri ſtricta et dura, ut oſcillationi reciprocae peragendae ulterius ſint imparia. Quod Minium ex plumbo Seplaſiorum attinet, ueteribus quidem ignotum fuit, cum cinnabaris et minium pari apud eosdem paſſu ambularent, et promiſcue uſu uenirent, ut fide digni teſtantur auctores.

Theſ. 4. Atque haec ipſa Saturnina Venena, ſi ueterum diuiſionem ſupra memoratam ſequi lubet, claſſem poſſunt componere *Frigidorum*, adiunctis, ſi placet, uiſcidis quibuscuncque atque inertibus; reliquis uero omnibus in claſſem calidorum ſeu acrium et corroſiuorum ſuo iure transmiſſis et relegatis. Clarius autem ſaturninorum deprehendere non poſſumus inſidias, quam in illis, qui Lithargyrium, Minium aut Plumbaginem conficiunt, uaſis terreis incruſtandam, ut anheloſi docent et pallentes figuli, lentiſſimum uenenum et uix corrigibile tam ſaepe haurientes. Conf. RAMAZZINI, *de Morb. Artif. cap. 5.* Vapor enim ex Saturno egrediens, pulmonem uel ſtrangulat, uel ibi liquidorum cauſatur ſtagnationem. Pondere porro ſuo, et per loborum conos infarctu, aggrauat pulmonem, ſpiritumque et iuſtam eius extenſionem impedit. Hinc alimentorum impeditur elaboratio, fit pallor, tabes, atque aſthmata ſtrangulatiua, quae Wermelandis non male *Fany* dicuntur. Bene ergo PLINIVS *lib. 34. cap. 18. Cum coquitur*, Plumbum, *munienda*

nienda in eo opere foramina spiritus conuenit, alioqui plumbi e fornacibus halitus noxius sentitur et pestilens, ac canibus ocyssime, omnium uero metallorum, muscis et culicibus, quamobrem non sunt ea taedia in metallis.

Thes. 5. Sic mulierculae, quae cuiusdam leuissimae pulchritudinis captandae gratia faciem plumbagine inficiunt, euadunt tandem languidae, momentaneum decorem, et aqua uel sudore labilem, diuturna molestia recompensantes, ut fidelis docuit obseruatio. Hinc PETRONIVS AFRANIVS, *in Epigr.*

Dum sumit Cretam in faciem Sertoria, cretam
Perdidit illa simul, perdidit et faciem.

Digna sane cum sororibus in talem incidere quartanam, quali per annum cum dimidio laborabat Decurio quidam cohortis Regiae pedestris, antea perpulcrae faciei iuuenis, sed per quartanam niger factus instar aethiopis per uniuersum corpus Ao. 1716 Stockholmiae. Ergo in hisce semper uenenis iuxta NASONEM, *lib. 1. de Remed. Amor.*

Principiis obsta, sero Medicina paratur,
Cum mala per longas inualuere moras.

Praecipue tamen iuuenibus uxores ambientibus tales uitandae sunt mulierculae, ne praeter Xantippes iracundas et rixosas, debiles et languidae contingant. Hinc iuxta MARONIS illud, *Eclog.* 2.

O formose puer, nimium ne crede colori,
Alba ligustra cadunt, uaccinia nigra leguntur

Vt taceam, senectutem in fucatis olim et luteatis mulieribus, rugis prius per frontem malasque senilibus exarari et apparere. *Lutum* enim Veteres prima producta dixere rubicundum quendam colorem. Vnde MARO, *Eclog.* 4.

Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti
Murica, iam croceo mutabit uellera luto.

Et uetus uersiculus in hunc locum quadrans, ut totus sit uermiculatus:

Sus immunda luto gaudet, meretricula luto.

Thes. 6. Sed uenena saturnina uino immissa, faciunt sterilitatem, uenerisque obliuionem, flacciditatem membri, uigorisque naturalis consumtionem, ut Ao. 1708. in quodam Stockholmiae obseruaui, cui inscio amicus per nequitiam, poena satis graui persoluendam, saturni salem in uino propinauerat. Siue saturnina pondere suo neruos laedant, siue obstruant eosdem, siue uermiculos seminis pariter occidant, aliis disputandum relinquo libens, contentus, phaenomenon allegasse, quod tamen ipse explicare et soluere non adhuc uolui. *n*) Homo enim sum, et humani nihil alienum a me puto.

Thes.

n) Antiquissimum omnino praeiudicium est, saturnina, ueneri esse inimica, laedendoque geni-

Thes. 7. Notatum quoque est, cum per alios, tum praecipue per antea laudatum FRICCIVM, in *de Virtut. Venen. Med. cap.* 14. erudito tractatu, in urbe Vlmensi et terris circa uicinis Ao. 1695. et 1696. colicam spasmodicam inde fuisse exortam, quod, cum in frigida annorum istorum tempestate, non nisi uinum acidum uuae

---

talium functionem partium, sterilitatem afferre. In medicina, scribit PLINIVS, *H. N. lib.* 34. *cap.* 18. *ed. Frob. in fol. p.* 603. per se plumbi usus est, cicatrices reprimere, adalligatisque renum et lumborum parti laminis, frigidiore natura inhibere impetus ueneris; uisaque in quiete uenerea sponte naturae erumpentia usque in morbi genus, his laminis Caluus Orator, cohibuisse traditur, uiresque corporis studiorum labori custodisse. Eandem amplectitur sententiam FABER, a quo *lib.* 4. *Panchym. S.* 7. *c.* 32. *p.* 561. Saturnus terrestris uocatur, qui sua frigiditate aestus uenereos temperat. Huic subscribit pariter MEIBOMIVS, *epist. de flag. usu in re uenerea, p.* 56. Quemadmodum uero nulla dantur specifica aphrodisiaca, omnibus congrua subiectis, ita adhuc specifica antaphrodisiaca, omnibus accommodata et utilia, desiderantur; quod praecipue circa saturninorum tum internum tum externum usum tenendum, cum ex eorum promiscua applicatione grauiora damna sint metuenda, monente SINIBALDO, *lib.* 5. *Geneanthr. tr.* 2. *c.* 3. *p.* 556.

uuae dediſſent, praui atque lucri plusquam modici percupidi oenopolae uina ſua quadam tinctura ex lithargyro et bismutho cum aceto et hiſpanico uino parata, edulcoraſſent atque adulteraſſent. Et forte non melior eſt natura iſtius liquoris, qui ex Gallis peti ſolet, *Stuhm* dictus, quo uina edulcorantur, atque in fermentationes nouas cientur. Eſt autem liquor iſte nihil aliud, quam muſtum per ſulphur caſtratum. Sed peruerſiſſimum hoc inuentum et hominibus dirum, capitali ſupplicicio cautum eſt; foeminis enim abortum creare, et ſterilitatem inducere perhibetur. Talem quoque uino inductam labem per telas ſulphuratas intermixto bismutho, ſuo tempore damnat IOH. RVDOLPHVS CAMERARIVS, *Memorab. Med. Cent. 8. part. 23.* Quin et aquas ex plumbeo uaſe ſtillatitias dysenteriam adferre, Cl. CLAVDINVS obſeruauit, *de Ingreſſ. ad infirm. lib. 2. cap. 6.* Atque etiamnum ſaepe contingit, in obſidionibus urbium uel caſtris, aquam per canales plumbeos fluentem, et ramenta quaedam ſecum trahentem, aut per mineram plumbeam tranſcolatam, ſuis potoribus dyſenteriam creare. Hinc autem ſaepe, aut ex aquae ſalſae et putridae potu iſte morbus, uulgo caſtrenſis, Noſtris *Feltſiuka* dictus, emergit, non uero ex aquae purae ſolius potu, ut putant.

Theſ. 8. Calciformia et cretacea, ut *Gypſum*,

Creta,

Creta, et id genus alia, iisdem se se symptomatibus produnt, praeterquam quod gypsum aliquo modo corrodat, calcem nempe uiuam propinqua cognatione contingens. Conf. RAMAZZINI, *cap. 12. de Morb. Artif.* Tabes autem praecipue ex gypso gignitur, obstructis facile lacteis uenis, et cachexia; inde fieri solet fluxus hepaticus longus, tandemque hydrops flatulentus seu siccus et Tympanitis generatur; ex qua tandem post longam alui constipationem, strangulationem, tristitiamque, potionatus perit. In quibusdam uero, ubi potentiora sunt uasa chylifera, portio gypsi in pulmones defertur, aliosque angustos canales, et ibi concrescit in lapillos, fiuntque asthmata, tusses siccae, tabes et uultus pallidi, indelebili uitio, nec nisi cum morte ipsa commutando, hominesque isti senescunt ante diem, contrario scilicet illi pharmaco, quo Pelias Iasonis Pater a Medea recoctus, iuuentutique restitutus a Poetis fingitur.

Thes. 9. Et non adeo mirum esse debet, Gypsea tantam in humano corpore adsumere duritiem, cum uideamus statuarios, ex alabastro, quod gypsi quaedam species durior est, calcinato, uel gypso ipso aqua temperato, caementum liquidum componere, quo uultibus defunctorum, uel alius etiam rei minutissimae adplicato, simulacrum excipiunt et imaginem uiuidissimam, ipso tamen coemento hoc in proplasma durissime et firmissime obdurescente.

 o) Quo

o) Quo gypſei ueneni genere, C. Proculeius, Augusti

o) Notiſſimum eſt hoc artificium demortuorum imaginem exacte exprimendi, quod in uiuis non ſine detrimento inſtitui poteſt, cum et gypſum, defunctorum faciem haud raro corrumpat. Quo loco, monet GARMANNVS, *de mirac. mort. lib. 2. tit. 1. §. 17. p. 319.* non poſſum non inſerere cuiusdam demortui faciem, gypſo oblitam, a Gypſoplaſte, ablato gypſo, ſtatim intumuiſſe, liuentem et tandem denigratam, ut cadauer efferendum uix in conſpectum praeſentium exponi potuiſſet. Praeſens gypſi effectus, ex deſcripta perſpicuus hiſtoria, ſatis ſuperque ſalis uolatilis acerrimi in gypſo exiſtentiam demonſtrat, eoque ipſo cauſam uirtutis elaſticae, quam gypſo ineſſe, RAMAZZINI perhibet, indicat; ego quidem, inquit citatus auctor, *lib. cit. cap. 12. p. 64. et 65.* ni me philautia fallit, aliam gypſo naturam, adhuc forſan inobſeruatam, ineſſe, perſuaſum mihi habeo, uim nempe expanſiuam et elaſticam, calci nequaquam cognatam, imo potius contrariam; obſeruari enim mihi non ſemel contigit, fabros murarios in hac ciuitate, in qua multae ſunt porticus, dum columnas ueteres ruituras, aedificiis ſuper magnas trabes innitentibus diruunt, et nouas columnas marmoreas ſupponunt, uel lapideas ſubſtruunt, obſeruaui, inquam, hoſce artifices, columnas nouas ex calce et lapidibus compingere, ad duas uero ulnas circiter prope finem, ubi columna ae-

Augusti Caesaris familiaritate subnixus, in maximo

dificio superstanti, et trabibus innixo ferruminari debet, gypso uti, nequaquam uero calce. Huiusmodi opificium animaduertens, qualis obseruatio, in hac urbe, Cispadanae Regionis omnium antiquissima, satis obuia est, ab ipsis fabris causam quaesiui, quare calce non utantur in opere perficiundo, et cur potius gypso, quam calce opus claudant, ac ueluti sigillo quodam obsignent? ad quae respondebant, murum ex calce constructum subsidere, ex gypso uero sursum attolli; ac re uera res miranda est, nam, ubi quinque uel sex dies a columna substructa elapsi fuerint, nullo fere negotio trabes, quae hinc inde totam molem sustentabant, subtrahuntur, imo fere ex se ipsis concidunt; at, si opus ex calce tantum perficerent, uel summa difficultate, uel magno aedificiorum periculo, et concussione, fulcra subtraherentur. Quemadmodum uero in eo á calce gypsum differt, ita inter eadem, si uim coagulandi ac condensandi respicias, maxima est conuenientia; unde gypsum, a Dioscoride, *lib. 5. cap. 134. p. 380.* adstringentibus et glutinantibus remediis annumeratur, γῦψος, dicente, δύναμιν ἔχει συπτικὴν, ἐμπλαστικὴν, αἱμοῤῥαγίας τε καὶ ἱδρώτων ἐφεκτικήν: ποθεῖσα δὲ πνίγει τῷ κατὰ πνιγμὸν τρόπῳ conf. Koenigius, *Regn. Mineral. Spec. S. 2. cap. 6. no. 2. p. 300. et 301.* et Boeclerus, *Cynos. mat. med. contin. Part. 3. p. 881. 882. et 883.*

ximo ſtomachi dolore conſciuit ſibi mortem, ut PLINIVS, *lib. 36. cap. 24.* narrat: multorumque millium in exercitibus mortes per panes gypſo aut calce adulteratos, hodierna non reticuit hiſtoria. Sic perhibent, Graecos exercitum Chriſtianorum contra Turcas, in Europam penetrantes, mouentem ſuſtuliſſe, ut e centum millibus pauciſſimi ſupereſſent, puniente procul dubio ſeuera Nemeſi, quam altero pede claudam finxerunt Poetae, in nepotibus auorum ſtultitiam. Et auctor eſt SABELLICVS, *Rapſod. Hiſt. lib. 4. Ennead. 9. p. m. 705.* Emanuelem, Byzantii imperatorem, integrum exercitum Conradi III. deleuiſſe, gypſum contuſum et in farinam redactum, triticeis commeatibus remiſcendo, militibusque ſuis in panificia Byzantium ſubdole mittendo, cum certo ſciret, et caperet etiam, hoc farinae genus in hoſtium poteſtatem peruentum iri. Vnde et CARDANVS, *Contr. Med. lib. 2. tr. 5. Contr. 10.* ſe uidiſſe, adfirmat, eiusmodi gypſea, quae lapidis duritiem, forma oui gallinacei, in uentriculo induerant. *p*)

Theſ.

p) Verum gypſum in iuncturis aliquando naſci, teſtimonium BRASSAVOLAE, *Sect. 4. aphor. 79.* euincit. Gypſeam materiam, ex angulo oculi, aegylope affecti, reiectam fuiſſe, teſtatur BLEGNY, *Zodiac. Gallic. Ao. 1679. Menſ. Sept. obſ. 2. p. 140.* Ea uero praecipue, quae habet BRASSAVOLA, *cit. loc.* attentionem merentur, materia

Thes. 10. Est quoque in aquis quam plurimis, ut supra notaui, uirtus illa saturninorum et cretaceorum deleteria. Hinc HIPPOCRATES, *de Aer. Aqu. et Loc. n. 21.* aquam diuersam potam suum ad calculi generationem symbolum conferre, uerissime adfirmauit. Et refert KIRCHERVS, *Mund. Subter. lib. 3.* riuum esse ad Claramontium, Auerniae in Italia oppidum, qui potus uentriculum lapidea duritie adficiat. Conf. *lib. 5. Sect. 2. §. 2. et 7. cap. 3. et Sect. 4. cap. 5.* IOANN. BODINVS autem, *Theatr. Nat. l. 2. p. m. 228.* sic habet: *Alacris Gergobiensis lignum spectandum mihi dedit, dimidia sui parte lapideum, qua in fronte aurei montis Aruenorum fluitarat, quin etiam duabus tri-*

enim gypsea, quam idem unciae fere pondere e iuncturis exemerat, aqua subacta parietique cum lapide illinita, lapidem tenacissime sustinuit, et mox in lapideam duritiem concreuit. Similia his sunt exempla HILDANI, *Cent. 1. obs. 11.* referentis, quod materiam gypseam, membrana inclusam, sub sutura lambdoidea, et prope cor, ea in parte, qua arteria aorta ex corde prodit, inuenerit. En microcosmum, macrocosmi aemulum! en uenena in nobis genita! en semina morborum nobiscum nata! en totum hominem a natiuitate morbum! en nugas eorum, qui, repudiato morborum nomine, eosdem salutaria naturae molimina appellant!

tribusue boris quisquilias et frustula lignorum in riuulo fontis Alliacensis Riomensium lapidescere uidimus, ac radices mortuarum arborum cum medulla et cortice lapideas habemus, quod quamplurimis in locis quisque uidere potest. MONTVVS, *in Itinerario, p. 10.* esse fontem, apud Ginetri castrum, sex lapidibus a Vienna Gallica semotum, qui a culina decurrit per ligneos canales, in quibus, si quid imprimas, uel sculpas, altero die lapideum inuenietur.

Thes. 11. De Surio Colchidis petrificante flumine, meminit PLINIVS, *lib. 2. cap. 103. q)* Sic ad Tibur, nunc *Tiuoli*, Italiae urbem, Anienis flumen, nunc *Teuerone*, ex Apennino monte ortum, quod sinistro latere Tiberis recipit, inque inferum mare deportat, obuia quaeque indurat, uirgulta, ligna, folia, herbas, amygdalas, anisi, coriandri, foeniculique semina, quae crystal-

q) Ad eandem citati fluminis uirtutem respexit Poeta, *lib. 15. Metamorphos. fab. 17.* hunc in modum canens: flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit uiscera, quod tactis inducit marmora rebus. Ac certum omnino est, quod ex aquarum, similibus principiis imbutarum, usu, Stiriae Salisburgique incolis, strumae scrophulaeque sint endemiae. Ratio pariter plicae Polonicae, Sarmatis adeo infestae, in aprico posita est, a ui coagulante aquarum Vistulae, quibus utuntur, deriuanda. conf *Toxicol. nostr. l. 1. cap. 41. p. 48. et sequ.*

ſtallis adeo candidulis obducit et incruſtat, ut ſacharata tragemata et confectiones facile mentiantur, quam etiam ob rem incolae Confetti di Tiuoli dicunt. Silarus autem, nunc *Silaro*, inter Picentinos et Lucanos ſitus Italiae fluuius, ultra Surrentum, uirgulta et folia lapideſcere facit, manente eodem colore et facie rei iniectae. De quo ſic SILIVS, *lib. 8. Punicor.*

Nunc Silaris, quos nutrit aquis, quo gurgite tradunt,

Duritiem lapidum merſis inoleſcere ramis.

Theſ. 12. In Styria praeterea et Salsburgenſi Germaniae Epiſcopatu, praeſertim ad Pintsgauiam, aquae dantur cretam ferentes, quae, ſi in potus fuerint uſurpatae, glandulas oris fauciumque obthurant, ſcrophulasque, frequens in iſtis terris malum, excitant. Idem ad Cremnitzium, Hungariae aurifodinam celebratiſſimam, uitio aquarum et fumorum mineralium fieri, ſcribunt. Ego quoque per annum 1709. et 1710. obſeruaui, nautas Gothlandiae, calce ſua tam diu celebratae, prae ceteris omnibus faucium morbis et obſtructionibus peſſimis ac refractariis obnoxios fuiſſe, ac raro medelam admiſiſſe; praeſertim, cum eiusmodi petrificationes cochlearum, ranarum, piſcium aliarumque rerum in Gothlandia, et uicina ipſi Carlſoea repertarum, euidenter probent, terram ipſam diſponere incolas ſuos ad uaria uitia calculorum, morborumque his analogorum; ut taceam ſimiles lapidum

pidum concretiones, quae in Thermis Aponitanis Italiae, Carolinis Bohemiae, Aquisgranensibus, aliisque, contingunt, quas auctores tum recentiores passim commemorant. Conf. PLINIVS, *lib. 2. c. 103. et lib. 31. cap. 2.* Id tamen ad Pruskam Stiriae memorabile est, quod in fodina montis Fordern sit specus insigne, ianua et sera clausum, ex cuius laqueari liquor destillat, qui mox in arbusculas concrescit corallinas coerulei coloris. Sic non procul Traiecto ad Mosam mons est, Petersborg uulgo dictus, in cuius parte interiori lapidis cuiusdam genus inuenitur, molle et sectile, sed aeri expositum protinus durescit, uicinarumque urbium aedificiis exstruendis adprime inseruit.

Thes. 13. Nec abludit ab hisce nostri Orbis calciferis aquis illa in Regno Peruuiano prouenien non longe a Granicauelica, loco metallifero, quae uasis excepta pro cuiusuis lubitu uarie formatis, et soli exposita, in lapidem durissimum concrescit, exstruendis aedificiis aptum; pecoribus uero inde bibentibus uenenum est praesentissimum; sicuti ad Zepuzium, Hungariae oppidum, fons est, cuius aqua tantas efficit lapidum moles, ut aedificiis exstruendis pares sint. Cuius et naturae fontes, qui ex monte Pacocaua effluentes, obuia quaeque in lapides conuertunt: sicut et Flumen Argenteum, R*io de la Plata* alias dictum, herbas fluuiatiles lapidescere facit tanta sui parte, quantam aquae obtexerunt, ut nominatus supra ALBARO

RO ALOVSO BARBA, *Part. 1. c. 12.* ex propriis obſeruationibus narrat; non illi abſimilis fonti fluuius, qui chirothecam Friderici Imperatoris, aquae intinctam, petrificauit, ut refert HELMONTIVS, *de Lithiaſ. cap. 1.* Quod quidem in noſtra Gothia factum eſſe, credunt, uel in Gothlandia, uerum, quo loco, adhuc ignotum, licet eiusmodi aquae quamplurimae et hic dentur.

Theſ. 14. In regno animali omnia Teſtacea et Cruſtacea, ut *Oſtrea, r)* quae SENECA, *Epiſt.*

r) Damnanda omnino ac deteſtanda peſſima hominum ſeculi noſtri conſuetudo, iam a maioribus tradita, qua, uentriculo cibis uberioribus repleto, gulae irritamenta, qualia, oſtrea, apponuntur; iisdem igitur, uiſcido abundantibus ſucco, ita uentriculum, gulae mancipia infarciunt, ut difficultate reſpirandi, uentriculique dolore, ex nimia diſtenſione, correpti, maiori, uina generoſa, aut aquas uitae, copia, hauriendo, ingurgitando, uiſcidum cum acri cumulantes, uberiorem morbis et acutis et chronicis fomitem ſuppeditent. Optimi hoc modo cibi, imo medicamenti, corruptio, per abuſum fit peſſima. Quem enim latet, quod caro oſtreorum, optimum et alimentum et medicamentum praebeat antihecticum et antiphtiſicum? Si de hac uirtute adhuc dubitas, adi TVLPIVM, qui, *obſervat. lib. 2. cap. 8. p. 110. et 111.* huiusmodi aegrotam ſiſtens, perhibet: quod ea-

Epist. 95. inertissimam carnem et coeno saginatam adpellauit, tum *Conchae*, *Cochleae*, *Mytali* aliaque conchylia, et pisces uiscidiores, eandem obstruendi uim, dispari licet ratione, obtinent. Hinc illud Gallorum, *Poisson fait Poisson.* De eiusmodi ludicris eduliis, ac sunt Ostrea, dicen-

---

dem, re iam plane desperata, et morbo, ultra quartum mensem, in ipsam saeuiente, quasi ex machina Deus, excitando, nescio, quod crudorum ostreorum desiderium, comestis iisdem, breui integre conualuerit. Perfacilis quoque est huius experimenti explicatio, cum caro ostreorum non saltem gelatina, bene nutriente, abundet, sed simul quoque uim abstergentem et mundificantem, sali muriatico adscribendam, possideat. Quod ostreorum testas attinet, quae frequenter, scopo absorbendi, resoluendi, etc. in foro medico usurpantur, accurate a calcinatis, crudae et sibi relictae, uel sola coctione praeparatae, distinguendae sunt; nam, testae calcinatae, et aeri expositae, adeo acres sunt, ut cuprum, stannum aliaque erodant metalla, et fonticulis excitandis seruiant, quod a testis simplicibus, simplici coctione, depuratione et puluerisatione praeparatis, non metuendum. Interea tamen etiam in earum usu, si quantitatem respicias, haud excedere decet; cum eaedem et uentriculi atoniam producant, et acidis sociatae cruditatibus, calcem irresolubilem constituant.

dicendum forte hic eſt, quod CELSVS, *l. 1. c. 2.* de conditis dixit: *condita omnia duabus de cauſis inutilia ſunt, quoniam et plus propter dulcedinem adſumitur, et quod modo par eſt, tamen aegrius concoquitur.* Pulcher etiam eſt PLINII locus, *l. 11. c. 53.* homini cibus utiliſſimus ſimplex, aceruatio ſaporum peſtifera, et condimenta pernicioſiora. Difficulter autem perficiuntur omnia in cibis acria, nimia, et auide hauſta, et aeſtate quam hieme difficilius, et in ſenecta, quam in iuuenta. Ergo ad monitum NASONIS, *de Art. Amand. lib. 3.*

Neue diu praeſume dapes, ſed deſine citra
Quam cupias, paulo quam potes eſſe minus.

Theſ. 15. Sic in Wermelandia, et praecipue iuxta Carlſtadium, patriam urbem, piſcis quoddam genus capitur tempore uernali, popularibus *Slom* dictus, et forte *Selau* Hebraeorum, licet hic ſit uolatilis, oſtendente Cl. RVDBECKIO, Selau eſſe piſcem uolatilem. Hic, inquam, piſcis, gobius forte maior eſt, uel Apua, dulciſſimi ſaporis, atque ob hanc cauſam auide expetitus. Sed, niſi aceto bene intinctus fuerit, certiſſime tertianam febrim adportat, calentibus internis. Neque aliter fieri poteſt; partibus enim extremis frigentibus, atque intercluſo ibidem circulo ſanguinis, partes prope cor incaleſcunt. Hinc Noſtrates bene dicunt: *Kalla Haerder, friſkt Hierta*, manibus frigentibus, cor calere. *Ex his itaque*, uerba

ſunt CELSI, *lib. 2. cap. 25. intelligi poteſt, non, quidquid boni ſucci eſt, protinus ſtomacho conuenire, neque quidquid ſtomacho conuenit, protinus boni ſucci eſſe.* Et farragines iſtae ciborum non poſſunt non nocere, dum, ut HORATIVS canit, *lib. 2. Serm. Satyr. 2.*

Simul aſſis

Miſcuerint elixa, ſimul conchylia turdis.

Neque uerum eſt, quod ab Aſclepiade refert CELSVS, *lib. 3. cap. 6. facilius concoqui cibos uarios; s)* eduntur quidem facilius, ad concotionem autem materiae genus et modus pertinent.

Theſ.

s) Repugnat haec ſententia ſcito HIPPOCRATIS, quotidiana ſuffulto experientia; qui, cibos paucos, ſimplices, famem ſitimque ſedantes, optimos eſſe, hiſce *lib. de affect.* teſtatur: τὰ σιτία ἐς ὑγείην ἄριστα, ὀλίγιστα ἐσίοντα, αὐτάρκεά ἐστι καὶ λιμοῦ καὶ δίψης ἄκος εἶναι, καὶ πλεῖστον χρόνον τὸ σῶμα αὐτὰ δέχεται, καὶ διαχωρέει κατὰ λόγον. Nihil contra magis, quam multos uariae cibos indolis, ſanitati officere, idem, *lib. de diaet. in acutis*, ſequentibus demonſtrat: πονηρὴ δέ ἐστιν ἡ τοιήδε δίαιτα, ὅταν τις πλείονας τροφὰς δίδωσι τῷ σώματι, καὶ ὅταν, ποικίλας ἀνομοίους ἀλλήλησιν ἐσπέμπῃ· τὰ γὰρ ἀνόμοια στασιάζει, τὰ μὲν θᾶσσον, τὰ δὲ σχολαίτερον πέσσεται. conf. SPONIVS, *l. c. Sect. 4. aphor. 2. p. 202. et aphor. 5. p. 205.*

Thes. 16. Et ficut fupra adnotatum fuit, homines in animalium carnes proniores, in uenerem quoque inclinare, ita quoque a pifcium, praefertim oftreorum et mytalorum, ufu fit. Qui autem in uenerem procliues funt, in iram et morbos calidos quoscunque labuntur facile. Hinc cerui, tempore coitus, ficut et alia animalia, feriffimi funt, quod Noftri *Wilde Hiortar i brunften* bene exprimunt. Si caftrentur, mitefcunt, pinguefcunt, et melius fapiunt. Et qui *pinguibus* nimium delectantur, in uarias obftructionum aegritudines incidunt, praefertim fuffocationem. Hinc fcribit VALERIVS MAXIMVS, *l. 3. c. 5.* Clodium Pulchrum, abdomine auide deuorato, foedae ac fordidae intemperantiae fpiritum reddidiffe. *t*) De iracundia uero uene-

t) Exemplum fimile praebet Seuerus, qui, dum membrorum omnium, maxime pedum, dolorem pati nequiret, ueneni uice, quod ei negabatur, cibum grauis ac plurimae carnis auidius inuafit, quem, cum conficere non poffet, cruditate preffus exfpirauit, tefte SEXTO AVRELIO VICTORE, *Epitom. 36. ex ed.* ANDR. SCHOTTI *Lugd. Batau. in 8uo p. 76. et* 77. Valentinianus pariter, uti citatus habet auctor, *l. et ed. cit. 70. p. 115.* impetu fanguinis, uoce amiffa, fenfu integer exfpirauit. Quod quidem intemperantia cibi, ac faturitate, qua artus diffuderat, accidiffe, plures retulere. Afthma uehemens, cui mox fuffocatio, mortem inferens, fucceffit, ex ientaculo,

uenerea bene, ſicut ſemper, luſit MARO, *lib. 3. Georg.*

Omne adeo genus in terris hominumque ferarumque,
Et genus aequoreum, pecudes, pictaeque uolucres,
In furias ignemque ruunt. Amor omnibus idem.

Optime uocat illud momentum furias et ignem, quia et furit ille impetus, et cito euaneſcit, conſumtoque pabulo ſuo, extinguitur.

Theſ. 17. Praeterea *Garum* Veterum, quid aliud, quam igneam febrim, ueneremque, excitabat. Componebatur autem ex piſciculo minuto,

---

auidiſſime et copioſe aſſumto, in pictore obſeruauit SCHENCKIVS, *Exercit. Anatom. 7. lib. 1. c. 33.* Simile exemplum recenſet PLATERVS, *lib. 3. obſ. p. 652.* Et de Antonio Pio, Imperatore, refert CAPITOLINVS, quod, deuorato auidius in coena caſeo, de nocte uomitu, ac ſequenti die febri, et tertio morte correptus fuerit. Plures ſimiles hiſtorias collegit MISANDER, *in Deliciis Biblic. d. ao. 1697. p. 348.* conf. *Eccleſiaſt. cap. 24. uerſ. 34.* O miſeras hominum mentes et pectora coeca! o prodiga rerum luxuries, nunquam paruo contenta paratu, et quaeſitorum terra pelagoque ciborum ambitioſa fames, et lautae gloria menſae! Diſcite, quam paruo liceat producere uitam, et quantum natura petat! uid. LVCANVS, *lib. 3.*

nuto, muria condito, haleci non absimili; quod etiamnum maris mediterranei accolae, praesertim Galli, imitantur, uocantque *Anchouis*, nostra ciuitate etiam recepto uocabulo. Russi oua piscium maiorum condiunt familiari radice allii. Et Fennones nostrates oua piscium minorum, *Reps* dictorum, Wermelandis uero *Sykloegor*, sale conseruant, et *Muik-room* uocant. Itali oua Sturionis condita *Cauiaro* dicunt. Veterum Garum ignoratur; nam SENECA, *Epist.* 95. dicit, fuisse saniem piscium; *u*) PLINIVS

Ff 4 uero,

u) Quid, ait SENECA, illud Sociorum garum, pretiosam malorum piscium saniem, non credis urere salsa tabe praecordia? Quid illa purulenta, et quae tantumnon ab ipso igne in os transferuntur, iudicas sine noxa, in ipsis uisceribus exstingi? Quam foedi ac pestilentes ructus sunt? quantum fastidium sui exhalantibus crapulam ueterem? scias putrescere sumta, non concoqui. Praeter locum, quem auctor noster ex PLINIO allegat, etiam *lib. 9. cap. 17.* gari apud eundem fit mentio. SVIDA ita describit garum, ἐςὶ δὲ ἐδὲν ἄλλο ὁ γάρος, ἢ σηπεδών. Garum, a pisce garo, ortum duxisse AESCHYLI apud ATHENAEVM, *Deipnosophist. lib. 2. cap. 16. ed. cit. p. 67.* uerba declarant: καὶ τῶν ἰχθύων γάρον. Hinc CRATINVS, apud eundem, *lib. et p. cit, cap. 15.* ὁ τάλαρος ἡμῶν διάπλεως ἔςαι γάρε. Condimenti seu salsamentarii speciem, fuisse garum, ex eodem auctore cognoscimus,

uero, *lib. 31. cap. 8.* ex intestinis fieri, scribit, sale

---

sequenti PLATONIS uerba citante: ἐν σαπρῷ γάρῳ βάπτοντες ἀποπνίξουσί με. Oxygarum pariter ab ATHENAEO, *lib. 9. cap. 1. p. 366.* nempe garum, aceto dilutum, allegatur, ὁρῶ δὲ, inquit, καὶ μετ' ὄξους ἀναμεμιγμένον γάρον. Οἶδα δὲ, ὅτι νῦν τινες τῶν Ποντικῶν ἰδίᾳ καθ' αὑτὸ κατασκευάζονται ὀξύγαρον. Garum, DIOSCORIDI, *lib. 2. cap. 34. p. 97.* est omne, quod e piscibus carnibusque sale maceratis, eliquescit, cuius praeparationem et usum ita describit: γάρον, πᾶν τὸ ἐκ ταριχηρῶν ἰχθύων καὶ κρεῶν, καταπλαττόμενον νομὰς ἐφιστᾷ, καὶ κυνοδήκτους ἰᾶται· ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπὶ δυσεντερικοῖς, καὶ ἰσχιαδικοῖς· ἐφ' ὧν μὲν, ἵνα τὰ εἱλκωμένα ἐπιπαύσῃ, ἐφ' ὧν δὲ, ἵνα τὰ ἀνέλκωτα ἐρεθίσῃ. Ex his igitur, si addamus ea, quae CONSTANTINUS, *in Selectis de re rustica*, BRASSICANI opera editis, *libro 20. cap. ult. a p. 486. ad 488.* habet, perspicuum ac manifestum est, garum ex uarii generis piscibus, eorumque partibus, sale conditis, iam uino, iam aceto, additis, uel omissis, confectum, uarii fuisse pretii. Hinc AEGINETA, *lib. 3. cap. 59.* γάρου πρωτείου, id est, primarii et excellentis gari, facit mentionem; quod SENECA Sociorum garum, l. c. appellat, de quo MARTIALIS, *lib. 13.* exspirantis adhuc scombri de sanguine primo accipe fecosum, munera cara, garum. Secutus hunc in eo MANILIUS, *lib. 5. de garo canens:* hinc sanies pretiosa fluit, floremque cruoris

le maceratis, ceterisque, quae abiicienda essent, ut sit illa computrescentium sanies. Sed miror, pretiosam fuisse rem tam ingrati odoris, et plene nauseosam.

Thes. 18. Ex Vegetabilibus insuper omnia lenta, uiscida et tenacia, hisce uenenis accensenda sunt, quae quidem non statim nocent, sed tamen corpus male disponunt. Atque hoc ipsum est, quod GALENVS olim, *de Aliment. lib. 2. cap. 6.* de *Cucumeribus* (*x*) pro-

euomit, et misto gustum sale temperat oris. Adeo tenue et calidum esse garum, ut a frigore non facile coaguletur, ALEXANDER APHRODISIENSIS, *Problemat. medic. et Natur. lib. 1.* indicat: ὁ γάρος, scribens, ὡς λεπτομερὴς καὶ θερμὸς ὒ ταχέως ψύχεται, ὐδὲ ὑπὸ κρύȣς πήγνυται. Plura de garo nigro, de garo cruento, de gari uirtute aluum laxandi, lege apud GALENVM, *lib. 3. de compos. medic. secundum loca cap. 1. et lib. 2. de aliment. facult. cap. 22. item lib. 11. de Simplic. facult. in fine.* HORATIVM, *lib. 2. Satyr. 8. uers. 46.* ALDROVANDVM, *lib. 2. d. Pisc. cap. 53.* LANGIVM, *lib. 1. epist. 59. a p. 312. ad 318.*

x) Desumsit haec GALENVS ex HIPPOCRATE, apud quem, *lib. 2. de Diaeta*, sequentia de cucumerum uirtutibus leguntur: *σίκυοι ὠμοὶ, ψυχροὶ καὶ δύσπεπτοι, οἱ δὲ πέπονες ȣ̓ρέονται, καὶ διαχωρέονται. Φυσώδεις δὲ.* Cucumeres igitur, siccioribus saltem, in quibus praeter solidorum rigiditatem, succorum acrimonia alcalina et te-

pronuntiauit, illos ſcilicet non ſtatim occidere, habitum tamen corporis corrumpere, albamque creare pituitam. Sed indomita nunc eſt nullisque cancellis uallata gula, quae ex longinquo mari inſtrumenta luxuriae comparat. Crudelitates namque, dicente apud MACROBIVM, *Saturnal. lib. 7. cap. 4.* Diſario, Medico, eueniunt, aut qualitate ſucci, in quem cibus uertitur, ſi non ſit aptus humori, qui corpus obtinuit,

nuitas peccat, conueniunt, horumque ſtomacho, aluo et ſanguini congruunt, ex doctrina DIOSCORIDIS, *lib. 2. cap. 163. p. 144 et 145.* σίκυς ἥμερος εὐκοίλιος, εὐστόμαχος, ψυκτικὸς, ὀ φθειρόμενος, κύστει ἁρμόδιος, εὐακτικὸς λειποθυμιῶν ὀσφραινόμενος· καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ μετρίως οὐρητικὸν, ἁρμόζον σὺν γάλακτι ἢ γλυκεῖ, πρὸς τὰς ἐν κύστει ἑλκώσεις· τὰ δὲ φύλλα αὐτοῦ σὺν οἴνῳ καταπλασθέντα, κυνόδηκτα ἰᾶται, σὺν μέλιτι δὲ ἐπινυκτίδας. Ex promiſcuo uero cucumerum uſu, uel abuſu, omnis generis morbi oriuntur, emolumenta ferentes medicis, quorum particeps redditus medicus Gallus, limini aedium ſuarum hoc diſtichon inſcribendum curauit: *les concombres, et les melons, m' ont fait baſtir cette maiſon*, quod ita, interprete CHRISTIANO PAVLLI, ſonat: magnificam tu forte domum mirare uiator? hanc nuper ſtruxit melo mihi et cucumis. uid. SIMON PAVLLI, *Quadripart. Botan. Claſſ. 3. p. 307. et 308.* KOENIGIVS, *Regn. Vegetab. Sect. 4. p. 798.* CONSTANTINI Γεωπονικά, *ed. cit. a p. 341. ad 344.*

tinuit, aut ipsius cibi multitudine, non sufficiente natura ad omnia, quae ingesta sunt, concoquenda.

Thes. 19. Tum *Ficus Pharaonis* dicti. Fructus, in Sardiniae Ducatu, Galuria, abunde crescentes, quos tot ciere febres, PETRVS APONVS et SANTES ARDOYNVS *de Venen. lib. 3. cap. 51.* meminit, quot fuerint fructus comesti. Quales fuerint hi Pharaonis ficus, uarie ab auctoribus traditur, fuisse autem Melonum uel Peponum dulcium speciem, ego crediderim, sed siluestrem. (y) Qui comesti succo

y) Existimat ROBERTVS CONSTANTINVS, *in notis ad Theophrasti histor. plant. lib. 4. cap. 2. ed. cit. p. 287.* Συκάμινον Theophrasti, esse ficum Pharaonis, eamque a PLINIO ficum Aegyptiacam, *lib. 13. cap. 7. ed. cit. p. 230.* uocari, cum nempe eadem omnia apud eundem notata inueniantur, quae apud THEOPHRASTVM, *cit. lib. et cap. p. 285.* περὶ συκαμίνου relata leguntur. Hoc in genere de omni ficuum genere notum, quod succo uiscido et fermentante praeditae laxent et emolliant, et uberius ingestae, canalem alimentorum cruditatibus replendo, febribus ansam praebeant. Hinc DIOSCORIDES, *lib. 1. cap. 184. ed. cit. p. 86.* perhibet, quod σῦκα πέπειρα τὰ ἁπαλὰ, κακοστόμαχα, κοιλίας λυτικά, fici maturae recentes stomachum laedant, et alui profluuium excitent. Praecipue ficus primas, succo acri fermentante turgidas, maxime damnat HIPPOCRATES, *lib. 2.*

ſucco uiſcido et immeabili facile capillaria arteriarum obſtruentes, febres concitant, horrores primo, deinde calores, et reliqua ſuo ordine mala, ſecum trahentes. Nec *Semen Pſyllii* ueneni ſuſpicione apud ueteres liberum erat, ob eandem uiſciditatem. Atque ex Oryza cocta

---

de Diaeta, ſcribens: σῦκον χλωρὸν ὑγραίνει, καὶ διαχωρέει, καὶ θερμαίνει· τὰ δὲ πρῶτα τῶν σύκων κάκιςα, ὅτι εἰσὶν ὀπωδέςατα. conf. SPONIVS, *l. c. Sect. 4. aphor. 46. p. 246. et 247.* Ficus, praeſertim meridie comeſtas, febribus anſam dare, eſt antiquiſſima ARISTOPHANIS apud ATHENAEVM, *l. 3. c. 6. ed. cit. p. 80.* ſententia: κάμνοντα δ' αὐτὸν τȣ̃ θέρȣς ἰδών ποτε, ἔτρωγ' ἵνα κάμνοι σῦκα τῆς μεσημβρίας. De iisdem incommodis, ex ficuum eſu enatis, apud eundem auctorem EVBVLVS, *cit. loc.* queritur: νὴ τὸν Δί' ἠσθένȣν γάρ ὦ βέλτιςέ συ, Φαγȣ̃σα πρώην σῦκα τῆς μεσημβρίας. Somnum praeſertim, poſt ficuum eſum, pernicioſum eſſe, et febrim cum uomitu bilis producere, ex his NICOPHONIS, *c. l.* patet: ἐὰν δέ γ' ἥμῶν, σῦκά τις μεσημβρίας τρώγων καθεύδῃ χλωρὰ, πυρετὸς εὐθέως ἥκει τρέχων ȣ̓κ ἄξιος τριωβόλȣ, καὶ ȣ̃τος ἐπιπεσὸν ἐμεῖν ποιεῖ χολήν. Plura, tum utilia tum curioſa, de ficubus inuenies CONSTANTINO, *lib. 10.* Γεωπονικῶν *ed. cit. a p. 275. ad 280.* SIMONE PAVLLI, *Quadrip. Bot. Claſſ. 3. p. 330. et ſequ.* KOENIGIO, *Regn. Veg. Sect. 4. p. 840. et 841.* HERMANNO, *Cynoſur. mat. med. ed. cit. Part. 1. cap. 5. p. 393. et ſeq.*

cta in pultem, ſi calida et aeſtuans ſumitur, coecitatem ſequi, Belgis, qui Amboynam, Bandam ac Moluccas uerſus, in Indiis nauigant, notum eſt, et BONTIVS refert, *lib. 3. de Med. Indor. cap. 16.*

Theſ. 20. Hinc ad *Fungos*, quos eſculentos et campeſtres uocant, uulgo *Champignons*, recenſendos, uenio. Carnium quidem iuſcula piſciumque, quibus fungi incoquuntur, optime hinc ſapiunt. Sed, cum certum ſit, fungos hoſce ex tenaci eiusmodi uiſcido et glutinoſo ſucco conſtare, idque clare experimentum demonſtret, quo ſuccus eorundem in uaſe porcelano impoſitus, et uitro inuerſo coopertus, ita firmiter poſt tempus breue uitrum uaſi adglutinauerat, ut ſimul in altum tolli poſſent, quemadmodum habent *Miſcell. Med. Phyſ. Cur. German. Decur. 2. ann. 2. Obſ. 73.* Adeoque Fungorum naturam *lentiorem* appoſite dixit PLINIVS, *lib. 22. cap. 23.* Itaque uentriculo graues ſunt, et, ſi ad pulmones contigerit deferri tenax hoc, ſuffocant. Edunt interim homines quidam hoc cibi genus abunde, nec deſiſtunt, niſi ſanitate amiſſa, tum tandem querentes, ediſſe ſe. Enim uero.

Tum denique homines noſtra intelligimus bona,
Cum, quae in poteſtate habuimus, ea amiſimus,

ut Ergaſilus Plautinus infit, *Capteiu. Act. 1. Scen. 2.*

Nec

Nec gulones isti ad sanitatis attendunt fragilitatem, cum iuxta Helenae effatum, Paridi *Heroid. Epist.* 16. datum, interdum

Est uirtus, placitis abstinuisse bonis.

Thes. 21. HIPPOCRATES eleganter, *de Vet. Medicina*, *n.* 8. *et* 9. 24. *et de Loc. in hom. n.* 52. 53. alimenta a nobis superari debere, inculcat, non superare. Ergo uiscida, ut pisces fere omnis generis, et uegetabilia talia eatenus possunt dici noxia et uenenosa, ut antiquorum insistamus uestigiis, quatenus chylum tenacem reddunt, sanguinemque immeabilem per exilissima capillaria uasa, et homines sic disponunt ad peripneumonias aut febres intermittentes, angustos uasorum canaliculos et conicos arteriarum fines facile obthurando atque infarciendo, uiamque liquidis per ea loca traiiciundis praecludendo; unde suam interim systolem et diastolem exercente corde, ex particularum sanguinearum ad loca uicina attritu, uehemens calor ac febris accenditur. Videatur in hoc negotio, qui primus omnium, quod sciam, febres intermittentes mechanice et geometrice explicuit Cl. BELLINVS, *de Miss. Sangu. Propos.* 10. *p. m.* 243. *et de Febr. propos.* 8. *p.* 303. *Propos.* 18. 19. 20. 31. 32. 33. Hinc HIPPOCRATES, *lib.* 1. *de Morb. n.* 37. rigorem a pituita et bile, hoc est, a uiscido et acri, deducit.

Thes.

Thes. 22. Enim uero particula uiscida, non per paruam, ut acria spicula, sed per magnam adhaeret canali superficiem, et depressa ceruice ac complanata, quasi lateri uasis arterialis magni impacta, liquidorum impulsum facile tolerat, magisque sustinebit, quo in maiori arteriae cauo perstiterit, cum maiorem in angustioribus uim incurrentium liquidorum sustineat, et, si ita natura eius ferat, ad uasis nutritionem aliquid faciet, nutritionemque peraget. Vnde quoque omnia alimenta, multum nutrientia, sunt paulo uiscidiora et glutinosa, ut lac, et omnes gelatinae animalium pisciumque.

Thes. 23. Fit autem nutritio, quando particulae alibiles in pulmonibus in iustas nutriendi formulas effiguratae, adhaerent solidis in isto loco, ubi aliquid per uim liquidi fuit abrasum, eiusdemque continua solidis adglutinantur impulsione, aut ipsi denique liquido uappido aut nimis acri pemiscentur. Elongatio uero fibrarum, siue extensio, ab eodem producitur liquido in illis corporibus, ubi minor solidorum est resistentia, quam impulsus suorum fluidorum, hoc est, in infantibus et pueris, quorum uasa non longe a fluidis adhuc distant. Conf. Cl. STENO, *Diss. Prodr. de Solid. intra Solid. p. m. 29. et 30.* Sed tamen quam maxime notanda sunt haec HIPPOCRATIS, *de Artic. n. 69. omnia, quae in corpore ad usum facta sunt, si quis moderate ipsis utatur, et in his laboribus exerceat,*

ceat, ad quos ſingula ſunt adſueta, ſic quidem ſana ſunt et augeſcunt, et probe conſeneſcunt. Si uero quis non utatur, ſed quieſcat, morboſiora fiunt, et non augeſcunt, et cito conſeneſcunt. (z)

Theſ.

z) Quanta ſit uis motus, quid praeſtet conſuetudo, diuerſi, quos in ruricolis, et literatis, ex lacticiniorum et uiſcidorum alimentorum uſu, obſeruamus, effectus, abunde demonſtrant; gens quippe ruſtica, uberiorem alimentorum craſſiorum copiam aſſumens, eadem, iugis ſubſidio motus, quo perpetuo artus exercet, probe digerit, digeſtisque in ſuccum et ſanguinem conuerſis, bene ſe habet, cum ex tali uictus uiuendique ratione, literati, uitae ſedentariae, meditationibus ac lucubrationibus addicti, uaria et grauia percipiant incommoda. Vbique terrarum, ubiuis gentium ruſticos ſeniores, tum cibis durioribus concoquendis, tum laboribus moleſtis perficiendis pares, inuenimus, quod non paraeque ab aliis, delicata mollique ratione educatis, licet in aetatis flore conſtitutis, expectandum, uti idem Hippocrates, indefeſſus in obſeruationibus, diſtinctiſſime hiſce expreſſit, *Sect. 2. aphor. 49.* οἱ εἰθισμένοι τοὺς συνήθεας πόνους φέρειν, κἂν ὦσιν ἀσθενέες ἢ γέροντες, τῶν ἀσυνήθων, ἰσχυρῶν τε καὶ νέων, ῥῆον φέρουσιν. Cum uero motus in literatis maxima ſit neceſſitas, ad uiſcidi generationem, uiſcerumque obſtructionem imminentem, uel praecauendam, uel iam

Thes. 24. Si uero contingit, eandem uiscidi-tatem ad conicos arteriarum fines rectissimos ui cordis detrudi, nec inde posse ulla ratione propelli, propter inaequalitatem uiscidi cum diametris canalium traiiciendorum, ibi haerebit, & accedente liquidorum continuo a tergo impulsu, uas dilatabit, cumque eo in unum quodammodo coalescet. Vas sic obthuratum, uicina comprimendo, dolorem primo obtusum, qui omnem fibrarum intensionem sequitur, excitabit, cum leui horripilatione corporis, ex denegato sanguinis in superficiem corporis influxu. Et cor, parum illud sanguinis acceptum ab obstructis partibus, conatur quidem per arteriam expellere, sed, ob resistentiam maiorem in conicis arteriarum finibus, omnis eius systole atque diastole est inanis et frustranea, cita licet sit et creberrima.

Thes. 25. Vnde, uasis maioribus cruore turgentibus, et obstructa extremitate conica, laterales rami comprimuntur, uel et interdum ampliantur, et sanguis per angustiora uasa uarie rotatur, uarioque sic ad illa particularum eius attritu, calor ingrauescit febrilis, corde simul quocunque modo in contractiones crebriores proritato, cum pulsu frequenti, ex cordis ublociore systole, non uero sanguinis per uasa progressiuo motu, ut uulgo creditur, aestimando.

praesentem tollendam, uita sedentaria successiue cum leniori motu commutanda, donec tandem, eidem magis magisque assueti, iustum ac

do. Diu enim illud dogma inter medicos inualuit ſanguinem citis in febri ardente ferri per corpus itineribus. Ex quo etiam fundamento clariſſimus COCKBVRN, *Oecon. Animal. p. 128. et 129.* cauſam ſitis deduxit, quod ſcilicet ſanguis ualide raptus per uenas, non ſatis moretur ad lateralia, ut lympha ſecerni queat. Sed uera cauſa ſitis, tum eſt humorum ineptitudo, immeabilitas, coagulatio, atque impedimentum, in conico arteriae fine, tranſituro in uenas ſanguini. (a) Vnde uaſa turgent, et diſtenta, comprimunt lateralia.

Theſ.

ſufficiens corporis exercitium, illis in principio maxime moleſtum, perferre queant, obtemperantes ſequenti Coi noſtri obſeruationi, ac praecepto, quod dedit, *Sect. 2. aphor. 5*: τὰ ἐκ πολλȣ̃ χρόνȣ συνήθεα κἂν ᾖ χέιρω, τῶν ἀσυνήθων ἧσσον ἐνοχλεῖν εἴωθε· δεῖ ȣ̂ν καὶ ἐς τὰ ἀσυνήθεα μεταβάλλειν.

a) Hic merito tenenda regula, quod unius rei, et unius eiusdemque effectus, plures poſſint eſſe cauſae; nam, uti lubens auctoris noſtri ſententiae ſubſcribo, aſſerentis: quod cauſa ſitis a glandularum ſaliualium obſtructione, et hinc impedita ſaliuae ſecretione, ſit quandoque arceſſenda, ita minime hanc cauſam, mere particularem, pro uniuerſali, perpetua, et ſola omnis ſitis, habere poſſum; cum etiam, glandulis ſaliualibus bene conſtitutis, et ſaliua libere ſeparata, atque abunde in os effuſa, a ſolo particularum ſalinarum et ſulphurearum, ſero mi-

Thes. 26. Sed uiscidum dictum stagnans ad conos arteriarum ultimos, mora sua et impulsu liquidorum uiciniorum, praesertim, si cordi propius haeserit, uarie conteritur, exasperatur, alkalescit, ac, dum acre alkalinum sanguini uasisque uicinis impertitur, uasa inde compuncta ualide oscillant, prae ceteris autem cor. (*b*) Et, quo obstructio aliqua cordi propior, eo magis subiecta est ui ac impetui proiecti a corde sanguinis; non secus ac lapis, ualido proiectionis

nus dilutarum, excessu, haud raro sitis generetur. Nec sufficientem rationem, scitum Cokburnii, experimento anatomico demonstratum, et obseruationibus clinicis confirmatum, plane repudiandi, deprehendo; in multis quippe febribus, tam intermittentibus, quam continuis, nulla obstructionum signa, sed celeriorem et rapidiorem saltem humorum per extremas corporis partes progressum, concitatae cordis contractioni tribuendum, aduertimus, ubi, non saltem ex hac causa saliuae, sed reliquorum humorum, lotii nempe, et sudoris secretio impeditur, qui tamen humores omnes, quam primum per acida, diluentia, terreaque, uehementior sanguinis commotio sedata est, libere profluentes, tum symptomatum remissionem, tum intermissionem afferunt.

b) Apprime haec quadrant explicando Hippocratis afferto, qui, *lib. epidem 16. Sect. 7.* laborem, seu motum, in corporibus impuris, ulceribus, in corporis superficie erumpentibus, an-

momento e manu iactus, uicinas et propinquas appellens res, potentius iſtas ferit, quam feriret diſſitas, et a principio ſui motus longius abeuntes. Hinc eo ſenſu concludere poſſumus, inflammationem in manu citius in ſuppuratum tendere, eadem actione cordis, quam ſi in pede eſſet. Adeoque nouimus, morbos pectoris, peripneumoniam, pleuritidemque, eſſe periculoſiſſimos, et cito iugulantes, omnesque inſuper morbos, in pulmonibus incipientes, ſiue ex aeris grauitate, ſiue leuitate, quocunque demum uitio, alkalino, uel acido, oriantur, cum culter eo magis incidat, quo magis prematur. Optime CELSVS, *lib. 2. cap. 7.* ex oraculo Hippocratico pronunciauit: *Tumor ad ſuppurationem magis tendit is, qui in praecordiis, quam is, qui in uentre eſt, et is, qui ſupra umbilicum, quam is, qui infra eſt.* Aureum dictum, et CELSI celſo ore digniſſimum!

Theſ. 27. Quando uero obſtructio aliqua et collectio uiſcidi, aut liquidi cuiuscunque extra uaſa

ſam praebere, hiſce docet: *ἕλκεα ἐκφύσιν, ἢν ἀκάθαρτος ἐὼν πονήσῃ*, cum nempe materia uiſcida, ſalibus acribus imbuta, motu fortiori, ad extrema propellitur, ibique haerens, tubercula, et hinc enata ulcera, producit. Vnde idem, *lib. de flat.* *τὸ φλέγμα δριμέσι χυμοῖσι μεμιγμένον, ὅποι ἂν προσπέσῃ ἐς ἀήθεας τόπους, ἑλκοῖ.* conf. SPONIVS, *lib. c. Sect. 2. aphor. 45. p. 93. et aphor. 47. p. 94. 95. et 96.*

uaſa ſit, eodem quidem uaſorum uicinorum appulſu, et actione uaria, primo mutatur in pus craſſum, bonum, blandum, aequale, non acre, et inodorum, ut pus bonum hoc charactere deſcribitur apud HIPPOCRATEM, *Praenot. n. 7. 17. 19. Praedict. lib. 2. n. 13. et in Coacis p. 668.* atque apud eundem Latinum, *lib. 5. c. 26. n. 20. et lib. 7. c. 3.* Si uero, pro ratione loci, illud ſuppuratum ex corpore nequeat exprimi, nec in uaſa reſorberi, parili repetito ſolidorum et fluidorum incurſu, ex pure blando tranſit in pus tenue, acre, foetidum, rubellum, ſaponaceum, alkalinum. (*c*) Et, ſi inſignis acredo fuerit obſtructionis magnae, uicina ſolida corroduntur, et corripiuntur gangraena, quam ſphacelus excipit, hunc mors poſt delirium. Hinc dicit HIPPOCRATES, *de Flat. n. 17. et de Morb. lib. 1. n. 7.* ſanguinem effuſum mora putreſcere, et puruleſcere.

c) Ex huiusmodi diſcrepante puris natura, ſigna pariter ulcerum benignorum et malignorum, facilis difficilisque medelae, HIPPOCRATES deſumſit, *libro de Criſibus*, ſcribens: *τὰ ἕλκεα, ἢν μὲν ἀνακαθαίρηται πύῳ λευκῷ, ταχείην θεραπείην δηλοῖ· ἐὰν δὲ μεταβάλλῃ ἐς τοὺς ἰχῶρας, κακοήθη γίνεται.* His illuſtrandis ſeruiunt, quae *lib. 2. Prorrh.* de malignorum indole ulcerum, leguntur: *αἱ νομαὶ θανατωδέσταται, ὧν αἱ ση-*

Thes. 28. Eidem autem uiſcido, per uaſa quidem circulanti, ſed tarde meabili, ſi acredo quaedam pariter meabilis intermixta fuerit, alkalina, ſalina, muriatica, aut oleoſa, aut qualiscunque, illa quidem eius pars, quae leuior et minoris ſuperficiei, cum ſanguinis portione ſolidiore, mobiliore, et ſubtiliore, iuxta motuum leges, a corde in cerebrum recta linea per carotides euibratur, uaria ſymptomata ibi excitabit, acrimonia rodente, et uiſcido obthurante, maniam uidelicet, uel apoplexiam, prout hanc uel illam cerebri plagam irritauit, aut occupauit, compreſſitque. Craſſiores uero ſeu irregulares et grauiores magis particulae, acre quoddam in theculis ſuis ferentes, per eandem motus legem, ad inferiora quidem uaſorum caua abdominalia demerguntur proiectili ui cordis, ita tamen, ut per motum in hydroſtaticis familiarem, ac naturalem, craſſiora ad laterales coeliacos, meſentericos, renalesue detrudantur arteriarum ramos, ſolidioribus adhuc et ſubtilioribus, libere et linea magis recta, maiora caua traiicientibus. In quibus lateralibus uaſculis haerens firmiter ac rodens acredo, anxietates, moleſtiamque excitabit, et malum hypochondriacum melancholicumque, uariaque deinde

πεδόνες βαθύταται, καὶ μελάνταται, καὶ ξηρόταται. uid. SPONIVS, *l. c. Sect. 3. aphor. 94. p. 191. et 192. et S. c. aphor. 97. p. 195. et sequ.*

inde symptomata, ex huius materiae acris motu, et diuerso ad partes diuersas adfluxu, sicut supra demonstratum fuit, producet.

Thes. 29. Sed, quando accidit, aliquod uiscidum in glandulosas partes fortiter esse impactum, humido omni plane discusso, inque uenas proximas absorpto, haerens mucago induratur, et quasi lapidescit, transitque in tumorem insensilem istius partis, cui talis inest obstructio, scirrhum dictum, (*d*) malum certe pertinacissimum, et medicamentis uel optimis insigniter recalcitrans ac reluctans, dum nempe illa, quae emolliunt fibras et laxant, increscere faciant tumorem scirrhosum, ea uero, quae ualidius discutiunt, magis magisque illum exsiccent, et per impulsum uasorum, ex tali medicamento repetitum, grauius indurent, aut, quod magis saepe euenit, scirrhosam materiam moueant loco, acriterque exasperent. Quae deinceps magis magisque putrescens ac alkalescens, loca uicina miserabili clade exedit, inque uerum can-

d) Huc pertinent ea, quae habet HIPPOCRATES de glandularum morbis, *lib. de gland. oper. ex ed. Foesiana, Vol. 1. Sect. 3. p.* 270. sic loquens: αἱ ἀδένες ȣ̓ κάρτα πονέȣσιν, ἀλλὰ τῷ ἄλλῳ σώματι ξυμπονέȣσιν· ἐπὴν πονέȣσι δὲ δἰ ἰδίην νȣ̃σον, Φύματα γίνονται, χοιράδες ἀναπηδῶσι, καὶ πῦρ ἔχει τὸ σῶμα. Πάσχȣσι δὲ ταῦτα, ἐπὴν ὑγρασίης πληρωθῶσι τῆς ἐπὶ τȣ̃ ἄλλȣ σώματος ἐπιῤῥεȣ́σης εἰς αὐτάς.

cancrum abit, totius humani generis carnificinam et tormentum truculentisſimum. Conf. CELSVS, *lib. 5. cap. 26. n. 31.* Atque egregius eſt locus HIPPOCRATIS, *de Morb. lib. 1. n. 27.* ubi inquit, tuberculum adhuc crudum, exilem ſaltem in pulmone dolorem, ac tuſſiculam ſiccam producere. Maturum uero, calorem et febrim producere, et, ſi non pus exſpuatur, ac tuberculum ſeſe contrahat, pus denuo fit purulentum, et homo perimitur a uentre fluente.

Theſ. 30. Cauſa uero petrificationis et ſaxeae iſtius coagulationis antea memoratae, ut leuiter hoc in loco et illam perſtringam, altioris eſt indaginis. Quidam enim *Spiritum* quendam *Calcarium* ſubtilem introducunt, in ſale ſuo uolatili figentem terram continentem, quem Spiritum Cl. BORRICHIVS, *Saxeum fumum* adpellauit, eoque potiſſimum argumento, quod petrificationes in locis, ubi calx abundat, frequentiſſime fiant, ſicut in Gothlandia, Regni Sueciae inſula. Quod Anno 1709. menſe Decembri, cum naues bellicae reuertentes ex Sinu Bothnico portui Slytenſi appuliſſent, uidi, et plurima mecum petrificata extuli, conchylia, cochleam ſiliceam, aliaque. Talis quoque calcea ſoli natura eſt inſulae pariter Noſtratis Oelandiae, ut uidi 1710. die 29. Aprilis, non procul ab Arca Borckholmenſi, et per uiciniam tractus iſtius. Vbi quoque inter alias uernales herbas uiolam reperiri fragrantiſſimam, quae per patriam uniuerſam alias eſt inodora. Addunt

dunt et illud phaenomeno petrificationis expli- cando, quod Pyrites cum calce in minera ali- qua mixtus, intestina sulphuris sui correpta fer- mentatione, calcem in eiusmodi spiritum resol- uat. Videatur LISTER *de Font. Med. Angl. Tr. 1. cap. 8. et 2. cap. 3.* Sic puluis ex Pute- olanis collibus, si opponatur maris fluctibus, mergaturque, protinus fit lapis unus inexpu- gnabilis undis, et fortior quotidie, si Cu- mano misceatur caemento, ut PLINIVS habet, *lib. 35. cap. 13.* et SENECA, *Nat. quaest. lib. 3. cap. 20.* Et, in sinu maris Finnici, qui Careliam Ingriamque interest, fundus est ualde petrificans, sed modo mirabili. Namque circa lapillos in fundo iacentes, quos nautae *Cingel* uocant, a lateribus sese apponit materia saxea rubra, et ferrum fere mentiens, in disci uel tro- chisci becchici speciem, quae et homines illu- dere possit peritiores: seruoque unum eiusmo- di lapillum, qui bolidi, profunditatem maris mensuranti, adhaeserat, Anno 1709. mense Au- gusto.

Thes. 31. Quin etiam Vitriolica, quamuis non plane petrificant, firmant tamen, consolidant- que corpora, sicut in cadaueribus quibusdam, in famoso Sueonum Cuprimonte Fahlunensi, quem OLAVVS NAVCLERVS Nostras, duobus tractatibus optime descripsit, repertis, obserua- tum est, non secus ac carnes in aqua uitriolica percoctae multum indurantur, sicut uidi factum Anno 1698. in Flaminia Wermelandiae Arfwi-

 kensi,

kensi, ubi talis fons est. Fumus praeterea uitriolicus, ex prima crudi aeris, quod PLINIVS, *lib. 34. cap. 8.* caldarium appellat, ignitione, adscendens, ligna parietum in urbe Fahlun duriora reddit, hebetandisque Dalakarlicis securibus idonea, et a putredine aliquatenus libera ac immunia conseruat, contraque uim ignis durabiliora. Sicuti idem factum fuisse GELLIVS scribit, *lib. 15. cap. 1.* cum turri lignea in oppido Piraeo Atticae, quae ab Archelao Mithridate, praefecto, alumine oblita, cum ex omni latere circumplexa igni ab oppugnatore L. Sulla foret, ardere non quibat. Hinc *Aluminosa* pariter ac *Salina*, per terram suam uirgineam elementarem, ut Chymicis loqui mos est, petrificant. (*e*)

Thes.

e) Causas generationis calculorum, et in macrocosmo, et in microcosmo, multiplices ac diuersas esse, non discrepantia saltem lapidum, quae analysi chymica examinata, praebent, principia, sed diuersa quoque origo, diuersaque remediorum operatio, demonstrant; quotidiana quippe experientia compertum constat, quod ita dictae tincturae nephriticae, ac medicamenta lithontriptica, quae, calculi generationem praecauendi ergo, adhibentur, saepius calculorum generationem promouerint. Aduerti, acidulas, hunc in finem adhibitas, calculis materiam praebuisse, cum contra uinum, in huiusmodi aegrotis adeo damnatum, roborando solida, sa-

Theſ. 32. HELMONTIVS uero, Medicinam ſibi nouam mente complexus, *Tract. de Lithiaſi, cap 1.* poſt exploſum Paracelſi Tartarum, petrificationis

bulique adiuuando excretionem, omne, quod hinc imminebat, incommodum ſuſtulerit. Quam male hic pariter audiunt ſalia alcalia, praecipue uolatilia, ſero et oleo minus temperata, ſuique plane iuris facta; et eadem nihiloſecius in ſubiectis dyſcraſia ſeroſa, pituitoſa atque acida laborantibus, certam tibi, calculi generationem impedituro, ferunt opem. Ita idem peraeque cum acidis comparatum eſt, quae, in citatae hominibus naturae, calculorum generationi fauent quidem, in iis uero, quibus dyſcraſia alcalina moleſtiam creat, optima ſunt ſubſidia, quibus calculi generatio impeditur. Diuerſiſſima igitur ſunt calculorum tam in macrocoſmo, quam microcoſmo, generatorum, fundamenta, eaque iam ab acido, iam ab alcali, iam ab ignoto nobis plane principio, arceſſenda. Vnde obſeruabis, etiam aquis limpidiſſimis, quae defecatiſſimae apparent, uim lapidificam ineſſe; quale quid de fonte, prope Ienam, ad radices montis Welnitz dicti, ſcaturiente, quem uulgo den *Fürſten Born* uocant, IEHRINGIVS, *in Prolegomen. ad diſputat. de calcul.* refert, hac ratione eundem deſcribens: e uenis terrae indefeſſim manat fons hic, ſemper ſuis ebrius liquoribus; dehinc querulo ore loquacem efficit riuulum, omni cryſtallo nitidiorem, qui, ubi per prae-

ficationis causam statuit semen seu fermentum lapidis in aqua aliqua oberrans, cuius solo saxeo odore

cipitia cadit, dulces equidem edit susurros, sed pro genio suo Gorgonico, omnes in eo natantes uermiculos, imposita ligna, crescentes plantas, uel quodcunque tandem inieceris, crusta lapidescente, sensim ac sensim obducit, imo proprium alueum reddit saxeum. Non tam purae limpidaeque sunt aquae riuuli, ex lacu, Archiniglio nuncupato, emergentis, qui agrifolium in lapidem subuiridem ita commutat, ut ollulis fusoriis aliisque utensilibus conficiendis commode inseruiat, uti ex ROBERTI SIBBALDI, *Scotia illustrata*, recensent *Collectores Act. Erudit. ad An. 1685. p. 175.* Peraeque se res habet cum specu, in comitatu Neogradiensi, ad arcem Fileg, in quo, teste BOETIO *de* BOODT, *tr. de lapid. ac gem. lib. 2. cap. 300. p. 264.* superne destillans aqua continuo durescit; ibi uero uideas ceu hominum statuas, consistere saxa, ex hac destillatione concreta. Adde his ea, quae de specu circa arcem S. Seruuli, et mirandis, quae in omnibus eius angulis et lateribus uisuntur, figuris, VALVASOR, *in Tract. Gloria Ducatus Carniolae, lib. 4. cap. 6. 7. et 8.* affert. Quemadmodum uero, omnibus, quae hic occurrunt, circumstantiis, rite ponderatis, iam frigus, iam aestus, modo alcali, modo acidum, nunc uitriolum, nunc nitrum, iam ferrum, iam terra, in macrocosmo, lapidibus diuersae indolis ansam mate-

odore hausto, uel semine petriformi leuiter attacto corpora petrificant. Semen autem istud con-

riamque praebet, ita ad diuersas illas caussas, peraeque in calculorum, humanum corpus infestantium, generatione, respicere decet, et ita, combinando discrepantes auctorum, quas de calculorum origine fouerunt, sententias, certius, qua uti debemus, methodi medendi, fundamentum constituetur. Euenire hoc modo potest, imo euenit interdum, ut, ex sententia WALDSCHMIEDII, *Medic. Rational. lib. 2. cap. 12.* et CAROLI de MAETS, *Prodrom. Chymic. ration. cap. 6.* salia uolatilia, ob oleosarum et serosarum particularum defectum, sui iuris facta, terreis sociata particulis, iisque clauorum instar infixa, calculos constituant; unde quoque tales calculi uberiorem salis uolatilis copiam destillatione praebent. Cum uero contrarium, in aliorum examine calculorum occupatus, deprehendas, parum nempe, uel nihil salis uolatilis, terram uero copiosam cum uiscido, imo acido, haec caussa, quam ex Waldschmiedio citaui, non, tanquam uniuersalis, approbanda. Minime uero hinc ad peregrinos terminos, spiritum scilicet Gorgonicum, confugere debemus, licet repentinam quandoque materiae calculosae combinationem obseruemus, uti DOLAEVS, *Ephemerid. German. natur. Curios. Decur. 3. Ao. 4. obs. 59.* sequenti historia confirmat: in equite quodam calculoso, etiam extra corpus, calculum extempora-

consistere, ait, *in solo odore saxeo*, qui est *incorporale atque inuisibile fermentum*, nullamque in petrificanda materia adesse dispositionem. Alii, ad *Spiritum* suum *Gorgonicum* confugiunt. Alii cum Cl. WILLIS, *de Ferm. cap. 2. et 3. p. m. 10. et 19.* Spiritum Salinum, uolati-

---

neum factum, obseruaui. Hic, cum urina, post usum pilularum ex therebinthina, emisit materiam albam mucilaginosam, quae subito ab aere externo in subflauum calculum subriguit, quem aegrotus praedictus adhuc seruat. Nemini uero adducta momenta ponderanti obscurum aut ignotum esse potest, quod materia mucilaginosa, hic excreta, terreis salinisque saturata particulis, dissipato per aeris pressionem, perpauco, quod adhuc residuum erat, sero, in solidiorem abierit substantiam; quibus confirmandis seruiunt ea, quae, tum de lotio in sal solidum per noctis spatium mutato, tum de saliua in calcem albissimam concreta, HAYNIUS, *Ephemerid. German. Nat. Curios. Dec. 1. Ao. 1. obs. 63.* et LENTILIUS, *in Scholio ad obseru. 160. Ephemer. German. Dec. 11. Ao. 4.* habent. Paucis: in calculorum, hominibus infestorum, diuersasque partes obsidentium, generatione, parentum morbos, diuersam aegrotorum constitutionem, uariamque uictus uiuendique rationem, examinare, iisque deinceps remedia, tum prophylactica, tum therapeutica, accommodare debemus.

uolatilem, primigenium, congelantem, adhibent. Alii aliter. Et, si uerborum chimaeris ludere non uelimus, facile ad credendum inducimur, eiusmodi coalitiones per appositionem alicuius alius materiae, hoc est, per corpora subtilia, siue salina, siue terram quandam ualde subtilem, in poros patulos ingressa, fieri, adeoque non ueram lapidescentiam, sed tantum indurationem corporis, inde existere atque produci.

Thes.33. In corpore uero humano, aliisque rebus omnibus, adhuc circa sua primordia mollibus, atque instar cuiusdam mucilaginis se habentibus, aliter se res habet. Constat enim, ossa cuiuscunque generis, nihil nisi mucum quendam nerueum et pituitosum quid in initio fuisse, quae progressu temporis sensim atque sensim in istam duritiem coaluerunt, partibus uiscidis fibrillaribus, excluso humido, proxime ad se inuicem accedentibus. Quin et foetus aliquando, non solum extra uterum in abdomine generatus fuit, sed etiam in gypseam duritiem coaluit, ut de Mussipontano STRAVSSIVS, *peculiari Tractatu*, refert. Sicut et Lithopaedion Agendicum Senonense, in Sartoris Gallici coniugis Columbae Chatry utero per continuos uiginti octo annos gestatum, quod in Daniae Regis Museo, magno redemtum aere, tanquam rarius Cimelium, curiose seruatur, ut Suedici bouis cerebrum, celeberrimo BARTHOLINO memoratum, in lapidem mutatum, et alia quam plurima sicco pede pertranseam.

Thes.

Thes. 34. Vnicum adhuc ſaltem memoraſſe contentus ero, de ouo gallinaceo, cuius extima cruſta in ouario gallinae mollis quidem eſt, ſed gypſea quadam materia ad uropygion circumfunditur, contactu aeris mox indureſcente, non ſecus ac Gypſum Pariſienſe, ad primum aeris gelidi ſenſum congelaſcere, uidemus. Itaque nobis imaginari liceat, eandem eſſe rationem cum omnibus teſtaceis, iisque rebus, quae ex molli materia primum ſunt coagmentatae, aere ſcilicet, particulas aqueas, ex poris, ubi haerebant, expellente, fibrasque ad intimos complexus, ipſa illa, qua omnia ad centrum ſui orbis detrudit, ui, compellente. De Corallio ſic NASO, *lib. 15. Metamorphoſ. fab. 41.* olim cecinit:

Sic et Coralium, quo primum contigit auras
Tempore, dureſcit: mollis fuit herba ſub undis.

Confer. *lib. 4. fab. 18.* PLINIVM, *l. 32. cap. 2.* et de Americano quodam inſigni Lithophyto celeberrimi Botanici D. TOVRNEFORTII obſeruationem *Hiſtoir. de l' Academ. Royal. de Scienc. Ao. 1700.* Quod Coralium attinet, PAVLVS BOCCONE, Nobilis Siculus, *Recherch. et Obſeruat. Naturell. Lettr. 2.* totam ſuperficiem Coralii, dum e mari tollitur, tartaro quodam obductam eſſe, ſcribit; illam uero cruſtam, *lettr. 3.* Coralii nuper ex aquis educti, mollem eſſe, lubricam ac oleoſam, prodit,

dit, hincque manaſſe opinionem, quod Coralium ſit molle ſub aquis, aeri uero admotum indurari.

Theſ. 35. Namque illud extra controuerſiam eſt, particulas aereas per idem foramen intrare non poſſe, per quod aqua eſt egreſſa, ſed corpori madefacto, ſi aqua expellitur rurſus calore ſolis uel foci, eius fibrae omnes et filamenta ſibi inuicem complicantur, ita ut ratione non careat experimentum, uulgo notum, duriora in futuros uſus domeſticos ligna reddi et coria, ſi prius aqua fuerint imbuta, quam calori focario uel ſolari exponantur. Hinc quoque refert TACHENIVS, *Hippocr. Chym. c. 21.* ligna ex quibus Veneti naues componunt bellicas, recentia adhuc et uiridia aquis ſtatim per multos annos immergi, ne ſcilicet ab aere penetrentur, fierique ſub aquis tam fixa, ut ſaxa aemulentur. Parilem autem indurationis et coalitus metamorphoſin, in cochleaae, ſiue, ut Pacuuiano uocabulo utar, domiportae, teſta, aliquando obſeruare eſt: cochlea namque, humorem uiſcoſum ex omni corpore exſudans, dum ſeſe ſaepius cibo repleta in domunculam retrahit, tenax iſte liquor ad latera et margines collectus cum tempore indureſcit in teſtam, pro mole ipſius cochleae augendam. Vnde quoque haec cruſta, tam frequenti circulorum ordine fabrefacta conſpicitur. Conf. STENO, *de Solid. intra Solid. p. m. 38. 81. et 84.*

Thes. 36. In *arthritide* uero, *podagra*, et *chiragra*, gypseae, cretaceae, arenosae, tartareae et terreae particulae, aliaeque uiscidae, postquam ad articulorum angustias peruenerunt, ibi haerent, atque una super aliam immediate incumbentes et quiescentes, istas efficiunt nodosas concretiones, quas in eiusmodi aegrotis saepe offendimus. Sed magis saepe excitatur podagra ab exsiccato glutine intermedio glandularum, intra articulos, quos cl. CLOPTON HAWERS detexit, ut uidemus fieri in laboriosa plebe, et exercitibus pedestribus. Conf. HIPPOCRATES, *de Int. Affect. n. 56. Epid. lib. 4. n. 26. de Dieb. Iudic. n. 6.* Morbus hic communissimus est, ortumque trahit, uel ex uictu opiparo, uel uino generoso, copiosius et frequentius hausto, uenere praematura, nimis culta, corpore magno, crasso, pleno, acidorum usu nimio, uenatu, equitatione in frigore, curis animi, haereditate, contagio, aliisue causis. Res tamen, si ab his causis fiat, recidit ad unam causam, ad debilitatem nempe et flacciditatem primarum uiarum; unde uitium fit primae concoctionis, quod corrigi amplius nequit, hinc malus inde sanguis, malus succus neruosus. Atque hinc illae lacrimae, cum nerueum liquidum acrimonia et tenacitate peccans, facilime in partibus neruorum durioribus haereat, hoc est, tendinibus. Ideoque GALENVS, *Comment. 38. in 6. Aphor. Hipp.* tempestate Hippocratis paucos fuisse podagricos,

cos, narrat, propter uitam moderatam, ſuo uero, usque adeo auctis eduliis, ut nihil eis addi poſſe uideretur, infinitum eſſe eorundem numerum. Quid ergo hoc tempore dicendum? Sed raro hic morbus curatur, propter generationis uarietatem, adſtruente hoc ipſum TRALLIANO, *l. 11. c. 1.*

Theſ. 37. Praeterea, cum ille, tam multis longe expetitus uuarum cruor, acredine magna praeditus ſit, contingere etiam poterit, acria iſta uini ſpicula, non tantum pro ratione ſui tartari anguſtiis traiiciendis inhaerere, et adnaſci, ſed ipſos etiam globulos ſanguineos transfigere, ſerumque coagulare, ut in heluonibus pallidis, et uiſcida ac craſſa exſpuentibus, uidere contingit. Qui demum grumi ſanguinis, et mucagines ſeroſae, ad anguſta articulorum ſpatia, ope circulantium liquidorum, delatae, ibi concreſcunt, eodem modo, ac alia uiſcida et mucilaginoſa, quae *Pelleam* ſeri *Cruſtam*, cl. MALPIGHIVS, *de Polyp.* adpellauit, intime ſibi combinata, uel in narium polypos faceſſere, uel ſcabris uentriculorum cordis lateralibus adnata, palpitationes et moleſtias, ex liquidis circumferendis, non perfecte exoneratis, creare, aut magis magisque in dies aucta, canales maiores omnino obthurare, minoresque, praeſertim cerebri, comprimere, aut per uehementiorem ſanguinis motum, ob animi affectum, uel corporis exercitia, uenerisque amplexus, ut HENRICVS *ab* HEER, *Obſ. 9.* habet, aut ad-

ſumta copioſe calida, excitatum, in fruſtula, praecipue ſi haec materia fracida fuerit, diſrupta, uaſa minora infarcire, ſicque apoplexiam cauſari; uel in pulmonibus haerentia, pleuritides, peripneumonias, et ſuffocationes conciliare, ut putauit MALPIGHIVS, aut in uaſis lymphaticis detenta, ipſum illum intercutem morbum ſeu hydropem, producere, animaduertimus. Videatur WEPFFERVS, *de Apoplex. p. m. 197.* et BELLINVS, *de Morb. Cap. de Apopl. p. 437. et ſequ.*

Theſ. 38. Namque, ubi in corpore alicubi haerere incipit corpuſculum aliquod, neque ab impellente liquido, neque a motu uaſorum oſcillatorio diſſolubile, ei cruſta mox et lamina calculoſa quaſi per ſtratificationem ſeſe adproximat. In ueſicae uero calculo, iſtas coalitiones, per orbes oppoſitos, caepae ad inſtar foliatos, factas eſſe, conſpicimus, diuerſi ſane coloris, in intimis deliteſcente re quadam dura, uel, ut ſemper, nucleo, ſeu ſemine calculi rubro, quod nihil niſi grumulus quidam ſanguinis eſt, poſt abſceſſum renis ſuppuratum, remanens, uel obſtructae cuiusdam ibi glandulae exiliſſimae ſimilitudo et rudimentum. *f*) Primus hoc obſeruauit, ni fallor,

f) Videtur auctor noſter Fernelii Nuckiique aſſecla eſſe, omnis in ueſica urinaria calculi originem, a nucleo in renibus generato, deriuantium, ita ut, huiusmodi principia ex renibus per ureteres ad ueſicam deriuata, in medio uri-

lor, BONTIVS, *de Med. Indor. lib.* 1. *de Lap. Porcin.* in Lapide Bezoardico.

nae sedimento, iisdem, ex quibus coagmentata sunt, particulis, perpetuo appositis, nouum incrementum capiant; conf. FERNELIVS, *lib.* 6. *Patholog. cap.* 12. et NVCKIVS, *Adenographia Curiosa p.* 54. Sed, uti nullum est dubium, frequenter in renibus, erosione, inflammatione, aut alio modo laesis, fundamenta calculorum poni, eaque deinceps ad uesicam amandari, amandata similis accessu substantiae augeri, ita per se quoque clarum certumque est, quod persaepe, renibus bene constitutis, nulloque uitio affectis, calculi, sine nucleis renalibus, in uesica urinaria, iam ex salis terraeque, iam ex uiscidi aliusque similis materiae combinatione, generentur. Quod eo magis fide atque applausu dignum, quo maior in calculis, e uesica excretis partim, partim per sectionem extractis, differentia obseruatur; ita enim alii multis lamellis sibimet inuicem iunctis, compositi, in substantia interiori nucleum possident, alii uero meris constantes arenulis, omni nucleo corticeque destituuntur; alii admodum solidi sunt, alii maxime friabiles. Quid pluribus opus? ea certe ratione, uti extra corpus, in matula, ex lotii sedimento, uel in omnibus corporis partibus, ex salium terraeque combinatione, calculi generati fuerunt, sic idem peraeque, sine nucleis, ex renibus ad uesicam deductis, fieri potest. Calculos uero in cerebro, glandula pine-

Thes. 39. Non tamen credendum est, renum calculos, qui uel per urethram exeunt, aut exscindi solent, ad id magnitudinis in renibus peruenisse, sed illis adhuc minores demissos, in uesica sensim mole augeri ex noua congestione circa prima stamina, ex pari partium secedentium implicatione, et quiete. Verum, saepissime in isto maximo nephritidis dolore nullus adest calculus, sed tantum renum inflammatio. *g)* Sic HIPPOCRATES, *de Intern. Affect. n. 15.*

ali, oculis, sub lingua, in pulmonibus, pericardio, corde, hepate, liene, pancreate, uentriculo, intestinis, utero, et omnibus fere corporis humani partibus, generatos, ac repertos fuisse, *A. N. C. Cent. 1. p. 208. in append. et Dec. 2. ao. 1. obs. 33. item. Dec. 3. ao. 7. obs. 75. et ao. 9. obs. 89.* BLEGNY, *Zodiaco Gallico, Ao. 1688. mens. Iunij, obs. 1.* ZACVTVS LVSITANVS, *Prax. Admir. lib. 1. obs. 141.* PLATERVS, *obs. lib. 3. p. 841.* TIMAEVS a GVLDENKLEE, *lib. 1. cas. 35.* BORELLVS, *Cent. 2. obs. 17.* HAGENDORNIVS, *Cent. 2. hist. 38.* SALMVTHVS, *Cent. 1. obs. 7.* BARTHOLINVS, *Cent. 1. hist. 33.* TVLPIVS, *Obs. lib. 1. cap. 59.* RHODIVS, *Cent. 2. obs. 3.* HILDANVS, *Cent. 6. obs. 57.* ut innumeros alios silentio transeam, testantur.

g) Nephritis omne renum incomodum, omnem, qui has affligit pares, dolorem, in specie inflammationem, notat; nam, uti pleuritis, lobi unius pulmonum, uel membranae pleurae, inflammationem, aut hepatitis, hepatis, splenitis, lienis

n. 15. et 16. et a pituita obſtrui renes, et a laboribus rumpi uenas, dixit. Hinc nullus unquam in rene calculus, niſi antea ibi fuit inflammatio. Sic Ao. 1708. menſe Februario, curandam habui annoſam uirginem, G. S. Stockholmiae, quam Medici aliquot, medicaſtrae et propin-

inflammationem, ita peraeque nephritis, renum ſignificabat inflammationem. Hodie uero cauſa cum effectu confunditur, et per nephritidem, dolor renum, a calculo productus, intelligitur, licet perſaepe culpa in calculos inique coniiciatur, quibus omnino deficientibus, renes, uel ex ſanguinis uiſciditate aut acrimonia, uel abundantia, uel flatibus, uel uicinarum uitio partium, afficiuntur, affecti ad calculorum generationem diſponuntur; unde inflammationi renum, male praeſertim curatae, calculus renum ſuccedere ſolet. Non uero, uti auctor noſter, uerbis mox ſequentibus, perhibet, cum ueritatis et experientiae ſuffragio dici poteſt, quod nullus unquam in rene calculus, niſi ante ibi fuerit inflammatio. Contrarium quippe, non calculis ſaltem, in uniuerſi paribus corporis repertis, ſed innumeris aegrotorum, renum calculo laborantium hiſtoriis demonſtratur, qui, generato ſucceſſiue calculo, eoque ſenſim aucto, nulla prius renum inflammatione laborarunt, donec tandem, ex calculi incremento, preſſis, irritatisque renum uaſis, dolor, inflammatio, exulceratio, et alia mala propullulauerint.

qui clamabant laborare uero calculo renali, ex dolore isto summo lancinatorio in dorso, de quo querebatur noctes diesque. Ego contradicebam, ibi solummodo esse inflammationem, in suppuratum tendentem, asserens. Ideoque, multis stupentibus, uenam secari iussi, et antiphlogistica uaria interne atque externe adhibui, per quae, benedicente Deo, sanitati fuit restituta, ac per urinas crassas, albas, coctas, iudicata. Nulla tamen re melius se habere dixit, quam cum hydromel biberet. Conf. CAMERARIVS, *Memorab. Med. Cent. 8. partic. 78.*

Thes. 40. Hoc in adserto de generatione calculi, mihi contrariam fouet opinionem HELMONTIVS, *de Lithias. cap. 2. 3. 4. et 5.* causam calculi, seu, ut ipse cum PARACELSO nominat, *Duelech*, non mucaginem quandam, eius potius effectum, partemque alimenti uesicarii indigestam, agnoscens, sed urinam ipsam sabulumque in ea contentum, quod lateribus matulae adhaerere solet, hincque a podagra cretacea calculum differre; ita quidem, ut, si *lotium cum suo salis spiritu habeat spiritum terrae uolatilis, necessario ex iis generetur Duelech*, non secus ac spiritus urinae cum aqua uitae dephlegmata in offam albam coagulatur. Terra autem ista uolatilis procreari debeat a semine ac fermento fracido et putrescente; Spiritus uero urinae suscitet occultum adhuc in potentia uini spiritum, qui cum terreo urinae

urinae ſpiritu concurrens, ſit coagulator. Renibus inſuper ineſſe *Fermentum Stercoreum* autumat, quo deuio, lotium tendat in ultimatam ſui putredinem, terraque illa uolatilis efficiatur, atque ita lotii fermentum corruptiuum, ſit excitatiuum ſeminis calculoſi. Quae certe mihi ualde ſunt obſcura, et Oedipo digna.

CAPVT NONVM.

Perquirit Venenorum, Obſtructionem facientium, uaria genera, uaria principia, uariamque ob oculos ponit illorum nocendi uim et facultatem.

Theſ. 1. Diſtinguere placuit Venena in Obſtruentia, et Obſtructionem facientia, cum illa ſemper aliquid materiale ſecum habeant, haec uero non ſemper, ſed alio adparatu, ad unum eundemque effectum producendum, concurrant. Maxima tamen et praecipua horum pars materiem quoque infundit, quamuis a ſummis Philoſophis, ueteribus et recentioribus, aliter ſit putatum. Atque talia uenena eiuſdem generis ſunt, cum illis, quando peſtis ab aere tenui, graui, frigido, calido, uel humido, oritur, ut ſupra ſuo loco fuit dictum. Quod autem hic ulteriori examini res eadem ſubiiciatur, facit elegantia ar-

gumenti, antea, ut puto, non ſatis, et prout debui, examinati.

Theſ. 2. Ponam primo loco *Frigus*, peſſimum in hac claſſe uenenum, de cuius natura tam uariae ſunt auctorum opiniones, in eo quidem omnino conſentientium, materiale nullum frigori ineſſe, ſed omnes eius effectus, per ſolam partium quietem, fieri, ſicuti calorem, ex earundem motu, prout RENATVS *des* CARTES, PICARDVS, Philoſophi ſummi, putant, atque huic opinioni praecipuum fundamentum iecerunt, in principiis Philoſophiae, quam ſinguli fere nunc profitentur. Sed mihi ſaltem adparet, quietem partium, in hoc caſu, non totum abſoluere negotium. Cogitandum ergo mihi eſt, particulas frigus componentes, ſeu materiale frigoris, eſſe lanceolatas et acres; quae, dum per alia corpora penetrant, illa inſtar clauorum alligant, et cum illis demum quieſcunt, donec fuerint ab alio expulſae, Ammoniaco forte non abſimiles ſali, qui ſalium omnium, quantum nouimus, frigidiſſimus, ſi in ſubtilem teritur pollinem, et aqua ſoluitur, quaeuis ingeſta in frigore detinet, ad conglaciationem quam proxime accedente.

Theſ. 3. Hoc adſertum demonſtrant experimenta ſequentia: ſi ſumſeris niuem uel glaciem, et nitrum anatica proportione, uaſique uitreo uel terreo impoſueris, atque illud uaſculum alii uaſi aqua repleto immiſeris, deinde per feſtucam moueris materiam, et contriueris bene, particulae

ticulae frigoris per uitri poros expulſae, cruſtam glacialem lateribus uaſculi adponent, ex aqua in uaſe exteriori contenta, etiam ad ipſum foci calorem ſolisque. Porro, ſi ſumitur mercurii ſublimati et ſalis Ammoniaci pars anatica, et aceti deſtillati ad partem quartam, mixta haec euadent frigidiſſima. Sic, quando peregrinantes uina uel cereuiſias conſeruare cupiunt, uaſa et doliola aliis includunt uaſis, et per omnia deinde latera, nitrum uel glaciem circumponunt, et ſic frigidiſſima habent, ut ſit in Italia, et alibi. Et poma, uel oua congelata, ſi in frigidam immittantur, frigoris particulae e pomis tranſeunt in aquam, et cruſtam glacialem exterius in ouis pomisque efficiunt, notiſſimo mulierculis experimento, recipiuntque bonitatem priſtinam, quam in aqua calenti, aut ad ignem omnino deperderent, et putreſcerent.

Theſ. 4. Hae particulae frigoris, ſeu tot lanceolae, ſi partem aliquam corporis confertim penetrauerint hiemali tempore, eam reddunt inſenſilem; ſed, ſi calor maior ſtatim ſuperuenerit, incipiunt iſtae acicolae moueri et rotari, ſenſumque doloris acutiſſimi excitare. Quae exeſio, ſi intenſior fuerit, pars affecta primo rubeſcit, dein liueſcit, in puſtulas exſurgit, et gangraeneſcit, hinc tumet, nigreſcit, frigeſcit, et ſphaceleſcit. Sed ruſtici Noſtrates, hoc malum quouis fere anno experientes, pedem frigore laeſum repente in frigidam immittunt, uel niuem, prout Iacobo, Scotiae, poſtea totius Britanniae Regi, exani-

animato per frigus indice digito ad littus Norwegiae, ex praecepto incolarum, nix iam ſeſe reſolutura ſanitatem et digiti ſenſum reſtituit, quemadmodum BARCLAIVS refert, *Satyr. part. 4. ſ. Icon. Animor. cap. 8.* Et, ſi maximis uiris componere in exempli ſimilitudine minimum me audeam, mihi quoque aliquando contigit in calcaneo, dum adhuc ſcholaris puer cogendis ſtipendiis per rura diuagarer. Obſeruaturque tum idem in extremis loci adfecti, quod in pomo conſpeximus. *b)* Vnde Latini ſermonis ſcriptores non male dixerunt, partes *frigore aduri.*

Theſ. 5. Confirmatur porro haec frigoris explicandi mechanica exinde, quod caro recens, in aere ſuſpenſa, et denſo frigore rigefacta, ſi deinceps in olla coquitur, lanceolae frigoris ei inhaerentes, illam in pultem diſſecant ac reſol-

b) In tali rerum ſtatu etiam uenae ſectionem ualde proficuam deprehendit BORELLVS, *Cent. 1. obſ. 84.* Eodem autem loco, idem, alia hiſtoria, perniciosum effectum fimi calentis, in frigore congelatis, ob oculos ponit, referens, quod famulus ciuis caſtrenſis, frigore laeſus, et fimo, calorem reuocandi ergo, mandatus, prolatis obſcoenis quibusdam uerbis, irae indicibus, mox animam exhalarit. Adde his ea, quae idem *Cent. 3. obſ. 32.* de frictione, fragis perficienda, uerno tempore, ſcopo congelationes et alia frigoris incommoda praecauendi, affert.

ſoluunt; ſicuti et fit, dum caro, uel poma, ſic frigore conſtricta, tam diu in gelido coelo permittuntur, donec auſtrinus aer calidior cultellos frigoris in motum ualidum perduxerit. Et experiri quiuis incredulus uel mecum poteſt, in mea patria, per planitiem lacuſtrem, aut campeſtrem, aerem borealem, tanquam tot ſpicula, aut aciculas, tempore hiemali, faciem et quasuis partes nudiores inſigniter ferire, pungere, et non raro diſſcindere, atque adurere: ſicuti et Noſtrates hiberni frigoris uehementiam explicare ſolent per quaſi cultellos faciem incidentes.

Theſ. 6. Eſſe autem ſalia quaedam nitroſa *i*) et Ammoniacalia, quae materiale frigoris componant, nullus iam poſt experimenta ſuperius allata dubito. Conſtat enim, uentos, qui ex terris pinguioribus et nitroſis oriuntur, frigidiores eſſe, quam qui ex mari. Omnes tamen uenti,

i) Recordor, in horum contemplatione occupatus, fortuiti experimenti, quod auctoris ſententiae confirmandae maxime ſeruit; praeſcripſeram aegroto, hectica febre decumbenti puluerem nitroſum, aqua florum tiliae adhibendum; impoſuerat aegrotus aquam, uitro contentam, fornaci, a quo ſenſibilem calorem, uitri fundus contraxerat, qui tamen, iniecto puluere, mox euaneſcebat, et in frigus, admota manu percipiendum, mutabatur. De frigore, cauſa ſalutis, lege *A. N. C. Cent. 1. obſ. 139. p. 281. et Cent. 3. p. 244.*

uenti, non ſunt eiusdem efficaciae, nec aeque ſalium eiusmodi feraces. Illi enim, qui ex Septentrionali et Orientali plaga decurrunt, obſeruato ſemper terrarum ſitu, et marium, ut Boreas, Corus, Caecias, itemque Circius, ſalia eiusmodi ſecum ferunt, maxime uero omnium Boreas; *k*) praeſertim, ſi ex terris ueniunt, ſed

k) Salia, quae Boreas ſecum gerit, nitroſa, multis admodum ſalutaria eſſe, innumerorum ſub Zona boreali uiuentium longaeuitate abunde euictum eſt. Addo his, ut exemplum in promtu poſitum, rei robur addat, quae RHODIGINVS, *Antiqu. lect. lib.* 2. *cap.* 8. affert, ſcribens, quod Laeſſai et Mitelenes inſularum incolae, flantibus auſtris, quibusdam morbis obruantur, flante coro, tuſſi uexentur, flante borea, ab ea liberentur. conf. BRAVO, *Reſol. et Conſult. Med. Tom.* 1. *Part.* 1. *diſp.* 3. *Sect.* 2. *Reſol.* 4. §. 1. *p.* 94. Stupenda plane, ac neſcio, an fide digna, ſunt, quae ex AVENTINI *Hiſtoria Bauariae*, BORELLVS *Cent.* 1. *hiſt.* 5. *p.* 11. allegat, referens: a uento, e cauernis erumpente, quadraginta paſtores cum uaccis in lapides fuiſſe mutatos. Maiorem fidem merentur, quae habet VINCENTIVS *le* BLANC, *Vogag. chap.* 2. *part.* 3. indicans, quod in Peruano Americae regno ſit mons, *Peleaca* dictus, mirae altitudinis, cuius aer adeo frigidus et penetrans, ut maximam partem tranſeuntium, uomitu cruento, atque immanibus excitatis torminibus, necet; ubi tamen cadauerum cor-

ſed ex mari non item. Hinc ſalis petrae coctores in Italia nitrum colligunt, flante Borea, in Septentrionali murorum parte. Atque hanc ob cauſam lapides citius in boreali, quam alia parte ibi corrumpuntur. Ex Coro deſtillationes, in Mitilene, oppido, obſeruauit VITRVVIVS. Noſtris *Nord-West* dicitur, et maximum frigus adportat, atque hinc oriunda mala. Belgicae quoque plagae ualde noxium obſeruaui, grauedines et tuſſes ſecum adportantem. Et Circius, quem Nord-Nord Weſt, nautae nominant, Gallicae orae tam exitialis, ut Auguſtus Imperator, referente SENECA, *Nat. quaeſt. lib. 5. cap. 17.* templum illi et uouerit, et fecerit. Hinc quoque a Turbine dictum putat GELLIVS, *Noct. Attic. lib. 2. c. 22.* Atque idem Circius uentus, et maximum frigus, atque ingentem procellam, portui Rewalienſi quotannis inſpirat, non ſine damno, uel ſine periculo nauium, ut Ao. 1709. expertus ſum, cum claſſis Riga rediens ibi anchoris teneba-

pora integra, ac corruptionis experria, Aegyptiacarum inſtar mumiarum, permanent. In Guinea pariter, Africae regione, uentum ex uulturno flantem, incolis *Harmatan* dictum, omnium uentorum frigidiſſimum, penetrantiſſimum, et perniciosiſſimum, pleuritidem, peripneumoniam, aliasque febres inflammatorias, et catarrhales malignas generantem, eſſe, DAMPIER, *Itiner. Tom. 2. Part. 3. p. 49.* teſtatur.

batur; quare et incolae illum uentum uulgo *Borgmestaren* adpellant. Dantur et uenti, qui certis anni momentis ſpirant, ut Eteſiae, ſeu Boreales in Graecia, de quibus ARISTOTELES ſcripſit, *lib. 2. Meteorolog. cap. 5.* et ex niuibus ſolutis deriuauit. Ad oram pariter Norwegiae maritimam, ex Maio in Septembrem, uentus flat ex Circio diurnus, quem incolae *Hafgull* uocant; ſicut et, quando niues Islandicae ſoluuntur, uentus ex Borea per dies caniculares ſpirat, incolis *Hombackiem* dictus.

Theſ. 7. Salia autem eiusmodi a ualidis uentis deportata, tempeſtate anni ad brumam inclinante, non ſolum facile aquas conglaciant quasuis, ſed etiam ſaepe rapidiſſima ſiſtunt flumina, aquam procurſuram inſtar ſebi coagulando, prout hoc nuperius Ao. 1708. in flumine Oſtrogothiae, Motala, clariſſimis argumentis euicit Medicus Noſtras Experientiſſ. et Nobiliſſ. MAGNVS GABRIEL BLOCK, peculiari de hac re patrio idiomate edito tractatu. Qui liber meo quidem iudicio meretur latinam in linguam transferri, quo ſic a pluribus legi poſſet, cum nulli prope ſint exteri, qui Suecicam callent, nec callere amant, putantes falſo, nihil in ea eruditi editum eſſe, uel edi poſſe, cum contrarium demonſtrari queat. Eſſetque fortaſſis res exteris non parui momenti, ſi uellent cogitare, ingens hic deliteſcere antiquitatis penu, qua literas ueteres, qua ueterem Idololatriam, plurimarumque gentium originem, quae ſitae linguae

linguae ipſius optima cognitione diſci nequeunt. Nec deſunt hic ingenia, Phoebo Martique aeque grata, ſi culturam acceperint, horrido licet ſub axe, qui, uti niues hiberna tempeſtate ſpargit, ita flores uarios aeſtiuis ſolibus ſerit, et Aloe Americana, quod rarum eſt, in hortis Illuſtriſſimi Comitis Nicolai Gyldenſtolpe Ao. 1709. et 1710. in praedio *Noor*, ſex milliaribus Stockholmia ſito, floruit. Alia quoque Aloe, Ao. 1715. in praedio Regio, *Vlricsdahl*, florere uiſa eſt. Sed tenuioris coeli feliciorisque ſoli homines fruſtra cogitabunt, ſicut olim IVVENALIS cecinit, *Sat. 10.*

Summos poſſe uiros, et magna exempla daturos

Veruecum in patria, craſſoque ſub aere naſci.

Reuera uero inuenient, qui quaerent, ueram Platonis in *Critia* Atlanticam terram, hominesque deſcriptos ibi adhuc reperiri, iisdem coloribus et animis etiamnum ſignatos, non ſolum qua terrae genium, orichalci felicitatem, montiumque Phelleorum, quos adhuc *Fiellen* uocamus, ſiluas, fluuiosque, ſed hominum quoque ingenium et mores in nepotibus relictos. Prout noſtrae hoc ipſum Patriae firmiſſimis argumentis uindicauit uir ſupra inuidiam doctus, et in omni Antiquitate eruditus, OLAVS RVDBECK, Pater, Medicinae Doctor et Profeſſor, in ſuae Atlantices libris ſane aureis ac eruditiſſimis. Sed e diuerticulo in uiam.

Theſ. 8. Huc pertinent *pauimenta lapidea*, damnoſiſſimi inuenti, quae Hollandi, periculo ſuo

edocti, iam coeperunt respuere. Videsis HIPPOCTATEM, *Epidem. lib. 4. n. 23.* de sene in lapideis uestibulis. Et plurimas noui foeminas, quibus ex hac causa suppressi sunt menses. Multiplici porro constat experientia, scorbutum, pallores, tusses, surditatem et colicam intensam, (quod mihi saepe contigit,) hinc excitari. Sic B. F. Baronis filia, puella septennis, pallida, et subinde tussiens, multorum effato dicta fuit habere lumbricos, aliorum, laborare pulmonum uitio, quod quidem uerum: sed, sublato pauimento lapideo, per usum martis et corticis Peruuiani conualuit Ao. 1708. mense Iulio.

Thes. 9. Dum enim ex frigore pauimentorum constringuntur uasa pedum tibiarumque, sanguisque sic non libere transire potest ex arteriis in uenas, per superiora loca liberalius cogitur deferri, et quidem cum expansione uasorum, unde circa uitalia excitat tusses siccas et asthmata, circa uentris regionem, colicam. Conf. BAGLIVIVS, *Prax. Med. lib. 1. cap. 9. de Colic. et de Fibr. Motric. lib. 1. cap. 7.* ubi habet exemplum sculptoris, ex marmoris frigore colicam grauem passi. Conf. *c. 9. et 10.* Sequi et inde solet, quod humores per inferiora fluxuri, ex frigore lapidis coagulentur, et redigantur in quandam immeabilem pituitam. Hinc et facile haerent per loca angustiora, maxime uero in glandulis. Inde fiunt grauedines, et ex pituita in pulmones depluente, tusses. Cum uero haec pituita maxime tempore somni in pulmonem illabitur,

labitur, dum homo ſupinus dormit, hinc tuſſes iſtae fiunt periodicae et matutinae, durantque tam diu, donec illapſa per noctem in pulmones materia tuſſi expurgetur. Belgae, quando ab aere oritur frigido, *Sinkingen* uocant. Sed ſubit animum explicatio huius phaenomeni, quam Profeſſor olim Publicus dedit ex cathedra, frigus ſcilicet ſanguinem pedum coagulare, coagulatum aceſcere, acidum, ſanguinem cogere. Subtilitas, cathedrae accommoda, non lectis decumbentium!

Theſ. 10. At quaeri poteſt, quam ob rationem lapidea pauimenta ſint adeo noxia? Dico, ideo eſſe perniciosa, quod lapides omnes ſalem quendam habeant frigidum, quem exhalant continuo. Hinc tempore hiemali in fundo aquarum lapides glaciantur. Omnes tamen lapides non pari ſalium copia abundant, hinc omnes lapides non ſunt aeque frigidi, quod bene notandum. Sed Marmora Paria, Italica, Gothlandica et Oelandica noſtra, inſigniter frigent, adeoque magis ad ornamentum, quam ad utilitatem domorum adhibentur. In cubiculis ſaltem quam maxime uitanda ſunt, ne mala iam recenſita inde exſurgant.

Theſ. 11. Ergo Frigus minus uehemens, quamuis non ſic inducat partium gangraenam, easque, ut tempore hiemali fit, adurat, pulmonibus tamen cum aere inſpirando exceptum, peripneumoniam facit, ſanguinisque per ea loca ſtagnationem; unde fit ſaepe uomica, ſeu ulcus

pulmonare, quod excipit phtifis, et pulmonis empyema; hinc atrophia, et purulentia ifta per actionem cordis et uentilationem pulmonis in acre alkalinum uehemens commutata, et in partes folidas graffata, diarrhoea tandem fuperueniens colliquatiua ultimam fcenam humanae fabulae in deliquio abfoluit. Prorfus ut optime et uerifsime pronunciauit NASO, de pulmone uulnerato, *lib.1. de Pont. Eleg. 4.*

Cernis ut e molli fanguis pulmone remiffus,
Ad Stygias certo limite ducit aquas.

Thef. 12. Sed intellige diarrhoam fymptomaticam, poft pedum, tibiarum, et uentris tumorem, nullo medicamine fiftendam, non criticam, quae in principio morborum pulmonalium falutaris fuit. Hinc HIPPOCRATES, *de Morb. lib. 1. n. 14.* aluus turbata in pleuritico, aut peripneumoniaco, aut fuppurato, malum portendit. Idem *lib. 2. de Morb. n. 50.* Idem ex tabe pulmonari, *n. 53.* item ex hydrope pulmonis, *n. 66.* et *in Coac. 669.* diarrhoea uitam finiens, cum hydrope pedum, *Praenot. n. 8.* et *in Coacis d. l.* Sic ex morbo diutinus alui fluxus, malum. *Sect. 1. Aphorifm. 84.* et *in Coac.* In fumma, *omnes, et qui longis morbis aegrotabant, et qui ex acutis, maxime ex his, quae per aluum fecedebant, mortui funt. Omnes enim aluus fuftulit,* ut idem habet, *Epidem. lib. 3. Sect. 3.* Cogitandum namque eft in hoc negotio, totum fanguinem effe acerrimum, alkalinum,

num, purulentum, et uiam ſibi per inteſtina corrodendo praeparantem. Sed in initio talium morborum, reclamantibus licet plurimis, diarrhoea ſemper bona et critica eſt, ut HIPPOCRATES habet exemplum in caupone, *Epidem. lib. 7. n. 11. et in Coac. Praenot. n. 1. p. 666.* et ego tria inſignia huius rei exempla uidi, in pleuritide per celerem diarrhoeam curata.

Theſ. 13. Bene HIPPOCRATES, *Epidem. lib. 6. Sect. 3. et Sect. 5. Aphorism. 24.* dicit, frigidum ualde, uenas rumpere, et tuſſim mouere, ſicut niuem glaciemque. Et, ex immenſo frigore, Ao. 1708. quot tuſſes, quot peripneumoniae, quot phtiſes pulmonares? Sane in nautis ſub autumnum eodem anno ſupra centum uidi, inde phtiſi laborantes. Quot quoque pleuritides? ſicut NASO, ſuae tempore relegationis, homo Italico aeri adſuetus, ex Ponti frigore contraxit pleureſin, cui quoque ſymbolum addidit moeror. Ita autem canit, *Triſt. lib. 5. Eleg. 13.*

Perque dies multos lateris cruciatibus uror.
Sed quod non modico tempore laeſit hiems?

Et ſane, ſi unquam frigus erat per totam Europam, hoc certe anno erat, praeſertim uero in noſtra Suecia, adeo, ut hinc multae arbores, animantia, et homines, frigoris *l*) uehementia perierint.

l) Huius frigoris hiſtoriam, incommoda praeſertim hinc enata, deſcripta leguntur, *A. N. C. Cent. 1.*

Thes. 14. Quin et ex immenſa illa frigoris ui, totam penitus Europam adurente, arbores ipſas hiſcere uidi, et gangraena affici, ipſamque abietis, frigoris patientiſſimae arboris, barbam eſſe corruptam, in liueſcentem aut rubellum colorem, ut obſeruaui, Ao. 1709. menſe Martio, cum Coronas peterem Carolinas. Pariter in quibusdam Galliae Narbonenſis ac Italiae locis, praecipue uero regno Neapolitano, et Romae territorio, uentus e montibus ſpirat frigidus, quem *Serenas* uocant, peripneumoniam et pleuritidem inducens, ac reliquos acutos morbos. Idem fit ad Alpes noſtros Wermelandicos, Dalakarlicos, Iemtios et Lapponicos, inſuetis. Neque frigidior in noſtro Septentrione uentus ſpirat, quam qui ex hiſce deſcendit montibus, Corus nempe, Noſtris *Nord-West*.

Thes.

p. 15. et 41. 74. 78. et sequ. in append. Tantae ſane tum frigoris erant uires, ut merito eidem accommodare queamus ea, quae de intenſiſſimi effectibus frigoris, apud Scythas graſſantis, dixit VIRGILIVS, *lib. 3. Georg.* concreſcunt ſubitae currente in flumine cruſtae, undaque iam tergo ferratos ſuſtinet orbes: puppibus illa prius patulis, nunc hoſpita plauſtris. Aeraque diſſiliunt uulgo, ueſtesque rigeſcunt indutae, caeduntque ſecuribus humida uina, et totae ſolidam in glaciem uertere lacunae, ſtiriaque impexis induruit horrida barbis.

Thes. 15. Simili modo sub quamcunque frigidam anni tempestatem catarrhi oboriuntur, et destillationes, unde caput dolet, nasus obstruitur, et dolet, uuula inflammatur, et dolet, palatum, glandulae quoque interdum amygdalae et sublinguales. *m*) Adest saepe horror et frigus,

m) Morborum frigori tribuendorum catalogum suppeditat HIPPOCRATES, τȣ̃ δὲ χειμῶνος, scribens, *Sect.* 3. *aphor.* 23. πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, κόρυζαι, βράγχοι, βῆχες, πόνοι στηθέων, καὶ πλευρέων, καὶ ὀσφύος, καὶ κεφαλαλγίαι, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι. Hoc omnino certum, quod frigus hosce morbos, insensibilem transspirationem sufflaminando, solida contrahendo, succos condensando, excitet; quod uero frigus, prae aliis partibus, maxime afficiat pulmones, ab huius uisceris peculiari situ, constitutione, et functione, repetendum est. Perpetuo quippe pulmones aer inspiratione subiens atque ex iisdem iterum egrediens, uarias pro sua indole in iisdem producit mutationes, quae eo grauiores et perniciosiores, quo laxior huius uisceris est compages, et quo minor in eodem uiget resistentia. Ad quod suum symbolum contribuit ipse situs, nam liberum hoc uiscus est et solutum, ab aspera pendulum arteria, mobile, nullisque stabilitum fulcris; unde aeris frigidi pulmonibus recepti impetus et uis tanta, ut, retento poris occlusis perspirabili, repentina

gus, et postmodum calor. Et crediderim ego, nautas *Scorbuto* non tam ideo laborare, quod desides sint, hoc enim raro ipsis esse permittitur, nec tam ideo, quod uiscidis alimentis et salsamentis uescantur, sed quod frigido et salso aeri exponantur. Hinc bene canit MARO, *lib. I. Aeneid. Troas sale tabentes artus in littore posuisse.* Ita autem habet;

- - magno telluris amore,
Egressi optata potiuntur Troes arena,
Et sale tabentes artus in littore ponunt.

Et sicut mutationes tempestatum multum faciunt in morbis tum faciundis, tum abigendis, uel exaltandis, *n*) ita animos quoque ex corporis

uasorum pulmonalium obstructio, inflammatio ac suffocatio oriatur.

n) Monet hinc HIPPOCRATES, ut, in morbis chronicis, aeris mutatio suscipiatur, γῆν μεταμείβειν sunt illius uerba, σύμφορον, ἐπὶ τοῖσι μακροῖσι νουσήμασιν. conf. SPONIVS, *lib. cit. Sect. 4. aphor. 82. p. 278.* Ita, si uera sunt, quae notauit PARAEVS, *lib. 10. cap. 8.* uulnera capitis difficulter sanantur Bononiae, pedum contra uulnera facilius Luteriae; licet hoc peraeque ubiuis gentium et locorum eadem ratione euenire crediderim. De Britannis uero notum est, quod catarrhi, eosdem frequenter affligentes, omnium optime peregrinationis ministerio tollantur. Eandem ob causam aegrotos catarrhis affectos ad loca salubriora Italiae cum fructu ablegatos fuis-

ris dispositione dependentes mutant uel in tristes, uel laetos, secundum illa MARONIS, *lib. 1. Georg.*

Vertuntur species animorum, et pectora motus
Nunc alios, alios, dum nubila uentus agebat,
Concipiunt. - - - -

Thes. 16. Haec erant nocumenta ex aere frigido. Sed non leuius malum exsurgit, dum homo ardentissimis caloribus exuritur, ex Frigidae potu. Tum enim haustus gelidae aquae saepe instar ueneni praesentissimi est repertus, uel et in eandem corporis calentis repentina immissio. Ad minimum inde fit pleuritis satis saeua. Et uel unicum Magni illius Alexandri

se, commemorat SCHNEIDERVS, *lib. 5. de Catarrh. cap. 1. p. 29.* Et, SYMMACHO, *lib. 6. Epist. 18.* ac CASSIODORO, *lib. 11. cap. 10.* testibus, Neapoli hydropicos ad agrum Puteolanum transferunt, sicut Galeni temporibus phtisicos, ad montem Tabias, inter Surrentum et Neapolim situm, aeris bonitate et herbarum odoriferarum copia eximium, mensibus aestiuis, lacte curandos, mittebant. Eadem consuetudo adhuc hodie a multis ad thermas acidulasque abeuntibus approbatur, ubi tamen saepius aeris mutatio, una cum mentis quiete, corporisque motu, plus emolumenti praestat, quam acidularum thermarumque usus.

exemplum, ut CVRTIVS, *lib. 3. c. 5. et 6 et* IVSTINVS, *lib. 11.* narrant, abunde hoc docet. Eiusdem quoque milites in Bactriana regione, ipsa Solis luce, omni absorpto naturali humore, uisceribusque penitus adustis, ex Oxo amne intemperantius haurientes, intercluso spiritu, extincti sunt, multoque maior horum numerus fuit, quam ullo Alexander amiserat proelio, memorante CVRTIO, *lib. 6. cap. 5.* Ex multis uero exempla collegit MARCELLVS DONATVS, *de Med. Hist. Mirab. lib. 4. cap. 6.* Optime ergo HIPPOCRATES LATINVS, *lib. 1. cap. 3.* dicit: *ex labore sudanti frigidae potio perniciosissima est.*

Thes. 17. Sic Tripudia, uel quaecunque uehementiora exercitia, per aliquot horas deducta, et pocula uini frigidi uel aqua intercalata, hos morbos iam dictos adferunt, praesertim si frigori sese exponunt aestuantes. Pleuritide enim primo corripiuntur, adsunt uigiliae iuges, sitis, febris ardens, delirium saepe, rapta in cerebrum ex pulmone materia, uel eadem in intestina deposita, deiectiones merae, sincerae, biliosae, foetidae, frequentes, herbacei coloris, spumosae; lingua scabra, interdum petechiae, pulsus intermittens, tandem lethargus mortem adferens. Plurimi sane homines hoc mortis genere obierunt. Referam saltem exemplum unum celsissimi Britannorum Principis, Henrici Friderici, Iacobi VI. filii, qui postquam pilae

lusu

lusu multum incaluisset, incidit in febrim, qua mox periit. Et SCALIGER, *Exercit.33. §. 2.* exemplum habet messoris, qui ex laboribus incalescens, et sitibundus, post auide haustam frigidam, mox interiit. Nec minori caret uitae periculo, in balnea calida pleno ruere stomacho. Quot enim inde fiunt pleuritides, capitis dolores intensissimi, et cetera id genus mala? Quem morem quoque IVVENALIS perstrinxit, *Satyr.1.*

- - Quanta est gula, quae sibi totos
Ponit apros, animal propter conuiuia natum?
Poena tamen praesens, cum tu deponis amictus
Turgidus, et crudum pauonem in balnea portas:
Hinc subitae mortes, atque intestata senectus.

Thes. 18. Ad Venena obstructionem facientia absque alio materiali, merito refertur *Tristitia*, *Dolor*, et *Desiderium*. Pallent isti homines, totusque sanguis fit pituita immeabilis, obstructiones uariae mensium, haemorrhoidum, destillationes, grauedines, capitis dolores, atrophia, constipatio alui, debilitas. Sed inter immaterialia uenena huius classis, et affectus, nullus certe perniciosior est, quam quidem *Desidia*, damnatissimum illud humani generis nocumentum, atque ultra Garamantas perpetuo exilio relegandum, tantum aeque nocens, ac quidem *Violentior Motus* in cogendis humoribus per corpora

fluxuris

fluxuris, et ſolidis debilitandis. Bene ergo VIRGILIVS, *lib. 4. Georg.* de Fuco, mel ab aliis collectum per ignauiam conſumente:

- - - Ille horridus alter
Deſidia, latamque trahens inglorius aluum.

Quae deſidia, ni fallor, multum ſane contribuit ad illam pinguedinem, qua Aegyptii Cayrenſes adeo ſunt infames, ut uiri mammas habeant, mulierum mammis maximis longe maiores, referente oculato teſte, PROSPERO ALPINO, *de Med. Aegypt. lib. 1. cap. 9.*

Theſ. 19. Sic uere adhuc naſcente paulo habitiores et craſſos occupare ſolet *Peripneumonia* notha, eos praeſertim, qui ſpiritu uini, et calidioribus potulentis ac cibis optimis delectantur. Vnde ſanguis magis magisque in pituitam uertitur. Calore uero oboriente anheloſi fiunt, erecta ceruice reſpirantes, aſthmatici, et tuſſiculoſi, cum febri et pulſu debili, frequenti, dolore capitis, anxietate inenarrabili, rubra facie. Pulſus autem debiliſſimus hic eſt, quia obſtructo per immeabilem pituitam pulmone, minus ſanguinis tranſit cor ſiniſtrum, ideoque minor impetus. Et, cum is, qui transmiſſus fuit, in caput regredi nequit, hinc facies rubra, uultuoſa. Dolor quoque ſub omoplatis et in tergo adeſſe ſolet, quia et maximus tergo lobus pulmonis incumbit, et maxima ſub omoplatis uaſa. Pulmo tunc grauiſſimus ſentitur, quia repletus eſt. Anxietas fit, quia ſanguis circa

cordis

cordis regionem ſtagnat. Talis autem morbus ex aliis quoque cauſis fit, exhalationibus nempe phlogiſticis, uenenatis, aliisque. Sed nunc tantum illam loquor, quae ex uiſcidis et obeſitate fit. Cadit uero haec aegritudo praecipue in literatos, et uitae ſedentariae homines; hinc FLACCVS bene, *lib. 1. Epiſt. 1.*

Ad ſummam, Sapiens uno minor eſt Ioue diues,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum,
Praecipue ſanus, niſi cum pituita moleſta eſt.

Theſ. 20. Venenum uero *Hydropis*, ſaepe eſt uiſcidum, atque immeabilis pituita, quae obſtruit uel exiliſſimos in ſuperficie canales, ad glandulas euntes, ſicque *Anaſarcam* producit: uel obthurat uaſa lymphatica partium cauatarum, ut ſequens a tergo lympha, et motum cordis conſeruans, adeo diſtendat tenuiſſima uaſcula, ut rumpantur. Hinc hydrocephalus, pectoris hydrops, aſcites, ſeu utricularis, hernia aquoſa. Fit tamen hydrops ſaepe ab aliis cauſis. Hinc omnia, quae quocunque modo generant pituitam, ſiue alimenta uiſcida, ſiue deſidia, ſiue medicamenta acria et coagulantia, ut ſumma acida, ſumma alkalina, fermentati ſpiritus, frigus magnum, eiusmodi hydropes uel uniuerſales uel particulares producunt. Sed hydrops tympanites aliam aliquando agnoſcit cauſam, uel flatum inteſtina diſtendentem, uel, quod plurimum, inflamma-

mationem musculorum abdominalium, et fibrae motricis maiorem in illis elaterem, quam quidem in antagonistis. Coniunctus tamen semper morbus est cum siti, quia uel tota lympha in pituitam concreuit, uel in cauo aliquo collecta, reliquum sanguinem immeabilem reddit. Hinc NASO, *lib. 1. Fastor.*

Sic, quibus intumuit suffusa uenter ab unda,
Quo plus sunt potae, plus sitiuntur aquae.

Pertinacissimum sane malum, et raro curatum; in uanum saepissime facta paracenthesi, nisi quod interdum saliualis cura, aut summa purgantia, profuerunt. Bene FLACCVS, *Carmin. lib. 2. Od. 2.*

Crescit indulgens sibi dirus Hydrops,
Nec sitim pellit, nisi causa morbi
Fugerit uenis, et aquosus albo
Corpore languor.

Thes. 28 Atque sic uidimus, quatenus uel fluida nostra uiscida, uel partes immeabiles extra aduenientes, aut uenena materialia et immaterialia, ad obstructiones faciundas concurrant. Sed saepe fit obstructio liquidorum, atque eorundem coagulatio, nullo in ipsis praeexistente uitio. Ergo uidemus, quid in tali opere solida ipsa et motores sanguinis efficiunt. Illud autem in solidis uitium, multiplici ratione contingit, ex uirtute contractilitatis solidorum deficiente. Contractilitatis seu Elasticitatis defectus uel potest alicui accidere naturaliter, et a pri-

a primis ortus initiis, tumque malum raro ſuperabile eſt. Vel fit ab otio, uita quieta, et ſegnitie. Ex quo fundamento ſupra deductum fuit, ruſticanam gentem, laborioſam, robuſta corporum textura praeditam eſſe, minus tolerare medicamenta acria, minusque obſtructionibus eſſe obnoxiam, quatenus ex hac cauſa fiunt. Aut quando uilli uaſorum muſculares, uiſcidis particulis iam deſcriptis, quoad interſtitia nimium repleti, ad oſcillandum ſegnes euadunt et debiles, non ſecus ac chordae muſicae appenſo pondere ſegnius ſeſe explicant, et ſonos non ita ualidos efficiunt; ex quo liquida contenta in conuolutis et conglomeratis uaſis, ſeu curuaturis arterioſis, hoc eſt, glandularum anguſtiis, ſiſtuntur.

Theſ. 22. Aut quando fibrae canalium ſolidae, nimia quaſi aqua madefactae atque imbutae, flacceſcunt, elumbes fiunt, eumque amittunt tenſionis, gradum, contractilitatisque, qui neceſſarius eſſet fluiditati humorum conſeruandae. Quam flacciditatem nimio *potu Theae* ſibi accerſere foeminas Belgicas fere in uniuerſum, aliasque, notiſſimum eſt: hinc etiam leucophlegmatia laborant, iſtoque pleraeque genarum carent naturali offucia et purpuriſſo, quae laudare ſueuerunt et celebrare in ſexu ſequiore, diſſimiles plane illi Pani, quem Muſa Maronis

Sanguineis ebuli baccis minioque rubentem

introducit. Et uentriculus ipſe per quam miſe-

re

re queritur apud cl. SWALVE, *Ventr. Querel. p. m. 160. et sequ.*

Thes. 23. Obseruat quidem PLINIVS, *Hist. Nat. lib. 23. cap. 1.* solos homines non sitientes bibere; nec uidetur male in hac re nobis increpasse. Idem quoque PLINIVS, *lib. 28. cap. 4. notandum*, inquit, *nullum aliud animal calidos potus sequi, ideoque non esse naturales*, pari certe ueritatis felicitate. Consuetudo tamen calidam potandi apud plurimas gentes diu inualuit, ut ATHENAEVS scribit, *Deipnosoph. lib. 3. cap. 21.* uidenturque loca quaedam PLAVTI, *in Curcul. Act. 2. Sc. 3. Cosin Act. 2. Sc. 3. Rudent Act. 2. Sc. 6. Trinumm. Act. 4. Sc. 3. et Pseudol. Act. 2. Sc. 4.* hoc ipsum indigitare, eamque, uel myrrhinam, uel passum, uel defrutum, melinam, uel mel, fuisse, sicut et COSTAEVS, *de Potu in Morbis, l. 1. c. 52.* fuisse Romae publicas calidae tabernas, seu θερμοπώλια, scribit. Chinenses quoque a longissima seculorum memoria potui calido Theae adsueuerunt, et Troglodytae ἀπόβρεγμα παλιούρου biberunt, ut narrat STRABO, *Geograph. libr. 16. p. m. 758.*

Thes. 24. Et, licet facile concesserim, potum calidum uiscidam et scorbuticam pituitam diuidere, ac meabilem reddere, Theaeque uim adstrictoriam fibris soliditatem ac robur conciliare, si debita quantitate ac opportune bibatur. Dum uero, uti nunc mos increbuit, non in casu necessitatis, nec ad iustam mensuram, sed ter quater-

terque de die hae pitiſſationes, et immodicae ſorbillationes, inſtituantur, non dicam, ualetudinis ergo, ſed officioſae cuiusdam, uſu iam receptae, tractationis, ac hoſpitalitatis, non difficulter quiuis in eam ibit ſententiam, indigitante id ipſum pallidiſſima mulierculariun experientia, eiusmodi Theaphilas bibaculas, contra Comici monitum, *ne quid nimis!* perbelle peccare. Videſis PECHLINII *Theaphil. Bibacul.*, opuſculum elegans, et curioſum.

Theſ.25. Tantum enim abeſt, ut aqua, quemadmodum cochleares funium fibras retorquet, ſeſe inter illas inſinuando, funem uero contorquet abbreuiatque, atque obeliſcum ſic aliquando Conſtantinopoli eleuari fecit, ut refert BVSBEQVIVS, *Legat. Turcic. Ep. 1. pag. m. 69.* Et ſanguis, quatenus fluidus, dum cordis arteriam coronariam una cum ſucco neruoſo illapſus, eius ſpiralem ſequendo ductum, illud retorquet, elongatque, eodemque protenus momento per innumeros eiusdem arteriae ramulos ſanguinem inter quasuis uentriculorum cochleares fibras immittendo, eas retorquet, et a ſe inuicem remouendo, thalamos cordis extendit, moxque eundem muſculum contorquet, ut cl. STROEM, Medicus Noſtras, *Nou. Theor. Machin. Animal. Propoſ. 5.* demonſtrauit; ut, inquam, aqua copioſe hauſta, fibris uaſorum, praecipue inteſtinalium, longitudinalibus adpulſa eas uigoret, retorqueat, adſtringat, roboretue,

boretue, quin potius hinc eaedem protendantur magis, penitusque flaccescant, et paralyticae fiant.

Thes. 26. Quales noxae et paralyses in Belgio saepe obseruatae sunt, et ipse Vpsaliae uiro cuidam non illiterato Ao. 1704. contigisse, memini. Eleganter ergo HIPPOCRATES, *de Vs. Humid. n.3.* inquit: *calida quidem, amplius ea utentibus, has laesiones inducit: carnium effoeminationem, neruorum debilitatem, mentis stuporem, sanguinis eruptiones, animi deliquia.* Conf. *Aphorism. 16. Sect. 5.* GALENVS, *de Loc. affect. lib. 1. cap. 6. et lib. 4. cap. 7.* BELLINVS, *de morb. cap. de Paralys. p. 523. et sequ.* et WILLIS, *Pharmac. Rat. Sect. 7. c. 3. p. m. 329.* qui ex potu Coffeae, ut crediderim ego, propter aquam simul immodice ingestam, dispositionem ad paralysin exsurgere prodidit; *solent enim morbi ex paruis occasionibus magni ac diuturni fieri,* ut HIPPOCRATES dixit, *de Affect. n. 32.* Coffea autem uidetur esse *Orobus Hippocratis*, cuius decoctum in febribus laudat, *de Morb. lib. 3. n. 31.* inuentaque huius sorbitio ad refraenandum acidum uentriculi in heliuonibus. Hinc, dum illi dicunt, Coffeae infusum paralysin et tremores adportare, ueritati parcunt, cum sit ex crapula.

Thes. 27. Sed hoc erat uitium solidorum nimis madefactorum, atque sic flaccescentium. Quando uero stamina haec uasorum neruea e

contrao

contrario ex inopia ſeroſae partis, ipſa inunctūrae et lubricaturae, uel diuturna et uehementi oſcillatione, aut naturali indole, uel frigore, ſicceſcunt et areſcunt, inde aucta ſolidorum prae liquidis reſiſtentia, et conſequenter eorundem pereunte motu contractionis et reſtitutionis, humores uariis in locis congeruntur et ſtagnant, uariaque illa inducunt ſymptomata, quae obſtructionem comitari ſolent. Fit hoc ſemper in ſenibus per aetatem arefactis, foeminis aliquando ad uteri loca, item in illis, qui ueneri uel bacho nimis indulgent, tum curis animi, corporisque frequenti labore: non ſecus ac uidemus in laborioſa plebe uolas manuum pedumque ſicceſcere, et in corneam ſaepe ſubſtantiam occalleſcere. Sic calli poſt aures in foeminis Belgicis quibusdam, ex capillitii quodam genere; etiam callus ſub corrigia in metatarſo, qualem in populari perdilecto Ao. 1710 obſeruaui Vpſaliae.

Theſ. 28. Vita autem noſtra, ex ſolidis aeque ac ex fluidis dependens, adſimilatur bene horologio, in quo ſolidae partes conſtituuntur ex rotis, uectibus, aliisque inſtrumentis, appenſum uero pondus, rationem liquidi habet. Sed, quo plus mouetur, eo magis deteruntur rotulae, et per hunc detritum, omnino tandem eius motus ceſſat, omnibus conſumtis. Pariter ipſa hominis uita, ipſo attritu fluidorum ad ſolida neceſſario perire debet et annihilari, ut ſit in homine aliquid extremum, et tanquam in arborum baccis terraeque frugibus, maturitate

tempestiua quasi uictum et caducum. Bene ergo apud NASONEM, *lib. 15. Metamorph.* PYTHAGORAS:

Nostra quoque ipsorum semper, requieque sine ulla,
Corpora uertuntur, nec, quod fuimusque, sumusque,
Cras erimus.

Thes. 29. Hinc omnes res, quae talem attritum quocunque modo excitare possunt, uitam abbreuiant. Hinc omnia medicamenta acria, omnia uenena, omnes affectus febriles, amor, odium, desiderium, tristitia, et ira, corpus atterunt, pallidum reddunt, exsuccum, aridumque. Possemus ideoque optimo iure dicere, omnia animalia ipso illo, quo uiuere dicuntur, sensim mori. Atque hunc uitae necessarium interitum uenustissime expressit TVLLIVS, *de Senect.* his uerbis: *Adolescentes sic mihi mori uidentur, ut, quum aquae multitudine, flammae uis opprimitur: senes autem, sicut cum sua sponte, nulla adhibita ui, consumtus ignis extinguitur; et quasi poma ex arboribus, cruda si sunt, auelluntur, si matura et cocta, decidunt. Sic uitam adolescentibus uis auffert, senibus maturitas.* Et SENECA, *epist. 58. nemo nostrum est idem in senectute, qui fuit iuuenis. Nemo est mane, qui fuit pridie. Corpora nostra rapiuntur fluminum more. Quicquid uides,*

des, currit cum tempore. Tum poſtea: *Ideo admiror dementiam noſtram, quod tantopere amamus rem fugaciſſimam, corpus, timemusque, ne quando moriamur, cum omne momentum, mors prioris habitus ſit. Vis tu timere, ne ſemel fiat, quod quotidie fit.* Bene ergo MANTVANVS VATES, *lib. 3. Georg.* cecinit:

Optima quaeque dies miſeris mortalibus aeui
Prima fugit: ſubeunt morbi, triſtisque ſenectus,
Et labor, et durae rapit inclementia mortis.

Sed ſicut amplae et regiae opes, ubi ad malum dominum peruenerunt, momento diſſipantur; at, quamuis modicae, ſi bono cuſtodi traditae ſunt, uſu creſcunt, ita aetas noſtra bene disponenti multum patet, uerba ſunt SENECAE, *de Breuitat. uit. cap. 1.* Quid autem in omni pomorum genere aliud eſt, quod ex acidis, auſteris, crudisque in dulcia, matura, et ſapidiora tranſeunt, quam attritus quidam particularum ſucci abſorpti mutuus, et circulatio per glanduloſas pomorum partes ſaepius frequentata, ſicque leuiſſimae cuiusdam putrefactionis, non uero fermentationis, principium.

Theſ. 30. Viſcoſitates uero, et areſcens iam ſanguis, quoniam per duros, anguſtos et aridos canales deportari nequeunt, neceſſe etiam eſt, ut ibi haereant, ſiue fuerint maiores canaliculo

traiiciendo, in ipſis iam maiorum arteriarum alueis, ſiue quod duae particulae, alias ſolae facile fluxurae, in conica arteriae extremitate coëant, ſicque uaſis diametrum ſuperent, çumque ex ſuo ingenio, ut ſupra notaui, ad mutuos contactus inclinent, coaleſcunt firmiter, uaſorumque lateribus reciproce in liquida impellentibus, atque tenacia in anguſtias propellentibus, magis magisque indureſcunt. Ideoque ſenum morbi rarius curantur, quia ſolida, per aetatem arida et dura, amplius molleſcere nequeunt. Sic T. Pomponius Atticus, Ciceroni et Cornelio Nepoti tam multum celebratus, in arida ſenecta ſua, *nactus eſt morbum, quem initio et ipſe et medici contemſerunt, nam putarunt eſſe teneſmum, cui remedia celeria faciliaque proponebantur. In hoc, cum tres menſes, ſine ullis doloribus, praeterquam quos ex curatione capiebat, conſumſiſſet, ſubito tanta uis morbi in unum inteſtinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fiſtula putris eruperit*, uerba ſunt CORNELII NEPOTIS, *in Vita Attici, cap. 21.*

Theſ. 31. Etiam haeſitantia liquidorum, licet optimorum, ſaepe fit ab eorum copia nimia, ſeu *Plethora.* o) Quando ſcilicet maior humorum in

o) Notiſſima quidem, ſed non ſatis fundata ac demonſtrata eſt diſtinctio in plethoram puram atque impuram; nam excedens humorum copia,

in corpore regnat quantitas, quam uel cor rite protrudere, uaſaque arteriarum claſtica reciprocis contractionibus propellere ualent, alueo

ordinario cum harum illarumue particularum, in ſanguine praedominantium, exceſſu, eſt coniuncta. Nec aliter hoc concipi poteſt, cum plethora, tum uberioris et lautioris uictus, tum imminutarum ſuppreſſarumque ſecretionum atque excretionum ſolemnium ſit effectus. Ea etiam de cauſa neceſſarium eſt, ut in malis, a plethora excitatis, ſanguinis copiam, uenae ſectione, ſcarificatione, hirudinum applicatione, abſtinentia a cibo potuque, ante omnia aufferamus, ac his peractis, malam humorum qualitatem congruis alterantibus emendemus, illudque, quod emendari non poteſt, aut prae aliis abundat particulis, auctae ſubſidio tranſpirationis, aliusue ſecretionis, e corpore prorſus eliminemus. Hic uero ſedulo atque attente caueas neceſſe eſt, ne demens illa te occupet perſuaſio, qua plures huius ſeculi medici faſcinati tenentur, credentes, affirmantes, quod omnis morbus a plethora dependeat, et dehinc certiſſimum eorum, tum praecauendorum, tum curandorum ſubſidium ſit, fluxus haemorrhoidalis, aut menſtruus foeminarum, aut uenae ſectio; cum tamen multae uirgines foeminaeque, ſine hac excretione, et bene ualeant, et concipiant, uteroque gerant, ac diuerſiſſima multorum morborum origo contrarium omnino doceat, ac demonſtret.

ſuo iam receptam; reſiſtentia liquidorum ſupra ſolidorum potentiam ita aucta, ut uaſa diſtenta crepaturam minitentur, ultimis eorum finibus, ex copia ſuperius premente, ad ſe inuicem redeuntibus; uel ad minimum lateralia premantur, inque illis uariae obſtructiones naſcantur. Vnde natura duas euacuationis uias dedit, unam in uiris per haemorrhoides, alteram in foeminis per menſtrua, uel in utrisque per ſudores.

Theſ. 32. Haemorrhoides, Noſtris, *Gyllen-adran*, quaſi auream uenam dixeris, loco menſtruorum in plethoricis uiris ſunt, et, ſi ſteterint, non minimam inferunt infortunii ac periculi aleam. Et ficus iſti anus tantum ſaepe dolent, ut neceſſe ſit, illos ſcalpello aperire. Atque tales compreſſiones ex plethora uteri lymphatica in foeminis ſaepe obſeruantur, ut non ſolum menſtrua ſufflaminentur, ſed etiam hydropes, phtiſes pulmonares, et infinitum morborum genus fiant. Namque in morbis, cum alter alteri ſuccedit, plerumque occidit, iuxta HIPPOCRATEM, *de Affect. n. 23. p)* Vterus etenim, uehe-

p) Hoc non de omnibus morbis, ſed de acutis ſaltem intelligendum; ita delirium et conuulſiones, ſanguinis profluuio ſuccedentes, malae et pernicioſae ſunt, teſte HIPPOCRATE, *Sect. 7. aphor. 9.* dicente: *ἐπὶ ἅιματος ῥύσει παραφροσύνη, ἢ καὶ σπασμὸς, κακόν.* Similia praeſagia ab eodem annotata inuenimus, *aphor. 10. 11. et 12. cit. Sect.* ubi ſequentia leguntur: *ἐπὶ εἰλεῷ ἔμετος,*

uehemens illud malum, et infinitarum aerumnarum in muliere causa, a DEMOCRITO sic dictus, *in Epist. ad Hippocratem*, et ab HIPPOCRATE eodem titulo consignatus, *de Loc. in Hom. n. 59. de intern. affect. n. 1. et 2. de Morb. mulier. lib. 2. n. 20.* multorum quoque adhuc malorum origo deprehenditur, multum saepe laboris Medico facientium. Atque idem HIPPOCRATES, *de Morb. mulier. l. 1. n. 74. 75.* et ipsam historiam menstruantium delineat, et mala, a retentione sanguinis, oborta, hydropem scilicet, et fictitiam ingrauidationem. Curari uero difficilius, scribit, quia neque ipsae sciunt, quod aegrotant, neque dicere uolunt, hoc dependere a mensibus. Jubet ergo Medicos, ut exacte sese instruant de morbis foeminarum, cum differat multum uirilium et muliebrium morborum curatio. *q*)

ἢ λύγξ, ἢ σπασμὸς, ἡ παραφροσύνη, κακόν. Επὶ πλευρίτιδι δε, περιπνευμονίη, κακόν. Επὶ περιπνευμονίῃ, φρενίτις, κακόν. Contrarium uero, exemplo insaniae, cui alui fluxus cruentus, uel hydrops sociatur, ob oculos hisce ponit Cous noster, *Sect. cit. aphor. 5.* Επὶ μανίῃ, δυσεντερίη, ἢ ἔκστασις, ἀγαθόν.

q) Differunt quidem haud raro morbi mulierum et uirorum, si diuersam originem et sedem respicias, sed ridiculum saepe et a sana ratione at-

ſuo iam receptam; reſiſtentia liquidorum ſupra ſolidorum potentiam ita aucta, ut uaſa diſtenta crepaturam minitentur, ultimis eorum finibus, ex copia ſuperius premente, ad ſe inuicem redeuntibus; uel ad minimum lateralia premantur, inque illis uariae obſtructiones naſcantur. Vnde natura duas euacuationis uias dedit, unam in uiris per haemorrhoides, alteram in foeminis per menſtrua, uel in utrisque per ſudores.

Theſ. 32. Haemorrhoides, Noſtris, *Gyllenådran*, quaſi auream uenam dixeris, loco menſtruorum in plethoricis uiris ſunt, et, ſi ſteterint, non minimam inferunt infortunii ac periculi aleam. Et ficus iſti anus tantum ſaepe dolent, ut neceſſe ſit, illos ſcalpello aperire. Atque tales compreſſiones ex plethora uteri lymphatica in foeminis ſaepe obſeruantur, ut non ſolum menſtrua ſufflaminentur, ſed etiam hydropes, phtiſes pulmonares, et infinitum morborum genus fiant. Namque in morbis, cum alter alteri ſuccedit, plerumque occidit, iuxta HIPPOCRATEM, *de Affect. n. 23. p)* Vterus etenim, uehe-

p) Hoc non de omnibus morbis, ſed de acutis ſaltem intelligendum; ita delirium et conuulſiones, ſanguinis profluuio ſuccedentes, malae et perniciosae ſunt, teſte HIPPOCRATE, *Sect. 7. aphor. 9.* dicente: *ἐπὶ ἅιματος ῥύσει παραφροσύνη, ἢ καὶ σπασμὸς, κακόν.* Similia praeſagia ab eodem annotata inuenimus, *aphor. 10. 11. et 12. cit. Sect.* ubi ſequentia leguntur: *ἐπὶ εἰλεῷ ἔμετος,*

uehemens illud malum, et infinitarum aerumnarum in muliere cauſa, a DEMOCRITO ſic dictus, *in Epiſt. ad Hippocratem*, et ab HIPPOCRATE eodem titulo conſignatus, *de Loc. in Hom. n. 59. de intern. affect. n. 1. et 2. de Morb. mulier. lib. 2. n. 20.* multorum quoque adhuc malorum origo deprehenditur, multum ſaepe laboris Medico facientium. Atque idem HIPPOCRATES, *de Morb. mulier. l. 1. n. 74. 75.* et ipſam hiſtoriam menſtruantium delineat, et mala, a retentione ſanguinis, oborta, hydropem ſcilicet, et fictitiam ingrauidationem. Curari uero difficilius, ſcribit, quia neque ipſae ſciunt, quod aegrotant, neque dicere uolunt, hoc dependere a menſibus. Jubet ergo Medicos, ut exacte ſeſe inſtruant de morbis foeminarum, cum differat multum uirilium et muliebrium morborum curatio. *q*)

 Sed

ἢ λύγξ, ἢ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν. Ἐπὶ πλευρίτιδι δε, περιπνευμονίη, κακόν. Ἐπὶ περιπνευμονίῃ, φρενίτις, κακόν. Contrarium uero, exemplo inſaniae, cui alui fluxus cruentus, uel hydrops ſociatur, ob oculos hiſce ponit Cous noſter, *Sect. cit. aphor. 5.* Ἐπὶ μανίῃ, δυσεντερίη, ἢ ἔκστασις, ἀγαθόν.

q) Differunt quidem haud raro morbi mulierum et uirorum, ſi diuerſam originem et ſedem reſpicias, ſed ridiculum ſaepe et a ſana ratione at-

Sed ista prolixe describere huius non est loci. Qui autem plura desiderat, adeat Cl. FREIND *Emmenologiam*, geometricis Naturae fundamentis superstructam, et libellum exiguae molis, sed magni tamen ponderis, GVILIELMI COCKBVRN, *Oeconomiam Animalem, a p. m. 171. usque ad 189.*

CAPVT DECIMVM.

Venenorum Narcoticorum et Soporiferorum tradit notitiam.

Thes. 1. Peruentum est ad tertium Veneni Genus, *Narcoticum*, et *Soporiferum*, quod ex Vegetabili maxime Regno desumitur. *Flores* quidem *Haematidis* cum ammoniaco sale parati, ui-

que experientia alienum discrimen morborum, diuersum sexum affligentium, effingitur; quale est inter colicam et passionem hystericam, dum affectum, qui in uiris colicae termino passionis indicatur, in foeminis passionem hystericam esse, perhibent; sed, prouti libere concedo, quod uteri uitio, frequenter intestina, colon in specie, per consensum afficiantur, et hinc colica sympathica excitetur, ita frequentius, sine ulla uteri labe, morboque, ex iisdem, quas in uirorum colica deprehendimus, causis, intestinum colon in foeminis premitur, distenditur, irritatur, aliaque afficitur ratione, ita, ut uterus,

uitriolique sulphur narcoticum, seu sal uolatile, eandem uim habere perhibentur. *r*) Tum ex animalibus, cornu ceruini spiritus, torpedo, piscis ex Raiarum genere, Nostratibus *Krampe-Fisk*, Belgis uero *Suimelaer* et PISONI, *hist. Brasil. lib. 5. cap. 14* descriptus, Indicis piscis *Amoreatim*, Lusitanis *Peize Sola* dictus, qui pedem piscatoris, licet optime calceatus fuerit, si incaute conteritur, paralysi et stupore afficit. *s*) Qualis

hic plane insons, sine omni culpa, in crimen uocetur, uti pluribus argumentis, *dissertat. de Vtero insonte*, probaui.

r) Optima certe remedia antacida, uiscidum successiue resoluentia, et tonica, constituunt flores salis ammoniaci, haematitidis puluere parati, aut, qui eiusdem sunt indolis, martiales. Adeoque solus horum remediorum abusus, minime uero ipsa eorundem natura accusanda; quod peraeque de spiritu cornu cerui, optimo subsidio morborum, a serosa colluuie et dyscrasia acida dependentium, tenendum,

s) Tantam torpedinis uim narcoticam esse, ut etiam procul et e longinquo, uel, si hasta uirgaue attingatur, quamuis praeualidos lacertos torpescere, quamlibet ad cursum ueloces alligari pedes, PLINIVS, *H. N. lib. 32. cap. 1. ed. cit. p. 558.* testatur. Vnde CICERO, *2. de Nat.* tutantur se torpore torpedines. Et CLAVDIVS, *de torped.* quis non indomitam mirae torpedinis artem audit, et e merito signatas nomine

Qualis quidem ſtupor partium poſt omnem morſum uenenatum ſentitur, etiam poſt punćturam mechanici alicuius ueneni. Ergo uegetabilia ſola hoc uenenum largiuntur efficaciſſimum.

Theſ. 2. Equidem omnia medicamenta acria et adurentia, quaecunque fuerint, ſunt narcotica, quatenus dolores tollunt, et eatenus ſoporifera, quatenus, cauſa uigiliarum ſublata, ſomnus obrepit. Sed alio reſpećtu neque ſoporifera ſunt, neque narcotica. Sic ignis, quem acribus ſupra uenenis bene adnumeraui, narcoticum ſaepe eſt potentiſſimum, quando, uel parti amputatae dolenti, uel denti dolenti, uel alicui alii loco, aut in ferro incluſus Vulcanus, aut moxae ſpecie, uel alia methodo, adhibetur. Sic cantharides, excitatis in nucha ueſiculis, et per hoc ſedato dolore dentium tenſiuo, ſaepe ſunt et narcotica et ſoporifera. Atque ſic de caeteris. *t*)

Theſ.

uires? Torpedinem nihilo ſecius ad diutinos capitis dolores profligandos, ac curandum prolapſum inteſtini recti, DIOSCORIDES, *lib.* 2. *cap.* 17. *ed. cit. p.* 93. ſequentibus commendat: *νάρκη θαλασσία ἐπιτεθεῖσα ἐπὶ χρονίων ἀλγημάτων, τῶν περὶ κεφαλὴν, πραΰνει τὸ σφοδρὸν τοῦ ἀλγήματος· καὶ ἕδραν δὲ ἐκτρεπομένην ἢ προπίπτουσαν στέλλει προστεθεῖσα.*

t) Haec, non, tam ſtuporem ſenſusque abolitionem producendo, ſed potius fortiter irritan-

Thes. 3. Veteres medici narcoticis uenenis plurimum utebantur, quando operatio aliqua chirurgica instituenda esset, ut tibiae brachiique extirpatio, idque uel interne, uel externe. Eiusmodi potiones *Catapotia* uocabant, nostris *Döfdrick.* Sed CELSVS inquit, *lib. 5. cap. 25. quibus uti, nisi nimia necessitas urget, alienum est. Sunt enim ex uehementibus medicamentis, et stomacho alienis.* Et peruersa hominum solertia hisce multoties adhuc utitur in hominibus soporandis, quibus uel amores extorquentur, uel pecuniae auferuntur. Hinc NASONIS fabula est, *lib. 1. Metamorph.* quod Pan a Ioue missus, ut Argum multoculum, Inachi uaccae custodem, tolleret, eum obdormire fecerit,

Languida permulcens medicata lumina uirga.

Et Cupido Chionem uirginem sic fefellit, quemadmodum idem fabulatur OVIDIVS, *lib. 11. Metamorph.*

Virgaque mouente soporem,
Virginis os tangit.

Hoc etenim uenenum, actione uentriculi, et fotu uicinarum partium, in subtiles ualde particulas

---

do, uellicando, suam perficiunt operationem, ita ut partim dolor leuior, maiori excitato, obscuretur, partim idem, resoluta, per fortiorem stimulum, materia uiscida, stagnante, dolorem efficiente, plenarie et radicitus cum causa tollatur.

culas resolutum, atque ad sanguinem et sensus organa delatum, istum machinae nostrae characterem imprimit, quem somnum, sensuumque cessationem, nominamus.

Thes. 4. Alterna quidem laborum requies, omni animanti est pernecessaria, defatigato diurnis laboribus corpore per situm erectum aut obliquum, laxatisque solidis et flaccidis factis, fluidis autem uappidis et crassis, uires et robur, lenitatem ac tenuitatem sic recollecturis in plano et horizontali situ, cum fluida omnia in habitu corporis inclinante ad horizontem liberius et iuxta leges suae grauitatis ferantur, et facilius moueantur, quam in statu eiusdem uarie incuruato, aut eleuato. Penelope enim Vlyssis dicit apud HOMERVM, *Odyss. lib. 19.*

Ἀλλ' ὀ γὰρ πῶς ἐστὶν ἀύπνους ἔμμεναι αἰὲν ἀνθρώπους

Et PLINIVS, *lib. 17. cap. 23.* bene: *nihil est in opere naturae, quod non exemplo dierum noctiumque aliquas uices feriarum uelit.* Vel, ut Ouidiana Phaedra, Hippolyto scribens, exclamat, de *Heroid. Epist. 4.*

Quod caret alterna requie durabile non est,
Haec reparat uires, fessaque membra leuat.

Et ob elegantiam referenda huc sunt uerba Iridis Somno *lib. 11. Metamorph.*

Somne, quies rerum, placidissime Somne Deorum,

Pax

Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris
Feſſa miniſteriis mulces, reparasque labori.

Theſ. 5. Quando uero per narcoticorum uirus, non unius tantum noctis ſopor introducitur, ſed uitalium actionum omnimoda et perpetua quies, quod mortem uocamus, non mirum eſt, rei medicae ſcriptores ſomnifera in uenenorum numerum retuliſſe. Namque ſecundum illud NASONIS, *de Art. Amand. l. 3.*

Sunt quoque, quae faciant altos medicamina ſomnos,
Victaque Lethaea lumina nocte premant.

Id tamen inter narcotica et ſoporifera uenena uidetur eſſe diſcriminis, quod haec ſimpliciter ſomnum efficiant, illa uero ſtuporem inducant partibus ſolidis ultimis ſentientibus, mechanica in ſequentibus dicenda.

Theſ. 6. Praeſertim autem inter illa uenena mihi nominanda ueniunt ſequentia: *Mandragora*, pomiferum plantae Solani genus, cuius radix et cortex Catapotia olim ingrediebatur. Germanis *Allraun*, Noſtris *Allruna*, et *Mandragore* dicitur, a radice, ſimilitudinem femorum humanorum aemulante, bifida. Nigras fert baccas, inque hortis Noſtratum colitur. Et refert LEVINVS LEMNIVS, *de herb. Bibl. cap. 2.* ſe ex mandragorae pomis in muſeo repoſtis, adeo redditum fuiſſe ſomnolentum, ut uix ſomnum excutere potuerit; iisdem ue-

ro

ro remotis, resipuisse. Vnde Belgae, Mandragorae poma, eo quod amentiam inducant, *Duel Appelen* uocant. Et sunt hæc mandragorae poma, ut uolunt Theologi quidam, Codex Talmudicus Sanhedrin, et nonnulli Botanici, quae Ruben, filius Iacobi, Leae, matri, attulit, ex rure redux, quaeque Rachel omnino sibi dari uoluit, ut fieret foecunda, *Exod. 30. u. 14.* *u*) Num uero Mandragorae fructus foecundas

---

u) Haec quoque LANGII, *epist. Med. lib. 2. epist. 2. ed. cit. p. 549.* est sententia, asserentis: mandragorae poma, sterilitatis antidota, monitu Dei, Ruben, filio Iacobi, ostensa esse. Quid uero de hac uirtute mandragorae sit sentiendum, uberiori disquisitione examinauit CASP. *a* REIES, *Quaest. 43. §. 1. et sequ. p. 305.* Vis uero eiusdem somnifera et anodyna, multis confirmata exemplis atque experimentis, sali uolatili et oleo narcotico, quod multo uiscido intricatum haeret, adscribenda est. Duas mandragorae species allegat DIOSCORIDES, *lib. 4. cap. 76. ed. cit. p. 273. et 274.* atque iisdem, praeter alias plures uirtutes, hypnoticam, et emmenagogam, tribuit. Vinum e cortice radicis mandragorae paratum, scopo profundum procurandi somnum, iis, quibus uel pars sectione amputanda, uel igne stupefacienda, exhiberi, sequentibus idem docet: *σκευάζεται δὲ καὶ δίχα ἑψήσεως οἶνος ἐκ τοῦ φλοιοῦ τῆς ῥίζης· δεῖ δὲ ἐμβάλλειν μνᾶς γ΄. εἰς μετρητὴν οἴνου γλυκέος, διδόναι τε ἐξ αὐτοῦ κυά-*

cundas faciant mulieres, uix credo; ſtimulum

θους γ'. τοῖς μέλλουσι τέμνεσθαι, ἢ καίεσθαι· οὐ γὰρ ἀντιλαμβάνονται τοῦ ἀλγήματος, διὰ τὸ καταφέρεσθαι. Probe uero hic tenenda cautela, quam citatus auctor, *lib. 5. cap. 81. p. 348.* ſuppeditat, monens, ut moderatus ac parcior huius uini uſus ſit, quia alias mortem afferat. Vinum, quod ex uite, mandragorae uicina, paratur, uim ſomniferam obtinere, probat Plvtarchvs, *lib. de audiendis Poetis*, ſic loquens: ὥσπερ γὰρ ὁ μανδραγόρας ταῖς ἀμπέλοις παραφυόμενος, καὶ διαδιδοὺς τὴν δύναμιν εἰς τὸν οἶνον, μαλακοτέραν ποιεῖ τὴν καταφορὰν τοῖς πίνουσιν. Huius uirtutis, in mandragora haerentis, probe gnarus Hannibal, miſſus a Carthaginenſibus aduerſus rebellantes Aphros, cum ſciret, gentem eſſe auidam uini, magnum eius modum mandragora permiſcuit, et tunc leui praelio commiſſo, ex induſtria ceſſit; nocte deinde intempeſta, relictis intra caſtra quibusdam ſarcinis, et omni uino infecto, fugam ſimulauit; quumque Barbari, occupatis caſtris, in gaudium effuſi, medicatum merum auide hauſiſſent, ac in defunctorum morem ſtrati iacerent, reuerſus cepit eos, ac trucidauit. conf. Ivlivs Frontinvs, *ſtratagem. ſecund.* Plura de ſuperſtit. et fraudibus, quae cum radice mandragorae inſtituuntur, uid. *A. N. C. Dec. 1. Ao. 1. obſ. 44.* Barthlino, *Cent. 2. hiſt. 51.* Mizaldo, *Mirab. Nat. Cent. 5. no. 59.* Borello, *Cent. 2. obſ. 74.*

tamen addere uenereum, prout hoc ab omnibus narcoticis fit, maxime uero ab Opio, inebriaminum principe, facile perſuadeor.

Theſ. 7. Semina quoque *Coriandri* male audiunt, quanquam mulierculae ſoleant ipſa panibus immiſcere. x) Tum Turcarum *Datura* flor. purpur.

x) Vim refrigerantem Coriandro tribuit, Dioscorides, *lib. 3. cap. 71. p. 202.* ſcribens: *τὸ κόριον ἢ κορίαννον, γνώριμον, δύναμιν ἔχον ψυκτικήν.* Quod tamen, examinatis, quibus coriandrum conſtat, principiis, locum non inuenit; abundat quippe ſale uolatili oleoſo, cuius uis reſoluens, addito aceto, acidisque aliis, mitigatur, temperatur. Atque ab iisdem elementis, uirtus anthelmintica, aphrodiſiaca, et inebrians, ſeminibus coriandri tributa, deriuanda, de qua Dioscorides ita, *l. c.* *τὸ δὲ σπέρμα ὀλίγον μὲν ποθὲν μετὰ γλυκέος, ἕλμινδας ἐκβάλλει, καὶ σπέρματός ἐςι γεννητικόν· πλεῖον δὲ ληφθὲν κινεῖ τὴν διάνοιαν ἐπικινδύνως· ὅθεν δεῖ φυλάττεσθαι τὴν πλείονα καὶ συνεχῆ χρῆσιν αὐτοῦ.* Depromta haec Dioſcoridis ſententia ex antiquiſſimis Nicandri rhythmis, qui, *lib. de Alexipharmac.* ſequentibus perniciofam coriandri indolem deſcribit: *ἢν γε μὲν οὐλόμενόν γε ποτὸν κορίοιο δυσαλθὲς ἀφραδέως δεπάεσσιν ἀπεχθομένοισι πάσηται, οἱ μέν τ' ἀφροσύνῃ ἐμπληγέες, οἷά γε μάργοι δήμια λαβράζουσι παραπλῆγίς θ' ἅτε βάκχαι, ὀξὺ μέλος βοόωσιν ἀπαρμύκτῳ φρένας οἴστρῳ,* hoc eſt, noxia quod

pureo, et *Strammoneum* fl. albo, ſiue Solanum foetidum, pomo ſpinoſo, ſemine nigro, BAVHINO dictum. Cuius ſemen, ad drachmae pondus, ſoporiferum eſt, Turcarumque mulierculis,

Ll 2

ſi quis biberit coriandra, repente ablato exagitur ſenſu, ſtridenteque uoce edit acuta uelut furioſae iubila Bacchae, ſeu Stygiae iniecto quaſi percitus angue Megerae. Eadem uero apud SIMONEM SETHI leguntur, κορίαννον, ſcribens, ὑπάρχει δὲ εὐστόμαχον καὶ ῥωστικόν· ἐπέχει δὲ τὰς τροφὰς ἐν τῷ στομάχῳ, ὥστε πεφθῆναι καλῶς· ὁ δὲ τούτου χυλὸς πινόμενος, δηλητήριόν ἐστι, καὶ ἀναιρεῖ· ἄφωνοι δὲ γίνονται οἱ τοῦτον πίνοντες, καὶ παράφρονες. Hisce uero, quae modo propoſita, rite examinatis, diſtincte perſpicies, quae ſit ratio diſcrepantium, quas coriandro adſcripſerunt, uirium? et cur culpetur ab his, laudetur ab illis? uſus, atque abuſus, unius eiusdemque remedii mutant effectus. Hac ratione coriandrum, quod ex LANZONI teſtimonio, *A. N. C. Dec. 2. Ao. 10. obſ. 85. p. 297.* febri quartanae feliciter citoque extirpandae ſuffecit, haud raro huic malo, grauioribus ſtipato ſymptomatibus anſam dedit. Et hoc modo conciliandae ſunt diuerſae, quas de coriandro, fouent, ſententiae, GALENVS, *lib. 3. ſimplic. cap. 7. p. 87. ac lib. de attenuante diaeta, cap. 20.* item, *lib. 3. de temper. cap. 9. p. 94.* SIMON PAVLLI, *Quadripartit. Botan. Claſſ. 3. p. 304. et 305.* KOENIGIVS, *Regn. Veget. Sect. 4. p. 806. et 807.*

lis, gynaeceo ſemper concluſis, uſitatum, in uiris ſuis conſopiendis, et dementandis, dum modo ipſae aliorum amplexibus exhilarentur. Sicut et tale facinus contigit ante annos non ita multos Hamburgi, ubi uetula quaedam, mercatoris uxori, in domum ſuam fraudulenter pellectae, rerum uenundarum gratia, dedit in uino daturae ſemen. Illa uero potionata et lymphata admiſit moechum, quem ante noluerat. Et, cum Indorum herba, ipſis *Dutroa* dicta, ſi potui additur, eandem uim habeat, in memoria ſopienda, et ſuffocanda ratione, et laetitia quadam amenti excitanda, inque eosdem uſus; ac quidem Strammoneum, a mulierculis adhibeatur petulantioribus, marito interim uidente, ſed neſciente, quid uideat, uel rideat, ſuſpicor, hanc herbam, eiuſdem cum Strammoneo ſortis, eſſe. *y*)

Theſ.

y) Mala, ſcribit CHRISTOPHORVS ACOSTA, teſtis *αὐτόπτης*, *cap. 53.* apud impudicas inualuit conſuetudo, ut huius ſeminis in puluerem triti drachmam dimidiam, ex uino, aut alia, quae magis arridet, materia, praebeant. Miſer, qui eum hauſit, diu uelut mente alienatus remanet, aut ridens, aut eiulans, plerumque alteri colloquens, et reſpondens, ut etiam ſana mente eum praeditum credas, tametſi mentis non ſit compos, neque eum agnoſcat, cum quo ſermones confert, et colloquii habiti plane ſit immemor, cum ad ſe rediit. Sunt uero nonnullae in hoc medica-

Thes. 8. Praeterea *Solanum Maniacum* Scandens, flore coeruleo, Graecis στρύχνον, cum uero telis uenenandis adhiberetur, Dorycnium uocitatum, baccas fert rubras, instar cerasorum, abunde per nostram patriam ad sepes crescens. Alterum namque Officinarum, dictum flore albo, baccis est nigris, humili frutice, non adeo saeuum; forte μελανοκέρασον Thalii, idemque fortassis, ex cuius succo GESNERVS, *Epist. lib. 1. cap. 34.* syrupum conficere docet, in fluxionibus sistendis, somno inducendo, doloribus tollendis, dysenteria curanda, efficacissimum, parui tamen cochlearis aut ligulae quantitate, nec amplius sumendum. Hinc, teste PLINIO, *Hist. Nat. lib. 21. cap. 31.* solanum a DIOCLE *et* EVANORE Panegyrico decantatum, a TIMESTO carmine celebratum, a XENOCRATE, malorum omnium medela uocitatum. *z*)

mento exhibendo, adeo exercitate, idque sic temperare norunt, ut, ad certas, easque, quot uelint, horas, quibus id propinant, mentem adimant. Plura de daturae radice, fructu et foliis, eorumque operatione et correctione, habent, GARCIAS, *lib. 2. cap. 24.* BARTHOLINVS, *Cent. 6. hist. 76.* MANDELSLO, *Itin. Orient. lib. 2. cap. 7.* BODAEVS, *a* STAPEL, *Not. ad Theophrasti hist. Plant. lib. 9. cap. 12. ed. cit. p. 1079.* HOECHSTETERVS, *Dec. 7. p. 157. A. N. C. Cent. 9. p. 206.*

z) A solani baccis delirium furiosum excitatum commemorant *A. N. C. Dec. 1. ao. 7. obs. 161. et 176.*

Alterius quoque Solani, *Bell'a Donna* Italis dicti, baccae, Lusitanis *Poma d' Oro*, Poma aurea seu Amoris, cognominata, noxam adferre uisum est, quamuis ab Indis et Italis; addito pipere, sale atque aceto, impune comedantur. Quod quidem non miror, cum acetum, omnium narcoticorum uim castret ac debellet. Hinc quoque uir eruditissimus, et Pharmacopola Veronensis, Calceolarius, cum Solano, tanquam exorcismo, parasitos ab esculentorum omnium deglutitione arcuisset, aceti ope, eosdem ex tempore restituebat, appetitumque reintroducebat. Solanum hoc funestam edidit stragem, Ao. 1677. d. 31. Augusti, Neostadii ad Cocharum, Ducatus Würtembergensis urbe, sicut hoc ipsum describit, in sua *Strychnomania*, figuris illustrata, IOANNES MATTHAEVS FABER, curioso tractatu, edito Aug. Vind. Ao. 1677. in 4to. Baccae uero Solani, a nostratibus proprissimo uocabulo *Willbeer* adpellantur, quod homines faciant dementes. *a*) *Thes.*

Radix huius solani, uino macerata, ipsumque uinum, hinc desumtum, deglutitionem impedit, teste Io. BAPT. PORTA, *Mag. Nat. lib. 14. cap. 13.* Nihilo secius hoc uenenum, a multis ad hydrophobiae, athritidis, et aliorum morborum medelam, commendatur, uti hoc patet ex testimoniis experimentisque, quae FRICCIVS, *tr. cit. cap. 20. a p. 357. ad 364.* et KOENIGIVS, *Regn. Veget. Sect. 4. a p. 1021. ad. 1027.* collegerunt.

a) A Belladonnae fructu, cerasis simili, comesto,

Thef. 9. Haec autem uenena, intra uiſcera copioſe admiſſa, horrendo ſaepe et triſti ſpectaculo miſerum hominem obiiciunt. Namque oris ardorem primo, ſiccitatem, et deglutiendi impedimentum, excoriationem, ueſiculas flauo ſucco turgidas, hinc, deglutito toxico, cardialgiam, mox adſpectum horrendum, amentiam, uociferationem, imaginationes terribiles, conuulſiones, iactationes corporis, pulſum denſum, urinae reddendae frequentiam, febrim, ſitim non facile extinguendam, uocis ſuppreſſionem, oculos igneos, membrorum demum immobilitatem, ſtuporem, hallucinationes, profundumque ueternum, conciliant; Aut, ſi mauis Graeca et Sapphica illa: *φωνῆς ἐπίσχεσις, ἐρύθημα πυρῶδες, ὄψεων ἐπιδείξεες, ἱδρῶτες ὀξεῖς, ἀταξία καὶ θόρυβος ἐν τοῖς σφυγμοῖς, τέλος δὲ, τῆς ψυχῆς κατὰ κράτος ἡττωμένης ἀπορία καὶ θάμβος, καὶ ὠχρίασις*, contingunt adſumenti. Quibusdam ex hoc ueneno urinae contingit ſuppreſſio, ſuperficie corporis in ſudores largos laxata, iuxta *aphoriſmum 83. Sect. 4.* HIPPOCRATIS: *οὔρησις πολλὴ γινομένη, σμικρὴν τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει.* Qui ex hoc ueneno largius adſumto obire ſolent, aquam ſuluam

 antea

delirium, cui mox tetanus, ac mors ipſa ſuccedebat, licet emeticum ſtatim exhibitum fuerit, in ſeruo obſeruaui. uid. *A. N. C. Dec. 3. ao. 9. obſ. 92.* et BOECLERVS, *Cynoſur. mat. med. contin. Part. 1. cap. 5. p. 320.*

antea euomunt, magnae acredinis, intumescente post mortem uentre, ac coerulescente, unguibus quoque eodem colore adspersis. Sed, quod ego supra de Solani ui, sitim inferente, dixi, non sic quidem labitur, quod Agyrtae contra Italici, radicem extreme sitientibus exhibeant, referente LOBELIO, *Hist. Stirp.* sequente momentanea eius depulsione, sensu scilicet sitis per uenenum abolito.

Thes. 10. Eiusdem forte cum Solano generis herba fuit, quae in Parthorum regione, ab Antonii exercitu, prae fame comesta, insaniam, obliuionem et mortem excitabat, ut prodit PLVTARCHVS, *in Vit. Antonii.* Crederem quoque, uenena ista, quae Circe pani, Vlyssis sociis dato, admiscuerat, ut patriae obliuiscerentur, ex Solano Maniaco, uel Lolio, fuisse, si modo non omnia fabulosa, quae Diuinus habet de hac re HOMERVS, *Odyss. lib. 10.* Moly autem radice, per Mercurium monstrata, Vlyssem suis restituisse perhibet. Et narrat BVCHANANVS, *Hist. Scot. lib. 7. p. m. 61.* Duncanum, postea Scotiae Regem, cum Sueno, Norwegiae Rex, urbem Scotiae, Bertham, corona cinxisset, de urbis deditione simulanter cum Suenone agentem, magnam panis uinique uim, solani somniferi succo contaminatam, in castra obsidentium misisse sub amicitiae specie, militesque deinde uino somnoque grauatos ad internecionem omnes deleuisse.

Thes.

Thes. 11. Huc pertinet *Solanum Tetraphyllon*, seu *herba Paris* dictum, uel *Lycoctonon Tetraphyllon*, nostris *Tollbeer*. Obseruatum est a Botanicis, in collectione herbae Paridis, stupidos factos fuisse collectores. Et sunt, qui putant, Paridem Troianum, Helenam Menelai, hac herba in suos amores compulisse. Solanum hoc a foliorum numero quadrifolium nominatur, constanter fere natura sic uolente. *b*) Inueni tamen Ao. 1710. die 24. Iulii, in insula quadam Wiksbergensi acidulae uicina, Solanum dodecaphyllon, quod adhuc inter rariora adseruo. Item Ao. 1711. d. 28. Iunii, Solanum octophyllon, ludentis interdum naturae opus. Deinde *Oxyscoyni* seu Iunci acuti semen, quod ad drachmae mensuram propinatum, soporiferum est. Forte hic iuncus est, quem PLINIVS, *l. 21. c. 28.* nominat *Euripicen*, somnumque huius semine allici adserit. Referunt quoque nonnulli *Ericam bacciferam* inter uenena huius generis noxia, cum baccae comestae guttur et palatum exsiccent, ac inflamment, caput turbent; impune tamen a nostris comeduntur, copiose per siluas crescunt, dicunturque uulgo *Kraæbar*, quasi corniculas a colore nigro uocares, Germanis Rpembeer, DODONAEO, πιθηκόκκον. *c*)

Ll 5 *Thes.*

b) Eadem habet cum solano, quod maniacum uocant, principia, et hinc eadem, ab eius usu et, abusu, operatio, in humanis corporibus deprehenditur.

c) Ericae floribus apes delectari, mel uero mi-

Thes. 12. Infelix *Lolium* ſatis ſuperque notum eſt per ſuum uirus. Nam, ſi quis comederit panes, quibus forte lolium fuerat commixtum, aut biberit potus ex frumento, cui lolium additum fuit, confectos, uertigine laborabit, et quaſi ebrietate, cum ſomno profundo ſubſequente, prout multi auctores teſtantur, et ipſe quamplurima exempla in populari Wermelandica plebe ſaepenumero conſpexi. Lolia oculos uitiare, omnibus in confeſſo eſt. Et PLINIVS, lolium ſic deſcribit, *lib.* 18. *cap.* 17. *Aerae granum minimum eſt in cortice aculeato. Cum eſt in pane, celerrime uertigines facit, aiuntque in Aſia et Graecia, balneatores, cum uelint turbam pellere, carbonibus id ſemen iniicere.* Sic refert POMPONIVS

---

nus probum hinc confici, ſcribit DIOSCORIDES, *lib.* 1. *cap.* 117. *ed. cit. p.* 61., qui pariter ericae flores et coma morſibus ſerpentum illitu mederi aſſerit, uti ex ſequentibus patet: *ἐρείκη δένδρον ἐστὶ θαμνῶδες, ὅμοιον μυρίκῃ, μικρότερον δὲ πολλῷ, οὗ τῷ ἄνθει μέλιτται χρώμεναι, μέλι ἐργάζονται οὐ σπουδαῖον· ταύτης ἡ κόμη καὶ ἄνθος καταπλασσόμενα, ἑρπετῶν δήγματα ἰᾶται.* Ericae floribus foliisque uirtutem aperientem, lithontripticam, emmenagogam, antiſpaſmodicam, etc. multi tribuunt, de quibus lege BOECLERI *Cynoſur. mat. med. continuatam, Part.* 1. *cap.* 6. *p.* 425. *et* 426. *et cap.* 7. *p.* 619. *et* 620.

NIVS MELA, Geographus, Gethas quosdam, uini usum ignorantes, in epulis, super ignes, quos circumsedebant, seminum quaedam ingessisse, similem ebrietati hilaritatem ex nidore producentia, ac quidem Plinianam Ae-ram. Hinc nostri Lolium, non male *Suindel* et *Suimmel*, uertiginem, uocant. Est et alia hordeo et auenis innascens herba, quae uertiginem et ebrietatem inducit, *Boomus*, seu *Aegilops* dicta, cum Lolium triticeo agro quam maxime innascatur, triticumque similitudine aliqua referat et spurium triticum a quibusdam auctoribus uocetur; multum uero ab eodem, uti Pliniana docet descriptio, iam allegata, differt. *d)*

Thes.

d) A lolio capitis dolorem, ulcera, aliaque symptomata enata fuisse, hisce GALENVS, *lib. 1. de aliment. facultat. cap. ultimo*, probat: *μοχθηρᾶς μέντοι ποτὲ γενομένης ἀγωγῆς ἔτους, αἶραι πάμπολλαι κατὰ τοὺς πυροὺς ἐγεννήθησαν, ἃς οὐκ ἀκριβῶς οὔτε τῶν γεωργῶν ἐκκαθαράντων τοῖς εἰς ταῦτα ἐπιτηδείοις κοσκίνοις, ὀλίγον γὰρ ὁ σύμπας ἐγεωργεῖτο πυρὸς, οὔτε τῶν σιτοποιῶν διὰ τὴν αἰτίαν, ἐν μὲν τῷ παραχρῆμα κεφαλαλγεῖς ἐγένοντο πολλοὶ, τοῦ θέρους δ' ἐκβαλλόντος ἕλκη κατὰ τὸ δέρμα τῶν φαγόντων οὐκ ὀλίγοις, ἤ τι σύμπτωμα ἕτερον ἐγεγώνει, κακοχυμίας ἐνδεικτικόν.* Quam maxime igitur, notandi ac culpandi cereuisiae coctores, qui cerealibus potionibus, siue cereuisiis, lolium ad-

dunt, ut homines ebrios magis reddant; nam, cereuisia haec assumta, primum insaniam mouet, dein torpore et temulento ueterno cerebrum opprimit, et caliginem oculis inducit, reliquaque membra languida reddit, adeo ut porci uerius dicendi, qui talem potum hauserunt, quam homines. Hinc lolio uictitare dicuntur lusciosi et caecutientes, quos Graeci myopes uocant. Hinc PLAVTVS *in Milite Glor. Ac. 2. Sc. 3.* mirum est lolio uictitare te tam uili tritico. Quid iam, quia lusciosus es, uerbero? Aedepol tu quidem caecus, haud lusciosus. Nouit idem OVIDIVS, *lib. 1. Fastor.* dicens: et careant loliis oculos uitiantibus agri. uid. BOD. *a* STAPEL, *not. ad Theophrasti hist. Plant. lib. 8. cap. 7. ed. cit. p. 942.* Lolium nihilosecius, infelix merito ac noxium dictum, externe adhibitum, magnae uirtutis esse, ad ulcera putrida, gangraenam, lichenas, lepras, strumas, ischiagram, aliaque mala curanda, et conceptionem adiuuandam, docet DIOSCORIDES *lib. 2. cap. 122. ed. cit. p. 127. et 128.* hanc praescribens methodum lolio utendi: *αἶρα δύναμιν ἔχει περιχαρακτικὴν νομῶν, καὶ σηπεδόνων, καὶ γαγγραίνης, μετὰ ῥαφάνων καὶ ἁλῶν καταπλασσομένη· καὶ λειχῆνας ἀγρίους, καὶ λέπρας, σὺν θείῳ ἀπύρῳ καὶ ὄξει θεραπεύει· σὺν κόπρῳ δὲ περιστερᾶς καὶ λινοσπέρμῳ ἑψομένη ἐν οἴνῳ χοιράδας διαλύει, καὶ τὰ δύσπεπτα ῥήσσει· ἰσχιαδικοὺς τε σὺν*

accenſetur, iure quodam ſuo, cum non ſolum quoscunque dolores mitiget, internos, externosue, ſed etiam, ſi quis in cannabino agello diu ſederit, aut dormiuerit, non ſolum inde luſcus euadit, ſed etiam uertiginoſus, et ebrius: quod mihi ipſi puero ſaepe contigit. Ex cannabis autem foliis, in pollinem tritis, Aegyptii bolos Caſtaneae magnitudinis, et placentas, conficiunt, quibus, quinque uel pluribus comeſtis, ſe ſe exhilarant, atque inebriant, ut PROSPER ALPINVS, uir curioſus, meminit, *lib. 4. de Med. Aegypt. cap. 2.* uocantque cannabem *κατ' ἐξοχὴν*, *Aſſis*, id eſt, herbam; Turcae uero *Aſrar* dicunt. Et GALENVS, *de Aliment. Facult. lib. 1. cap. 41.* largius ſumtam cannabim, caput ferire et grauare perhibet. Turcae autem cannabim eligunt, quae unici ſtolonis eſt, et ſterilis, Noſtris *Galla*, quaſi caſtratam dictam, eamque in fumo ſiccatam terunt in puluerem, quem melle excipiunt in formam Electuarii, quod appellant *Bengilik*, et pro uenere irritanda, laetitia excitanda, et ſomno conciliando, adſumunt. *e*)

Theſ.

μελικράτῳ ἑψηθεῖσα καὶ καταπλασσομένη ὠφελεῖ· σὺν ἀλφίτῳ δὲ ἢ σμύρνῃ, ἢ κρόκῳ, ἢ τῷ λιβάνῳ ὑποθυμιωμένη, συνεργεῖ ταῖς συλλήψεσιν.

e) Cannabi, uirtutem dilatandi cranii fiſſuras, ineſſe, teſtatur LENTILIVS, *Miſcell. med. p. 223.* Duas cannabis ſpecies, ſatiuam et ſilueſtrem, al-

Thes. 14. Huc refertur *Lupulus*, qui non tantum

legat DIOSCORIDES, *lib. 3. cap. 165. et 166. ed. cit. p. 240.* de semine referens, ὅτι ἐσθιόμενος πλεῖον, σβέννυσι τὴν γονήν. Eandem sententiam, ex HERODOTI *lib. 4.* desumtam, fouet, et sequentibus confirmat HESYCHIVS: καννάβις, Σκυθικὸν θυμίαμα, ὃ τοιαύτην ἔχει δύναμιν, ὥστε ἐξικμάζειν πάντα τὸν παρεστῶτα. ἐστὶ δὲ φυτόν τι λίνῳ ὅμοιον, ἐξ οὗ αἱ Θρᾶσσαι Θράκες ἱμάτια ποιοῦσιν· Ηρόδοτος τούτου τὸ σπέρμα θυμιῶσιν. Fatetur similiter PLINIVS, *lib. 20. cap. 33.* quod semen cannabis udituram uirorum extinguat. Clariora haec redduntur ex uerbis, quae GALENO, *lib. 7. de simplic. facultat.* leguntur: καννάβεως ὁ καρπὸς ἄφυσός τε καὶ ξηραντικὸς εἰς τοσοῦτόν ἐστιν, ὡς, εἰ πλείων βρωθείη, ξηραίνειν τὴν γονήν. Aquam lacustrem, in qua fasces et manipuli cannabis macerati, ac sufficiente maceratione ad reliquos usus praeparati fuerunt, adeo uenenatam esse, ut epota praesentissimo sit sitientibus exitio, SIMON PAVLLI, Penae ac Lobelii suffultus testimoniis, testatur, *Quadripart. Botan. Class. 3. ed. cit. p. 258. et 259.* Perhibet nihilosecius citatus modo auctor, *l. c.* quod eidem, medicamentorum ex cannabe paratorum, apprime arrideat, euporiston rusticorum Belgarum, qui seminis cannabis contusi medullam, ac liquido aliquo expressam, ictero laborantibus, initio ipsius mali, exhibent, et crebro non absque praesidio, si quando ex sola

tum dolorem omnem impositus sedat, sed et polentae incoctus facit cereuisiam inebriantem. Etiam saccis lupulo plenis, si quis indormiuerit, ebrius euadit, et longo somno obnoxius. Hinc, quo magis cereuisiae lupulatae fuerint, eo magis inebriant et soporant, ut Wismariensis illa, quam uulgo *Wismars-Momma* nuncupant. Mulierculae nostrae in doloribus uaginae post partum saeuis, lupulum lacti incoquunt, et colaturam siphone iniiciunt cum emolumento. *Lupulus* equidem *Salictarius*, Nostris *Sice Humbla* dictus, pariter in defectu alterius, usurpari solet, sed non aeque inebriat. Fragrantissimi est odoris, et si torretur, puluerisatur, ac tabaco puluerisato miscetur, odore suo pergrato uel optimos fallere poterit, ut saepe probaui. *f*)
Sed

obstructione, citra febrim, oritur. Ita quoque succum cannabis in otalgia commendat DIOSCORIDES, c. l. scribens: χλωρὸς δὲ χυλισθεὶς, ἁρμόζει πρὸς τὰς τῶν ὤτων ἀλγηδόνας ἐνσταζόμενος. Plura de cannabis uiribus, et remediis exinde parandis, ac prudenter et cum fructu applicandis, habent KOENIGIVS, *lib. et Sec. cit. p. 767.* et HERMANNVS, *Cynos. mat. med. ed. cit. Part. 1. cap. 5. p. 367. ad 369.*

f) Lupulum salictarium, qui lupus PLINIO, *H. N. lib. 21. cap. 15. ed. cit. p. 389.* audit, uerius oblectamentis, quam cibis, annumerandum esse, asseritur. Sed, sine dubio hic PLINIVS iulos seu turiones lupuli intelligit, qui aceto oleoque oliuarum,

Sed *Myrtus Palustris*, nostris *Pors*, qui itidem a uulgo in cereuisiis dementandis adhibetur, multo magis inebriat, et homines reddit fere amentes,

post coctionem leuem, conditi, optima praebent embammata. Lupulus uero, optimum, quo cereuisiae condiuntur, subsidium praebet, certusque sum, lupulum, uberiori etiam quantitate coctis additum cereuisiis, modo rite sit praeparatus, nullum detrimentum, maximum potius emolumentum, humanis allaturum corporibus; quod earum experimento cereuisiarum ad satietatem euinci potest, quae largiori lupuli bene cocti copia saturatae, et stomacho et uniuerso gratae salutaresque corpori deprehenduntur, si iusta easdem hauriamus dosi. Nam lupulus, sale uolatili fixoque, resinae incluso, praeditus, non tantum crassa et uiscida, uti loquitur HERMANNVS, *Cynos. mat. med. edit. cit. Part. 1. cap. 6. p. 532.* incidit, et per sudorem, uel urinam, expellit, sed et blande ad somnum disponit, atque in malo hypochondriaco, scorbuto, febribus chronicis, scabie, etc. laudatur. Mala huius uocabuli, lupuli nempe, ab Italo non intellecti, explicatio, sequenti lusui Poetico ansam dedit: Italus audierat, potum quod Teuto pararet e lupulo, Cereris germine, fontis aqua. Non, ait, ulla tui libabo pocula potus, si coquis hoc catulos, sordide Teuto, lupos. uide HOFFMANNI *Lusus Epigrammaticos, Amstelodami, in 12mo, 1663. ed. Cent. 3. epigr. 84. p. 64.*

tes, ut uidere est saepe saepius apud caupones nostrates. Sic in Smolandia et districtu Tiustensi, Calmariae uicino, paratur ex maltha, melle, lupulo, et myrto palustri, potus genus, *Mask-Murr* nuncupatum, sapidum et clarum, ac maxime et fortissime inebrians, ita ut omnia inuersa oculis adpareant, oculi rubeant, tumeantque, pedes titubent, uomitusque nonnullis excitetur grauissimus. Solent quoque fieri pocula ex radice palustris myrti, inebriantia ualde, qualia uidi Rewaliae, sed parua. *g)*

Mm *Thes.*

g) Duas myrti species, alteram satiuam, siluestrem alteram, Dioscorides, *lib. 1. cap. 155. p. 77. et 78.* ac *lib. 4. cap. 146. pag. 295.* allegat, et sine dubio myrtus palustris, quem allegat auctor noster, est myrtus siluestris Dioscoridis, alias quoque ruscus, dicta, cum eadem turiones pariter proferat, ea ratione usurpandos, ut lupuli. Credo pariter, myrtum, sale uolatili oleoso abundantem, cereuisiis inditam, coctamque, uim inebriantem augere. Ad quae respexit Clemens Alexandrinus, myrtum prouocando risui, qui frequens ebrietatis comes est, seruire, perhibens, dum ita *lib. 3. Paedagog. cap. 2.* loquitur: *ἂν δὲ μὴ χαίρῃ, γελῶτα διατελεῖ τὴν ἡμέραν ξυλήφιον μυῤῥίνης ἔχουσα λεπτὸν ἐν τοῖς χείλεσιν, ὥστε τῷ χρόνῳ σέσηρεν, ἄν τε βούλετ' ἄν δὲ μή.* Et, qui intimum, qui inter Bachum et Venerem est, nexum, perpendit, satis distincte perspiciet, cur myrtus Veneri adeo grata sacraque

Thes. 15. Verum, ſicut ex cereuiſia lupulata, uel myrto paluſtri dementata, inſignis fieri ſoleat inſania, ita quoque natura hoc uirus propriis uiribus expellere ſolet, alterum per uomitum, per diarrhoeam alterum. Hinc quoque Noſtratium in fabulis communibus myrtus paluſtris et lupulus in ſtomacho ſic inuicem introducuntur loquentes:

Porſen och Humblan detaltes wid:
Lat oſſ ga up, der wy gingo nid;
Ney Swarad Humblan, ſom redlig en mau:
Naſk dey ath rumpan, det fortaſt du kau.

Thes.

---

antiquis fuerit; friget enim ſine Cerere et Bacho Venus. Bacho autem hinc myrtum conſecratam iudico, quia uſus eius internus, excitando motum, laetitiam producebat, corona uero ex myrto parata, capitique applicata, credebatur ebrietati reſiſtere, uti ſequentibus ATHENAEVS *lib.* 15. docet: ἐντεῦθεν δὲ εἰς ἡδονὴν τραπέντες, τὸ μὲν εἰς συμφέρον, καὶ τοῖς ἐκ μέθης παραβοηθῶν ἐλαττώματος ὁ ςέφανος, τοῦ πρὸς ὄψιν ἢ πρὸς ὀσμὴν ἐπιτέρπους ἐφρόντισαν· διὸ μυῤῥίνης μὲν ςέφανον ςύφοντα, καὶ τὴν οἴνων ἀναθυμίασιν ἀποκρούμενον, ἔτι δὲ ῥόδινον ἔχοντά τε καὶ παρηγορικὸν σὺν τῷ κατὰ ποτὸν ψύχειν. Καὶ ὁ Φιλωνίδης δὲ εἴρηκεν, ὡς ὁ τῆς μυῤῥίνης ςέφανος τὴν ἐκ τῶν οἴνων ἀναθυμίασιν ἀποκρούεται, καὶ ὁ τῶν ῥόδων ἔχει τι κεφαλαλγίας παρηγορικὸν πρὸς τὸ καὶ ἐμψύχειν.

Thes. 16. Sed *Absinthium*, stomachalem herbam, si inter narcotica retulero et inebriantia medicamenta! nullus mihi uitio uertet, postquam cognouerit, plebeculam nostram, uel lucri gratia, uel in defectu ueri lupuli, cereuisiis incoquere. Fit inde potus maxime inebrians, dolor capitis uehemens, oculorum protuberantia et rubor, tanquam ex ipso opio. Et ipse per uitam quidem nullum inde extractum aut essentiam gustare queo, sine praesentissimo capitis dolore, et oculorum inflammatione, ac rubore, quod et in aliis multis obseruaui. Atque puto eiusmodi medicamenta literatorum oculis esse perquam perniciosa. At homines quidam eo sunt animo, ut, si modo uentriculo bene sit, cetera non curent. Vis autem illa, quam absinthium uentri impendit, consistit in corroboratione fibrarum solidarum, sicuti fit ab opio et reliquis narcoticis. *b*) Absinthio

b) Absinthium, decantatissimum remedium stomachale, aperiens, ac febrifugum, multis, ob uim narcoticam, summamque, qua scatet, acrimoniam, male audit. Maculas rubras, cum tibiarum erosione, ex absinthii usu ortas fuisse, refert HAGENDORNIVS, *Histor. Medic. Phys. cent. 3. obs. 92. pag. 406. et 407.* Comperrum est, scribit HOFFMANNVS, *lib. 3. de medicam. officinal. cap. 2. pag. 101. §. 6.* utrumque absinthium, esse ualde nidorulentum, adeoque καρηβαρικόν, uertiginem, capitis dolorem, apoplexiam generans. Sed,

compar ui inebriandi, est *Scarlaea*, herba, quae

et

---

ut transeam medicorum lites, de diuersis absinthii speciebus motas, atque a LOBELIO *Aduersar. p. 335.* explicatas, et discussas, ita non difficile esse iudico, discrepantes auctorum opiniones, de uiribus absinthii latas, conciliare. Nam absinthium, uti habet TAVVRY, *Tract. de Medicam. Tom. 2. p. 34.* analysi chymica examinatum, per retortam, lento igne, phlegma acidum, spiritum urinosum, parum salis uolatilis, oleum, terram, et sal lixiuiosum praebet. Si his addamus ea, quae sapor amarissimus, adstringens, atque exsiccans, et odor graueolens, narcoticus, nos docet, satis comperiemus, experientia simul edocti clinica, quod absinthium, maxime conducat, et citissime succurat solidorum laxitati, a seri abundantia dependenti. Vnde absonam eorum sententiam iudico, qui absinthio specificam uirtutem stomachalem, hepaticam, febrifugam, etc. tribuunt. Multo minus congruum est remedium ad biliosas uentriculi et intestinorum cruditates corrigendas atque eliminandas, uti iudicat DIOSCORIDES, *lib. 3. cap. 26. p. 188.* haec de uiribus absinthii afferens: δύναμιν δὲ ἔχει θερμαντικὴν, ϛυπτικὴν, πεπτικὴν, καὶ ἀποκαθαρκτικὴν τῶν ἐνηρεικότων ϛομάχῳ καὶ κοιλίᾳ χολωδῶν. Nec decantatus absinthii syrupus, cuius BORELLVS, *Hist. Med. Phys. Cent. 1. obs. 41. p. 49.* facit mentionem, pro uniuersali anthelmintico et stomachali, habendus. Nec fide digna sunt, quae ex LACVNA, LEMOSIO, aliisque, affert

et odore ipſo caput turbat, cereuiſiae uero in-

CASP. a REIES, *lib. cit. quaeſt.* 43. *§.* 6. 7. *et* 8. *p.* 640. perhibens: adeo egregias et penetrantes, abſinthio, uires, ſtomachum confortandi, ineſſe, ut regioni epigaſtricae et carpis manuum applicatum, aut intra calceos geſtatum, nauſeam et uomitum tollat, atque appetitum proſtratum reuocet. Fundamento igitur ſuperius iam allato, quod abſinthii nititur principiis, in explicatione obſeruationum, ſalutarem abſinthii uſum, in diuerſis morbis probantium, uti debemus, quod nempe in iis omnibus conueniat, qui a ſeroſa ortum trahunt colluuie. Huius loci eſt AETII, *lib.* 5. experimentum, ita de abſinthii uirtute differentis: *κάλλιϛον δὲ καὶ ἀπόβρεγμα ἀψινθίου πίνειν, πρὸς τὸ ἀποσμῆξαι τὰ ἐν τῇ γαϛρὶ ἠθροισμένα χολώδη καὶ δριμέα περιττώματα.* Eodem nempe haec ſententia applauſu, quo citata ſuperius Dioſcoridis, de cholagoga abſinthii uirtute, ſuſcipienda. Abſinthium appropriate a DIOSCORIDE *c. l.* *βαθύπικρον* uocatum, ſimilem, qua bilis conſtat, materiam, in ſinu ſuo fouet, eamque hinc, exhibitum, auget, atque exaſperat; unde Poeta: turpia deformes gignunt abſinthia campi, terraque de fructu quam amara docet. Auerſor hinc plane GALENI conſilium, qui, *lib.* 11. *de ſimplic. cap.* 16. ad uentriculi hepatisque inflammationes curandas, abſinthium commendans, ſcribit: τὸ Ποντικὸν ἀψίνθιον αἱρεῖσθαι βέλτιόν ἐϛιν εἰς τὰς ἥπατος

cocta, amentiam introducit. Hinc illud Belgarum:

Bier met Scarley
Maecht de Boer bley. i)

Huic

καὶ γαστρὸς φλεγμονάς. Cum enim uehemens et acre sit remedium, non saltem hinc humorum attritus, sed obstructio etiam, attritus atque inflammationis caussa, augetur; quod probe perspexit AVICENNA, *lib. 2. tract. 2. cap. 2. p. 249.* uim adstringentem in absinthio, potiorem esse uirtute resoluente, asserens. Et hoc idem uberius explicat, *lib. 4. sen. 1. tract. 4. c. 19. p. 78.* His GALENVS ipse subscribit, *lib. 6. de tuend. san. cap. 14. p. 392.* ingenue fassus, quod absinthium, iis, quibus pituita scatet uentriculus, aduersissimum sit, magis quippe pituitam praesentem, tenui exhausto sero, incrassans. Absinthium praeterea, a PAVLLO, pro praesentissima ebrietatis antidoto, habetur, sequentibus uso: *κάλλιστον δὲ ἀψινθίου τὸ ἀπόβρεγμα πρὸ τῶν πότων λαμβάνειν· πάντων γάρ ἐστιν ἀκραιπαλώτατον.* Sed, usus iam docuit, in paucissimis saltem, quibus secretiones, ex neruorum laxitate, languent, hoc remedium, illum in finem, conuenire, contrarium plane, in contrariae subiectis naturae, praestando.

i) Scarlea, Sclarea quoque, horminum, gallitricum, tota bona, dicitur, atque analysi chymica aliquid phlegmatis acidi, multum spiritus urinosi, plurimum olei et salis fixi lixiuiosi, largitur. Et haec principia iam manifestat teter, grauis

Huic adiungo *Abutillon*, seu Altheam Luteam
Mm 4 Theo-

ac penettrantiſſimus odor, plurimis adeo infeſtus hominibus, ut eo ſolo uehementiſſimum capitis dolorem ſibi accerſant, uti haud ſemel expertus ſum. Per ſe hinc ſatis patet uirtus inebrians ſcarleae, a luxuriante ſalis uolatilis et ſulphuris impurioris copia, deriuanda. Valde hinc miror, quod Koenigivs, *Regn. Veget. Sect. 4. p. 868.* hormino, uirtutem ſpecificam, fluorem uteri curandi, tribuat, non perpendens, diuerſam huius mali originem, cauſam, indolem, ac ſymptomata. Eandem cenſuram meretur citati ſententia auctoris, qui prouocans ad Hoffmanni *de ſpecific. antiſpasmod. p. 6.* teſtimonium, non ueretur cum eodem affirmare: praeſtantiſſimum ac praeſentiſſimum remedium antiſpaſmodicum atque anticolicum, prae aliis, eſſe horminum; ſed, quem latet, ſpaſmos, colicam, et alios ſimiles affectus, haud raro, ab impenſiore ſalis alcalini excedentis acrimonia, humorumque laudabilium inopia, oriri, ubi omnia, ſcarleae uſu, exacerbantur. Haec quaſi per tranſennam perſpexit Hermannvs, qui, *Cynoſur. mat. med. ed. cit. Part. 1. cap. 6. p. 460.* ſcarleam in colica et hyſterica paſſione, fluxu albo mulierum, et uenere ſtimulanda, ſingulariter prodeſſe, aſſerit, ſed mox cautelam ſubiungit, ne in doſi excedamus, quia capiti grauedinem inducat. Paucis: ſcarlea, eſt remedium, hominibus robuſtis, maxima ſolidorum flacciditate, ſummaque ſeri

Theophrasti, cuius semen, ad unciam unam, est
uehe-

abundantia laborantibus conueniens. Talem sine dubio constitutionem habuit aegrotus Gassendi, qui, eodem teste, *Physic. Sect. 3. p. 152.* hormini usu a febre quotidiana liberatus fuit. Eodem modo, in similis naturae subiectis uirtus aphrodisiaca approbanda, de qua Dioscorides, *lib. 3. cap. 145. p. 232.* *δοκεῖ δὲ καὶ τοῦτο σὺν οἴνῳ πινόμενον συνουσίαν παρορμᾷν.* Verum enim uero instituas idem in siccioribus, sanguineis, cholericis, melancholicis, experimentum, ueneris desiderium plane extingui, amentiam contra, febrem continuam, inflammationem acutam, delirium furiosum, concitari, aduertes. Maxime igitur eorum oenopolarum consuetudo improbanda, qui, usu florum sambuci, hormini, etc. uina corrupta emendant, iisque tum fragrantiam, tum robur conciliando, largam plurimis morbis materiam praebent. Ita idem peraeque cum cereuisiis, quibus, uel addita myrto Brabantica, uel scarlea, maiores conciliantur uires inebriantes, comparatum est, quod nunquam soli lupulo bene cocto, sed potius immixtis huiusmodi peregrinis herbis adscribendum, uti de Cnesenako Gustrouii, et aliis similibus cereuisiis fortioribus, notum est, de quibus sequentes notandi uersus, a Simone Paulli, *Quadripart. Botan. Class. 3. p. 420.* allegati: Quale zythum, nemo est, qui nescit, Zerbsta ministrat, Lipsia dat Rastrum, dat Viteberga Cucuk. Puff habet Halla suum, sed tellus West-

uehemens narcoticum, et Indis familiare, solo uero aceto corrigendum.

Thes. 17. Quibus addere possumus sororio uinculo adfines plantas, *Cynoglossum, k)* et *Ni-*

M m 5 *cotia-*

phalia Bardiaque uenit clarus ab urbe liquor.
Oppugnare potens Cnesenakum colla genuque,
Gustrouii coquitur. Qui cupit, usque bibat.
Vnum prae reliquis, quod uitae balsamus audit,
et sapit, et sanum est, Rostochiense zythum.

k) Cynoglossi uaria fuere fata, illudque iam laudibus ad coelum usque elatum, et in omnibus fere morbis adhibitum, iam pro pessimo et perniciosissimo ueneno habitum, e foro medico plane eliminatum fuit. Manifesta omnino uirtutis narcoticae, quae cynoglosso inhaeret, indicia, praebet, grauis, quem spirat, foetor; hoc uero praecipue notandum, quod, uti scribit HERMANNVS, *Cynos. mat. med. Part. 1. cap. 1. p. 178.* cynoglossa, in locis uliginosis crescens, odorem grauem, ad instar foetidi canis, obtineat, in locis contra siccioribus, inodora reperiatur. Est omnino cynoglossum ex classe narcoticorum, ac plurimis scatet particulis salino-uolatilibus, et oleo foetido, substantiae terreae et phlegmati acido inclusis. Minus igitur eorum methodum approbare possum, qui narcoticam cynoglossi uirulentiam, cinamomo, croco, castoreo, uti HERMANNVS *c. l.* refert, corrigere uolunt. Hoc omnino certum est, innumerisque euictum exemplis, pilulas de cynoglossa, in tussi ferina, a

cotianam, uulgo *Tabacum*, peregrinam primo et ultromarinam herbam, ſed nostris in hortis hodienum mire luxuriantem, tamque multis promiſcuae aetatis et conditionis hominum millibus in nauſeoſis fumorum deliciis ex cauata tibiola Samia, quod Anglorum eſſe inuentum, MAGNENVS putat, *de Tabac. Exercit. 6. c. 2.* prolicitorum, impenſe cultam atque expetitam. Quae gens, non aliter ac Virgilianus Cacus, cum Hercule in ſpelunca Auentini montis pugnaturus,

catarrhis acribus dependente, magnarum eſſe uirium, uti RIEDLINVS abunde, tum in *Millenario obſeruationum medicarum*, tum *in lineis medicis omnium annorum et menſium*, probauit. Melius uero, et tutius, imo citius, operantur dictae pilulae, ſi ſyrupo papaueris rheados ſolutae, exhibeantur. Ne uero cynogloſſam pro ſpecifico remedio anticatarrhali, et ita porro, habeas, diſcrepantes effectus, quos exhibent *Acta Naturae Curioſorum*, conſiderandi ſunt; ita diarrhoeae, a manipulo cynogloſſae, excitatae, exemplum habent *A. N. C. Dec. 2. Ao. 6. obſ. 202.* cum tamen eadem *N. C. A. Dec. 1. ao. 10. obſ. 32.* rationibus atque experimentis ſalutarem pilularum de cynogloſſa effectum in ſiſtendis excretionibus et fluxibus ſymptomaticis ob oculos ponant. Vide de his plura KOENIGIO, *lib. et Sect. cit. p. 818. et 819.* SIMONE PAVLLI, *lib. cit. Sect. 3. p. 311. et 312.* FRICCIO, *lib. cit. cap. 21. a pag. 364. ad 370.*

Faucibus ingentem fumum, mirabile dictu,
Euomit, inuoluitque domum caligine coeca.

Cuius plantae oleum, ad aliquot guttas tam uirosum est, ut animali datum, conuulsiones excitet, ipsamque mortem. Cui congener est *Isquiamus*, Hyosciamus, seu suum faba, alias Apollinaris dicta, et *Altercum*, SCRIBONIO LARGO, Augusti Caesaris Medico, *de Comp. Med. c. 181.* ab altercando sic nuncupatum.

Thes. 18. Praeter autem conuulsiones iam memoratas, sensibus turbatis, stupidos ac somnolentos, et amentes, ac capite dolentes homines reddunt. Sed ingeniosissimus BARCLAIVS, Satyricus et Poeta sui temporis felicissimus, *Satyric. part. 2.* non ineliganti, pro more suo, carmine, uirosos Nicotianae fumos execratur, ex quo haec decerpsi:

Planta nocens, o lethifero planta horrida fumo!
Te si semifero Cacus iactasset ab ore,
Alcidem uicisset odor. Te secula prisca
Si nossent, poterant nocuis praeferre Cicutis,
Et de Cerberea natam te dicere spuma.
Tum si quis patriam uiolasset caede Senectam,
Huic mites nimium flammas, huic lenta putassent
Flumina; fumiferi potasset Nubila Peti.

Sed mirabuntur forte multi, me in numerum uenenorum retulisse Tabacum, famis et sitis mede-

medelam, militum solamen, Nepenthes hodiernum, seu hominum infelicium anchoram sacram, in obliuiscendis animi curis, uirium ac roboris datorem, amuletumque contra quosuis morbos, et cuius fumo ipse saepe ante annos aliquot memoriam paupertatis meae ad tempus excussi. Quin et ex LERIO, *Nauigat. Bras. cap. 14.* notum est, Caraibes, sacerdotes, petum, herbam accensam, cannae praelongae imponere, et fumum in circumstantes exsufflare, cum his uerbis: *accipite omnes spiritum fortitudinis, quo hostes nostros superetis.* Parili modo Massagetae apud HERODOTVM, *in Clio*, arboris cuiusdam fructum in ignem coniiciebant, cuius odore perinde inebriabantur, ac uino Graeco, inque cantus et tripudia sollicitabantur. Id tamen hic dico, quod de aliis dictum fuit, esse illa et uenena, et medicamenta. Famis uero exinde tollitur sensus, quod instar opii fit, non quod, ut HORSTIVS putauit, *Problemat. p. 102.* pituitae copia, quae suctu Tabaci ex glandulis oris extrahitur, deglutita, chyli ad instar concoquatur. *l*)

Thes.

l) Duplicem, eamque plane contrariam, et potentissimam uirtutem, purgantem alteram, alteram narcoticam, in Nicotiana residentem, docuit usus. Sale uolatili acerrimo et oleo foetido abundat Nicotiana, a quibus et uis emetica purgansque, et hypnotica ac stupefaciens deri-

uanda. Circumſpectus igitur ſis in applicatione hiſtoriarum, quas Nicotianae uſus ſuppeditat. Non in dubium uocabo ſenis exemplum, qui uiſus aciem, uti teſtantur *A. N. C. Cent. 3. p. 12.* Nicotianae miniſterio, multos in annos conſeruauit. Credo pariter, uera eſſe, quae refert ZACVTVS LVSITANVS, *Med. Princip. Hiſtor. lib. 1. hiſtor. 1.* de uirtute Nicotianae, alopeciam praecauendi curandique. Nec iam ſub examen uocabo ſyrupi Nicotianae uirtutem antepilepticam, quam allegat citatus auctor, *cit. lib. hiſt. 30. p. 57.* Hoc ſaltem amice moneo, ſuadeoque, ne ex particularibus uniuerſales concluſiones formes obſeruationibus, cum tantum in operationibus remediorum diſcrimen, quantum in diuerſorum partibus et functionibus ſubiectorum deprehenditur. Ita Nicotianam, peruigilio anſam dediſſe, *A. N. C. Dec. 1. Ao. 8. obſ. 86.* docent. Icteri exemplum, quem Nicotiana excitauit, affert BORELLVS, *lib. cit. Cent. 4. obſ. 31.* Quantam labem dentibus Nicotiana affricet, multis exemplis, *A. N. C. Dec. 2. Ao. 2. obſ. 163. et Dec. 3. Ao. 9. obſ. 10.* probant; ut iam nihil dicam de morte, fumo Nicotianae excitata, cuius ſimiliter mentionem faciunt *A. N. C. Dec. Ao. 6. obſ. 56.* De Nicotianae uiribus plura notatu digna inuenies KOENIGIO, *lib. et Sect. cit. a p. 932. ad 936.* BARTHOLINO, *Cent. 6. hiſt. 17.* HORSTIO, *Manuduct. ad Medicin P. 2. c. 1. S. 1.* MAGNENO,

rum cancellos non conſtitit nouatorum ſolertia; placuit et alia forma uenenum magis reddere peſtilens, ſcilicet ex Tabaco toſto, aliisque interdum admixtis, per trituram parari ſolet *Farina*, ſeu *Puluis*, Italorum inuento, qui per aliquot iam annos tantum applauſum meruit, ut nullus ſit ſexus, nulla tam humilis caſa, quae eius uſu non delectetur. Et, ſicut non nego, puluerem hunc, ſtimuli uicem agere in excutienda per nares pituita, eaque reſoluenda, ingeniique ui parumper excitanda: dum uero ad quamcunque inſpirationem a quibusdam ſumitur, ipſi uideant, numne oriatur exinde aliquid mali, dolores capitis, ſtupores, et pallores. Saltem Natura hebetatur, ut uel nullo ex ſtimulo moueatur. Et tales plerumque ſtupeſcunt, nec ſunt alacres, niſi a ſomno quaſi per puluerem hunc expergiſcantur, praeterquam quod faciem ſibi defoedent, naresque obthurent, quas HIPPOCRATES, *Epidem. lib. 6. Sect. 2.* iuſſit eſſe apertas, et Natura eum in finem conſtruxit. Medicamentum eſſe, non nego, in oculorum fluxu, ſurditate, et dolore capitis, ex pituita. Sed Natura Sana medicinis tentari non debet. Et praeterea odorem omnem

de Tabaco, Exerc. 6. §. 14. p. 131. HERMANNO, *Cynoſur. Mat. Med. Part. 1. Cap. 6. a p. 541. ad 545.* FRICKIO, *lib. cit. cap. 13. a p. 252. ad 264.* SIMONE PAVLLI, *Comment. de abuſu Tabaci et Herbae Theae, annexo Quadripart. Botan. ed. cit.*

omnem plurimi amittunt, et, quod peſſimum eſt, palleſcunt, atque exareſcunt; quia, tum ex tali irritatione liquidum ſeroſum ſemper extruditur, ſanguinis reliquum coit, per pulmones praecipue; hinc macies, et ex pituita craſſa immeabili per cutim translucente, pallor.

Theſ.20. Quod attinet *Hyoſcyamum*, cuius ſemina ab HIPPOCRATE olim, et modernis aliquot Medicis in ſanguinis ſputo quam rectiſſime poſt uenae ſectionem uſurpantur. Sed radices ſunt uitandae, namque amentiam inducunt certiſſimam. Contigit, cum adhuc puer eſſem, Carlſtadii, quae urbs eſt Wermlandiae, Ao. ni fallor, 1682. quod multorum quoque adhuc recenti eſt memoria, ut faber quidam ferrarius, nomine Benedictus, Magni filius, a Praefecto Carceris, Laurentio, aliquando peteret radices paſtinacae, ex horto Regio, e regione domus Parentis mei ſito, tempore in autumnum uergente, quas iuſculo carnis uellet incoquere, in ſtomachi eſurientis ſolatium meridianum. Erat iſte Laurentius, uir ad aſtutiam factus, uariasque nequitias, quibus tamen lepores uarios ſalesque tam artificioſe inſperſit, ut in odium non facile incurreret. Dicebatur uulgo *Stygge Laſſe*, ſiue Laurentius Horrendus. Ergo, ut fabrum, amicum ſuum, ſimul adiuuaret, et falleret, miſit radices aliquot hyoſcyami grandiuſculas, abſciſſis bene foliis, ne aſtus proderetur. Quae, cum candore ac forma paſtinacis eſſent ſimiles, iuſculo incoquuntur. Paratis omni-

omnibus, fit prandium, coniugem et liberos in menſae ſocietatem adſumente fabro. Paulo uero poſt incipiunt omnes furere, geſtusque uarios ridiculos non minus quam horrendos exhibere, linguis aridis labrisque, et faucibus aſperis, cum ſiti immodica et febre, donec ſomnus altior ſtertoroſus opprimeret, longaque quiete uirus ingeſtum ad ſenſus ſanioris reditum excoqueret ac deſpumaret. Et adhuc radices hyoſciami, plebi Carlſtadienſi *Stygge Laſſes Paſtinackor*, Paſtinacae Laurenti Horrendi, adpellantur. *m)*

Theſ.

m) Rarius hyoſcyami folia et radix, frequentius eius ſemina in foro medico uſurpantur, ſcopo conuulſiones curandi, excretiones ſymptomaticas ſedandi, ſomnum procurandi. Si SVIDAM euoluas, *ὑοσκύαμον, εἶδος βοτάνης δηλητηριώδους, μέλαν ἔχον σπέρμα*, dicitur. Tria hyoſcyami genera allegat, eorumque uires et uſum in calidis acribusque catarrhis, aurium aliarumque partium doloribus, oculorum, pedum, ceterorumque artuum et uiſcerum inflammationibus, arthritide, iſchiagra, podagra, etc. docet DIOSCORIDES, *lib. 4. cap. 69. p. 269. et 270.* Hyoſcyamum, a ſuibus, quaſi *ὑὸς κύαμον*, hoc eſt, ſuis fabam, quidam dictum uolunt, prouocantes ad AELIANI teſtimonium, qui *hiſtor. uar. lib. 1. cap. 7.* haec narrat: *ἦσαν ἄρα οἱ σῦς οἱ ἄγριοι ἰατρικῆς οὐκ ἀπαίδευτοι, καὶ θεραπείας ἀμαθεῖς οὗτοι γοῦν, ὅταν αὐτοὺς λαθόντες, ὑοσκυάμου φά-*

Thes. 21. Amentia autem iſta et delirium oritur a particulis ueneni acribus nonnihil et pungentibus, fibrilias membranaceas uiſcerum abdominis irritantibus et uellicantibus, ſimulque etiam aliorum uaſorum elaſticos ſeu oſcillatorios augendo motus, impetuoſum cerebro ſanguinis et ſpirituum influxum conciliantibus, ex quorum inordinata in ſenſorium commune

N n actione,

γωσι τὰ ἐξόπιϑεν ἐφέλκουσι παρειμένως ἔχοντες οὕτως ἑαυτῶν εἶτα σπώμενοι, ὅμως ἐπὶ τὰ ὕδατα παραγίνονται, καὶ ἐνταῦϑα τῶν καρκίνων ἀναλέγουσι, καὶ ἐσϑίουσι προϑυμότατα. Γίνονται δὲ οὗτοι τοῦ πάϑους φάρμακον, καὶ ἐργάζονται ὑγιεῖς αὐτοὺς αὖϑις. Apoplexiae et paralyſi anſam materiamque praebere hyoſcyamum, indicat XENOPHON, in *Oeconom.* ſcribens: τὸν ὑοσκύαμον φαγόντες παραπλῆγες γίνονται. Pernicioſiſſimum uero uirus, hyoſcyamo, nigrum ſemen obtinenti, adſcribit GALENVS, *lib.* 8. *ſimplic.* ingenue faſſus: ὑοσκύαμος, ὁ μὲν τὸ μέλαν ἔχων σπέρμα, μανιώδης τε καὶ καρωτικὸς ὑπάρχων, πλήσιον δ' αὐτοῦ τὴν δύναμιν ἐστι καὶ οὗ τὸ σπέρμα μετρίως ξανϑόν ἐστι· φεύγειν δὲ ἀμφοτέρους, ὡς ἀχρήστους τε καὶ δηλητηρίους. Maxima tamen uirtus in hoc ſemine, grauiſſimos extirpandi morbos, haeret, modo neceſſaria iudicii, probe informati, uis, in applicatione, adhibeatur, uti praeter alios, FRICCIVS, *l. c. cap.* 16. *a p.* 290. *ad* 318. *et* KOENIGIVS, *lib. et Sect. cit. a p.* 868. *ad* 872. demonſtrarunt.

fieri, quod ſint frigida, unusquisque contradicet, cum in aperto ſit, calorem corporis uel tum maxime regnare, cum quis inde laboret. Quin Opium, ceteraque guſtu amara, ſunt acriā et calida, et aliquantiſper ore detenta, linguam et palatum urunt, atque inflammant, ſitim excitant, et febrim calidam. Rectius ergo HELMONTIVS, *de Lithiaſ. cap. 9. n. 61.* aeris frigus appellat narcoticum, quatenus paralyſin inducit, cuius rei duo celebria uidi exempla, alterum Stockholmiae, 1708. alterum in Regiae Claſſis Ammirali, illuſtriſſimo Barone, Cornelio Ankarſtierna, Ao. 1709.

Theſ. 25. Huc referuntur etiam a nonnullis *Spiritus potusque inebriantes*, itidem robur primo augentes, dein inducentes ſomnum, quod in Bachi turba pleno die adparet. Variorum denique obſeruatis conſtat, halitus fermentantium uinorum, cereuiſiae, aliorumque ſuccorum, in cellis magno numero oberrantes, uel per exiguum uaſis fermentantis foramen naribus exceptos, in apoplexiam, id eſt, morbum cum ſomno ſubito lethalem, homines ſaepenumero dediſſe praecipites. *Vini faeci tanta uis eſt*, dicente PLINIO, *lib. 23. cap. 2. ut deſcendentes in cupas enecet.* Conf. PETRVS BORELLVS, *Cent. 2. Obſ. 4.* et RAMAZZINI, *de Morb. Artif. cap. 21.* Hinc ſolent, in ipſis cellarum, quae noua continent uina, gradibus,

dibus, incendere ignes, uel et in ipſis reponere carbones ignitos, cum inſperſis lauri uel iuniperi baccis, ut uapores ſic conſumantur, uel abeant in auras.

Theſ. 26. Quanam autem ratione, arduum eſt explicatu. Illud certe probabile uidetur, hoſce fermenteſcentium liquidorum uapores, uel ita eſſe acres, ut in inſtanti corrumpere queant ipſos pulmones, hominemque ſic ſuffocare peripneumoniacum; uel exiliſſimis ſuis particulis ipſa uaſa ſanguinea intrare, ibique humores ualide coagulando, apoplexias, uel ſopores, pro coaguli magnitudine, concitare, non ſecus ac rectificatiſſimi tales uinoſi ſpiritus liquida animalium in experimentis coagulant. Sed rumor diu iam inualuit apud uulgus, omnes, qui ſubito moriuntur, mori apoplecticos, quod tamen in tali morte ex halitu fermentantium liquorum, uel graui uapore elychnii ſebacei, non adeo uerum eſt.

Theſ. 27. Vnde deprehendimus, quod corroſiua uenena, quatenus liquida cogunt, et obſtruentia, quatenus liquida immeabilia reddunt, omniaque generatim acria, eſſe ſoporifera, nec tantam eſſe eorundem differentiam, quanta uulgo ſtatuitur, ſaltem in hoc negotio: poſſeque narcotica non male, referri inter illa uenena, quae acrium claſſem ſupra compoſuere, ſi res ad liquidum accuratiore calculo reduceretur, niſi eſſet neceſſario claſſis conſtituenda uenenorum immediate in ſpiritus animales

 males

males, seu succum neruosum, eiusque uasa, agentium. Hinc et facile inducor ad credendum, ueteres poetas, rerum naturalium antiquitatumque promos, curiososque condos, cum uidissent, ex stygiis aquis, h. e. acribus metallicis liquoribus, fieri somnos, inter uenena soporifera facile easdem retulisse. Vnde Maronis uenustissima Musa, somnum, Deum, fabulatur, stygiam mutuatum fuisse aquam, cum Palinurum, nauis Aeneae gubernatorem, ita indormire fecisset, ut in mare praecipitaretur. Poeta sic *lib. 5. Aeneid.*

Ecce Deus ramum Lethaeo rore madentem,
Vique soporatum stygia, super utraque quassat
Tempora, 'cunctantique nutantia lumina soluit.

Thes. 28. Est quoque in Indiis usitata radix, *Betbel* dicta, quam Barbari ore mandunt, mireque hinc recreantur, ad labores tolerandos, languorem discutiendum, coitumque instaurandum. Inebriant quoque largius comesta. Quin et singulari artificio potus inde conficitur inebrians. Anus enim, puellae, et pueri, post pastum mandunt gnauiter radicem, sputumque exspuunt in uas in hos usus sepositum; reponitur in dolia, et, fermentatione finita, dat genus cereuisiae. Quidam putant, esse radicem Iuccae Americanae. In Itinerario GVILLELMI SCHOVTENII, *p. m. 45.* radix haec *Kana* adpella-

pellatur, ſed modus inde praeparandi potum idem deſcribitur. Poſt paſtum autem ſolummodo fermentum ſaliuae ineſt, ex uegetabilibus adſumtis, clariſſimo argumento, intra uaſa ſanguifera non eſſe fermentationem. Huc referri poteſt radix *Gimſem* Sinenſium, *Niſi*, Iaponenſibus dicta, quae itidem uenerem mouet, atque inebriat.

Theſ. 29. Vini quidem ſpiritus defecatior, os, linguam, palatum, faucesque exurit, inflammat, et febrim excitat, ac calorem magnum, cum ſiti ardentiſſima, non ſecus ac Opium, et Mandragorae radix, ceteraque narcotica; num uero, ab eius uſu immodico, ſimul et ſemel facto, flamma excitetur coerulea, prout multos audiui ex uulgo fatentes ſe hoc uidiſſe, quae continuo quaſi riuo exeat per os, adhuc dubito, donec proprios oculos hoc horrendo ſpectaculo paſcere licuerit, fidemque ex uulgari dependentem ſermone explere.

Theſ. 30. Chinenſes, auariſſimi ſimul et aſtutiſſimi homines, uenditant ſpiritum quendam ardentem, ex ſquilla herbisque littoralibus et oryza paratum, quem *Arak* uocant, cui, dum deſtillatur, nefario inuento lepores marinos, ſeu holothuria, admiſcent, quae tam exurentis ibi ſunt caloris, ut ſolo attactu ueſicas in cute excitent. *n*) Hinc ergo fiunt exulcerationes pulmonum,

n) Simili fere artificio utuntur noſtrates, qui, ad augendas ſpiritus uini uires, millepedes, grana

rum cancellos non constitit nouatorum solertia; placuit et alia forma uenenum magis reddere pestilens, scilicet ex Tabaco tosto, aliisque interdum admixtis, per trituram parari solet *Farina*, seu *Puluis*, Italorum inuento, qui per aliquot iam annos tantum applausum meruit, ut nullus sit sexus, nulla tam humilis casa, quae eius usu non delectetur. Et, sicut non nego, puluerem hunc, stimuli uicem agere in excutienda per nares pituita, eaque resoluenda, ingeniique ui parumper excitanda: dum uero ad quamcunque inspirationem a quibusdam sumitur, ipsi uideant, numne oriatur exinde aliquid mali, dolores capitis, stupores, et pallores. Saltem Natura hebetatur, ut uel nullo ex stimulo moueatur. Et tales plerumque stupescunt, nec sunt alacres, nisi a somno quasi per puluerem hunc expergiscantur, praeterquam quod faciem sibi defoedent, naresque obthurent, quas HIPPOCRATES, *Epidem. lib. 6. Sect. 2.* iussit esse apertas, et Natura eum in finem construxit. Medicamentum esse, non nego, in oculorum fluxu, surditate, et dolore capitis, ex pituita. Sed Natura Sana medicinis tentari non debet. Et praeterea odorem omnem

de Tabaco, Exerc. 6. §. 14. p. 131. HERMANNO, *Cynosur. Mat. Med. Part. 1. Cap. 6. a p. 541. ad 545.* FRICKIO, *lib. cit. cap. 13. a p. 252. ad 264.* SIMONE PAVLLI, *Comment. de abusu Tabaci et Herbae Theae, annexo Quadripart. Botan. ed. cit.*

omnem plurimi amittunt, et, quod pessimum est, pallescunt, atque exarescunt; quia, tum ex tali irritatione liquidum serosum semper extruditur, sanguinis reliquum coit, per pulmones praecipue; hinc macies, et ex pituita crassa immeabili per cutim translucente, pallor.

Thes.20. Quod attinet *Hyoscyamum*, cuius semina ab HIPPOCRATE o im, et modernis aliquot Medicis in sanguinis sputo quam rectissime post uenae sectionem usurpantur. Sed radices sunt uitandae, namque amentiam inducunt certissimam. Contigit, cum adhuc puer essem, Carlstadii, quae urbs est Wermlandiae, Ao. ni fallor, 1682. quod multorum quoque adhuc recenti est memoria, ut faber quidam ferrarius, nomine Benedictus, Magni filius, a Praefecto Carceris, Laurentio, aliquando peteret radices pastinacae, ex horto Regio, e regione domus Parentis mei sito, tempore in autumnum uergente, quas iusculo carnis uellet incoquere, in stomachi esurientis solatium meridianum. Erat iste Laurentius, uir ad astutiam factus, uariasque nequitias, quibus tamen lepores uarios salesque tam artificiose inspersit, ut in odium non facile incurreret. Dicebatur uulgo *Stygge Lasse*, siue Laurentius Horrendus. Ergo, ut fabrum, amicum suum, simul adiuuaret, et falleret, misit radices aliquot hyoscyami grandiusculas, abscissis bene foliis, ne astus proderetur. Quae, cum candore ac forma pastinacis essent similes, iusculo incoquuntur. Paratis omni-

Thes. 21. Amentia autem ista et delirium oritur a particulis ueneni acribus nonnihil et pungentibus, fibrilias membranaceas uiscerum abdominis irritantibus et uellicantibus, simulque etiam aliorum uasorum elasticos seu oscillatorios augendo motus, impetuosum cerebro sanguinis et spirituum influxum conciliantibus, ex quorum inordinata in sensorium commune

N n actione,

γωσι τὰ ἐξόπισθεν ἐφέλκουσι παρειμένως ἔχοντες οὕτως ἑαυτῶν εἶτα σπώμενοι, ὅμως ἐπὶ τὰ ὕδατα παραγίνονται, καὶ ἐνταῦθα τῶν καρκίνων ἀναλέγουσι, καὶ ἐσθίουσι προθυμότατα. Γίνονται δὲ οὗτοι τοῦ πάθους φάρμακον, καὶ ἐργάζονται ὑγιεῖς αὐτοὺς αὖθις. Apoplexiae et paralysi ansam materiamque praebere hyoscyamum, indicat XENOPHON, in *Oeconom.* scribens: τὸν ὑοσκύαμον φαγόντες παραπλῆγες γίνονται. Perniciosissimum uero uirus, hyoscyamo, nigrum semen obtinenti, adscribit GALENVS, *lib. 8. simplic.* ingenue fassus: ὑοσκύαμος, ὁ μὲν τὸ μέλαν ἔχων σπέρμα, μανιώδης τε καὶ καρωτικὸς ὑπάρχων, πλήσιον δ' αὐτοῦ τὴν δύναμίν ἐστι καὶ οὗ τὸ σπέρμα μετρίως ξανθόν ἐστι· φεύγειν δὲ ἀμφοτέρους· ὡς ἀχρήστους τε καὶ δηλητηρίους. Maxima tamen uirtus in hoc semine, grauissimos extirpandi morbos, haeret, modo necessaria iudicii, probe informati, uis, in applicatione, adhibeatur, uti praeter alios, FRICCIVS, *l. c. cap. 16. a p. 290. ad 318. et* KOENIGIVS, *lib. et Sect. cit. a p. 868. ad 872.* demonstrarunt.

actione, hoc est, in ipsa neruorum principia, ubi substantia cerebri corticalis uertitur in medullosam, sequitur, quod erat dicendum. Sed penetrant etiam haec uenena in cerebrum ipsum, ibique agunt in neruos. Sic in phrenitide, cum materia acris alkalina cerebro incumbit, itemque in mania, idem obseruatur phaenomenon.

Thes. 22. Praecedere uero amentiam semper solet temulentia et titubatio, secundum illud *Pseudolog. Plautini Act. 5. Sc. 1. ebrii.*

- - magnum hoc uitium uino est;
Pedes captat primum: luctator dolosu'st.

Quando nempe liquida, inaequali et uario motu a solidis agitata, in cerebri solida inaequaliter agunt. Hinc enim mens perturbatur, et confuse omnia concipit, confuse sibi communicata. Et, sicut retina oculorum tunica, neruique optici, ex hac uariata actione uarie etiam trahuntur, nunc in rectum, nunc in obliquum, nunc sursum, nunc deorsum, fit et caligo oculorum, et, quae ab apparente uisibilium circumgyratione denominata fuit, uertigo. Si uero tam fortis fluidorum et solidorum in ipsas cerebri fibras actio fuerit, ut a naturali temperie et musica sua harmonia diuellantur, et confundantur, peruersa oritur in mente sensatio, quam amentiam et insaniam dicere consueuimus.

Thes. 23. Hoc interim in illis obtinet, quibus arteriosi canales ampli sunt, eis uero, qui eosdem accepere angustiores, facile conuulsiones contingent, non solum ex irritatis neruis, sed quoque

quoque ob ſanguinem in anguſta uaſorum latera impetuoſius ruentem. Fortaſſis non ſecus, ac duorum compotatorum, neruis aequalibus, ſed arteriis cerebri amplitudine inaequalibus, gaudentium, alter, qui maiores habet arterias, citius fit ebrius, ac delirans, alter uero citius dolore capitis laborabit; maiore liquidi mole, ad ampliores arterias et ductiliores in dolorificum extenſionis gradum diducendas, requiſita, quae, in minori diametro, doloris ſenſum excitaret, ut Cl. PITCARNIVS, *Diſſert. 6. §. 14. p. m. 113.* demonſtrauit. Hinc non malum conſilium dari ſolet illis, qui ex heſterno Bacho capite laborant, ut de nouo bibant, quod Noſtri prouerbialiter dicunt, *Tag boot, der da ſick ſooth.* Forte, ut uaſa, quae ex mole ingeſtorum potulentorum diſtenta, doloris ſenſum excitabant, in eodem diſtenſionis tono conſeruentur, quo ſic conſueta nullum ſui ſenſum excitent. Hin Schola Salernitana:

Si nocturna tibi noceat potatio uini,
Hoc tu mane bibas iterum, et erit medicina.

Theſ. 24. Atque haec enumerata, et quae ſequuntur narcotica uenena, fuere illa, quae ueteres conclamati frigoris uenena uocabant, argumento hoc, quod ſanguinem coagularent. Quorum etiam in numero, unanimi conſenſu, cicutam ponebant, donec a CARDANO, *lib. 1. de Venen. cap. 20.* et WEPFFERO, *l. c.* ſuus ſibi calor illis omnibus uindicaretur. Cogi humores, horum uſu uenenorum, negabit nullus, ſed hoc

fieri, quod ſint frigida, unusquisque contradicet, cum in aperto ſit, calorem corporis uel tum maxime regnare, cum quis inde laboret. Quin Opium, ceteraque guſtu amara, ſunt acriā et calida, et aliquantiſper ore detenta, linguam et palatum urunt, atque inflammant, ſitim excitant, et febrim calidam. Rectius ergo HELMONTIVS, *de Lithiaſ. cap. 9. n. 61.* aeris frigus appellat narcoticum, quatenus paralyſin inducit, cuius rei duo celebria uidi exempla, alterum Stockholmiae, 1708. alterum in Regiae Claſſis Ammirali, illuſtriſſimo Barone, Cornelio Ankarſtierna, Ao. 1709.

Theſ. 25. Huc referuntur etiam a nonnullis *Spiritus potusque inebriantes*, itidem robur primo augentes, dein inducentes ſomnum, quod in Bachi turba pleno die adparet. Variorum denique obſeruatis conſtat, halitus fermentantium uinorum, cereuiſiae, aliorumque ſuccorum, in cellis magno numero oberrantes, uel per exiguum uaſis fermentantis foramen naribus exceptos, in apoplexiam, id eſt, morbum cum ſomno ſubito lethalem, homines ſaepenumero dediſſe praecipites. *Vini faeci tanta uis eſt*, dicente PLINIO, *lib. 23. cap. 2. ut deſcendentes in cupas enecet.* Conf. PETRVS BORELLVS, *Cent. 2. Obſ. 4.* et RAMAZZINI, *de Morb. Artif. cap. 21.* Hinc ſolent, in ipſis cellarum, quae noua continent uina, gradibus,

dibus, incendere ignes, uel et in ipſis reponere carbones ignitos, cum inſperſis lauri uel iuniperi baccis, ut uapores ſic conſumantur, uel abeant in auras.

Theſ. 26. Quanam autem ratione, arduum eſt explicatu. Illud certe probabile uidetur, hoſce fermenteſcentium liquidorum uapores, uel ita eſſe acres, ut in inſtanti corrumpere queant ipſos pulmones, hominemque ſic ſuffocare peripneumoniacum; uel exiliſſimis ſuis particulis ipſa uaſa ſanguinea intrare, ibique humores ualide coagulando, apoplexias, uel ſopores, pro coaguli magnitudine, concitare, non ſecus ac rectificatiſſimi tales uinoſi ſpiritus liquida animalium in experimentis coagulant. Sed rumor díu iàm inualuit apud uulgus, omnes, qui ſubito moriuntur, mori apoplecticos, quod tamen in tali morte ex halitu fermentantium liquorum, uel graui uapore elychnii ſebacei, non adeo uerum eſt.

Theſ. 27. Vnde deprehendimus, quod corroſiua uenena, quatenus liquida cogunt, et obſtruentia, quatenus liquida immeabilia reddunt, omniaque generatim acria, eſſe ſoporifera, nec tantam eſſe eorundem differentiam, quanta uulgo ſtatuitur, ſaltem in hoc negotio: poſſeque narcotica non male, referri inter illa uenena, quae acrium claſſem ſupra compoſuere, ſi res ad liquidum accuratiore calculo reduceretur, niſi eſſet neceſſario claſſis conſtituenda uenenorum immediate in ſpiritus ani-

males, seu succum neruosum, eiusque uasa, agentium. Hinc et facile inducor ad credendum, ueteres poetas, rerum naturalium antiquitatumque promos, curiososque condos, cum uidissent, ex stygiis aquis, h. e. acribus metallicis liquoribus, fieri somnos, inter uenena soporifera facile easdem retulisse. Vnde Maronis uenustissima Musa, somnum, Deum, fabulatur, stygiam mutuatum fuisse aquam, cum Palinurum, nauis Aeneae gubernatorem, ita indormire fecisset, ut in mare praecipitaretur. Poeta sic *lib. 5. Aeneid.*

Ecce Deus ramum Lethaeo rore madentem,
Vique soporatum stygia, super utraque quassat
Tempora, 'cunctantique nutantia lumina soluit.

Thes. 28. Est quoque in Indiis usitata radix, *Bethel* dicta, quam Barbari ore mandunt, mireque hinc recreantur, ad labores tolerandos, languorem discutiendum, coitumque instaurandum. Inebriant quoque largius comesta. Quin et singulari artificio potus inde conficitur inebrians. Anus enim, puellae, et pueri, post pastum mandunt gnauiter radicem, sputumque exspuunt in uas in hos usus sepositum; reponitur in dolia, et, fermentatione finita, dat genus cereuisiae. Quidam putant, esse radicem Iuccae Americanae. In Itinerario GVILLELMI SCHOVTENII, *p. m. 45.* radix haec *Kaua* adpella-

pellatur, ſed modus inde praeparandi potum idem deſcribitur. Poſt paſtum autem ſolummodo fermentum ſaliuae ineſt, ex uegetabilibus adſumtis, clariſſimo argumento, intra uaſa ſanguifera non eſſe fermentationem. Huc referri poteſt radix *Gimſem* Sinenſium, *Niſi*, Iaponenſibus dicta, quae itidem uenerem mouet, atque inebriat.

Theſ. 29. Vini quidem ſpiritus defecatior, os, linguam, palatum, faucesque exurit, inflammat, et febrim excitat, ac calorem magnum, cum ſiti ardentiſſima, non ſecus ac Opium, et Mandragorae radix, ceteraque narcotica; num uero, ab eius uſu immodico, ſimul et ſemel facto, flamma excitetur coerulea, prout multos audiui ex uulgo fatentes ſe hoc uidiſſe, quae continuo quaſi riuo exeat per os, adhuc dubito, donec proprios oculos hoc horrendo ſpectaculo paſcere licuerit, fidemque ex uulgari dependentem ſermone explere.

Theſ. 30. Chinenſes, auariſſimi ſimul et aſtutiſſimi homines, uenditant ſpiritum quendam ardentem, ex ſquilla herbisque littoralibus et oryza paratum, quem *Arak* uocant, cui, dum deſtillatur, nefario inuento lepores marinos, ſeu holothuria, admiſcent, quae tam exurentis ibi ſunt caloris, ut ſolo attactu ueſicas in cute excitent. *n*) Hinc ergo fiunt exulcerationes pulmonum,

n) Simili fere artificio utuntur noſtrates, qui, ad augendas ſpiritus uini uires, millepedes, grana

monum, ſanguinis ſputa, tabes, et mors; namque partes, tanquam a ſtrigili interno, abraduntur, ut BONTIVS habet, *de Med. Ind. lib. 2. Dial. 3. et l. 4. obſ. 7.* PHILIPPVS uero BALDAEVS, *Deſcr. Malabar. et Cormand. c. 26. p. m. 98.* Arak componi ſcribit, ex ſucco arboris *Klappus*, quem ſuccum, modice potum, eſſe ſalubrem, prodit, contra, immodice. VINCENTIVS *le* BLANC, *Voyag. chap. 10. p. 1.* Arecam, eſſe cibi quoddam genus ſapidiſſimum Ormitanis, ſcribit. Praeterea GVILIELMVS PISO, *de Med. Braſ. lib. 1. cap. 12.* refert, militum et Afrorum promiſcuam turbam, olente illo potu, qui *Garapa* uulgo adpellatur, ſe implere, quem caupones ex nigro ſacharo conficiunt, cum aqua et foliis Acaiu; qui tamen modice adſumtus, non ſit noxius, Nec multo ſalu-

na piperis, et alia penetrantia, ac corroſiua plane, addunt. Damnanda plane peſſima conſuetudo, quae apud omnes fere gentes, quaſi contagio per uniuerſum propagata orbem, graſſatur, ſpiritum uini, ordinarii loco potus, adhibendi; Sed, cum uberiorem iam auctor noſter explicationem incommodorum, ſpiritus uini abuſui ſuccedentium, ſuggeſſerit, ad ea ſaltem funeſta prouoco exempla, quae afferunt GARMANNVS, *de Mirac. Mort. lib. 2. tit. 9. §. 75.* FABRICIVS HILDANVS, *Cent. 4. obſ. 39.* ZACVTVS LVSITANVS, *Prax. Admir. lib. 3. obſ. 109. A. N. C. Dec. 1. ao. 4. obſ. 17.*

ſalubrior eſt, quem ruſtici noſtrates et caupones pipere inficiunt, fauces primo, deinde uentriculum, inteſtina, uaſa ſanguifera, et pulmonem exurente, atque exſiccante. Quem utinam non biberent noſtrates milites et nautae, non tot funeribus, nec tot inſanabilibus pulmonum morbis noſtra ingemiſceret chariſſima patria. Sed, quid ſurdis fabulam narro?

Theſ. 31. Et, cum ſermo incidit de ſpiritibus uinoſis, illum morem leuiter attingam, uel illam potius legem, qua tam multi ſeſe obſtringunt, quouis mane, aut in fine cuiuſuis prandii, uel coenae, ad ſpiritus uini hauſtum, uel plures, bibendum, praecipue uero, quando piſces ederunt recentes, oſtrea, carnesue pinguiores. Quo autem in caſu, ſpiritus uini cum fructu adhiberi poſſit, uideamus ex experimentis. Notum autem eſt ex antecedentibus, acidos non tantum metallorum ſpiritus, et alkalinos putrefactiuos, ſerum ſanguinis, et albugineam oui partem coagulare, ſed etiam ſulphureos, ſeu oleum puriſſimum fermentatum, ſpiritum nempe uini defecatiſſimum illum, quod primum, ni fallor, expertus eſt illuſtris VERVLAMIVS, *Hiſt. Vit. et Mort. Artic. 2. ſſ. 9.* Etiam experimenta nos docent, eundem uini ſpiritum oleoſa et reſinoſa reſoluere, ſuae naturae homogenea; reliqua uero corpora non diſſoluere, ſed in ſtatu ſuo per longum tempus, inſtar balſami potentiſſimi, conſeruare integra.

Thes. 32. Si ergo ſpiritus uini alimentis pinguioribus ſuperpitiſſetur, credibile eſt, illum aliquid conferre ad iſta diſſoluenda; ſi uero, uti mos eſt, cuicunque ciborum generi ſuperbibatur, iuxta ueroſimile eſt, illum nihil efficere minus, quam quod uel ſibi exinde pollicentur, quin potius haec alimenta magis conſolidet et induret, debitaque per uiſcerum actionem comminutione obtinenda fruſtretur. Videmus enim, uini ſpiritu rectificato, embryones, carnes, uiſcera, piſces, ſerpentes, uolucres, et inſecta, in uitris, per longum annorum tempus, uiuaciſſima ſibi ſimilitudine, conſeruari poſſe. Sed unum eſt, quod mihi regeri poſſit, nempe eundem ſpiritum, cibis ſuperpotum, roborare uiſcera, ut melius ſic chylificationem peragant. Quod negare non auſim, pariter ac ex opio, uino, ceterisque narcoticis omnibus, robur uiſceribus conciliatur. At, quidquid in modica doſi corpus recreat, et roborat, in maiori eneruat, ac hebetat, praeſertim, ſi frequentius adhibeatur. Et, licet quoque facile largirer, ſpiritum uini per ſtimulationem exiliſſimas et mobiliſſimas alimenti partes excutere, inque ſanguineum aluum deportare: rudiores tamen et craſſiores magis nutritiae moles, non ſolum ex iſto ſpiritu ſoliдeſcunt, ſed etiam uaſorum elaſticae fibrae per iſtum uehementem ſtimulum iam nunc delaſſatae et elanguidae, impares euadunt ad reliquum chylificationis opus abſoluendum.

Thes.

Thes. 33. Hinc quoque animaduertimus, ſpirituum eiusmodi ſtrenuos potatores ſaepiſſime incidere in uitia iuſtae chylificationis et ſanguificationis, dum uaſa non ſolum inteſtinalia elanguescunt continuo ſtimulo, et ipſa natura ſolidorum tot motibus tota paullatim fatigatur, ac peruertitur, ſed et ipſum cruoris ſerum coagulatur, et, ut iniectiones clariſſime ad oculum docent, ipſe ruber ſanguis; atque ſic facillime haereat ſerum in uaſis ſanguiferis lymphaticisque, atque emiſſariis cutis, hydropemque producat et leucophlegmatiam, totiusque corporis tabem. Enumerat PLINIVS prolixiore magis catalogo ebrietatis nocumenta, dum *lib. 14. cap. 22.* ſic infit: *hinc pallor, et genae pendulae, oculorum ulcera, tremulae manus, effundentes plena uaſa, et quae ſit poena praeſens, furiales ſomni, et inquies nocturna, proemiumque ſummum ebrietatis, libido portentoſa, ac iucundum nefas: poſtero die ex ore halitus cadi, ac fere omnium rerum obliuio, morsque memoriae.* Hinc Sueui olim, memorante IVLIO CAESARE, *Bell. Gallic. lib. 4.* uinum ad ſe adportari non ſinebant, quod ea re ad laborem ferendum remolleſcere homines atque effoeminari arbitrarentur. Quae patrum abſtinentia, utinam in poſteris inueniretur.

Thes. 34. Praeter uero haec mala, ex uini crapula, tanquam ex Lernaea Hydra, propullulantia, et ſanitati corporum noxia, nullum equidem

dem uenenum tantam moralitati actionum humanarum inuſſit labem, ac illa meri nimia cupiditas. Vbi enim frequentiora ſtupra, ubi tot caedes, tot rixae, tot nugae, tot peierationes, adulationes, mendacia, crimina, et cetera longo agmine mala? Hinc CVRTIVS, poſtquam Alexandrum illum Magnum praeclara facinora patraſſe per uirtutem et temperantiam ſcripſiſſet, in contrariam uiam tendente Rege, ſic tandem *lib. 5. cap. 7.* egregium in modum fatur: *Ceterum ingentia animi bona, illam in ſubeundis periculis conſtantiam, in rebus moliendis efficiendisque uelocitatem, in deditis fidem, in captiuis clementiam, in uoluptatibus, permiſſis quoque et uſitatis, temperantiam, haud tolerabili uini cupiditate foedauit.*

Theſ. 35. Dixi, tabem et pallores hinc oriri. Accederem etiam facillime ad ſententiam uiri clariſſimi, ADRIANI TVRNEBI, qui in egregio *in Vinum Commentario*, hominum in terris uiniferis oriundorum humilem exilemque corporis ſtaturam, et pallentem eorundem uultum, ex uini potu deducit; praeſertim, ſi putemus, uina calidiora atque acriora coagulare humores corporis, eaque ratione impedire, quo minus per pulmones in debitas minutias diſcerpti, corpus nutrire, atque augere queant. *Prorſus ut iure dici poſſit, neque uiribus corporis utilius aliud, neque aliud uoluptatibus pernicioſius, ſi modus abſit,* uerba

ſunt

ſunt PLINII, *lib. 14. cap. 5.* Dum enim modus adſit, dicente eodem PLINIO, *lib. 23. cap. 1. uino aluntur uires, ſanguis, calorque hominum.* Vino modico nerui iuuantur, copioſiore laeduntur, ſic et oculi. Stomachus recreatur, appetentia ciborum inuitatur, triſtitia et cura hebetatur, urina et algor expellitur, ſomnus conciliatur. Ideoque ſeueriſſimos homines uino uidemus miteſcere et cicurari. Quare ZENO CITICVS, Philoſophus ſummus, ſed difficilis et iracundus ualde, cum inter amicos uino indulſiſſet, ſuauisque factus eſſet ac placidus, ſciſcitantibus cauſam, reſpondit, lupinis ſe ſimilem eſſe aſperrimis, priusquam irrigentur, poſtea dulcibus et boni ſaporis, ut eſt apud ATHENAEVM, *Deipnoſoph. lib. 2. c. 13.* Hinc pulchre Lyricus ad Amphoram ſuam *Carm. lib. 3. Od. 21.*

Tu bene tormentum ingenio admoues
Plerumque duro: tu Sapientium
Curas, et arcanum iocoſo
Conſilium retegis Lyaeo.
Tu ſpem reducis mentibus anxiis
Viresque, et addis cornua pauperi,
Poſt te, neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.

Theſ. 36. Et ſicut alcohol uini, uaſa corporis maiora continuo ſuo ſtimulo delaſſat, humoresque cogit, ita ultima etiam uaſorum ſolida, ſiue

ſiue canales ultimos et minimos poteſt adurere, atque indurare, ſicque omnino obthurare; pariter ac uidemus idem alcohol uini excalefa-ctum, et membro amputato admotum, haemorrhagiam omnem, incantamenti ad inſtar, ſiſtere ac refraenare, uel et neruos in ſuo principio afficiendo, doloris inſenſilitatem ſeu ſtuporem et narcoſin inducere. Nec pariter diſſimulandum eſt, uini ſpiritum, per ſe epotum, uel cum cortice Indico in tincturam redactum, in diarrhoeis, dyſenteriis, lienteriis, ſudoribus colliquatiuis, ſub fine febrium ſymptomaticis, aliisque ſecretionibus nimiis, et praeternaturalibus, uicem gerere alterius cuiusdam Opii, atque eiusmodi euacuationes ſiſtere et ſufflaminare, ſicut obſeruauit WILLIS, in dyſenteria ſeroſa Londinenſi, ut habet *Pharmac. Rat. Sect. 3. c. 3. p. m. 120.*

Theſ. 37. Et, ſi ſupponas, Mechanica a me infra prolixius dicenda, tales ſecretiones inde tolli, quod uaſa maiora corrugentur et criſpentur, minorum uero oſcula hoc modo claudantur, patet, eundem uini ſpiritum, alibilis chyli in orificia lacteorum ingreſſum, non adiuuare, ſed impedire. Accedit porro hoc incommodi, quod ſtimulata et titillata ualidius uaſa ſanguiduca, cruorem impetuoſe per corpus deferant, compreſſisque in cerebro neruis, apoplexiam inducant, uel, ſubtiliſſimis et liquidiſſimis per ſtimulum uaſorum continuo euaporatis,

tis, tales homines ſemper torpidi fiant, ſanguine reliquo coacto et craſſo, tardisſime per ſuos canales delato. Videſis BELLINVM, *de Miſſ. Sangu. Propoſ. 9. de Stim. p. m. 180.*

Theſ. 38. Et talis certe Naturae Mechanica clarisſime demonſtrat, ſpiritum uini, ſeu aquam uitae, in aquam mortis facillime ſic conuerti, inque uenenum noxioſiſſimum. Nec ullus unquam huius Nectaris profuſus fidelisque amator diu ſanus uixit, quin ſemper miſerrime atque triſtiſſime. Dicam itaque cum Damoeta Virgiliano, *Eclog. 3.*

Frigidus, o pueri, fugite hinc, latet anguis in herba.

Adponi ergo huc merito poteſt illud PLINII, *lib. 2. c. 36. Terra nobis malorum remedium genuit: nos illud uitae fecimus uenenum.* Sed difficulter iſta obtinebuntur ex illis, qui uini amore adeo feruntur, ut cum anu PHAEDRI, *lib. 3. fab. 1.* exclament: *O quam ſuauis anima!* et cum Lena Plautina, *Curcul. Act. 1. Sc. 2.*

- - *Salue anime mi,*
Liberi lepos, ut ueteris uetuſti cupida ſum!
Nam omnium unguentorum odor prae tuo nautea eſt.
Tu mihi Stacte, tu Cinnamomum, tu Roſa,

Tu

Tu Crocinum, et Casia es, tu Bdellium: nam ubi
Tu profusus, ibi ego me peruelim sepultam.

Thes. 39. Atque hinc praeterea docemur, uulgarem illam doctrinam, de spiritus uini ui resoluente, esse omnino ineptissimam, cum, ex ipsa cuiusuis autopsia, quoscunque liquores corporis coagulet. Valeant ergo spiritus aquaeque apoplecticae, quae nullam unquam apoplexiam curarunt, in uenas uel arterias impactum resoluendo, sed tantum stimulando corpus, quo ex succussu contingere interdum solet impactorum extrusio in uasa patentiora. Quod et trium Imperatorum Archiater, IOANNES CRATO, uir sane eruditus, et prudens, *Consil. 37.* suo iam tempore questus est, et WEPFFERVS, in eruditissimis suis obseruationibus, *de Apoplexia, p. m. 256.* eandem ingeminat querelam, uel hinc maxime apoplexia suam originem deducente.

Thes. 40. Solent etiam nonnulli in soporiferorum classem referre *Cocculas Indicas.* Ego uero bene puto me relegasse easdem ad acria et corrosiua uegetabilium. Neque unquam ab experimentis, in piscibus per halieutica uenena factis, quae ingrediuntur Cocculae, aliud obseruare potui, quam meras conuulsiones, et uertigines, tetanosue uniuersales. Et pisces, qui uel multum inde comederant, ut uidi, omnium quidem primo conuellebantur, postmodum

modum uero, erosis uitalibus, in soporem quidem incidebant, sed uix excutiendum, hoc est, mortem. Et uel omnia acria, quocunque nomine adpellentur, ultimam actus fabulam in humano corpore, sopore gelido, conficiunt, solidis erosis, liquidisque coeuntibus, et stagnantibus.

Thes. 41. Praeterea *Crocus*, Arabibus Zaffaran dictus, propter eandem consopiendi atque infatuandi facultatem, nec horum ex classe excludi debet: etenim, largiore dosi adsumtus, laetabundam insaniam, capitis dolorem, sanguineum urinae profluuium, soporemque saepe lethalem, adportauit. *o*) Confer AMATVM

o) Croci usus frequens ac plurimus, tam ad morborum medelam, quam ad luxus et delicias. A priscis crocus, suaueolentiae gratia, adhibebatur, teste PROPERTIO, *lib. 3. eleg. 8.* sic canente: sit mensae ratio, mox inter pocula currat, et crocino nares murreus ungat onyx. Crocum, mire uino congruere, praecipue dulci, tritum ad theatra replenda, scribit PLINIVS, *H. N. lib. 2. cap. 6. fine, ed. cit. p. 348.* Nam, adeo gratus erat antiquis croci odor, ut eodem tota theatra inficerent; unde haec actio, κρόκανσις uocabatur, quo alludens LVCRETIVS: et cum scena croco Cilici perfusa recens est. Hunc morem antiquissimum esse, exemplo mulierum Troianarum, terram uino crocato perfundentium, probat TRYPHIODORVS, 20. Αἱ δὲ θαλασσίης ἐπιμάζια

νήματα μάτρης λυσάμεναι, κλωςοῖσι περίςεφον ἄνθεσιν ἵππον, καί τις ἀπειρεσίοιο πίθȣ κρήδεμνον ἀνεῖσα, χρυσείῳ προχέȣσα κρόκῳ κεκερασμένον οἶνον, γαῖαν ἀνεκνήσσωσε χυτὴν εὐώδει πηλῷ. Ita Adrianus, teſte SPARTIANO, *in Vita Adriani*, in honorem Traiani, balſama et crocum per gradus theatri fluere iuſſit. Refert peraeque SVETONIVS, *cap. 25.* incedenti per plateas Neroni paſſim Romae uictimas caeſas, ſparſo per uias identidem croco. Spargebatur quoque crocus in lecto nuptiali, unde MARTIANVS CAPELLA: conſcia iam ueneris noua ſerta parate Napaeae, crocumque lecto ſpargite. Aſt, hunc luxum, a priſcis Romanorum moribus quam maxime alienum fuiſſe, docet PROPERTIVS: Nec ſinuoſa cauo pendebant uela theatro, pulpita ſolennes non oluere crocos. Ex his omnino ſatis patet, crocum apud antiquos, ui narcotica, uel alia uirulentia, minus ſuſpectum fuiſſe, reperiebantur tamen iam inter eosdem, quibus nimia penetrantioris odoris fragrantia infeſta erat. His annumerandus CICERO, *lib. 3. de Oratore*, ſcribens: licet hoc uidere in reliquis ſenſibus, unguentis minus diu nos delectari, ſumma et acerrima ſuauitate conditis, quam his moderatis, et magis laudari quod ceram, quam quod crocum olere uideatur. Sali uolatili oleoſo, quo crocus gaudet, tum fragrantia, tum uirtus inebrians, tribuenda, de qua GALENVS,

itemque BORELLVM, *Cent. 4. Obs. 53.* qui exempla

lib. 2. secundum loca, cap. 1. καὶ μέν τοι καὶ δι' ἐλάττονος ἐνίοτε τοῦ κρόκου. διὰ τὸ τινας τῶν προσφερομένων αὐτὸ πλήττεσθαι τὴν κεφαλὴν, ὅπερ καὶ διὰ τῆς ὀσμῆς μόνης τοῦ κρόκου πάσχομεν πολλάκις. Sunt contra plures, qui crocum, ad ebrietatem praecauendam, interne externeque adhibendum, commendant. Qui crocum prius biberint, scribit PLINIVS, *lib. 21. c. 20.* crapulam non sentiunt. Ebrietati eo resistunt, coronae quoque ex eo, mulcent ebrietatem. Crapulae arcendae, crocum pariter seruire, eumque, ad languentes corporis functiones excitandas, ad bonum corporis habitum, et elegantem colorem conciliandum, conuenire, hisce testatur DIOSCORIDES, *lib. 1. cap. 25. ed. cit. p. 20. et 21.* κρόκος ἔχει δύναμιν πεπτικὴν, μαλακτικὴν, ὑποστύφουσαν, οὐρητικὴν· παρέχει εὔχροιαν, καὶ ἀκραίπαλός ἐστι μετὰ γλυκέος πινόμενος. Ac, paucis abhinc lineis, uirtutem quoque aphrodisiacam croco auctor noster adscribit: παρίστησι δὲ καὶ πρὸς ἀφροδίσια. Crocus, aroma philosophorum, anima pulmonum, panacea uegetabilis, praestantissimum remedium cephalicum, cordiale, stomachale, hepaticum, uterinum, oculare, uocatur, sed caue, ne idem male, in statu minus congruo, applices, aut in dosi excedas. uid. BODAEVS a STAPEL, *Not. ad Theophrasti histor. Plant. lib. 6. cap. 6. p. 661. et sequ.* FRICCIVS, *lib. cit. cap. 23. a p. 394. ad 408.*

empla habent ex croco mortuorum. Sic narrat DIODORVS SICVLVS, *lib. 2.* ex Iampolo mercatore, in Arabia inueniri herbam, ſuauiſſimum ſaporem et mortem inducentem, quae uidetur crocus fuiſſe. Vnde uidemus, illos Medicos, qui crocum et caſtoreum, maxime acria et cauſtica uenena, opio addere ſolent, in compoſitionibus, pro correctorio, ut appellant, fallere, et falli ualde, cum uenenum, ueneno ſimili additum, potentius agat, ſolisque narcotica hebetentur acidis, ut ſuo loco dicetur. Parili modo peccant, qui moſchum ambramue admiſcent. Cariora enim illa, pretium potius, quam uirtutem augent, iudicante ſic bene SCHROEDERO, *Pharmacop. lib. 4. Claſſ. 2. cap. 3. n. 14.*

Theſ. 42. Ex gaudio autem immodico, et riſu plane deridendo, quae crocum comeſtum comitari ſolent, omiſſis, quae apud cl. RENATVM MOREAV, *Animadu. in Schol. Salernit. cap. 21. pag. 333. et ſeqq.* tum quae apud PETRVM PETITVM, *in Nepenthe Homerico*, legi poſſunt, aliorum ſententiis, ſuſpicio ſaltem mihi oborta fuit, numne crocus, ſit Nepenthes illud Homericum, quod Helena, immiſſum uino, in cratere, Telemacho, Vlyſſis, et Piſiſtrato, Neſtoris

KOENIGIVS, *l. et Sect. cit. p. 807. et ſequ.* HERMANNVS, *lib. et ed. cit Part. 1. cap. 7. p. 577. et ſequ.* SIMON PAVLLI, *lib. cit. Claſſ. 2. p. 57. et ſequ.*

Neſtoris filio, Lacedaemone dedit, ex Aegypto ſibi per Polydamnam, Thonis, Aegyptii Regis, uel Cauopo, Nili oſtio Praefecti, coniugem, delatum, omnes dolores ſublaturum, omniumque aerumnarum plenam obliuionem inducturum, ut Poeta, qui fons ingeniorum, a PLINIO, *lib.17. cap.5.* non male dicitur, ſuo more uenuſtiſſime delineat, *Odyſſ. lib. 4. u. 220. et 225.* Ita autem habet:

Ενθ' ἄυτ' ἀλλ' ἐνόησ' Ελένη διὸς ἐκγεγαυῖα.
Αυτίκ' ἄῤ ἐις ὄινον βάλε Φάρμακον, ἔνθεν ἔπινον,
Νηπενθές τ' ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον ἁπάν-
τῶν.
Ος τὸ καταβρόξειεν, ἐπὴν κρητῆρι μιγείη,
Ουκ ἄν ἐΦημέριός γε βάλοι κατὰ δάκρυ παρειῶν,
Ουδ' ἔι οἱ κατατεθάιη, μήτηρ τε πατήρ τε,
Ουδ' ἐι οἱ προπάροιθεν ἀδελΦεον ἢ Φίλον ὑιὸν
Χαλκῷ δηιόωεν, ὃ δ' ὀΦθαλμοῖσιν ὁρῷτο.

Quanquam alii ad Opium, alii ad Solanum, hanc uim referant. Et EVSTACHIVS, apud MACROBIVM, *Saturnal. lib. 7. cap. 1.* delinimentum illud, quod Helena uino admiſcuit, non herbam, non ex India ſuccum, ſed narrandi opportunitatem, qua hoſpitem, moeroris oblitum, flexit ad gaudium, Vlyſſis praeclara facinora filio praeſenti narrando, fuiſſe uult; qua in ſententia etiam fuiſſe PLVTARCHVM, uideo, *Sympoſ. lib. 1. Qu. 1.* Vt reliquos taceam.

Thes. 43. Cui, si placet, conferri poterit, mea opinione non quidem male, notissimum illud per uniuersum fere orbem febrifugum, *Cortex Ganna naperides*, seu *Peruuianus*, aut *Indicus*, uel *Chin-China*, dictum. Cortex hic, ex Indiis Occidentalibus in Hispaniam primo delatus est, deinde Romam, ad Cardinalem Ioannem de Lugo, ubi celebritatem iniuit. In Belgium dein Iesuitae attulere, hinc *Puluis Patrum* diu dictus, donec Michael Belga, a ueteri molendino cognominatus, Bruxellum, ex ipso Peruuio adferret. Hispanis *Pale de Calcuturas*, id est, lignum febrium, dicitur. Videsis CHIFLETIVM, *Tr. de pulu. febrifug. Peruu. cap. 1. p. 4. et 5.* SEBASTIANVM BADIVM, *Anastas. Cort. Peruu.* GAVDENTIVM BRVNACIVM, *de Cinn. Cinn.* ROLANDVM CAPELLVTIVM, *Vindic. Pulu. febrif. Peruu.* et ANTIMVM CONINGIVM, hoc est, HONORATVM FABRVM, *Pulu. Peruu. febril. uindicat.*

Thes. 44. Cortex hic, in omni quidem febre, continua aut intermittente, systolen cordis inhibet, et paroxysmum suspendit, morbi tamen febrilis causam non attingit: non secus ac Opium symptomata morborum lenire, delere autem non adsueuit. Quod quoque mecum cogitauit diligentissimus Naturae obseruator, SYDENHAM, *Obs. Med. circa Acut. morb.*

Sect.

Sect. 1. cap. 5. dum inquit, quod Cortex *inducias saepius impetrat morbo, quam eundem debellat, cum, postquam ad septimanas duas uel tres delituerit, magno cum aegroti emolumento, qui ab illo male multatus, paululum interim respirat, mox de nouo recrudescens, haud segnius, quam prius, lacessit; atque ut plurimum, quotiescunque demum repetatur illud medicamentum, non nisi longo temporis tractu expugnatur.* Atque obseruatum saepe est, corticem fuisse catharticum; sed id deduco ex rudioribus corticis particulis, sicut omnia indigestibilia uentrem soluunt. Ergo cortex, nisi immediate cum diacodio, post omnem febrilem paroxysmum, detur, saepe mortem adfert, si nempe, ut nonnullis mos est, modo ante uenturum paroxysmum exhibeatur.

Thes. 45. Virtus autem corticis opiata, exinde magis uerosimilius reddi potest, quod idem Peruanus cortex, methodo clarissimi Hombergii, Academiae Parisiensis membri, in aqua feruenti, (quem caloris gradum aqua nunquam supergreditur,) diu decoctus, decocto filtrato, quod *Saccare* PLINIVS, *lib. 20. cap. 19. et lib. 29. cap. 2.* dixit, et in formam mellaginis, aut pilularum consistentiam, inspissato, Opium non solum colore et odore perfectissime referat, sed etiam paruae pilulae inde formatae, Opii uires, in sedando quouis immodi-

eo fluxu, impetu cordis, et febre suspendenda, strenue aemulentur.

Thes. 46. Vix enim inducor, ut credam clariss. FRICCIO, *de Virtut. Venen. Med. c. 2. p. m. 37.* quod Indicus hicce cortex, eadem ratione operetur, in febrium intermittentium paroxysmis sufflaminandis, ac arsenicum, uenenum illud rigidum ac ponderosum. *p)* Hoc enim si uel ad

p) Maximum discrimen inter corticis Chinae et Arsenici principia intercedit, et hinc nullum est dubium, eadem remedia, ualde quoque, quoad modum operandi, inter se differre. Vt ingenue fatear, quid sentiam, ac, quid usu et ratione compertum habeam, corticem chinae, nec pro specifico remedio febrifugo, nec pro ueneno narcotico, sed remedio absorbente, roborante, et leniter resoluente, habeo; diuersis quippe, institutis experimentis, aduerti, praecipuam huius corticis substantiam, esse terream, illique parum salis fixi et olei foetidi intricatum haerere, uti praeter saporem subamarum, odoremque grauem, experimenta chymica docent. Comperi hinc, sedulo respiciens atque obseruans effectus, ex chinae usu resultantes, quod eadem siccioribus, succorum uisciditate laborantibus, minus congruum sit remedium. Deprehendi pariter, hunc corticem, plane non conducere in biliosarum medela febrium, siue sint intermittentes, siue continuae.

ad imitationem chirurgi Moguntini, plus quam
Oo 5 du-

Maximum uero emolumentum, ex legitimo huius corticis usu, in morbis, quorum origo a solidorum laxitate dependebat, obseruaui; legitimum uero chinae usum dico, si cruditates primarum uiarum, per accommodata digestiua, laxantia, atque emetica, expurgatae, massaque uiscida, in sanguine fluctuans, per salia fixa, remedia saponacea, decocta resoluentia, aliaque aperientia, tum emendata, tum remota fuit. Hoc quippe, in congruo genuini usu corticis chinae, salutare occurret signum, ut, roborando solida, quasuis secretiones, aluinam praesertim, promoueat, ac per easdem, residuum morbi fomitem radicitus eliminando, restituto pristino uiscerum robore, et functione, pristinam, eamque integram reddat ualetudinem. Quod igitur usus chinae iam fuerit fatalis, ac maxime perniciosus, uti docent *A. N. C. Dec. 3. Ao. 9. obs. 109.* non ipsi remedio, sed medicorum imprudentiae tribuendum. Plura de hoc cortice, huiusque uirtute anthelmintica, febrifuga, antarthritica, anticatarrhali, et aperiente, habent LANZONVS, *M. C. D. 2. Ao. 9. p. 78.* VALENTINI *tr. de China Chinae, cap. 2. §. 6.* TAVVRY, *lib. de medic. Tom. 2. p. 216.* WILLISIVS, *de febrib. c. 6. p. 104.* BARTHOLINVS, *Cent. 6. hist. 50. et Act. Haffn. Vol. 5. obs. 113.* BLEGNY, *Zodiac. Gall. Ao. 1683. mense Iulii, p. 163. et sequ. A. N. C. Dec. 2. Ao. 8. obs. 189. et Dec. 3. Ao. 2. obs. 123. item Cent.*

ducentos hoc remedio curantis, teste EMANVELE KOENIG, *Regn. Miner. Cap. de Arsen.* aegrotis dari unquam poterit, uiscidum illud incidit, quod in capillaribus arteriarum conis haerendo, frigus excitabat: sicut et a ueteribus in asthmate, ab immeabilibus et uiscidis humoribus orto, datum fuit, referente DIOSCORIDE, *Mat. Med. lib. 5. cap. 121.* et PLINIO, *lib. 34. cap. 18.* non isti absimile remedium, quod in schedis cuiusdam domesticis aliquando inueni, elotae scilicet arenulae in lacte presso datae ad curationem tertianae. Quin et corium Russicum, ex Arsenico Citrino, uel rubro colorem trahens, impositum cuti, erysipelata seu inflammationem uasorum capillarium tollere solet, experimento plebi noto; quamuis GEORGIVS ERNESTVS STAHL, Professor Hallensis, *Obs. Chym. Phys. Med. Curios. Mens. Nou.* Arsenici usum in tertianis febribus prorsus condemnet.

Thes. 47. Cortex uero tantum abest, ut pituitam diuidat, ut potius eandem augeat, postque sui usum liberaliorem homines faciat scorbuticos, ut cl. SYDENHAM, primus, quod sciam,

3. p. 55. 145. 383. et 450. KOENIGIVS, *lib. et Sect. cit. p. 785. et sequ.* HERMANNVS, *lib. et ed. cit. Part. 1. cap. 1. a p. 201. ad 210.* ubi scitu dignissima, atque utilissima, differentiam corticis chinae spurii ac genuini concernentia, inuenies.

ſciam, obſeruauit, *de Febr. Sect. 6. cap. 5.* Impetum ergo liquidi neruoſi, et cordis, arteriarumque ſyſtoles impedit, ac ad praeſens imminuit, ſed morbum ipſum non abigit. Dici equidem poteſt, corticem, quatenus corticem, hoc eſt, terream rem ac adſtringentem, non aliter operari, quam aliarum cortices arborum non oleoſos, roborando ſcilicet firmandoque ſolida, quae ſic contractilitatem et oſcillationem nacta fortiorem, permolere poſſint et conterere haerentes atque immeabiles quascunque uiſcoſitates, febremque ſic tollere tertianam. Sed aliud aliquid in China deprehendimus, Opii ſcilicet uim ac poteſtatem in ſuſpendenda ſyſtole cordis. Quod adſcribi forte poteſt ipſi oleo, quo cortex abundat, more aliorum corticum. Sed uel ex hoc maxime eluceſcit, quod, qui per Chinam febri uelint liberari, debeant ſe quietos tenere; alias fruſtra ſumitur.

Theſ. 48. Vltimo ad ipſa ſoporifera accedo, ex papauerinis deſumta. Tria autem ſunt papauera, ex quibus fiunt: *Papauer Rhoeas*, ſeu *Erraticum*, mite quidem anodynum, quo uehementius eſt, *Papauer Album*, tum denique Thebaici *Papaueris Nigri*, a Thebaide Aegyptiaca, Centiporta, ita dicti, ſuccus, *Opium* nempe, illud monſtroſae uirtutis medicamentum, ſimul ac uenenum; non quod ad infimum de induſtria locum detrudere ſit animus, ſed quod Triarios milites in ultimis interdum conflicturi exercitus ordi-

ordinibus, ſicut olim Romanis, ponere non ſit inſuetum. Equidem hoc omnium, quotquot ſunt, narcoticorum princeps eſt, et illa, quae iam recenſentur, ſymptomata, multo ualidius, potentius, et uehementius urget, quam reliqua omnia, quocunque et nomine uenerint unquam.

Theſ. 49. Verum atque excellentius Opium, Indi *Affion* dicunt, Meconium uero, ſeu deterius, *Pouſt* adpellant, egenis et pauperibus additum. Hinc Affionii, Diuites, Pouſti, Pauperes, nominantur prouerbialiter, ut BONTIVS refert, *de Med. Indor. lib. 1. de Opio.* Equidem Opium ueterum nos non habemus, ſed potius Meconium, ex contuſis capitibus, foliis et ſtolonibus papaueris, paratum, ut ſcribit DIOSCORIDES, *Mat. Med. lib. 4. cap. 65.* PLINIVS autem, *lib. 20. cap. 18.* coqui haec ipſa in meconium adſerit. Verum Opium, praeeunte Dioſcoride, fit hoc modo: cum ros euanuit, ſtellula, quae in ſummo papaueris capite eſt, cultello ſcarificatur leniter, ſed decuſſatim. Hinc extillat lacruma lactea, abſtergenda in concham, uel aliud uaſculum, idque ſaepius, paruo interiecto tempore: nam alias coit humor. Idque repetitur per duos uel tres dies. Succus ita collectus, ſucceſſiua ex albo in gryſeum coloris mutatione, ſub nomine ueri Opii adſeruatur. Quin et in noſtro Septentrione, Stockholmiae, hoc pacto collectum a IOANNE FALK, Regio quondam Biblio-

thecario, et Botanico induſtrio, et a me quoque Ao. 1698. Carlſtadii in Wermelandia.

Theſ. 50. In Thebaide uero Aegyptiaca. Centiporta, nunc Saieth, Ponto, Bithynia, Cilicia, aliisque locis calidioribus, Turcarum imperio ſubiectis, toti agri ſeruntur papauere, ex quo, Menſe Maio et Iunio, fit Opium, ſed albo quam maxime. Valentius autem illud eſt, quod ex nigro elicitur. Modum autem, Veteribus in Opii et Meconii praeparatione obſeruatum, hoc carmine deſcribit MACER, Poeta et Medicus, Dioſcoridi conſimilem:

Exuuiis teneris Opium faciunt capitellis,
Inciſa leuiter ſumma cute, lacque, quod inde
Defluit, excipiunt cochleis, ſiccumque reſeruant,
Antidotis multis aptum, uariisque medelis.
Sunt qui contundunt cum lacte ſuo capitella,
De quibus expreſſum ſiccant in ſole liquorem.

Ergo uerum Opium albicare debet, et forte hoc erat ueterum Thebaicum. Ex Turcarum autem ditionibus, et Indiis, ad nos defertur. Quin et ex Apulia, Italiae regione calidiſſima, praecipue ex Ducatu eiusdem Barcenſi, atque ex Hiſpania, uenit. Solet tamen Opium, in hac ſeculi aſtutia, uariis modis adulterari, praecipue ſuccis lacteis plantarum quarundam, lactucarum, intyborum, tithymallorum, aliarumque,

ut

ut ſuo iam tempore meminit DIOSCORIDES, *Mat. Med. lib. 4. cap. 55.*

Theſ. 51. Huius pharmaci uires inebriantes et ſopientes experiuntur ſaepiſſime Pharmacopoei in Electuariis illis componendis, quae Opium ingreditur, Theriaca, Mithridatio, Oruietano, Diaſcordio utroque, Philonio, aliisque. Et, praeter exempla recens uiſa, ac audita, PLINIVS, *Hiſt. Nat. lib. 20. cap. 18.* refert, Licinii Caecinnae, Praetorii uiri, patrem, Bilbili in Hiſpania, cum ualetudo impatibilis odium uitae feciſſet, ſumto Opio, interemtum fuiſſe. Eodemque forte remedio, Seruius Clodius, Eques Romanus, magnitudine doloris in podagra coactus, crura perunxit, et poſtea caruit ſenſu omni aeque quam dolore in ea parte corporis, teſte eodem PLINIO, *lib. 25. cap. 5.* Et auctor eſt CORNELIVS NEPOS, *in Dion. cap. 2.* Dionyſium filium, ante diem patrios inquirentem in annos, cum pater ipſius Dionyſius, tyrannus, morbo grauiter conflictaretur, et Dion regnum cum illo partiri uellet, ne agendi cum filio eſſet patri poteſtas, Medicos ipſi ſoporem dare coegiſſe. Hoc aeger ſumto, ſomno ſopitus, diem obiit ſupremum. Quod Opium uidetur fuiſſe. Sic AVICENNAM, Arabem, Medicum certe ſui temporis magnum, ſerui proprii ſuſtulerunt Opio, quod Mithridatio, quo ob inſultus utebatur epilepticos, ad notabilem quantitatem admiſcuerunt, ut in eius uita, operibus praefixa, legere eſt.

Theſ.

Thes. 52. Opium autem, tam acre est, ut masticatum os urat, linguam et guttur inflammet; odore uero graui et uiroso caput tentet, ita ut eo sopiti conciderint, qui incautius collegerant, teste PLVTARCHO, *Sympos. lib. 3. Quaest. 1.* Et, obseruatum in animantibus est, Opio demortuis, uentriculum fuisse rubore consperfum et inflammatum, quod absque acredine fieri non posset, sicut in fele et cane aliquando uidi. Id tamen singulare de Opio est annotatum, super somniferos effectus, partium corporis pruritum gratum illud producere, prout DIOSCORIDES hoc etiam obseruauit, *de Venen. lib. 2. cap. 23.* Obseruationi huic fidem addit, quod ad Lewentz, Hungariae oppidum, ut est *in Ephemerid. German. Tom. 2. Dec. 1. obs. 69.* trucidati olim Turcae, uiriles scaphas erectas rigidasque habuisse sint inuenti, ex Opii uidelicet, uel sui Maslach, quod, in praelium ituri, largiter deglutiunt, et coeco impetu ac praecipiti furore in suos hostes feruntur. Indi quoque Opio in uenerem utuntur, ut plus incalescant. Et putant Aegyptii, ut ALPINVS habet, *lib. 4. cap. 5.* post Opium adsumtum, uidere se in somno optata uiridaria bellasque puellas. Eadem fere uis Venerem stimulandi croco tribuitur. Hinc scribit PLVTARCHVS *in Isocrat.* fuisse eum in uenerem pronum, quod κρόκῳ διάβροχον ἔχει τὸ προσκεφάλαιον. Vnde quoque HOMERVS, *Iliad. lib. 6.* in amplexu Iouis

Iouis et Iunonis, terram effudiſſe crocum, canit, ex quo mos inualuit, nuptialem lectum croco ſpargere. Neque enim dixerim de Turcis, priapiſmo iam poſt mortem uexatis, cum uulgo hoc accidiſſe ob coeleſtem uindictam, quod rem cum monialibus habuiſſent. Tritum autem eſt In Italia, referente DOMINICO LEONO, *Art. Med. lib. 6. Sect. 3. cap. 4.* monacha potitum uirga tenſa mori. Non enim hoc ex Opio ſolum fit, ſed et ab Arſenico.

Theſ. 53. Vocabulum *Maslach* uidetur eſſe Hungaricum, quaſi alterans, a Maſalom, alterare. Componi autem fertur ex ſeminibus lolii, cannabis et daturae, opioque, mandragorae et filicis radice, uel pulueris forma, uel melle exceptis, ut ſit quaſi electuarium inebrians. Quod lolii ſemina attinet, hoc ſe habere adfirmat PETITVS, *Nepenth. Homeric. cap. 18. part. 1. p. m. 63.* ex Petro Laſena, qui ſic ex mancipio Afro acceperat, didiceratque. Sed difficile eſt, aliquid hic certi determinare, cum alii ſolum opium, alii compoſitum quoddam hoc faciant, Maslach, quidam duplicem faciunt, unam ex opio uel cannabe, alteram ex camphora, nuce moſchata, cariophyllis, moſcho, ambra et maci, compoſitonem.

Theſ. 54. Opium quidem uires corporis augere, et furorem quendam inſpirare, non dubito adfirmare; ſunt tamen, qui negant, Turcas adſumere Opium in proelium ituros, ſed

totam

totam eorum audaciam dependere ex praedestinatione, quam Muhametes prudenti consilio introduxit, suamque gentem hoc artificio fecit bellicosam, et in pericula quaeuis, absque praemeditatione, ruentem. Animos etiam magis cordatos facit tabaci fumigatio. Quare Tuppin Imbas, Sacerdotes Indorum, Caraibes alias dicti, militibus suis, in pugnam ituris, tabaci fumum in faciem inflant, ut LERIVS scribit, *Nauigat. Brasil. p. 220.* Nec Turcae solummodo animos sibi concitant Opii usu, sed et Aegyptii, Mauri, Asiatici, aliique, frequentique usu tam sibi fecerunt familiare, ut, uel ad drachmarum aliquot pondus, una uice adsumtum, non noceat, memorante ALPINO, *Med. Aegypt. l. 4. cap. 1.* Nec carere hoc aliter possunt, quam quidem nostrates, uino, cereuisia, uel spiritu uini. Opio namque destituti, quam pessime ualent, et syncope tentantur, auctore eodem, ALPINO, *cap. 2.*

Thes. 55. Aegyptii, referente modo dicto ALPINO, *d. l.* adhuc quoque alia habent inebriatura pharmaca. Imprimis est Electuarium, ex India prodeniens, *Bernaui* dictum, cuius compositionem Aegyptus ignorat. Hinc primo hilares fiunt, loquuntur, canunt, rident, delirantque; mox, post horae spatium, irascuntur, effrenesque euadunt: demum tristantur, timent, plorant, lamentantur, ac ultimo somno sepulti digerunt uenenum, ac restituuntur. *Bosa*, ex farina loliacea, seminibus cannabinis, et aqua, com-

ponitur in massam. At, Electuarium, *Bers*, ex pipere albo, semine Isquiami, Opio, spica Indica, euphorbio, pyrethroque, contusis in mortario marmoreo, mellisque partibus tribus mixtis, conficitur.

Thes. 56. Sed, ne hoc loco et illud praeteream, agitari inter Medicos non leuis solet quaestio, num Opium, HIPPOCRATI, Medicinae fundatori, ac Practico optimo, notum fuerit? Vtut uere illud nullibi nominat expresse in scriptis suis, quae extant, meminit tamen *Epidem. lib. 6. cap. 6.* medicamenti ὑπνικοῦ, Hegesippo, in dentium dolore, dati, quod tamen non profuit; quo concludere uolunt, ipsi notum fuisse, quamuis de hyoscyami radice, uel eiusdem seminibus, mandragorae, aut cynoglossae radice, intelligendum sit fortassis illud ὑπνικὸν. DIOSCORIDI uero, GALENO, Graecis reliquis, et Arabibus, sedulo nominatum est. Scripsere uero ex recentioribus de Opio, DOERINGIVS, ANGELVS SALA, HARTMANNVS, PELSHOFERVS, WINCKLERVS, FREYTAGIVS, TILLINGIVS, WEDELIVS, et plures.

Thes. 57. Quaenam uero, in narcoticis et opiatis, operandi sit ratio mechanica, hoc opus, hic labor est, detegere, auctoribus in tam diuersa abeuntibus. Veteres enim Medici, omnia narcotica et somnifera, praecipue uero Opium, frigida statuerunt in gradu ultimo, quod cuiuis, ipsorum monumenta peruoluenti, patebit.

Nec

Nec recentiores aliquid certi adhuc constituerunt. FRANCISCVS *van* HELMONT, accepta a Patre diuerse sentiendi per haereditatem licentia, in diuersissimam ab aliis, et sibi soli intellectam, inclinat opionem, *de Hom. eiusque morb. p. 29.* At cl. ETMVLLERVS, *de Virtut. Opii Diaphor. cap. 2. §. 27.* et cl. BORRICHIVS, *Tr. de Somn. et Somnif. §. 18.* soporiferam Opii, aliorumque eiusdem sortis, uim, ab oleositate eorundem dependere, adfirmant, spiritus animales, sale uolatili fluido, ex ipsorum sententia, constantes, inuiscante, ac ligante, similiter ac fit in alcohol uini, et spiritus urinae coagulo, a LVLLIO primum, deinde ab HELMONTIO, scriptis prodito.

Thes. 58. Quae forte opinio cl. WILLIS debetur, qui, *de Ferment. cap. 5. p. m. 28. et 29.* sicut omnibus uisceribus peculiare adsignauit fermentum, ita sanguinem, in cerebro, tanquam in capitello, seu Alembico, a spongiosa eius substantia, imbibi, credidit, ibique, fermento quodam inspirato, quod sal uolatile adpellat, adhuc magis uolatilisari. Hanc autem sententiam, clarius persequitur, *Pharmac. Rat. Sect. 7. cap. 1. de Med. Op. p. m. 287.* ubi spiritus animales, e spiritu et sale uolatili conflatos, cum opiatis, sulphure foetido scatentibus, occurrentes, manipulatim uenenari, atque extingui, adserit. Ac par fuit sententia cl. WEDELII, *Opiolog. lib. 1. cap. 11.* dum sic concludit: *Modus itaque*

agendi opii, consistit, in ἀναθυμιάσει eiusmodi, quae porulos cerebri, a uigiliis nimis apertos et dilatatos, obstruit, spirituum animalium effrenem influxum impedit, eosdem quasi coagulat, et addensat, adeoque suauissimam corpori conciliat quietem. Illustris uero VERVLAMIVS, *Hist. Vit. et Mort. Art. 12. Operat. 1. n. 14.* opium condensare spiritus per fugam, non quod frigidum sit, sed quod particulis manifeste calidis constans, cogat spiritus in centrum suum.

Thes. 59. Subtilius ratiocinatur ante laudatus cl. ANDRY, *d. Tract. cap. 8. pag. m. 208.* quod nempe sulphur narcoticum eius naturae sit, praeter alia sulphura, ut tam in oleo, spirituque, quam in sale, et aqua, sit solubile, atque sic in corpore per quemcunque humorem solutum, et sale suo liberatum, ramosis suis particulis iterum coeat, atque hac ratione uias sanguinis et spirituum obstruendo, somnos et apoplexias causetur. Quam sententiam, se accepisse fatetur, a nob. D. FAGON, Regis Galliarum, Archiatro, et Status Consiliario, sicut patescit ex thesibus D. FAGON, in Gallicum conuersis, quas eleganti suo opusculo subiunxit *p. 384.* Sed fere eadem habentur apud WEDELIVM, *Opiolog. lib. 1. Sect. 1. cap. 12.* ANTONIVS *le* GRAND, Professor olim Duacensis, *Hist. Nat. part. 7. artic. 9.* ab uliginoso Papauerinorum humore, fieri hoc, putat, quo pori plexus

cho-

choroidis oppleti, ſpiritus a corde uenientes transmittere queant. Nam, qui a frigore cum ueteribus, uel alia aliqua qualitate, ſpiritus animales ligante, obnubilante, ſuffocante, profligante, aut nigrore ſuo inumbrante, et offuſcante, deducunt, facile cum his conueniunt.

Theſ. 60. Fuere rurſus alii, qui opiata, dum adhuc haerent in uentriculo, ſola ideali, uirtuali, et neſcio, qua facultate, omnes ſpiritus neruorum ex cerebro et muſculis ad ſe pellicere et aduocare putarunt. Quibusdam uero magis arridet, opiata neruorum cerebri orificia adſtringere, ita ut, denegato ſpirituum in neruos influxu, non poſſit non ſomnus ſequi et ſenſuum interceptio. Quae ſententia ceteris uerosimilior eſt. Atque ſic uariant auctores in uno medicamenti phaenomeno explicando. Et, licet omnia uideantur ingenioſa, fatendum tamen eſt, opiatorum naturam doctiſſima etiam ingenia adhuc latuiſſe.

Theſ. 61. Equidem libenter conceſſerim, ſulphurea et oleoſa exaltata, humores cogere, ut in ſpiritu uini, et ſero ſanguinis, uidimus; num uero ſpiritus, ſeu ſuccus neruoſus, eiusmodi ſale uolatili conſtent, hoc eſt, quod ualde dubitem. In eam potius inciderim ſententiam, opium ipſum et narcotica, ſale uolatili alkalino oleoſis mixto, ſeu ſapone uolatili oleoſo, conſtare. Quidquid enim uel chymia, uel ipſe odor, et effectus, hinc concludit, eſt productum ſalis uolatilis acerrimi, cum acidis per contra-

rium ſalem efferueſcentis, inſtarque ſpiritus cornu ceruini, ut experimenta docuere ſuper hac re a uariis inſtituta medicis et chymicis. Hinc male dicitur opii ſulphur narcoticum, iſta producere effecta, quin potius ſal alkalinus, et oleum opii, in ſaponem naturalem concreta, haec producant, cum uideamus, ſpiritum cornu cerui oleoſum, easdem uires obtinere, licet minores. Hinc quoque patet, quam male corrigatur Opium per euaporationem, cum ſapo uolatilis narcoticus ſic abeat in auras, relictis ſtaminibus, et terra inutili, ut id quoque increpat WEDELIVS, *lib. 1. Opiol. Sect. 2. c. 2.*

Theſ. 62. Ego uero, ne plane ad haec ἀσύμβολος habear, me ſic expedire conabor. Primo autem non cogitandum eſt, ante enumerata narcotica, et ſoporifera, eſſe omnia eiusdem efficaciae ac uirtutis, in ſopore producendo. Nam crocus, coriandrum, papauer rhoeas, et album, herba Paris, et ſolanum officinarum, multo mitiora ſunt, quam nigri ſuccus papaueris, opium, hyoſcyami ſemina, abutillon Theophraſti, aut cannabis; ſed his etiam multo uehementius agunt, mandragora, isquiamus maturus cum toto, ſtrammoneum, lolium, ſolanum, belladonna dictum, ſeu poma amoris, ſolanum maniacum, nicotiana, et inebriamina defecatiora, quanquam nullum ex his in tam parua quantitate agat, ac quidem opium. Verum, ut ſoporiferorum agendi rationem habeamus, quid uigilia, quid ſomnus, in nobis ſit, clare imprimis percipiendum?

Theſ.

Thes. 63. Dico itaque, uigiliam, nobis esse talem cerebri statum, quo sumus idonei recipere motus obiectorum, secundum quorum ideas, sensorio communi impressas, mens deinceps iudicat, et tales excitare motus, quales uoluntas mentis imperat. Ergo somnus, erit dispositio cerebri contraria: sopor uero, somnus profundior; et apoplexia, sopor profundissimus, pro causa habentes proxima, omnem cerebri statum, qui prohibet fluxum spirituum ab orificio neruorum in neruos, et ab his ad orificia neruorum. Sed somni causa haec proxima, plurimas habet et infinitas causas, easque uel naturales, uel nonnaturales dictas, quae ex uenenis dependent, utraeque licet, quam maxime naturales.

Thes. 64. Naturales somni causae, uel externae sunt, uel internae. Externae, ut ligaturae carotidum, quae antiquis ideo soporariae dicebantur, unde impeditur sanguinis fluxus ad cerebrum, et refluxus; item uulnera capitis et contusiones, quae cerebrum comprimunt; calor externus nimius, liquidissima fluida in uapores conuertens; aut nimium frigus, fluida conglacians, aliaue. Sic, qui ex frigore, Ao. 1634. ad Spizbergam Groenlandiae, Belgae obierunt, somno obierunt omnes, ut diariis, quae reliquerant, impressis, constat, scorbuto primum, dein gangraena et sphacelo, ultimas partes corripiente, sensimque prorepente. Sic obseruatum fuit in obsidione urbis Lotharingiae Metensis, quam Imperator

ſorumque et muſculorum uentilationes, tenuis rurſus ac fluxilis euadit. Quidquid enim in nobis auget momentum ſolidorum, auget etiam neceſſario momentum motus fluidorum, atque ex eorundem mutuo ad ſe attritu calor fit, et ſanguis primo tenuior. Sed, contrahentibus ſe adhuc continuo uaſorum fibris, non tantum Sanctoriana perſpiratio, proprium illud cuiusuis Laconicum, ſed et copioſus ſudor, exoritur, et tenuia, ac maxime liquida, et ſpirituoſa, in auras euaneſcunt. Amiſſam ergo ſanguinis lympham, ſpiritusque, languores, ſtupores, et ſomnum ſequi, neceſſum eſt, ſanguine ſic incraſſato, tardius per canales et meatus ſuos deportato.

Theſ. 67. Omnes praeterea uaſorum muſculorumque motus oſcillatorii, frequentius ac diutius repetiti, ſoporem inducunt, non ſolum quod ſubtilia, et detritae iam per impetum fluidorum moleculae, quaedam ex ſolidis, per glandularum ſubcutanearum emiſſaria et poros auolent, et corpus exſuccum reddant, ſed et, quod faſces muſculares, per ipſum illum celerem in fluida impulſum, tantum de proprio motu perdant, quantum praeterfluenti liquido communicarunt, atque hac ratione fibrarum ſuarum tonum, et elaſticam oſcillandi potentiam amittant, ac omnino laxentur, et flacceſcant. Huc accedit uenae ſectio larga, cauſis externis, ſi placet, adnumeranda, et ſanguinis quodcunque profluuium, item purgan-

tia ualidiora, non ſolum, quod tollant uigiliae cauſam, ſed et, quod minuant ſanguinem. Tum pediluuia, quae ſoporant, ſi uigilia fuerit ex plethora; nam, minuta in pedibus, per aquam calidam, reſiſtentia, ſanguis illuc trahitur, et minor copia cerebrum premit. Contra, per capitiluuia, ſanguis in caput allicitur, et premit cerebrum.

Theſ. 68. Somni porro cauſa interna eſſe poterit, quidquid ſanguinem et uaſa ſic adficere ualet, ut, ex aucto canalium, et ſanguinis, per uniuerſa, motu, uaſa diſtendantur omnia, et ſanguis ſic cum impetu in piam meningem deferatur. Bagliuianum uero dogma, de durae meningis actione in cerebrum, non uidetur firmo ſtare talo, poſtquam multa experientia, et autopſia patuit, duram matrem, cranio quam firmiſſime fuiſſe concretam, locis quam plurimis. Sed, quo magis pia meninx, a ſanguine uehementer rapto, extenditur, eo ualidius per elaſticitatem reſilit, ſanguinemque cerebri uehementius mouet; unde altera ſuper alteram, cerebri arteriolae, plexu ſerpentino et reticulari, perreptantes, et ſuperequitantes, ſe ſe inuicem, et neruos quoque uicinos, circumpremant, ſicque ſpirituum in ſua uaſa influxum, praepediant, neceſſe eſt. Pariter ac uidemus in illis, quibus plurimae partes corporis, excepto cerebro, gangraenatae ſunt, et pene ſphacelatae, ſeu ſyderatae, ſoporem fieri ſatis profundum, propterea, quod ſanguis omnis, qui

emor,

emortuas iam, et omni circulationis commercio destitutas partes, pertransire nescit, pleno alueo feratur in cerebrum, eiusque arteriolas expandendo, neruosum systema comprimat. Idem saepe contingit, ex impedita perspiratione. Idem ex illo docemur experimento, quod deligatis arteriis femoralibus canis, torpidum illum reddit, quia sanguine cerebrum obruitur.

Thes. 69. In nobismetipsis similiter mox post pastum torporem animaduertimus, quia stomachus repletus comprimit aortam uicinam, ita ut sanguis copiosior caput petat, quam qui necessarius sit uiuiditati sensuum celebrandae, ipsumque sic cerebrum comprimat, unde hebetudo, secundum illud Graecorum: παχεῖα γαστὴρ, λεπτὸν ȣ̓ τίκτει νέον. Sic omnes phrenetici, et febri causone laborantes, sunt soporosi, ut HIPPOCRATES obseruauit, *Epid. lib. 3. Sect. 3.* Sic pueri, multum lac sugentes, sunt somniculosi, ut idem habet, *De Dentit. n. 3.* conf. BELLINVS, *de Febrib. Propos. 2. p. m. 270. et Prop. 4. p. 288.*

Thes. 70. Qua quidem in sententia, quod Opiatorum uirtutem attinet, Cl. PITTCARNIVM esse, concipio, *Dissert. 6. §. 8. et. 13. p. m. 109. et 113.* cum, hanc uasorum expansionem, ex Opii ui deducat, sanguinem ipsum expandente, et rarefaciente, inque halitus uertente. Ante PITTCARNIVM quoque, cl. WEPFERVS, *de Apoplex. pag. m. 252.* Opii insignem

diſtendente aliquos canales, dolor oriatur, uigiliam poſt ſe trahens, ut ſaepe fit in dolore dentium; et tumoribus, diluentia, reſoluentia, et attenuantia, cum ſalinis, et nitroſis, erunt ſomnifera.

Theſ. 73. Sed, ſi acre alicui canali impactum, acidum, alkalino frangendum, ſi alkalinum, acido; uel eadem proſunt diluentia, aut, ſi ne ſic quidem ſomnus uenit, laxantia et demulcentia omnia, farinoſa, mucoſa, gelatinoſa, gummoſa, et oleoſa, adhibenda ſunt. Dixi, conducere laxantia. Hinc opium interdum, in dolore uehementi, ab acribus, canali alicui impactis, orto, profuit. Quamdiu enim cor agit ualide in ſpiculum, dolor perennat, ſed, dum cordis impetus ſiſtitur aliquantum, flacceſcitque per ſomnum corpus totum, decidit ſpiculum loco ſuo; non aliter, ac culter manu dormientis et ſuapte ſponte flacceſcentis excidit. Hinc Poetae, ut ſomnum a papauerinis fieri demonſtrarent, noctem, papauere redimitam, finxerunt, ſomnique palatium, papaueribus et lactucis obſitum. NASO itaque, *lib. 4. Faſtor.*

Interea placidam redimita papauere frontem
Nox uenit, et ſecum omnia nigra trahit.

Et lib. 2. Metamorph.

Ante fores antri foecunda papauera florent,
Innumeraeque herbae, quarum de lacte ſoporem
Nox legit, et ſpargit per opacas humicida terras.

Theſ.

Thes. 74. Si uero uigilia dependet a nimia tenuitate humorum, incrassantia omnia conducunt, et erunt uera somnifera. Sed, si a causa turbulenta fuerit, a clamore, cantu, uel id genus alia, causa sublata, sequitur somnus, sicut et, dum curae animi, desiderium, amor, ira, uel quicunque alius affectus, somnum auertunt, reconciliari solet per ea omnia, quae animum, ad alia, et diuersa, reflectunt, ad musicam, cantum, narratiunculas, undarum delabentium susurros, gestationes, uectiones in naui, uel rheda, rei amatae impetrationem, uel uituperium, atque id genus alia, artificiose inuenienda, et pro re nata adplicanda, fientque res immateriales, medicamenta sane quam optime soporifera. Sic saepe stupefaciens, est uesicatorium quodcunque, ex scammoneo, colocynthidie, elleboro, euphorbio, allio et cantharidibus excitatum, in parte non dolente, ut in dolore dentium, in nucha, uel carpo manus. Atque sic maior dolor tollit minorem, et fit dolor, medicina doloris. Videsis HIPPOCRATEM, *lib.* 2. *Epidem. Sect.* 6. *n.* 9. Talia autem, eatenus sunt somnifera, quatenus causas uigiliarum tollunt, in morbo aliquo fundatas.

Thes. 75. Cum uero homo sanus, accepto pharmaco narcotico et soporifero, soporosus euadit, ex ueneno, tanquam causa nonnaturali, iste dormire dicitur, absque quo, neutiquam eo tempore dormiuisset; remanente interim, si ad-

adfuerit aliquando, nec per hoc ſublata cauſa morboſa. Somnus tamen, qui ex narcotico, opiato, atque inebriamine fit, coniunctus ſemper eſt cum inſomniis et geſticulationibus turbulentis, agentibus ſcilicet fortiter per acrium ſtimulum in cerebrum uaſis, unde confuſo cerebro, confuſae ſequuntur neceſſario in mente cogitationes.

Theſ. 76. Verum reperimus, rem penitius examinando, poſt narcoticorum, opiatorum, et inebriaminum omnium uſum, eandem ſymptomatum concatenationem, pro ratione acredinis uariantem, ac quidem offendimus, in ipſo ſopore maximo, ſeu apoplexia. Scilicet, ſicut apoplecticae cauſae ex hebetudine, per uertiginem et uacillationem decurrere ſolent, deinde per inſenſilitatem, ſomnolentiam, obliuionem, lapſum, ſoporem, calorem, pulſum uehementem, reſpirationem magnam, ſtertoroſam, ſpumam, ſudoremque, in pulſum et reſpirationem debilem, ac tandem ἀναισθησίαν perfectam, ac mortem praefocatiuam. Vel, ſi contigerit, aegrum reſurgere, poſt ſe adſueuerunt trahere paralyſes, ſtultitias, obliuia, tremores, et iudicii debilitatem; ita uidemus ex propinatis narcoticis, ſimillimos his ſequi effectus, et eodem ordine ſe pariter excipientes. Et, ſi ex narcoticis et ſoporiferis proprie ſic dictis, non liceat ſaepe haec phaenomena obſeruare, ex inebriaminibus certe, quid frequentius eſt, quam paralyſes, ſtultitiae, memoria deprauata, et tre-

mentes

mentes manus, in helluonibus, inexplebili siti maceratis.

. *Thes.* 77. Et, sicut somni, soporis, et apoplexiae causa proxima, posita fuit, impedimentum fluxus neruei succi in originem neruorum cerebri, ab origine eorundem in fines, et ab his ad principia, adparet etiam, eandem esse efficaciam causae ultimae soporiferorum omnium. Quia uero soporis causae sunt infinitae, quarum nonnullas iam modo enumeraui, soporifera quoque innumeris modis agere posse, exinde concluderetur. Ego uero facile crederem, narcotica, non tam diuerso adparatu uti, ad causam somni proximam constituendam, sed uno tantum, eoque satis ualido. Nimirum puto, eadem, pro saponis sui naturalis indole, ipsa quoque fermentata et uinosa, neruorum cerebri principia, ubi substantia corticalis uertitur in medullosam, et omnes ubicunque neruos nudos sentientes adurere, strangulare, et constringere, ita, ut reddantur stupidi, insensiles et indolentes, nihilque liquidi transmittant per tempus, quamdiu ille status cerebri perdurat: non secus ac uidemus, spiritum uini, ut ante memoraui, sanguifera uasa, et neruos in membris amputatis, itemque in haemorrhagia narium, si calidus applicetur, sic amburere, et perstringere, ut nihil cruoris amplius exeat, nihil quoque intret alicuibi. Dixi, haec fieri per saponem quendam plantarum narcoticarum. Vbicunque enim agit succus alicuius plantae, uel noxiae,

noxiae, uel innoxiae, agit pro ratione sui saponis. Sales namque uolatiles plantarum, oleaque uolatilia earundem, tam bene sunt inter se coctione solis permixta, ut saponem naturalem constituant artificiosissimum. Nec possum ullibi concipere, solum plantae salem, uel solum oleum, suam singularem actionem edere, quamdiu sic mixta sunt, sed coniunctim. Et, ut antea monui, plurima metalla, ex sulphure, spiritu quodam acido, et partibus metallicis, constantia, uerissimos constituunt sapones metallicos, ut sulphur, antimonium, arsenicum, et alia.

Thes. 78. Et, si uirus narcoticum tali quoque actione incoeperit adficere ac percellere ipsos cerebelli uitales neruos, eosque comburere, ac strangulare, eadem narcotica uitam tollent, intermissa scilicet sic omni cum corde communicatione fluidi neruei, unde cor et pectorales musculi incipiunt languere, hincque dependentes arteriarum pulsus, et contractiones. Hinc cauitate pectoris collabente, parum aeris ingreditur pulmones, qui eosdem quoque leuiter explicat. Proinde sanguis, qui ex dextro corde in pulmonis arteriam, languide licet, compellitur, per collabentes ramos eius aegre permeat, quin potius subsistat mediis itineribus. Hinc labor pectoris oritur, anxietas, stertor, siue agitatio illa pectoris, ex aere irruente, et uix elabente, quibus homo defatigatur; et ui cordis pectorisque adhuc magis elanguescente,

et coercito ſic paulatim ſenſimque ſanguinis circulo, moritur homo morte frigida.

Theſ. 79. Accedit huc forte illud etiam narcoticis atque inebriaminibus in ſopore producendo auxilii, quod liquida per corpus fluxura magis aut minus coagulent, atque ſic eadem coacta non poſſint non exiliſſimos cerebri meandros obthurare, diſtendere, atque comprimere, et diſpari ſic ratione, ad eundem apoplecticum ſoporem, ex eadem cauſa proxima, procurandum, concurrere. Quam narcoticorum uenenorum actionem, in cogendis humoribus, ſuo tempore agnouit CARDANVS, ſummi ingenii Medicus, *de Venen. lib.* 1. *cap.* 20. inquiens: *modus quo talia uenena interficiunt, et ſomnum etiam inferunt cum ſtupore et amentia, eſt, quod talia medicamenta, tenui caliditate, penetrent ſanguinis et ſpirituum ſubſtantiam, eamque corrumpant: ideoque hebetantur omnes ſenſus, et coagulatur ſanguis.* Sed, ut ſupra, ita et nunc ingenue fateor, narcoticorum et ſoporiferorum uim, et agendi potentiam, adeo eſſe intricatam, et difficultatibus uariis obſitam, ut Medici adhuc nihil in hoc argumento certi ſtatuere ualeant. Et, ut breui me explicem: effectus opii certiſſimus, operandi uero modus incertiſſimus eſt.

Theſ. 80. Eſt tamen aliud aliquid in opio, explicatu ſane ex praedictis difficile, nimirum tentigo iſta et pruritus, ac omnium excretionum

im-

immodicarum, nisi fuerint symptomaticae, ex opiatis adsumtis, suffLaminatio. Circa quae phaenomena ita cogito, nempe, cum constet ex supra dictis, uenena acria metallica, rigida et ponderosa illa, doloris sensum nobis concitare, dum neruos arrodunt; ita opium, et narcotica cetera, particulis magis laeuibus et politis, dum primo propinata sunt, uasorum latera titillant, sensumque laetitiae, ratione quidem, propter intimam, quam adhuc ignoramus, et stupemus, mentis et corporis coniunctionem, nobis ignota, producunt. Non aliter, ac instrumentum ferreum acutum, si naso per uim intruditur, oritur certe per totum corpus spasmodica contractio, et doloris sensus; ex leui autem plumae in naribus titillatione, itidem corpus uehementer conuellitur, sed blande iuxta demulcetur.

Thes. 81. Per istam itaque opiatorum titillationem, cum uasa omnia maiora corrugentur, et contrahantur fibrillulae, instar uermiculi, se incedendo crispantis, fieri aliter nequit, quam quod opium et uini spiritus, occlusis, per crispaturam eiusmodi uasorum maiorum uermicularem, osculis et orificiis minorum, ex maioribus deriuatorum, secretiones omnes, diarrhoeas, dysenterias, et sudores, ex minimis uasis fieri solita, impediant, atque tollant. Hinc facile corruit, HOFFMANNO, *lib. 2. de Med. Officin. cap. 169.* et PETRO BORELLO, *Cent. 4. Obs. 57.* incusata opii uis ἀναστομωτικὴ,

ſeu aperiens orificia, cum illae uaſorum ruptiones, quas memorant, aliam fortaſſis habeant cauſam, quam quidem ex opio. Quamuis non negem, multos, per inebriamina fortiora, largius adſumta, uenas ſibi in pulmone uel alibi rupiſſe: id tamen exinde fit, quod uaſa minima coactum a narcoticis ſanguinem, non tolerent, quin rumpantur, acto ualide per idem tempus corde. q)

Theſ.

q) Obſoleſcit ſane ſummum bonum, boniquè praeſtantiſſima indoles, ſi ab optima noſtri parte ad peſſimam tranſit, ſunt uerba SENECAE, *Epiſt.* 74. quae optimo iure diuerſis, quas opium adhibitum exſerit, uiribus accommodari poſſunt. In opio duplicem qualitatem, uenenatam alteram ac malignam, alteram medicam, ſalutarem ac benignam, haerere, et nunquam opium crudum, ſed legitima correctione praeparatum, in uſum uocandum eſſe, SENNERTI, *Prax. lib. 6. part. 5. cap. 1.* erat ſententia. Sed arbitror, ab eodem ipſo, quod in opio, tanquam uirulentum, damnat Sennertus, praecipuas uires, quas opium, in grauioribus morbis curandis, praeſtat, dependere; in opio quippe, duo diuerſa principia, et ab his reſultans diuerſa uirtus, reſpicienda, ſal nempe uolatile, et oleum narcoticum, alterum fortius reſoluens; alterum adſtringens, condenſans. Nullum igitur reſtat dubium, quod opium, opiataque remedia, uinoſis parata, ſubſidio ſui ſalis uolatilis, irritent ſolida, re-

Thes. 82. Quod tamen in sistendis fluxibus
Qq 3 phae-

soluant fluida, fluidisque tenuioribus sociata, e corpore denuo per sudorem, urinam, aliasque uias, secedant; ubi dehinc residua massa, tenui iam orbata sero, facilius, contractis per oleum narcoticum solidis, condensabitur. Hoc modo, a sale uolatili, quo opium abundat, nimia sanguinis resolutio, et huic succedens effluxus lethalis, quorum Borellus, *Cent. 4. obs. 57. p. 318. et 319.* facit mentionem, deriuanda sunt. Iisdem principiis, eidemque operandi modo, tribuendus mictus cruentus, quem a laudani opiati usu, obseruauit Iacobus Zwingerus, *Prax. p. 529. §. 15.* Effectus contra olei narcotici fuerunt, sanguis instar glaciei in cerebro coactus ac coagulatus, opium cordis parietibus adhaerens, uti idem, obseruationibus, e Curaeo, Lemnio, Bonetto, adductis, probaui, *Diatribe de somno, cap. 19. p. 155.* Aduerti ita, opii uirtutem adstringentem ac condensantem, acidis additis, auctam fuisse, cum contra uirtus resoluens atque attenuans, ex sociatis uolatilibus et spirituosis alcalinis, haud leue acceperit incrementum. Aduerti porro, opiata, u. g. essentiam opii, uino Canariensi, aut spiritu salis dulci paratam, parca iustaque exhibitam dosi, maxime proficuam fuisse, in peruigilio, delirio, conuulsionibus subiectorum phlegmaticorum, in quibus, praeter solidorum flacciditatem, serum tenue, excedebat, cum contra contrarium plane effe-

phaenomenon ARCHIBALDVS PITTCARNIVS,

ctum haec essentia exhibuerit in subiectis ſicciorribus, biliosis, iisdem, quae citaui, malis, decumbentibus. Nemini igitur mirum uideatur, quod opium, quo persaepe grauissimi dolores sopiti, feliciterque sublati fuerunt, colicam lethalem produxerit, teste ZACVTO LVSITANO, *Prax. Admirand. lib.2. obs.32.* Nam, modo citatus auctor, *eodem libro, obs.36.* exemplum allegat doloris umbilicalis, grauioribus stipati symptomatibus, opio assumto curati; quod tamen, uti idem habet auctor, *Medic. Princip. Histor. lib.1. hist.60. p.100. et sequ.* auri dolenti inditum, causa fuit perditae uocis, amissique sensus; imo, uti idem refert, *Med. Princ. Hist. lib.5. hist.27. p.898.* opium, externe applicatum, mortem attulit. Opii usum, in febre maligna, funestum, imo lethalem prorsus fuisse, adductis historiis, *A. N. C. Dec. 3. Ao. 5. obs.54.* confirmant, quod tamen tempestiue adhibitum, in febrium continuarum, aegrotos phlegmaticos affligentium, peruigilio, omnem fere absoluit paginam. Opium peraeque, in partu, feliciter exhibitum fuisse, docent *A. N. C. Dec.3. Ao. 9. obs.152.* quod sane, in plethoricis cholericisque, partum, et retardat, et difficilem periculosumque reddit. Qui plura de opio, et miris stupendisque plane illius operationibus, legendi cupiditate tenetur, euoluat, GARMANNVM, *de Mirac. Mort. lib. 2. tit. 8. §. 43.* SALMVTHVM, *Cent. 2. obs. 90.* BLEGNY, *Zodiac. Gal-*

NIVS, *Differt. 6. §. 13.* ex uasis secernentibus deriuat, compressis per uicinas arteriolas, a rarefactione liquidi transcurrentis dilatatas, remanente sudore in extremis corporis poris, quod nullis hi ab arteriis sic dilatatis complicentur, aut comprimantur. Ex quocunque autem acri ueneno adsumto, perpetua illud necessitate sequitur, sanguinem in uenis tenuem, aquosum et floridum reperiri, in arteriis uero densatum et immeabilem. Hinc facile deduci posse, autumo, illam opii uim rarefacientem. Cum enim uiua anatomia instituitur, apparent omnes arteriae cerebri distentae, sed sanguine coacto. At, si opium resolueret sanguinem, uti in illis uasis, ubi plus debet agere, magis etiam eundem resolueret, hoc est, in arteriis, quod tamen non fit:

Thes. 83. Quia uero in corpore humano uires augeantur, uel ex auctis rite liquidis, uel ex roboratis solidis: magis tamen a solidis. Hinc rustici, furfuracea tantum et arborum cortices

 edentes,

lic. Ao. 1682. Mens. Ian. p. 21. A. N. C. Dec. 3. Ao. 5. obs. 22. LENTILIVM, *Miscell. Med. p. 309.* BARTHOLINVM, *Cent. 3. epist. 45. 46. et 49. et Act. Haffn. Vol. 2. obs. 20. item, Vol. 4. p. 80.* SIMONEM PAVLLI, *Quadripart. Botan. Class. 3. a p. 464. ad 470.* FRICCIVM, *l. c. cap. 15. a p. 275. ad 290.* KOENIGIVM, *l. et Sect. cit. a p. 941. ad 943.* HERMANNVM, *lib. et ed. cit. Part. 1. cap. 8. a p. 624. ad 630.* FRANCISCVM *de le* BOE SYLVIVM, *Method. med. lib. 2. cap. 11. §. 20. p. 107.*

edentes, sanguine quidem uili gaudent, sed robustis interim solidis. Adeoque, quo magis a papauerinis, similibusque aliis, musculi contrahuntur et corrugantur, eo magis corroborantur, maioresque uires adsumunt, diu tamen non duraturas, cum musculi ex continuo stimulo delassentur, et flaccescant. Augetur quidem robur ex opio, narcoticis et inebriaminibus aliis, et quidam inde fiunt mites, ridentes, eloquentes, hilaresque, sicut GALENVS, *Libell. quod Mor. sequ. temp. corp.* tradit, Zenonem dixisse, se uini potu haud aliter affici, atque Lupinos, qui antea amari, inde dulcescant, et hilarius sapiant. Sed mox succedit torpor, tristitia, stupor, ueternus, ac postremo frigus, et horror ingens. Vnde quoque factum esse, persuadeor, quod opium, et crocus, inter cardiaca a Medicis sint relata, non tantum, quod in orificia neruorum agendo, faciant insensibilitatem doloris, sed, quod uasa sic et fibras corrugando, corpus totum roborent. Nullum uero potentius unquam expertus sum cardiacum, et uires restaurans, quam quidem *Laudanum liquidum Sydenhamii*, ex opio, croco, cinamomo, cariophyllis et maci, cum uino Hispanico, paratum, quod describitur *Obs. Med. circ. Acut. Sect. 4. cap. 3.* praesertim, si additur succus citri, uel malorum aurantiorum.

Thes. 84. Erectiones autem uirilium membrorum in Turcis supra memoratae, ex eodem fundamento facile deduci possunt. Atque accedit

ad

ad rem uenerearn illud ex opio commodi, quod praeter robur, liquoris genitalis effluxum retardet, ut plenius ſic libidinem explere poſſint; non ſecus ac fieri ſolet idem ex nuce myriſtica cum uitello oui, et in bene potis hominibus, tunc enim aegrius ſeſe abſoluunt, prout multorum experientia conſtat. Nec tacent Romanae hiſtoriae, opium ad ueneris negotia fuiſſe adhibitum. Suſpicor quoque, nouas nuptas, in hunc uſum, papauerini ſeminis cum lacte emulſionem bibiſſe. Sic enim NASO, *lib. 4. Faſtor.*

Nec pigeat tritum niueo cum lacte papauer
Sumere, et expreſſis mella liquata fauis.
Cum primum Cupido uenus eſt deducta marito,
Hoc bibit: et illo tempore nupta fuit.

Et puto, ſeſaminum et papauerinum oleum, ideo ueteribus in uſu fuiſſe, ad cibos condiendos, quod gratum ſaporem alimentis, et hilaritatem corpori, concitarent. Hinc illud productum eſſe, credo, prouerbium, quod ſeſamo et papauere ſparſae deberent eſſe res, quae placerent. Non enim opinor, ſeſami papaueriſque ſemina, in puluerem pertrita, marginibus patinarum, ornatus gratia, inſperſa fuiſſe, quemadmodum mulierculae hodienum zingiberis uel panis polline margines uaſorum, quibus fercula continentur, exornant, collinuntque. Praeterea, ſi recte rem penſitemus, adparet, plurima, quae languidam reuocant ue-

 nerem,

nerem, ſtimulantia eſſe et titillantia, ac nil niſi motus quosdam conuulſiuos, ſed gratos, excitare, atque producere. Quamobrem etiam DEMOCRITVS quondam, ut refert GALENVS, *Comment. 1. lib. 3. Epidem. Hipp. Sect. 1. Text. 4.* uenereum coitum, non inepte μικρὰν ἐπιληψίαν nuncupauit; quanquam non desint, qui HIPPOCRATI attribuunt, τὴν συνουσίαν, εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν, referente MACROBIO, *Saturnal. lib. 2. cap. 8.* licet in ſcriptis eius, quae nunc extant, talia non inuenias; aliis cum STOBAEO, *Sermon. 6. p. m. 78.* adſertum hoc Eryximacho attribuentibus.

CAPVT VNDECIMVM.

De Succi Neruoſi qualitate, et uirtute, nec non, Venenorum Cardiacorum indole, et noxa, diſſerit.

Theſ. 1. Qui ex praemiſſis, de ſucci melancholi, febrilium morborum, ac leprae ipſius, ueneno, intra uiſcera hominis generato, ſatis fuit perſuaſus, non uitio uertet, nec mirabitur, ſucci neruoſi, ſeu ſpirituum animalium, uariatum motum, intra eiusdem hominis ſubſtantiam, ueneni quoque ſaepius naturam induere, totque interdum incommoda et mala conciliare, ac quidem ex ipſiſſimo adſumto ueneno, poſſint generari. Motus autem, ut ex ante dictis patet,

tet, solus, in hoc negotio est, pure mechanicus, interne uel externe excitatus, qui omne mutationum genus perficere potest, tam quoad solidas, quam fluidas partes, cum corpora nulla per se noceant, nisi fuerint mota, quanquam essent figurae acutissimae et rigidissimae.

Thes. 2. Natura uero tam subtilis liquidi, adeo quoque subtilis auctoribus fuit, ut, in eius cognitionem penetrare, fuerit semper difficile. Hinc, pro uarietate sectarum, quas secuti sunt, uarias quoque huic liquido affectiones adscripserunt. BORELLVS quidem, alkalescere illos dixit, atque omnes inde in corpore motus, tam in fluidis adficiendis, quam solidis mouendis, per efferuescentiam quandam cum acido sanguinis fieri. BELLINVS aethereos putauit, et cum succo arterioso, in quauis actione peragenda, ebullientes. WILLIS salino-uolatiles credidit; MAIOW, systemate posito peculiari, nitro-aereos uoluit, atque sic instar pyrii pulueris explodi intra uasa. Equidem corpora esse, nullus unquam negabit, trinam habentia dimensionem, quamuis nec tactu, qui sensus omnes comprehendit, nec uisu, nec gustu, nec ullo alio sensu, in eorum naturam perueniamus. Cumque subtilissima sint pars sanguinis, et salia atque olea nunquam subtilia fieri possint, sine coniuncta acredine, ex eorum substantia esse, non uidetur fuisse utile, cum sic neruis non amicum liquidum, sed acre, rodens, et inimicum, constituerent. Ergo ipse facile in ea

sen-

ſeu aperiens orificia, cum illae uaſorum ruptiones, quas memorant, aliam fortaſſis habeant cauſam, quam quidem ex opio. Quamuis non negem, multos, per inebriamina fortiora, largius adſumta, uenas ſibi in pulmone uel alibi rupiſſe: id tamen exinde fit, quod uaſa minima coactum a narcoticis ſanguinem, non tolerent, quin rumpantur, acto ualide per idem tempus corde. q)

Theſ.

q) Obſoleſcit ſane ſummum bonum, bonique praeſtantiſſima indoles, ſi ab optima noſtri parte ad peſſimam tranſit, ſunt uerba SENECAE, *Epiſt.* 74. quae optimo iure diuerſis, quas opium adhibitum exſerit, uiribus accommodari poſſunt. In opio duplicem qualitatem, uenenatam alteram ac malignam, alteram medicam, ſalutarem ac benignam, haerere, et nunquam opium crudum, ſed legitima correctione praeparatum, in uſum uocandum eſſe, SENNERTI, *Prax. lib. 6. part. 5. cap. 1.* erat ſententia. Sed arbitror, ab eodem ipſo, quod in opio, tanquam uirulentum, damnat Sennertus, praecipuas uires, quas opium, in grauioribus morbis curandis, praeſtat, dependere; in opio quippe, duo diuerſa principia, et ab his reſultans diuerſa uirtus, reſpicienda, ſal nempe uolatile, et oleum narcoticum, alterum fortius reſoluens; alterum adſtringens, condenſans. Nullum igitur reſtat dubium, quod opium, opiataque remedia, uinoſis parata, ſubſidio ſui ſalis uolatilis, irritent ſolida, re-

Theſ. 82. Quod tamen in ſiſtendis fluxibus
Qq 3 phae-

ſoluant fluida, fluidisque tenuioribus ſociata, e corpore denuo per ſudorem, urinam, aliasque uias, ſecedant; ubi dehinc reſidua maſſa, tenui iam orbata ſero, facilius, contractis per oleum narcoticum ſolidis, condenſabitur. Hoc modo, a ſale uolatili, quo opium abundat, nimia ſanguinis reſolutio, et huic ſuccedens effluxus lethalis, quorum BORELLVS, *Cent. 4. obſ. 57. p. 318. et 319.* facit mentionem, deriuanda ſunt. Iisdem principiis, eidemque operandi modo, tribuendus mictus cruentus, quem a laudani opiati uſu, obſeruauit IACOBVS ZWINGERVS, *Prax. p. 529. §. 15.* Effectus contra olei narcotici fuerunt, ſanguis inſtar glaciei in cerebro coactus ac coagulatus, opium cordis parietibus adhaerens, uti idem, obſeruationibus, e CVRAEO, LEMNIO, BONETTO, adductis, probaui, *Diatribe de ſomno, cap. 19. p. 155.* Aduerti ita, opii uirtutem adſtringentem ac condenſantem, acidis additis, auctam fuiſſe, cum contra uirtus reſoluens atque attenuans, ex ſociatis uolatilibus et ſpirituoſis alcalinis, haud leue acceperit incrementum. Aduerti porro, opiata, u. g. eſſentiam opii, uino Canarienſi, aut ſpiritu ſalis dulci paratam, parca iuſtaque exhibitam doſi, maxime proficuam fuiſſe, in peruigilio, delirio, conuulſionibus ſubiectorum phlegmaticorum, in quibus, praeter ſolidorum flacciditatem, ſerum tenue, excedebat, cum contra contrarium plane effe-

NIVS, *Differt. 6. §. 13.* ex uasis secernentibus deriuat, compressis per uicinas arteriolas, a rarefactione liquidi transcurrentis dilatatas, remanente sudore in extremis corporis poris, quod nullis hi ab arteriis sic dilatatis complicentur, aut comprimantur. Ex quocunque autem acri ueneno adsumto, perpetua illud necessitate sequitur, sanguinem in uenis tenuem, aquosum et floridum reperiri, in arteriis uero densatum et immeabilem. Hinc facile deduci posse, autumo, illam opii uim rarefacientem. Cum enim uiua anatomia instituitur, apparent omnes arteriae cerebri distentae, sed sanguine coacto. At, si opium resolueret sanguinem, uti in illis uasis, ubi plus debet agere, magis etiam eundem resolueret, hoc est, in arteriis, quod tamen non fit:

Thes. 83. Quia uero in corpore humano uires augeantur, uel ex auctis rite liquidis, uel ex roboratis solidis: magis tamen a solidis. Hinc rustici, furfuracea tantum et arborum cortices

 edentes,

lic. Ao. 1682. Mens. Ian. p. 21. A. N. C. Dec. 3. Ao. 5. obs. 22. LENTILIVM, *Miscell. Med. p. 309.* BARTHOLINVM, *Cent. 3. epist. 45. 46. et 49. et Act. Hafn. Vol. 2. obs. 20. item, Vol. 4. p. 80.* SIMONEM PAVLLI, *Quadripart. Botan. Class. 3. a p. 464. ad 470.* FRICCIVM, *l. c. cap. 15. a p. 275. ad 290.* KOENIGIVM, *l. et Sect. cit. a p. 941. ad 943.* HERMANNVM, *lib. et ed. cit. Part. 1. cap. 8. a p. 624. ad 630.* FRANCISCVM *de le* BOE SYLVIVM, *Method. med. lib. 2. cap. 11. §. 20. p. 107.*

edentes, sanguine quidem uili gaudent, sed robustis interim solidis. Adeoque, quo magis a papauerinis, similibusque aliis, musculi contrahuntur et corrugantur, eo magis corroborantur, maioresque uires adsumunt, diu tamen non duraturas, cum musculi ex continuo stimulo delassentur, et flaccescant. Augetur quidem robur ex opio, narcoticis et inebriaminibus aliis, et quidam inde fiunt mites, ridentes, eloquentes, hilaresque, sicut GALENVS, *Libell. quod Mor. sequ. temp. corp.* tradit, Zenonem dixisse, se uini potu haud aliter affici, atque Lupinos, qui antea amari, inde dulcescant, et hilarius sapiant. Sed mox succedit torpor, tristitia, stupor, ueternus, ac postremo frigus, et horror ingens. Vnde quoque factum esse, persuadeor, quod opium, et crocus, inter cardiaca a Medicis sint relata, non tantum, quod in orificia neruorum agendo, faciant insensibilitatem doloris, sed, quod uasa sic et fibras corrugando, corpus totum roborent. Nullum uero potentius unquam expertus sum cardiacum, et uires restaurans, quam quidem *Laudanum liquidum Sydenhamii*, ex opio, croco, cinamomo, cariophyllis et maci, cum uino Hispanico, paratum, quod describitur *Obs. Med. circ. Acut. Sect. 4. cap. 3.* praesertim, si additur succus citri, uel malorum aurantiorum.

Thes. 84. Erectiones autem uirilium membrorum in Turcis supra memoratae, ex eodem fundamento facile deduci possunt. Atque accedit

ad

ad rem ueneream illud ex opio commodi, quod praeter robur, liquoris genitalis effluxum retardet, ut plenius sic libidinem explere possint; non secus ac fieri solet idem ex nuce myristica cum uitello oui, et in bene potis hominibus, tunc enim aegrius sese absoluunt, prout multorum experientia constat. Nec tacent Romanae historiae, opium ad ueneris negotia fuisse adhibitum. Suspicor quoque, nouas nuptas, in hunc usum, papauerini seminis cum lacte emulsionem bibisse. Sic enim NASO, *lib. 4. Fastor.*

Nec pigeat tritum niueo cum lacte papauer
Sumere, et expressis mella liquata fauis.
Cum primum Cupido uenus est deducta marito,
Hoc bibit: et illo tempore nupta fuit.

Et puto, sesaminum et papauerinum oleum, ideo ueteribus in usu fuisse, ad cibos condiendos, quod gratum saporem alimentis, et hilaritatem corpori, concitarent. Hinc illud productum esse, credo, prouerbium, quod sesamo et papauere sparsae deberent esse res, quae placerent. Non enim opinor, sesami papauerisque semina, in puluerem pertrita, marginibus patinarum, ornatus gratia, inspersa fuisse, quemadmodum mulierculae hodienum zingiberis uel panis polline margines uasorum, quibus fercula continentur, exornant, collinuntque. Praeterea, si recte rem pensitemus, adparet, plurima, quae languidam reuocant ue-

nerem, ſtimulantia eſſe et titillantia, ac nil niſi motus quosdam conuulſiuos, ſed gratos, excitare, atque producere. Quamobrem etiam DEMOCRITVS quondam, ut refert GALENVS, *Comment. 1. lib. 3. Epidem. Hipp. Sect. 1. Text. 4.* uenereum coitum, non inepte μικρὰν ἐπιληψίαν nuncupauit; quanquam non desint, qui HIPPOCRATI attribuunt, τὴν συνουσίαν, εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν, referente MACROBIO, *Saturnal. lib. 2. cap. 8.* licet in ſcriptis eius, quae nunc extant, talia non inuenias; aliis cum STOBAEO, *Sermon. 6. p. m. 78.* adſertum hoc Eryximacho attribuentibus.

CAPVT VNDECIMVM.

De Succi Neruoſi qualitate, et uirtute, nec non, Venenorum Cardiacorum indole, et noxa, diſſerit.

Theſ. 1. Qui ex praemiſſis, de ſucci melancholi, febrilium morborum, ac leprae ipſius, ueneno, intra uiſcera hominis generato, ſatis fuit perſuaſus, non uitio uertet, nec mirabitur, ſucci neruoſi, ſeu ſpirituum animalium, uariatum motum, intra eiusdem hominis ſubſtantiam, ueneni quoque ſaepius naturam induere, totque interdum incommoda et mala conciliare, ac quidem ex ipſiſſimo adſumto ueneno, poſſint generari. Motus autem, ut ex ante dictis patet,

tet, ſolus, in hoc negotio eſt, pure mechanicus, interne uel externe excitatus, qui omne mutationum genus perficere poteſt, tam quoad ſolidas, quam fluidas partes, cum corpora nulla per ſe noceant, niſi fuerint mota, quanquam eſſent figurae acutiſſimae et rigidiſſimae.

Theſ. 2. Natura uero tam ſubtilis liquidi, adeo quoque ſubtilis auctoribus fuit, ut, in eius cognitionem penetrare, fuerit ſemper difficile. Hinc, pro uarietate ſectarum, quas ſecuti ſunt, uarias quoque huic liquido affectiones adſcripſerunt. BORELLVS quidem, alkaleſcere illos dixit, atque omnes inde in corpore motus, tam in fluidis adficiendis, quam ſolidis mouendis, per efferueſcentiam quandam cum acido ſanguinis fieri. BELLINVS aethereos putauit, et cum ſucco arterioſo, in quauis actione peragenda, ebullientes. WILLIS ſalino-uolatiles credidit; MAIOW, ſyſtemate poſito peculiari, nitro-aereos uoluit, atque ſic inſtar pyrii pulueris explodi intra uaſa. Equidem corpora eſſe, nullus unquam negabit, trinam habentia dimenſionem, quamuis nec tactu, qui ſenſus omnes comprehendit, nec uiſu, nec guſtu, nec ullo alio ſenſu, in eorum naturam perueniamus. Cumque ſubtiliſſima ſint pars ſanguinis, et ſalia atque olea nunquam ſubtilia fieri poſſint, ſine coniuncta acredine, ex eorum ſubſtantia eſſe, non uidetur fuiſſe utile, cum ſic neruis non amicum liquidum, ſed acre, rodens, et inimicum, conſtituerent. Ergo ipſe facile in ea

ſen-

ſententia acquieſco, hos ſpiritus, animales dictos, eſſe ſubtiliſſimam aquam, in cortice glanduloſo cerebri, a ſanguine arterioſo ſecretam. Omnes igitur motus muſculorum, non per quandam ebullitionem ſuccorum, aut exploſionem eorundem, fiunt, ſed per defluxum huius aquae ſubtiliſſimae ex cerebro, praeter ſanguinem arterioſum, in canaliculos neruorum partium mouendarum, ex quo aequilibrium ſuperatur. Et conſtat ex hydraulicis, quam parua ſit res, quae aequilibrium mutet in rebus aequilibratis, praeſertim, ſi defluxerit per canalem ex loco ſuperiore.

Theſ. 3. Ergo, pro uaria huius neruoſi ſucci, in uariis adfectibus, determinatione, ac influxu in muſculares canalium faſces, ipſumque fluidum ſanguineum, uaria quoque inde ſequi effecta, toto die obſeruamus, partim ſalubria, partim noxia. Sicut enim multis repentinam mortem fecit uiolentior et celerior horum ſpirituum influxus, ita quoque ex longo morbo repentinam ſaepe ſalutem attulit. Vt uerum perpetuo ſit, ac ſua fide conſtans, maxima uenena, interdum maxima eſſe remedia.

Theſ. 4. Huius tamen liquidi uis et potentia, in nullo affectu clarius patet, quam in *Ira*, ubi ſaepe oculi tument, rubentque, facies inflatur, ac rubet, corpus conuellitur, ac tremiſcit, ſaepe rumpuntur uenae interne uel externe, ſaepe fit febris, diarrhoea, pallor, macies, coagulum ſanguinis, uel eiusdem reſolutio primo

putre-

putredinosa, ac saepiuscule uel uera mors apoplectica, uel alias repentina; aut, si mauis descriptionem SENECAE, *de Ira, lib. 1. cap. 1. Flagrant et micant oculi, multus ore toto rubor, exaestuante ab imis praecordiis sanguine, labia quatiuntur, dentes comprimuntur, horrent ac subriguntur capilli, spiritus coactus ac stridens, articulorum se ipsos torquentium sonus, gemitus mugitusque, et parum explanatis uocibus sermo praeruptus, et complosae saepius manus, et pulsata humus pedibus, et totum concitum corpus, magnasque minas agens; foeda uisu et horrenda facies, deprauantium se, atque intumescentium.* Sic ex ira periere morte subita, Nerua, Romanorum imperator, teste SEXTO CORNELIO VICTORE; Valentinianus, imperator, rupta per iram colli uena, auctoribus, SVETONIO et CVSPINIANO, *de Caesaribus*; tum Wenceslaus, Rex Bohemorum, in Hussitos excandefactus, memorante CROMERO, *lib. 18.* ut nostrae aetatis exempla taceam. SENECA sic rursus loquitur, *de ira, lib. 2. cap. 36. Alii nimio feruore rupere uenas, et sanguinem, supra uires elatus clamor, egessit, et luminum suffudit aciem in oculos, uehementius humor egestus, et in morbos aegri recidere.* Inter nostra exempla, unum saltem nominabo, quod contigit Stockholmiae, 1708. D. M. Archiui Regii Inspector, uir supra saxaginta annos, ira-

cundus

cundus ualde, et uel leuiſſimo negotio excandeſcens uehementer, ex cauſa quadam leui, menſe Februario, iram ſibi concitans uehementem, incidit in paralyſin totius ſiniſtri lateris ac dimidiae linguae, brachiorum, femorum, crurumque, mihique in medicum adſcito, non leue negotium faceſſebat, quia, quod diu reſtitutum, uno rurſus iracundiae momento, in peius uertit. Idem apparet in mania, ubi robur muſculorum ualidiſſimum et ſtupendum, audax et minax uultus, triſtis frons, torua facies, et citatus gradus, inquietae manus, color uerſus, crebra et uehementius acta ſuſpiria, ora ſpumantia, oculi rubri, ignei.

Theſ. 5. Et quid non peruerſi in liquido neruoſo, ſanguinis circuitu, et ipſa ſolidorum oſcillatione, ſequatur ex tam impetuoſo affectu, quando, ut pulcrum de Turno, Rege irato, ſimile Virgilianum dicam, *lib. 7. Aeneid.*

magno ueluti cum flamma ſonore
Virgea ſuggeritur coſtis undantis abeni,
Exultantque aeſtu latices, furit intus aquae uis,
Fumidus atque alte ſpumis exuberat amnis,
Nec iam ſe capit unda: uolat uapor ater ad auras.

Et quandoque totus peruertitur fluidorum aequabilis alias motus, ſolida uero uel impetuoſius ſe contrahunt, uel plane ſiſtuntur. NASO quoque

que faciem ira furentis bene depinxit *lib. 3. de Art. Amand.*

Ora tument ira, nigrescunt sanguine uenae,
Lumina Gorgoneo saeuius angue micant.

Thes. 6. Plurima pariter exempla dantur eorum, qui et *Gaudio* et *Tristitia*, contrariis sibi affectibus, uel febrim sibi concitarunt, uel repentinam mortem. Et, ut recentia taceam, producam uetustum a VELERIO MAXIMO, *lib. 9. cap. 12. Memorab. Exempl.* memoratum, qui sic loquitur: *Vix uerisimile est, in eripiendo spiritu, idem, Gaudium potuisse, quod Fulmen, et tamen potuit. Nuntiata enim clade, quae ad lacum Thrasymenum inciderat, altera mater, sospiti filio ad portam facta obuia, in complexu eius expirauit: altera cum falso mortis filii nuntio domi moesta sederet, ad primum conspectum redeuntis, exanimata est.* Quod ipsum exemplum, et plura alia, ex Graecis Annalibus commemorat GELLIVS, *Noct. Attic. lib. 13. cap. 15.* qui uideri potest.

Thes. 7. Amor et *Desiderium*, quam acria sint et corpus deterentia uenena, satis loquitur amantium macies, pallor, debilitas, hebetudo, febris, et morborum aliorum longus numerus. De Amore VIRGILIVS pulcre *lib. 4. Aeneid.*

Haerent infixi pectore uultus
Verbaque, nec placidam membris dat cura quietem,

Sic

Sic Antiochus, Seleuci Regis filius, infinito amore Stratonices, nouercae, correptus, in ultimam incidit tabem, iacens in lectulo, moribundo similis. Nec pater, nec propinqui, causam aegritudinis nouerunt, uerum omnes lamentabantur. Sed hanc tristitiae nubem, Erasistrati, Medici, Aristotelis ex filia nepotis, prouidentia, discussit. Cum enim ad introitum Stratonices, rubore perfundi Antiochum, et spiritum in crebescere, ea uero egrediente, pallere, et excitatiorem anhelitum subinde recuperare, animaduertisset, curiosiore obseruatione ad ipsam ueritatem penetrauit. Intrante enim Stratonice, et rursus abeunte, brachium adolescentis dissimulanter adprehendendo, modo uegetiore, modo languidiore arteriarum pulsu, comperit, cuius morbi aeger esset, protinusque id Seleuco exposuit. Qui charissimam sibi coniugem cedere filio non dubitauit, referente VALERIO MAXIMO, *lib.5. cap.7.* Pariter HIPPOCRATES aliquando, uocatus ad Perdiccam, Macedoniae Regem, grauiter tabe laborantem, cum Euryphonte, ex pulsu deprehendit, animi hunc affectum esse, et Perdiccam, ex intenso ergaPhrynem, patris concubinam, amore, aegrotare. Ptolomaeus autem, Antiochi filius, ob seruatum Parentem, Erasistrato centum talenta donauit.

Thes. 8. Virginum et grauidarum *Pica*, quam Graeci κίτταν uocant, ex peculiari solidorum habitu, aut acido primarum uiarum dependens, saepe

ſaepe quidem remediis chalybeatis et cortice Peruuiano, tonum flaccidorum ſolidorum corrigentibus, curatur. Nulla tamen uirginum, chloroſi et pica larboantium praeſtantior, eſt antidotus, quam matrimonium, quod optime ipſarum morbos, ex amoris affectu ortos, curat, ita ut, ex luteo pallentiſſimis uirginibus, per conjugalem copulam, in rubellas pulchrasque uxores mutari, conſpiciamus. A. M. S. Cereuiſiarii filia, Ao. 1708. Stockholmiae ex pica maltham et ſecale comedebat, difficulter uero ſanata eſt, cum, uero remedio ſanari, parentum uoluntas adhuc negaret.

Theſ. 9. Inter autem uenena, homini omnium nocentiſſima, immodicam merito uenerem, numerauerim. Hinc uidemus, omnes, qui in eius caſtris ſtrenue militant, uel breuis eſſe uitae, uel miſerrimum ſpiritum inter debilitates atque gemitus infeliciter trahere. *Quia demum ii penates, ea ciuitas, id regnum, aeterno in gradu facile ſteterit, ubi minimum uirium ueneris, pecuniaeque cupido ſibi uindicauerit. Nam, quo iſtae generis humani certiſſimae peſtes penetrauerint, ibi iniuria dominatur, infamia flagrat*, uerba ſunt VALERII, MAXIMI, *lib. 4. cap. 3.* Vnde quoque idem, *lib. 9. cap. 12.* Cornelium Gallum, et T. Haterium, inter uſum ueneris abſumtos eſſe, ſcribit. Vt enim taceam, morbum, huic militiae proprium quaſi, et caſtrenſem, Veneream Luem, corpus reddi-

 tur

tur exſuccum, macilentum, torridumque, ut in militibus, ueneris caſtra diu ſecutis, uidere eſt. Et ſane, ex elogio atque effato expertiſſimi NASONIS, *lib. 2. de Art. Amand.*

Quot lepores in Atho, quot apes paſcuntur in Hybla,
Coerula quot baccas Palladis arbor habet,
Littore quot conchae, tot ſunt in amore dolores:
Quae patimur, multo ſpicula felle madent.

Theſ. 10. Et, ſicut quaecunque intenſior animi uis, corpus eneruat, et, erodendo quaſi, debilitat, ita *Vigiliae*, cum cura et dolore aliquo, laboreque hoc faciunt. Bene itaque idem NASO canit, *lib. 1. de Art. Am.*

Attenuant iuuenum uigilatae corpora noctes,
Curaque, et immenſo, qui fit, amore, dolor.

Quod malum per litteratos, Muſarumque pectora, praecipue obtinet, inque illis ſedem fixit non poenitendam. Atque HIPPOCRATES, Attica breuitate plura ſaepe paucis complexus, *Epidem. lib. 6. Sect. 6.* ait, labores, cibos, ſomnos, potum, rem uenercam, omnia mediocria eſſe debere. Et *Aphoriſm. 71. Sect. 7.* ſomnum et uigiliam, modum excedentia, morbum facere, inculcat, Sed, quanam ratione, in uigiliis et curis animi, corpus eneruari poſſit, non facile dictu eſt: ſicut et, quomodo mens humana, res immaterialis, corpus humanum, quod materiale eſt, adficere ualeat.

Fieri

Fieri hoc, quotidiana nos docet experientia: ſed modus adhuc ignotus, Philoſophis etiam ſummis. Vti uero mentem noſtram neruoſo ſucco, tanquam medio, in hiſce actionibus peragendis, ualde credibile eſt, hinc quoque iſte ſuccus, et corpus conſumit, et conſumitur.

Theſ. 11. Amori et deſiderio contrarium eſt malum, *Inuidia*, quae itidem corpus potentiſſime conſumit. Hinc omnes inuidi pallent, ac triſtantur. Nec adeo unquam illi nocet, cui inuidetur, ac ipſi, qui inuidet. Et praeclara eſt uox Alexandri Magni, CVRTIO, *lib. 8. cap. 12.* memorata, ad Meleagrum, liberalitatem in Taxilem Indum, indignius ferentem, *inuidos homines, nihil aliud, quam ſua ipſorum eſſe tormenta.* Morbus quidem mentalis, ſed corpus adeo extenuans, et ſanguinem omniaque fluida ita exacuens, ut ſit inſtar acicularum, corpus omne continuo ſuo itu redituque deterentium. Graſſatur haec peſtis, hoc noſtro praeſertim tempore, inter artifices, ac ſaepe uirtutum in aliis pullulantium herbeſcentem uiriditatem impudenti calcaneo proterit atque extinguit. Experiuntur autem hoc iners uitium liuoris pauperes praecipue et egeni, ſi ditiorum honeſtos conatus aliquando aemulentur, ut ipſe expertus loquor.

Theſ. 12. Sed *Terroris* uis, multo celerior, in exitium feſtinat. Saepe diarrhoeam excitauit, et laxamentum uentris, *quia muſculi, quibus claudebantur retrimentorum meatus, fugientis*

 tis

tis introrſum animi uirtute deſerti, laxant uincula, quibus retrimenta usque ad digeſtionis opportunitatem continebantur, ut apud MACROBIVM, *Satur. l. 7. c. 11.* Diſarius, Medicus, philoſophatur; aliquando ingens urinae tenuioris profluuium, interdum deliquium, interdum mortem repentinam, produxit.

Theſ. 13. Memorabile uero exemplum, et mihi cognitum eſt: uxor Inſpectoris Goldtberg, Regalis Praedii Vlrichsdalenſis, Catharina Layel, quae fratris, apoplexia defuncti, morte, adeo eſt exterrita, Ao. 1702. ut poſtea fuerit melancholica in ſummo gradu, etiam de ſalute deſperans aeterna. Nunc conuellitur, nunc ipſa lingua tumet, nunc enormiter uomit, nunc abdomen totum ipſi ualde inflatur. Sanguis in morbi principio e uena iecta tanto impetu in lectum proſiliit, ut adſtantes omnes perterrefaceret. Corpore carnoſo et craſſo, quamuis nullius cibi. Ambulare non potens. Vidua licet ſit, atrum tamen colorem intueri non poteſt, niſi recidiuet paroxyſmus. Nec campanae ſonitum, nec ianuae crepitum, nec aliorum loquelas tolerat, niſi cum periculo redituri paroxyſmi. Sana tamen mente in ceteris. Menſtrua quouis menſe ipſi regulariter et in copia effluunt. Nunc uertiginoſa, rurſus narium haemorrhagiam paſſa. Somni fere neſcia. Tandem uomitu omnia ingeſta eiiciens, praeter potum ſecundarium; frigeſcens ſemper. Ingruente paroxyſmo, rubet facies,

cum

cum calore et dolore capitis, in haemorrhagiam desinente narium. Excrementa nigra, urina rubra, crassa, uariabilis. Atque his malis in mortem usque excruciatur, quae contigit Ao. 1708. Stockholmiae En miram succi neruei uim, et cerebri mobilitatem!

Thes. 14. Quot praeterea matres, tempore ingrauidationis, perterrefactae, suis infantibus conuulsiuos morbos, ipsamque epilepsiam, ingenerarunt? et, quot iuxta infantes perterriti, per totum postea uitae tempus sunt conuulsi? ut taceam naeuos uarios, ex imaginatione matris infanti inustos, ac postea indelebiles. Imaginatio autem, nihil aliud est, quam uis magna mentis. Et in nulla re alia tam clare uis neruei liquidi elucet.

Thes. 15. Sed, sicut repentinus terror, quam plurimis mortem inopinatam adportauit, ita aliquibus etiam salutem insperatam attulit; morbis interdum ita pertinacibus, et medicinis quibuscunque recalcitrantibus, ut, nisi succussione corporis uehementi, non sint curabiles. Sic uidi asthmata diuturna ex clauso aliquo pulmonis apostemate, rupta per iram uomica, non solum faciliorem dedisse respirationem, sed etiam, pure excreto, et coalito uulnere, iugulatum morbum. Refert CAMERARIVS, *Memorab. Med. Cent.* 5. paralyticum, terrore solo furentis ursi, fugientibus, qui portauerant, in pedes se coniecisse, atque una auolasse. Sic,

memorante VALERIO MAXIMO, *lib. 1. cap. 8.* Aegles Samius, athleta mutus, indignatione accensus, uocalis euasit. Et, Croesi, Regis, filius, mutus iam grandior, cum milites patrem occidere uellent, repente uitium nodumque linguae rupit; planeque atque articulate locutus est, ut HERODOTVS, *in Clio*, refert. Et GELLIO teste, *Noct. Attic. lib. 5. cap. 19.* similiter ex terrore per aquam frigidam febricitantibus inopinato ingestam, saepe febris curatur: namque fit mutatio in situ, in figura et textura totius fluidi, unde morbus perit magno cum praesentium stupore. Mulierculae quoque Nostrates Tertianam febrim per folles curare solent, quibus sub ueste aerem gelidum aegris adflant, donec morbus soluatur, quod semel uidi Stockholmiae, stupens, Ao. 1708. mense Septembri, in suburbio Boreali, uulgo Norre-Malm.

Thes. 16. Terrori compar in nocendi uirtute *tristitia* est et *dolor*, itidem uis mentis satis ualida, et longum malum illis, quos corripuit. Namque praeter pallores, lacrymas, languores, humorum coagula, et capitis dolores, multoties urinam copiose exprimit, obstructa superficie, interdum longam diarrhoeam, eamque criticam. Namque hic morbus cum melancholia pari passu ambulat. Sed, ubi per nullas uias natura morbum sic potuit exsoluere, uariis diuturnis et chronicis morbis fundamentum ponitur, uel et acutis, mortem, nisi remedia opportune interuenerint, attrahentes, sicut ui-

demus

demus in obſidionibus urbium diuturnis, ubi homines contriſtantur propter multas cauſas, et morbo peſtilenti uia paratur. Sic foeminae triſtes, praeter pallores et languores, ordinario fluxu orbantur, ſcirrhisque uteri et mammarum, ac ſubſequentibus cancris et ſterilitate plectuntur. Sic Pompeia Paullina, Senecae coniux, trucidato marito, adeo moeſta euaſit, ut laudabili in maritum memoria, et ore ac membris in eum pallorem alberet, ut oſtentui eſſet, multum uitalis ſpiritus egeſtum, narrante TACITO, Hiſtoriographo ſui temporis fideliſſimo, *Annal. lib. 15. cap. 64.* Homerus, Poetarum pater, quod in Ionia inſula, quaeſtionem a piſcatoribus propoſitam ſoluere non potuiſſet, dolore abſumtus creditur. Et Caſimirus, Marchio Brandenburgenſis, ex moerore et uigiliis, teſte MELANCHTONE, *lib. de Anima*, adeo exaruit, ut aqua omnis pericardii defecerit, ipſumque cor exſectum pyri toſti faciem repraeſentarit. Quin et ipſa ex dolore exareſcere oſſa, in Sacris ſaepius dixit Dauid, et experientia comprobauit.

Theſ. 17. Namque, ut ſupra dictum, curae animi, deſiderium, inuidia, et quicunque intenſior affectus, corpus tam emaciare ualent, ac quodlibet peſtilentiſſimum temporaneum uenenum. Hinc CICERO olim ad Libertum Tironem, *Epiſt. 28.* ita ſcribit: *Audio te animo angi, et Medicum dicere, ex eo te laborare.*

giliis pallescere, suspirare, consortia aliorum fugere, idque per tempus, donec lecto affigantur, febrisque eos inuadat. Atque sane eiusdem purique haustus aeris, aquae eiusdem potus, idem coelum, solique eadem semper et consueta exhalatio, multum contribuit ad longaeuitatem, rusticis nostris conciliandam, qui nempe raro in peregrinas eunt terras, sed sibi familiarem et natiuum occupant semper locum, in alieno inualidi. Namque, ut mutatio coeli, solique morbosi, longis morbis curandis confert, ita eadem salubria relicta, non possunt non priorem sanitatem uitamque sic abbreuiare. Prorsus, ut hinc addam NASONIS illud, Nostalgia in Ponto laborantis, *l. 2. de Pont. El. 4.*

Nescio, qua natale solum dulcedine cunctos
Ducit, et immemores non sinit esse sui.

Cum enim propter carmen, et oculorum errorem, Tomos in exilium missus esset ab Augusto Caesare, contabuit dolore, ut ipse innuit, *lib. 3. Trist. Eleg. 4.*

Vt tetigi Pontum, uexant insomnia: uixque
Ossa tegit macies, nec iuuat ora cibus.
Quique per autumnum percussis frigore primo
Est color in foliis, quae noua laesit hiems:
Is mea membra tenet, nec uiribus alleuor ullis,
Et nunquam queruli causa doloris abest.

Thes. 19. Confeſſus autem ſupra ſum ingenue, ignotum mihi eſſe, quanam ratione, mens dolens, uel amans, uel iracunda, uel inuidens, uel aliter affecta, in ſuum et ſibi adſignatum corpus agat. Et forſan haec ueritas tamdiu latebit, quam diu mens cogitans huic corpori incarceratur, multo liberius intellectura, poſtquam a corpore fuerit ſoluta. Sed tamen uis iſta mentis, in quocunque affectu uehementi et doloroſo, ſiue fiat per nerueum fluidum in corpore, ſiue alio adparatu, corpus tamen inſtar aculeorum erodit, ſanguinem minuit, et acrem reddit, ſolida ipſa abradentem, ut corpus ſic ſenſim ſenſimque, et tacito morſu, pereat. Quod expreſſit idem NASO, *de Pont. Eleg.* 1. *lib.* 1.

Eſtur ut occulta uitiata teredine nauis,
Aequoreos ſcopulos ut cauat unda ſalis;
Roditur ut ſcabra poſitum rubigine ferrum,
Conditus ut tineae carpitur ore liber;
Sic mea perpetuos curarum pectora morſus
Fine quibus nullo conficiantur, habent.

Theſ. 20. Multi inſuper dantur homines, qui tam mobili neruorum ſucco gaudent, ut, ad aſpectum, uel ſermonem, rei nauſeabundae, aut parum pudicae, et minus gratae, teneri ac delicatuli, uomant, angantur animi, aluum liquidiſſime deponant, uel in capitis dolorem, uertiginem, aut deliquium, cadant. Sicut e contrario ſunt, qui quasuis res, adſpectu horrendas, odore

odore nauſcoſas et foetidas, ſermonesque inhoneſtos, nihili faciant; ex certa organorum ſtructura mobilitateque, et ſucci neruoſi tenuitate, motu, et natura. Sic homines inueniuntur, qui non facile exterrentur, Martis hi quidem filii; contra uero, qui ad leuiſſimam uenti, uel folii ſuſurrum, contremiſcant.

Theſ. 21. Qui inſuetus naui, per undas celerius agitata, uehitur, pallidus euadit, uomituriens et uomens, ſequente capitis dolore ingenti, torminibus, uertigine, ſcotomia, inappetentia, atque interdum morte. Eſtque hoc malum, cerebri productum, eiusque liquidi, conquaſſati, et male per neruos rapti. Vnde Laodamas, Alcinoi filius, miſeratus Vliſſem, ſic ab HOMERO locutus introducitur, *Odyſſ. l. 7.*

Ου γάρ ἔγωγέ τε φημι κακώτερον ἄλλο θαλάσσης

Ανδρά τε συγχεῦαι, εἰ καὶ μάλα καρτερος εἴη.

Eiusmodi tempeſtatis, et ſoli moleſtiam, ſentinaeque uitia, ſaepe in mari Balthico et Germanico expertus ſum,

Nempe equo ligneo per uias coeruleas

uectus, ut Plautina utar phraſi, *Rudent. Act. 1. Sect. 5.* praecipue uero, Ao. 1707. Septembri et Octobri menſe, in mari Germanico, uulgo noſtrati *Norrſioen*, et Ao. 1709. et 1710. in mari Balthico, cum claſſi Regiae, in Ruſſos expeditae, pro Medico inſeruirem. Et, mirum non eſt, ualetudine minus bona eſſe, qui anguſtiis loci, et

odore

Thes. 22. Atque dantur quidam, qui nunquam mari adſueſcere poſſunt, quia decumanis fluctibus et turbine tumultuantibus, moleſtiam apud ſe quandam experiantur: quod in multorum nautis ſaepe obſeruaui. Euenit id meo quidem iudicio in illis, quorum cerebrum totam non replet caluariam: hinc quoque ex leui agitatione moleſtatur et concutitur, ſuccumque exprimit in neruos uiolenter. In tali autem caſu raro medela locum habet. Opium tamen, et crocus, ſi ulla, ſunt optima. Mihi quidem Laudanum liquidum Sydenhami ſaepe opem tulit. Et, illuſtris VERVLAMIVS, *Hiſt. Vit. et Mort. Art. 12. 13. 14. Operat. 2. ſ. 15.* meminit Angli cuiusdam, qui, ut uectigalia ſupprimeret, cum in Belgium transfretaret, croci ſaccum circa ſtomachi portauit regionem, optimeque tunc in ſumma fluctuum iactatione ualuit, nec ſenſit nauſeam, licet ante id tempus ex mari ſemper aegrotare ſolitus eſſet.

Theſ. 23. Ergo haec omnia iam enumerata ſymptomata, ac multa alia, ex ſolo ſpirituum, ſeu ſucci neruoſi, in ſolida uel fluida inordinato influxu, explicari queunt, ad talem orgaſmum excitati, uel ab obiectis externis, uel interna mentis in corpus ſuum inexplicabili actione, qua ſolida in contractilitate ſua obeunda uel crebrius incitantur, uel omnino impediuntur; Fluida uero hinc aut immenſum reſoluuntur, diſperguntur, conſumunturque, aut denſe coagulantur.

gulantur. Et quanta, uel ex ſolo terrore, ſpirituum, in ſanguineo fluido condenſando, et praecipitando, uis ſit et potentia, cl. MALPIGHII docet obſeruatio, *Tr. de Polyp.* dum uir quidam robuſtus, improuiſo concuſſus terrore, in pulſus inaequalitatem et obſcuritatem incidit, et, recurrente reſpirandi difficultate ingenti, breui tandem per ſputa, quandoque rubri ſanguinis portiones, quandoque copioſa alba quaedam fruſtula, ueluti polypos, excreuit, ac poſtremo, turgentibus ſuperioribus, coercita, propter lacerum pulmonem, ſanguinis copia, ſuffocatus interiit.

Theſ. 24. Cerebri ac cordis propinquitas, utriusque ad uitam, facit, ut poſt cerebri uenena, etiam de *Cardiacis Venenis* agam. Vulgus quidem putat, dari quaedam medicamenta, quae cor immediate roborent, atque exhilarent, qualia quidem nulla adhuc noui. Omnia enim, quae cor roborant, hoc eſt, quae faciunt illud fortius et crebrius ſe contrahere, ſunt peſſima homini uenena, et uitae noſtrae quam maxime contrariantia, ſicut faciunt omnia uenena acria, metallica, acida, alkalina, mechanica, et animalium putrefactiua. Ex hiſce enim largius adſumtis, augetur quidem motus cordis, ſed in machinae totius deſtructionem usque. Et, ſicut morbi a cauſis diuerſis oriuntur, ita quicquid morbo contrarium eſt, cardiacum uocari poteſt, non, quod cor roboret, ſed, quod toti ſit gratum corpori. Sic in febribus putridis et alkalinis,

kalinis, omnia acida, metallica et uegetabilia, ſunt cardiaca. Contra in morbis ab acido, ad alkalina confugiendum eſt. In morbis ab ira, ad manſuetudinem, in dolore et triſtitia, ad gaudium; et ſic de ceteris. Sed, quid cardiacum ſit in omni morborum genere, ex opio illud et croco petendum eſt.

Theſ. 25. Omnia itaque dicta uenena, quae cerebro nocent, et ſenſibus, pariter ſunt uenena cardiaca. Cor enim, per neruos ſuos, maximum ſui motus momentum ex cerebello recipit. Quibus neruis uel obſtructis, uel abſciſſis, aut ipſo nerueo ſucco depauperato, uehementius moto, aut tardius, cor laeditur. Vel enim nimis crebro et fortiter contrahitur, uel nimis languide. Inde ſequitur ſanguinis ſtagnatio et coagulum, uel reſolutio, acredo, uaſorum ruptio, et liquidorum coagulatio, febres acutae, mors. Hinc omnes affectus uehementiores, niſi ſuperuenerint contrario et morboſo affectui, ſunt uenena cardiaca. Quales ſunt, ira, gaudium, triſtitia, terror, amor, uigiliae, atque id genus alia; namque haec, ut ſupra monui, habent ſemper rationem ueneni corroſiui.

Theſ. 26. Venena porro corroſiua omnia, ex regno minerali, animali et uegetabili, mechanica denique, uel ſubtilia, et terendo in pollinem acerrimum effigurata, uel craſſiora, ut gladius, acinax, pugio, culter, globus ex machina emiſſus, et ſexcenta eiusmodi alia, ſunt cordi

cordi uenena. Vel enim intra uaſa fluitantia, cor exedunt, uel externa ui adacta, ipſum lethali uulnere perforant, ac deſtruunt, uel eius neruos abſcindunt. Quo pertinent omnia, quae pulmonem laedunt grauiter, interne uel externe; eius enim ad uitam maxime neceſſarius eſt uſus. Suntque talia fere eadem, quae nunc enumerata. Polypus quoque in cordis uicinia, arteriae, uel ipſi innaſcens cordi, tum uenena ſumme obſtruentia, atque uitam cum maxima pectoris anguſtia tollentia, huic pariter claſſi adnumerantur.

Theſ. 27. Puto autem omnia, quaecunque uenena, omnesque affectus, et ignes febriles, eſſe talia, cum, quocunque modo laeſerint, nulla tamen pars inde magis afficiatur, quam quidem cor. Nam, per totam pectoris regionem, incredibilis anguſtia percipitur, praeſertim in moribundis, tumque dicitur Noſtris: *Doeden ſaetter ath Hiertat*, h. eſt, mors ipſum cor petit. Atque hoc in phaenomeno, et ſcena ultima fabulae humanae, omnia et ſingula uenena, omnesque morbi mortiferi, conueniunt. Cor uero prae ceteris partibus ſolidis, tanto magis ab acribus adficitur, quanto maiorem in ſe habet potentiam et momentum ualidum contractionis, uimque ipſam uitae noſtrae, ex qua uita, reliquae omnes ſuam quaelibet mutuantur. Hinc Cor recte dicitur, primum eſſe uiuens, atque ultimum moriens. Nec aliter ego ullum mortis genus concipere poſſum.

CAPVT

CAPVT DVODECIMVM.

Catalogum et Operandi rationem Venenorum Sterilitatem facientium atque abortiuorum exhibet.

Thes. 1. Illam foecunditatem, quam Creator optimus, primis nostris parentibus inseuit, quaeque per multa postmodum secula celebrata est, minui multum ac hebescere nostra tempestate contigit, postquam homines, uel a prisca uiuendi ratione desciuissent, uel execrabili inuento, hanc ipsam foecunditatem extirpassent. Equidem multi dantur, qui, nescio, quo naturae consilio, steriles facti sunt, plures autem, qui aliorum uitio, praecipue uero suo ipsorum errore, sterilitatem contraxerunt: tantum sub petulanti exorbitantes iuuentute, ut, quando olim matrimonium fuerit initum, atque in sobole imaginem suam, et amoris pignus conspicere cupierint, praeter opinionem inueniant se infoecundos. *r*)

Ss *Thes.*

r) Hanc rerum mutationem, optime OWENVS, propria, ni fallor, experientia edoctus, hisce descripsit: est amor in nobis in lignis ut latet ignis, ignis uti lignum, nos leuis urit amor. Ligna sed in cineres uanescunt ignis in auras, nos cinis, et noster, quid, nisi fumus, amor? Nihil sane magis nocet intempestiua atque im-

Thes. 2. Quod mares attinet, quidam in hoc uitium

moderata uenere; libidinosa enim et intemperans adolescentia effoetum corpus tradit ac relinquit uegetae aetati. De foecunditate igitur, gentisque tuae propagatione, sanitate, longaeuitate, sollicitus, ARISTOXENI monito morem geras, necesse est, ita apud STOBAEVM, *serm.* 99. differentis: περὶ δὲ γενέσεως παίδων, τάδε ἔλεγε· καθόλε μὲν φυλάττεσθαι τὸ καλέμενον πρόφερές· ὅτε γὰρ φυτῶν, ὅτε τῶν ζώων ἔυκαρπα τὰ πρόφερῆ γίνεσθαι, ἀλλὰ χρόνον τινὰ προπαρασκευάζεσθαι τῆς καρποφορίας, ἐν ῳ ἐξισχύσαντα καὶ τετελεωμένα τὰ σώματα, παρέχειν τάτε σπέρματα καὶ τὲς καρπὲς δεδύνηται· πολλὰ δὲ εἶναι ἐν οἷς ἡ ὀψιμαθία ἐςὶ βελτίων, οἷον, καὶ τὸ τε ἀφροδισιάζειν πρᾶγμα· τὲτο γὰρ πρός τε τὴν τῶν γεννώντων, καὶ τῶν γεννησομένων ἐυεξίαν πολὺ συμβάλλεσθαι. Δέον ἐν ἐςι, παῖδας ἔτως ἄγεσθαι διὰ τῶν σωμάτων ἀσχόλες, ὥςε μὴ μόνον μὴ ζητεῖν, ἀλλ' εἰ δυνατὸν, μηδὲ εἶναι τὴν τοιάυτην συνεσίαν ἡγεῖσθαι ἐντὸς τῶν εἴκοσιν ἐτῶν. Οταν δὲ καὶ εἰς τὲτο ἀφίκηται, σπανίοις εἶναι χρηςέον τοῖς ἀφροδισίοις. Concubitus frequens, inquit CELSVS, *l.* 1. *c.* 1. soluit corpus. Nec actio, in uniuerso terrarum orbe, cum qua, exercitium ueneris, melius, quam cum militia, conferre queas, occurrit. Milites, quo iuniores, robustiores, obsequientiores, et cum prudentia feruidiores, eo meliores; ita peraeque se res cum amantibus habet, iuuentus quippe, integrae uires, et reliqua iam adducta momenta, omne hic ferunt punctum;

uitium incidunt, naturae consilio quodam, cum

Ss 2 ipsis,

nam, amor odit inertes, uti pronunciauit Ovidius, *lib. 2. de art. amand.* Militiae species, amor est, canit idem, *cit. loc.* discedite segnes, nec sunt haec timidis signa tuenda uiris. Nox et hyems, longaeque uiae, saeuique labores, mollibus his castris, et dolor omnis inest; saepe feres imbrem coelesti nube solutum, frigidus in uda saepe iacebis humo. Ita igitur, uti citatus concludit Naso, *lib. 1. Eleg.* militat omnis amans, et habet sua castra Cupido, Attice, crede mihi, militat omnis amans. Quis, nisi uel miles, uel amans, et frigora noctis, et denso mistas perferet imbre niues? Sed, quo promtior et firmior, ad haec sustinenda, et perficienda, est uegeta iuuentus, eo maiorem, idem peraeque praestandi, impotentiam, uiribus per intempestiuam uenerem exhausti, aegroti, annisque graues, obtinemus, infirmis prorsus similes militibus, qui a Gallis *les Invalides* uocati, ad militiae munera non amplius idonei, uel ciuitatibus oneri sunt, uel in nosodochiis nutriti, miseram ducunt uitam. Ac plures certe inuenies, quos tam Venus, quam Mars, ante tempus, infirmos, elumbesque reddit. Cur itaque saepius oleum operamque perdat medicus, ad sterilitatis curam requisitus, ex antecedentibus omnino manifestum est. Quot enim, exhausto omni succorum flore, neruorumque tono plane pessundato, cum iuuenculis, insontibus adhuc, matrimonium ineunt, ste-

ipſis, uel nullum membrum, uel inperforatum, uel

rile futurum, niſi fratrum miſericordia opem ferret praeſentiſſimam? Quot, quibus curta genitalium ſuppellex, uiribus, libidinoſarum deſiderio coniugum, ſatisfaciendi, deſtituuntur? Quot, eroſis glandulis proſtatis, corruptaque uniuerſa per luem ueneream machina, non fruſtraneum modo, ſed pernicioſum cum coniugibus coitum celebrant? Quid dicam de diſcrepante, et ſibimet inuicem inimica coniugum conſtitutione, aetate, et conſuetudine? Quid dicam de mutatione amoris, cum mutatione formae et pulchritudinis? Stulta tu es plane, queritur meretrix apud Plautum, *in Moſtel.* quae illum tibi aeternum putas fore amicum, et beneuolentem; moneo ego, te deſeret ille aetate, et ſatietate. Et paulo poſt, ita loquitur: ſi dictis nequis perduci, ut uera haec credas mea dicta, ex factis noſce rem; uides, quae ſim, et quae fui ante; nihilo ego minus, quam nunc tu, amata ſum, atque uni modo geſſi morem. Qui pol me, ubi aetate hoc caput colorem commutauit, reliquit deſeruitque me; tibi idem futurum credo. Sunt igitur innumerae cauſae, quae in utroque ſexu ſterilitatem producunt; adeoque multiplicia et infinita erunt uenena, ſterilitatem generantia. Alia uero horum, uitia uniuerſi corporis, alia, ſaltem genitalium organorum labem reſpiciunt. Nulla uero uenena, niſi immediate genitalibus organis applicata, ac deſtructa eorum, iisdem uel eroſis, uel obſtructis occalliſatisque, functione,

uel incongruum, aut paralyticum, accidit: cum-

ſine aliarum partium et uiſcerum morbo, ſterilitatem producunt. Multa quoque, in claſſem uenenorum, ſterilitatem producentium, immerito referuntur. Talia ſunt, lactuca, ruta, portulaca, nymphaea, infuſum Coffeae, et plura alia. Ex his quoque patet ratio tot controuerſiarum, quas antiquiſſimi iam medici, de uiribus citatorum remediorum motas, fouerunt. Paucis: nulla dantur uenena, ſterilitatem inducentia, abſolute talia, ſed, quae in his illisue ſubiectis cauſam ſterilitatis conſtituerunt, eadem in aliis foecundum promouerunt coitum, uti idem uberius explicaui ac demonſtraui, *Toxicologiae lib.* 3. conf. *A. N. C. Dec.* 2. *Ao.* 1. *obſ.* 111. *et Dec.* 2. *Ao.* 6. Casp. a Reies, *qu.* 82. Simon, *diſſert. de Impot. Coniug. cap.* 7. *theſ.* 2. *no.* 21. *et ſequ.* Zacutus Lusitanus, *Prax. Admir. lib.* 2. *obſ.* 140. *et* 141. Langius, *lib.* 1. *epiſt.* 49. *p.* 241. Fabricius Hildanus, *Cent.* 1. *obſ.* 65. *et* 66. Quod peraeque tenendum de abortiuis, nam remedia, quae promouendi abortus ergo, ore aſſumuntur, idem, non ſine ſumma uniuerſi corporis iniuria, praeſtare poſſunt. Ita emetica et purgantia, magis canalem alimentorum afficiunt laeduntque, quam uterum; ac detrimentum, quod hinc in uterum foetumque redundat, per conſenſum, iure uicinitatis, propagatur. Quot praeterea meretrices, multis deuoratis emeticis ac purgantibus, bene ualent, ſanosque iuſto tempore edunt infantes?

que uel nullo ſemine, uel infoecundo, nullis-
que

Nihil hinc dementius eſſe iudico, quam in grauidis, quae ſibi febres intermittentes, peruerſa uictus uiuendique ratione, et hinc cumulatis in uentriculo cruditatibus, accerſiuerunt, leniorum uſum emeticorum repudiare, cum tamen eaedem maius incommodum ex perpetua, qua uexantur, nauſea, inanique uomendi conatu, perpetiantur, atque ab iis maius, quam a lenioris propinatione emetici, periculum abortus immineat. Ita etiam ſeſe res habet cum uenae ſectione, quae in ſubiectis plethoricis, bis terue, in pedibus etiam, inſtituta, ac repetita, certiſſimam abortus praecauendi antidotum conſtituit. Nec aliter ſentiendum de ſabina, aliisque uolatilibus, quae grauidis phlegmaticae conſtitutionis foeminis, haud leue praebent auxilium, laxiores irritando fibras, ſuccosque uiſcidos reſoluendo, ſerumque quantitate peccans, per auctas eliminando ſecretiones. Ridiculam demum eorum iudico ſententiam, qui martem, martialiaque remedia, pro fortiſſimis abortiuis habentes, putant: eadem, ad uterum deducta, foetum, licet grandiorem, in plurima et minutiſſima diſcindere fruſtula, fruſtulatimque embryonem expellere; quod tamen tum a martis principiis, tum a detecta canalis alimentorum, uiarumque, per quas chylus, medicamentaque, ad ſanguinem, et per ſanguinem, ad uiſcera ablegantur, ipſisque circuli ſanguinis, abunde innumeris experimentis de-

que animalculis animato, donentur; uel quando apud ſe nullos unquam amoris ignes, nullum cupidinis ſenſum experiuntur, ut multis contingere audiui. Sic noui quendam ſtudioſum Vpſaliae, N. H. Ao. 1704. qui amoris quidem oeſtro ſaepius tentabatur, et calebat, cum toto adparatu cohabitatibnis futurae, ſemen tamen nunquam habuit, nec emittere potuit, ut ipſe ſaepius faſſus eſt. Pariter Ao. 1708. conſilium a me petiit uir honeſtus, et Prouincialis Secretarius, Stockholmiae, quomodo mederetur orbitati ſeminis, cum in primo matrimonio foecundus fuerit, in ſecundis uero nuptiis omnem quidem alium adparatum haberet, ſemen tamen non emitteret. Ego quidem ipſum monui, parciſſime uxorem amplecti, et lacticiniis ac leguminatis uti.

Theſ. 3. Praecipuum uero, partibus, generationi inſeruituris, malum, adportat, *Venus praemature culta*, et nefandum ſcelus Onaniticum, unde totum generationis penu exhauritur ante diem, exareſcit, ac hebeſcunt partes ſolidae, crebrius erectae. Hinc uidemus omnes, qui ueneris caſtra per ipſam iuuentutem ſequuntur, aetate uirili ſubeunte, ſterileſcere. Atque haec cauſa fuit primaria foecunditatis noſtris olim maioribus, cum ante trigeſimum annum uenerem non coluerint. Nunc uero pueri cum puellis

monſtrati, legibus, plane abhorret. conf. *Toxicol. noſtr. lib. 3. cap. 39. et ſequ. p. 43. et ſequ.*

lis cohabitant. Videmus tamen, arbores praematurius arte uel ſuapte ſponte fructiferas, in ipſo uigore aetatis exareſcere. Sed, ſicut frequentius culta uenus uires exhaurit, et flacciditatem membris inducit, ita quoque nimia abſtinentia, in uiris flacceſcere facit mentulam, iſtique prorſus operi inidoneam, cum omnes corporis partes ex modico ſemper exercitio roborentur et uires adſumant. Hinc CORNELIVS GALLVS, flacciditatem nimiam in ſenili corpore queſtus, *Eleg. 5.* ſic concludit:

Occidit aſſiduo quod caret officio.

Theſ. 4. Quo accedit *Luxuria* noſtrorum temporum, Indicis ignibus, aromata puto, quoscunque cibos condiens, et corpus in uenerem incendens. Vnde ſaepius natura in amplexus cogitur, quam quidem ipſa inclinet. Atque ita foecundum ſemen deperditur atque exhauritur. Hinc puto, homines lautiori ciborum adparatu ſemper gaudentes, et uariis inebriaminum generibus incaleſcentes, non tam eſſe foecundos, quam quidem plebeculam, parco ac parabili uictu uictitantem, ſicut cuiuis per patriam noſtram peregrinanti conſtat.

Theſ. 5. Nulla tamen res foecunditati tam ingentem inuſſit noxam, ac quidem morbus ex uenere uaga oriundus, et *Lues Venerea* ideo nuncupatus. Partes enim genitales interdum exulcerat, conſumit, diſtorquet, et deprauat, ut inidoneae reddantur ad ea amplius opera, ad

quae

quae, a natura ſunt fabricatae, ſicut in multis adparet, hoc malo olim mulctatis. *Mercurius* quoque *crudus*, huius morbi antidotus ſola, fidaque, eo ipſo, quo morbi alkalinam debellat acredinem, meo quidem iudicio, ipſa animalcula, et futurorum hominum ſemina, occidit, uirtute ſua anthelmintica, qua praeter cetera celebritatem iniuit.

Theſ. 6. Sed, ut ad Onaniticum peccatum, et nefandam *Manuſtuprationem*, redeam, non facile dictu eſt, quam multi inde facti ſint ſteriles, breuiſſimum gaudium et iuuenilem ſtultitiam longo ac diuturno animi moerore perſoluentes. Nam, qui ex *Pollutione Nocturna* ſterileſcunt, excuſandi magis ſunt, niſi per epulas quotidianas, excitatis ignibus, incaleſcant, et polluantur. Et certe uitatio huius ſceleris ac tacitae ueneris, humano generi multiplicando multo ſalubrior eſt, quam lex illa Amurathis IV. Turcarum Induperatoris, qui tabaci fumigationes, foecunditatis cauſa, capitali ſupplicio cauit, ut narrat MAGNENVS, *de Tabac. Exercit.6. ſ.10.* Namque, quod olim Pontico ſuo exprobrauit MARTIALIS, *Epigr. lib. 9. cap. 42.* Poeta ceteroquin ſpurciſſimus, hic forte locum inueniet, quod, quia ad rem praeſentem facit, totum exſcribam:

Pontice, quod nunquam futuis, ſed pellice laeua
Vteris, et Veneri ſeruit amica manus:

Hoc nihil esse putas? Scelus est, mihi crede, sed ingens,
Quantum uix animo concipis ipse tuo.
Nempe semel futuit, generaret Horatius ut tres,
Mars semel, ut geminos Ilia casta daret.
Omnia perdiderat, si masturbatus uterque,
Mandasset manibus gaudia foeda suis.
Ipsam, crede, tibi Naturam dicere rerum,
Istud, quod digitis, Pontice, perdis, HOMO est.

Thes. 7. Causae uero dictae, quandam secum moralitatem habent, et in hominis ipsius peruersa uoluntate ac desiderio impudico fundamenta ponunt. Dantur quoque res aliae, quae uel casu deglutitae, uel per fraudes propinatae, hoc uitium corpori adferunt, sicut supra retuli de *saturni sale*, huius criminis accusato. *Gypsum* praeterea, et omnia summe obstruentia, praeter cetera mala, etiam sterilitatem, inducunt. Sic PLINIVS, *H. N. l. 16. c. 26. Semen Salicis*, mulieri, sterilitatis medicamentum esse, scribit. Idem PLINIVS, *l. 24. c. 8.* de salice sic habet: *Folia* contrita et pota, intemperantiam libidinis coercent, atque in totum aufferunt usum, saepius sumta.

Thes. 8. Huius indolis et *Agnus Castus* est, *Vitex* alias dictus, frutex, salici adfinis, cuius foliis cubitus sibi substrauisse matronas Athenienses, narrat,

narrat, in Thesmophoriis ſeu Cereris Deae ſacris, ut ſacrorum tempore perſiſterent caſtae. Veneris quoque ſtimulos reprimit *Cannabis*, DIOSCORIDIS elogio, *Mat. Med. lib. 3. c. 149.* et extinguit: hinc quoque in emulſionibus ad gonorrhoeam uirulentam, non male adhibetur, ut ſiſtat impetum; Opiatorum enim claſſi antea inferre non erubui. Et iam uel uulgo medico compertum eſt, non ſolum ignes proprie ſic dictos febriles, ſed et ipſam extingui *Nymphaea* herba uenerem. Ego autem uix hoc comperi, Ao. 1709. menſe Auguſto, in ruſticis Inſulae Seeskaerenſis, prope Narwam, ubi prae annonae caritate, et Ruſſorum tyrannide, nihil, quod ederent, panis loco, habebant, praeter radices nymphaeae luteae, cum corticibus pini, Noſtris *Tale* dictae, in farinam contritas, et tamen feliciſſima gaudebant et prolixa prole. En mirabilem amoris ignem, nec nymphaea, nec fame, niſi pertinaciori, reſtinguendum!

Theſ. 9. Porro lactucam rotundam, minima radice, foliis latis, uenerem exſtinguere, ueteribus non ſolum, ut PLINIVS meminit, *lib. 19. cap. 8.* notum fuit, ſed et hodierno dicterio cognitum eſt, praecipue tamen uiris hoc ſupplicii genere mulctatis. Vnde et mulieres Graecae lactucam adpellarunt ἀςύλιδα, quod τὸν ςύλον arrigi prohiberet. Et, uel Callimachi, Poetae, patuit fabula, Adonim, Veneri Deae impenſius amatum puerulum, cum ab apro occiſus eſſet, ſub

ut reliqua exempla taceam. In nobilibus tamen et diuitibus, uenenum ſterilitatis maximum, maturius et frequentius cultam uenerem, corpusque hinc exſuccum atque eneruatum, lubenter aſſero, procliuibus ſemper communi mortalium uitio, in remouenda a ſe urgentium malorum culpa, in alios uero reiicienda.

Theſ. 12. Praeter iam dicta ſterilitatis uenena, *Coffe* potus, uel *Cahwe*, Perſis creditur, ſterilitatem inducere, teſte OLEARIO, *Itiner. Perſic. lib.* 2. *pag. m.* 422. eamque ob cauſam hunc potum libenter a Perſis expeti, cum polygamia ipſis alias numeroſam prolem adferret. Et ridiculam habet hiſtoriam de Regina Regis Perſiae Subthan Mahmud Kaſnim, per hunc potum ſterilis facti, atque eneruati. Cum enim aliquando ex feneſtra conſpiceret Regina equum educi, et quaereret, quid hoc ſibi uellet, reſponſum ipſi eſt, caſtrandum eſſe equum, ut animoſitas inſultandi aliis, ipſi demeretur; infit Regina, non opus eſſe hoc modo ipſum caſtrare, cum per nefarium Cahwae potum ſatis eneruari poſſet, ipſique Regi ſimilis fieri. Idem OLEARIVS, *Part.* 3. *pag. m.* 529. ſcribit, legatum Perſicum, qui ad Ducem Holſatiae miſſus erat, frequenter uſum *ſemine cannabino toſto*, quod Perſae incendere quidem uenerem credunt, ſed iuxta ſterilitatem inducere. Sterilitatis inducendae potentia infame quoque eſt muſtum caſtratum, ſeu liquor iſte uinoſus,

Stuhm

Stuhm dictus. Emmenagogam tamen uirtutem, in *Caowae* potu esse, uult PROSPER ALPINVS, *de Med. Aegypt. l. 1. cap. 3.* huiusque arboris fructum, Euonimo esse persimilem, refert.

Thes. 13. In mulieribus autem saepe haeret uitium sterilitatis. Quando enim naturalia ex natiuitate, uel post uulnus uenereum, uel post partum difficilem, sunt concreta, nec manu chirurgi possunt aperiri, aut ullo alio remedio, fit sterilitas insuperabilis. Praeterea ad sterilitatis negotium, tum quoque suum foeminae symbolum addunt, cum schirrho uteri laborant, prout HIPPOCRATES etiam olim agnouit, *de Morb. Mul. lib. 2. n. 45. 46. et de Sterilit. n. 26.* Atque haec causa saepe regnat, stupentibus coniugatis. Et, si fides sit Cl. LISTER, *de Font. Med. Angl. tr. 2. cap. 4.* dum cicatrices, ex uarioloso praecipue morbo, ipsa ouaria, excludendis ouulis, iam nunc animaculo donandis, inepta reddiderant ac prorsus inidonea, fit sterilitas. Namque illa omnia uenena, quae uiris propinari possunt, etiam foeminis sunt exitiosa.

Thes. 14. Verum contingere interdum uidemus sterilitatem inter coniuges, nullo uitio naturae in utroque existente. Quod sane paradoxum uidetur. Sed cogitandum est, quod, sicut diuersimode lusit natura in aliis corporis partibus, atque istam facierum uarietatem induxit,

duxit, ita quoque in his membris, quoad omnes dimenſiones, ſit uarietas, ex qua partium incongruentia, fit ſterilitas, nunquam medicanda. Vterque tamen ſexus per ſe, et ratione alius hominis, partium generationi inſeruientium ſymmetria ſibi quam optime reſpondentis, non eſt ſterilis. Sed fit quoque interdum ſterilitas, licet partes naturales quam optime ſibi conueniant. Atque haec cauſa omnium aliarum maxime facit ſterilitatem. Scilicet, ſicut pro ſtructura ſolidorum, et natura fluidorum, quidam homines in iram, aut quemcunque alium affectum, citius incandeſcant, celeriusque rurſus, conſumto igne, miteſcant, et hebeſcant; ita quoque alter coniugatorum igneae naturae, uenerem ſuam primo protinus momento abſoluit, alter uero frigidior, nonniſi longiori tempore, in iuſtum calorem pruritumque et laetitiam, procreationi parem, incaleſcit. Ac, niſi momenta caloris in utroque conuenerint, omnis amplexus erit infoecundus. Hinc uidemus, multos mares in primo matrimonio foecundos, in ſecundo infoecundos, et tertio rurſus foecundos, et contra. Par ratio eſt in foeminis. Accedit et hoc, quod, ſi quidem cetera quam maxime fuerint paria, uitium tamen ſit in maſculis, ſemen euibraturis, nulla unquam fiet foecundatio. Nec ullum ego noui, tam ſterilitatem inducere, quam quidem has cauſas, licet raro ad illas attendatur.

Theſ.

Thes. 15. DOMINICVS LEONVS, Italus, *Art. Med. lib. 6. cap. 13.* plura adhuc signa enumerat, ſcilicet ſeminis defectum, aut menſtruorum; penem nimis longum, uel nimis breuem, tortuoſum, iustus perforatum a lapide, aut reſolutum; uterum nimis ſiccum, calloſum, ulceratum, nimis latum, lubricum; intempeſtiuos et frequentiores coitus; crapulam, ebrietatem, aquae frigidae, uel aceti, potum; immodicas euacuationes per uomitum, aluum, nareſue; ſeſſionem ſuper lapidem, uel ferrum, epithemata, teſtibus adplicata, ex opio, hyoſcyamo, mandragora, ſolano; motus laborioſos, ut ſaltus, caſus, percuſſiones; uenarum poſt aures inciſiones; animi paſſiones, iram, timorem, gaudium, triſtitiam, calamitatemque diu perſeuerantem.

Thes. 16. Atque haec fuere uenena, ſterilitatem facientia. Circa quae illud etiam obſeruatum eſt, homines, in locis calidioribus continuo ſolis ardore exuſtos, magis eſſe ſteriles, minusque foecundos, quam illos, qui ſub frigidiori coelo habitant, euaporato ſcilicet per aeſtum omni ſucco et uigore corporis. Homines porro iſti citius matureſcunt ueneri, ſalaciores ſunt, et calidiores, ſed ante uictam aetatem eneruati et languidi. Ad uenerem enim multum facit ſitus loci, alimentorumque natura.

Thes. 17. Sequuntur uenena, foecundum uterum abortire facientia, et conceptum germen

eiicientia. Haec partim foeminae, proprio, sed nefario ausu, adhibent, scorta uidelicet, et pellices, quae furtiuam uenerem expellere didicerunt; partim contingunt matronis honestis, dulcissima pignora minus caute custodientibus, idque praeter opinionem. Interdum foeminae in se ipso aliquid gerunt, quod faciat eos semper abortire. Hinc, omnes *affectus uehementes, Ira, Odium, Inuidia, Amor, Desiderium, Tristitia, Terror, Gaudium,* atque eius generis alii, hanc uim obtinent, ut quotidiana loquitur experientia. Sic Iulia, Pompeii coniux, cum uidisset mariti uestem sanguinolentam, tanto terrore suffusa est, ut deliquium et abortum passa sit, auctore PLVTARCHO, *in Pompeii uita.*

Thes. 18. Omnia praeterea uehementiora exercitia, saltu, cursu, equitatione, laboribus nimiis, onerum subleuatione, abdominis compressione, femorum distorsione, aliaue ratione, facta, abortum procurant. Tanta enim per hos motus oritur corporis concussio, et tanta uteri contractio, ac conuulsio, ut tenellus foetus, loco, cui adhaeret, abrumpatur, moriatur, et statim interdum expellatur, et interdum putrescat, atque, excitata postmodum febri, et utero, per acre putridum uellicans, fortiter conuulso, eiiciatur. De Psaltria uidesis HIPPOCRATEM, *de nat. puer. n. 4.*

Thes. 19. Insuper omnia illa noxia sunt grauidis, quae febrim ullo modo excitant, qualia sunt

ſunt, omnia iam dicta uenena acria et cauſtica, uel interne uel externe utero atque foetui adplicata. Abortiua autem magis aniculis nota ſunt, quam ueris Medicis, quibus piaculum eſt, et Hippocratis iuramento prohibitum, abortiua exhibere. Rationem acrium habent: caſus, uehementer concutiens regionem hypogaſtricam, aut ictus, foetum contundens. Tum illa, quae ab auctoribus annotata ſunt. Sic PLINIVS, *lib. 14. cap. 18.* in Achaia, circa Caryniam, abigi partum, prodigioſo uino, atque etiam, ſi uuam comederint grauidae, ſcribit. *Menthaſtri* potu, partum necari, idem prodit, *lib. 20. c. 14.* Siſymbrium, ſeu *Serpillum ſilueſtre, non edendum grauidis, niſi mortuo conceptu: quippe etiam impoſitum eiicit.*

Theſ. 20. Parili modo *ſucus Cedri*, ex eodem PLINIO, *lib. 25. cap. 5.* abortum facere, traditur, ita autem uerba habent: *portentum eſt, quod tradunt, abortiuum fieri in uenere, ante perfuſa uirilitate.* Si praegnans radicem *Cyclaminis* transgrediatur, abortire eandem, eodem auctore, *d. l. c. 9.* cognoſcimus. Atque, *Epimedium*, foeminis cauendum, idem monet *l. 27. c. 9.* huic quippe, ſpiſſandi refrigerandique natura eſt, quia et radix conceptum adimit, et folia trita ad quinas drachmas, et purgatione menſtrua finita, epota, concipi impediunt. *Filicis* radicem, idem PLINIVS, dicto loco, mulieribus prohibet dari, quod grauidis abortum, ceteris ſterilita-

tem, faciat. Item, *Thlaspi semine*, necari partum, *cap. 13.* habet. At, *lib. 30. cap. 14.* sic scribit: *uiperam mulier praegnans si transcenderit, abortum faciet, item, amphisbaenam mortuam duntaxat;* forte ex terrore. Vt taceam multa alia, ab auctoribus nominata, quae partim uana sunt, partim contemnenda.

Thes. 21. Sed nostro hoc tempore, inter herbas, maxima fides *Sabinae* adhibetur, ad nefarium hoc scelus perpetrandum. Et forsan hic frutex, est Iuniperus illa Americae Septentrionalis, ex cuius esu, auctores scribunt, equas abortire. Excitat autem haec, sicut reliqua omnia, febrim acutam, et uomitum. Et *Vomitus* quidem *uehementior*, quocunque modo excitatus, actis uehementer abdominis musculis, abortire facit. Tum *Chrysocolla*, seu *Borax Veneta*, hanc potentiam habere perhibetur, et, quem saepe pultibus commiscent pellices, *Mercurius Crudus*, ut aliquot exempla uidi. Mercurius autem, uel statim purgat uehementer, uel totum corpus penetrans, atterit solida ac resoluit, praecipue uero tenellula, qualia infantis. Infans uero enectus, in utero diu manere nequit, sed expellitur putrefactus. Scelus nefandum, et ferro flammisque expiandum! Talem quoque attritum adfert *Inedia*, de industria tolerata, unde contingit infantem febrire, et mori.

Thes. 22. Omnia denique, *Emmenagoga* dicta, sunt

ſunt abortiua. Qualia, *Purgantia uehementiora*, ſcammoneum, colocynthis, elaterium, ialappa, bryonia, nux uomica, ellebori, cryſtalli lunae, turbith minerale, et famoſus in Belgio, *Sapo Niger*, ex pinguedine ceti, et ſale alkalino fixo, concoctus. Externe quoque naturalibus ipſis omnia adplicata acria et cauſtica. Praecipue infamis eſt *ſpiritus urinoſus*, per infundibulum calide adplicatus: quod empirici artificium adhibere ſolent in pellendis menſtruis, ſed puto, ipſam inde uaginam et uterum exulcerari, inflammari, atque aduri, ut poſtea inde fiat ſterilitas, nunquam medicabilis. Anus autem, lenae, et lenones, ſterilitatis uenena in longam ſecuramque libidinem componere ſolent, aut quaſſata dorſi ſpina, ſemen eiicere docent, ſecundum illud LVCRETII, *lib. 4. de Nat. Rer.*

Idque ſui cauſa conſuerunt ſcorta moueri,
Ne complerentur crebro, grauidaeque iacerent,
Et ſimul iſta uiris uenus ut concinnior eſſet.

Namque, et habet adhuc Canace Ouidiana, furtiuo ſtupro a Macareo impraegnata, ſuas ubique ſorores, quae clamant, ut legere eſt, *Epiſt. Heroid. 11.*

Quas mihi non herbas, quae non medicamina nutrix,
Attulit, audaci ſuppoſuitque manu,

ſub lactuca ſepultum. Atque apud ATHENAEVM, a Natali de Comitibus Latinitate donatum, *Deipnoſoph. lib. 2. cap. 32.* introducitur Amphis ſic in Ialemo ſcribens:

Inter lactucas peſſime perditas,
Quas ſi quis inter ſex decies annos edat,
Cum ſortietur foeminam dormire apud,
Oportet illum nocte tota uoluier,
Nihilque agentem, quae uolebat, pro uiro
Fricare fortunam manu neceſſe ſit.

Quae ſuperſtitio, multorum adeo animis inhaeſit, ut ad Auguſti aetatem, religio eſſet, lactucis ueſci, obſeruante PLINIO, *lib. 19. cap. 8.* Eſt et *papauer nigrum* inter lactucae ſpecies ab antiquis relatum, quod lac ferat, ſed ſoporiferum.

Theſ. 10. Vſu inſuper *Rutae*, generationes impediri, ideoque in profluuio genitali dari eam, et uenerem crebro per ſomnia imaginantibus, PLINIVS habet, *lib. 20. cap. 13.* Idem de Mentha refert *cap. 14.* quod et HIPPOCRATES, *lib. 2. de Diaet. n. 26.* aſſerit. Et DIOSCORIDES, *Mat. Med. lib. 3. c. 34.* illam mulieribus ante coitum uuluae adpoſitam, conceptionem impedire, tradit. Caſtitatem inducere illam, totum corpus perfrigerando, omnemque alacritatem tollendo, uidetur indigitaſſe ARISTOTELES, *Probl. 2. Sect. 20.* mentham, belli tempore, neque edendam, neque ſerendam, his uerbis praecipiens: μένθην ἐν πο-

λέμῳ

λέμω μήτε ἔσεε, μήτε φύτευε. Quamuis ego credam, calefacere hanc quam maxime, et uenerem ciere, atque sic per accidens refrigerare. *Portulaca* itidem *Syluestri*, seu *Telephio*, uenerem inhiberi, ueneris que somnia, auctor est PLINIVS, *lib. 20. cap. 20.* item, si *Persoluta*, seu Petasitis, subdatur homini, uenerem inhibet, maxime uiris, tradente eodem PLINIO, *lib. 21. cap. 33.* Et *Periclymeno*, sterilitatem uiris fieri, idem prodit, *lib. 25. c. 7.*

Thes. 11. Sed, inter haec sterilitatis uenena, non omnia quidem aeque mala sunt. Quaedam enim, uel per frigus suum, uel opiatam uirtutem, inhibent effluxum seminis. Sic, qui nymphaeam biberint, *duodecim diebus coitu geniturague priuari*, scribit PLINIVS, *l. 25. c. 7. l. 26. c. 10.* Sicut et uulgo notum est, *Nucem Moschatam*, in uitello oui comestam, semen retinere. Sed *Cicutam*, testibus illitam, circa pubertatem, uenerem omnem certissime extinguere, saepe nominatus PLINIVS, *c. 13. d. l.* docet; Sicut et mammas, a uirginitate, succo cicutae illitas, semper staturas, ex ANAXILAO refert. Atque, utut facile crediderim, per haec iam enumerata sterilitatis uenena, aliquid mali fieri posse interdum, sicut et sterilitas inducta legitur per clandestinam sachari saturni propinationem, foeminae Principi in Hispaniis. Et Franciscus Sfortia, Mediolani dux, ueneno sterilis factus, teste CARDANO, *de Venen. lib. 3. cap. 1.*

ut

ut reliqua exempla taceam. In nobilibus tamen et diuitibus, uenenum ſterilitatis maximum, maturius et frequentius cultam uenerem, corpusque hinc exſuccum atque eneruatum, lubenter aſſero, procliuibus ſemper communi mortalium uitio, in remouenda a ſe urgentium malorum culpa, in alios uero reiicienda.

Theſ. 12. Praeter iam dicta ſterilitatis uenena, *Coffe* potus, uel *Cahwe*, Perſis creditur, ſterilitatem inducere, teſte OLEARIO, *Itiner. Perſic. lib. 2. pag. m. 422.* eamque ob cauſam hunc potum libenter a Perſis expeti, cum polygamia ipſis alias numeroſam prolem adferret. Et ridiculam habet hiſtoriam de Regina Regis Perſiae Subthan Mahmud Kaſnim, per hunc potum ſterilis facti, atque eneruati. Cum enim aliquando ex feneſtra conſpiceret Regina equum educi, et quaereret, quid hoc ſibi uellet, reſponſum ipſi eſt, caſtrandum eſſe equum, ut animoſitas inſultandi aliis, ipſi demeretur; infit Regina, non opus eſſe hoc modo ipſum caſtrare, cum per nefarium Cahwae potum ſatis eneruari poſſet, ipſique Regi ſimilis fieri. Idem OLEARIVS, *Part. 3. pag. m. 529.* ſcribit, legatum Perſicum, qui ad Ducem Holſatiae miſſus erat, frequenter uſum *ſemine cannabino toſto*, quod Perſae incendere quidem uenerem credunt, ſed iuxta ſterilitatem inducere. Sterilitatis inducendae potentia infame quoque eſt muſtum caſtratum, ſeu liquor iſte uinoſus,

Stuhm

Stuhm dictus. Emmenagogam tamen uirtutem, in *Caowae* potu eſſe, uult PROSPER ALPINVS, *de Med. Aegypt. l. 1. cap. 3.* huiusque arboris fructum, Euonimo eſſe perſimilem, refert.

Theſ. 13. In mulieribus autem ſaepe haeret uitium ſterilitatis. Quando enim naturalia ex natiuitate, uel poſt uulnus uenereum, uel poſt partum difficilem, ſunt concreta, nec manu chirurgi poſſunt aperiri, aut ullo alio remedio, fit ſterilitas inſuperabilis. Praeterea ad ſterilitatis negotium, tum quoque ſuum foeminae ſymbolum addunt, cum ſchirrho uteri laborant, prout HIPPOCRATES etiam olim agnouit, *de Morb. Mul. lib. 2. n. 45. 46. et de Sterilit. n. 26.* Atque haec cauſa ſaepe regnat, ſtupentibus coniugatis. Et, ſi fides ſit Cl. LISTER, *de Font. Med. Angl. tr. 2. cap. 4.* dum cicatrices, ex uarioloſo praecipue morbo, ipſa ouaria, excludendis ouulis, iam nunc animaculo donandis, inepta reddiderant ac prorſus inidonea, fit ſterilitas. Namque illa omnia uenena, quae uiris propinari poſſunt, etiam foeminis ſunt exitioſa.

Theſ. 14. Verum contingere interdum uidemus ſterilitatem inter coniuges, nullo uitio naturae in utroque exiſtente. Quod ſane paradoxum uidetur. Sed cogitandum eſt, quod, ſicut diuerſimode luſit natura in aliis corporis partibus, atque iſtam facierum uarietatem induxit,

duxit, ita quoque in his membris, quoad omnes dimenſiones, ſit uarietas, ex qua partium incongruentia, fit ſterilitas, nunquam medicanda. Vterque tamen ſexus per ſe, et ratione alius hominis, partium generationi inſeruientium ſymmetria ſibi quam optime reſpondentis, non eſt ſterilis. Sed fit quoque interdum ſterilitas, licet partes naturales quam optime ſibi conueniant. Atque haec cauſa omnium aliarum maxime facit ſterilitatem. Scilicet, ſicut pro ſtructura ſolidorum, et natura fluidorum, quidam homines in iram, aut quemcunque alium affectum, citius incandeſcant, celeriusque rurſus, conſumto igne, miteſcant, et hebeſcant; ita quoque alter coniugatorum igneae naturae, uenerem ſuam primo protinus momento abſoluit, alter uero frigidior, nonniſi longiori tempore, in iuſtum calorem pruritumque et laetitiam, procreationi parem, incaleſcit. Ac, niſi momenta caloris in utroque conuenerint, omnis amplexus erit infoecundus. Hinc uidemus, multos mares in primo matrimonio foecundos, in ſecundo infoecundos, et tertio rurſus foecundos, et contra. Par ratio eſt in foeminis. Accedit et hoc, quod, ſi quidem cetera quam maxime fuerint paria, uitium tamen ſit in maſculis, ſemen euibraturis, nulla unquam fiet foecundatio. Nec ullum ego noui, tam ſterilitatem inducere, quam quidem has cauſas, licet raro ad illas attendatur.

Theſ.

Theſ. 15. DOMINICVS LEONVS, Italus, *Art. Med. lib. 6. cap. 13.* plura adhuc ſigna enumerat, ſcilicet ſeminis defectum, aut menſtruorum; penem nimis longum, uel nimis breuem, tortuoſum, iuxtas perforatum a lapide, aut reſolutum; uterum nimis ſiccum, calloſum, ulceratum, nimis latum, lubricum; intempeſtiuos et frequentiores coitus; crapulam, ebrietatem, aquae frigidae, uel aceti, potum; immodicas euacuationes per uomitum, aluum, nareſue; ſeſſionem ſuper lapidem, uel ferrum, epithemata, teſtibus adplicata, ex opio, hyoſcyamo, mandragora, ſolano; motus laborioſos, ut ſaltus, caſus, percuſſiones; uenarum poſt aures inciſiones; animi paſſiones, iram, timorem, gaudium, triſtitiam, calamitatemque diu perſeuerantem.

Theſ. 16. Atque haec fuere uenena, ſterilitatem facientia. Circa quae illud etiam obſeruatum eſt, homines, in locis calidioribus continuo ſolis ardore exuſtos, magis eſſe ſteriles, minusque foecundos, quam illos, qui ſub frigidiori coelo habitant, euaporato ſcilicet per aeſtum omni ſucco et uigore corporis. Homines porro iſti citius matureſcunt ueneri, ſalaciores ſunt, et calidiores, ſed ante uictam aetatem eneruati et languidi. Ad uenerem enim multum facit ſitus loci, alimentorumque natura.

Theſ. 17. Sequuntur uenena, foecundum uterum abortire facientia, et conceptum germen

eiicientia. Haec partim foeminae, proprio, sed nefario ausu, adhibent, scorta uidelicet, et pellices, quae furtiuam uenerem expellere didicerunt; partim contingunt matronis honestis, dulcissima pignora minus caute custodientibus, idque praeter opinionem. Interdum foeminae in se ipso aliquid gerunt, quod faciat eos semper abortire. Hinc, omnes *affectus uehementes*, *Ira*, *Odium*, *Inuidia*, *Amor*, *Desiderium*, *Tristitia*, *Terror*, *Gaudium*, atque eius generis alii, hanc uim obtinent, ut quotidiana loquitur experientia. Sic Iulia, Pompeii coniux, cum uidisset mariti uestem sanguinolentam, tanto terrore suffusa est, ut deliquium et abortum passa sit, auctore PLVTARCHO, *in Pompeii uita.*

Thes. 18. Omnia praeterea uehementiora exercitia, saltu, cursu, equitatione, laboribus nimiis, onerum subleuatione, abdominis compressione, femorum distorsione, aliaue ratione, facta, abortum procurant. Tanta enim per hos motus oritur corporis concussio, et tanta uteri contractio, ac conuulsio, ut tenellus foetus, loco, cui adhaeret, abrumpatur, moriatur, et statim interdum expellatur, et interdum putrescat, atque, excitata postmodum febri, et utero, per acre putridum uellicans, fortiter conuulso, eiiciatur. De Psaltria uidesis HIPPOCRATEM, *de nat. puer. n. 4.*

Thes. 19. Insuper omnia illa noxia sunt grauidis, quae febrim ullo modo excitant, qualia

sunt

ſunt, omnia iam dicta uenena acria et cauſtica, uel interne uel externe utero atque foetui adplicata. Abortiua autem magis aniculis nota ſunt, quam ueris Medicis, quibus piaculum eſt, et Hippocratis iuramento prohibitum, abortiua exhibere. Rationem acrium habent: caſus, uehementer concutiens regionem hypogaſtricam, aut ictus, foetum contundens. Tum illa, quae ab auctoribus annotata ſunt. Sic PLINIVS, *lib. 14. cap. 18.* in Achaia, circa Caryniam, abigi partum, prodigioſo uino, atque etiam, ſi uuam comederint grauidae, ſcribit. *Menthaſtri* potu, partum necari, idem prodit, *lib. 20. c. 14.* Siſymbrium, ſeu *Serpillum ſilueſtre, non edendum grauidis, niſi mortuo conceptu: quippe etiam impoſitum eiicit.*

Theſ. 20. Parili modo *ſucus Cedri*, ex eodem PLINIO, *lib. 25. cap. 5.* abortum facere, traditur, ita autem uerba habent: *portentum eſt, quod tradunt, abortiuum fieri in uenere, ante perfuſa uirilitate.* Si praegnans radicem *Cyclaminis* transgrediatur, abortire eandem, eodem auctore, *d. l. c. 9.* cognoſcimus. Atque, *Epimedium*, foeminis cauendum, idem monet *l. 27. c. 9.* huic quippe, ſpiſſandi refrigerandique natura eſt, quia et radix conceptum adimit, et folia trita ad quinas drachmas, et purgatione menſtrua finita, epota, concipi impediunt. *Filicis* radicem, idem PLINIVS, dicto loco, mulieribus prohibet dari, quod grauidis abortum, ceteris ſterilita-

tem, faciat. Item, *Thlaſpi ſemine*, necari partum, *cap. 13.* habet. At, *lib. 30. cap. 14.* ſic ſcribit: *uiperam mulier praegnans ſi tranſcenderit, abortum faciet, item, amphisbaenam mortuam duntaxat;* forte ex terrore. Vt taceam multa alia, ab auctoribus nominata, quae partim uana ſunt, partim contemnenda.

Theſ. 21. Sed noſtro hoc tempore, inter herbas, maxima fides *Sabinae* adhibetur, ad nefarium hoc ſcelus perpetrandum. Et forſan hic frutex, eſt Iuniperus illa Americae Septentrionalis, ex cuius eſu, auctores ſcribunt, equas abortire. Excitat autem haec, ſicut reliqua omnia, febrim acutam, et uomitum. Et *Vomitus* quidem *uehementior*, quocunque modo excitatus, actis uehementer abdominis muſculis, abortire facit. Tum *Chryſocolla*, ſeu *Borax Veneta*, hanc potentiam habere perhibetur, et, quem ſaepe pultibus commiſcent pellices, *Mercurius Crudus*, ut aliquot exempla uidi. Mercurius autem, uel ſtatim purgat uehementer, uel totum corpus penetrans, atterit ſolida ac reſoluit, praecipue uero tenellula, qualia infantis. Infans uero enectus, in utero diu manere nequit, ſed expellitur putrefactus. Scelus nefandum, et ferro flammisque expiandum! Talem quoque attritum adfert *Inedia*, de induſtria tolerata, unde contingit infantem febrire, et mori.

Theſ. 22. Omnia denique, *Emmenagoga* dicta, ſunt

ſunt abortiua. Qualia, *Purgantia uehementiora*, ſcammoneum, colocynthis, elaterium, ialappa, bryonia, nux uomica, ellebori, cryſtalli lunae, turbith minerale, et famoſus in Belgio, *Sapo Niger*, ex pinguedine ceti, et ſale alkalino fixo, concoctus. Externe quoque naturalibus ipſis omnia adplicata acria et cauſtica. Praecipue infamis eſt *ſpiritus urinoſus*, per infundibulum calide adplicatus: quod empirici artificium adhibere ſolent in pellendis menſtruis, ſed puto, ipſam inde uaginam et uterum exulcerari, inflammari, atque aduri, ut poſtea inde fiat ſterilitas, nunquam medicabilis. Anus autem, lenae, et lenones, ſterilitatis uenena in longam ſecuramque libidinem componere ſolent, aut quaſſata dorſi ſpina, ſemen eiicere docent, ſecundum illud LVCRETII, *lib. 4. de Nat. Rer.*

Idque ſui cauſa conſuerunt ſcorta moueri,
Ne complerentur crebro, grauidaeque iacerent,
Et ſimul iſta uiris uenus ut concinnior eſſet.

Namque, et habet adhuc Canace Ouidiana, furtiuo ſtupro a Macareo impraegnata, ſuas ubique ſorores, quae clamant, ut legere eſt, *Epiſt. Heroid. 11.*

Quas mihi non herbas, quae non medicamina nutrix,
Attulit, audaci ſuppoſuitque manu,

Vt penitus nostris
Visceribus crescens excuteretur onus.

Thes. 23. Nullum uero celebrius est abortiuum, et ἐκβολικὸν, quam quidem *uenae sectio.* Hanc Matronae omnes tam certo credunt partum eiicere, ut febri ardentissima aliquando per tempus ingrauidationis correptae, tam illam abhorreant, quam rem pestilentissimam, et foetui suo exitiosissimam. Verum adcuratius re pensitata, inuenio, sectionem uenae, pro tempore ingrauidationis, esse et uenenum, et medicamentum multorum morborum et malorum. Venaesectio nocet quam maxime, si fit foetu iam grandescente. Tunc enim liberalius et pluries celebrata, ab inopia alimenti, foetus moritur, mortuusque, propter acredinem putrefactionis, eiicitur, conferentibus quoque huc suum symbolum uasis, quae in minori sanguinis copia fortius se contrahunt, sicque ab omni latere agentia, foetum excutere possunt. Qua medicina subdole ab imperitis chirurgis impetrata, multas pellices, audiui, foetum suum enecasse.

Thes. 24. Sed, cum contra constat, abortum, in foeminis grauidis et sanguineis, saepe a *Plethora*, seu sanguinis copia, factum fuisse, hinc, in foetu tenello adhuc, et germinante, tantum abest, ut uenae sectio noceat, ut potius magnopere prosit, atque ab abortu, sola omnium, praeseruet. Sanguine enim menstruo, ob clausum

ſum uterum, ſecerni impedito, et foetu tamen non potente hactenus in ſui incrementum omnem abſumere, oriuntur infinita praegnantium mala, nauſeae, uomitus, proſtratus appetitus, animi deliquia, uertigines, dolores ſummi ſtomachi, pectinis, inguinis, renumque, mammarum torpor, dyſpnoea, grauitas, et, quem dixi, abortus. Quae omnia mala, ſola uenae ſectione celebrata, tanquam incantamento, tolluntur.

Theſ. 25. Hinc IOANNES FERNELIVS, Medicus ſane doctus, artis beneficio conſecutus, quod a Natura negatum eſſe uidebatur, inuiſam ſterilitatem a Domo Regia Henrici II. Galliarum Regis, abortiente ſaepius ob plethoram Regina, repulit, Valeſiumque nomen, optata generoſae prolis acceſſione, propagandum curauit, et ſibi honores, opes, atque egregium nomen, comparauit. Et celeber. CLAVDINVS, *de Ingreſſ. ad Infirm. l. 2. c. 2.* ſecta uena, complures mulieres, abortire conſuetas, ab abortu praeſeruaſſe ſe, ſcribit. Obſeruandum tamen, ſecundo menſe, in plethoricis debere fieri, tribus diebus ante ordinarium menſtruorum fluxum, inque locis, quae ab utero auellunt; ergo non in pede, ſed in brachio. Nono quoque adminiſtrata, faciliorem reddit partum, ſicut in Galliis fit. Quod quoque ab HIPPOCRATE conceditur. *lib. de Morb. Mulier.* Nullibi uero magis uenam aperiri in grauidis permittit; CELSI uero tempori-

 bus,

bus, docuit usus, non esse usque adeo reformidandam phlebotomiam.

Thes. 26. Et, cum in hoc articulo, totius humani generis conseruatio uersetur, non inutile foret Medicis, penitius hanc rem atque altiori indagine pertractare, cum aeque tanti res momenti, hominem nasciturum conseruare, quam natum, sit, producere, ac sustentare incolumem. Quo uero animo sint pellices et scorta, quae conceptum utero germen non dubitant occidere, ualde miror; pignora, inquam, tot uotis, tot suspiriis, ac tot medicinarum adparatu, ab aliis expetita, sed omni saepe conamine, omni industria, omnibusque remediis, et uotis, uanis ac frustraneis.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

Omnia Venena, esse Respectiua, demonstrat.

Thes. 1. Ex illis equidem, quae in superioribus disputata sunt, facile liquere arbitor, omnia me uenena facere medicamenta, et contra. Ergo multa sunt ex noxiosissimis illis ac uirulentissimis, ad quae, in medicinis morborum faciundis, tanquam ad anchoram quandam sacram, confugere, necessum sit, morbis saepenumero ita pertinacibus, ut non nisi duro nodo durus cuneus sit quaerendus. Namque

que ita eſt, ac CELSVS olim dixit, *lib. 2. cap. 9* de cucurbitulis: *ſciamus, hic ut nullum periculum, ita leuius praeſidium eſſe, nec poſſe uehementi malo, niſi aeque uehemens auxilium ſuccurrere.*

Theſ. 2. Scilicet, in morbis chronicis refractariis, ſcorbuto uidelicet ueterano, lepra, lue uenerea, aliisque, a liquido lymphatico, et uiſcerum debilitate, oriundis, ad mercurialia ſaepe uenena, et purgantia acriora, ſcammoneum uidelicet, elaterium, colocynthidem, et elleborata pharmaca, deſcendere cogimur: egregii quidem uſus et emolumenti, ſi a parca et prudenti medentis manu dirigantur. Namque, quid in lepra, ſcorbuto, uenereo morbo, et paralyſi, ſola mercurialia efficiunt quotidie, ſaliuatione excitata, lippis dudum et tonſoribus notum eſt. Plerique enim morbi, a liquido lymphatico inerti oriundi, ſunt ruſtici, nec ciuilitatem aulicam curant. Et uel nota eſt oratio Caroli V. Imperatoris, qui, cum Gaudani laboraret hydrope, et Conſul Leydenſis, Gasdorpius, ad circumſtantes muſſitaret, quod, ſi eſſet ruſticus, poſſet curari, ad haec Carolus, Hiſpanica prorſus grauitate: *cura me ut ruſticum, et ſerua ut Imperatorem.* Dedit ergo ipſi uitriolum ueneris, unde et per uomitum, et per ſedes ingens aquae uis exibat.

Theſ. 3. Atque, ut alia taceam, elleborata certe, antiquis medicis famam et nomen inclu-

tum pepererunt, morbis conuulsiuis, aliisque mali moris hac uia curatis, ut aegri, tanquam Proetides Nymphae, Elaege ac Cęlaene, siue mulieres Argiuae furentes, postulata trium partium regni mercede, satis impudenti, ut meminit HERODOTVS, *in Colliope*, per Melampum, et Hercules, per Anticyreum, feliciter resipuerint. Ita quidem, ut, qui tam ualido medicamine curari non potuerit, prouerbio dederit locum, tribus Anticyris caput esse insanabile, propterea, quod in Anticyra, sinus Maleaci insula, uberrima elleborum fuerit seges. Elleborata uero remedia, ad furorem curandum, maxime in usu erant, et celebrabantur. Et, sunt sane egregia, si mania sit ex melancholia, et materia aliqua acri, in abdominis glandulis haerente; sed, si a cortice cerebri duro et inflammato, morbum reddunt peiorem. Hinc NASO, si quis ipsi, fortuna gaudenti laeta, exilium iussisset, ita respondisset, ut canit *lib. 4. de Pont. Eleg. 3.*

I, bibe, dixissem, purgantes pectora succos,
Quidquid et in tota nascitur Anticyra.

Thes. 4. Et sunt, qui putant, generosum illud ac strenuum remedium, quod magno illi Alexandro Philippus Medicus propinauit, postquam in Cydno flumine Rex, caloribus aestuans, lauando corpus, morbum frigidum, et sanguinis coagulum, contraxisset, ut narrat PLVTARCHVS, *in Alexandr.* et CVRTIVS, *Hist.*

Hist. Alex. M. l. 3. c. 5. et 6. et VALERIVS MAXIMVS, *lib. 3. cap. 8.* elleboratum fuisse, quos inter est THONERVS, *lib. 6. Epist. 7. usque ad 13.* resoluto sic, ex solidorum actione, per elleboros excitata, coacto per frigidae gelu sanguine; quanquam alias idem elleborus, per se copiose datus, et solida laederet, et fluida cogeret, densaretque.

Thes. 5. In morbis denique acutis, et febribus calidis ac impetuosis, itemque doloribus artuum sedandis, furiis spirituum compescendis, et cordis sufflaminanda contractione, quantum opii iusta dosis auxilii saepe attulit, miramur stupidi. Hinc BORRICHIVS, *de Somn. et Somnif. §. 31.* opium inter medicinas refert, quae Θεῶν χεῖρες adpellantur. Et sane opium solum, medicamenti nomine dignum, certissimaeque operationis, quamuis in nullius medicamenti operandi ratione tam simus incerti. Veteres autem Theriacam et Mithridatium, ex solo praesertim opio suas exserentia uires, Θεῶν χεῖρες dixere. Quod dolorem attinet, TVLLIVS, *lib. 4. de Finib.* magnam inire gratiam illum, scribit, qui grauitate membrorum et cruciatu dolorum aliquem leuet.

Thes. 6. Ita tamen cum opio comparatum est, ut ab alio remedio nullum maius saepe auxilium, nullum maius periculum fiat. Magnus quoque Lugdunensium in Belgis Practicus et Professor, FRANCISCVS *de le* BOE SYLVIVS,

VIVS, potius omni alio carere uolebat medicamento, quam opio. *Quinimo*, loquitur de Laudano ſuo liquido SYDENHAM, *Obſ. Med. circ. Acut. Sect. 4. cap. 3. ita neceſſarium eſt, in hominis periti manu organum, iam laudatum medicamentum, ut ſine illo manca ſit et claudicet medicina.* Cuius medicaminis uim et efficaciam ſaepiſſime ſum expertus in multis, et me quoque ipſo. Cui comparo ſyrupum cardiacum meum, ex opio, croco, maci, cinamomo, cariophyllis, ſpiritu que uitrioli, aqua roſarum, inuicem maceratis, ac, admixto ſucco granorum kermes, et mali citri, cum ſacharo in ſyrupum concoctis. Atque iſto ſyrupo inſtructus omnibus aliis carere poſſum.

Theſ. 7. Et, quae in ſuperioribus inter uenena acria et corroſiua uegetabilium a me numeratae fuere nuces uomicae, piſcibus magis et brutis minoribus ſunt exitiales. Hominibus autem non ita, nec in quantitate parua. Ad drachmae enim menſuram in diarrhoeis et dyſenteriis cum fructu a quibusdam Practicis exhiberi ſolent, quamuis in eadem ponderis ratione uulpeculam tollerent. Quin et nuces uomicae, celebre illud electuarium Maximiliani imperatoris *de Ouo* dictum, ingrediuntur. Sicut et amygdalae amarae, niſi multum fuerint inueteratae et rancidae, uix homini nocere ſolent.

Theſ.

Thes. 8. Arsenicum, ferox illud in spiculis, et ex pondere uim desumens uenenum, quam certo experimento ad grana duo, tria, uel quatuor exhibitum, tertianam tollat, multi memoriae prodiderunt, copiosa tamen aqua solutum; praecipue uero hoc commendat FRICCIVS, *de Virtut. Venen. Med. cap.* 2. Nec desunt rationes, id euincentes, a me superius allatae. Auctor tamen essem, si talia remedia cogitare fas sit, uel serum lactis, uel aquam puram copiosissime ingerere, quo salia caustica sic magis soluantur, et diuidantur, ne uirtute unita ferociant in partes stomachales. Sed anceps est remedium, et non nisi magna cum prudentia adhibendum. Quin et ciuis quidam Kesmarkinus, Hungarus, radicem aconiti in Carpathiis cretam montibus, ad drachmae mensuram tertianariis dedisse legitur, *Ephemerid. Nat. Cur. Decur.* 1. *An.* 3. quod tamen ego non auderem dare, licet omnia acria uiscidum febrile incidant.

Thes. 9. Aceta metallica, seu spiritus acidi, uitrioli, nitri, sulphuris, aliique, in calidis febribus, ab alkali productis, quantum efficiunt, cuiusuis loquitur Practici boni experientia. Eminet tamen inter hos, uitrioli spiritus, ob pondus scilicet suum, ac rigiditatem, per quae attributa, magnas, dum a corde protruditur, in coagulis dissecandis, et resoluendis, uires exserit, et leuiores quasuis particulas in lateralia abigit, properans

perans uia recta ad conos arteriarum. Si enim globuli duo eiusdem magnitudinis, sed diuersae molis, ac ponderis inaequalis, eodem momento impulsus, per tubum eundem ferrentur, qui duplo ponderosior, alteri palmam praeriperet, et ad finem metamque propositam celerius procurrendo, alterum praeueniret.

Thes. 10. Cantharides, et interne, et externe, usurpantur. Externe enim uesicas excitant; interne uel urinam cient, uel languentem excitant uenerem. Atque sic saepenumero, urgente necessitate, uariis in rebus conducunt, non solum ad calorem uenereum accendendum, sed etiam ad reuellendos humores, ab una in aliam partem. Quae uero ratio sit, cur uesicatorium, nuchae impositum, aliquando excitet urinae ardores, stillicidium cruentum, dolores intolerabiles, atque erectionem uerpi, in uarias itum est sententias. Craneniani enim, per poros foras intro-spectantes, breuibus se absoluunt. Sed, cum tales pori, figmenta sint cerebri, nec ab ullo demonstrati, credibile est, in uenas primum irrepere salia caustica alkalina cantharidum, demum per cor deferri, atque in arterias eiici emulgentes, et sequentia maximum lymphae torrentem, ut salium mos est, per renum canaliculos transire, uesicae uero tantum nocere, quod collum eius, sit instar orificii superioris uentriculi, maxime nudum, sensile, ac neruosum.

Thes.

Thes. 11. Quidquid autem ex ſortium et uehementium iſtorum, quae quidem a Medico ſenatu recepta ſunt, uel recipientur, medicamentorum uſu, interdum mali contingit, illud non ipſi remedio, ſed praepoſterae indicantium perceptioni, uel doſi eiusdem liberali et nimiae, imputandum erit. Omnis enim medicina, ſiue manuaria, ſiue medicamentaria, eſt inſtar gladii, in manu hominis imperiti. Atque ego certe, nullum generoſius eſſe remedium, uel uenenum bonum, crediderim, quod non hominem tollere poſſit, imprudentius, uel largiori doſi et liberalius adſumtum. Et pariter in uenenis ſe res habet, ac cum magnis et feruidis ingeniis, quae, ſiue in Reipublicae utilitatem, ſiue nocumentum, meditentur, ſemper grande ac magnum eſt, inde reſultans commodum, ergo prudentia ſola eſt et experientia, quae hunc impetum uenenorum temperat, inque optimas conuertit medicinas, ſi debito loco, debito tempore, et iuſto pondere, exhibeantur; correctio enim omnis uenenorum uana eſt, et quantum per hanc tollitur de nocumento, tantum perditur de adiumento.

Thes. 12. Hoc interim a multis obſeruatum eſt, pro uaria diſpoſitione recipientis, uenenum diuerſimode etiam ſcenam ſuam abſoluere. Prout enim, ut ſupra eſt inculcatum, omne, quidquid agit, uel uenenum, uel medicamentum, agit, quatenus adplicatur uel uaſorum ſta-

minibus

minibus nerueis, uel ipſis neruis, et eorum ramificationibus, et propaginibus uariis. Et, ſicut nerui diuerſi ſunt, diuerſi quoque erunt effectus inde prouenientes: ut ſileam, quod neruorum cum neruis, ſub communi ganglione ſeu nodulo collectorum, communicatio, in diuerſis animantibus pene ſit diuerſa, ludentisque, ex mechanica tamen ratione, naturae, eorundem cauſa producta harmonia, ita, ut hoc modo idem pharmacum, uariis adplicatum corporibus, non debeat non uarios etiam producere affectus.

Theſ. 13. Quibusdam pariter hominibus et brutis illa uiſcerum indoles, atque ea ſuccorum, ea pororum contigit natura, ut uenena quaedam, non ut alii, in ſui deſtructionem, ſed per crebras capiendi conſuetudines tam ſibi fecerint familiaria, ſuoque corpori amica, quam quidem eſculenta et cibaria ſaluberrima. Sic puella Indica, quae ad Alexandrum Macedonem delata eſt, napello uiuere adſueta, tam noxios inde, referente SANTE ARDOYNO, *lib. 1. de Venen. cap. 8. ex* ARISTOTELE, conſecuta perhibetur humores, ut obuios quosque halitu necaret, ipſa tamen ſana et ſibi optime conſtans. Cantharidum ſanguis, aliorumque quorundam inſectorum, adeo acris eſt, ut ueſiculas excitet, ipſis tamen non nocet, ſed per uaſa innoxius meat. Sic refert CARDANVS, *de Venen. lib. 2. cap. 5.* ex Ludouico

Ver-

Vertomano, Tyrannum quendam, ueneno uesci solitum, cum uellet noxios occidere, mandisse aliquid, indeque spuisse in damnatum, quo sputo ille breui conficeretur. Idem memorat VINCENTIVS *le* BLANC, *Voyag. chap. 15.* de Principe Cambayense, qui cibis uenenatis adsuefactus, tam uenenifer euaserit, ut musca, ipsum pungens, moreretur.

Thes. 14. Muscouitae et Poloni, flores napelli aceto condiunt, atque sic impune comedunt. Acetum namque frangit uenenum napellinum: infallibili argumento, acredinem plantae in sale uolatili alkalino oleoso consistere, inque hoc omnem medicinam esse conferendam et dirigendam. Quin et in napello et aconito, tam acri ueneno, inueni saepe muscas coerulei coloris, quae flores depascunt, nec inde male habent. Sed tamen acri gaudent sanguine, possentque, loco cantharidum, usurpari. Sic sues mandragoram, solanum, hyoscyamique radicem, impune comedunt, ut saepe uidi; atriplicem uero, chenopodium dictam, sine damno edere non ualent. Et GALENVS, *lib. 3. de Simpl. Medic. Fac. cap. 18.* auctor est, anum Atticam, cicuta uictitasse, quam a minima mole edere coeperat, ad maiorem postea progressa. Et, Sacerdotes Aegyptii, modica cicutae potione, uicissim admissa, impune se castrabant, si fides sit auctoribus: ut taceam Chium Eudemum, quem THEOPHRASTVS, *Hist. Plant. lib. 9.*

cap. 18. nominat, ellebori famoſum gulonem, ſturnosque, auiculas, cicuta innoxie prandentes. Veſpae ſimile animalculum, Tarantulam, homini nocentiſſimam, uenatur, ac impune comedit, teſte BAGLIVIO, *de Tarant. cap. 1.*

Theſ. 15. Similiter notiſſima fabula eſt, Aſiaticos, praeſertim Turcas, et Africanos, opium, ad quamcunque menſuram impune ſumere, nec ſolum ad unam drachmam, ſed plures quoque, ut uidere eſt apud PROSPERVM ALPINVM, *de Med. Aegypt. lib. 4. cap. 1.* et BELLONIVM, *lib. 3. Obſ. cap. 15.* noſtratibus interim, ab aliquot granis, immenſo ſopore affectis. Et, licet cl. WEDELIVS, *Opiolog. lib. 1. Sect. 1. cap. 12.* rationem quidem hanc reddat, quod in ſeroſioribus et humidioribus magis ſolutum, magis agat: in bilioſis uero minus ſolutum, minus agat: nec negauerim, homines ſolibus exuſtos, aridos eſſe, et ſanguinis exaſſati, inque ea ſim ſententia, opium, liquida noſtra coagulare; conſuetudo tamen eſt, quae hic plurimum facit. Sic, qui Bacho initiantur, pocula crebra non tolerant, quin capite doleant, uacillentque; ſed tranſeunte in alteram naturam compotationis conſuetudine, maius, maiusque uinoſi liquoris pondus, ſuſtinere incipiunt, nec uiuere poſſunt, niſi quotidie inebrientur, ſicut Aſiatici et Africani opio carere nequeunt, ſine diſpendio ualetudinis, prout PROSPER ALPINVS, *dict. loc. cap. 2.* oculatus teſtis eſt.

Theſ.

Thes. 16. Coloniensis insuper puella, auctore RHODIGINO, *Antiqu. Lect. lib. 11. cap. 13.* araneis uixit. Sicuti et uirgo illa Germanica, in aula Suecica diu commorata, cognomento Marschalck, quae secuta erat ex Dania Reginam, omnis aeui gloriosissimam, singulo die, pro deliciis reputauit, et sanitatis conseruatione, araneum comedere. Fuit quoque annos aliquot Stockholmiae pedestris quidam cohortis Regiae tibicen ueteranus, natione Polonus, qui maiusculos, quotquot offendit, araneos, impune, et quidem hilariter, deglutiit. Pariter non ante multum temporis, itidem Stockholmiae, erat apud aurifabrum puer quidam, artis ediscendae gratia, qui, occasione diligentius quaesita, in posteriorem domus partem saepe se contulit, admirantibus condiscipulis. Re autem adcuratius notata, araneos sub telis uenantem inueniunt. Cumque rursus in officinam uenisset, aquae fortis haustum suffuratus est. Magister autem, uidens, in dies aquam minui, et in auctorem inquirens, inuenit puerum ebibisse, reque tota examinata, puerum dimisit. Quis autem puero monstrauit antidotum alkalini ueneni araneorum, in aqua forti acida positam esse? Ergo natura nihil adpetit, nisi quod corpori sit salubre. confer BORELLVM, *Cent. 4. obs. 56.*

Thes. 17. Sed magis mira sunt, quae a cl. BLEGNY referuntur, *Zod. Medico-Gall. Ao. 1. Mense Maii, Obs. 2.* de Petro Yuens, ui-

nitore Parisiensi, qui bufones, et ferramenta uaria, innoxie deuorauit. Talis quoque narratur apud BORELLVM, *Cent. 2. Obs. 37.* atque alius, uitri uorax, *Cent. 1. obs. 52.* Sic AMATVS LVSITANVS, *Cent. 2. Curat. 69.* se quendam uidisse, scribit, apud Ferrarienses, helluonem, qui coria, testas, et uitra comederet, atque ob id struthio-camelus dictus. Idemque mihi uidetur Lazarus, uitri uorax, qui apud REALDVM COLVMBVM, Anatomicum sui temporis celeberrimum, *de Re Anat. lib. 15. p. m. 486.* describitur hunc in modum: *sed, quod maiore me admiratione affecit, fuit inspectio Lazari, uitriuoracis uulgo dicti, quem Patritii omnes Veneti, imo Veneti omnes, omnes Ferrarienses de facie nouerant. Hic, nullo prorsus gustu, dum uiueret, praeditus erat, nullam in edendo uoluptatem, nihil iniucundum persentiebat. Insipida, amara, dulcia, pinguia, salsa, acria, non distinguebat; uitrum, saxa, lapides, ligna, uiua animalia, pisces e uiuario extractos, adhuc salientes, uorabat. Vorabat lutum, lineos laneosque pannos, foenum, stipulam, et, ut breui omnia complectar, quidquid homines, quidquid animantia uorant. Quidquid illi edendum, seu potius deglutiendum offerebatur, mercede proposita, dictum ac factum, ingurgitabat. Testis est inter reliquos Martinus, Aromatarius, Patauii*

ad

ad Angeli insigne, ubi sacculum, carbone refertum, et saccum insuper, deuorauit. Quo uiso, persoluit, quod pollicitus fuerat, comminatus, ne ad pharmacopolium amplius accederet, ueritus, ne se cum taberna et uasis esitaret.

Thes. 18. Nam, quod agyrtae et circumforanei, bufones, arsenicum, sublimatum mercurium, aut aliquando uenena acria, acida, uel alkalina, sine noxa deuorent, exinde euenire, tenendum est, quod, antequam in theatra prodeunt, oliuarum oleum copiose deglutiant, uel amygdalarum, aut lactucas multas in butyro comedant. Vnde superingesta acredo obuoluitur et hebetatur partim, partim uentriculus disponitur, ad uenenum mox per uomitum facilius reddendum, et exterminandum.

Thes. 19. Struthiones uero, anseres, anates, cycni, aliaeque aues, ramenta ferrea, arenas acutiores, imo et ipsos quandoque adamantes, ut semel uidisse me memini in cycni ingluuie, abligurire, notum est, ad cibos suos comminuendos et permolendos; ipsa tamen uentriculorum densa substantia remanente salua, quamdiu alimenta suffecerint, his uero deficientibus, aperte erodenda. Quin et pisces, lapillos acutiores deglutiunt, praesertim carniuori, ad chylificationem iuuandam, inque memoriam mihi reuoco, me in asello, hamo capto, Ao. 1707. mense Octobri, in mari Germanico, uulgo *Norr-Sieen*, inuenisse duos grandiores sili-

 ces,

ces, ab omni latere acutangulos, quasi ad id negotium ex ingenio quodam lecti fuissent, quos quoque adhuc inter alia seruo, in taediosissimae istius nauigationis documentum, cum per continuas duodecim septimanas molestiis maris quotidie agitarer.

Thes. 20. Solent et circulatores, phalangia ac scorpiones uiuos, magno ausu suis imponere manibus, ut ostentent, se possidere antidotum quandam, omnium uenenorum debellatricem. Qualem se habere uenditabat non ita pridem agyrta audacissimus FERRANTES *de* ORVIETO, qui se magnifico nomine TARQVINVM *di* ROMA, adpellauit, quam, Oruietanum, nunc dicimus. Fraudem uero suam perficiunt, affricto bene loco, cui imponitur scorpius, per acetum uini fortissimum. Licet astutae eiusmodi artes non semper succedant illis, sed poenam luant meritam nebulonibus, qualem FERRANTES, qui, adsumto arsenico, quod sua debellare non potuit antidotus Oruietana, in Theatro Veneto, publice cum ignominia interriit.

Thes. 21. Tantum tamen abest, ut confictum aliquod humani uentriculi fermentum, siue aqueum, siue salsum, siue acidum, spiritumue esurinum, recidiuae Erasistrati, ut CELSVS prodit, *lib. 1.* ciborum *contritioni* paria et apta esse, credam, ut potius cum cl. PITTCARNIO, *Diss. 4. §. 6. 7. et 8.* solum in hoc negotio, uentriculi motum mechanicum con-

contractilem agnoscam, cibos atterentis, permolentis, et comminuentis, hoc est, tubulos et fluida animalium uegetabiliumque ita segregantis, actione propria, et auxilio diaphragmatis, musculorumque abdominalium, ut partes istae, quae nutritae, et quietem adeptae, ultimoque coniunctae, uasis fibrisque se insinuauerant, in animali, uel uegetabili, unde desumtum fuit alimentum, iam ex interstitiis fibrillarum rursus excutiantur, inque pristinas massulas nutritias redigantur, fibris compactioribus et durioribus in excrementa facessentibus.

Thes. 22. Alimentorum digestionem, et in chylum commutationem, sic per trituram, et actionem uiscerum, fieri, euincit clare experimentum, cum bolus, ex pane, uel carnibus, diu per dentes in ore masticatus, una sui parte perfectum referat chylum, altera perfectas feces, odore simul et colore ingratissimo. Optime ergo, optimus Imperator, et in persona Principis eruditus Philosophus, MARCVS ANTONIVS, ex Graeco in Gallicum a nobili Sueco uersus, et Reginae Christinae nuncupatus, *Pensees Moral de Soy et a Soy mesme, liu. 10. §. 33.* sic loquitur: *Un Estomach sain doit prendre egalement tout sort d' alimens, comme une meule presse a moudre toute espece de grain.*

Thes. 23. Famem uero, semper ex acido uentriculi fermento fieri, non perpetuae est ueritatis, nec ex attritu laterum ad se inuicem, quod nunquam fit. Fieri ex acido bulimiam, non nego,

go, qua uera laborauit Gelaſimus Plautinus, qui, ut eſt, *Stich. Act. 2. Sc. 1.* inquit:

Famem fuiſſe ſuſpicor matrem mihi,
Nam, poſtquam natus ſum, ſatur nunquam fui.

Sed, mirari conuenit, maiorem nobis famem ſentiri hiemali tempore, quam aeſtatis. Vnde in iſtam prolapſus fui opinionem, dependere hoc ex materiali frigoris, hoc eſt, nitro, cum ſaliuali humore deglutito. Hinc PLVTARCHVS ſcribit, Brutum, prope Dyrrhaclium, itinere nauali, ob frigus, in bulimiam incidiſſe, addens, hoc potiſſimum contingere, dum nix fit. Quod maiori ruminatione dignum eſt. Idem repetit argumentum prolixius, *Sympoſ. l. 6. Qu. 8.* Bulimia uero iſta ſaepiſſime oritur a uermibus. Hinc refert TRALLIANVS, *lib. 7. c. 3.* ſe nouiſſe mulierem, quae nullo cibo ſatiaretur, poſt purgans uero medicamen aſſumtum, uermem proieciſſe, longitudine duodecim cubitorum, uel plus, famemque furioſam ſic ceſſaſſe.

Theſ. 24. Ita tamen contractio uentriculi, atque actio muſculorum uicinorum, ad alimentorum comminutionem faciunt, ut, maſticato per dentes cibo, accedens e glandulis lympha ſaliualis, ſeu oralis et gaſtrica, potusque, partes alimentares, huc illucque, ope partium ſeſe contrahentium, adeo inuertant ad ſtomachi parietes, ut in minores atque minores conteri poſ-

ſint

ſint moleculas, iuſtamque emulſionem. Non ſecus ac ſecale intoſtum, tenuiorem multo atque albidiorem reddit farinam, ac alias in clibano torrefactum; et, ſicut ſemina ſinapi, lapides pretioſi, et colorum materies in porphyrite, cum liquidis pertrita, in tenuiores magis comminuuntur particulas, quam ſi absque humido permolerentur. Hinc, inter comedendum, pitiſſare, ſaluberrimum eſſe puto.

Theſ. 25. Oleum autem, cum omnia animalia, et plantas, nutriat, eaque alimenta optimum praebeant nutrimentum, quae multum continent olei, ut omnia ex ſeminibus confecta; hinc refert MACROBIVS, *Saturnal. lib.* 1. *cap.* 12. Carneae Deae, uiſcerum praeſuli, pulte fabacia et lardo ſacrificatum fuiſſe, quod uires corporis maxime his rebus corroborentur. Et CELSVS, *lib.* 2., *cap.* 18. legumina, ualentiſſimum alimentum adpellat. Veriſſimum itaque mihi uidetur, dentes et ſtomachum, cum liquido ſaliuali et gaſtrico, nihil aliud efficere in hoc chyloſeos negotio, quam olea cum farinoſis, ſalinis et terreis, aquae beneficio, optime conterere et comminuere in ſaponaceam emulſionem naturalem albam, ſeu chylum lacteum. Emulſiones enim pharmaceuticae nullo alio adparatu fiunt, quam contritione atque admiſtione, omnia tamen requiſita continent chyli, lactisque, cremorem ſcilicet ſuperne natantem, ſi ſteterint, et aquam infra coeruleam,

leuiter

leuiter acidam. Et, emulſio talis eſt, ex qua non ſolum homines, ſed et omnia animantia, et uegetabilia, nutriuntur.

Theſ. 26. Nullum tamen eſt alimentum adhuc notum ex toto, qua patet naturae penu, quod plus alimenti ſolidis fluidisque noſtris partibus addit, quam lac, ſi bonum ſit, ex animali ſano, atque herbis ſalubribus paſto. Ratio haec eſt, quod alimenta omnia ingeſta, in eiusmodi lacteum chylum conuerti debeant. Contingit uero interdum, uel ex natura ipſius alimenti, uel ex deficiente contractili ui ac robore ipſorum ſolidorum uentriculi et inteſtinorum, ut alimenta non digerantur, hincque homo tabeſcat. Lac autem cum ante ſit praeparatum alimentum, optime datur hominibus debili uentris uitio emaciatis. Sicut et profuiſſe interdum nouimus, atrophiam ex alia quadam cauſa paſſis. Vnde PLINIVS, *lib.* 24. *cap.* 7. *Scio*, inquit, Democratem, Medicum, in ualetudine Conſidiae, M. Seruilii, Conſularis, filiae, omnem curationem auſteram recuſantis, diu efficaciter uſum lacte caprarum, quas lentiſco paſcebat.

Theſ. 27. Sed, non ſufficit haec alimentorum in uentriculo comminutio ad iuſtum nutrimentum perficiendum. Debet ergo chylus ſanguini affuſus, ui cordis et reſpirationis in uaſis pulmonum conicis exiliſſimis ſubigi magis, conteri, torqueri, granulari quaſi, et formari in figuram aptam ſolido uel fluido, quam in corpore obti-

obtinebit, hoc eſt, in uerum ſanguinem. Duae uero ſunt cauſae, quare Belgici nautae ad iſtam obeſitatem peruenire, mihi uidentur. Nimirum alimento gaudent ex lacticiniis maxime et farinaceis, atque plurimum nauticae rei operam locant, unde ualide reſpirant, aeri utpote magis expoſiti. Hinc etiam iſti, qui domi haerent, leuique motu et reſpiratione utuntur, non tam facile pingueſcunt, licet eodem nutrimenti genere utantur, et forte interdum multo meliore.

Theſ. 28. Hinc etiam uidemus, atrophiam et partium tabem in illis praecipue hominibus regnare, qui, uel morbis pulmonum laborant, uel alias, propter ſedentariam uitam, minus ualide reſpirant, particulis nutritiis in his non debite comminutis, ſed haerendo, ſcorbuticos tumores conciliantibus. Vnde quoque Diuinus Senex, *Epid. lib. 6. part. 7. aphor. 12.* reſpirationem obſcuram et exiguam in tabidis, malam pronunciauit, et WILLIS, *de Febr. cap. 11. p. m. 107.* in cadauere atrophia defuncti, uiſcera coctioni dicata, ſaluberrima, pulmones uero exſuccos et aridos, atque materia ſabuloſa per totum obſitos, reperiit. Hinc BAGLIVIVS, *de Fibr. Motr. lib. 1. cap. 12. pag. m. 119.* ex nimia pulmonum laxitate, tabem oriri, animaduertit. Conf. COOKBVRN, *Oeconom. Animal. p. m. 11. usque ad 21.* Sed, quod MAYOV, *Tr. 4. de Spir. Animal. cap. 4.* putet, ſpi-

ſpiritum nitro-aereum, in tabidis et flaccidis pulmonibus, copia non ſatis ampla, pro ſpiritibus conficiendis, ſanguineae maſſae ingeri, ego quidem non intelligo.

Theſ. 29. Et, quamdiu ſic ſtomachales fibrae, atque ipſe pulmo, aequabili et determinata oſcillatione gaudent, homo ex bonis alimentis, bonum etiam ſanguinem conficere ualet, in corporis nutrimentum et augmentum. Sed eo ipſo, quo ſic per contractionem ſuam fibrae agunt in adſumta alimenta, atteruntur et flacceſcunt, non ſecus ac lima, ferrum erodens, eo ipſo pariter roditur a ferro; prorſus, *ut materia reparationis quaſi aeterna eſſe poſſet, ſi modus reparationis non intercideret*, uerba ſunt illuſtris VERVLAMII, *Hiſt. Vit. et Mort. in Adit.* Hinc ſenes, non tam edere poſſunt, quam iuuenes, ſaltem non tantum queunt digerere. Bene ergo PLVTARCHVS, Philoſophus ſummus, *lib. 8. Sympoſ. qu. 9.* alimenta, uiuendi non ſolum, ſed et moriendi, materiam eſſe. Hinc olim HOMERVS, *lib. 5. Iliad.* Deos, ideo eſſe immortales, cecinit, quod non alantur. Ita autem habet:

Ου γὰρ σῖτον ἔδουσ' ὀυ πίνȣσ' ἄιθοπα ὄινο.
Τȣνεκ' ἀναίμονές ἐισι, καὶ ἀθάνατοι καλέονται.

Theſ. 30. Verum, ut redeat illuc, unde deflexit, oratio, ex dictis iam patet clariſſime, uenena dari reſpectiua, idque, quod uni eſt nocumen-

cumentum, alteri eſt nutrimentum ac pabulum: quod tamen de uenenis animalium et uegetabilium praedicari poteſt, non uero de mineralibus, cum illa cuiuis animantium generi noceant. Hinc pulcre HIPPOCRATES, *de Flat. n. 8. non omni animantium generi eadem aut non conferunt, aut commoda ſunt, ſed alia aliis magis conuenientia.* Et LVCRETIVS, *lib. 4. De Nat. Rer.* non male:

Nobis ueratrum eſt acre uenenum
At capris adipes et coturnicibus auget.

Refert VINCENTIVS *le* BLANC, *Voyag. Chap. 30.* in regno Peguano, auiculas quasdam, edere ſtolones ſcammonei, ibi *Debla* dicti, quas, ſi quis homo manducarit, optime inde purgari. Sic antimonio, truculento licet homini ueneno, pingueſcere tamen ſues, atque equos, *Acta* comprobarunt *Anglicana, Ao. 1668. Menſ. Sept.* Et dudum ante, BASILIVS VALENTINVS, Monachus, docuit, *Triumph. Antimon. p. m. 187.* eliminatis forte, per ſtimulantes atque incidentes antimonii particulas, catarrhis, et glandularum per iſta animalia uiſcoſitatibus, quibus uernali praecipue tempore uexantur, praeſertim in locis Septentrionalibus, peripneumonia uidelicet, quam Noſtrates *Quarken*, uel *Diabolum equorum*, dicere ſolent, et pulmone, ac toto ſic corpore, a noxiis et morboſis particulis depurato, ſolidorumque aucto motu, ut accedens de nouo pabulum, melius queat digeri,

ri, ac comminui, et partibus nutriendis facilius adponi, atque adglutinari. Nec eſt, ut timeamus, in hoc animalium genere, antimonii uim emeticam, cum nullo pharmaco, iis uomitus excitetur, licet uehementiſſimo. Multa porro alia huius rei exempla apud auctores proſtant; ſed propoſita breuitas, Amycleo ſilentio ea inuoluere iubet.

Theſ. 31. Illi autem hoc catarrhali morbo maxime conflictari ſolent equi, qui rarius exercentur, ſed deſidia et otio torpentes, humores colligunt immeabiles et uiſcidos. Hinc motus omnibus animalibus perquam neceſſarius. Atque hoc ipſum meditans, Dux, Eumenes, in caſtello Phrygiae, Nora, obſeſſus, ne perderet militares equos otio, ſubſtringebat capita iumentorum loro altius, quam ut prioribus pedibus plane terram poſſent attingere, deinde poſt uerberibus cogebat exultare, et calceis remittere. Quo artificio iumenta aeque nitida ex caſtello eduxit, ac ſi in campeſtribus ea locis habuiſſet, auctore NEPOTE, *in eius Vita, cap. 5.*

Theſ. 32. Ridiculum tamen eſt, audire rationes uulgi, exiſtimantis, malum quendam genium, tergis equorum per noctes inſidere, unde in tantas iactationes corporis, atque inde orientes ſudores prolabantur. Quocirca dum ſanguis circa uitalia, hoc eſt, per pulmonum regionem, ſtagnat, mira eſt animali anxietas et iacta-

iactatio, et ſudor frigidus, ſimiliter ac fit in hominibus, eadem patientibus. Non autem eſſe diabolum quendam, monſtratur exinde, quod uenae ſectio, tempeſtiue celebrata, hoc malum ex momento iugulet, et quoque, dum hoc ſtagnans, fuerit actione cordis, in pus bonum, aequale, et non acre, mutatum, atque per os naresque eliminatum. Quare etiam ſolent, dum fluere pus incipit, equitationes leues inſtituere, quo, exercitio corporis, expectoratio fiat melior. Contingit equis quoque aliquando hoc incommodum, ex noxio halitu, ab ipſa terra, ubi ſtabulantur, egreſſo, qui eadem ratione in pulmonibus operatur.

Theſ. 33. Atque haec hactenus. Sed in fine huius capitis, Coronidis loco, num animantia, quae uenenum pro pabulo habent, uel alias ueneno emortua fuerunt, tuto atque ſine damno ab hominibus in eſcas et obſonia uſurpari poſſint, curioſe quidam quaerere ſolent? Quod partim negant, partim adfirmant auctores. FRANCISCVS REDI, *Obſ. de Viper.* 32. refert, diuerſos homines coxiſſe atque hilariter comediſſe pullos omnes gallinaceas bonos, et columbinos, reliquaque animalia, ex uiperarum morſu emortua, quidquid contra dicat MATHIOLVS, non poſſe hoc fieri ſine manifeſto uitae periculo. Sic lucius, piſcis, gallinae, et caprae, ſerpentes deglutiunt, et optime tamen ualent, ac eduntur, ut uidi ſaepius.

Theſ.

Thes. 34. Sed, si GALENO, *lib. 6. Epidem. Comm. 5. Text. 35.* et PLINIO, *H. N. lib. 10. cap. 23.* credimus, ex coturnicum, elleboro uictitantium, esu, conuulsiones secutae fuerunt. Et, refert AMATVS, *Cent. 2. Cur. 65.* filiam Aribae tabefactam ad mortem, quod carnem gustasset gallinae, arsenico interemtae. A quo non abludit, quod de uenatoribus FERNELIVS, *de abdit. rer. caus. lib. 2. c. 14.* narrat, qui, ex rabido lupo mactato, et in siluis comesto, omnes paulo post rabie correpti sunt. Prorsus, ut hoc sensu fallax sit istud Italorum uulgatum: *Morta la Bestia, morto il Veneno.*

Thes. 35. Vt ut autem sit, mihi procul omni dubio est, in animalium, quacunque ex ratione ex uenenis occumbentium, carnibus, haerere miasmata quaedam acria fixiora metallica, uel alkalina uolatilia putrefactiua, quae humanis uenis recepta, non possint non funestam ludere aleam. Ita tamen, haec accipi uolo, ut, quae ex acri uolatili alkalino putredinali obierunt animalia ueneno, multo citius contagionem transfundant, ac late dispergant, quam illa, quae ex metallici uel uegetabilis ueneni noxa perierunt, si tantum uentriculum et intestina, in quibus uirulentia latitat, excipias.

Thes. 36. Pari quoque sollertia abstinendum est a carnibus animalium, quae morbo aliquo putrido contabuerunt; semiputris enim eorum caro

caro eſt, et febrem facile inducens. Et uidi plurima talia exempla per Wermelandiam, patrium ſolum, graſſante fame, et calida aeris temperie; unde pecora moriebantur, pauperes uero, eorum carnes depaſcentes, febri rurſus abſumti fuere. Sic Ao. 1617. peſtis, orta primo in bobus, ex putrefactis pluuia paſcuis, comeſſatores interemit carnium, dein Neapolin progreſſa, ſexaginta hominum millia ſuſtulit, ut ſcribit MERCVRIALIS, *tr. de Peſt.*

Theſ. 37. In mactatis pariter legitime animalibus, optandum etiam eſſet, ut inſtitueretur carnium delectus, quo ſic abiicerentur partes morbidorum. Hoc fit ingenti cum Publici commodo Lugduni Batauorum, fiebatque antiquitus apud Romanos, eratque munus hoc in Sacrificiis aruſpicum et extiſpicum, confer HERODOTVM, *in Euterpe*, de ſacrificulis Aegyptiacis uerba facientem, ubi munus idem ipſis iniunctum fuiſſe, perhibet. Sic ueteres, in eligendis habitaculis, primo per electum locum pecora paſcebant, dein ex horum mactatorum uiſceribus, praecipue ex hepate, bonitatem ſoli et aquarum deducebant. Sed apud noſtros laniones hoc non obſeruatur, uerum malae carnes et morbidae, bonis confunduntur, et bonae malis. Ex centum autem animalibus mactatis, ne forte unum quidem, hepate ſanum, inuenitur, ſed interdum apparet uerrucoſum, interdum ſcirrhoſum, uel uiſcoſum. Hinc Cen-

ſcres Belgici ad id ordinati, beſtias morboſas a foro penitus arcent, ne diuendantur. Et laniones quoque oculos inſpiciunt animalis, num ibi icterus deprehendatur.

CAPVT DECIMVM QVARTVM.

De Faſcinis, Deuotionibus, Excantationibus, Philtris, Ligaturis, Raptu infantum, Incubis, et Somnambulonibus, agit.

Theſ. 1. Magia, dicente PLINIO, *lib. 30. cap. 1. fraudulentiſſima artium, plurimum in toto terrarum orbe, plurimisque ſeculis ualuit. Auctoritatem ei maximam fuiſſe, nemo miretur, quandoquidem ſola artium, tres alias imperioſiſſimas humanae mentis complexa, in unam ſe redegit. Natam primum e medicina nemo dubitat, ac ſpecie ſalutari irrepſiſſe, uelut altiorem, ſanctioremque, quam Medicinam: ita blanditiſſimis deſideratiſſimisque promiſſis addidiſſe uires Religionis, ad quas maxime etiamnum caligat genus humanum; atque ut hoc quoque ſuggeſſerit, miſcuiſſe artes mathematicas, nullo non auido futuro de ſeſe ſciendi, atque ea e coelo ueriſſime peti credente. Ita poſſeſſis hominum ſenſibus triplici uinculo, in*

tantum

tantum fastigii adoleuit, ut hodieque etiam in magna parte gentium praeualeat. Aureus sane Plinii locus!

Thes. 2. Quicunque enim hanc artem profitentur, instrumenta mutuantur ex medicina, totaque medicamentorum omnium farragine; carmina uero et solemnia ex Religione uerba; ex sideribus uero suae artis firmitudinem sumunt, *leuibus et ineptis ingeniis, fallaci siderum interpretatione, quaestuosam mendaciis suis caliginem iniicientes*, ut uerba sunt VALERII MAXIMI, *Memorab. Exempl. l. 1. c. 2.* Vulgus tamen firmissime credit, fieri haec miracula per causas supranaturales, atque uno uerbo, diabolicas. Ego uero, cum nihil hic, nisi physicas rationes, reperiam, magica omnia, res maxime naturales dico; magis scilicet sagisque, uenena sua propinantibus, illinentibus, aut recondentibus, ex rebus quam maxime natureli-bus, metallis, animalibus, herbisue acribus et noxiis.

Thes. 3. Ex horum numero *Fascinum* est, quo petiti moriuntur, uel stultescunt, pallescunt, clamant, aliaue ratione a consueto uiuendi modo aberrantes peruertuntur. Sic refert PLVTARCHVS, *Sympos. lib. 5. Quaest. 7.* ex [illegible]archo, de Thibiis, Ponti incolis; ac PLINIVS, *lib. 7. cap. 2.* de quibusdam in Africa familiis, effascinantibus, tradit, quarum laudatione intereant probata, are-

ſcant arbores, emoriantur infantes; idemque de Tribullis et Illyriis memoriae prodidit, ac de Pharnacibus, Aethiopiae incolis, quorum ſudor contactis tabem adferat. Nec ſolum laudibus fit faſcinum, ſed et inuidia fieri creditur. Ne autem ex laudatione fieret, ueteres Romani hoc praeſeruatorium praemittebant: *quod praefiſcine dixerim.* Hinc Faſcinum, a Φάσκω, dico, deriuant. Noſtrates quoque hac formula utuntur: *At iag ma ſaega det i en gad ſtund.*

Theſ. 4. Parili modo SYNAPIVS, *Paradox. Med. part.* 2. *cap.* 6. Lithuanos quosdam, quos ipſe ſe uidiſſe, ait, uiſu effaſcinare, atque interimere poſſe, narrat; tanquam alteram Moerin Virgilianam, *Eclog.* 3. Verum, notabile eſt, addidiſſe PLINIVM dicto loco, iratis praecipue oculis, hoc facinus perfici. Fit et faſcinum, intuentius ſtrabis ac toruis oculis intuendo, unde adeo ſaepe infantes terrentur, ut euadant ex terrore epileptici, ſicut ſaepe factum noui, a maleficis mulierculis, Lapponibusque, hoc ſolo terrendi artificio ſtipem emendicantibus. Sic adfirmat CARDANVS, *de Venen. lib.* 2. *cap.* 6. quibusdam chirurgis manus eſſe pro napelli aut aconiti radice, qui, quotquot uulnera curauerint, inficiunt quaſi lethali ueneno, perduntque. Quae obſeruatio ſatis eſt egregia, et Cardano digna.

Theſ. 5. Et, cum meo quidem iudicio, ii ſint faſcinatores omnium peſſimi, qui maxime ſunt car-

carniuori, atque in alkaleſcentiam et febriles ignes ſaepius incalentes, PLINII locus, *lib. 7. Hiſt. Nat. cap. 2.* non male hic ſtabit, qui ita habet: *adeoni naturae, cum ferarum morem ueſcendi humani,* (quibuscunque) *uiſceribus in homine genuiſſet, gignere etiam in toto corpore, et in quorundam oculis uenena quoque placuit, ne quid usquam mali eſſet, quod in homine non eſſet.* Vnde etiam idem PLINIVS, *lib. 2. cap. 93.* obſeruat, animalia bruta, carniuora, ut leonem, et urſum, animam graueolentem, peſtilentemque efflare. Hinc uidemus, homines ſolitarios, ingenioſos, uigiliis deditos, in quibus ante dixi, uenenum generari poſſe, ex humoribus uel attritis, uel ex ſtagnatione putrefactis, inque alkali ſaponaceum acre conuerſis, tum inuidos, triſtes, iracundos, lippientes, uetulas, ſcorbuticos ſecundi, uel tertii, uel quarti gradus, inque putredinem iam uergentes, eſſe peſſimos faſcinatores.

Theſ. 6. Hoc autem faſcinum, ad ſpiritus quosdam, et effluia referendum eſt, e corpore egreſſa: quae, dum rara ac ductilia, et patula inueniunt corpuſcula, plus ipſis nocent, quam ſolidioribus et compactioribus. Quod autem talia effluuia, praeter exſpirationem, inſenſibili etiam tranſpiratione ab hominibus exeant, HIPPOCRATES olim agnouit, et notum orbi fecere triginta annorum lucubrationes SANCTORII

SANCTORII;ab omni quoque re,talia emanare, nob. BOYLE oſtendit, de *atmoſph. corporum conſiſtentium.* Atque tale demum, uetulas quasdam, infantibus attuliſſe, nullo tamen nocendi animo, in patria mea, et alibi, ſaepe obſeruaui. Prorſus, ut dicam cum NASONE, *de Remed. Amor. lib.* 2.

Dum ſpectant laeſos oculi, laeduntur et ipſi,
Multaque corporibus tranſitione nocent.

Theſ. 7. Ita quidem, ut ex hoc argumento, antipathias et ſympathias natura, non difficulter deduci queat, ſi dicamus, praeter illos motus, qui, ex conſenſu matris et foetus, iam nunc in utero nobis connaſcuntur, odium, uel amorem, huius, aut illius, accedere, ex ſpiritibus, et effluuiis, grate, uel ingrate, noſtra uaſa nerueaque ſtamina uellicantibus. Quod Belgae prouerbio quodam ſuo bene exprimunt, odorare ſe non poſſe hominem. Sic ſunt, qui moſchi odorem amant, alii, qui caſtoreum, allium, aſam foetidam, aliaque olida corpora, ex certa organorum diſpoſitione, et ſucci neruoſi natura. Noſtra itaque tempeſtate, non adeo neceſſum habemus, ad occultas rerum qualitates, et uerborum quaedam monſtra, ſaltem in hoc phaenomeno explicando, in omnibus omnino confugere, nec erumpere:

Non amo te, Voluſi, nec poſſum dicere, quare;
Hoc tantum poſſum dicere: non amo te.

Theſ.

Thes. 8. Tam uulgo iam *Deuouere* receptum est per iuramenta horrenda et adprecationes malas, ut nulla res sit solennior: quod ueteribus fiebat per carmina quaedam, in id negotium praescripta, et sacra quaedam in sacrificiis. Deuoti autem anguntur curis, timent, tristes sunt, et iracundi, consilii inopes, nostris *Foergiorde.* Porro Deum adspernantur, crudeles, audaces, auari, sibi parum fidentes, inuidi. Nostri *Foerbanna*, h. e. uinculis ligare, dicunt. Deum equidem scelera plectere, piorum precibus sollicitatum, sed hic melancholiam regnare, credo. Tale autem deuouendi sacrificium adhuc adhibent Pontifices Romani, licet non multi sint, qui fulmina Vaticani Iouis amplius reformident. Veteres quoque, referente SAMMONIACO SERENO, *Rer. Rec. l. 5.* certas sibi habebant formulas, quibus Deos Tutelares, et Penates urbium, a se obsessarum, etiam exercituum, auocabant, et deuouebant, ut de Romanis uidere est apud MACROBIVM, *Saturnal. lib. 3. cap. 9.*

Thes. 9. Homines, quorundam carminum murmure, *Excantari*, tam pertinaciter credit uulgus, ut eripi mente hoc nequeat. Excantatos eiusmodi, patria lingua, *Foertrollade*, adpellantur. *Carminare* autem ueteribus idem, quod excantare. Hinc carminantia et carminatiua remedia. Nec solummodo homines, sed etiam bruta, hoc maleficio peti adfirmant. *Praecantare* uero, si ad utilitatem fieret, dicebant. Ex-

cantationes autem magis a mali metu dependent, unde homo se cruciat, et exsuccus, macer, pallens, tristis, atque strigosus fit. Sic nutrices excantari dicuntur, depauperato lacte, ob quam causam mercurium crudum in nuce portare solent, de collo pensilem, quamuis uermes omnem saepe chylum absumant.

Thes. 10. Adhibent porro mulieres *Carmina* quaedam et murmura, quod nostri *Signa* dicunt, ad dolores artuum laxatorum sedandos, inflammationes sistendas, febresque curandas. Ceremoniis finitis, ter exspuere religiose, uidimus. Solent quoque res alias carminibus sacrare, sicque aegris exhibere. Sic noui uetulam, quae nouem panis frustula carminibus uariis sacrauit, demumque singulis singula haec uocabula inscripsit: *Calexmonus: Calemonus: Calemonu: Callmon: Callam: Calla: Call: Ca: Se:* Quouis autem mane, unum frustulum panis, hisce insignitum characteribus, sumendum erat contra tertianam. Sed, quid magis ridiculum excogitari posset, et, nisi accesserit imaginatio fortis, nihili pendendum. Equidem VIRGILIVS, *Eclog. 8.* sic canit:

Carmina uel coelo possunt deducere lunam.
Carminibus Circe socios mutauit Vlyssis.
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Quod sic TIBVLLVS, *Eleg. 9.* paribus fere uerbis, habet:

Cantus

Cantus uicinis fruges traducit ab agris:
Cantus et iratae detinet anguis iter.
Cantus et e curru Lunam deducere tentat,
Et faceret, si non aera repulsa sonent..

Thes. 11. Sic Circe, maritum, Picum, Italiae Regem, ueneficiis suis, quae solanum fuisse puto, in picum, auem, uertisse, legitur apud Poetam, *lib.* 7. *Aeneid.* Ex solani enim succo imaginationes fiunt terribiles:

Picus, equum domitor, quem capta cupidine coniux,
Aurea percussum uirga, uersumque uenenis
Fecit auem Circe, sparsitque coloribus alas.

Et Medea, uenefica sui temporis famosissima, per carmina coelo lunam deduxisse, tenebras induxisse, fluminum stetisse cursus, siluas et saxa loco mouisse, acusque in iecur ursisse, perhibetur, prout huiusmodi criminis eam accusat Hipsipyle Ouidiana, *Heroid. Epist.* 6. Dipsas quoque, anus, *Amor. lib.* 1. *Eleg.* 8. graminis uires sciuisse, ligare nuptos, philtra dare, coelo nubes obducere, rursus clarum ire diem iussisse, et sideribus sanguinem elicere, nouisse, dicitur, et plura.

Thes. 12. Sed, ut ad Fascina, et Excantationes, redeam, oues linguam exserentes, titubantes, et grauiter aegrotantes, fascinatas esse, communis est uulgi fabula. Sed reuera peripneumonia laborant, cum sanguine per pulmones

coacto, et ardentiſſima febri, idque, uel ab acribus, acidis, uel alkalinis inhalatis, uel calore coeli, aut ſiti magna. Deſcribit hunc morbum HIPPOCRATES, cuius aurea haec ſunt uerba, *de Morb. lib. 2. n. 63. Si pulmo repletus fuerit, et erectae ceruicis reſpiratio, atque anhelatio, et linguam exſerit, rubicundis circulis in tibiis repletur, et pruritus uexat, et dolor acutus emergit ad pectus et ſcapulas, et non poteſt ſedere, neque iacere, neque ſtare, ſed aegris uiribus eſt.* Et *lib. 3. n. 7. Quum pulmo tumuerit, prae nimio calore repletus, tuſſis tenet fortis et dura, et erectae ceruicis ſpiratio, et aceruatim reſpirat, et frequenter anhelat, et intumeſcit, et nares expandit, uelut equis ex curſu, et linguam frequenter exſerit, et pectus ipſi canere uidetur, et grauitas in ipſo ineſſe.* Et quae ſequuntur. conf. *de Intern. Aff. n. 8.* Curari uero praeſcribit per clyſteres et purgantia, et ſanguinis miſſionem ab omni corporis parte, et frigefacientes potus. Eryſipelas certe et inflammatio pulmonis eſt.

Theſ. 13. Naſtrates quidam hunc morbum *Skott*, quaſi iaculationem uocant, quod cito ſuperueniat, alii *Finne Tyrer* adpellant, dicuntque uenire per aera ignem magicum, figura rotunda, ad inſtar uanni, huncque ignem homines et pecora intrare, ac funeſtam et iam modo deſcriptam aleam ludere. Vulgi tamen

de

de *Tyris* fabula, inde orta eſt, quod inuenerint aliquando in uentriculis animalium ſic demortuorum pilas quasdam; quae tamen a pilis conglomeratae ſunt, quos pecora uel a ſe ipſis, uel ab aliis, lambendo, deglutiuerunt, ut cuiuis opilioni notum. Quin et in hominibus eiusmodi inuentae pilae, ut in puero quodam noſocomii Leydenſis, qui ueſtem laneam, qua tegebatur, exederat, aliisque.

Theſ. 14. Deferri per aera eiusmodi ignes fatuos, et meteora, nullus dubito, magica tamen arte producta, et ludibria daemonum eſſe, ut putat BODINVS, *Theatr. Nat. lib. 2. p. m. 211.* uix credo: eaque etiam, et homines, et beſtias ingredi poſſe, ac pro ratione ſuorum conſtitutiuorum, inſtar fulminis antea memorati, uaria producere incommoda, adfirmo, ſed intrare hos ignes uentriculum, impoſſibile uidetur. Quin, ſi fiat, a pulmonibus excipiuntur, ibique abſoluunt ſuam indolem, ſanguinem coagulando, pulmonesque ſua acredine conſtringendo, et ſtrangulando.

Theſ. 15. Eſtque hic morbus, ut dictum, eryſipelas, ſeu peripneumonia anginoſa. Lobo enim utroque pulmonis inflammato, animalia primo titubant, aequilibrio ſcilicet mutato, dein ſubito deſident, et cadunt uertiginoſi, cum lingua exerta, et tumore circa fauces. Praecipue hoc fit in ouibus, per colles atque accliuia paſtis. Vulgus dicit, faſcinatas eſſe. Et, cum uertigo,

tigo, ſemper fere ſit ſymptoma urgens, ſeu circumgyratio corporis, Wermelandi mei morbum *Kringgang* adpoſite adpellant. Sed Nord-Hollandi, in tali caſu, ſtatim pecori uenam ſecant, idque cum maximo emolumento; ingenti tamen ex uulnere multus ſanguis educendus. Pulmones enim laceri facilius tolerant impetum parcioris ſenguinis, quam impetum totius. Vaſa quoque, minuto ſanguine, liberius oſcillant, et impacta, antrorſum retrorſumque commouendo, reſoluunt. Hunc uero morbum Belgae aptiſſime uocant *Longen Vuyr*, ignem pulmonis. Et MARO, *lib. 3. Georg.* idem ſuadet in ouibus aegris;

Continuo culpam ferro compeſce, priusquam
Dira per incautum ſerpant contagia uulgus.

Theſ. 16. Et, ſicut plurimi ſic morbi per faſcina fiunt, ita non defuere, qui omnes omnino morbos a Daemonio arceſſerent, imo entia illa, quae nos morborum dicimus cauſas, et τὸ Θεῖον Hippocratis, reuera eſſe ſubſtantias infernales, et Diabolos, ſcriberent: in quam ſententiam inclinare uidetur, uir ſane eruditus, HIERONYMVS IORDANVS, *in lib. de eo, quod Diuinum eſt in morbis;* aperte uero hoc profitetur KOSAK, *Tract. de Haemorrhag. in Praefat.* diabolus tamen ipſe, permiſſu diuino, non poteſt, niſi per cauſas naturales, ſuam perficere magiam, cum ſit rerum phyſicarum callen-

lentiſſimus nebulo. Saltem ego nihil niſi res mere naturales hic concipere queo.

Theſ. 17. Ad diabolicae pariter machinationis effectum, *Philtra* referunt, ſeu *Pocula Amatoria*, pro conciliando mutuo amore, peruerſo ſtudio excogitata, et quidem tanta ſaepe cum efficacia, ut, qui potionatum poculum exhauſerat ſobrius, ueſano et lymphatico amoris delirio oberrarit. Horum equidem, ſicut ſupra de uenenis abortiuis fuit inculcatum, cognitio, aniculis et medicaſtris propria, in ueros medicos rariſſime cadit, cum hominis ſit nequam et ſceleſti, poculis aliquem in amores uel odia pellicere. Eiusmodi Philtra, ſicut ſaepe parari ſolent, ad excitandam uenerem brutorum domeſticorum, ita non inepte a Wermelandis meis *Sleekie*, a lingendo, Norlandis *Traa Salt*, ſeu amatoria ſalia, adpellantur, cum ex ſale potiſſimum communi fiant, clariſſimo argumento, ſal commune non reſtinguere amoris igniculos, quin potius eosdem accendere, atque inflammare.

Excitari quidem et prouocari languentem poſſe uenerem, neruumque,
Qui, quamuis tota palpetur nocte, iacebit,

ut IVVENALIS, Senilem Flaccidum increpat *Satyr. 10.* per uaria medicaminum genera, notius eſt, quam ut nunc mereatur dici: per illa ſcilicet, quae uere ſtimulum addunt uaſis, ut omnia acria, purgantia, arſenicum, cantharides, ſcincos marinos, boracem, zibethum, moſchum,

ſchum, ambram, opium, et uini ſpiritum; uel per ea, quae copioſum praebent alimentum, et lumbifragam uenerem ſic ſuſtentant, chocoladam nempe Indicam, oua ſorbilia, emulſiones amygdalarum, pineorum, piſtaciorum, et lac, ceterosque boni et alibilis ſucci cibos; antiquis etiam in eam rem ſollicitis, ut prodidit ATHENAEVS, *Deipnoſoph. lib. 1. cap. 12. et l. 2. c. 25.* Prorſus, ut MACROBII adſertum non uniuerſaliter uerum ſit, omnia calida, uenerem prouocare, ſemen excitare, et generationi fauere. *Saturnal. lib. 7. cap. 6.*

Theſ. 18. Venerem porro ſtimulant, ſcolymus, aſparagi Polones, itemque anthriſcus, quem chaerefolium uocamus; *peculiaris laus eius, quod fatigato uenere corpori ſuccurrit, marcentesque ſenio iam coitus excitat*, ut PLINIVS loquitur, *lib. 20. cap. 22.* Et nota uel uulgo fabula eſt, de radice orchidis, ſingulari ad uenerem remedio; unde Quartilla, meretrix impudentiſſima, apud PETRONIVM in *Satyrico*, inquit: *quidquid ſatyrii fuit, Eucolpius ebibit.* Et ſicut idem C. PETRONIVS, omnium elegantiarum erat Neroni arbiter, ut nihil amoenum, nihil molle putaret Caeſar, niſi quod ei Petronius approbauiſſet, hinc nomen arbitri meruit, credoque, eius Satyricon, nihil aliud eſſe, quam flagitia Principis, ſub nominibus exoletorum, foeminarumque, et nouitate cuiusque ſtupri, perſcripta, quae morte damnatus,

annulo

annulo obſignata miſit Neroni, ut indigitat TACITVS, *Annal. lib. 16. cap. 18. et 19.*

Theſ. 19. Auctor quoque eſt THEOPHRASTVS, *Hiſt. Plant. lib. 9. cap. 20.* ſeptuageno coitu duraſſe libidinem, ad ſanguinis usque egreſſum, contactu herbae cuiusdam, cuius tamen nomen ſpeciemque non poſuit. Et memorat ex Phylarcho ATHENAEVS, *Deipnoſ. lib. 1. c. 12.* Sandracotium, Indorum Regem, inter ea munera, quae Seleuco miſit, uires quasdam ita ſtringendo aptas tradidiſſe, ut ſub coeuntium pedibus poſitae, aliis auium impetum ad rem ueneream adhiberent, aliis contra extinguerent. Atque allata eſt ante annos non ita multos ex Indiis radix Ninſi, ingenti pretio aeſtimata, cuius puluerem, uel et tincturam, mire commendant, ad excitandam uenerem, languentesque et iacentes neruos erigendos, ac corroborandos. Sed, quantum experiri licuit, uirtus pretio uincitur, plurisque conſtat, quod ex Indiis perferatur. Acria tamen haec eſſe, et noxia quam plurimum, facile perſuadeor. Sic apud HIPPOCRATEM, *lib. 5. Epidem. n. 18.* mulier ex catapotio, conceptus gratia accepto, dolore uentris atque inteſtinorum corripitur, et tumet, ſtrangulatus anhelitus, uomit ſanguinem; forte ex cantharidibus. Et, apud AMATVM, *Cent. 5. Curat. 83.* mulier infoecunda, ab obſtetrice acceptum piperis et zingiberis puluerem, ut praegnans euaderet, deuorans, an-

guſtiis

ſtiis cordis, ardore, uigiliis, pulſu imminuto, uexabatur. Paria accidere alii mala, quae in eundem finem, urticae ſemen auidius comederat, ut habet, *Cent.* 7. *Curat.* 57 auctor quidem leuis ſed ſubleſtae fidei, quamuis in hoc caſu exempla ſint crebra.

Theſ. 20. Iſta uero Philtra et amatoria pocula, tam artificioſa et ſubtili ratione praeparari posſe, et commiſceri inuicem, ut in hanc potius, quam in aliam determinetur, amoris oeſtro percitus, et potionatus, perſonam, certe funditus ignoro, et quantum ego intelligo, non procedit. Sufficit, quod, ut dixi, per uaria media amor exſuſcitari poſſit, foueri, atque augeri, inque id dementiae cupidinem cogere, ut nefanda ſaepiuſcule et ridicula facinora perpetret. Sapienter itaque ſummus amoris Magiſter ſic concludebat:

Ergo, quisquis opem noſtra tibi poſcis ab arte,
Deme ueneficiis carminibusque fidem.

Philtris autem utebantur piatrices, ſagae, ſimulatrices, fictrices, ueratrices, ſtygialibus ſiue cocytiis ſacris. Et NASO, artis amatoriae Magiſter ſincerus, irritamenta huiusmodi malorum refert, *de Art. amand. lib.* 2.

Sunt, qui praecipiant herbas, ſaturea, nocentes,
Sumere, iudiciis iſta uenena meis;

Aut

Aut piper urticae mordacis ſemine miſcent,
Tritaque in annoſo flaua pyrethra mero.
Sed Dea non patitur ſic ad ſua munera cogi,
Colle ſub umbroſo quem tenet altus Eryx.
Candidus Alcathoe, qui mittitur, urbe Pelasga
Bulbus, et ex horto quae uenit herba ſalax,
Ouaque ſumantur, nec non humentia mella,
Quasque tulit folio pinus acuta nuces.

Theſ. 21. Sed Philtra proprie ſic dicta uaria fuerunt, quorum quaedam APVLEIVS, *Apolog. p. m. 208.* enumerat, ad hunc modum:

Philtra omnia undique eruunt;
Antipathes illud quaeritur,
Trochiſci, Iynges, Taeniae,
Radiculae, herbae, ſurculi,
Aureae ilices, bichordilae,
Hinnientium dulcedines.

Fuere praeterea alia; uel imagines cereae, VIRGILIO *Eclog. 10.* memoratae, uel Hoſtia Sancta, ſanguineis literis inſcripta, uel annuli peruncti, et carminibus uigorati. Atque hoc philtri genere laſciua quaedam puella Carolum Magnum, Imperatorem, circumuenit, ut uiuam non ſolum deperiret, ſed defunctae cadauer pari honore proſequeretur, ut memorat QVERCETANVS, *Diaetet. Polyhiſt. cap. 5. Sect. 1.* Alii certos adhibuerunt characteres, alii cantiones.

Thes. 22. Quidam, ſigillum ueneris, ſub certa conſtellatione exſculptum; quidam, ut MARO canit, *Georg.* 3.

- Hippomanes, uero quod nomine dicunt
Paſtores, lentum deſtillat ab inguine uirus:
Hippomanes, quod ſaepe malae legere nouercae,
Miſcueruntque herbas, et non innoxia uerba.

Equabus quidem, amoris innaſci ueneficium, Hippomanes adpellatum, PLINIVS, *lib.* 8. *cap.* 42. adſerit; in fronte tamen fieri hoc, caricae magnitudine, colore nigro, uult; quod tamen uix credibile eſt, quamuis OVIDIO, *lib.* 2. *de Art. Amand.* et IVVENALI, *Satyr.* 6. ſic placuerit. Namque, in coitu colligitur, ab equa extillans, innuente ſic quoque PROPERTIO, *lib.* 4. *Eleg.* 5. *Hippomanes* uero, auctore eodem PLINIO, *lib.* 28. *cap.* 10. *tantas in ueneficio uires habet, ut affuſum aeris miſturae, in effigiem equae Olympiae,* (quod Dionyſii Argiui opus erat,) *admotos mares equos ad rabiem coitus agat.* Nec equidem miror, hanc uim eidem ineſſe.

Thes. 23. Rurſus alii, ſanguinem humanum, alii, ſecundinam Baptizatam, nonnulli oſſicula ranae a formicis depaſtae, ſemen uirile, pergamenum uirgineum, et alia quam plurima nefario conatu adduxerunt. Quin et caudae lupi

pi creditur uulgo amatorium ineſſe uirus, exiguo in uillo, eumque, dum capiatur, abiici, nec idem pollere, niſi uiuenti direptum, ut PLINIVS, *lib. 8. cap. 22.* narrat. Ex amatoriis quoque uenenis, infamis PLINIO eſt, *l. 9. c. 25.* echeneis, piſcis, qui alias naues in ſalo ſiſtere dicitur, forte ad caſtigandum et coercendum amatoris deſiderium, ut uni et ſoli adhaereat. Nullum tamen genus philtri eſt, cui plus tribuitur, quam ſemini uirili, et menſtruali ſanguini, quorum ope certum ſibi amorem pollicentur amantes. Sed, potius hoc artificio furorem concitabunt, ex diuerſitate ſanguinis, non aliter ac hoc factum nouimus, in transfuſione eiusdem.

Theſ. 24. Tali forte delirii larua occoecatus fuit Lucius ille Vitellius, Romanus, Vitellii, Imperatoris, Pater, ut inter cetera humilitatis ſuae faſtidioſa ſeruitia, ſaliuam ſordidiſſimae amaſiae, et uilioris libertinae, uir alioquin ingenioſus et prudens, melle commiſceret, eoque, tanquam altero balſamo uero Arabico, arterias et guttur, pro aucupanda eius gratia, amore turpi, ſaepius inungeret, ut habet SVETONIVS, *in Vita Vitellii, lib. 7. cap. 2.* Sic Mammercus Scaurus, Conſul, ancillarum ſuarum menſtruum ſanguinem hiante ore exceptauit, teſte SENECA, *de Beneſ. lib. 4. cap. 31.* Numantia, uxor Plautii Siluani, iniecisse carminibus et ueneficiis uecordiam marito, accuſata fuit, narrante TACITO, *Annal. lib. 4. cap. 24.* et Lucullus, Imperator, amato-

rio periit poculo, teste PLINIO, *lib. 25. cap. 3.*

Thes. 25. Cuius et sortis fuisse poculum, ferunt, Simsoni a Delila, Herculi ab Omphale, Ismeniae ab Ismene, datum. Tale Antonio a Cleopatra Aegyptiaca, qui unam Cleopatram, et spirabat, et loquebatur, ut narrat PLVTARCHVS, *in Vita Antonii*, exhibitum. Tale Lucretio, Poetae, ab uxore Lucilla, porrectum; Caesari Caligulae, a Caesonia, coniuge, propinatum, quod SVETONIVS, *lib. 4. cap. 33. et 50.* et IVVENALIS, *Sat. 6.* hippomanes fuisse, uolunt. Tale Soleimanno, Imperatori Turcico, a Roxolane, coniuge; Galazio, Mantuae Duci, a Patauina puella, in id erroris exstimulato, ut in praeterfluentem se praecipitaret; Eryalo, a Lucretia Sienensi, quod AENEAS SILVIVS, uir doctissimus, eleganter descripsit. Quin et Nostrates uolunt, Catharinam, magni cuiusdam filiam, Ericum XIV. Regem, in sui amorem philtris traxisse; quod ego equidem uix credo. Et, quid Canidia, uenefica HORATII, *Epod. Od. 5. et 6.* aut Apuleii asinus aureus, aliud uelint?

Thes. 26. Certe, si infallibili experimento res haec staret innixa, maritis omnibus factum bene fuisset, nec tot Iunones iratas, aut Xantippes Socrateas, aut Proserpinas latrantes et mordentes, toto die aegrius exaudirent. Ita enim est cum omnibus comparatum mulieribus, ac in-

ingenue fatetur Eunomia Plautina, *Aulular. Act. 2. Sc. 1.*

Multum loquaces merito omnes habemur,
Nec mutam profecto repertam ullam esse,
Hodie dicunt, mulierem ullo in seculo.

Dari tamen remedia, quibus amor coniugum, et accipiatur, et retineatur, credit hodie uulgus, et tota credidit antiquitas. Hinc est in fabulis, Nessi Centauri, ab Hercule interfecti, sanguinem hanc uim obtinuisse, tenebricoso loco absconditum. Et Deianira, Herculis coniux, Iolen, pellicem, male ferens, hoc usa esse, legitur, in *Hercule Oetaeo Senecae, Act. 2*, ubi sic loquitur:

Hoc docta Mycale Thessalas docuit nurus,
Vnam inter omnes Luna quam sequatur magam,
Astris relictis, illitas uestes dabis,
Hac, inquit, ipsa tabe, si pellex tuos
Inuisa thalamos tulerit, et coniux leuis
Aliam parenti dederit altisono nurum.

Sed uerendum est, ne inde, ut Hercules, exardescant plus iusto, et flammis pereant. Et, sicut difficulter talia pocula parentur, ita quoque deerunt, quae inter certos homines, plus quam Vatinianum, Ciceroni olim maxime infestum, odium, concitabunt.

Thes. 27. Equidem, qui non ſponte ſuapte, et naturali ductu, in amores trahitur, et amplexus amicae, nullo forſan medicato poculo, ducetur, comperietque, uerum eſſe illud Oenones Ouidianae, *Heroid. Epiſt.* 5.

- *Quod amor non eſt medicabilis herbis.*

Optimum autem ex Hecatone philtrum eſt SENECAE, *Epiſt.* 9. deſcriptum in hunc modum: *Ego tibi monſtrabo amatorium ſine medicamento, ſine herba, ſine ullius ueneficae carmine; ſi uis amari, ama.* Igitur, cum Olympiae nunciatum fuiſſet, Philippum, maritum, ab Inda quadam philtris fuiſſe petitum, iuſſit, illam ſibi adduci, quam, cum uideret praeter ceteras uenuſtam ac formoſam, ecce, philtrum, exclamat. Aurum itaque, affabilitas, animi morumque ſimilitudo, et facundia, ſunt uera philtra. Vnde Hypſipyle Ouidiana, *Epiſt. Heroid.* 6. ſic infit:

- - *Male quaeritur herbis:*
Moribus et forma conciliandus amor.

Quin potius in furorem, quam in amorem, philtris incidunt, ſecundum illud NASONIS, *lib.* 2. *de Art. Amand.*

Fallitur Aemonias, ſi quis, decurrit ad artes,
Datque, quod a teneri fronte reuellit equi.
Non facient, ut uiuat amor, Medeides herbae,

Mixta-

Mixtaque cum magicis mersa uenena sonis.
Phasias Aesonidem, Circe tenuisset Vlyssem,
Si modo seruari carmine posset amor.
Nec data profuerint pallentia philtra puellis;
Philtra nocent animis, uimque furoris habent.

Hinc quoque THEOPHRASTVS ERESIVS dicit: ἱερατα διπλασιασθέντα, μανίαν γίνεσθαι. Et ex Hippomane, et furorem, et rerum obliuia facta fuisse, IVVENALIS *Satyr. 6.* inculcat:

Inde animi caligo, et magna obliuio rerum,
Quas modo gessisti; tamen hoc tolerabile, si non
Et furere incipias, ut auunculus ille Neronis,
Cui totam tremuli frontem Caesonia pulli
Infundit. - - -

Thes. 28. Atque, ut taceam reliqua ex philtris mala, quidam immobiles, instar statuae, facti sunt, inque ueram catochen seu catalepsin inciderunt, ex arteriis uenisque multo sanguine turgentibus. Quae determinata cerebri positio, tam diu nerueum succum in musculos certos determinat, quamdiu ille status cerebri

perdurat. Et cl. TVLPIVS, *Obſ. Med. l. 1. c. 22.* hiſtoriam habet de iuuene Britanno, ex repulſa amatae puellae in catochen prolapſo. Atque in cerebris tali morbo mortuorum inuentus eſt ſanguis putridus, luteſcens, ut BONTIVS, *de Med. Ind. lib. 4. Obſ. 1.* teſtatur.

Theſ. 29. Pertinent quoque ad amatoria maleficia, quaedam *Sortilegia* ueterum, ſeu ſuccenſiones oſſium, oliuarum, apud BARVCHVM, *cap. 6. u. 42.* memoratae, quibus diobolares meretriculae, quas nec diuitiae, nec forma, nec genus, commendabant, ſacrificabantur, ne diu ante ueneris templum excubare cogerentur, de quibus quoque HERODOTVS, *lib. 1.* meminit.

Theſ. 30. Atque, ut per faſcina, carmina, et philtra, uaria fieri mala, iam fuit oſtenſum, ita quoque uulgo creditum eſt, per ueneficarum incantamenta, homines conuerti in lupos, in canes, uel urſos. Sed, ridicula ſunt iſta, et ſuperſtitionis plena. Namque, nihil hic, niſi uaria quaedam maniae eſt ſpecies, ex imaginatione uaria, diuerſam ſibi adſumens imaginem. Venenum uero ipſum, nec a magis, nec ueneficis, ſed ab homine ipſo eſt, in quo plerumque generatur, ut ſupra fuit oſtenſum.

Theſ. 31. Sed, ut ad catochen, ex philtro oriundam, redeamus, ſaepius illa fit ſine ueneno, ex protracta diu in unum ſubiectum meditatione, temperie melancholica, aliisque cauſis.

Sic

Sic poetae, pictores, in idem alicuius rei occupati, extra se esse uidentur. Sic Cardanus et Vieta, Cartesii Praeceptor, Algebraice numerantes, cataleptici facti sunt. Archimedes, in ipso obsidionis Syracusanae, a Marcello institutae, calore, tam circulis suis, in arena factis, mente inhaerebat, ut militi, mortem sibi stricto gladio minitanti, nomenque eius requirenti, neque nomen diceret, neque uitam deprecaretur, sed saltem, ne circulos suos turbaret, moneret, ut habet PLVTARCHVS, in *Marcell.* et VALERIVS MAXIMVS, *lib. 8. cap.* 7. Et Carneades, ut ibidem narratur, Philosophus Cyrenaeus, tanta studii intentione literis se addixit, ut cum cibi capiendi causa recubuisset, adeo cogitationibus inhaerebat, ut manum ad mensam porrigere obliuisceretur; sed eum Melissa, uxor, inter studia, dextra sua, nutriuit.

Thes. 32. Adesse hominibus certos quosdam *spiritus familiares*, seu Daemonia, uel *Genios Bonos*, non pauci credunt, qui interdum et adesse et abesse possint. Hoc concludunt, ex inaequalitate ingenii, memoriae, imaginationis, et stili. Hinc IVLIVS CAESAR SCALIGER, et THVANVS, *Hist. lib. 2.* Cardanum tali spiritu interdum ualuisse, putant, cum sibi semper similis non sit, sed interdum homine sapientior, interdum puero stultior, adpareat. Verum, non animaduertisse mihi uidentur magni illi uiri, hoc dependere ex corpore nostro,

nunc ſalubri, nunc uiuaci, ſagaci, laeto; nunc rurſus aegroto, ac languido. Animus autem hinc patitur, et ſe habet pro ratione corporis, ipſa tamen ſibi ſemper ſimilis, pura, et immaterialis. Magni porro Poetae, VIRGILIVS, OVIDIVS, pluresque, quam ſibi ſunt diſſimiles! Haec quoque ipſa, quae ſcribo, quam ſunt diſſimilia, interdum negotiis abrumpentibus filum leniter fluentis orationis, interdum tempeſtate, uel alia aegritudine, corpus ac animum uariis mutationibus adficiente. Fatetur quidem CARDANVS, *lib. de Variet. Rer. in fin.* ſe uarie diſpoſitum fuiſſe, patremque ſuum, Fuccium, Δαίμονα πάρεδρον habuiſſe. Et mihi quoque, dum puer eſſem, alii ſcholares tardioris ingenii, adfingebant ſpiritum familiarem. Quod praecipue exinde factum eſt, quod quidam ad me accedens inueniſſet in feneſtra arculam, cui incluſa erat teſtudo lignea, ſuis pedibus et capite, adpenſo ad ſingula pondere, tam artificioſe conſtructa, ut leuiſſimum motum diu, inſtar uiuae, continuaret. A uenerando quoque presbytero de hac re increpatus fui, ſed credulitatem hominis uicit continuata ſemper memoriae ac ingenii felicitas, uana omnia adſpernante animo puro.

Theſ. 33. Nouorum nuptorum *Ligaturae*, pertinaci credulitate a plebe receptae, multisque narratiunculis ſuperſtructae, fidem magis ſuperſtitioſam ſapiunt, imaginationemque fortem

tem recentis ſponſi, quam rationem aliquam externam, ex phyſicis petitam. Fieri autem ſolent ludicro hoc modo: dum copulatio peragitur, nodum facit ueneficus in filo, uel ligula, clauditque ſeram, inuerſo in theca ſua cultro. Quid tamen magis ridiculum? Vnde Poeta, *Eclog. 8.*

Necte tribus nodis trinos Amarylli colores,
Necte Amarylli modo, et Veneris die uincula necto.

Tales Ligatores, ueteribus Latinis dicebantur, *Feſcennini.* Solui tamen maleficium credebant, ſi uir pronubum permingeret annulum. Non uero defuit, quin hoc quoque in caſu, uulgus, aliquid diuini latere, credat. *Tanta* enim, ut PLINIVS inquit, *lib.16.c.44. gentium, in rebus friuolis plerumque opinio eſt.* Tamen hoc facile ob ſuſpicionem fieri poteſt. Timor enim in uenere facile penem deiicit, ſecundum illud Penelopes Ouidianae, *Epiſt. 1. Heroid.*

Res eſt ſolliciti plena timoris amor.

Theſ. 34. Ligatura autem non opus habent, qui natura tales ſunt, namque ad nullas erigunt: qui maleficio petuntur, ad omnes arrigunt, praeter unam, ut uolunt. Sed contingit hoc malum illis, qui ingenio plurimum ualent, ſtudioſis literarum, pictoribus, et ſculptoribus egregiis, ingenii ſui ac indolis uim maxiam ideis ſuis impendentibus, ſed non ſemper. Accidit

cidit et illis, qui uenere diu abſtinuerunt, obſeruante CARDANO, *de Venen. lib. 2. cap. 7.* et BAGLIVIO, *de fibr. motrice et morboſ. lib. 1. cap. 8.* Exercitatio enim modica et conceſſa ueneris, roborat uirile membrum, ſed crebrior uſus, item, nimia abſtinentia, deiiciunt. Prorſus, ut uera ſint illa NASONIS, *de Remed. Amor. lib. 2.*

Intrat amor mentes uſu, dediſcitur uſu.

Solida quippe, uel ualidius acta, uel ſegnius, flacceſcunt. Per pharmaca equidem mercurialia et ſaturnina, ſterilitas inducitur, itemque per frigida obſtruentia et tabifica, ſaepe membrum, pariter ac alia membra, tabet, languet, ac flacceſcit, obthuratis uiis et canalibus, corpori nutrimentum, ueſiculis ſemen, membro uigorem, daturis.

Theſ. 35. Ad has ligaturas referri poteſt et illud ueneficium, quo fieri putant, ut noui nupti in primo coitu per membra naturalia fixi cohaereant, ſicut fieri per Finlandias ſaepe audiui. Nec dubito, hoc interdum fieri poſſe, ſed ueneficii nihil magis ſubeſſe puto, quam dum canes ſibi inuicem, abſoluta uenere, ligentur, aliaque forſitan animalia. Cauſa enim uera et unica tum eſt, glans ualide inflammatus, reſtitans intra os uteri libidinoſae mulieris, uel in anguſta uagina, qua detumente, facile extrahitur. Quod autem in Finlandia dicunt, ut

ipſe

ipſe audiui, ueneficium hoc, per ignem, ex ſilice excuſſum, a maſculo ſic adhaerente, curari, ridiculum eſt, et credulos poſcit homines, quamuis ad experientiam prouocent. Sed de nouis nuptis ligatis, atque ſic omni amoris gaudio fruſtratis, dicendum eſt cum NASONE, *lib. 6. Metamorph.* quod

- - non pronuba Iuno
Non Hymenaeus adeſt illi, non Gratia lecto.
Eumenides tenuere faces de funere raptas,
Eumenides ſtrauere torum, tectoque profanus
Incubuit Bubo, thalamique in culmine ſedit.

Theſ. 36. Quod *Raptum Infantium*, et commutationem cum filiis gigantum, tam firma ſuperſtitione a uulgo creditum, concernit, nihil quoque in illo ueneficii eſſe, puto. Tales autem infantes a noſtris *Bytingar* adpellantur, a commutatione ſcilicet, quam ſibi perſuadent. Medicorum autem rationalium ſollertia clarum fecit, regnare in talibus infantibus acredinem quandam, uiſcoſo comprehenſam, perniciosam ualde, ac exitialem, quae totum infantuli corpus, tanquam in liquamen, conuertit, tabemque partium muſculoſarum, uertebrarum luxationem, ſpinae ac oſſium curuaturas, et nodoſitates, hinc inde ad oſſa et coſtarum

cidit et illis, qui uenere diu abſtinuerunt, obſeruante CARDANO, *de Venen. lib. 2. cap. 7.* et BAGLIVIO, *de fibr. motrice et morboſ. lib. 1. cap. 8.* Exercitatio enim modica et conceſſa ueneris, roborat uirile membrum, ſed crebrior uſus, item, nimia abſtinentia, deiiciunt. Prorſus, ut uera ſint illa NASONIS, *de Remed. Amor. lib. 2.*

Intrat amor mentes uſu, dediſcitur uſu.

Solida quippe, uel ualidius acta, uel ſegnius, flacceſcunt. Per pharmaca equidem mercurialia et ſaturnina, ſterilitas inducitur, itemque per frigida obſtruentia et tabifica, ſaepe membrum, pariter ac alia membra, tabet, languet, ac flacceſcit, obthuratis uiis et canalibus, corpori nutrimentum, ueſiculis ſemen, membro uigorem, daturis.

Theſ. 35. Ad has ligaturas referri poteſt et illud ueneficium, quo fieri putant, ut noui nupti in primo coitu per membra naturalia fixi cohaereant, ſicut fieri per Finlandias ſaepe audiui. Nec dubito, hoc interdum fieri poſſe, ſed ueneficii nihil magis ſubeſſe puto, quam dum canes ſibi inuicem, abſoluta uenere, ligentur, aliaque forſitan animalia. Cauſa enim uera et unica tum eſt, glans ualide inflammatus, reſtitans intra os uteri libidinoſae mulieris, uel in anguſta uagina, qua detumente, facile extrahitur. Quod autem in Finlandia dicunt, ut

ipſe

ipſe audiui, ueneficium hoc, per ignem, ex ſilice excuſſum, a maſculo ſic adhaerente, curari, ridiculum eſt, et credulos poſcit homines, quamuis ad experientiam prouocent. Sed de nouis nuptis ligatis, atque ſic omni amoris gaudio fruſtratis, dicendum eſt cum NASONE, *lib. 6. Metamorph.* quod

- - non pronuba Iuno
Non Hymenaeus adeſt illi, non Gratia lecto.
Eumenides tenuere faces de funere raptas,
Eumenides ſtrauere torum, tectoque profanus
Incubuit Bubo, thalamique in culmine ſedit.

Theſ. 36. Quod *Raptum Infantium*, et commutationem cum filiis gigantum, tam firma ſuperſtitione a uulgo creditum, concernit, nihil quoque in illo ueneficii eſſe, puto. Tales autem infantes a noſtris *Bytinger* adpellantur, a commutatione ſcilicet, quam ſibi perſuadent. Medicorum autem rationalium ſollertia clarum fecit, regnare in talibus infantibus acredinem quandam, uiſcoſo comprehenſam, pernicioſam ualde, ac exitialem, quae totum infantuli corpus, tanquam in liquamen, conuertit, tabemque partium muſculoſarum, uertebrarum luxationem, ſpinae ac oſſium curuaturas, et nodoſitates, hinc inde ad oſſa et coſtarum

rum extremitates, exorientes, cum abdominis et capitis tumore uaegrandi, oculorumque protuberantia insigni.

Thes. 37. Morbus hic quidem uertebrarum, *Rachitis* dictus, per patriam rarior quidem est, uidetur tamen saepe apud rusticanam gentem, giganteum sibi per noctis silentia, antequam baptismus fuit celebratus, obtrusum fuisse infantem, persuasissime sibi credentem. Sed, in Anglia, et praecipue comitatu Kent, morbus est frequentissimus. Singulares autem de hac aegritudine tractatus conscripsere, GLISSONIVS, *et* MAYOW, Medici Angli clarissimi. Praecipue tamen MAYOW, in morbi huius aetiologia designanda, mecum dissentit, ad neruos obstructos, succumque nutritium inde destillandum, non effundentes, maxime respiciens. Ita quidem, ut ossa, aliaeque partes, subtumide iam excrescentes, abunde alimento gaudeant, nerui uero, ex medulla praesertim spinali pullulantes, obstructi, in principio tendinis eorum musculorum, qui ad hasce partes siti sint, faciant musculos, ex defectu neruei alimenti, abbreuiari, et contrahi, unde ossa, tendinibus et caudis musculorum alligata, iam in longum protensa, incuruentur.

Thes. 38. Concurrit quidem nerueum liquidum ad omnem nutritionem, non aliquem succum, ad ignem, ut BELLINVS putauit, concrescibilem, demittendo, sed in musculares

uasorum

uaſorum fibras, hoc eſt, per uaſa ſua depluendo, ad alimentorum praeparationem, et comminutionem in uiſceribus, ac diſpoſitionem per loca nutrienda, inſignem collocat operam. Ego uero morbi huius cauſam eſſe, crediderim, acredinem omnia eliquantem, cuiuscunque demum naturae ingeniique et illa fuerit, ad luis tamen uenereae fortaſſis naturam accedentem; cum hac enim quam maxime conuenit. Sola differunt oſſa, quae in infantibus mollia adhuc cum ſint, facile curuantur. Vulgus certe ea omnia, quae non intelligit, quaeque a ſagacibus et rerum naturalium peritis per leges phyſicas fieri, ſtupens animaduertit, res putat eſſe mere magicas, ab auxilio diaboli profectas. Ex quo factum fuiſſe, mihi ſaltem perſuadeo, ut faſcina, philtra, ligaturae, et eiusmodi alia mira naturae phaenomena, ſoli Sathanae ſint adſcripta.

Theſ. 39. Similiter infantes, qui alimentis licet optimis paſcantur, tamen contabeſcunt, a uulgo dici ſolent, maleficiis eſſe petiti, Noſtris *Foertrullade.* Sed re penitius examinata, multoties laborant uermiculis cutaneis, qui *Crinones* dicuntur, omne nutrimentum depaſcentibus, ut ex multorum obſeruationibus uere concludit, uir nunquam a me niſi cum laude nominandus, NICOLAVS ANDRY, in eruditiſſimo libro, *de la Generat. des Vers dans le corps de l' Hom. Chap. 3. Art. 1.* ut ipſe multoties

toties uidi. Figuram ibi inuenies et naturalem, et uitri optici adminiculo grandeſcentem. Tolli ſolent, corpore toto melle illito, quo exeunt, et ducto per tergum linteo fortiter. Sed LEWENHOECKIVS, ex pilis ſub cute enaſcentibus, et pungentibus, fieri haec, uult, nec eſſe uermiculos, ſed pilos. Interdum autem uermes, interdum pili, in culpa ſunt.

Theſ. 40. Paria credit uulgus de *Incubis* et *Succubis*, Themiſoni πνιγαλιῶν, teſte AVRELIANO, Noſtris *Maara*, dictis. Putant enim homines, nullis, in regione corporis conuenienti, pilis inſtructos, per diabolum ferri nocturnis ſilentiis, ad alios in lecto ſuffocandos et ſupprimendos. Sicut et aliqui, cultro per pectus erecto, ſe eiusmodi incubos confeciſſe gloriantur. Et, uel plurimas in patria plebe audiui hiſtorias de hac re, quam ita, ut nunc dictum eſt, fieri, unusquisque pertinaciſſime credit, et religioſiſſime profitetur. Quin et AVRELIANVS, *Chron. Morb. lib. 1. cap. 3.* ex Silimacho memorat, contagione quadam, plurimos ex iſta paſſione, ueluti lue, apud urbem Romam, confectos.

Theſ. 41. Compertum tamen eſt, ſedula Medicorum obſeruatione, hominem, incubo tentatum, morbo alicui catarrhoſo, uel nimio ciborum in ſtomachum infarctui, hoc ſymptoma debere. Namque, quemadmodum uiſciditas humorum circulantium, cerebelli aliquam regionem, neruos intercoſtales et recurrentes,

muſcu-

muſculosque et cetera reſpirationis inſtrumenta facile obthurare poterit, prout ex caſtaneis, liberalius comeſtis, hoc fuit obſeruatum; ita etiam continget, ut uentriculus, nimia ciborum copia repletus, diaphragmatis actionem reciprocam, in reſpirandi negotio neceſſariam, impediat, aut aortam comprimendo, ſanguinem copioſius in cerebellum impellat, unde arteriolae diſtentae, ſe ipſas, et neruos quoque uicinos, prementes, ac ſpirituum affluxum ſufflaminantes, leuiuſculae huius, ſed ſtertoroſae apoplexiae, cauſa ſunt, operam etiam conferente in tergum decubitu, qui cerebellum, unde uita dependet, comprimit, ac contrahit. Mihi ipſi aliquando hoc Vpſaliae contigit, ex pane butyraceo, poſt longam famem, ueſpertina coena, imprudentius et copioſius adſumto, nam inde, ſequenti nocte, incubo uexabar. Conf. BELLINVS, *de morb. capit. de incub. pag. m. 604. et ſequ.*

Theſ. 42. Sed ex multis ſane cauſis incubus fieri poteſt; unum uel alterum dabo exemplum: Nicolaus Krull, Weſtro-Gothus, nauta gregarius, menſe Iulio, Ao. 1709. ex naui *Poſtilion* in ualetudinarium Birkenſe delatus, de tumore duro dolente ſiniſtri pedis ac tibiae querebatur, ita, ut pedem terra figere nequiret. Tumor absque inflammatione, ſed durus, inſtar lapidis, per pedem et tibiam. Idque ex ſcorbuto, morbo nauali. Iuſſi bibere decocta antiſcorbu-

tica ex herbis; deinde per uices dedi purgans, ex Conf. Hamech, admixtis ſemper granis aliquot mercurii dulcificati. Hinc tumor remiſit, et mollities ac flexibilitas ſenſim inducta fuit. Sed, quid accidit? D. 9. Auguſti incidit in febrim calidiſſimam, cum aſthmate graui, et tuſſicula. Venam mox aperui. Sed magis, in dies remittente dolore, queſtus eſt dies noctesque de lapide quodam pectori incumbente, quod auſferri uolebat inſtantiſſime. Sed nihil aliud hic lapis erat, quam materia acris et uiſcida, ſimul per tibiam diu commorata, nunc ope medicaminum in motum deducta, et lege circuli per pulmonum canales anguſtiſſimos haeſitans. Quae tamen poſtea, actione pulmonum adeo permolebatur, ut poſt aliquot dies, aequabili facto ſanguinis circulo, conualeſceret, daretque ceteris miraculum curationis, cum tibiam ſaxeo tumore micantem, iam uiderent emollitam. Talem porro incubum et pleureſin dolentiſſimam Ao. 1710. d. 15. Maii, in naue Vice-Ammiralis, nob. D:r Wattrang, *Eſtbland* dicta, in milite pedeſtri, Petro Diup, ex metaptoſi materiae inflammatoriae manus ſiniſtrae, delatae in pulmonum regionem, ope medicamentorum adhibitorum, obſeruaui. Sed, mox aperta uena, et educto largiter ſanguine, ceſſit. Vt omittam pariles obſeruationes plures per claſſem factas.

Theſ. 43. In ſomnambulonibus quoque facti ueneficii meminerunt, ſed fidem iſta non merentur, cum omnem iſtam dormientium ambulatio-

lationem, ex ſolis ſomniis fieri, credam, eſſeque in iſto caſu ſomnum partialem, uigilantibus membris aliis. Sic ſaepe ex compreſſione femoris, tota tibia et pes totus, per tempus redditur paralyticus et immobilis, corpore interim reliquo uigilante, atque omnes ſuas perfectiſſime operationes edente. Sed, quod haec res mira uideatur, nec ſit cauſa uulgo cognita, ad res ſtatim magicas et praeternaturales reiicitur, communi mortalium uitio.

Theſ. 44. Verum tamen et hoc ingenue fatendum eſt, multa in rerum ſympathiis, antipathiis, faſcinis, et philtris, ineſſe, quae adhuc nobis ſunt plane ignota atque abſcondita. Sic contigit aliquando in noſtra patria, ut uetula quaedam, a Iudice Territoriali diſtrictus Sudermanniae Gribsholmenſis, nob. D. Stierneroos, iniuſto, ut ipſa putabat, iudicio adfecta, aegerrime hoc ferret, et ultionis plena, magica quaedam componeret, quibus circumuenire iudicem uellet. Quibus compoſitis, adit uillam, ſed faſcinum filiam pulcerrimam, Iulianam nomine, corripit, manusque eius ita infecit, ut ſtatim nigreſcerent, et deciderent. Quod, cum in omnium ore uerſetur, dubitare non debemus de facto. Adhuc quoque uiuit uirgo, et defectum manuum, tam ſedula imitatione coniunctorum truncorum, in ſcribendo imitatur, ut cum admiratione omnes intueamur; cuius quoque autographum cum truncis ſcriptum,

ptum, idiomate uernaculo et Gallico, inter rariora mea ſeruo, et ſtupens admiror. Sed, quo modo hoc explicari debeat, adhuc non uideo.

Theſ. 45. Illi autem, qui coeca confidentia, et carminum quorundam, neſcio cuius generis, murmure, ſerpentes uel rumpere, uel faſcinare ſe poſſe, gloriantur, uideant, ne ipſis tale contingat infortunium, quale, ut AMATVS, *Cent. 3. Curat. 14.* narrat, iuueni Ancona Auximum proficiſcenti contigit, qui, cum ab itinere mictum abiiſſet, uiperamque prope arboris cauernam conſpexiſſet, effutitis aliquot fruſtraneis uerbulis, ſerpentem adprehendit, ſed uirulento ictu percuſſus, paulo poſt audacem animam efflauit. In ſacris quidem dicitur, impios, ſic aures ſuas obthurare, ſicut ſerpentem, ad uocem faſcinatoris. Et antiquis ſemper creditum, eam uim carminibus eſſe. Hinc NASO, *Amor. lib. 2. Eleg. 1.*

Carmina ſanguineae deducunt cornua Lunae,
Et reuocant niueos Solis euntis equos.
Carmine diſſiliunt abruptis faucibus angues,
Inque ſuos fontes uerſa recurrit aqua.
Carminibus ceſſere fores, inſertaque poſti,
Quamuis robur erat, carmine uicta ſera eſt.

Si modo uera ſint haec atque alia a Poetis tradita de uiribus ueneficiorum. Ita autem idem NASO, *Amor. lib. 3. Eleg. 11.*

Exit

Exit in immenſum foecunda licentia uatum,
Obligat hiſtorica nec ſua uerba fide.

Theſ. 46. Vulgus equidem, *Finnos*, artem callere magicam, credit. Ego uero per quatuor annos apud illam gentem commoratus, nihil in iſta ſapientius inueni, quam in noſtra, quin potius liberalitatem quandam in exteros, ſed tamen ſui quendam amorem, et, ut ita dicam, ſuorum morum pertinax ſtudium retinendi, phyſicam uero naturalem plurimum ibi apud uulgus eſſe excultam. De *Lapponibus* autem, gente per ueneficia quondam, et nunc quoque, infami, a celeberrimo OLAVO RVDBECKIO, Med. Doct. et Prof. Patris Magni non degenere filio, *in peregrinatione Lapponica*, cuius deſcriptionem cum deſiderio multo expectamus, obſeruatum eſt, nihil aliud in ſceleribus ſuis componendis adhibere illos, praeter fungos quosdam rubeos uariegatos, lacteſcentes, qui, pro ea, quam omnis fere planta lacteſcens continet, acredine, ſuam uidentur facile indolem prodere. Et obſeruauit idem RVDBECKIVS, uocabulum *Trolla*, magicas exercere artes, ipſis Lapponibus, ſua lingua Hebraizante, ſignificare, aliquem fraude circumuenire, et ludere: indigitante uocabulo ipſo artis, naturaliter et ex inuentis ingenii haec fieri. Neque hi tantummodo arte magica inclaruerunt, ſed et antiqui Colchidis incolae, Theſſali,

Pſylli, Marſi, Circe, Medea, Theſtylis, Dipſas, anus, aliique quam plurimi ab auctoribus nominati.

Theſ. 47. Sed non immerito admirabuntur plurimi, me tam eſſe audacem, ut magiam omnem, faciam rem mere naturalem, et niſi eſſe aliud, quam phyſicae reconditioris notitiam, cuius ope multa tam bona, quam mala humano generi obtingere poſſint. Neque ſolum omnis uulgi multitudo contratium credit, ſed fuere etiam ex medicis quam plurimi, qui magiam diabolicam ibant adſertum. Quos inter meretur legi HIERONYNVS IORDANVS, uir doctus, qui *de eo, quod diuinum et ſupernaturale eſt, in morbis humani corporis*, egregium tractatum conſcripſit, ibique totis uiribus contrariam mihi ſententiam propugnare conatur. Cui poteſt addi, ſi placet, MARTINI DEL RIO, Ieſuitae, *Diſquiſitiones magicae.* Mecum uero eſt IOANNES WIERVS, uir eruditus, *de Praeſtigiis Daemonum.*

Theſ. 48. Contingit autem, quod magi et ſagae, remediis, per ſe et natura ſua morbo opitulaturis, admiſceant uerba quaedam, ſuperſtitiones, ſtellarum obſeruationes, cruces, carmina, ſuſurros, aliaque uana, ut non uideantur medicamenta ex ſe hanc uim habere, ſed ex daemone. Et, dum ſolummodo ſua adhibent carmina, noſtris *Signery*, absque medicinis, credo, omnem tum opem, quae inde fit, ſola fieri

ri aegrotantis imaginatione et fide. Quod autem negem, faſcina dari diabolica, non uelim ſic interpretentur, ut in ſpeciem quandam atheiſmi incurram. Diabolum, permiſſu diuino, uaria hominibus inferre mala, non nego, ſed iuxta puto, eundem ad ueneficia res maxime naturales adhibere. Atque hoc erat dicendum.

Theſ. 49. Concludam itaque cum COELIO CALCAGNINO, *lib. de Amator. Mag.* in hunc modum: *Varietas olim iuncta miraculo, furtiuo concubitu genuit magiam ſecundam cognomine; reformidansque, ne forte ueritas, cum qua perpetuas inimicitas gerit, a qua etiam paribus ſignis congreſſa, ſaepius profligata eſt, ſuum partum enecaret, illum impudentiae ac timori, iunctis connubiali foedere, commendauit. At illi in ſinu incomprehenſibilitatis e feſtigio collocarunt furtim, et ſub praeſtigiarum crepundiis educandam. Quae mox in grandiorem aetatem adulta, iamque pinnulis praemunita, euolauit in fatuorum arces, ibique nidulans, credulitatem peperit. Quae, utpote Parentum beneficiis grata, illam mutuo enutrit, et quaſi* ἀντιπελαργίζει, *alioqui breui interituram.*

Capvt Decimvm Qvintvm.

Temporaneorum et Delibutoriorum Venenorum ſiſtit examen.

Theſ. 1. Habebant et priſtina tempora, ſic uti noſtra hodienum, uenena ſenſim agentia, temporanea, et terminata, eaque ſati noxia, et deleteria. Sed, eſſe ea factitia, non naturalia, uolebat CARDANVS, *Contr. Med. lib. 2. Tr. 5. Contr. 10.* quod quoque uidetur uerosimile, cum ea praeſertim, quae per mechanicum tritum fiunt, horum uenenorum nomine digna ſint; hominum prauitate non contenta, niſi quoque ad certum tempus mors illa praeſcriberetur.

Theſ. 2. THEOPHRASTVS, *Hiſt. Plant. lib. 9. cap. 17.* refert, Thraſyam, Mantinenſem, inueniſſe uenenum, quod facilem et ἄπονον ἀπόλυσιν, mortem ſcilicet non laborioſam, adferret. Parabatur autem ex cicuta, papauere, aconito, aliisque huiusmodi. Hoc tamen ἔυογκον πάνυ et μικρὸν, mole et pondere paruum, ad drachmae menſuram, necaret; quod tamen eſſet ἀβοήθητον, ſeu immedicabile, durans diu, nec quidquam mutationis experiens. Cicutam Athenienſes ſic paraſſe ſcribuntur, ut ad drachmae pondus, intra tres horas, occideret. Tale quoque ex aconito antiquitus compoſitum fuit,

fuit, quod certis occidere temporibus posset, bimestri, trimestri, semestrique spatio, anno completo, uel biennio, pessime mulctatis, qui diutina tabe et languore perissent, remedio frustra quaesito.

Thes. 3. Atticum Pharmacum, in publicis iudiciis admissum, quo Socrates, Philosophus optimus, sublatus fuit, antea memoratum, fuisse uel cicutae succum inspissatum, uel compositum quoddam, diximus. Iubet enim Critonem Socrates, apud Platonem, uenenum teri, si tritum non esset. Quare etiam contusum in calice attulerunt, ceu facile liquidis miscibile, quod tamen de radicibus, seminibus, foliisue, dici non potest. Neque Socrates expedite ebibere potuisset, si fuisset simplex puluis. Quidquid fuerit, siue cicutae succus inspissatus, siue compositum, siue arsenicale aliquod, acre fuit certe, quia cum frigore extremorum, tibiarumque, mortem incepit, teste PLATONE, *in Phaedro, sub fin.*

Thes. 4. Terminatum uel saltem Temporaneum accepisse uenenum Attilius Regulus se fatetur, apud GELLIVM, *Noct. Att. lib. 6. c. 4.* Et Ciceronis, Romanae Parentis eloquentiae, haec sunt uerba, *Orat. contra Pisonem: uenenum eiusmodi fuit, ut non statim eum interimeret; sed mortem in diem proferret eo consilio; postea uero grassante sensim ueneno, eo tabesceret.* Talium uenenorum compositores

ſaepenumero deprehenſi ſunt. Sic memorat LIVIVS, *lib. 8.* Romanas quasdam Pharmaceutrias, Corneliam, ac Sergiam, utramque Patriciae gentis. Foeminae enim ſaepius huic nefariae arti operam dant, ut maritos, ſibi non charos, nec per omnia reſpondentes, tollant. CARDANVS quoque, *de Venen. lib. 3. cap. 6.* Veronenſem quendam ſenem nominat, Marteloſium nomine, qui talia uenena Venetiis praeparauerit.

Theſ. 5. Sed, ſicut artes bonae et liberales recentiori tempore magis adoleſcere coeperunt, ita etiam, quae in ruinas tenderent hominum, magis quam priſtinis ſeculis, ex prauo ingenio quorundam, erigere caput ac ſurgere. Vt enim taceam Pyrium puluerem, et machinas igniuomas, ac tormenta bellica, uenena certe temporanea, noſtro iam tempore crebrius longe atque artificioſius componuntur. Quorum in claſſem prae ceteris ſaturnina et gypſea ueniunt, atque illa maxime, quae per trituram ex corpore duro, rigido, ac ponderoſo fiunt, praeſertim ex lapidibus pretioſis, adamante, aliisque. Ea enim horum uenenorum natura eſt, ut nec ſolui in corpore, nec debellari et hebeſcere, nec ſuperari et inuerti ullo modo poſſint; Sed, ubicunque haeſerint intra fibras partis alicuius ſolidae, uel in canali aliquo anguſto, ſenſim quidem lancinant, ſed indelebili uitio fodicant, nec capiunt medicinam.

Theſ.

Thes. 6. Famosissimum uero huius generis uenenum fuit, quod per foeminam quandam Parisiensem, sortis haud ignobilis, uulgo *Madame de Briauilliers*, ex adamantinis fragmentis et saturni sacharo, uti uolunt, componebatur, eamque ob causam, *la Poudre de Succession* dicebatur, quod nempe temporaneum esset. Hunc puluerem ferunt intra certos terminos fuisse conscriptum, ultra quos non progrederetur. Sed, quale illud fuit, quo Dominus de Nort-Carmes, Prouinciae Vltraiectinae Gubernator, ab Hispanis petitus fuit, lento quidem, atque unde in icterum periculosum inciderit, omni remedio incurabilem, sicut fassus est magni nominis Medicus, HEVRNIVS, non adeo liquet.

Thes. 7. De natura Parisiensis istius ueneni, auctores quidem non conueniunt. WEPFFERVS enim, *de Cicut. Aquat. cap. 20. Schol. 4.* arsenicale fuisse, putat, sicut et illud, quo ueneficae quaedam Romanae, sub Pontifice, Alexandro VII, impio pietatis fuco, tantam stragem ediderunt, Italis *Aquetta* dicto, ex qua aqua, intensissima febris, et aestus uix extinguibilis, fiebant. Sed, cum huius antidotus fuerit citri succus, aliud quid fuisse puto. Et refert NICOLAVS FLORENTINVS, *Sermon. 4. Tr. 3. cap. 9.* Franciscum Ordelaphum, Capitaneum Foroliuii, ueneni genus quoddam habuisse, quod iniectum carbonibus, illico interimebat omnes circumstantes. Sed PAVLLINVS, *Bufon,*

Bufon. Curiof. Sect. 1. cap. 3. §. 45. adferit, Parifinum illud, ex bufonibus, fale, et fpiritu uini, inuicem deftillatis, confectum fuiffe. Ex arfenico tamen, et calce uiua, inuicem fublimatis, uenenum hoc conftare, mea fert fententia. Quidquid uero fit, altius in id inquirere, nec lubet, nec decet. Et, eft credibile, non unicum tantum huic famofae ueneficae uenenorum fuiffe adparatum, quum in nefaria hac, tam multis aliis, atque ipfi tandem operatrici, exitiofiffima arte, fuerit quam exercitatiffima. Et talis in humanam perniciem excogitata medicina, *quaedam homicidorum ars eft, prorfus mechanica*, non autem altera illa et uera medicina, in quam hoc telum mifit, omnibus fcientiis iniquiffimus, ex quadam animi prurigine, HENRICVS CORNELIVS AGRIPPA, *de Vanitat. Scient. cap. 82.*

Thef. 8. Ex his autem temporaneis uenenis mors quidem certa fit, cum uariis fymptomatis antegreffis, fenfu fcilicet lancinationis perpetuo, et dolore corporis, hebetudine, debilitate, pallore, afthmate, triftitia perpetua, inappetentia, ac alui conftipatione, praefertim fi ex gypfeis et cretaceis fuerint. Dari tamen aliquod uenenum, exactis adeo calculis terminatum, inque certos dies definitum, uix ego crediderim, propter miram illam, et in fingulis quoque diuerfam corporis contractilitatem, et elafticitatem, uimque ipfius cordis, ex cuius

motu

motu, omnium reliquarum partium motus dependet contractilis. Itaque, qui maiori uiſcerum robore, fortiore cordis contractione atque arteriarum, gaudent, citius pereant, neceſſe eſt, ſi fuerint acria. Et iuuenes citius, quam ſenes, peribunt. Sed ex gypſeis non adeo diuerſimode peribunt.

Theſ. 9. Vt enim philtra dixi amores quidem excitare, ſed non certos ac determinatos, ita etiam ſe res habet cum uenenis temporaneis ac terminatis. Naturae hominum diuerſae, et elateres ſolidorum uarii, non poſſunt non ueneni talis uim uel accelerare, uel retardare. Nam, ſi hoc eſſet uniuerſaliter uerum, in peſtilentia certe, ubi uenenum, quodcunque demum et id fuerit, ab omnibus aequaliter hauritur, omnes pariter eodem tempore morerentur, quod tamen non fit, cum hic ſubito, alius tardius, uel non, moriatur, pro ratione uitae, in uenena agentis. Sic purgantia remedia, alios cito mouent, alios tarde, uel nunquam. Qui enim pituita laborant per omnem uentriculi atque inteſtinorum ductum, atque hanc ob cauſam debilius oſcillant, non tam facile uenenis acribus laeduntur, ac qui forti elatere praediti, et puriori uentre.

Theſ. 10. Nam, quod ſolertiſſimi temporaneorum uenenorum compoſitores, unius cuiusque hominis naturam et robur, quid ferat, quid ferre recuſet, exacte nouerint, nunquam cre-

crediderim; cum tot ſint diuerſae naturae, quot diuerſi ſunt homines. Atque GALENVS ſuo tempore, Aeſculapium nouum ſe forte ſibi pollicebatur, ſi ad id ſcientiae medicae faſtigium pertingere potuiſſet; quod tamen negat ſibi unquam fuiſſe poſſibile. Confer LAVRENTIVM IOVBERTVM, Medicum doctum, qui argumentum hoc tractauit in ſcripto quodam, cui titulus, *Si on peut limiter certain tems aux Poiſon.* Sufficit in tantum creuiſſe nefariam hanc artem, ut certa mors obtingat, eaque non ſubitanea, ſed tarda, ſine ullo ueneni acris extantiore, uel uomitu, uel torminibus, aut dyſenteria, uel febri, ſed morbo, ſub ſpecie phtiſis pulmonaris, uel rheumatiſmi, et arthritidis, ſuam fabulam percurrente.

Theſ. II. Eo quoque dementiae humana peruerſitas proceſſit, ut uenena in ſubſtantia, hoc eſt, puluere, uel potionibus, exhibuiſſe, non fuerit contenta, ſed quoque ingenioſas commenta fraudes, aliis rebus, omni ueneni ſuſpicione uacuis, crudelia eiusmodi clanculum aptauerit. Veteres talia uenena appellabant delibutoria, praeſertim uero illa, quae telis inungebantur. Sic Turcae ephippia, ſtrophiola, et cereos, ueneno praeſentiſſimo inficiunt, uel unguentis ſuaueolentibus uirulentum nefas admiſcent, ut de illis CARDANVS, *de Venen. lib. I. c. 15.* SCALIGER, *Eexercitat. 154.* et BARCLAIVS, *Satyric. Icon Anim. cap. 9.* adnota-

notauerunt. Quae unguenta non quidem tutiora fuiſſe conſtat, quam illud, quod arſenico contra capitis impetigines commixtum, Florentinum iuuenem intra noctem ſuſtulit, ut AMATVS ſcribit, *Cent. 2. Curat. 33.* Et, quod apud WEPFFERVM, *de Cicut. Aquat. cap. 20. Hiſt. 13. p. 289.* puellae, ob phtiriaſim, inunctum capiti, eam ſuſtulit, poſt capitis tumorem, deliria, et febrim. Sic Ao. 1708. in Oſtro-Gothia, prope Wadſtenam urbem, militis uxor, puero quinquenni, contra impetiginem, arſenicum, duorum piſorum magnitudine, pulueriſatum, in ulcera inſperſit, unde dolor, tumor monſtroſus, et poſt duos dies, mors. Regium quoque collegium medicum Stockholmenſe, Ao. 1709. menſe Februario, ſuper hac re conſultum eſt.

Theſ. 12. Alii chirothecas uirulento miaſmate perfundunt. Ex quo periiſſe Imperatorem Romanum, Ottonem III. annales loquuntur, quas chirothecas, morte praeſentiſſima grauidas, ipſi tranſmiſerat Creſcentii coniux. Nec deſunt, qui ſacratiſſimas hoſtias, ueneno imbuunt, unde obiit Henricus VII. Imperator, ex domo Luxenburgica, qui Piſis ſepultus eſt. Et refert AMBROSIVS PARAEVS, *de Venen. lib. 20. cap. 7.* Clementem VII. ſeu Iulium Medicem, Pontificem maximum, praeeuntis uenenatae funeralis facis halitu, per fumos in pulmonem admiſſo, periiſſe. BRVYERINVS uero,

de

de Re Cibar. lib. 9. cap. 20. ex immoderato fungorum eſu mortuum fuiſſe hunc Pontificem, memoriae prodidit, ut ſupra notaui. Potuit et mors ipſi fieri ex ſolo admiſſo fumo piceae uel cereae facis, ad modum aliorum fumorum acrium, pulmones ſtrangulantium, et liquida tranſitura cogentium.

Theſ. 13. Nummum porro argenteum, ueneno imbutum, SCHENCKIVS, *Obſ. Med. de Venen. lib. 7.* narrat, quo filiolus Antonii Boſcolt, a matre propria crudeliſſima, loco ſtrenae, ſic donatus; obiit. Poterit enim facile fieri, ut nummi, tinctura aliqua acri imbuantur, acida, uel alkalina: infantes uero, ſicut omnia ori admouent, ut ſupra de crepundiis, arſenico coloratis, notaui, facile quoque hinc corripientur; quanquam metallica corpora, ob pororum anguſtiam, et materiae ſuae ſoliditatem, non facile effluuiis penetrentur.

Theſ. 14. Atque, ut in nulla non re, grata oculis, ſapori, aut odori, experimentum facerent ueneficiorum, ſic florem cariophylli ueneratum MATTHIOLVS refert, *Comment. in 6. Dioſcorid. in Praefat.* Folium acetoſae, imbutum uiru, HENRICVS *ab* HEER, *obſ. 8.* commemorat. Vt reliqua taceam. Adhaerere autem rebus iſtis, praeſentiſſimi ueneni cuſpides, et miaſmata, facile nobis fidem faciunt, poſtquam multorum experientia, et fatali etiam ſaepe uitae periculo, conſtitit, fraga, rubi idaei baccas,

ſal-

ſaluiam, gramen, aliaque luxuriantis Pomonae Floraeque dona, ſolo bufonum tabido halitu, uel alius uenenatae beſtiolae, perflata, atque intoxicata, mortem induxiſſe minime tardam. Sic de fragis, bufone intoxicatis, et Catharinam Stalber male adficientibus, refert HILDANVS, *Obſ. 30. Cent. 5.* itemqne de uuis, pariter infectis, *obſ. 39.* prodit. Auctor eſt PALMARIVS, *de Morb. Contagioſ.* equos, boues, et alia animalia, in rabiem acta fuiſſe, poſtquam de ſtramine, cui rabioſi quidam porci incubuerunt, comediſſent. Similiter PARAEVS, *lib. 20. cap. 24.* narrat, mercatores, in hoſpitio, immiſſis in uinum ſaluiae foliis, inter prandendum, uomitu, uertigine, ſyncope, ſpaſmo, ſudore frigido, correptos, protinus obiiſſe. Hoſpes accuſatur facti maleficii, ſed abſoluitur; bufones enim inuenti ſunt ad radices plantae. Non tamen negandum KIRCHERO eſt, *Scrutin. Peſt. Sect. 1. cap. 7. §. 2. Exper. 3.* ineſſe foliis herbarum interdum minutiſſimos uermiculos, horum malorum auctores. Hinc HIPPOCRATES optime, *in Epiſtola ad Crateuam: ſed et herbis multa reptilia uenenum immittunt, et hiatu ſuo internae ipſarum teneritudini, afflictionem pro auxilio inſpirant.*

Theſ. 15. Coronis quoque, quas ueteres epulaturi caput induebant, inſperſum fuiſſe uenenum, hic PLINII locus oſtendit, *lib. 21. cap. 3. Apparatu belli Actiaci, gratificationem ipſius*

pungentis, moxque pestilentem anthracem in indice digito ostendit, et post biduum occubuit, ut sonant eius uerba. Et memini, me legisse, Ao. 1708 Stockholmiae, d. 31. Augusti, in nouellis publicis, aduenisse ad Principem Eugenium ex urbe Ryssclensi, siue Insulis Flandricis, arctissime tum obsessis, litteras, quibus portiuncula quaedam gryseі papyri, ueneno fortissimo perunсti, inclusa fuerit. Quam, qui imprudentius attigissent, passi sint inde damna non parua. Et canis, commune illud experimentorum martyrium, cui per artificium fuit hoc papyri frustulum exhibitum, morte repentina obiuerit. Quis ergo nunc a ueneno tutus esse possit, cum per litteras transmitti possit.

Thes. 17. Alii, referente PLINIO, *lib. 33. cap. 1. sub gemmis uenena claudunt, sicut Demosthenes, summus Oratorum Graeciae, annulosque, mortis gratia, habent.* Aedituus quoque Capitolii comprehensus, fracta in ore annuli gemma, statim expirauit, eodem referente ibidem PLINIO. Et sunt, qui uolunt, Hannibalem, Carthagine ad Prusiam, Bithyniae Regem, profugum, cum T. Quintio Flamminico, Consuli Romano, traditus esset, uenenum, quod in annulo, Regio more, secum semper ferebat, sumsisse, et mox extinctum esse. Videsis PLVTARCHVM, *in T. Q. Flammin.* De quo annulo IVVENALIS, *Satyr. 10.* sic cecinit:

Cannarum uindex, ac tanti ſanguinis ultor.
Nam, quae de Gygis annulo, PLATONI olim, *lib. 3. Polit.* memorato, circumferunt, fabuloſa eſſe, credo. Dicebant enim, quod hoc circumacto, habentem nemo cerneret.

Theſ. 18. Veterum autem proprie ſic dicta delibutoria uenena, ſeu tela, uiru contaminata, in frequenti uſu fuerunt apud Scythas. Vnde NASO, Tomis exul, de illis ſic habet, *Triſt. lib. 3. Eleg. 10.*

Pars cadit hamatis miſere confixa ſagittis,
Nam uolucri ferro tinctile uirus ineſt.

Fiebant autem ex ſucco ellebori, taxi, ſolani maniaci, quod hinc dorycnium eſt uocatum, et uiperina ſanie, cum ſanguine humano, aliisue rebus, permixta, ac in tabum, ſub fimento ſepulta, contabeſcente, ac computreſcente, ut PLINIVS habet, *lib. 11. cap. 53.* AVLVS GELLIVS, *Noct. Attic. lib. 16. cap. 15.* et OLAVS MAGNVS, Noſtras, *de Gent. Septentr. lib. 15. cap. 2.* Alii putant, toxicum ſolummodo uenenum, ad ſagittas uiru imbuendas, uſurpatum fuiſſe, cum ſagittae, Graecis τόξα dicantur. Eo uero tela, et miſſilia, ut uolucria eſſent, erant pennata; ſiquidem, dicente PLINIO, *lib. 34. cap. 14. ut ocyus mors perueniret ad hominem, alitem fecimus, pennasque ferro dedimus.* Pulcherrime PLINIVS! Pharicum autem uenenum, telis imbuendum,

erat

erat ſuccus radicis ellebori albi, in bubulo cornu ſeruatus, donec putreſceret, quo Pyrenaei montis accolae ſagittas imbuunt ad uenationem, teſte PRAEVOTIO, *de Venen.* Et HOMERVS, *Odyſſ. lib. 1.* canit, Vlyſſem in Ephyram profectum ad Ilum Mermeridem, ut quaereret uenenum mortiferum, ad ſagittas inungendas, aerea cuſpide munitas.

Theſ. 20. Quidam uero non inungebant uenena telis, ſed foramen in ſagitta excauatum, uiru replebant, quo ueneficii genere Sigeum Galleranum occiſum fuiſſe, ſcribit CARDANVS, *lib. 1. de Venen. cap. 15.* artificio hominis, in hiſce nefariis, uincente naturam. Alii ſolo napelli ſucco tela contaminant, quod de Valdenſibus refert THVANVS, *Hiſt. lib. 27.* Verba eius haec ſunt: *a fide dignis mihi narratum fuit, apud Conuallenſes, ſeu Valdenſes, in uſu eſſe, ut gladiorum acies, ſpicula, uenabula, ſagittas, glandes plumbeas, et cetera miſſilia, Torae uulgo dictae, ſeu potius Pthorae, ſucco, quae in illis locis frequenter naſcitur, et uulgari Toxici nomine adpellatur, inficiant. Quod praeſentiſſimum uenenum eſſe, ſciunt Medici.* Hinc paulo ante ſcribit, nullos Sabaudos, a Valdenſibus uulneratos, euaſiſſe.

Theſ. 21. Sed delibutoria, non tantum ad conficiendos homines, erant excogitata, uerum etiam

iam feras; et illud, quo in uenationibus ceruorum, antiqui utebantur Galli, seu ceruarium, Loemeum ipsis, ἀπὸ τοῦ λοιμοῦ dictum, PLINIVS, *lib. 25. cap. 5. et lib. 27. cap. 11.* ex ellebori succo comparatum memorat. Sed barbaros, perfricata carne aconito, pantheras uenari, idem scribit, *lib. 8. cap. 27.* euanescente tamen apud nos hodienum illa sagittas intoxicandi licentia, postquam per pyrium puluerem, glandemque plumbeam, notato loco immissam, compendiosa magis morte, ferarum lucremur delicias et pulpamenta. Indis uero, etiam nostra hac tempestate

- - Non felicior alter,
Vngere tela manu, ferrumque armare ueneno,

ut MARONIS illud, de Amyclo usurpem, *Aeneid. lib. 9.* Et memini, me Ao. 1704. in arce Scoglaster, prope Stockholmiam, curiositatum promptuario, uidisse pugionem Indicum uenenatum, sed particula ueneni in mucrone suo, unde canis traiectus obiuerat, orbatum. Quin et Indi, apud CVRTIVM, *lib. 9. cap. 8.* ueneno tinxisse gladios, perhibentur, unde saucii subinde exspirabant, leuibus etiam plagis medicinam respuentibus. Refert quoque TACHARD, Iesuita Gallus, *Peregrin. Siamit. lib. 3. pag. m. 98.* Macassaribus Indis in usu esse pugionem, ipsis *Crit* dictum, cuius uenenum, aestate subtilissimum, adeo lethale scribit, ut uel

uel granulum, sanguini admixtum, immedicabile sit, nisi excrementa propria fuerint adsumta, non absimile ueneno serpentis, Cobra de Capello Portugallis dicti.

Thes. 22. ALPHONSVS tamen FERRVS *tract. de Sclopet. uulner. Romae edit. l. 1. c. 4.* ipsos etiam plumbi globos, ex sclopeto emissos, ob pyrium puluerem uenenatos esse, putat, cum puluis hic coelestium naturam ignium ac fluminum indolem imitetur. Quidquid sit, id certe ad Narwam, Ingriae urbem, obseruatum est, in memorabili, atque Marathoniam pugnam longe exuperante clade Russorum, qua seculum superius clausit, sibique aeternam peperit gloriam Heros Maximus, Carolus XII. Magnus, Rex Suecorum Gothorumque Augustissimus, globos scilicet et glandes plumbeas, quas octoaginta Russorum millia, contra octo mille Suecos, instar pluuiae et imbris, emiserunt, uenenositatis aliquid sibi adfricuisse ex allii segmentis, quae continuo secum gestant Russi, dapes suas optimas. Nam, uulnera ibi facta, medelam non facile capiebant. Idem quoque in proelio ad Holofhim obseruatum. Sed forte gens astutissima, alia quoque nocentiora admiscuerat.

Thes. 23. Sic est, undique petimur homines, undique nos dira fati uis rapit, deciditque uno momento moles, multis constructa annis. Prorsus, ut hic addam, quae diuinus HOMERVS,

RVS, *lib.* 17. *Iliad.* ſub perſona Iouis, in hunc modum canit:

Ου μὲν γάρ τε που ἐςὶν οἰζυρώτερον ἀνδρὸς
Πάντων, ὅσσα τε γαῖαν ἐπιπτείει τε καὶ ἕρπει.

Et, uel ex hoc humanam mirari oportet malitioſam ſollertiam, in uariis uenenis acquirendis, et conficiendis, cum nullum animal, praeter hominem, alio armorum adparatu, contra hoſtem confligat, quam quo eadem, natura inſtruxit: ſecundum illud NASONIS, *in Halieutico:*

Omnibus ignotae mortis timor: omnibus hoſtem
Praeſidiumque datum ſentire, et noſcere teli
Vimque, modumque ſui.

Atque ſic, quamuis ceteris animalibus, in tutelam ſui, ſatis uirium ſit, et quaecunque uaga naſcuntur, uitamque actura ſegregem, armata ſint, hominem uero imbecillitas cingat, non unguium, non dentium uis, terribilem ceteris faciat, nocendi tamen inſtrumenta ualidiſſima homo callidiſſime inuenit.

Theſ. 24. Hinc bene PLINIVS, *lib.* 18. *cap.* 1 de terra loquens, exclamat: *genuit uenena; ſed quis inuenit illa praeter hominem? Cauere ac refugere alitibus feriſque ſatis eſt.* Et paulo poſt; *quod nimal tela ſua, excepto homine, uenenis tingit? Nos et ſagittas ungimus, et fero ipſi nocentius aliquid damus.*

Nos

Nos et flumina inficimus, et rerum naturae elementa. Ipsum quoque, quo uiuitur, aerem, in perniciem uertimus. Nec ab ullo, praeter hominem, ueneno pugnatur alieno. Et in *Praefat. lib.* 7. sic fatur: *cetera animantia in suo genere probe degunt: congregari uidemus, et stare contra dissimilia: leonum feritas inter se non dimicat: serpentum morsus non petit serpentes: ne maris quidem belluae et pisces, nisi in diuersa genera, saeuiunt. At, me hercule, homini plurima ex homine sunt mala!* Vel, si mauis carmina IVVENALIS, *Satyr.* 15.

Sed iam serpentum maior concordia: parcit
Cognatis maculis similis fera. Quando leoni
Fortior eripuit uitam leo? quo nemore unquam
Expirauit aper, maioris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam: saeuis inter se conuenit ursis.
Ast homini ferrum lethale, incude nefanda
Produxisse parum est; cum rastra et sarcula tantum
Adsueti coquere, et marris ac uomere lassi,
Nescierint primi gladios excudere fabri.

 CAPVT

Caput Decimum Sextum.

Noxas uel mortes ex Venenis renunciandi modum deſcribit.

Theſ. 1. Venio nunc tandem ad illud orationis punctum, quod ex hoc argumenti genere maximum uſum habet in medicina practica, atque in uita communi, praecipue uero in poliatris, et medicis prouincialibus, ſuo quodam cum merito deſideratur, multamque ſaepe foeneratur lucem cauſis obſcuris, et criminibus ſuſpectis, nec adhuc ad liquidum perductis. Hiſce enim iam ſupra recenſitis, et pluribus forſitan aliis medicinarum iniuriis expoſitum ſaepe numero humanum corpus, ſi forte mori contigerit, uocatus ad defuncti cadauer inſpiciendum medicus, quomodo ſuum debite iudicium ferat de faſi qualitate, et circumſtantiis, non inutile erit nouiſſe. Quod nunc pro re nata breuiter attingam. Nec enim noſtro deſunt tempore homines, qui furtiuis mortibus alios petunt, et, ut de ferreae aetatis hominibus canit NASO, *lib. 1. Metamorphoſ.*

Lurida terribiles miſcent aconita nouercae:

Non ſolum, ut magni uiri de medio tollantur, ſed ut inimici, uel diuites, mortem oppetant, quo ſic impune eorum frui opibus detur; iuxta illud MARONIS, in aeterno aeneidos opere, *lib. 3.* Quid

- - *Quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames!*

Thes. 2. Verum enim uero, non tantum ad medicum pertinet, iudicium ferre, de mortibus, ueneni suspectis, sed etiam saepius ansa datur, suam edicendi sententiam in grauissimis morborum casibus, derepente et cum uenenorum genio alicui obrepentibus. Ac primo quidem ad singula uenenorum genera sedulo attendendum est, pro uaria sua natura uarie ludentium. Scribit quidem CARDANVS, *Contr. Med. l. 2. tr. 5. Contr. 10. omni ueneno, ad tempus noxam trahenti, non solum praesentaneo, uim inesse, ut nauseam concitet, sed ob paucitatem ueneni, aut, ob admixta dulcia, et bene redolentia, aut propter conuiuii hilaritatem, quandoque, imo persaepe, latet.* Dari tamen, quae uomitu non prodantur, credo, praesertim illa, quae sunt mechanica, et per tritum fiunt. Putat insuper idem CARDANVS, loco citato, putrefacientia uenena, ipsam sanguinis substantiam in uiridem colorem conuertere, posseque hoc nosci per uenae sectionem; ut a se factum in muliere scribit. Quod tamen non est perpetuum, quamuis interdum non fallat.

Thes. 3. Signa tamen ex *acri metallico,* uel *alkalino putrefactiuo ueneno,* urgentia, haec sunt: uomitus, lancinationis sensus, labiorum, linguae et gutturis ardor, tumorque, tormina

uentris,

uentris, abdominis inflatio, ſitis, febris, mentis alienatio, anxietas, inquies, ſingultus, conuulſiones. Adeſt porro fluxus alui ſanguineus, ſtrigmentoſus, tandemque ultimo maculae per corpus liuidae, et in confinio mortis, nigrae. Sic quoque multa ſigna ſimul et ſemel coniunguntur, ſi dyſenteria cum ſpirandi difficultate, ſi uomitus cum liuore unguium, ſi dolor linguae cum urigine urinae, res ſuſpicione acris ueneni non uacat. Addi porro et hoc poteſt, quod ſi ſtatim ſentiantur eiusmodi ſymptomata, poſt adſumtum quodcunque cibi uel potus genus.

Theſ. 4. Haec autem fuere praeſentaneorum uenenorum ſigna. *Lenta* uero et *diuturna uenena*, tabe partium, pallore, dyſpnoea, et lancinatione leui, ſed fixa, noſcuntur. CARDANVS, *d. l.* ſic habet: *cum Venetias forte fortuna iuiſſem, oſtenderunt mihi Ioannem Scottum, cui affinis, ob intentatam litem, uenenum diuturnum exhibuerat. Febricula adficiebatur continua, quae tamen tertio die exacerbabatur: dolor in uentriculo, et eroſio perpetua; inde marcor et tabes cum uigiliis, et uomitus quaſi lentae pituitae ac craſſae, et ſitis, non tamen multum ualida, et deiectiones albae ac corruptae.* Forte hoc uenenum ex gypſo deſumtum fuit, uel ſaturninis, ex quibus, praeter tabem et ſitim, et tuſſim ſiccam, fieri ſolet tympanitis, in ſuperioribus memorata. Et refert

fert idem CARDANVS, *de Venen. lib. 2. cap. 1.* quod uir quidam ſic peremerit uxorem ſuam, omni curatione fruſtra adhibita per eundem Cardanum. Hoc autem uitium temporaneis uenenis tum imputatur, ſi homo paulo ante robuſto corpore fuit, ſanisque parentibus natus, nec intemperanter uiuat, nec animi morbis conflictetur, nec percuſſus fuit in membro ullo, uitae neceſſario. Sed eo breuior nunc ero, in hiſce ſignis depingendis, cum ſatis ſuperque ad ſingula uenena ſuperius annotata ſint.

Theſ. 5. At *Saturnina*, adhuc plumbeo dentium colore, uomituque albo, *Cretacea* uero et *Calciformia*, labiorum et oris albore, ſe ſe prodere, deprehenſum eſt. Sed haec ſunt ſigna, quae ſtatim, ac fuere adſumta, adparent. Si uero moram in corpore traxerint, in omni ſymptomatum caterua, cum lentis et temporaneis uenenis conueniunt, tabe ſcilicet lenta corporis, pallore uultus, difficultate ſpiritus, leui partium internarum morſu, paralyſi, anxietate fere perpetua, et uitae ſolitariae amore, atque id genus aliis.

Theſ. 6. Sed *Narcotica*, et *Opiata*, non quidem, quantum ego ſciam, praeter horridum oculorum obtutum, eorumque ruborem, et faciem uultuoſam, rubram, oculos uero feroces, truces, protuberantes, externum aliquod ſui ſignum relinquunt. Sed intra corpus ſecretionum omnium eclipſis, indolentia, ſiccitas oris,

incre-

lentia exſpirat, abeunte in putrilaginem pulmone, iam denſo et ponderoſo, ex ſtagnantibus per illam regionem liquidis, iuxta illud LVCRETII, *lib. 6. de Nat. Rer.*

Spiritus ore foras tetrum uoluebat odorem,
Rancida quo perolent proiecta cadauera ritu.

Sputat cruenta, male olentia, purulenta, liuida. Raucus eſt, tuſſitque. Partes pedum gangraenis, ſphacelisque corripiuntur, et ſiderantur. Bubones oriuntur iuxta aures, ſub axillis, per inguina, quae in carbunculos et anthraces abeunt. Imo puſtulae per totum corpus, et ardor ac dolor incredibilis, ut neque tenuiſſima linteamina, ſed ſolam nuditatem ſuſtineat.

Theſ. 8. Rapta uero ex pulmone in cerebrum materia morboſa, delirat, auresque ſibilant; uel in inferiora decumbente eadem, frequenter deiicit ſanguinolenta, mucoſa, putridaque; uel in ſuperficiem propulſa, maculae fiunt purpureae, liuidae, nigrae, uel et perſtante in pulmonibus coacto ſanguine, nec locum exhibente relapſuro ex ſuperioribus, fit ſanguinis e naribus profuſio ingens. Contingere quoque nonnullis ſolet ſingultus, oſcitatio, et ſternutatio frequens, diaphragmate ſcilicet, uel ipſo uentriculo, inflammato, aut, quod ſaepius, huius orificio ſuperiore, quam ſequitur mors certa, et repentina. Ideoque, tempore Agathonis, Pontificis Romani, cum peſtis talis ſternutatoria et ſingultuoſa infinitam hominibus cladem in-

inferret, ab illo tempore mos receptus eſt, ſternutantibus ſalutem adprecari; licet hodienum magis ex farina tabacea ſternutantibus, quam alia de cauſa, bene fieri, optare ſoleamus, in uanum adſumta Pontificiali religione.

Theſ. 9. Pulſus incertus, formicans, nunc debilis, nunc fortior. *s*) Et quidem ſignum illud ex pulſu non contemnendum eſt. Sic CHARICLES, Medicus arte inſignis, non quidem regere ualetudinis Tiberii principis, conſilii tamen copiam dare ſolitus, ex pulſu uenarum, eius mortem praenuntiauit, memorante TACITO, *Annal. lib. 6. cap. 50. t*) Id porro

s) Nunquam tamen diuerſus erit pulſus ab eo, quem in febribus continuis malignis obſeruamus, quamuis non deſint, qui peſtem absque febri eſſe, perhibeant, prouocantes ad PLVTARCHI teſtimonium, qui in *Romulo* refert, quod peſtis, citra ullum morbum, homines iugulauerit. Sed peſtem, acutiſſima ſociatam febre, quae, ſanguine mox coacto, et omnium obliuione rerum inducta, homines, non ſentientes, quae patiantur mala, citiſſime e uiuis, ſphacelo mox accedente, ſuſtulit, fuiſſe, credo.

t) Ex his ſatis eluceſcit, quod ueteres medici, exacta licet circuli ſanguinis, a quo pulſus dependet, cognitione deſtituti, ſedula tamen obſeruatione, intimiora atque occulta morborum phaenomena cognita perſpectaque habuerint; ueteres quippe

ro pestis signum non praetermittendum, quod
Bbb omnes

medici non solum ex pulsu, sed aliis quoque ex signis, uitam mortemque aegrotantium, certo praedicebant, atque in hac scientia hodiernos immane quantum superarunt. Et notae sunt praedictiones Galeni, Sexto Romano, senatori, nec non Eudemo, febricitantibus, indicatae. Et, si ullus medicus, praesagiendi scientia unquam excelluit, idem omnino fuit Hippocrates, merito hinc diuinus uocatus; nam, quicquid in semiologia habemus, idem maximam partem Hippocrati, eiusque sedulitati, attentioni, et prudentiae debemus. Ex eiusdem obseruationibus depromtae sunt obseruationes Lommii. Nec credo, ullum, uel ex antiquis, uel ex recentioribus, prostare auctorem, qui tanta fidelitate historias medicas conscripsit, et posteritati reliquit. Lectu pariter dignissimus est Prosperi Alpini, medici Patauini, *liber, de praesagienda uita et morte aegrotantium*. Rem plane admirandam, et in naturae reconditam adytis, uocare possumus, quam Petrus a Castro, medicus Veronensis, *tr. de febrib. malign. punctic. aph.* 23. *Sect.* 4. obseruauit, atque annotauit, a me nondum obseruatam, aut annotatam, licet sedulo attenderim, quod scilicet febricitantes, qui facie repraesentent parentes, uel cognatos, antea ipsis dissimiles, certo extinguantur. De medicis Sinensibus uulgaris est persuasio, quod omne morbi genus, causam, indolem, atque euen-

omnes alii morbi iſto anno ſileant prorſus, inque hanc conuertantur. Facies quoque Hippocratica, ſi in ullo alio morbo, moribundis praeludit; quam uerſu bene ſic expreſſit LVCRETIVS, *lib. 6. de Nat. Rer.*

Triſte ſupercilium, furioſus uultus et acer:
Compreſſae nares: Naſi primoris acumen
Tenue: cauati oculi, caua tempora; frigida pellis,
Duraque in ore iacens: rectum frons tenta meabat.

Legi poteſt, et meretur, Tr. uiri doctiſſ. HIER. MERCVRIALIS, *de peſte Veneta et Patauina*, PETRVS *a* CASTRO, de peſte Romana, Neapolitana, et Genuenſi, item DIEMERBROECKIVS, *de peſtilentia Nouiomagenſi.*

Theſ. 10. Sed, ubi medicus ad ipſum defuncti cadauer inſpiciendum uocatur, atque haec ſigna ex propinquis adfuiſſe, nouit, uel ſcire non detur, non poteſt non tamen repentina hominis

---

tum, ex ſolo pulſu cognoſcere ac iudicare queant. Tanto Aegyptiis pulſus habetur in pretio, ut credant, medicos ex ſolo pulſu uel ipſius annularis digiti morbum percipere; hinc mos iisdem antiquiſſimus et familiariſſimus eſt, medicis obuiam factis mox brachium porrigendi, ut admotis pulſum tangant et explorent digitis, teſte PROSPERO ALPINO, *de Med. Aegypt. l. 1. c. 4.*

nis frugaliter ante id tempus et ſobrie continuo iam ante uictitantis mors, ueneni ſuſpicione carere: quod omnium primo uolunt obſeruandum. Si cadauer inſpiciendum eſt hominis, aqua ſubmerſi, uenter aqua plenus tumet, naribus mucus, ſpuma ore diffluit, digitorumque extremitates corroduntur, atque exulcerantur, cum quaſi furibundus perierit, praeſidium in arena quaerens, ut uitaret mortem, ſi uiuus in aquas fuit proiectus; quae tamen ſigna non adſunt homini, qui mortuus in eam praecipitatus fuit, ut docet RODERICVS *a* CASTRO, *Med. Polit. lib. 4. cap. 11.* et FELTMANNVS, *de Cadau. Inſpect cap. 21.* Si autem per *Corroſiua*, et *Acria Metallica*, aut *Putrefactiua Animalium alkalina*, uel *Vegetabilum Acria Volatilia*, fuit ſublatus, externus ſuperficiei tumor, maculaeque nigrae, rubrae, fuſcae, uel liuidae, linguae tumor nigricans, ungues lutei, liuidi, nigri, facile labentes, et capillorum ſpontaneus, manipularisque caſus, manifeſta quidem ſunt indicia et teſtimonia, ſed non ſemper concludunt. Conf. GALENVS, *de loc. Affect. cap. 5.* Arſenicum tamen, omnium acrium uenenorum, maxime ad finem uitae inducendum, properat, corpusque totum denigrat fere. Singularis uero eſt obſeruatio, quod uirile membrum ab arſenico, non ſolum nigreſcat, ſed extendatur, et quaſi ab altero quodam opio, turgidiſſime infletur, prout ob-

 ſerua-

ſeruationes, quas adduxit cl. STAHLIVS, loco ſupra allegato, *c.* 4. docent, et ipſe ſemel uidi. *u*)

Theſ. 11. In aperto uero cadauere, ſi uiſcerum liuor, colorque citrinus, uel nigredo, uel uentriculi atque inteſtinorum mortificationes, gangraenae, et ſphaceli, pulmones quoque liueſcentes, uel atri, conſpiciendos ſeſe exhibeant, uiuos rerum teſtes putabis. Tanto tamen certius hoc adfirmandum, ſi ſigna antegreſſa, cum corroſiuis magno numero comitantia, uomitus uidelicet perpetuus, tormina alui, deiectiones cruentae, urinae ardores, conuulſiones, oſcitationes, ſyncope, ſudores frigidi, ob uaſorum excretoriorum ſeu ualuularum cutanearum paralyſin, et debilitatem ſummam, ſed tamen ardores interiores, uaſis nempe in gangraenam abeuntibus, palpitatio cordis, obmuteſcentia, et alia id genus mala, non quidem ſenſim, ſed confertim ſe ſe proripientia, non

u) Cum grano ſalis accipiendum, quod habet ZACHIAS, *Quaeſt. Med. Legal. lib.* 2. *quaeſt.* 8. hominem ſcilicet, qui uenenum ore accepit, hauſitque, non corrumpi; nam, ex uenenis metallicis acidis, non tam facilis, nec tanta fit corruptio, cum contra ex uenenis alcalinis animalium, uegetabiliumque, citiſſime ingruat corporis putrefactio. Ridiculum uero uulgi eſt praeiudicium, credentis, foeminae cadauer citius, quam maris, corrumpi.

non dubio argumento idem ſentiendi occaſio-nem dederint. Quod aeſtum attinet internum, HIPPOCRATIS eſt effatum, in *Praenotionibus Coacis*, *et Aph. 48. Sect. 4. et Sect. 7. aph. 72. in non intermittentibus febribus, ſi externae quaedam partes frigidae fuerint, internae uero ardeant, ac ſitim habeant, lethale eſt.*

Theſ. 12. At res ſaepe clara eſt, ubi rerum teſtimonia adſunt. In mortibus tamen a *Venenis Saturninis et Cretaceis*, nullum ſaepe ſignum per uiſcera adparet, ſed in pulmone aliquando gypſeae et cretaceae concretiones, in glandulis quoque, eiusmodi reperiuntur. Veritas tamen a praecedentibus et nominatis iam ſymptomatis haurienda erit, ſine quorum notitia, tota, ut dici ſolet, uia erramus. Pariter quoque de *Venenis Narcoticis* concludendum eſt. Relinquunt quidem ſaepenumero oculos praetumentes, et rubros, eroſum palatum ac rubrum, uiſcera quoque rubra, ſed niſi alia adfuerint ſigna, non difficulter in iudicio ferendo hallucinamur.

Theſ. 13. In peſtilenti quoque ueneno, ſicuti quis non facile criminis accuſatur, ita etiam res ualde ardua eſt, aliquid in hoc negotio certi determinare, cum eiusmodi uenenum nec oculis ſenſibile ſit, nec ſaepe ſui aliquod relinquat ueſtigium in aliqua parte ſolida eroſa, praeterquam in pulmonibus, ubi ſaepe uitium hae-

ret, nullo quamuis de induſtria ad hunc attendente. Nam, quod externe in pedibus et tibiis, ac manibus, ſaepe gangraenae et ſphaceli obſeruentur, antea dictum fuit. Quae quidem ſigna febris acutiſſimae ſunt perquam diligenter obſeruanda, ut bene ſic diſtinguamus inter uenena febriiia, et uenena claſſis alterius, quamuis nullum ſit uenenum acre, quod febrim non adferat calidam.

Theſ. 14. Ergo, in uiſceribus nullo reperto indicio, ad ipſum illud uitale liquidum conuertere ſenſa noſtra debemus. Et, ſi tum ſanguis per arterias in offam aut grumos concretus, et in uenis extreme tenuis fuerit, ſuſpicari quidem licet, aliquid ſubeſſe monſtri. Vnde etiam PETRVS *a* CASTRO, *de peſt. Rom. Neapol. et Ianuenſ. p. m. 17. 20. et 30.* in febre peſtilentiali, ſanguinem per tuſam uenam excurrentem, ab omni labe immunem, rubicundum, et bene coloratum, obſeruauit, in diſſecto uero cadauere, grumos ſanguineos, cordis uentriculos, et uicina circum loca, obruentes; dilutiori nempe et magis ſoluto ſanguine, cum lympha tenuiſſima, per arctiſſimos arteriarum conicos fines libere in uenarum cylindros tranſeunte, relictis in maiori arteriae cauo maioribus globulis, et ſero craſſiori, per uenam coacto et coagulato: addente etiam ſuum hic ſymbolum lympha, quae ex uicinis uaſis collecta, in unas uenas eructatur, et recipitur, ab arteriis uero ſemper et perpetua laterali ſcaturigine exprimitur. Vita inſuper

per arteriarum elaſtica, multis paraſangis uenarum elaſticitatem ſuperat, adeoque uenenum, in arteriae cauo hinc inde uolutatum, ob fibrarum arterioſarum maiorem oſcillationem, uehementer ab iis feritur, et uiciſſim ſolida grauiter ferit, ipſaque in liquida truculentius graſſatur. Hoc uero experimentum in recenti adhuc et calente cadauere locum habebit.

Theſ. 15. Sed in iudicio ferendo ex ſignis ſupra dictis, ſummam inter prudentiam, et renunciandi parſimoniam, Politicus Medicus uerſari neceſſum habeat. Hinc monitum eſt HIPPOCRATIS, *lib. 2. Praedict. n. 3. Conſulo, ut quam prudentiſſime agant, tum in reliqua arte; tum in huiusmodi praedictionibus, illius prope memores, quod, ſi cui ſucceſſerit praedictio, is apud aegrotum, intelligentia praeditum, in admiratione erit. Si uero quis aberrauerit, ſuper hoc, quod odio habetur, fortaſſe etiam inſanire uidebitur.* Affectus autem animi quicunque uehementiores, dolor, ira, inuidia, triſtitia, amor, deſiderium, gaudium, terror, atque id genus alia, praeſentiſſimam ſaepe mortem adferunt, cum multa ſimilitudine ueneni. Interdum polypus, excuſſus omnimode, obſtruit canalem ſanguiferum, et mortem adfert repentinam.

Theſ. 16. Namque ea omnia indicia, quae ex eroſis forte per uenenum uiſceribus, colligi pote-

erint, ex humore intra ipſum hominem generato acri, fieri queunt, ut ſupra fuit oſtenſum de atra bile ueterum, ita, ut partes ſolidae exinde corrodantur, gangraeneſcant, et ſphaceleſcant, fluida uero primo reſoluantur, dein coagulentur. Et, quod ex nigritie linguae ſola deſumi ſolet ſignum, ſine ſignis reliquis, plerumque fallit, poteſtque haec nigrities originem trahere ab adſumto uino Graeco, ſeu nigro, uel eſu ribium, baccis nigris, ac gangraena, et ſphacelo, ex ipſa natura morbi febrilis, exiſtente. PLINIVS equidem auctor eſt, *lib. 11. cap. 37.* quod Vitellius, oratione quadam probare uoluerit, Piſonem, cauſam mortis fuiſſe Germanici Caeſaris, ueneno interemti, propterea, quod cor Caeſaris ob uenenum cremari non potuiſſet. Ex uitriolicis quidem et metallicis corporibus, alicui corpori abunde inſinuatis, fieri aptitudinem quandam ignibus reſiſtendi, non nego, ſed, num cor Germanici tanta uitrioli copia traiectum fuerit, uel, num una pars prae ceteris tam peti poſſit, hoc eſt, quod dubito: namque, ſi uel maxima eſſet ueneni copia adſumta, eadem quidem uiſcera prius omnia abſumeret, quam ad cor perueniret.

Theſ. 17. Quod ab extremorum frigore, et caloribus internis, deduci ſolet argumentum, de praeſentia ueneni acris, cum grano ſalis accipiendum eſt. In omni enim morbo acuto, ubi partes uitales corruptae ſunt, inflammatae, uel

deni-

denique in gangraenam uersae, ingens quidem calor est interne, summum uero frigus externe, circulo scilicet sanguinis sufflaminato, post corrupta uitalia. Hinc GALENVS, *Comment. in Aph. 1. Hipp. S. 7.* symptoma hoc superuenire scribit, φλεγμοναῖς σφοδροτάταις τῶν σπλάγχνων. Deficiente enim cordis uita, necesse est, partes extremas frigere, et tumere. Idque fit non solum ab arsenico, sublimato mercurio, sed et animalium uenenis quibuscunque, tum uegetabilibus, napello, aconito, cicuta, opio, mandragora, spiritu uini, aliisque, atque etiam in omni morte praeternaturali.

Thes. 18. Et notissimum est, uariolas, morbillosque, ipsam cutim non solum lacerare, et distrahere in tot saepe purulenta tubercula, sed etiam similiter partes internas: et febres aliquando, in id acredinis euecta febrili materia, uel puncticulares maculas per cutim ostentare, uel liuorem partium: labentibus post omnem morbum acutum diuturniorem capillis, et unguibus saepe, ipsa quoque cute renouata, ut in me aliquando contigit, cum per quindecim septimanas febre laborassem acuta Carlstadii, soliusque naturae beneficio euasissem. Liuida autem ulcuscula, in morbo aliquo lethalia pronunciat HIPPOCRATES, *de loc. in Hom. n. 44.*

Thes. 19. Nec certiora et magis fida sunt, quae ex sanguine coagulato in arteriis hauriuntur argumenta. Quidquid enim in corpore

noſtro haeret diu, faceſſit in alkali acre uolatile, mechanica in antecedentibus deſcripta, quod ſanguinem primo momento reſoluit, mox per arterias partesque uitales coagulat. Accedit, quod in omni cadauere, etiam ſine ſuſpicione ueneni, demortuo, paulo poſt mortem naturalem, et cordis quietem, ſanguis per arterias grumeſcat, in uenis autem dilutior diu permaneat; facile liquidiſſimis ac tenuiſſimis ex minutula ui morituri cordis ſe ſe in uenas recipere ualentibus, difficulter uero craſſioribus iam ibi relictis.

Theſ. 20. Ex uariis denique diaetae erroribus, et abuſu ſex rerum nonnaturalium; eaedem pariter in nobis obſtructiones fiunt, et calculorum ac ſcirrhorum concretiones, ac quidem ex ſaturninis et calciformibus produci ſolent. Quin et aſthmata, palliores, ſputa purulenta, et eiusmodi mala, ex pulmonum uitio, uel per haereditatem, uel per morbum, uel per aeris frigus, contracto. Tabem porro ex coryza, ſeu deſtillatione, ex palato in pulmonem depluente, ibique puruleſcente, HIPPOCRATES agnouit, de *Glandul. n. 10.* item *de Morb. lib. 1. n. 10. et 22.* item *de intern. affect. n. 11.* et CELSVS, *lib. 3. c. 22. et l. 4. c. 4.* Grauedines, et ſternutationes, in morbis circa pulmonem, et anteceſſiſſe, et ſuccedere, malum HIPPOCRATI pronunciatur, in *Coacis.* Quod ego quoque pluries obſeruaui, Ao. 1708. praeſertim in

M. B.

M. B. Tabes porro, ex ſuppreſſione menſium, HIPPOCRATI obſeruata, *de Morb. Muliebr. l. 1. n. 8.* item ex labore ruptis uenis, ab empyemate; a pituita, obthurante lateralia uaſa, eidem animaduerſa, *de Int. Affect. n. 11*.

Theſ. 21. Quin et uulnera capitis, uel uiſcoſitas, aut pinguedo humorum, uel enatum in cerebro oſſiculum, aut ulcus comprimens, ſomnolentiam ſaepius diuturnam, et aliquando fatalem, absque omni opii cogitatione, concitarunt, ut quotidiana ſatis loquitur experientia, et uel unicum ruſtici Stolckenſis, non procul ab urbe Gouda, exemplum, teſtatur, quem uidi Ao. 1707. profundiſſime dormientem per continuas triginta ſeptimanas, corpore ad oſſa fere extorrido atque emaciato. Parile exemplum in Anglia obſeruatum eſt. Simile quoque Stockholmiae ante annos uiginti quinque, ni fallor, uiſum eſt in nauta quodam, Dano, nomine Gaddegaſt, qui per annos duos dormiebat, ſed interdum acerbe loquebatur, edebat, ueſtes proiiciebat, rurſusque ſe ſomno componebat. Tandem in Daniam delatus eſt. Sic PLINIVS, *lib. 7. cap. 52.* de Epimenide, puero, memorat, quod aeſtu et itinere feſſus, inciderit in ſomnum quinquaginta ſeptem annorum. Et hiſtoria eccleſiaſtica ſeptem illos dormientes non tacuit. Ex opio uero, narcoticis, atque inebriaminibus, tot diuerſi obſeruantur affectus, quot diuerſae ſunt naturae, uari-

us

us ſanguis, uariumque temperamentum. Alios ergo reddunt hilares, cantantes, ſalientes, ridentes, petulantes, ac libidinoſos; alios iracundos, litigantes, audaces, pugnaces, furentes, ac inſanientes; alios taciturnos, triſtes, melancholicos, imaginarios, lacrymantes, languidos, ſomnolentos, mortuos; alios uero, in eadem doſi, nihil adficiunt.

Theſ. 22. Plurimi porro dantur morbi incurabiles, atque tam ſimiles uenenatis, ut lac lacti tam ſimile non ſit, quos tamen homines ſibi ſola ſua uiuendi licentia, contraxerunt, comesſationibus nempe; compotationibus, uenere, et animi curis. Sed ſunt quidam, qui quoscunque dolores internos mox dicunt fieri per uenena, licet alias ſaepe cauſas agnoſcant, uel rheumaticos acres humores, uaſorum ſolida lancinantes, uel obſtructiones uaſorum, uel apoſtemata interna. Quae, quo magis premuntur a ſanguine, per cor proiecto, eo magis dolent. Prorſus, ut hic conueniat, licet diſſimili occaſione, dictum illud Poetae, *Triſt. lib. 5. Eleg. 1.*

Strangulat incluſus dolor atque exaeſtuat intus,
Cogitur et uires multiplicare ſuas.

Theſ. 23. Magis tamen mirum eſt, plurimam hominum partem, ſuos morbos diuinae adſcribere poenae, ſuntque illi, qui more ueterum Aegy-

Aegyptiorum, in omnibus promiſcue morbis, numen incuſant. Deum, peccata noſtra plectere meritis poenis temporalibus, nemo ſanioris religionis negabit; ſed, omnes morbos grauiores, eſſe poenam, a numine optimo inflictam, hoc eſt, quod conſtanter nego, ſequi uero ex ipſa natura diaetae, et uictus ratione; ideoque non eſſe poenam, a Deo miſſam, ſed commeſſationum indiſſolubile conſequens, et comitem indiuiduum. Nec ideo uenenati dicendi ſunt morbi, quod ſint incurabiles. Namque, ut bene NASO, *de Pont. lib. 1. Eleg. 4.*

Non eſt in Medico ſemper, releuetur ut aeger,
Interdum docta plus ualet arte malum.

Theſ. 24. Ergo in hac incertitudine renunciandi mortes uenenatas, conſultius longe erit, reum, nullo certo, ipſum conuincente argumento, accuſati criminis abſoluere, quam inſontem, nec adhuc conuictum, morti adiudicare, inculcante hoc ipſum iure Diuino, ac, quod inde defluxit, humano. Renunciatio enim mortis ex ueneno, res eſt cum maximo periculo coniuncta, nec ita praecipitanter, ut a quibusdam fieri ſolet, concipienda. Et, qui plura de hoc negotio legere cupit, adeat RODERICVM a CASTRO, *Med. Polit. lib. 4. cap. 10. et* BOHNIVM, *de Offic. Med. duplic. Clin. et Forenſ. P. 2. cap. 4. pag. m. 600. ad 604. et cap.*

cap. 6. pag. 637. usque ad 655. x) Dantur tamen interdum casus, tam extra dubium positi, ut alia ratione iudicandum sit. Sicuti apud LIVIVM, *lib. 40.* Quarta Hostilia, Senatus Consulto damnata fuit, ob ueneficium, Claudio Proconsuli compositum.

Thes. 25. Exempla uenenis enectorum, ubiuis cum prostent, pauca saltem et clariora delibabo, Alexander magnus ueneno obiisse fertur, per Cassandrum dato, ex Nouacride, seu Styge, Macedoniae fonte, guttatim de petra stillante, ut PLVTARCHVS, CVRTIVS, IVSTINVS, aliique uolunt. *y)* Sic Germanicus,

x) Iunge his CARDANVM, *de uenenis, lib. 2. cap. 2.* FELTMANNVM, *de Cadauerum inspectione, cap. 25.* ZACHIAM, *Quaest. Med. Legal. lib. 2. quaest. 7.* VALENTINVM, *Corp. Iur. Med. Leg.* HOFFMANNVM, *Med. Consult.* ALBERTVM, TEICHMEYERVM, ZITTMANNVM, AMMANNVM, et centum alios.

y) Patris ita in filio flagitium iusta plectebatur Nemesi, Philippus enim, Alexandri magni parens, Aratum, et Taurionem, ueneno sustulit, teste POLYBIO, *lib. 7. p. 589.* Alii uero mortem Alexandri magni, soli ebrietati, alii ueneno, poculis addito, tribuunt. Iisdem fere diebus, scribit CVRTIVS, *lib. 10. cap. 4.* conuiuium apud Thessalum, medicum, institutum est, ad quod Rex quoque cum sodalibus uocatus uenit, ibi, nondum Herculis scypho epoto, repente, ue-

cus, Caesar, in Syria ueneno lento mortuus narratur, a Pisone, accepto, ut scribit TACITVS, *Annal. lib. 2. c. 69.* cum repertae sint, *solo ac parietibus erutae humanorum corporum reliquiae, carmina, et deuotiones, et nomen Germanici, plumbeis tabulis inscriptum, semiusti cineres, ac tabo obliti, aliaque maleficia, quis creditur animas numinibus infernis sacrari.* Accepisse Pisonem hoc uenenum, *cap. 74.* uidetur ex Martina, infami ueneficiis in ea prouincia, et Plancinae, coniugi suae, perchara. Quae Martina deinde, ut *l. 3. c. 7.* uidere est, a Cn. Sentio Brundusium missa, subita morte extincta est, uenenumque nodo crinium eius occultatum, nec ulla in corpore signa sumti exitii reperta.

---

lut telo confixus, ingemuit. Elatus e conuiuio semianimis tanto dolore cruciatus est, ut ferrum in remedia posceret. Amici causam morbi, intemperiem ebrietatis, diuulgarunt; reuera autem insidiae fuerunt, quarum infamiam, successorum potentia suppressit. Antipater enim, praeparatum uenenum Cassandro, filio, qui cum fratribus, Philippo, et Iolla, Regi ministrare solebat, dederat, praemonito eo, ne aliis, quam Thessalo, et fratribus, crederet. Philippus itaque, et Iollas, potum Regis praegustare soliti, in aqua frigida uenenum habentes, eam praegustatae potioni Regis supermiserunt.

perta. Seianus pariter Drusum ueneno sustulit, per Lygdun, Spadonem, delegeratque, quod paullatim irreperet, ut fortuitus morbus adsimularetur, referente eodem TACITO, *lib. 4. cap. 8.*

Thes. 26. Similiter historiae patriae narrant, Daniae Regem, Woldemarum, in nuptiis filiae suae, Margaritae, cum Haquino, Norwegiae Rege, Magni Smeckii, Sueciae Regis filio, uenenum uino admiscuisse, quo sponsi mater, Regina Sueciae, Blanka, Namurcensis, mox obiit, Rex uero, Magnus, Medici sui opera conualuit; quanquam et Regis Woldemari filius, Christophorus, imprudentius ex hoc uino sibi mortem biberet. Ex hoc pariter ueneni genere, magnus ille sui temporis in nostro Septentrione Heros, Steno Stuure, Senior, decessit, quod Canuti Alfonis uidua, Martha, futuro suo sponso, Suantoni Stuure regnum paratura, ipsi propinasse dicitur, in conuiuio quodam Sudercopensi. Quin et Ericus XIV. Rex Sueciae, eo nomine, in arce Orbyensi, uenenum hausit in iusculo fabarum, Stockholmia sibi transmissum. Sic Bernhardo, Duci Vinariensi, Heroi incluto, quod Brisacum Gallis tradere nollet, uenenum datum est in iusculo, quo obiit Neoburgi ad Rhenum, non sine Reipublicae et Protestantium damno. Et Io. Baneer, Nostras, Heros fortissimus, non sine suspicione ueneni obiit Halberstadii, quod in conuiuio Hildesheimensi hausisse creditur.

Thes.

Thes. 27. Pariter Ao. 1709. menſe Septembri, accidit in pago Voigtlandiae, Plauen, ſicut memorabant nouellae publicae, ut Legislatoris ibidem cuiusdam uidua, eiusque filia, natu minima, poſt cordis angores, et uomitus uehementes, repentinam mortem obirent, duodecim etiam aliis hominibus uehementer aegrotantibus. Caſu hoc mirabili, a celeberrima Lipſienſium Facultate Medica perquiſito, inuentum eſt, bibiſſe eos potum, quem, utpote aceſcentem, ſolutis clauellatis cineribus, edulcoraſſent. Sed iuxta deprehenſum eſt, cineres iſtos, ex uicina Bohemia translatos, in furno calcinatos fuiſſe, in quo paulo ante arſenicum fuerat ſublimatum. Vt reliqua innumera, et quotidie fere contingentia exempla, reticeam.

Thes. 28. Hiſce uero, aut aliis nocendi modis, qui, ex deſtinato conſilio, contra debilem hominis machinam, a ſe ipſa quidem cum tempore caſuram, furtiuis eiusmodi artificiis conflixerit, non mirum eſt, quod in omni Republica ſanioris conſilii, legitimam atque tali facinore dignam incurrat poenam. Videſis GROTIVM, *de Iur. Bell. et Pac. l. 3. c. 4. §. 15.* Perſae uero, antiquis ſeculis, ut me docuit PLVTARCHVS, *in Artaxerx.* et RHODIGINVS, *Antiqu. Lect. l. 3. cap. 5.* ueneficio ſe ſe proſtituentis caput, amplae impegerunt lapideae tabulae, rurſusque alio ſuperinducto ſaxo, in minima fruſtula confregerunt.

Thes. 29. Apud Romanos autem culleo, id est, coriaceo sacco, cum cane, gallo, serpente, ac simia, insuti, in profluentem praecipitabantur. Vnde IVVENALIS, *Satyr. 13.* sic canit:

Confer et artificem, mercatoremque ueneni,
Et deducendum corio bouis in mare, cum quo
Clauditur aduersis innoxia simia fatis.

Lege uero *Cornelia*, uenefici, capite damnantur, nec solum illi, qui uenenis, sed et qui susurris magicis et carminibus usi sunt, et qui mala medicamenta publice uendunt, ut uidere est, *Tit. Instit. de Publ. Iudic. §. 5.* Sed a CALLISTRATO, *Digest. lib. 48. Tit. 19. Leg. 28.* de uenenariis, talis lex lata est: *Venenarii capite plectendi sunt, aut, si dignitatis respectu agere oportuerit, deportandi.* Primus autem, P. Malleolus, matricida, culleo insutus legitur.

Thes. 30. Atque in illos, meo quidem iudicio, alter MEZENTIVS VIRGILIANVS, Rex Hetruriae, animaduerteret, qui, ut est, in *Aeneid. l. 8.*

Mortua quin etiam iungebat corpora uiuis,
Componens manibusque manus, atque oribus ora,
(Tormenti genus) et sanie, taboque fluentes
Complexu in misero longa sed morte necabat.

Sic Publicia, quae Posthumium Albinum, Consulem, item Licinia, quae Claudium Asellum, maritos

ſuos, ueneno necauerant, propinquorum decreto, ſtrangulatae ſunt, ut VALERIVS MAXIMVS, *lib. 6. cap. 3.* habet. Et, quo non ſupplicii genere dignus es, qui eiusmodi patras horrendum dictu factuque facinus? Certe idem tibi, quod Myrrhae, Cynaram, Parentem, amanti, conuenit, illud Poetae, *lib. 10. Metamorph.*

Stipite de ſtygio, tumidisque adflauit echidnis,
E tribus una ſoror. - -

Theſ. 31. Veteres equidem, ad incerta fortunae, uenenum, uel mortem, ſecum in annulo ferebant, quod LIVIVS, *lib. 30.* adpellat morem Regium. Sed Diuinis non ſolum, uerum humanis quoque legibus, prohibitum eſt, et Chriſtiano prorſus homine indignum, mortem, ueneno ſumto, ſibi approperare, ad uitandum, uel aliorum inſidias, uel proprium ob moerorem animi. Sic Hannibal, Carthaginenſis, auctore NEPOTE, *in eius uita, cap. 12. Ne uitam alieno arbitrio permitteret, memor priſtinarum uirtutum, uenenum, quod ſemper ſecum habere conſueuerat, ſumſit.* Quod uenenum, ut ſupra innui, Regali more, ſemper ſecum, ſub annuli gemma, ferebant, ut haberent, quo ſibi uitam eriperent, praeſentaneum et repente necaturum toxicum.

Capvt Decimvm Septimvm.

Methodum, Acria uenena obtundendi, atque ex eorum propinatione oborta mala curandi, ſiſtit.

Theſ. 6. 1. Adumbrata ſic, pro inſtituti ratione, uenenorum natura, et agendi ac nocendi modo, reſtat, ut in eorum antidota et curas leuiter ac pro re nata inquiram. Medici fere idem, ac oenopolae, eſt officium: ſanguineum nempe liquidum in naturali temperie conſeruando, acida refraenando, alkalina hebetando, coagulata diſſoluendo, diſſoluta debite inſpiſſando, et uaſorum latera ac rimas, tanquam altera doliola uinacea, reſarciendo, ac nouis uinculis religando, hominis uitam labefactatam reſtaurare, et feliciter producere. z) Et egregius

z) Non ideo enim, cum doctiſſimo Connor, *Med. Artic. 15. pag. 136.* pronuncio, uiuit corpus, quia ipſi coelitus demiſſus eſt ſpiritus cogitans, neque ideo moritur, quia eadem ſubſtantia cogitans ab eo recedit; ſed ideo uiuit, quia partes ſolidae ſponte ſua, et iuxta neceſſarias naturae leges, ſine ullo animae imperio, a fluidis, et fluida uiciſſim a ſolidis, mouentur; et ideo extinguitur, quia utrorumque motus, a ueneno, morbo interno, uulnere, aut aliquo caſu externo, ſupprimitur. conf. *Tract. noſtr. de naturae*

gius eſt HIPPOCRATIS locus, *de Nat. Hom n. 18.* morbos a repletione, ſanari euacuatione et euacuationem ſanari a repletione, laboris morbus quiete, et contra: medicum debere opponere ſe morbis, naturis, temporibus, diſtendentia ſoluere, et ſoluta diſtendere. *Multa enim ſunt in homine, ergo non unum eſt, quod medetur,* dicente eodem, *ibidem, n. 2.*

Theſ. 2. Sed, qui morbis medebuntur, non omnes pari pretio habendi ſunt. Boni namque Theoretici, mali plerumque Practici. *Et, qui ſapientes ſibi uidentur Medici, hi ſunt nimirum, qui peccant*, ut *de fracturis deligandis*, bene dixit HIPPOCRATES, *n. 1.* Equidem, quidam cum Tiberio Caeſare, ut refert TACITVS, *Annal. lib. 6. cap. 46.* eludunt medicorum artes, putantes, poſt triceſimum aetatis annum, ad internoſcenda corpori ſuo utilia uel noxia, alieni conſilii non indigere. Quod utique ualde eſſet utile ac optandum. Multi porro euadunt ex morbis, imo uenenis, ſine Medico, ſine aliqua cura. Sic Aridaeus, a nouerca, Olympiade, ueneno adpetitus, euaſit quidem, ſed languente in poſterum animo, ut PLVTARCHVS, *in Alexandr.* habet. Id autem *inprimis cauendum*, ut de arboribus monet PLINIVS, *lib 17. c. 27. ne ex remediis uitia fiant, quod euenit nimia aut intempeſtiua medicina.*

Stablianae in Chirurgia Impotentia, et diſſertationem de Glandul. in plurimis uiſceribus abſentia.

Prorſus, ut ſint iuxta NASONEM, remedia, ſicut uina, ut habet, *de Remed. Amor. l. 1.*

- - Data tempore proſunt
Et data non apto tempore, uina nocent.

Theſ. 3. Verum tamen, ut cum CORNELIO CELSO, Hippocrate Latino, loquar, *l. 4. c. 13. medicamentis uti, niſi in uehementibus malis, ſuperuacuum eſt.* Omnia enim fere medicamenta ſtomachum laedunt, malique ſucci ſunt, ut idem inculcat, *Praefat. lib. 5.* Ergo in omni morbo uidendum eſt, num ipſa natura absque remediis uincere morbum ualeat. Sed id ſaepe non attendimus medici, uerum uocati ad aegrum, receptam ſtatim conſarcinamus, contra monitum SYDENHAMI, *Obſ. circ. Acut. Sect. 5. cap. 2.* ubi inquit: *Sane mihi nonnunquam ſubiit cogitare, nos in morbis depellendis, haud ſatis lente, feſtinare, tardius uero nobis eſſe procedendum, et plus naturae ſaepenumero committendum, quam mos hodie obtinuit.* Atque idem SYDENHAMIVS, *cap. 6.* ſic loquitur: *Sed, quod dolendum omnino eſt, aegrorum quam plurimi, haud ſatis gnari, quod perinde ſit medici periti, quandoque nihil agere, atque alio tempore efficaciſſima adhibere remedia, probitatis atque fidei fructum hunc capere nolunt, ſed, uel negligentiae, uel ignorantiae id imputant; cum*

empi-

empiricorum insulsissimus quilibet, medicamenta medicamentis adiicere aeque nouit, ac solet magis, quam medicorum prudentissimus.

Thes. 4. Medicus porro semper secum quam adcuratissime in praxi perpendeat, Regionis suae, in qua praxin exercet, temperiem, situmque, et genium populi, uictumque, tum uentorum naturam, et ordinem. Nam, quod in Italia, et calidioribus terris, cum fructu usurpatur remedium, atque homines tenui uictu contentos curat, uix apud nos ualebit, si solam excipias febrim ardentem, ex causa sanguinis crudi interna ortam. At, in praxi facienda, ad multa signa attendendum est. Et, si non prima uice, qua aegrum uides, totam exhauseris morbi ideam, ut saepe hoc, uel expertissimo medico, impossibile, altera uice, uel tertia, fiet, si bene ad singula attenderis. Dicam enim cum IVLIO CAESARE CLAVDINO, *de Ingress. ad Infirm. l. 1. c. 1. mihi aegros inuisenti saepius id contigit, ut, si in prima uisitatione, ex responsis aegrorum, et adstantium, infestantem morbum cognouissem minus, is mihi in subsequentibus perfecte innotuerit.* Hoc uero non impetratur multa loquacitate, manibus et gesticulationibus, manu et uoce stentorea, sed sedula obseruatione obtinetur, cum iuxta MENANDRVM:

ἰατρὸς ἀδόλεσχος νοσοῦντι πάλιν νόσος.

Ideoque, qui primo quasi aegroti adspectu, et

tacta paulisper manu, receptam conficiunt, id ab aegro responsi habeant, quod olim ARISTOTELES, memorante AELIANO, *Var. Hist. l. 9. cap. 23.* tali medico dedit: *Ne me cures ut bubulcum uel fossorem, sed prius caussam edissere.*

Thes. 5. HIPPOCRATES, bene, *de articulis, n. 20.* illum, qui morbum cognouit, sanare dixit. Omnia autem mala, a principio suo, et caussa prima, curari debent, iuxta eundem, *de Loc. in Hom. n. 42. Atque medicina omnis, nihil aliud est, quam adpositio, et ablatio; de Flat. n. 2.* Hinc Poeta, *lib. 1. de Rem. Amor.*

Principiis obsta, sero medicina paratur,
Cum mala per longas inualuere moras.

Sed, ut differt corpus a corpore, secundum HIPPOCRATEM, *lib. 1. de Morb. n. 24.* ita quoque interdum medicus nimis sero uocatur, ac omnis sic medicina uana est et frustranea. Prudentius ergo est, talem aegrum non recipere. Namque, ut CELSVS optime, *lib. 5. cap. 26.* est prudentis hominis, primum eum, qui seruari non potest, non attingere, nec subire speciem eius, ut occisi, quem sors ipsius interemit. Deinde, ubi grauis metus, sine certa tamen desperatione, est, indicare necessariis periclitantis, in difficili rem esse, ne, si uicta ars malo fuerit, uel ignorasse, uel fefellisse uideatur. Sed, ut haec prudenti uiro conueniunt,

sic

ſic rurſus hiſtrionis eſt, paruam rem attollere, quo plus praeſtitiſſe uideatur.

Theſ. 6. Vbi enim uidemus, mortem prae foribus eſſe, nihil tentandum. Inexorabilis enim fati ſors eſt, atque ita, ut Hector apud HOMERVM, Andromachen uxorem, *Iliad. lib. 6.* edocet:

Μοῖραν δ' ὔτινα φήμι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
Ου κακὸν, ὀυ δὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.

Illud tamen, in hac uitae inconſtantia, ſolatii eſt, quod uideamus, uno occumbente, alium rurſus, tanquam ex Phoenicis cinere, exſurgere atque oriri. Prorſus, ut uere dixerit, apud Poetarum Principem, dicto loco, Glaucus, Hippolochi filius.

Οιηπερ φύλλων γενεὴ, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν·
Φύλλα τὰ μέν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δέ θ' ὕλη
Τηλεθόωσα φύει ἔαρος δ' ἐπιγίγνεται ὥρη
Ως ἀνδρῶν γενεὴ, ἡ μὲν φύει, ἡ δ' ἀπολύγει.

Potius itaque, in tali caſu mortis propediem futurae, praeſcribenda eſt, ab HENRICO CORNELIO AGRIPPA, *de Van. ſcient. cap. 83.* in contumeliam medicorum adducta formula, ſic ſonans: Recipe, *Tabellionem unum, teſtes uero ſeptem, adde ſacerdotem cum aqua*

et oleo, benedictis, (Pontificiali ritu,) *quantum sufficit, et dispone domui tuae, quia morieris.*

Thes. 7. Antidotus uniuersalis contra omnes quoscunque morbos, et omnia quaecunque uenena, non datur, licet plurimi hoc adstruant ueteres. Et uana pariter sunt, quae de Antidoto Saxonica, Augusto, Saxoniae Duci, a rustico quodam monstrata, et diuendita, ac a nob. RANTZOVIO, *de Conf. Valetud. cap. 51.* descripta, memorantur. Nec uideo, quomodo haec, sublimatum mercurium, malefico datum Hafniae, debellarit. Sic electuarium parile Ferrantis de Oruieto, Oruietanum dictum, diu contra uenena celebratum est, licet auctor ipse Venetiis, sumto ueneno, cum ignominia publice interierit. Et ridicula sunt, quae de carduo benedicto circumferuntur, et legi possunt apud GEORGIVM CHRISTOPHORVM PETRI, in ejus *Carduo.* Quae autem arcerent deleteria, seu plantarum uenena, *Alexipharmaca* dicebantur Graecis, cum Φάρμακον ipsis uenenum esset. *Alexiteria* uero et *Theriacalia*, quae serpentum ferarumque impugnarent uirus; *Alexicaca* autem, quae malis obsisterent medicamentis.

Thes. 8. Namque, qui Theriacam et Mithridatium, omnibus omnino uenenis antidotum faciunt, nae illi mihi uidentur ualde fallere, et falli. (*a*) Externe quidem partibus dolentibus, uel inflam-

a) Demens, haec, de uniuersali theriacae, mithri-

inflammatis, impoſita, reſiſtentiam ibi tollunt, maturantque, et in pus ſuppurant locum. Interne uero uidetur ſolum ex tot innumeris et ingenti conquiſitis pretio ſimplicibus, opium operari; prorſus, ut credam, quod eiusmodi magnis compoſitionibus egregie competat illud Poetae, de Magno Mundi Chao, *lib. 1. Metamorph.*

- - Rudis indigeſtaque moles
Nec quicquam niſi pondus iners, congeſtaque eodem
Non bene iunctarum diſcordia ſemina rerum.
- - quia corpore in uno
Frigida pugnabant calidis, humentia ſiccis,
Mollia

datii, et oruietani uirtute, omnibus reſiſtendi uenenis, adeo plurimorum hominum mentes faſcinauit, ut quouis diluculo, doſin allegatorum remediorum, ſeſe a uenenis uenenorumque noxa praeſeruandi ergo, cum ſanitatis dispendio, aſſumant. Adaequata his ſunt, quae HELMONTIVS, *Tumul. Peſt.* habet: etenim, inquit, theriaca, Hippocrati, peſtis domitori, adhuc ignota, triplum mellis ad puluerum conctorum copiam, recipit: ſimplicia quoque ſexaginta, diſcordia, arida, dura, concluſa, cruda, excrementoſa, et plerumque a bimatu inueterata.

Mollia cum duris, ſine pondere, habentia pondus.

Atque hoc modo ea mihi facta eſſe perſuadeo, quae BODINVS, *Theatr. Nat. l. 3. p. m. 316.* ſic habet: *hoc medicamento*, AMBROSIVS *Gallus*, Ἀρχίατρος, *in populi concione, Carolo Nono, Rege, ſpectante, a uipera morſus, Theriaca ore ſumta, et uulneri appoſita, curatus eſt apud Monſpelienſes, cum more ſolenni Theriaca componeretur.*

Theſ. 9. In omni itaque morbo, uel ueneno, quodcunque demum et illud ſit, locum habet illud HIPPOCRATIS, *de Flat. n. 2. Contraria contrariis optime curantur.* Sic PLINIVS, *l. 27. c. 2.* de Aconito Pardelianches refert, illud, contra uenenum, in corpore praeexiſtens, alexicacum, ſanis uero eſſe exitioſum. Quidquid hoc quidem ſit Plinianum effatum, illud interim, ſi recte res examinetur, ueritati non admodum diſſonum eſt, ſi regnauerit ante per corporis uiſcera acidum uenenum, ab aconiti ſale uolatili alkalino debellandum. Atque ſic nobis imaginari poſſumus, acidum alkalino, uel alkalinum acido praeponderantem ſalem, alterum alterius agere poſſe antidotum. Namque, ex mutuo iſtorum conflictu, uis uenenata perit, exoriturque ſal aliquod tertium, ammoniacum, ſalubre, corpore manente illoeſo. Sic cicutae caules, PLINIO *lib. 25. cap. 13.* aceto macerati,

cerati, impune comeduntur, et ipse edi Lugduni Batauorum.

Thes. 10. Illud uero, quod AVSONIVS, Poeta, de mercurio cecinit, quem adultera Eumpina marito exhibuerat, aliter explicari potest, pondere scilicet mercurii per inferiora secum trahente toxicum alkalinum. Ita autem Poeta habet, *Epigram.* 10.

Toxica zelotypo dedit uxor moeche marito,
Nec satis ad mortem credidit esse datum;
Miscuit argenti lethalia pondere uiui,
Cogeret ut celerem uis geminata necem.
Diuidat haec si quis, faciunt discreta uenenum,
Antidotum sumet, qui sociata bibet.
Ergo inter sese dum noxia pocula certant,
Cessat lethalis noxa salutiferae.
Protinus et uacuos alui petiere recessus,
Lubrica deiectis qua uia nota cibis.
Quam pia cura Diuum! prodest crudelior uxor,
Et cum fata uolunt, bina uenena iuuant.

Sic Georgius, Marchio Brandenburgicus, secundis nuptiis ducta filia Caroli, Ducis Munsterbergensis, cum post crebra pocula, in ipsa nuptiarum festiuitate, euacuata, noctu incaluisset, circumspectans, qua ratione sitim restingueret, inuenit forte lagenam mercurio currente plenam,

nam, eamque exhausit uno impetu. Sensit inde murmura uentris, sed mercurius exiit aluo absque damno. Et Nero, Imperator, matrem Agrippinam uenenis adeo exquisitis tentare non est ausus, quod sentiret antitodis praemunitam, teste SVETONIO, *in Nerone.* Hisce tamen remediis non promiscue fidendum, periculosa enim sunt, et nocumenti suspicione non uacant.

Thes. 11. Et, si annalibus fides sit, Mithridates, Ponti Rex, *in reliqua ingenii magnitudine, Medicinae peculiariter curiosus*, Pliniano elogio, *lib. 25. cap. 2.* electuario suo minore, ex iuglandis nuce, ficubus, rutae modico, et salis grano, constante, uim cuiusuis ueneni adeo elusit, ut in Pompeiano tandem carcere detentus, nullum reperiret, quo taedium uitae sibi posset eximere, sed male tentatum ueneno spiritum, ferro expelleret. Vnde MARTIALIS, *lib. 5. Epigr. 77.*

Profecit poto Mithridates saepe ueneno,
Toxica ne possent saeuo nocere sibi.

Thes. 12. Hanc uero rem PLINIVS ita *lib. 23. cap. 8.* describit: *in Sanctuariis Mithridatis, Maximi Regis, deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari Commentario, ipsius manu compositionem antidoti, e duabus nucibus siccis, item ficis totidem, et rutae foliis uiginti, simul tritis, addito salis grano: et qui hoc ie-*

iunus

iunus ſumat, nullum uenenum nociturum illo die. — Refert tamen GELLIVS, *Noct. Attic. l.17. cap.16.* ex Lenaeo, Pompeii liberto, Mithridatem, miſcuiſſe medicamentis, quae digerendis uenenis ualerent, anatum Ponticarum ſanguinem. Conf. PLINIVS *l.25. c.2.* qui ſic tandem concludit: *uno ei excogitatum, quotidie uenenum bibere, praeſumtis remediis, ut conſuetudine ipſa innoxium fieret.* Si autem in hoc enarrato, hiſtoriae fides non aliquid laboret, uel ſi pinguia et mucilaginoſa huius antidoti quaedam ingredientia uenenum obuoluere potuerunt, ferreum tamen, in quod nos incidimus, ſeculum, uel eiusmodi uulgaribus medicinis non cedit, uel truculentiora longe adinuenit uenena.

Theſ. 13. Mihi autem ſpectanda hic uenena ſunt, pro recepta ſuperius triplici eorundem diuiſione. Alia enim corroſiuis et acribus, quae praecipue hoc capite dicentur, alia obſtruentibus, et alia denique opiatis ac narcoticis, medicamina adhibenda ſunt. Non autem dubitandum eſt cum PLINIO, *lib. 8. c. 23. rerum natura largius mala, an remedia genuerit.* Ego etenim nullas res eſſe malas, puto, niſi male adplicentur. Atque, ut ſupra oſtenſum fuit, omnia maxima uenena, ſunt aliquando maxima remedia. In omni autem et morbo et ueneno curando, obſeruandum eſt aureum HIP-

PO-

POCRATIS monitum, *Epidem. lib. 1. Sect. 2.* Exerceto circa morbos duo, ut iuues, aut non noceas.

Thes. 14. Primum ergo uenenorum, idque acrium genus, hoc praecipue loco pertractandum, quod attinet, triplici modo tractabitur; prout uel externae cuti adplicatum fuit; uel uiſcera inteſtinalia, aut ipſum obſeſſit ſanguinem. Acre exterius cuti adhaerens, tolletur, mitigabitur, et frangetur, per impoſitionem contrariorum ipſi ueneno, per acida ſcilicet naturalia, aut arte facta, ſi fuerit alkalinum, et contra, ſi fuerit acidum. Atque talia tunc epiſpaſtica adpellantur. Quorum in numerum ueniunt alia quaecunque, calide adplicata, quae ſic in laeſo loco minuunt reſiſtentiam, et faciunt uenenum illuc propelli, ibique deliteſcere, nec amplius ſerpere. Hoc in caſu conducunt quoque interdum ſacrificationes, cucurbitae, hirudines, quae loco dolenti et morbido impoſitae, ſanguinem infectum tollunt, minuunt reſiſtentiam, et impediunt ulteriorem acris in corpus introitum. Aliquando pars laeſa ferro mox abſcindenda eſt, propter eandem rationem. Sed, haec medela, ſicut mox facta inſigniter, prodeſt, ita ſero nimis peracta, nihil quidquam profert, infecto toto ſanguine. Partes acutae mechanicae tollantur, ſi poſſibile. At maxime haec locum habent in uenenis animalium, per morſum uel puncturam adplicatis, quae iam ſunt dicta.

Thes.

Thes. 15. Frigoris quoque particulae, et tot quasi lanceolae, membro alicui insinuatae, uulgari remedio tollentur, per repentinam partis immissionem in aquam frigidam, uel niuem, detersaque linteis parte, et saponis communis inunctionem, absque igne. Sic enim salia, frigus componentia, et materiale eiusdem, soluuntur, atque eliciuntur, atque educta, crustam glacialem, circa latera partis, componunt. Verum, ubi altius haec spicula penetrauerint, ut sic solui atque educi non possint, sed pars iam protinus gangraenam arripit, scarificationes, cucurbitae, et hirudines, locum hic inuenient. Medicamenta uero antiseptica, putredinique resistentia, omni modo calida, adhibenda, et saepe iteranda sunt, quo pars ista suppuretur, et sanum ab aegro diuidatur ac separetur. Quo facto, tractandus est locus, ut uulnus purum, uel impurum.

Thes. 15. Per os uero admissum quodcunque uenenum acre, acidum, alkalinum, aut mechanicum, ex uisceribus uel statim eiiciatur, aut ibidem frangatur, uel, si neutrum fieri possit, occultetur, implicetur. Sed, quando torrentem fluidorum secutum, in ipsa sanguinea uasa penetrauit, febrimque, atque cetera ex acribus symptomata, excitauit, uel istud frangetur per contrarium uenenum, aut componetur; uel actio solidorum et fluidorum in acre, per uenae sectionem, aut opiata, minuetur, sicque hoc ad quietem reducetur, uel et, si possibile, liquido multo calido ingesto, motuque uasis maiori

conceſſo, et minuta, per balneationes externas, reſiſtentia, eliminabitur per ſudorem. Componendo autem, ſic franguntur uenena acria, ut ſi ueneni ſpiculum ageret ſub forma trianguli, acutanguli, atque illud componeretur cum alio triangulo, acutangulo, fieret inde quadratum lateribus inaequalibus, quod tamen non noceret. Nam, quae acria in ſanguine obtundunt, uel ſic agunt, uel contrario ſalium niſu, uel et inuiſcando, impinguando, illinendo, atque abſcondendo, agunt.

Theſ. 17. Optime HIPPOCRATES, *in Epiſt. ad Crateuam: ab omni equidem arte, aliena res eſt, dilatio, uerum maxime a medicina, in qua dilatio, eſt animae periculum.* Ergo, poſt adſumta corroſiua et acria, properandum ad remedia, ne mora ſua intra corpus, uentriculum et uiſcera immani cum dolore depaſcant. Non enim hic ualet illud Imperatoris Caroli V. qui doloribus podagricis uexatus, Electori Marchioni Ioachimo, Medicos, ut adhiberet, morbi gnaros, ſuadenti, reſpondit: optimum remedium eſſe, *Gedult und ein wenig ſchreien*, referente MANLIO, *libell. Med. pag. m. 755.* Ideoque ſomnus nullus his concedendus. Homo enim dormiens fortius reſpirat, et reſpiratione forti uentriculus ualidius ſe contrahit, inque uenenum agit. Et obſeruatum eſt in populari febre, ſudore Anglico, ut memorat FVCHSIVS, *Inſtit. Med. lib. 2. S. 4. c. 5.* ſomno nihil fuiſſe nocentius. *Theſ.*

Thes. 18. Itaque, ut uenenum quodlibet, intra abdominis regionem, praecipue uero uentriculum, stagnans adhuc, expellatur; ante omnia uomitus proliciendus est, idque quam celerrime. *b)* Et quidem domesticum uomitorium, ex oleo oliuarum antiquo, aut butyro, cum aqua tepida salsa, saepe satisfacit. Vel uitriolum ueneris, ope aceti destillati paratum, aut eiusdem flores purificati, ad grana duo, data, remedia

b) Vt sciamus, num uenenum, in canale adhuc alimentorum, primisque hospitetur uiis, aut ipsam iam subierit massam sanguineam, sequentibus eruendum, ac probandum, docet ALPHONSVS MORESCHOTTVS, Ferdinandi Primi, Lusitaniae Regis, Archiater, *Compendio Med. pag. 117.* hunc modum praescribens: si uitellum oui cum suo albo, in urinali uase, cum eius urina, qui uenenum sumsit, positum, infra paucas horas nigrescit, ac foetet, signum est, uenenum transiuisse gibbum hepatis; si rugosum fiat, ac citrinescat, et non foeteat, signum est, quod nondum transierit intestina. Valde uero de aequali et constanti huius experimenti successu et fide dubito; et, si idem locum habet, admittendum esse iudico in assumtis uenenis mineralium. Melius uero nobis, in constituenda diagnosi, prospiciemus, si calculum ex tempore hausti ueneni ponamus partim, partim symptomata, symptomatumque indolem, sedulo examinemus, et ponderemus.

ſaporis quidem ingratiſſimi, ſed quae ſyrupo aliquo abſcondita, ex momento operabuntur, ſero lactis, uel aqua calida, aut potu calido cereuiſiae ſubinde in copia epoto. Sed obiiciet mihi aliquis non male, quod acria metallica uomitoria non conuenienter exhibeantur in acri ueneno. Et quidem fateor, pinguiora, eſſe meliora, ſed dari debet aliquid, quod momentaneae eſt uirtutis atque operationis. Ei autem piper dare, qui euphorbium hauſit, eſt hominem necare. Ignis enim igni additus, maiori incendio deflagrat.

Theſ. 19. Ad oblinendum, hebetandum, et occultandum, pinguia omnia, cum aqua ſoluta, ingeri debent, oleum praecipue oliuarum, aut butyracea: quae partim mucilagine ſua, acres ueneni particulas inuoluunt, partim pro illa, quae ſibi, dum uetuſta ſunt, inhaeret, acredine, (acria enim tria ſunt: acida, alkalina, et oleoſa,) uentriculum in uomitus compellunt. Itaque PLINIVS, *lib. 23. cap. 4.* de oliuarum oleo ſic habet: *Venena omnia hebetat, praecipue pſimmythii,* (ceruſſae,) *et gypſi, in aqua mulſa, aut ficorum ſiccarum decocto, potum: contra meconium in aqua; contra cantharides, bupreſtin, ſalamandras, pityocampas, per ſe potum, redditumque uomitionibus; contra omnia ſupra dicta laudatiſſimum.* Lac praeterea, cremor ptiſanae, decoctum uuarum paſſarum, albumen oui cum roſarum aqua, item

item mucilagines ſeminis pſyllii, cydoniorum, gummi tragacanthi, emulſiones uariae, et terrae ſigillatae c) conducunt, quatenus inuoluunt inuiſcant, hebetant, atque obtundunt. Hinc noſtrates ruſtici, quam primum animalia de cicura comederunt aquatica, uidentque intumeſcere, dant lac ex capra alba. An albedo caprae, aliquid ad rem faciat, aliis inquirendum relinquo: conſtat interim, pilos, uarie coloratos, albos, nigros, rubros, fuſcos, cinereos, diuerſum quoque corporis temperamentum indigitare. Et obſeruaui, rubro crine homines, in

 febri

c) Terrea, nonniſi poſt ſufficientem ueneni euacuationem, uberiori pinguium, oleoſorum et ſeroſorum uſu promotam, abſorbendi roborandique ſcopo, adhibenda ſunt. Sin uero acidum uiſcidumque fuerit uenenum, tum quam maxime ſaponem therebinthinatum, ex ſale tartari et therebinthinae oleo compoſitum, qui tantam in Anglia, etiam ad uenenorum uires infringendas, delendas, famam acquiſiuit, commendauerim; idem quippe, partim acria acidorum ſpicula implicando et obliniendo, partim uiſcidum, ab acido ligatum, reſoluendo, attenuando, ſuam perficit operationem. Maior adhuc circumſpectio, in uſu opiatorum, adhibenda, quae a medicis, ſcopo ſedandi uomitus, aluinasque deiectiones, ab arſenicali, ſimilique ueneno excitatas, funeſto praeſcribuntur ſucceſſu, teſte HOFFMANNO, *Med. Conſult. Decad. 1. caſ. 7. pag. 34. et ſequ.*

febri acuta, quam maxime delirare, peierare, nec ſaltem phreneſi, ſed mania ipſa laborare, ut uidi Ao. 1709. in armamentario nauis Wachtmeiſter, Dauide Banck, et Ao. 1710. in nauta Matthia Norberg, qui quoque obiit, poſt peierationes, iactationes quamplurimas. Nec medicamentis locus erat, quia omnia abiecit, adeo, ut uinculis conſtringeretur.

Theſ. 20. Haec ergo iam dicta, ſalina corroſiua ſpicula, et quaecunque mechanica acria, inuiſcant, inque uagina quaſi condunt. Cuſpide autem ſalis cuiuslibet acris, in quam certe omnis anguli recti, acuti, uel obtuſi, (ſub quibus angulis, aculeus quilibet agit,) extremitas terminatur, abſcondita, effectum ſpiculi etiam tolli, neceſſum eſt. Et CARDANVS, *lib.* 3. *de Venen. cap.* 3. fatetur, ſe ſolo lacte quinque filios ſeruaſſe mercatoris Mediolanenſis, quibus mercurius ſublimatus fuerat exhibitus. Atque haec quidem ſaepe bona ſunt, ſed, quae uel contraria indole adſumtum frangunt uenenum, uel per uomitus educunt, multo ſunt confidentiora. Ita tamen, ut uomitu facto, et contra uenenum contrariis atque antidotis pugnato, lacticinia et reliqua mucilaginoſa magnam laudem mereantur, atque neceſſario ingeri debeant, ad ſanandas atque ungendas partes ſolidas, a ueneno corruptas.

Theſ. 21. Ad metallicos uero acidos ſpiritus, ſeu aceta metallica, uel et, ſi dentur, uegetabilium

lium acida, mitificanda, forte contulerit ſpiritus uini ſimplex, uel et ſpiritus cochleariae, ut uenena talia, horum ope, miteſcant; non aliter ac in experimentis uidemus, ſpiritum nitri acidum, uel urinoſos fortiores, ſpiritui uini combinatos, hebeſcere, illumque, in nitri ſpiritum dulcem, hunc, in ſalis ammoniaci dulcem, faceſſere. Verum, ſicuti haec experimenta cum ſpiritibus acidis nitri, uel ſalis, et ſpiritu uini, ualde ſunt periculoſa facienti, ita credibile eſt, non absque periculo conflagrationis et exploſionis, intra uiſcera noſtra commiſceri eosdem ac coniungi.

Theſ. 22. Tum aqua tepida ſola, in caſu neceſſitatis, liberalius hauſta, partim uenenum diuidit, ac ſoluit, partim per uomitionem educit, hoc eſt, fibrarum gaſtricarum, ultra datum terminum contractionem, clauſo pyloro, muſculorumque abdominis et diaphragmatis, horumque neruorum ſpaſmum, et inordinatum ſucci neruoſi ac ſanguinis in eosdem influxum: quos intra muſculos uentriculus collocatus, quaſi a torculari utrinque premitur, ad reddendum contenta. Videſis WILLIS, *Pharm. Rat. S. 2. c. 1. de Vomit.* De quo remedii genere, ad uenena exterminanda, proficuo, conferri poteſt DIOSCORIDIS *liber de Venenis poſterior*, qui *Alexipharmacus* inſcribitur, *cap. 2.* et AVICENNAS, *Canon. lib. 4. Fen. 6. Tract. 1. cap. 4. p. m. 912.* Aqua autem tepida, copioſe hauſta, pro praeſentiſſimo eſt remedio ſalium

corroſiuorum, per os adſumta, itemque, ſi ue-
nenum ad inteſtina iam fuit delatum, per anum
pro clyſtere iniecta. Nec eſt medicamentum
aliud, quod magis reperitur idoneum; aqua
enim eſurit, ſaliaque auide diſſoluit, et deuo-
rat magis, quam alius quilibet liquor, cuius-
cunque nominis.

Theſ. 23. Verum, pro corrigendo et frangen-
do aliquo acri ueneno, eius antea indoles, uel
acida, uel alkalina, optime indaganda. Oleoſa
namque ſemper fere alicui ex his ſalibus con-
iunguntur. Et, ſi tum bene intelligitur, alkali
acre ingeſtum fuiſſe, acidis omnibus debellan-
dum eſt, aceto nempe uini, uel metallico, ui-
trioli, ſulphuris, nitri, aluminis, ſalis marini,
uel gemmei, aliorumque; uel ſucco fructuum
horaeorum, citri, aurantiorum, limoniorum,
roob ſambuci, ribium, berberumque, ſucco
baccarum rubi idaei, fragorum, myrtillorum
utrorumque, ſucco acetoſarum, aliisque in hunc
cenſum uenientibus. Nulla tamen efficacior
alkalinis et putredinoſis ſalibus eſt antidotus,
quam ſpiritus acidi metallici, inter quos eminet
ſpiritus uitrioli, ob rigiditatem ſummam et pon-
dus; unde non uno in conflictu gladii eius dif-
fringuntur, ſed perſtant. Nec aliud plus pu-
tredinem arcet, quam oleum calcanthi et ſul-
phuris, ſed caſtigata debent offerri, ut monet
CLAVDINVS, *Reſp. Med. 4. Sect. 1.*

Theſ. 24. Itaque, ſi certo ſcitur, uenenum ue-
geta-

getabile imprudentius fuisse adsumtum, quia ut supra notaui, uis eius quamplurimum in alkalino uolatili oleoso consistit, acidis debellandum est, aceto nempe factitio, uel acetis naturalibus fructuum horaeorum, aut metallicis. In principio quoque conueniunt emetica iam dicta, hebetantia deinde pinguia, et lac copiose haustum. Sic, post cicutam, uomitu bene reiectam, DIOSCORIDES, *lib. Alexipharm. cap. 17.* ad maximum et praesentissimum auxilium, uini generosi potum, deueniendum esse, monet: non eo quidem argumento, quod, ut PLINIVS *lib. 25. cap. 13.* habet, uinum, pro calefaciente sua facultate, cicutae frigus tollat, sed, quod contraria ui in uirus agere cicutae mihi uideatur. Hinc quoque uetus fuit obseruatio, animalia, uenenis, uel uegetabilium, uel ferarum, petita, si fulmine tacta fuerint, curari, cum meteori uis in acido nitroso, uel sulphreo, consistat.

Thes. 23. Sed, si acidum corrosiuum uenenum, ut saepenumero fit, ingestum fuerit, quia hoc non adeo sese prodit foetore, ac quidem alkalina plurima, et parua etiam in copia noxium sit, praesertim, si fuerit metallicum, rigidum, ac ponderosum, tum de contraria medendi ratione cogitandum est. Tumque pro antidoto propinanda sunt, ostracodermata, uaria calcinata, atque in puluerem redacta, ut mater perlarum, ostrea conchae, mytuli, cancrorumque chelae, ac corallia, cornu cerui ustum, ossa sepiae, seu squa-

mae, creta, cortices ouorum, corallina, margaritae, lapis bezoar, os e corde cerui, unicornu, bolus Armena, terra ſigillata, lapis haematites, lapis e Goa, Pedra del porco, hyacinthus, cochinellae, aliaque quam plurima.

Theſ. 26. Quae quidem ueneno acido contrariantur, non, quod omnia ſint alkalia, ſi ea, quae ex animalibus deſumuntur, exceperis, ſed, quod in talibus terreis, eorumque poris, uenena acida ſuas acies frangant, et miteſcant. Poſt autem terreorum cum acidis conflictum, non ſolum acida hebetantur, ſed terrea quoque fatiſcunt, ſicut Cleopatrae pretioſus unio per acetum in potabilem diſſiluit materiam, quemadmodum PLVTARCHVS, *in Vit. M. Antonii*, et PLINIVS, *l. 9. c. 35.* et MACROBIVS, *Saturnal. l. 2. c. 13.* memorant. Nec Cleopatra Aegyptiaca ſola, tanti luxus rea fuit, ſed et Aeſopi, Tragoedi, filius, aceto liquatos magnae ſummae uniones, potionibus adſpergere ſolitus erat, referente VALERIO MAXIMO, *Mem. Exempl. l. 9. c. 1.* FLACCVS quoque, *Serm. l. 2. Sat. 3.* de illo ſic canit:

Filius Aeſopi direptam ex aure Metellae,
Scilicet ut decies ſolidum ſorberet aceto,
Diluit inſignem baccam - - -

Theſ. 27. Praecipue uero ad mercurium ſublimatum, ſalis tartari oleum, deliquio ſoluti, ad arſenicum uero, cryſtallus montana, in pul-

uerem

uerem contuſa, commendatur. Atque haec foſſilis, ſeu montana cryſtallus, ab ipſis iam Matthioli temporibus, tam ſpecificum, et praeſtans eſt arſenici antidotum, ut *in Ephemeridibus Germanorum* legere ſit, *Anno 1685. Dec. 2. obſ. 25.* experimento cl. Crugeri, reſtitutum fuiſſe aegrotum, qui drachmam arſenici ſumſerat, per ſcrupulos quatuor montanae cryſtalli, uiciſſim in puluere exhibitos. Vnde hinc facile concludi poteſt, arſenici uirus ſingularem habere indolem, quam nec in totum acidam, nec alkalinam, dixeris, cum de genio ipſius cryſtalli non adhuc adeo liqueat, hac tamen propius ad alkali, illo ad acidum deflectente.

Theſ. 28. Quae uero ſolum per mechanicum tritum, ex non uenenis, facta ſunt uenena, ut adamantina fragmentula, aut ex cryſtallo montana, margaritis, perlisque detritae cuſpides, aut ipſo ex uitro ſchidia, ſi non ſtatim, ac ingeſta fuere, poterint rurſus per uomitorium elici, ſummopere annitendum, ut aliqua ratione occultentur, per ante dicta hebetantia, componanturque ita cum quadam mucagine, quo inertia euadant atque innoxia. Sed, ſi iam alicui fibrae ſolidi ſeſe interpoſuerint, difficillime atque rariſſime omnium tolluntur, plerumque uero lenta tabe corpus conſumunt. Hinc, qui uenenis petuntur lentis et terminatis, uix medelam ſentiunt, ſed tabe et languore ac dolore conſumuntur ingenti, et inimico, incluſo uiſceribus, bello inteſtino indubie conficiuntur.

Thes. 30. Nunc tantum dicam, dari opiata posse, ad minuendam cordis contractionem, qua minuta, sistitur uis ueneni, ubicunque et illud infixum haeserit, uel fuerit uolutatum. Sed, antequam opiata in sanguinem et cerebrum fuerint perlata, corrosiua ista et acria procul dubio aliquam corporis partem eroserunt, immedicabili uulnere, et morte ipsa persoluendo. Nec in doloribus sedandis, somnoque conciliando, aliud opio praestantius est, et crediderim cum NASONE, *de Pont. l. 1. Eleg. 2.*

- - *Cum requies medicinaque publica curae,*
Somnus adest, solitis nox uenit orba malis.

Atque, dum opium laxat partes spasmo contractas, facit acria spicula solidis partibus excidere. Sic, si in in manu cultrum acutum tenuerim, et compresserim manum, mihi nocebit. Si uero somnus superuenit, et inducit flacciditatem manui spontaneam, excidit culter manu. Ita cum solidis internis, in acria agentibus, comparatum est. Dum enim homo sopitur, totum corpus laxatur, et flaccescit, ut cuiuis patet. Sic, dum calculus ex pelui renali in ureterem emotus est, ibi saepe haeret, maximosque dolores facit, uretere per spasmum ad latera calculi fortiter se contrahente. Opium, tum datum, calculum optime pellit, sicut et insessus in semicupio calido, et quaecunque potentiam habent partes

spasmo-

Thes. 2. Pestis uerminosa equidem ualde rara est. Si tamen aliquando contingat, anthelminticis facile debellabitur, quae tamen, in hac epidemica lue curanda, non usque adeo recepta sunt, nec usu semper comprobata, licet interdum aliquid boni praestitisse ea, non diffitear. Potius meo quidem iudicio conducent ea omnia, quae putredinem interea arcebunt, omnia acida, metallica, atque externe ea omnia incensa, quae simili uirtute gaudent, ut puluis pyrius, nitrum, sal marinum, sulphur, ligna acida, iuniperi, aliaque, et gummi accensa, acidum spiratura. His enim uel uermes peribunt, uel ulterior putredo, unde prodeunt, sed suis ex seminiis, impedietur.

Thes. 3. Illa uero pestis truculenta, quae ex fame publica oritur, quando solita atque insolita alimenta desunt, absumtis iumentis equisque, et ceteris animalibus, quae profana foedaque in usum necessitas uertit, non potest tolli, nisi remediis contrariis blandis, et stomachi latrantis murmura compescentibus, frumentis scilicet, lacticiniis, aliisque rebus, esui aptis. Talis fuit, proprie loquendo, pestis, quae Annis 1696. 1697. 1698. 1699. per totum Sueciae, Gothiaeque regnum, atque uniuersas Finlandias, et quae 1708. atque annis subsecutis, per Poloniam, Lithuaniam, Curlandiam, Liuoniam, Esthoniamque, grassabatur, licet multum huic conferrent hominum strages, inhumataque cadauera animalium bellatorum.

Thes

Thes. 4. Sed, dum aer, uel per ſuam rarefa-ctionem, uel per ſuam grauitatem, ac denſita-tem, peſtilens eſt, ut ſupra ſuo loco relatum, cogitandum eſt in illa remedia, quae huic ma-lo medelam afferant. In utroque tamen caſu, domi ſeſe continere, perutile eſt. Quando au-tem aer tenuitate nimia et calore peccat, ipſum cubiculum aquae riuis per ſiphones, ut Anglis uſitatum, conſpergendum eſt, uel acetum ſi-licibus candentibus inſpergendum, uel etiam aer ipſius frigidae aut aceti exhalationibus hinc inde diſpoſitorum temperandus. Tum plan-tarum appropriatarum conuenit frigus excipe-re, uidelicet pomorum, aurantiorum, citrio-rum, limoniorum, ſalicis, populi, alni, ſam-buci, roſae, lactucae, papaueris, portulacae, ulmariae, ſolani, bugloſſae, ſemperuiui, borra-ginis, uiolae, rubi, uitis, acetoſarum omnium, florumque tiliae, in ipſo cubiculo diſpoſitorum, atque aceto irroratorum. Aut, ſi placet, fon-tes riuulosque quaerere, arborumque aquati-carum umbra ſe conſolari. Sic, in Babylo-ne, diuites aeſtuantes, utribus aqua plenis indor-miunt, teſte PLVTARCHO, *Sympoſ. lib. 3. Qu. 2.* Itali utribus aere plenis delectantur. Conueniunt tunc quoque pauimenta lapidea, glacies, et nitrum. Loca uero aeſtuantia riuu-lis aquae perfodere, non erit inconueniens. Sic, in Belgio, ubique perfoſſo, aeſtus non adeo re-gnat. Et refert VALERIVS MAXIMVS,

l. 2.

l. 2. c. 4. Cn. Pompeium, ante omnia, aquae per semitas decursu, aestiuum minuisse feruorem.

Thes. 5. Contra in graui, humido, frigidoque aere, domi quidem permanendum est, aer uero remediis maxime diuersis corrigendus erit, foco scilicet hilari, accenso igne, ex quercino uel iuniperino ligno, atque deinde superiniectis atque incensis aromatibus temperatis, melissa, thymo, satureia, cupresso, lauendula, maiorana, rorismarino, hyssopo, matricaria, pulegio, mentha, saluia, serpillo, cariophyllis, mace, cinamomo, corticibus citri, aurantiorum, chinensiumque, lauri foliis, gummi benzoe, seu thure, uel olibano, styrace, bdellio, succino, sagapeno, pice arida, colophonia, tum radicibus cyperi, iridis, angelicae, zedoariae, enulae, pimpinellae, aliarumque; suffitus praeterea cornuum, ungularum, aliorumque talium, in pestilentia, ex graui humidoque aere, conducunt. *e)* Sed, non uideo, quid eius-

Eee modi

e) Si pestis ab humido grauique aere ortum ducat, loco huiusmodi graueolentium, et foetidorum, potius suffitus ex baccis lauri, iuniperi, mastiche, olibano, styrace calamita, lignis et corticibus aromaticis, quorum mentionem auctor praesente thesi fecit, commendauerim, praecipue, cum ex Helmontii, *in Tumul. Pestis*, obseruatione, ipsa quoque experientia suffragante, pestilens fracedo, crematorum foetorem solearum referre soleat; unde citatus Helmontivs, in pe-

modi fecerint boni in peſte Stockholmenſi, Ao. 1710. ex contagio humano et terrore orta, aere interim puro liberoque. Pilae praeterea odoratae fieri poſſunt ex moſcho, ambra, zibetho, uel ex gummatibus ante dictis. Quae omnia uariari poſſunt, pro ratione regionis, et conditionis cuiuscunque. Pauperes quidem noſtrates, longo iam uſu, in tali aeris temperie, optimo cum ſucceſſu, iuniperi baccas, camino lamina obthurato, prunis iniiciunt, uel et ceparum rubrarum exuuias.

Theſ. 6. Si ex aqua putrida, continuo uſu hauſta, ortus fuit morbus aliquis peſtilentialis, ut ſaepe fit, alius aquae fluentis et purae uſus ſedulo inculcandus. Sic EMPEDOCLES, annotante LAERTIO, *de Vit. Phil. l. 8.* Selinuntiis, ob uicini amnis foetorem, peſtilentiam contractam ſuſpicatus, remedium excogitauit præſentaneum, cum riuulos e propinquis limpidis fluminibus deriuando, in putridum deduceret amnem, idque proprio aere; quibus inuicem mixtis, acceſſione purioris aquae, putridae lacunae emendatae fuerunt, praecipue quod adderet a tergo impetum, momentumque motus pernicius. Vnde foetor ſublatus, atque aer correctus, et peſtis deſiit. Pariter Piſanus ager, olim aequore tectus, maris aeſtu reci-

ſte Oſtendana, homines peſtilenti infectos contagio, allegati miniſterio odoris cognouit, et detexit, licet aliorum, quae peſtem comitabantur, ſymptomatum adhuc expertes fuerint.

reciproco, habitatoribus infeſtus erat, ob aeris putridi uitium. Sed Ducis Florentini induſtria canalibus ductis, quibus exciperetur aqua, ſterile prius ſolum, uomerem pati coegit, et ſalubre coelum incolis reddidit. Sic quoque maxima Belgii pars, ex maris aeſtuariis, et paludoſis locis, in iſtam populi frequentiam, et iſtam mercimoniorum celebritatem, inoleuit, ductis ubique riuulis, qui aquas exciperent; unde fit quidem habitabile, licet non ſit ſolum adeo ſalubre, praeſertim aduenis, qui ex locis arenoſis et editis illuc migrant.

Theſ. 7. Sed, ut ad aeſtiuos calores redeam, Bononiae certe, atque in aliis Italiae locis, quando feruet coelum, per fora proſtat brodium pyrorum aridorum, pro compeſcendis ſiti et calore. Sic in noua Suecia, Americae prouincia, quae nunc Penſyluania dicitur, creſcit peponis quoddam aquatici genus, quod Sueci ibi habitantes lemonia aquatica dicunt, cuius itidem ſuccus, aeſtiuis caloribus ſedandis, uſurpatur. Et, uel in hoc caſu Diuinam bonitatem non ſatis depraedicare poſſumus, acidos horaeorum fructuum ſuccos tunc temporis atque ea anni tempeſtate abunde nobis indulgentem, cum propter coeli calorem, iis maxime indigemus. Hinc per aeſtatem apud nos ceraſa, ribeſia, mora Scandica, fraga, rubi idaei baccae, exterisque ignotus, nec niſi per Norlandias creſcens rubi cuiusdam fructus, noſtris *Akerbeer* dictus, aliaque Pomonae munera, proſtant ubi-

 uis.

uis. Hinc, et citrium florem, ſenibus anheloſis medicari, MARO canit, *l.* 2. *Georg.* in talem modum:

Ipſa ingens arbos, faciemque ſimillima lauro,
Et, ſi non alium late iactaret odorem,
Laurus erat. Folia ullis haud labentia uentis.
Flos apprime tenax, animas et olentia Medi
Ora fouent illo, et ſenibus medicantur anhelis.

Illo etiam tempore, omnis noſter ſanguis, incenditur, praeſertim, in corpore exercitato, et alkaleſcit. Acidis ergo debellandus calor eſt. Hinc non male HORATIVS, *Serm. l. 2. Sat. 4.* cecinit:

- - - ille ſalubres
Aeſtates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, ante grauem quae legerit arbore ſolem.

In ſulphurea aeris temperie, acri arſenicali, aut alio quocunque metallico, ſpiritus alkalini, et omnia foetida, conducunt, ſi peſtis inde oriatur. Contingere hoc quidem poteſt, ſed eſt rariſſimum. In locis tamen circa fodinas, barathra, ſpecusque, eiusmodi acres halitus repe-riuntur ſemper, nec alio remedio curantur, quam fuga. Si enim unquam pulmones exederint, uulnus eſt incurabile per uitam, homo autem iſte aliquando diu ſatis uiuet, ſed aſthma-

aſthmaticus, tuſſiens, cum ſputis purulentis, ſanguineis. Vbi uero maior halituum metallicorum copia plures ſimul et ſemel adflauit, plures quoque uno eodemque tempore morientur. Spiritus equidem ſalis Ammoniaci, cornu cerui, urinae, ſanguinis humani, aliaque ex animalibus facta, interne data, et externe per ſpongiam naribus adplicata, multum quidem conducunt, ſed, cum haec ſint uolatilia, illa uero ponderoſa et magis rigida, talia mala raro medelam admittunt.

Theſ. 9. Verum, ut communiſſima peſtilentiae cauſa, eſt putredo alkalina, ideoque peſtem, et febriles ex hac cauſa morbos, prolixius percurramus. At, ſi ne ſic quidem uera penetrari poſſit peſtis cauſa, perinde eſt in praxi, modo curetur, more iſtius morbi, cui ſimilis adparet. Ita enim CELSVS, *Praefat. lib. 1. Quod ſi iam incidat mali genus aliquod ignotum, non ideo tamen fore Medico de rebus cogitandum obſcuris: ſed eum protinus uiſurum, cui morbo id proximum ſit, tentaturumque remedia ſimilia illis, quae uicino malo ſaepe ſuccurrerint, et per eius ſimilitudinem opem reperturum.* Proinde diuerſae febrium peſtilentium cauſae, diuerſas poſcunt curandi rationes. Prorſus, ut huc bene quadrent illa SYDENHAMI uerba, *Obſ. Med. Sect. 1. cap. 2. Hoc ſaltem pro comperto habeo, ex multiplici accuratiſſimarum obſeruationum fide,*

de, praeter dictas morborum species, praesertim febres continuas, ita toto, quod aiunt, coelo differre, ut, qua methodo, currente anno, aegros liberaueris, eadem ipsa, anno iam uertente, forsitan e medio tolles. Et sic, licet optime a se factum ac pensitatum medicus aliquando putet, aeger tamen inopinato moritur. Paruis haec non solum, sed magnis quoque medicis contingit infelicitas. Ille ergo medicus, iuxta effatum MANTVANI VATIS, *lib. 2. Georg.*

Felix, qui potuit rerum cognoscere causas,
Atque metus omnes, et inexorabile fatum,
Subiecit pedibus, strepitumque Acherontis auari.

Thes. 10. Ergo, in tali peste oborta, tollenda est, quantum possibile, putredinis causa, eiusque effectus, id est, salium alkalinorum acredo mitiganda acidis contrariis, praecipue metallicis, aerque, quantum fieri potest, circumcirca corrigendus, quae, tum fiunt anthelmintica, quando putredinem uel arcent, uel inchoatam in herba suffocant, et sistunt. Commendantur in hunc usum ignes luculentissimi, ex lignis resinosis, abiete, iunipero, pino, cupresso, aliisque, EMPEDOCLI et HIPPOCRATI olim, in *Epidemiis*, laudati, cum pestis ab Illiriis Athenas peteret, referente PLINIO, *lib. 36. cap. 27.* Idem ignis adminiculum instituit in

in pefte Athenienfi, Acron Agrigentinus, medicus, in magnam fui laudem, ut narrat PLVTARCHVS, *de Isid. et Osirid. n. 95.* Vbi enim contagii peftilentis origo, in calido, refrigerantibus, ubi ab humido, fuccenfis filuis, aerem purgare debemus, contrariorum retufa fuis contrariis uiolentia. Hoc quoque in Poloniae quibusdam locis factitatum eft in nupera pefte, cum fructu tanto, quantus ab igne expectari poteft. Hinc canit NASO, *lib. 4. Faftor.*

Omnia purgat edax ignis, uitiumque metalli,
Excoquit: idcirco cum duce purgat oues.

Thef. 11. Ignis autem luculentus aerem humidum et grauem difpellit ac difcindit, putrida uero miafmata, per aerem uolitantia, itidem fugat, uel comburit. *f*) Sal porro marinus, carbones foffiles, minera fulphurea, et nitrum accenfum, aut puluis pyrius, tormentis maioribus explofus, ualde profunt: haec enim accenfa, putredinem arcent, et humores liberant

f) Optimum fane iudico effe, fi, in tali peftis caufa, femper ignis pone aegrotos ardeat; nam, dum acria peftilentiae effluuia cum fumis perpetuo exhalant, aerque hoc modo emendatur corruptus, non facilius faltem et felicius procedit medela, fed medicus quoque, aliique homines,

rant a coagulatione; ſal quidem commune, quatenus acorem ſpargit, ſicuti et nitrum, ſulphur, et ex his confectus puluis pyrius. Non uero, prout MAYOW ſtatuit, *de Sal. Nitr. Tr. 1. c. 3. p. m. 27.* quod nitri partes ſubtiliores, ſint eaedem particulae ignis, atque ita motu uelociſſimo inuicem raptae, aerem a uenenata labe repurgent. *g*)

Theſ.

qui aegrotorum gerunt curam, tutius, a contagio liberi, accedere poſſunt. Hic etiam locum habet herbae Nicotianae fumus, de cuius ſalutari effectu, in peſte Nouiomagenſi, legi meretur DIEMERBROECKIVS, *lib. 2. de peſte p. 203.*

g) His illuſtrandis ſeruiunt, quae HELMONTIVS, *in Tumulo peſtis*, BOVCHERI et RADZIVILII ſuffultus teſtimoniis, de peſte Aegyptiaca, refert, eandem nempe, quotannis, uapore quodam nitroſo, miteſcere, Nili aeſtuantis, qui totus nitro ſcatet, atque abundat, effectu. Hinc ait porro HELMONTIVS, *c. l.* ex epidemiis Hippocratis colligere eſt, ſulphur, ſalem, et picem, in ſummo tunc uſu fuiſſe, ad domos infectas luſtrandas, purgandas; quia Gas ſulphureum, omnem tollit et cohibet putrefactionem. His merito addendum VARRONIS experimentum, cuius optimo inſtituto, claſſis Romana, Corcyrae tota fere aegrotans, obſtructis, quae auſtrum admittebant, feneſtris ianuisque, nouisque, quibus a-

Thes. 12. Quare etiam Itali, tempore febrium pestilentium, res omnes commerciorum, in oppida inuehendas, acido sulphuris fumo primum perflari curant. Sic Vlysses, post caedem procorum absolutam, domum, sulphure accenso, purgauit, ut malo mederetur inde orituro, sicut HOMERVS habet, *Odyss. l. 20.* Sic nautae, iunipero, pice, sulphure, pyrio puluere, uel et aceto, tabulata inferiora lustrant. Itali porro, de peste suspectis, quadraginta dierum commorationem, a communi hominum consortio seiunctam, imperant, quam moram uulgo *Quarantena* uocant. Et Veneti, aduenientes peregrinos omnes, ad nosocomium, Lazarettam dictum, remittunt, ut ibi lustrentur, mercesque omnes suffumigiis expiant. Vnde nostri annales referunt, pestilentiis in patria grassantibus, commune populi asylum ad magnum fuisse Caprimontem. Quod et hodienum fit. Pecora etiam, tempore aestiuo pestilentiali, illuc deducuntur, ut sulphuris fumo perflentur. Et, in nupera peste Stockholmensi, An. 1710. commune asylum erat in Fahluna, seu Caprimonte, et Salberga, argentifodina.

Thes. 13. Equidem pestis saepe nullo eget remedio, sed, hieme et frigore aduentante, quie-

 scit,

quilo recipiebatur, constructis, sanitati restituta, ac conseruata fuit. uid. BEHRENSIVS, *Select. Diaet. ed. cit. Sect. 1. cap. 3. §. 2. p. 12.*

ſcit, ſi a putredine ſit. *Nam aeſtiuos morbos, hiems ſuccedens ſoluit, et hiemales, aeſtas ſuccedens transmutat*, dicente HIPPOCRATE, *Epidem. lib. 3. Sect. 3. aeg. 16.* Hinc quoque celeb. Polonorum Hiſtoriographus, CROMERVS, *lib. 30. p. m. 440.* Polonorum tunc temporis peſtem, hieme ſedatam et extinctam fuiſſe, ſcribit. Quod et ſingulis annis in nupero Polonico bello accidit. Item in peſte Rigenſi, Dunemundenſi, Rewalienſi, Wiburgenſi, Stockholmenſi, et cui tum ipſe medebar, peſte nauali. Praeſertim, cum hiemali tempore abſint requiſita purefactionis. Materiale porro frigoris, ſales nempe ammoniacales, et nitroſi, non ſolum ſalibus putredinoſis contrario niſu obſiſtunt, eosque labefactant, ſed etiam inſtar palorum, per uarios corporis poros inſinuati, liberant, et conſeruant a putredine. Bene ergo SYDENHAM, *Sect. 2. cap. 2. de Peſte: Creſcente anno, adoleſcit, eodem uergente, collabeſcit, donec tandem aerem, in diatheſin, huic morbo aduerſantem, glacialis bruma transmutet.*

Theſ. 14. Nullum uero, in peſtilentia exquiſita, celebrius remedium et auxilium eſt, quam, ſecundum HIPPOCRATIS monitum, *de Nat. Hom. n. 19.* et CELSI, aliorumque, fugere, et permutare ſolum. Hinc quoque HIPPOCRATES, *Epid. lib. 6. Sect. 5.* terram mutare, in longis morbis, bonum depraedicat. Si iſta fuga fiat quam citiſſime in terras longinquas, ibique

diturna

diuturna fiat commoratio, et tardiſſimus inde reditus. Sicut et profuit in morbis frigidis, ex loco frigidiore in calidiorem diſcedere, ut ſaepius eſt obſeruatum, eluſo alio omni pene remedio. Prout quoque uariolae, et morbilli epidemici, hiemali tempore, uel penitus deſinunt, uel rarius adgrediuntur, et languidius. Illa tamen obſeruatio meretur attentionem, quod, ſi ab ipſa terra iſti ueniant halitus noxii, ubi iam iam ipſa graſſatur peſtis, in loca editiora confugiendum, montana, et altiora, quae iugibus uentorum flatibus perluſtrantur. Eteſiae uero, ſeu boreales uenti, utiliſſimi omnium, ſicut Aegypto, quouis anno. (*b*) Num uero ſecum ferant ex uicino mediterraneo mari acidam exhalationem, probat KIRCHERVS, *Scrutin. Peſt. Sect. 1. cap. 11. §. 6.* Parili modo faciendum eſt, cum peſtis ab humido et graui aere fit. Sed, ſi aer alibi infectus, et ex longinquo delatus, inſpiratione inficit, in loca conuallia et depreſſa confugiendum, quin et in terrae cauernas, ut Athenis factum eſt, memorante THVCIDIDE, *lib. 2. de Bell. Pelopones.*

Theſ.

b) Reſpice hic ea, quae antecedentibus, *ſub nota g. p. 808.* ex Helmontio, Hippocrate et Varrone, mox adduximus; pluribus *adhuc* de his inſtrueris, euoluens PROSPERVM ALPINVM, *tr. de Med. Aegyptiorum, lib. 1, cap. 8.*

Thes. 15. In omni pestilentia putredinali, solenne hoc est fugae artificium, sicut et factum est in nupera Polonorum. Hinc IVSTINVS, *lib. 16. cap. 3.* scribit, Boeotiis pestilentia laborantibus, oraculum Delphis respondisse, ut coloniam in Ponti regione, sacram Herculi, conderent. Et praestat omnibus amuletis, thrasonis illud Plautini: *stare post principia*, & quod nonnulli electuarium, uel amuletum de tribus aduerbiis, uocant. Vnde uersiculus:

Haec tria tabificam pellunt aduerbia pestem,
Mox, longe, tarde, cede, recede, redi.

Ac sicut hiems ualida extinguit putrefactionem, sic pestis, in aestu quoque uehementissimo, non adeo saeuit; *i*) dum humidum exsiccatur in totum, sine qua nulla fieri potest putrefactio. Sic ingens calor, ouum coagulat, mitior uero, diu continuatus, in liquorem putridum conuertit. Ideoque obseruatum est, pestem, magis autumnalem esse, quam aestiualem, quod meretur attentionem. Sic pestis Stockholmensis An. 1710. sub autumnum magis saeuiebat.

Thes. 16. Cumque morbus hic epidemicus, contagio humano praesertim serpat, hinc Magni

i) Hoc, in peste annua Cayreensi, obseruauit PROSPER ALPINVS, *tr. de Med. Aegypt. l. 1. c. 15.*

gni Duces Hetruriae, multoties suas terras conseruarunt a clade publica, per excubias in finibus et uiarum compitis positas, quae omne hominum et rerum commercium capitis poena, isto tempore, prohibent atque interdicunt. Idem nuperis annis factitatum legimus in finibus Brandenburgensium, omni commercio rerum, hominumque consortio exterorum, per excubias impedito. Contagii uero, per homines maxime propagabilis, causa, haec mihi uidetur, quod, sicuti singula propemodum animalia diuersis gaudeant alimentis, uidentur illa putredinem exinde contrahere, quae sui generis animalibus magis noceat, quam generis diuersi, pari partium configuratione, elasticitate non gaudentium. *k)* Et notum est, saepe grassatum fuisse in nostro Septentrione nunc pestem bouinam, nunc porcinam. Vt taceam, quod a pomo putrido, pomum citius, quam pirum, putredinem concipiat. Sic pediculi in solo homine reperiuntur tales, quales ibi conspicimus, nec in alio animali degere uolunt. Sed contagio haecce intelligenda uenit, de peste ex cadaueribus humanis putrefactis orta; nam, quae fit ab aliis rebus, omnia promiscue animalia corripiet, eundem aerem inhalantia.

Thes.

k) Praeter aliorum animi affectuum, effectus, terroris, hic notare decet, quo maxime contagium propagatur. Vnde RIVINVS, *lib. de peste pag. 30.* ingenue fatetur, ac sancte testatur, se in pe-

Thes. 17. Mitius praeterea agere pestilentia solet, quando tempore morbido, ex urbibus abiguntur omnes opifices sordidi, quales, qui coria depsunt, cerdones, coriarii, pelliones, atque id genus alii; item opiliones, bubulci, subulci; item canes, sues, hirci, feles, uel necandi, uel abigendi, necati uero, altius sepeliendi. Venti quoque quam maxime adspiciendi, ita, ut fenestrae ab illa plaga, unde pestis uenit, arcte claudantur, ab alia aperiantur. *l*) Omnia porro balnea et laconica sunt claudenda, namque eorum usus maxime noxius. Omnes denique pauperes, qui male uiuunt, et male habitant, extra urbes agantur; namque in his,

ste nouissima Lipsiensi, nullum hucusque uidisse aegrum peste laborantem, qui non a terrore eam contraxerit. Ex hac causa fieri iudicat BAGLIVIVS, *lib. 1. Prax. 131.* quod in principio febrium malignarum, atque ipsius pestis, tam multi pereant. Haec igitur respiciens DIEMERBROECKIVS, *l. 2. de Peste, p. 188.* nullum salubrius praecauendi consilium et auxilium esse, perhibet, quam animo esse forti, et in utramque fortunam parato, atque eum in finem subinde generosi haustum uini assumere, ita tamen ne excretiones naturales turbentur.

l) Hoc abunde antecedentibus notis, sub lit. *g.* et *h. p. 808. et 811.* explicatum ac demonstratum fuit. His addenda HIPPOCRATIS obseruatio, obseruatione sedula notantis: morbos putridos, Cranonae et Abderis regnasse, quod austro solo liberum

his, pestis assiduus residet fomes, propter situm et quisquilias. Hinc Athenienses Periclem comminati sunt, causamque horrendae illius pestis fecerunt, quod multitudinem agrestem in urbem coegisset, teste PLVTARCHO, *in Vita Periclis*. Vestes insuper pelliceae, et ex bombyce contextae, uitandae sunt, quia receptum facile contagium abscondunt, alio tempore, tanquam Lernaeam Hydram, innumerabili malo, repullulaturum. Et in Sacris, *Leuitic. cap.13.* de fomite leprosorum talia habentur. Terrae quoque crepidines, antra, specus, hiatus, et barathra, uirus exspirantia, si possibile, obruenda, et opplenda sunt. Cadauera inhumata, tumulanda altius, ne expiret uapor, uel cremanda, quod omnium optimum.

Thes.

---

admittentes accessum paterent. Notatu quoque dignissima sunt, quae habet PLVTARCHVS, *de Curiosit.* Patriam nempe suam, Chaeroneam, Fauorino oppositam uento, solisque radiis, sub uesperam Parnaso incumbentis, expositam, uersus ortum a Chaerone, per EMPEDOCLIS, Physici et Mathematici egregii, prudentiam, sine qua omnis medicina est manca et mutila, peste, qua frequenter affligebatur, liberatam fuisse, obturato montis quodam hiatu, unde odore grauis, et perniciosus inspirantibus, in planitiem exhalabat auster.

Thes. 18. Solum itaque, non tantum ob aeris naturam, sed quoque ob exhalationes, saepe aegro uertendum est, ut curetur. Et, uel quiuis in se obseruare potest, ex mutatione regionis, habitationis, et loci, se male in principio affici, donec isti climati, et soli ipsius indoli, adsueuerit. Hinc refert GALENVS, *l. 5. Therap. Meth. cap. 12.* eos, qui Romae destillationibus assiduis obnoxii, ulcere pulmonum laborarent, ad Tabias secessisse, aeris siccioris locum. Sic in Belgio, qui paludibus uicini, scorbuto adficiuntur, aliter fere curari nequeunt, nisi in loca arenosa Geldriae, uel circa Rhenoburgum Hollandiae, se contulerint. Ideoque medicus, in hoc negotio, locorum optime peritus esse debet, et Geographiae non solum, sed et Topographiae. Vnus autem STRABO sufficeret illis, qui loco australiora inhabitant, quum adcurate satis naturam uentorum, solique, et specus, ac paludes, annotauerit, in suae Geographiae curiosissimis libris. Tum VITRVVIVS. Sed, in nostro orbe talia adhuc desiderantur, et uilipenduntur. Sic pestis Aegyptiaca et Cayrensis, increscente Nilo flumine, mense Iunio, desaeuit, ex effluuiis nempe nitrosis, quae Nilo adesse, etiam ueteres obseruarunt, ut praeter alios, annotauit nobilissi. BOYLE, *de Nat. determinat. Effluu. cap. 4.*

Thes.

Thes. 19. Atque haec dicta, fuere externa auxilia, non adeo medicamentosa, quamuis et haec, et omnia alia, morbis contraria, sint medicamenta, licet non semper ex pharmacopolio petantur. Pestilentiae autem curatio eo difficilior, quia ipsa anni tempestas morbo fauet: plerumque enim hominis natura, Vniuersi potestatem non superat, exclamante sic HIPPOCRATE, *de Dieb. Iudicat. num. 1.* Illa quidem medicamenta praeseruatoria dici possunt, praeter iam enumerata, quae augent uim cordis, et transpirationem Sanctorianam. Vnde, aucta hac, atmosphaera, nos ambiens, fit maior, aeque longius a nobis propellitur, minusque in nos grauitat; sed, talia remedia, quae transpiratum, quod non nisi optimae sanitatis est consequens, augebunt, et conseruabunt, debeant primo sanitatem amissam restituere, et restitutam conseruare. Talia uero, non unius sunt nominis, sed ex toto medicinae penu depromenda sunt, nec ad inanes quosdam pulueres, antimonium diaphoreticum, aut mercurium Paracelsi diaphoreticum, remittenda.

Thes. 20. Quodcunque uero remedium, ueneno per sudores et ambitum corporis dissipabili, inseruiens, Arabibus olim Pazar, uel Bezoar, dicebatur, quasi contra uenenum a *Pa*, contra, et *Zabar*, ueneno. Vnde postea omne antipestiferum medicamentum, seu antidotum, Bezoarticum uocatum. Et lapis ille in Indicis capreo-

 lis,

lis, aliorum more calculorum, ex terrestri et pauca animali materia concretus, postquam cum acido congrediens, sudorifera sua ui, in quibusdam morbis, sese manifestasset, Bezoarticus dictus, et promiscue postea in omnibus morbis, quamuis irrito cum successu, sudore curandis, usurpatus fuit. Sic Eduardus, Angliae Rex, in Expeditione Hierosolymitana, quando in urbe Acca uulneratus fuisset gladio toxicato per Passiasinum Soldani, lapide Bezoartico curatus est, referente PETRO APONANO, Conciliatore, *de Venen. cap. 83.* Quod quidem facile credo, cum uenenum forte fuerit acidum. In peste uero, per illa loca, ubi regnat, quotannis deprehenditur uerum esse, antiquum illud PAETI, ad Regem Persarum, Artaxerxem, dicterium: τὰ φυσικὰ βοηθήματα ȣ̓ λύει τὴν ἐπιδημίαν λοιμικȣ̃ πάθȣς· Adeo triste hoc pestilens malum omni aeuo fuit.

Thes. 21. Nec ea nunc est temporis felicitas, qua fruebantur ueteres Romani, dum pestilentia, clauo a Dictatore fixo, sedabatur, ut scribit LIVIVS, *lib. 7. Rer. Roman.* Neque per facta Lectisternia, Apollini, Latonae, Dianae, Herculi, Mercurio atque Neptuno, ut idem habet *lib. 5.* abigitur. Neque per libros Sybyllinos apertos, aut per Aesculapium ex Epidauro accersitum, ut *lib. 10.* narratur, extinguitur. Qui Aesculapius, tum uocatus fuit, quando, ut canit OVIDIVS, *lib. 15. Metamorphos.*

Dira

Dira lues quondam Latias uitiauerat auras,
Pallidaque exſangui ſqualebant corpora morbo.
Funeribus feſſi, poſtquam mortalia cernunt,
Tentamenta nihil, nihil artes poſſe medentum,
Auxilium coeleſte petunt. (m)

Neque ulla loca peſte libera ſunt putrida, ſi fodinas excipias. Locris quidem et Crotone peſtilentiam nunquam fuiſſe, annotat PLINIVS, *lib. 2. c. 96.* Hinc apud STRABONEM, *Geograph. l. 6.* extat prouerbium uetus: Κρότωνος ὑγιέστερον. Prece pia, et fiducia in Deum Trinunum, totum opus efficitur, qui iubeat Angelum ſuum, ſicut in peſtilentia Hieroſolymitana Dauidis, gladium uaginae intrudere. Cum uero per remedia, idem Numen, ſua nunc fieri miracula uelit, in illa inquiramus.

m) Panaceae, et, quae de earum praeparationibus, et uirtutibus, dicuntur, ſuauia ſunt ſomnia partim, partim aniles fabulae, quibus quoque CALLIMACHI, Poetae Graeci, commentum, *Hymn. in Apollin.* annumerandum, fingendo canentis, quod ex Apollinis crinibus panacea quaedam ſtillet, cuius guttae, ubicunque illae in terram deciderint, omnia reddant incolumia, omnisque calamitatis et morbi expertia. Si hic, Chriſtianorum ſequens caſtra, per Apollinem, Deum uerum, trinunum, per panaceam

Thes. 22. Prodesse ergo in peste, auctores uolunt, ut et in febribus quibusuis acutis, post uenae sectionem, omnia, quae sale uolatili abundant, e. g. tincturam illam lapidis bezoartici, cui falso salem tribuerunt uolatilem, guttatim cum aliis medicinis permistam, alteramque illam eiusdem nominis, ob spiritum uitrioli, in hos usus, multo nobiliorem, tum rasuram unicornu atque eboris, sanguinem hircinum, spiritum et liquorem cornu cerui, et sal uolatile uiperarum, eo praecipue ex argumento, quod putredinem omnem in sal acidum tendere crederent. Et quasi suorum obliti dogmatum; rursus ad contraria remedia dilapsi sunt, stercus scilicet columbinum, ouinumque, et camphoram, in hoc casu excellentissimam. ZACVTVS insuper, cocci cuiusdam Moluccensis puluerem in peste mire laudat, *de Hist. Princip. Med. lib. 4. Hist. 51.* Et quae praeterea in hunc finem a Medicis commendantur. Animalium autem dictorum excrementa, ob hanc rationem prosunt, quia ex scybalis eorum, quae fabis, pisisque, et gramine solo pascuntur, nitrum elixiuiari solet. Haec uero iam dicta, pro particularum suarum figura, corporis uasa stimulando, augere motum oscillatorium fibrarum, sicque sudores procurare, et consequenter miasmata

uero, diuinam benedictionem, omnibus acquirendis bonis parem, ac sufficientem, intelligas, nullus dubito his meum addere calculum.

mata morbifica, per orificia et ſpiracula externa, in auras expellere creduntur.

Theſ. 23. Venditant pariter nonnulli ſuos pulueres, ſuos ſpiritus, aut alia arcana, ignis tortura prolecta. Sed tranſeunt multa ex his in uenena potius, quam remedia. *Nec dubium eſt*, dicente PLINIO, *lib. 29. cap 1. omnes iſtos, famam nouitate aliqua aucupantes, animas ſtatim noſtras negotiari.* Et paulo poſt: *palamque eſt, ut quisque inter illos loquendo polleat, imperatorem illico uitae noſtrae necisque fieri.* Et rurſus: *itaque hercule, in hac artium ſola euenit, ut cuicunque, medicum ſe profeſſo, ſtatim credatur, cum ſit periculum in nullo mendacio maius.* Namque, ut dicit HENRICVS CORNELIVS AGRIPPA, *de Vanit. Scient. cap. 83. Magna quoque praeſtantia medicus eſt, quem uſurpata pompoſa ueſtis, et intermicantes crebris hyacinthis digiti commendant, et cui remota patria, uel longa peregrinatio, aut diuerſa religio, ad fallendum efficaciſſima frontis impudentia, magnorumque remediorum conſtans inconcuſſis mendaciis iactantia, auctoritatem, famam, fidemque conciliarunt.* Quibus, inquam, pulueribus, et arcanis ſuis, addere ſolent aurum, ut ſint cardiaca. Num uero in morbis acutis, aurum aliquid ualeat, ſane dubito, cum potius Trincauelliano dicterio, aurum tum optime

Thes. 23. De amuletis, Nostris *Gifftschilder*, ex achate, bezoartico, uel smaragdo lapide, coralliis, lacryma cerui, mercurio crudo, nuce incluso, uel cum arsenico, addita arena, uel scorpione, eidem combinato, aliisque ex collo pendentibus, aut *Xenexeto* PARACELSI, et HELMONTII, *Tumul. Pest. pag. m.* 884. ex bufone parato, item de amuletis sacris, uariis literis, characteribus, crucibusque, superstitiose inscriptis, de quibus KIRCHERVS meminit, *Scrut. Pest. Sect.* 3. *cap.* 5. illud, ut statim concludam, tenendum est, non tantam, quam communiter circumferunt, sed nullam fere uim inesse, nisi quae ab imaginatione forte prouenit. n) *Quippe, turpe est in omni arte, et non minime in medicina, multam turbam, et multam ostentationem, et multum rumorem concitare, et deinde nullam utilitatem adferre,* aureum est HIPPOCRATIS *effatum, de Articul. n.* 40.

n) Magni quoque, in citato casu, antiqui faciebant sapphyrum, saturato coeruleum colore, et hyacinthum suluum. Laudatur praeterea, hunc in finem, succinum, et quidem, uti mihi uidetur, accommodatissime, cum temperatum acidum, perpetua ex succino exspiratione secedens, hic omni, quam ex rationis dictamine formauimus, indicationi satisfaciat. Dehinc quoque, uenenata et desperata mali moris uulnera, nullo felicius et citius curantur remedio, quam succino,

lorum exhalatio, quamuis non negem, plurima metalla euibrare ſemper effluuia noxia, ut peculiari olim tractatu academico oſtendit uir ad medicinam et metallurgiam factus, nobiliſſimus D. ERICVS OCHELSTIERNA, medicinae Doctor, et Regii Collegii Metallici Stockholmenſis, dum uiueret, Aſſeſſor.

Theſ. 27. Non uero hoc fieri, credibile, per quandam ueneni peſtilentis putredinoſi cum arſenico pororum conuenientiam et configurationem, aut, incerto magis titulo, magnetiſmum, niſi peſtilentiam arſenicalem quis contendat, tum enim facile largiendum. Hinc quoque peſtis putredinoſa rariſſime uel nunquam eas corripit regiones, ubi uel cuprifodinae ſunt, uel ubi effoditur mercurius. Hinc Iſtria, mercurii feraciſſima regio, aliis terris uicinis peſte anhelantibus, tuta eſt atque immunis per halitus mercuriales acidos, ex fodinis erumpentes, ae-

 remque

reſtitutus morbo, amicis interrogantibus, quam grauiter laboraſſet, ad illos conuerſus, amuleta, quae ab agyrtis collo appenſa fuerant, monſtrauit, dixitque: quod inde manifeſta truculenti morbi indicia, huiusque ſaeuitiam, mentisque eo tempore alienationem perſpicere poſſent, cum mentis compos et ſanus, tales quisquilias nugasque aniles nunquam admiſiſſet. Optimum certe amuletum, certamque methodum praeſeruandi, ſpem et fiduciam, Deo confiſam, ſuffitus congruos et frequentes, accommodata maſticatori-

remque putredinosum corrigentes. Et refert ELIAS CAPREOLVS, *in Annalibus Brixiensibus*, celebratissimam illam pestem, quae GALENI tempore, sub M. Antonio, Imperatore, erat, Brixiam non attigisse, tota circum Italia misere mulctata: quod mihi uidetur factum, propter exhalationem fabrilium fumorum ex metallis. Potius ergo in eam rem conuenient, amuleti uice, acetum naribus spongia adplicatum, domus aceto perspergenda, cibusque acidis condiendus: uel et acida uegetabilium ex citro, iunipero, uel sambuco, ore masticata, aut naribus adplicata, quae sic acrimoniam alkalinam aeris respirandi obtundere poterint; sicut memorat HERODIANVS, *in Commodo*, gustasse eos pestilenti tempore, pilas ex odoratis, quas naribus admouerent.

Thes.

crebramque saliuae reiectionem, et modicum uini meracioris haustum, esse, iudico. Ad hilaritatem quoque, et curarum obliuionem, terrori et moerori oppositam, conciliandam, praescribenda interdum, aliisque remediis socianda refracta dosis opii, croci, laudani liquidi Sydenhami, remedia, ad tristitiam pellendam, abigendam, nulli secunda. Maximam porro utilitatem, ad sanitatem, tum defendendam, tum restituendam, uina sulphurata et picata hic afferunt, si nempe pestis grassetur putredinosa. Nec ullum uinum in tali peste aegris dandum esse, censeo, cuius pocula non prius sulphuris fumo fuerint imbuta.

Thes. 28. Sed, de febrium acutarum curandi methodo uulgari, meam hic celare opinionem non possum: nam, de amuletis iam dixi breuiter. Quod attinet uenaesectionem, illam puto in omni febre putrida esse necessariam, sed in primo morbi insultu adhibendam. Hinc HIPPOCRATES monuit, *de Vict. Rat. in Acut. n. 35.* in acutis morbis uenam secare. Sic enim, non tantum pars quaedam acredinis per uenae uulnus abit, sed uasa ipsa arteriosa minorem sanguinis copiam facilius suis oscillis et reciprocis contractionibus tolerant, uiamque in itinere haerentibus expediunt, et coagulatum, in bonum sanguinem, huc illucque uentilando, restituunt, uel expeditius liquida ad laterales ramos adplicando, acredinem sic per cutim amandant. Post uenam sectam, porro locus saepe fit medicamentis, in uenas ingressuris. *Et, quia sublata multitudine per sectionem uenae, quod reliquum est, facilius a natura euincitur,* dicente I. C. CLAVDINO, *de Ingress. ad Infirmos, lib. 2. cap. 3.* medicamentosa quoque uis, magis utilis est, ac potens.

Thes. 29. Accedit, quod, si pulmones, uel a tali acredine aeris alkalina, uel ab arsenicali flatu, uel mechanico, aut ueminoso acri, laedantur, minorem impulsum diminuti liquidi facilius ferant, quam maiorem impetum liquidi totius; cum omnia uulnera, consolidanda, requirant quietem. Hinc quoque cl. SYDENHAM refert,

Obs.

Obſ. Med. circ. Acut. Sect. 2. cap. 2. largam uenae ſectionem, per chirurgum, in praeſidiariis caſtri Dunſtar, tempore maxime peſtilenti, inſtitutam, omnes ſeruaſſe; quod et obſeruaui in febre Hungarica illa, quae noſtros corripuit milites et nautas, Anno 1710. ad littus Careliae. Venae enim ſectionem tempeſtiue paſſi, omnes euaſerunt; reliqui contra. Sed, uenam ſecare, poſtquam apparuere glandularum tumores, ſeu bubones, natura ibi uirus deponente, maxime periculoſum eſſe puto, ſicut et idem in peripneumoniis, et pleureſi, per ſputa bona, cocta, alba, inodora, iudicatis, pariter eſt perniciosum. Vis enim illa uitae, quae materiam in illa loca critice deponeret, tollitur, et aeger perit, magna cum uenae ſectionis contumelia.

Theſ. 30. Et, ſicuti contingit interdum, naturam in bubones amandare uirus, prae tamen nimia copia ſiſtitur impetus; nec bubo ad plenum attoli poteſt, niſi minuto ſanguine, prout in peſte et uenerea lue aliquando factum fuiſſe, uarii auctores docent, et ipſa ratio atque experientia ſuadent. Foueri interim bubones poſſunt emplaſtro de mucilaginibus, de meliloto, uel ſolis ficubus calefactis, ſicuti Rex Iehudae, Ezechias, Diuini Vatis, Eſaiae, monito, *2. Reg. c. 20.* ulceri peſtilenti ficus adhibuit, uel et cepas ſub cineribus toſtas, addito fermento acri, et hirundinum nido. Atque, ubi ſic maturuerint, aperiendi ſcalpello, et, ut uulnus, curandi. Vel ranae imponuntur uiuae, aut mures diſſecti, alia-

que

emollientia, resistentiam sublatura, et fotu suo pus bonum allecti humoris procuratura.

Thes. 31. Praeterea uenae sectio, copiam sanguinis minuendo, attritum ad uasa, hoc est, calorem, minuit, et consequenter resistentiam in uenis ad capillaria arteriosa; unde impacta, antrorsum et retrorsum in angustioribus iam arteriosorum canalium diametris, et quasi uenosis, uentilata, resoluuntur, inque uenas abripiuntur, fitque circulus liber, ac sic non tanta liquidissimi portio per emissaria egreditur. Hinc eo sensu, ut clariss. BELLINVS, *de Miss. Sang. Propos. 5.* docet, uenae sectio refrigerat, et humectat arentes alias fauces, et uasorum canales, sitimque, liquida meabilia reddendo, tollit. Quicunque uero ea, quae inflammata sunt, statim in principio morborum, medicamento soluere adgrediuntur, hi de intento quidem ac inflammato nihil auferunt: non enim remittit affectio, quae adhuc cruda est, aureum est HIPPOCRATIS dictum, *de Vict. Rat. in Morb. Acut. n. 36.*

Thes. 32. Et, quando uenae sectio omissa fuit, uasa saepe rupta conspiciuntur in cadaueribus, post mortem apertis, sanguine in cauitatem aliquam corporis congregato. *o*) Interdum uero natura,

o) Recordor iuuenis, uiginti circiter annorum, maxime plethorici, qui, uariolis affectus, neglecta uenae sectione, hic summe necessaria, mox in pleuritidem incidens, suffocatione misere pe-

natura, hoc eſt, cordis motus, et ſanguinis ac uaſorum mutua ad ſe inuicem habitudo, per alias uias, ubi minor eſt reſiſtentia, ſibi exitum parat, per nares, aures, oculi angulum, aluum aliquando, mirabili certe metaſtaſi, per uirgae canalem, quod EDMVNDVS *de* MEARA, *Hiſt. med. rar. pag. m.* 127. ſe obſeruaſſe ſcribit. Hinc HIPPOCRATES, *Epidem. l.* 1. *Sect.* 2. ſic de hæmorrhagia epidemia loquitur: *Eruptio ſanguinis per nares, naturae criſi, omnes febricitantes ſeruauit, reliqui moriebantur.* Quod et Ao. 1710. in plurimis obſeruaui, idque in principio morbi, ſed, ubi haemorrhagia incepit, morbo iam adulto, et coacto per pulmones ſanguine, lethalis erat.

Theſ. 33. Eadem uero uenae ſectio, ſicuti excellentiſſimum aliquando eſt remedium, ita aliquando uenenum eſt potentiſſimum. Namque ex peſtilenti ueneno tam uelox, tamque totale aliquando fit coagulum, ut pauco fluxili demto liquido per uenae ſectionem, uita protinus tol-

riit. Alius pariter memini, eodem laborantis morbo, in quo, ſecta uena, ſed parciore ſanguinis parte, minus ſufficiente, euacuata, cum uenae ſectionem, denuo repetendam, ut medicus iunior, continuantem ex plethora aeſtum, anxietatem, uaſorum plenitudinem reſpiciens, ſuadebat, ex conſilio medici ſenioris repudiatam, neglectam, mox mors ſequebatur, cui uberior ſanguis effluxus per nares, ipſamque

tollatur, reliquo inerti atque immeabili. Omnibus porro non conueniens est, cum alii eam plus iusto reformident, non aliter, ac Romanis olim militibus, referente GELLIO, *Noct. Attic. lib. 10. c. 8.* ignauis, ignominiae causa, tundetherur. Perpulcre itaque CELSVS, *lib. 2. c. 20. Sanguinem, incisa uena, mitti, nouum non est: sed nullum pene morbum esse, in quo non mittatur, nouum est. Ergo uehemens febris, ubi rubet corpus, plenaeque uenae tument, sanguinis detractionem requirit: item uiscerum morbi, neruorumque resolutio, et rigor, et distentio: quidquid supprimit subito uocem: quisquis intolerabilis dolor est: et quacunque de causa ruptum aliquid intus atque collisum est: item malus corporis habitus, omnesque acuti morbi, qui modo, ut supra dixi, non infirmitate, sed onere nocent.* Haec CELSVS.

Thes.

---

que mentulam, succedebat. Non est igitur, ut timeas, secta in plethoricis subiectis uena, reuelli ac reuocari a superficie corporis ad cor materiam peccantem, uti quidam temere credunt; abhorret idem a legibus circuli sanguinis; imo, tantum abest, ut, detracto sanguine abundante, uariolae, morbilli, aliaque exanthemata, ad interiora recedant, ut potius, minuta sanguinis pressione, et liberiori reddito sanginis circulo, liberior, facilior et promtior fiat impuritatum separatio.

Thes. 34. Sed, si in aliquo pectoris morbo uena secatur, facto iam pure multo in pulmone, tollitur uis illa uitae, quae hoc pus per sputa expelleret. In pleuritide tamen sanguis tam diu educendus est, donec pellicula alba, serosa, in superficie emissi sanguinis adpareat. Quae nihil aliud est, quam serum sanguinis, per calorem corporis, ex corde crebrius contracto, attrituque solidorum ac fluidorum, excitatum, et dissipatione fluidissimarum partium, per eandem caussam, a foedere reliquae massae separatum, et coagulatum. Atque haec de uenae sectione.

Thes. 35. Pulcre THESSALVS, *in Orat. ad Athenienses*, non omnia loca, eadem ferre auxilia, censet, eo, quod non omnis ambiens nos aer similis sit. Hinc, non omnia remedia, omnibus aeque locis, conueniunt. Calidioribus autem locis, eo minus sudorifera et hydrotica conferunt remedia, quo continuis exusta solibus, non possint non semper arere, et humidum sitire. Ergo sudorifera, ad hunc curandorum febrilium scopum ignium, cum grano salis accipienda sunt, licet nihil magis, in omni morbo curando, crepent anus, et uulgus medicum, ignem igne expulsurum. Quies uero corporis et animi, meo quidem suasu, in ardentibus, quam maxime imperanda, et procuranda. Quo enim plus exercetur corpus, eo plus incalescit, eo magis putrescit, alkalescit, et uiam sibi sternit ad ineuitabilem mortem. Quamuis enim nobis

bis ignota ſit humorum uera configuratio et textura, per experientiam tamen nouimus, febrilis ſanguinis, ualide moti, progreſſum, exitum et declinationem in ſal uolatile putridum, natura ſic dirigente, id eſt, ſolidis et fluidis elaſticis.

Theſ. 36. Nimirum ſatis iam euictum eſt, febres epidemicas, quam maxime contagioſas, exceptis, quae ab arſenicalibus fumis, aere graui humidoque, dependent, originem ducere ab interna uel externa concepta putrilagine, ſeu reſolutione et attritione ſalium oleorumque nimia, quae alkali fundit acerrimum, uiſcera flagellans, atque inflammans, et liquidum ſeroſum coagulans. Nam, quae minus contagioſae ſunt, et ab acribus, ſpinisque uiſibilibus, in partes neruoſas externe infixis, uel motu, affectu, acidorum, alkalium, ſalſorumue ingeſtione, cibi, potuumue, fermentatorumque, copia, fiunt febriculae, et ſingulares tantum homines occupant, pari modo ludunt, et ſimiliter fabulam ſuam percurrunt.

Theſ. 37. Hinc, quo magis ſudorifera, ſtimulantia, et calida propinantur, eo magis magisque incraſſatur, indureſcit, et confirmatur ab impulſu uaſorum, haerens in capillaribus obſtructio, et ſanguis, ueneno iam coactus, eiusque ſerum, uiamque ad mortem ſternunt praeſentiſſimam. Ideoque HIPPOCRATES, *de uict. rat. in acut. n. 12.* Calefactoria, ut hordeum, eruum, et acetum, in marſupium coniecta, uel

ſal et milium torrefactum, loco pleuritico impoſita, ſi dolor non ſoluatur, non multo tempore adhibere oportere, inculcat. Nam, quotidiana et culinaria quoque conſtat experientia, illud, quod calor lenis, ad exemplum incubantis gallinae, reſoluit, et eliquat, ab intenſiore calore, craſſeſcere, coagulari, atque indurari. Sed maxime in hunc cenſum memorabilis eſt locus HIPPOCRATIS mei, *de Morb. l. 4. n. 32. Caleſcente ſanguine, exhalat maxime per hunc humor aquoſus, qui febri eſt infeſtiſſimus. Relinquitur autem pinguis ac leuis, qui eſt bilioſus, et febri maxime nutrimentum eſt. Exhalat autem hoc modo, uelut ſi quis aquam et oleum in uas aeneum infundat, et, lignis multis ſubiectis, ad multum tempus exurat. Aqua enim multo paucior erit, ex uaſe enim exhalabit, oleum autem paullulum imminuetur. Nam, aqua prae raritate attenuari ab igne poteſt, et leuis reddita, exhalare.* Et, quae ſequuntur. Quid pulcrius dici uel legi poteſt? Aegri itaque, iuxta eundem, *Epidem. l. 4. n. 30.* in ardentibus multum bibant.

Theſ. 38. Adeoque ex abuſu ſudoriferorum in febribus ardentibus, tam lugubria ſaepe ſpectacula, mortesque frequentes uidemus: quum, ſuo iam tum tempore id ipſum querente celebratiſſimo Doctore Coo, *in libr. de rat. uict. in morb. acut.* οἱ μὴ ἰητροὶ δοκέουσιν εἶναι διὰ τάυ-

τας

τας τὰς νόσȣ:. Bene HIPPOCRATES, *de Leg. pag. m. 9. n. 1.* qui ſic: *medicina, omnium artium praeclariſſima eſt, uerum, propter ignorantiam eorum, qui eam exercent, et ob uulgi ruditatem, quod tales pro medicis iudicat, et habet, iam eo res deuenit, ut omnium artium longe uiliſſima cenſeatur.* Praeſertim autem, cum in tali morbo, in alcali, acerrimum putrefactum ſaponaceum, dominatur, non dubitant tamen quidam practici et medicaſtrae, Aeſculapii filii filiaeque ſpuriae, ſalia et ſpiritus eiusdem naturae, et pulueres ſudoriferos praeſcribere aegro, et ad nauſeam usque obtrudere, aduerſus Hippocraticum praeceptum, *lib. 6. Epidem. part. 5. Aph. 7.* medicationem dici, contrarium eſſe morbo, et reluctari, ſaniſſime ſuadens. Quod quoque ingeminat, *de Loc. in hom. n. 51.* et *de morb. Sacr. n. 28.* ubi ſic inquit: *oportet tum in hoc morbo, tum in reliquis omnibus, non augere morbos, ſed feſtinare, ut ipſos exteramus, id, quod aduerſiſſimum eſt morbo, exhibendo, non quod amicum et familiare. A familiari enim et conſueto, febrit ac augeſcit, ab aduerſo uero et hoſtili, perit et diſſipatur.*

Theſ. 39. Maius namque incrementum febris exinde accipit, humidaque omnia tenuiora in auras diſſipantur, remanente maſſa coagulata et torpida, breui alkaleſcente, et partium gangraenas inducente. Sicut et uidemus, praematurum in febribus ardentibus et dyſenteriis ge-

latinarum carnisue eſum, recidiuam generare, carnibus non in alimentares minutias, ſed in putrilaginem acerrimam alkalinam abeuntibus, prout HIPPOCRATES paſſim in uictu acutorum adnotauit. Sudor namque, iuxta eundem HIPPOCRATEM, *Praedict. lib.* 1. *n.* 57. multus et copioſus in acutis febribus malus eſt.

Theſ. 40. Omnia igitur acria, acutis non conueniunt morbis. Sic Scomphus, pleuritide correptus, ſumto pharmaco purgante, delirauit, teſte HIPPOCRATE, *Epid. l.* 5. *n.* 1. Sed omnes uictus humidi febricitantibus conferunt, iuxta *Aphor.* 16. *Sect.* 1. et *de Vict. Rat. in acut. n.* 5. ſic habetur: *ptiſana omnibus frumentaceis eduliis praelata eſſe uidetur in morbis acutis.* Ideoque, cum Octauius Auguſtus febre laboraret periculoſiſſima, ceteris medicis calida ſuadentibus, unus et ſolus obſtitit ANTONIVS MVSA, frigida danda contraria inculcans, Caeſaremque reſtituit, et ſibi aeternam memoriam et laudem comparauit, atque annulo aureo donatus, equeſtri ordini inſcriptus eſt, raro medicis hodiernis honore. Et remedium, quod in caloribus adſumſit Imperator, meo iudicio lactuca erat, in id tempus, ſuperſtitione quadam, damnata, obſeruante ſic PLINIO, *H. N. l.* 19. *c.* 8.

Theſ. 41. Et, ſi quid aliquando boni ex tam peruerſa medendi methodo in aegros transfluxit, naturae potius illud, quae iuxta Coum Senem, *Epid. l.* 6. *part.* 5. *aph.* 1. morborum medicus eſt, quam arti, impu-

imputandum erit. Non enim hic ualet illud HIPPOCRATIS, *de Art. n. 7.* alioquin uerissimum: *quae profuerunt, ob rectum usum profuerunt, quae uero nocuerunt, ob id, quod non recte usurpata sint, nocuerunt.* Namque, ut cl. SYDENHAM, *Meth. Cur. Febr. Sect. 1. saepenumero inefficax medicamentum fortuna nobilitat.* Quin etiam pro sua, qua fuit, in obseruandis naturae, solertia, uerissime adfirmat, *d. tr. Sect. 4. et Obs. Med. circ. Acut. Sect. 2. cap. 2. S. 8. cap. 3.* nimium calorem in uariolis, ex aere loci, stragulis congestis, calidisue seu acribus et cardiacis medicamentis, inductum, malorum iliada saepe attulisse, phrenitidem, et abscessulos, seu uariolas numerosiores, maiores, et acriores. *p)* Atque haec cura

p) Decet non minus, tempore secretionis uariolarum, ab aere liberiore et frigido, quam a regimine calidiore, ac praecipiti remediorum expellentium et bezoardicorum usu, quibus, aucta nimium sanguinis commotione, materiae peccantis excretio impeditur partim, partim uariolae, resoluta uniuersa massa sanguinea, in cutem, ante diem quartum, qui eruptioni fere proprius ac naturalis est, confertim propelluntur, ac per totam corporis superficiem ita diffunduntur, ut iam malignarum more confluant uariolae, quae, euitatis calidis acribusque, sic dictis cardiacis, distinctae, et malignitatis ex-

nimis anxia et rudis erat, obruendi ſcilicet aegros ueſte, ſudoresque omni modo ciendi, qua abrogata, Aſclepiades, Romae, tantam ſibi auctoritatem famamque peperit, teſte PLINIO, *lib. 26. cap. 3.*

Theſ. 42. Ampliſſimus SYDENHAM, Angliae Hippocrates, *Sect. 5. cap. 5.* peregregie ſic fatur: *appellanda hic mihi experientia, qua magiſtra edoctus ſum, et purpureas febrium maculas, et uariolarum puſtulas nigras, eo promtius ſumſiſſe incrementum, quo magis calefieret aeger, eadem uero, pro ratione*

pertes prodiiſſent, abſtrahere ac cauere. Omnia tum alcalia, fixa etiam, exulare debent, ac conuenientiſſima ſunt remedia, ſubacida, diluentibus ſociata, ac aer maxime temperatus, nec frigore, nec aeſtu peccans. Merito hinc cum clariſſimo IVOBERTO, *ſecond. Part. des Err. popul. chap. 6.* damno intempeſtiuam ſolicitudinem, quam adhibent nonnulli, mulierculae imprimis, ſuperſtitioſa et moleſte ſedula turba, aegrotos, uariolis decumbentes, ſtragulis obruendo, et fere ſuffocando, conclaue nimis calefaciendo, propinatis medicamentis acribus fatigando, potum diluentem denegando. Nec error, hac abſona medendi methodo admiſſus, uulgum latet, qui, pereuntibus ex hac cauſa aegrotis, dicunt: *Sie haben die Pocken durch allzuſtarcke Hitze verbrannt.*

ratione moderatioris regiminis, quod iis omnino debetur, decrescere solere ac minui; liquidissimis uidelicet per sudoris spiracula expulsis, reliqua uero coagulata seri offa, facilius haerente, caloreque loci et uasorum uicinorum impulsantium attritu, in acredinem ualde insignem alkalinam commutata, gangraenam partium, et ipsam mortem frequentissime excitantem. Atque ex purgantibus, et diaphoreticis uolatilibus, in principio crudi adhuc morbi, fiunt deliria, uigiliae, sitis, anxietas, et alia mala, ut BAGLIVIVS annotauit, *Prax. Med. l. 1. c. 13. n. 1.* et *de Fibr. motr. lib. 1. cap. 6. Coroll. 4.* Et, dum medici quidam acribus alkalinis, et calore intensiori, ipsum sanguinem, leuiter morbidum, sic incenderint, ut ipse sua alkalescentia, uiscera ipsa, fatali gangraena, corripiat, nescio, quam malignitatem, ab ipsis forte excogitatam, accusant, omnino nescientes, unde talis malignitas dependeat, sicut saepe magna cum medicinae infamia, factitatum legi, etiam a medicis purpuratis, et supra communem sortem magno fortunae fauore sublatis. Ergo quies in ardentibus, ut supra monui, imperanda. NamqueHERODICVS febricitantes interficiebat circuitibus, luctis, multisque fomentis, ut HIPPOCRATES habet, *Epidem. lib. 6. Sect. 3.*

Thes. 43. Sanos reddere omnes aegrotos, impossibile est: hoc enim praestantius esset, quam praenoscere in posterum euentura, HIPPOCRATIS

CRATIS eſt effatum, *Praenot. n. 1.* Potius tamen, in tali caſu, et meo quidem iudicio, tutius longe, celebrata iam ſtatim ab initio uenae ſectione, dantur ptiſanae Hippocraticae, panatellae, ex pane biſcocto, et uitello oui, in aqua cum ſacharo confectae, et hordeata aromatica, ex ſucco citri, uel ribeſiorum, aut alio horaeo ſucco facta ſubacida, pomaque leuiter aſſata, item acida et nitroſa, parca manu ſaepe et itendidem repetenda. Hinc monet HIPPOCRATES, *Epid. l. 6. S. 2. aph. 2. et 51.* contraria, paullatim facta acceſſione, adhibenda eſſe, et interquieſcendum. Ptiſana quidem Hippocratica, ſorbitionis genus erat ex hordeo, pila tuſo, unde Graecis nomen ἀπὸ τοῦ πτίσσειν, ſortita eſt. Delicatiorem nunc parant, accipiendo hordei mundati tres uncias, glycyrrhizae unam, iugubarum paſſularumque, ſingulorum ſemiunciam. Decocto duarum librarum, in manica Hippocratis ſaccata, ut Pliniana phraſi utar, addunt ſachari quatuor uncias, cinnamomique ſcriptulos duos. Et CLAVDINVS, *de Ingreſſ. ad Infirm. lib. 2. ſ. 2. cap. 1.* febribus putridis concedit acidum citri, limonii, aurantii, acetum, acetoſamque.

Theſ. 44. Ipſi equidem, inſtinctu quodam medicatricis Naturae, in quouis acuto et calido morbo, acida appetimus, unde ſaepe noſtrates curamus ſolo lacte ebutyrato, uel ſucco myrtillorum rubrorum, Noſtris *Lingon-Safft.* Ideoque monet bene HIPPOCRATES, *de Art. n. 6.* Medicum

dicum ea omnia diſcere debere, quae proſint, uel obſint aegro in morbis. Et *de Affect. n. 40.* nec non *Aph. 38. ſ. 2.* iubet, Medicum, quoscunque cibos, aut obſonia, aut potus, quos aegroti concupiuerunt, ipſis exhibere, ſi non corpori damnum inde acceſſurum eſt. Quia, ut idem, *de Aliment. n. 8.* & *Epidem. l. 6. ſ. 5.* naturae omnium, nullo doctore uſae ſunt. Si qui ſputatoria cura detinentur aegroti, nullas carnes aeſtimant, ſed ſola clamant acida, lactea et farinacea, putredini ſcilicet unice reſiſtentia, licet antea ſemper fuerint carniuoraces, ut multoties in Praxi mihi uidere contigit. Facit hoc forte diſpoſitio arcana et occulta Creatoris, quae ad animalis uitam, certis uinculis continendam, tantum animae iniecit corporis amorem, ut amet ultro, cui iuncta eſt, corpus, nec niſi moerens et inuita diſcedat. Fruſtra enim in medicina practica aliquis inſtat, naturam aegrorum aliquid experientiae et ſaluti contrarium poſtulare, iuxta illud IVVENALIS, *Sat. 14.*

Nunquam aliud natura, aliud ſapientia dicit.

Theſ. 45. Acida ergo, in talibus febribus, uera ſunt alexipharmaca, et anchora fidiſſima, quae ſubinde aſſumta, coagulationes ſeri, quaſi tot nodulos Gordios, diſſecant, atque ancipiti acie incidunt, cumque contrario ſale luctata, febrim minuunt et calorem, putredinique partium reſiſtunt, et alkalinis combinata, in ſa-

lem tandem Ammoniacum, ſalubrem, faceſſunt. Hunc autem acidi cum alkalino conflictum, noſtri, prouerbio quodam competenti, exprimunt, dum *Suurti ſaltocga*, acidum, oculo putrido, lippientique adpoſitum, pro re minus grata adferant. Sed quo acida fuerint ponderoſa magis et rigida, eo praeſtantiora. Hinc metallica aceta, ſeu ſpiritus uitrioli, nitri, ſalis, ſulphuris, aluminis, aliique, acidis reliquis palmam praeripiunt. (q) *Theſ.*

q) Magna ſane acidorum, in febribus putridis, alcalinae fructibus dyſcraſiae, eſt uirtus, atque utilitas, et, ab eorum prudenti et congruo uſu, nobis meliorem et certiorem effectum, quam a purgantibus et emeticis, iisque mox iuncta ueſicatoriorum et clyſmatum applicatione, quibus, una cum alcalinis, multi medici, nimia inſani ſapientia, promiſcue in citatorum medela morborum, ordine iisdem familiari, utuntur, promittere poſſumus. Quemadmodum uero talis methodus empirica, maxime damnanda, ita iniquisſimum eſſe iudico, medicos ſedulos, circumſpectos, omnia, ad aegroti reſtitutionem, prudenter atque ex fundamentis artis agentes, ſi medicina malo uicta fuit, perſtringere, ac conuitiis laceſſere, uti apud nos moris eſt, ita, ut contumelioſae uoces, ac grauiſſimae uerborum contumeliae, maximam ſoſtri, quod medicus Vitembergae accipit, partem conſtituant. Sed huiusmodi ingrati homines, magnum habent, in M. Alexandro anteceſſorem, qui, teſte CVRTIO, *l.10. c.4.* inſontem

Thes. 46. In calidis porro morbis, multa ſunt bibenda, et ſaepe, ut ſanguis ſic et fluxilis reddatur, et dulceſcat potu. Hinc Pordalo Plautino, cui cor urebatur, non malum conſilium Toxilus dedit, *Perſ. Act.* 5. *Sc.* 2.

Da illi cantharum, extingue ignem, ſi cor uritur, caput ne ardeſcat.

Praecipue tamen ego aquam, uitrioli oleo uel ſpiritu irroratam, concedo, primum iſtum, uel unicum uere potum, bibantque et calidam et frigidam, ſed uno hauſtu parum. Sit autem ipſa aqua, ſecundum Hippocratem et Galenum, guſtus et odoris expers, pellucida, ſincera, leuiſſima, cito incaleſcens, et cito rurſus frigeſcens. Pro-

medicum, tanquam in curando negligentiorem, Hepheſtione febris atrocia demortuo, in furca ſuſpendere iuſſit, alieniſſimus plane a uirtutibus, quae Regiam decebant Maieſtatem. Sed ita eſt, ſi conualeſcunt aegroti, medico neglecto, naturae laudatur praeſtantia, formula hac ſolemni: *Haette der Patiente nur nicht eine ſo gute Natur gehat, ſo waere er gewiß gereiſet.* Contra uero, ſi perit aegrotus, neglecta naturae bonitate, medicus accuſatur, dicendo: *Wann nur waere Ader gelaſſen worden. Oder: die Ader hat ihn ums Leben gebracht. Oder: wenn er nur waere clyſtiret worden. Oder: wann ſie ihr nur haetten eine Spaniſche Fliege geſetzet.* Vt innumeras alias huiusmodi formulas, in tali caſu frequentes, ſilentio tranſeam.

Proderit et febribus ardentiſſimis peſtilentialibus, ex putrilagine coortis, potus aquae calidae copioſus, in quo ſal polychreſtum Pariſienſe, ſeu nitrum cum ſulphure, per ignem inito coniugio, combinatum, ſolutum eſt. (*r*) Hic enim lapis eſt, PLINIO *lib. 31. c. 10.* memoratus, qui ex ſale nitro fit, ſulphuri concocto. Et forte tale aliquod meditabatur medicamentum BARTHOLDVS SVARTZ, Monachus, ad annum Chriſti 1380. quamuis per caſum quendam, ex medicamento inueniebatur humani generis maximum nocumentum, pyrius utpote puluis. Quo puluere Veneti primum contra Ianuenſes, ad Foſſam Clodiam, uſi ſunt, uti uolunt auctores.

Theſ. 47. Sicut et proderit, calidos aceti fermentati uapores, naribus per ſpongiam admouere, ad peripneumoniam, et coagulatum in pulmone ſanguinem diſſoluendum, itemque domum totam aceto conſpergere. Quod ſpongiae artificium ueteribus in multo uſu erat, ſicut et

r) Huius loci eſt experimentum SANCTORII, qui excogitauit curioſum, pro humectanda lingua, inſtrumentum, ex uitro factum, amygdali habens figuram, et foraminulis exiguis inſtructum, quod ſero lactis, ſucco citri, aut alio ſimili repletum liquore, ore uolutatum, liquidum emittit, ſedandae ſiti accommodatum ac ſufficiens, uti refert, et teſtatur PETRVS *a* CASTRO, *de Febr. Punct. Sect. 9. §. 19.*

et ARCHIGENES, memorante AETIO, *Tetrabibl.l.3.c.165.* ſpongiam frigida impletam aqua, in febribus aeſtuoſis, et faciei et pectori adhibuit. Econtrario uero, in peripneumonia peſtilentiali, et febri ab acido metallico arſenicali uapore producta, halitu aquae calentis, cum guttis aliquot ſpiritus alicuius urinoſi et putridi inſperſis, et pariter talibus intro adſumtis, opitulandum erit. (*s*) Qualem peſtem memorat PLINIVS, *l. 2. c. 88.* poſt incendium cuiusdam inſulae in Thuſeo ſinu: magna enim circa illam multitudine piſcium fluitante, confeſtim expirarunt, quibus ex his cibus fuerat. Non enim hic regnaſſe adhuc putredinem hariolor, ſed acidum metallicum.

Theſ. 48. Quod autem acida coagulatos humores diuidant, clare patet ex illo certo experimento, quo homines obeſi et pingues, potione aceti, gracileſcunt. Et refert FAMIANVS STRADA, *de Bell. Belg. lib. 8. p. m. 461.* Chiapinium Vitellium, Italum, Hiſpanicis in Belgio

s) In tali ſtatu, et cauſa, imprimis, ſi reliquis ſymptomatibus ingens capitis dolor ſit ſociatus, maxime laudatur cataplaſma, fronti applicandum, cuius deſcriptionem et compoſitionem ſuppeditat PETRVS a CASTRO, *de febr. Puncti c. Sect. 9. §. 29.* Paratur uero ex uitellis ouorum conquaſſatis, et cum ſale intime mixtis, deinceps inter duo linteamina fronti applicandis.

gio castris Praefectum Generalem, uirum tantae obesitatis, ut, fascia e collo demissa, sustinendus uenter esset, immodice proiectus, ex aceti potu tantum profecisse, ut detumescente abdomine, defluenteque uentris pelle, qua ipse sese, thoracis ad instar, obuoluebat, octoginta septem librarum decreuisse pondo, compertus sit. Idem consilium, Anno 1708. uiro literato Calmariensi, I.W. dedi. Nec fallit, ut saepe uidi, et exemplis probari posset pluribus: praesertim uero in febribus. Sed mihi non in hac diuersimoda febrium curandi ratione, illud imputandum est HIPPOCRATIS, *de Rat. Vict. in Morb. Acut. n. 22. Si alius Medicus, aut etiam idiota, ingressus cognouerit ea, quae contigerunt, et edenda ac bibenda dederit ea, quae alter prohibuit, palam auxilium tulisse putabitur. Talia uero faciunt, ut artifices maxime ab hominibus uituperentur.* Namque mea allata, Naturae ipsi puto esse consentanea, nec aliter accipienda.

Thes. 49. Verum et hoc iuxta fatendum est, pestiferum uirus, seu particulas τὰς νοσηρὰς, tam ueloci cursu, aurae ad instar, uiscera per omnia, corrodendo, deproperare aliquando, et grassari, intestinoque singula membrorum bello impugnare, ut, mortuo intra paucas horas aegro, calido per nares uapore, pulmonibus nempe gangraenatis, prout habet HIPPOCRATES, *Epidem. l. 6. S. 4.* medicamenta omnia saepe numero

mero excludantur. Et, cum ſic repente moriuntur homines, absque ullis aliis ſymptomatis, credo, acre metallicum, aeri immixtum eſſe. Hinc ueteres Medici peſtilentiarum, ſine morbo occidentium, meminerunt. Neque hoc adeo mirum uideatur. Eſt enim peſtifera uirulentia, acredo quaedam ſumme alkalina, aut ſumme acida, quae pulmonem corrupit citiſſime, et non tantum ſeroſam et albugineam ſanguinis partem coagulat, prout ab acidis ſolis fieri, nonnulli putauerunt: ſed quoque pulmonares partes ſolidas gangraena corripit, citiſſimam in mortem terminanda, atque hoc quidem, priusquam ipſe ſanguis adficiatur.

Theſ. 50. Parili modo in aere nimis tenui, pulmo rumpitur, ſtagnat ſanguis, et coit, fitque mors repentina. Nulla enim tum eſt reſiſtentia externa, ſed partium ſolidarum totus in pulmone elater uno momento expanditur, in quo ſtatu relinquitur, nullo reprimente. Idem fit, ſed contrario modo, in aere nimis graui ac humido, ubi pulmonis elater uincitur, et comprimitur adeo, ut totus ſiſtatur motus et ſolidi et fluidi, praeterquam, quod ipſum ſerum, a ueneno coagulatum, uel hoc modo compactum, facile alicubi haereat, ibique alkaleſcat, et putreat, uarioque partium alluentium et impellentium actione, inſignem acredinem contrahat, partes ſolidas leuiſſimo negotio, primum inflammatione, deinde gangraena infecturam.

Theſ.

Thes. 51. Quocirca, cum obſeruemus, gangraenas in parte aliqua corporis externa, tam uario medicinarum adparatu, ſcarificationum, inciſionum, fotuum, frictionum, cataplasmatumque, perduci in boni naturam uulneris, ſaepe etiam hos omnes conatus eludendo, non aliquid ſanitatis promittere, pars niſi adfecta ferro fuerit abſciſſa, ne ſincerae partes trahantur; quid cogitandum eſt de gangraenis internis, ad quas, nulla induſtria, nulla ingenii ſagacitas pertingere ualebit? Namque ad monitum Poetae, *lib.1. Metamorph.* ſub perſona Saturni humanum genus perdituri, in omni parte gangraenata,

Cuncta prius tentanda; ſed immedicabile uulnus,
Enſe recidendum eſt, ne pars ſincera trahatur.

Et quidem in tam deſperato caſu exclamare poſſumus cum I. A. THVANO, Hiſtorico et Poeta magno:

Aſclepiadum ceſſit in uanum labor:
Fruſtra rogatus et bonus Renealmius
Peculiaris abdita artis pandere,
Stertit profundum nocte, dum crucior miſer,
Quid iam amplius moramur in terreſtribus,
Grauiora morbo et experimur remedia?

Ten-

Tentanda coelo per pias preces uia:
Nec uita tanti est, tamdiu, ut uiuas, mori.

Atque ubi, *facies Hippocratica*, *Praenot. n.* 2. & *in Coacis*, *p. m.* 658. apud CELSVM quoque, *l.* 2. *c.* 6. descripta, oculi nempe caui, nasus acutus, tempora collapsa, aures frigidae et contractae, cutis dura, color pallidus, uel niger, liuescens palpebra, aut labium, aut nasus, obseruatur, omnis medicina manca est et superuacanea.

Thes. 52. In acutis autem morbis raro, etiam in principio, medicamentis uti oportet, ut HIPPOCRATES suadet, *l.* 1. *Aph.* 24. Et diligentissime annotandum est, quo Natura critice uergat, nec ea unquam in suo opere et cursu impedienda, aut peruertenda. Sic dysenteriam, qui intempestiuis adstringentibus et terreis sedat, pessime agit. Quia, ut pulchre HIPPOCRATES, *de Vict. Rat. in acut. n.* 54. *dysenteria sedata, abscessum, aut tumorem aliquem, faciet, si non ad febres, aut sudores, et urinas crassas, et albas, ac ualde perspicuas, aut ad tertianas, aut ad uaricem, aut ad testem, aut ad crura, aut ad coxam, dolor decubuerit.* Ideoque, ut bene DEMOCRITVS, *in Ep. ad Hippocratem, oportet Medicum, non solum usu affectiones iudicare, sed etiam re ipsa; et rythmos ac consonantias ut plurimum indagare, et utrum incipit morbus, aut medium te-*

neat, aut desinat, perscrutari, et differentia, ac anni tempore et aetate obseruata, adfectionem curare, itemque totius corporis naturam considerare. Ex his enim omnibus facile morbum inuenies.

Thes. 53. Sed omnes et quoscunque morbos sudoriferis curare uelle, et panaceam in puluere aliquo quaerere hydrotico, uel alio simili remedio, ridiculum est, et humano generi ualde perniciosum. Sic Ao. 1708. ex Gothlandia Stockholmiam accessit Iudaeus, quem antea Aboae in Finlandia, demum Hamburgi, tandemque Amstelodami uideram, circumforaneus et agyrta; qui quoque ante id temporis Stockholmiae aliquando potum herbae Theae et Coffee uenditans, domum tandem in lupanar conuerterat, eamque ob causam urbe fuerat pulsus; nunc repente medicus, et in schedula confessus, se omni tempore medicinae dedisse operam. Hic, inquam, Iudaeus, celebritatem apud multos iniuit puluere quodam sympathetico, cuius compositionem et ipse teneo, quem urinae aegrotorum mane immisit, impositoque cineribus calidis, sudorem aegris elicuit. Vnaquaeque dosis carius emebatur, duobus nempe Carolinis, nostrae monetae, cum ne ora quidem argentea dignus esset, ut bene noui.

Thes. 54. Omnes omnino morbos hoc puluere curari posse, proclamabat, modum uero, ignorantissimus dixit, *Per Sympathia*, et nominatim

tim febres ardentes, hydropem, uertiginem, lienis dolores, melancholiam, insomnia, capitis dolores, cordis palpitationem, pleuritidem, diarrhoeam, dysenteriam, calculum lumbarem, nephritidem, uesicae dolores, haemorragias, et foemineos quoscunque morbos. Papae! Arcanum ingens, et Mineruae ad instar eburneae, in regali arce reponendum! Et, licet facile concesserim, fieri posse, ut sudorifero aliquo quidam ex hisce curari possint morbis, sicut et aliqui puluere Iudaei sanitati sunt restituti; sed, quod omnibus morbis adhiberet, fuit impudentia hominis, et decipiendae plebis credulitas, quae tum primum falsitatem rei intellexit, cum mortes inde fierent frequentes et repentinae. Et mundus uult decipi. Per aliquot autem septimanas, omnes fere bene ualebant, sed rursus in grauiorem, eundemque morbum, incidebant. Apella, tamen Ao. sequenti, 1709. grandi corrasa pecunia, auffugit clam, arcano sui pulueris, myropolae ad forum urbis maximum, non exili pretio, diuendito, plurimisque hominibus nefaria praxi occisis. Namque, ut bene FLACCVS, *Carmin. l. 3. od. 16.*

Aurum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa, potentius
Ictu fulmineo.

Thes. 55. Nec praestantiores apud plebem habentur medici, quam Iudaei, circumforanei, agyrtae, anus, et, qui una littera plus sunt, quam

medici, ut cum PLAVTO loquar, *Rudent. Act. 5. Sc. 2.* Quomodo uero agat puluis sympatheticus, ut, per eius cum urina miscelam, sudor eliciatur, fateor, me non adhuc perspexisse, nec conuenit, in tam nobili argumento, immaturas prostituere cogitationes. Saltem dico, hunc puluerem, sudori sic eliciendo, non adeo esse necessarium, cum urina ipsa, igne torta, idem praestet. Et nostrum apud uulgus notissima est fabula, lac uaccinum, igni per imprudentiam immissum, facere, ut ubera uaccae tumeant, et inflammentur. Nec fallit hoc, sed quid non mali, pecuniarum cupido adfert, ut parum absit, quin simiae et mendici fiant medici, *t*) quemad-

t) Talis omnino erat, a IOANNE DOVSA, sequentibus rhythmis descriptus: hunc, quem uidistis stare circulatorem in occupati faucibus fori primis, frequenti plebis ambitu coronatum, miraminique gestuosius certis manuum pedumque motibus laborantem; qui uitreis hinc inde septus ampullis mentitur artes, quas professus est Chiron, rebusque uires singulis suas fingens adulterinis nugiuendulus ex herbis, uerbis fugaces ciuium trahit nummos; qui Cosmianis delibutus unguentis, nil praeter Arabes crepat, et aureos montes, diuaeque sacrum Costidi iugum, Sinam. Medicum sodales esse creditis? non est. Non medicus, inquam, hic est; quid ergo? mendicus. Ne uero credas, nostris saltem temporibus caput extulisse agyrtas, tibi παράλληλα

admodum nummos Poetam facere, cecinit PERSIVS, *Prolog. Satyr.*

Quod si dolosi spes refulserit nummi,
Coruos Poetas, et Poetridas picas,
Cantare credas Pegaseum melos.

Et OWENVS, Poeta sane ad sui temporis genium non iniucundus, *l. 1. Epigr.* in consimili casu, sic lusit:

Qui modo uenisti nostram mendicus in urbem,
Paulum mutato nomine sis medicus.
Pharmaca das aegroto: aurum tibi porrigit aeger,
Tu morbum illius curas, ille tuum.

Thes. 56. Equidem negari non potest, in leuiuscula humorum coagulatione, et febre minore, inde resultante, sudorifera sic dicta, et hydrotica,

morum, priscis iam familiarium, PHAEDRI *lib. 1. fab. 5.* ingeniosa descriptione, sisto: malus cum sutor, inopia deperditus, medicinam ignoto facere coepisset loco, et uenditaret falso antidotum nomine, uerbosis acquisiuit sibi famam strophis. Hic, cum iaceret, morbo confectus graui, Rex urbis eius, experiundi gratia, scyphum poposcit, fusa dein simulans aqua, antidoto miscere se illius toxicum, hoc bibere iussit ipsum, posito praemio. Timore mortis ille tum confessus est, non artis ulla medicum se prudentia, uerum stupore uulgi, factum nobilem. Rex ad-

tica multoties adhiberi posse, et debere, quatenus stimulando uasa ad contractiones crebriores, faciunt, ut materies coagulata resoluatur, et rursus comminuatur in iustam liquidi meabilis consistentiam. *u*) Item, quando solidorum elasticitas, in homine debili et semper pallido ac flaccido, adeo languet, ut coagulatam serositatem conquassare et subigere non possit, solida in oscillationibus debite peragendis adiuuanda sint, sicut id ipsum in febribus intermittentibus

uocata concione, haec addidit: quantae putatis esse uos dementiae, qui capita uestra non dubitatis credere, cui calceandos nemo commisit pedes. Verum, o miserae leges, quae talia crimina fertis! o coeci Reges, qui rem non cernitis istam! Vos, quibus imperium est, qui mundi frena tenetis, ne tantum tolerate nefas, hanc tollite pestem; consulite humano generi. Quot nocte dieque horum carnificum culpa mittuntur ad orcum? Vel perfecte artem discant, uel non medeantur; nam, si aliae peccant artes, tolerabile certe est; haec uero, nisi sit perfecta, est plena pericli, et saeuit tanquam occulta atque domestica pestis.

u) Etiam frigida, externe applicata, roborando fibras, et claudendo poros, sudorem prolicere, uaria docent experimenta. Sic refert WILLISIVS, *Pharmac. rat. cap.* 5. §. 1. Hybernis olim in more positum fuisse, aegrotos, febribus decumbentes, pannis laneis, frigida madidis aqua,

bus aliquando est necessarium. Sed, in corpore athletico, ubi uis uitae magna, aut in quo uasa iam ex caustico alkalino sale ualidissime oscillant, et liquidissima expellunt, reliquis dense coeuntibus, a sudorifero, praesertim alkalino, abstinendum est; namque putredinem putredine sic curare uolueris, et ignis inde, tanquam a pabulo, magis alitur. Nec est, ut adeo prodesse hic debant calefacientia et sudorifera, cum liquida iam a ueneno coacta, et densata, impetuose satis ruant in solidorum latera, caloremque excitent. Liquidis enim densatis, et tamen mobilibus, manente licet uase eodem, et uelocitate per uasa eadem, necessitate mathematica augebitur calor.

Thes. 57. Potius itaque conueniunt hic omnia, quae uim stimuli acris, morbi causam, sistendo, corpus, feruore aestuans, atque anhelans, frigefacient. *Frigidum* enim, *et auxiliatur, et occidit quaecunque ex calido sunt*, teste HIPPOCRATE, *Epidem. lib. 6. Sect. 5.* Semininum utpote, amygdalarum, melonum, peponum, cucumerum, papaueris albi, citrique, expressorum et emulsorum in humore congruo, creber et iucundus in refrigerando usus sit. Fraga pariter, cerasa acida, pruna, ficus recentes, mora, persica, praecocia pira, atque id genus alia, bona sunt. Edere enim aliquid molle et lacteum, aegris

hunc in finem inuoluere, ut sudore liberalius profluente, morbus tolleretur.

aegris febrientibus perutile, praesertim succos morbo contrarios. Inedia nempe et ieiunium, humorum acrimoniam ualde augent, ex causis supra dictis, quod bene tenendum. Nam, quae ab Asclepiade et Themisone seuera iubebatur abstinentia, non conuenit, nisi aliquando in tertianis et febribus stomachalibus, nostris *Aelta* dictis, uiscido per famem comminuendo.

Thes. 58. Ad densitatem uero liquidorum, prosunt aquea, nitrosa, quae diluunt, et incidunt, aquea acidiuscula, quae resoluunt coagulum, et stimulum inuertunt; aquea saponacea iam dicta fructuum horaeorum, quae itendidem acre alkalinum obtundunt, eluuntque; sicut et aquea farinacea blanda, serum lactis, aliaque, quae acredinem diluendo, eluendo, aut obtundendo, uasaque laxando, frigus et solatium conciliant. Coincidunt talia cum frigefactoriis potionibus HIPPOCRATIS, *lib. 3. de morb. n. 29. 30. et 31.* aqua nempe mulsa, hordei decocto, aqua coelesti, ptissana, orobi decocto, quod nostro Coffee respondet, malis odoratis dulcibus, et cydoneis. Acida uero fructuum horaeorum non inspissant liquida in tali casu, et fermentationem, quae nulla intra nostra uasa unquam obtinet, sedant, ut clariss. LEMERY, *Traite des Aliments, part. 1. ch. 18. pag. 252.* censet, sed coagula, ut saepe dictum, incidunt, ac resoluunt. Et sunt praeterea omnia acida sudorifera excellentissima, si determinentur, ut antiquorum oxymella satis docent. Videsis

HIP-

HIPPOCRATEM, *de Vict. rat. in Acut. n. 30. et 39.* Hoc tamen obſeruandum eſt, ut calida exhibeantur, nam ſic plus reſoluunt.

Theſ. 59. Aquea tamen mellita palmam reliquis omnibus praeripiunt, quia non ſolum ardorem febrilem, omnium conſenſu, compeſcunt, ſed etiam mel, pro ſaponacea ſua natura, incidit, et eluit coagula, immeabilesque humores. Porro, cum corpus, febribus uſtum, corruptioni et putredini maxime ſubiiciatur, hinc mellita huic putredini maximopere obſunt, cum, teſte PLINIO, *lib. 22. cap. 24. mellis quidem ipſius natura talis ſit, ut putreſcere corpora non ſinat.* Auctor quoque eſt XENOPHON, *Comment. 5.* Ageſipolim, Lacedaemoniorum Regem, uita functum, melle conditum fuiſſe, Spartamque relatum, et funere Regio elatum. Sic Ageſilaus, eiusdem Rex ciuitatis, uita defunctus, ad littora Africae, quod mel non habebatur, cera circumfuſus, Spartam relatus eſt, auctore NEPOTE, *in Vita Ageſilai, cap. 8.* x)

x) Idem teſtatur PLVTARCHVS, *Oper ed. cit. Tom. II. in Vita Ageſilai, p. 618.* ſcribens: Ἔθους δὲ ὄντος Λακωνικοῦ, τῶν μὲν ἄλλων ἐπὶ ξένης ἀποθανόντων, αὐτοῦ τὰ σώματα κηδεύειν καὶ ἀπολείπειν, τὰ δὲ τῶν Βασιλέων οἴκαδε κομίζειν, οἱ παρόντες Σπαρτιάται κηρὸν ἐπιτήξαντες τῷ νεκρῷ, μέλιτος οὐ παρόντος, ἀπῆγον εἰς Λακεδαίμονα. Similia his ſunt, quae habet

PAPINIVS quoque, Poeta, *Siluar. l.3.* innuere uidetur, Alexandri Magni corpus melle conseruatum esse. Versus ita habent:

Duc et ad Aemathios manes, ubi belliger urbis
Conditor, Hyblaeo perfusus nectare durat.

Hoc insuper mel, PLINIVS, *l. c.* balsamum esse internum, quasi exemplo demonstrat Pollionis Romuli, *quem, centesimum annum excedentem, Diuus Augustus hospes interrogauit, quanam ratione uigorem illum animi corporisque custodisset? at ille respondit, intus mulso, foris oleo.*

Thes. 60. Et, sicut multorum hominum in uno loco conglomeratio aerem attenuat, foetorem excitat, et exhalationes putridas, febrim inducentes, et epidemiam, ita in tali casu nihil magis aerem pertenuem conuenienter addensat, et putredinem ac foetorem arcet, quam acetum uini. Hinc Belgae, in Orientem euntes, naues suas aceto perluunt. Et ego Ao. 1709. et 1710. idem in classe Regia, contra Russos emissa, fieri curaui, non sine multo commodo et emolumento. Ipsi uero semper potui meo aliquot uitriolici spiritus guttas instillaui, ut tardi-

tatem

HERODOTVS, *in Clio, p. 121.* referens: Babyloniis sepulchra in melle esse.

tatem tolleret et immeabilitatem humorum, ex quiete oriundam.

Thes. 61. Acida autem, in peste putrida, et febribus acutis, uera esse et amuleta, et medicamenta, dixi. Non, quod credam, sanguinis partem, (nam pars quaedam summe est coagulata) in tali casu summopere diuisam et resolutam, his opus habere, ut per eadem incrassetur. Spiritus quidem metallici, sanum sanguinem cogunt, coactum uero ab alkalinis resoluunt. Et, si ab exhibitione talium acidorum, sanguinem in hoc casu omnino coire, sibi quis persuadeat, plurima tamen alia tum temporis dantur acida, quae non coagulare constat, qualia sunt, succi fructuum horaeorum, et aceta fermentata ex uegetabilibus producta. Et KIRCHERVS, *Scrut. Pest. Sect. 3. cap. 8.* nullum tam celebrat pestilentiae antidotum, quam acetum, dicitque, in Romana peste ualde proficuum fuisse. *y*) Nam, quod

y) Solum omnino acetum, per se datum, pesti putredinosae curandae accommodatum est subsidium; sed, cum simplicia, non plebi saltem, sed plurimis quoque hominibus sint odiosa, hinc, additis rosarum, uiolarum floribus, alioque conciliato odore, et colore, melius exhibebitur. Imo, quo et hominum, uarietate et mutatione delectantium, genio satisfaciamus, aceto, rob iuniperinum, sambucinum, ribiumue, uel succus baccarum mori, cerasorum, aut exigua theriacae aut diascordii dosis, admisceri potest.

quod SYDENHAMVS, in uariolosa putredine, nihil magis proficuum longo demum usu deprehenderit, quam spiritum uitrioli, non inde est, quod resolutum tunc sanguinem inspisset, sed, quod coagulatum ab alkali resoluat, rigidis suis et ponderosis particulis, putredinique resistat. Acida quidem omnia, putredinem arcent, sed illa magis, quae ponderosa, rigida et metallica, diuque durabilia et perstantia.

Thes. 62. Hisce ergo simplicibus, et ex ipso naturae depromtis laboratorio, multo tutius saepe, minoribus impensis, et maiori cum efficacia, in humanis aegritudinibus curandis, utimur, quam mille aliis, pomposo nomine sui pretium emendicantibus. Prorsus, ut hic apponam celebrem PLINII locum, *lib.24. cap. 1.* qui sic habet: *haec sola naturae placuerat esse remedia, parata uulgo, inuentu facilia, ac sine impendio, ex quibus uiuimus. Postea fraudes hominum et ingeniorum capturae officinas inuenere istas, in quibus sua cuique homini uenalis promittitur uita. Statim compositiones et misturae inexplicabiles decantantur. Arabia atque India in medio aestimantur, ulcerique paruo medicina e rubro mari imputatur, cum remedia uera quotidie pauperrimus quisque coenet. Nam, si ex horto petantur, aut herba uel frutex quaeratur, nulla artium uilior fiat.*

Thes.

Thes. 63. Vere PLINIVS sui et nostri quoque seculi increpat damnandam sollertiam. Ita namque est, ut, si quis medicus, domestica, et in pratis hortisque nascentia remedia, morbis adaptet, uilipendatur, traducaturque a pharmacopolis, medici doctrinam et praxeos felicitatem ex longis Receptarum formulis sumtuosisque, aestimantibus. *Varietas enim medicamentorum*, dicente VERVLAMIO, *Hist. Vit. et Mort. Art. 12. n. 14. Operat. 5. §. 45. ignorantiae filia est; neque multa fercula, quod aiunt, tam multos morbos fecere, quam multa medicamenta paucas curas.* Sed, dantur quoque nonnulli homines, qui plus emolumenti inesse putant pretioso et multis thaleris constanti medicamento, quam uili et ex ipsa natura elaborato. Nempe in tali casu cum seculo uiuendum est, ex Poetae monito, *Carmin. l. 4. Sc. 12.* consiliis stultitia breuis.

Thes. 64. Vt uero post generalia haecce, particulares morbos quam paucissimis attingam, *Dysenteria* primum occurrit. Quae febris curatur, si in ipso statim initio uena fuerit aperta, dato mox medicamine paregorico, ex laudano praecipue liquido Sydenhami, cum uitrioli spiritu. Dari quidem deinde et ea possunt, quae sunt acida, et tamen leniter purgant, ut decoctum ex tamarindis et prunis Damascenis, admixta pauca quantitate rhei barbari. Obserua tamen fideliter, ut post cuiusuis cathartici

ope-

operationem, detur paregoricum. z) Potus quotidianus, sit lac cereuisiatum, uel panatellae, adiecta maci, uel et aqua, nitro sulphurato ebria. Adstringentia enim dicta, plus nocent, quam prosunt.

Thes. 65. In *febre Hungarica*, eodem modo procedendum, ac in aliis putridis febribus, secta primo uena, et diaeta ex acidis uel acescentibus instituta, praesertim aceto uini, uel Punicis malis, Medicisue. Hungari tamen, referente cl. THOMA JORDANO, *Phaenom. Pest. Tr. 3. c. 6.* omnibus febrientibus ius acidum parant, sua lingua *Keszeolcze* dictum, ex fermento acerrimo, cui paul-

z) Nulla purgantia, ob acrimoniam, quam augent, iam praesentem, nulla opiata, atque adstringentia, ob retentam, quae alias grauiores excitat calamitates, materiam peccantem, hic conueniunt. Serosa, oleosa, et gelatinosa, hic optima sunt auxilia. Notatu dignissima sunt, quae HERMANNVS *von der* HEYDEN, Medicus Gaudauensium celeberrimus, et acerrimus uerae medicinae ueteris propugnator et restaurator, *Discurs. 1. p. 4. et 14.* de seri lactis, in fluxu alui, torminibus grauioribus stipato, uiribus, affert; praecipue idem testatur, ac docet, quod serum lactis, si frigidum et in magna copia assumatur, uel et forma clysterum iniiciatur, additis cochlearibus aliquot aceti, praesentissimam ac certissimam in dysenteria afferat opem.

paullulum triticeae farinae, multum autem furfuris admixtum fuerit; quae mixtura triduum loco calido adſeruatur, poſtea adfunditur aqua ſatis copioſa, quae acorem inſignem contrahit. Videtur hoc idem fere eſſe, et conuenire cum Cyceone ex polenta facto, ab HIPPOCRATE tam ſaepe aegris praeſcripto, ut uariis in locis uidere eſt, cui interdum mel, interdum caſeus, uinum, oleumque admiſcebatur. *a)*

Theſ. 66. Variolae et *Morbilli* praecaueri posſunt leni purgante mercuriali, uel antimonio diaphoretico, non eloto, ſale polychreſto, floribus ſulphuris, aut cinnabari antimonii. Ceterum ſolius naturae imperio relinquendi, ita tamen, ut, ſi natura nimis euehatur, parum hebetanda; ſi uero langueat, excitanda. Ergo, in priori caſu uenae ſectio locum habet, acidaque et mellita, in poſteriori quoque acetum uini,

a) Similem fere potum, Aegyptii conficiunt ex fermenti triticei ſemiuncia, atque aquae roſaceae libra, quem addito ſacharo candido, aut lacte amygdalarum dulcium, uel ſeminum frigidorum, leni procurata ebullitione, magis anodynum, ac palato gratiorem, reddunt, et ſub titulo *Tuluina*, teſte PROSPERO ALPINO, *l. c.* exhibent. Nec adeo diſcrepans ab his fuiſſe iuſculum arbitror, quod, uti *lib. 2. Samuelis cap. 13.* legitur, Thamar, Abſolonis ſoror, ex paſta triticea Ammoni coquebat, ueram morbi originem, ab inpenſiori dependentis amore, ignorans.

ni, languidam maxime naturam excitat, et ſemina aquilegiae, napi, naſturtii, aliaque commendari ſolent. Potus ſit copioſiſſimus, uitrioli ſpiritu irrorandus. Obſeruatum tamen eſt, febres maculoſas, nobilium diuitumque liberos magis conſpurcare, quam uulgares, quia illis carnium praecipue uictus, et aromatum uinique uſus, his farinaceorum et uilium. *b*) Atque huius morbi hiſtoriam, omnium optime et adcuratiſſime cl. SYDENHAM deſcripſit, curandique methodum uiuaciſſimis coloribus expreſſit, *Obſ. Med. circ. morb. acut Sect. 3. et Sect. 4. cap. 5.*

Theſ. 67. Ne tamen hae puſtulae acriores, laedant oculos, linimentum fieri poteſt ex frigidis,

b) Eandem cauſam horum morborum probe agnouit SENECA, qui *epiſt. 95. oper. ed. cit. p. 600.* laudatis primum ueterum exercitiis, ſimplicique alimento, haec ſubiungit: Simplex erat ex ſimplici cauſa ualetudo: multos morbos multa fercula fecerunt. Vide, quantum rerum per unam gulam tranſiturarum permiſceat luxuria, terrarum marisque uaſtatrix! Neceſſe eſt itaque inter ſe tam diuerſa diſſideant, et hauſta male digerantur, aliis alio nitentibus. Nec mirum, quod inconſtans uariusque ex diſcordi cibo morbus eſt: et illa ex contrariis naturae partibus in eundem compulſa redundant. Inde tam nullo aegrotamus genere, quam uiuimus.

gidis, ex saturni sale, in aqua rosarum soluto, aceto lithargyrii, aliisque. Potest quoque reuulsio materiae morbillosae fieri ad pedes, si insessus fiat in lac, aquam calidam, uel, si lintea intincta aquae tepidae diligenter pedibus adplicentur. Non, quod uermiculi, qui saepe deprehenduntur in sanguine ulceribusque morbillosorum, trahantur in pedes adpetitu lactis, ut putat celeb. ANDRY, *de la Generat. des Vers dans le Corps de l' Hom. chap. 12. S. 1. ʃʃ. 23.* sed, quod cor, contractione sua, sanguinem omnem circumagens, in loca minus resistentia, et iam flaccida, ex lacte aut quouis calido liquido expansa ac diducta magis, maiorem quoque sanguinis morbidi partem detrudat, partes insigniter laceraturam. *c*)

c) Par enim ratio hic est, ac in delirio, ex inflammatione orto; ipsi enim tollendo nihil conuenientius, et praestantius, quam, post sectam in brachio uel pede uenam, et sufficientem euacuatum sanguinem, fotus balneaque tepida et emollientia, uentri, pedibus et palmis applicare atque adhibere. Laxatis enim, ut ait BAGLIVIUS, *Animaduers. in Theoret. Veter. §. 3.* productisque fibris in partibus madefactis, ex necessitate mechanica consensus, et legum impulsus, laxari oportet, atque leniri, producique fibras interiores contractas, crispatas, et quasi inflammatas, ita ut liber pateat transitus fluidis,

Thes. 68. Imprimis tamen cauendum eſt, poſtquam iam eruperunt puſtulae, ne ſtragulis circa corpus congeſtis, nimius fiat calor, uel calidior focus. Calor ſolummodo naturalis tenendus, quamuis res ardua ſit, uerum caloris gradum tunc definire, petendumque hoc eſt ex ſagaci ingenio medici. In uictu quoque calida uitanda, ut uinum, carnes, aromata. Contra hordeata, panatellae, auenacea, uel Anglorum et Belgarum more, poma in lacte ebutyrato cocta, conueniunt. Sicut parili modo, poſtquam uariolae et morbilli eruperunt in ſuperficiem corporis, naturaque ſic uoluit eas percoquere puſtulas ad criſin, omni cura cauendum eſt a frigore. Namque rurſus introuerſae iugulant certiſſime hominem: ſicut hoc contigit Sereniſſimae Suecorum Principi, et Holſatorum Duci, Hedewigi Sophiae, Ao. 1708. d. 11. Decembris, hora noctis duodecima.

Thes. 69. Pleuritis, in ipſo initio, ſola uenae ſectione larga curatur, cui poſtponi poteſt iulapium ex refrigerantibus et nitroſis. *d)* Sed, ſi ſputa

---

proindeque minuatur delirium. Haec reſpiciens, non male AVRELIANVM, *lib. 1. de morb. acut. cap. 9.* feciſſe, iudico, qui, in phrenitide, lanam oleo calido imbutam, inter umbilicum et pectinem appoſuiſſe legitur.

d) Curioſum, et notatu digniſſimum eſt, quod LERIVS, *Nauigat. Braſil. cap. 11.* de ueſperti-

ſputa cocta iam exſpuuntur, omittenda eſt uenae ſectio; nam uis ſic tollitur uitae, pus illud expulſura, et relictum ex pure bono fit acre alkalinum. Id tamen ſedulo monendum eſt, ne aeger continuo ad lectum damnetur, alias enim omnia fruſtra fiunt, et lecti calore extorretur. Alui fluor bilioſus in initio, naturae criſi, optime morbum ſoluit, contra recentiores, qui diarrhoeam omnem in pectoris morbis damnant. Sed debet eſſe ante ſputa. Quod obſeruaui Ao. 1708. menſe Ianuario, in affine, G. O. et Ao. 1709. menſe Martio, in Aduocato Regii Parlamenti, B. K. Si uero poſt ſputum occupet, ubique lethalis.

Theſ. 70. Angina, morbus periculoſiſſimus, citiſſima et larga ſatis uenae ſectione tollenda eſt, dein adhibenda gargariſmata ex melle roſaceo, aqua ſpermatis ranarum, aliiſque deſtillatis, admixto ſpiritu ſulphuris ad multam aciditatem. Calor enim lecti, febrim auget,

lionibus refert: in Braſilia nempe ueſpertiliones, ſaepe Chirurgi fungi uice, in aperienda uena, uti monachi cuiusdam puer, pleuritide laborans, expertus eſt; idem enim, per ſomnum a ueſpertilione morſus, uberiori ſanguinis per uulnus effluxu, a pleuritide liberatus bene ſe habuit; meliores certe in eo ueſpertiliones, quam Striges Ouidianae, *lib. 6.* Faſtor. deſcriptae.

et reliqua ſymptomata. Et ſaepe hoc morbo, uernali tempeſtate, uexatus fui. Non enim nunc ualent ſacra, Deae Angeroniae a Romanis perſoluta, quibus dolores, anxietates, et anginae tollerentur, ut ex Iulio Modeſto, refert MACROBIVS, *Saturnal. l.1.c.10.* Vnum dabo exemplum, a me fideliter annotatum, ut reliqua innumera taceam anginae inflammatoriae.

Theſ. 71. Belga, NN. ex oppido Weſtfriſiae, *Hinlopen*, poſtquam praeterito autumno, nauem ſuam, ſemine lini et cannabe onuſtam, Riga Amſtelodamum dirigere uoluiſſet, ſed ui uentorum prope Coronas Carolinas naufragium feciſſet, uir robuſtus, ruffus, exercitatus, et inebriaminibus et uiſcidis cibis adſuetus, incidit Ao. 1709. menſe Martio, in anginam funeſtiſſimam atque acerbiſſimam Carlscronae, ubi tum temporis et ego eram, cum Claſſe in Ruſſos expeditionem facturus. Petiit ergo a chirurgo ciuitatis, Dn. Peitz, ut ſibi uenam ſecaret, cum in Gallia, ſuperiore anno, eodem laborans morbo, per hanc ſanatus fuiſſet, ſed noluit chirurgus, uaria cauſatus, praeſertim uero frigus aeris. Hinc per ſeptimanas aliquot hoc malo conflictatus, et incipiente iam calida tempeſtate, uarie uexatus, me uocat d. 15. Aprilis. Statim uenam aperiri curaui in dextro brachio, nam ſiniſtri brachii uenas reperire non potui. Deinde dedi ei bibendam aquam ex ceraſis nigris et meliſſa, cum ſpiritu uitrioli ad multum acorem.

Nocte

Nocte ſequente, eadem fere mala, linguae nempe exſertio, dolor iuguli, ſiccum os, deglutitio difficilis, dolor capitis, reſpiratio impedita, et fere ſuffocatio, cubatio in uno latere, oculi torui, facies rubra, et uultuoſa, conſtipatio alui, febricula, ſitis, pulſus paruus, ſed celer. Ergo d. 16. iteraui mixturam, cataplaſmata adhibui collo ex farina ſiliginea cocta cum aceto, et dedi decoctum ſennae cum ſacharo prunisque Damaſcenis. Ex priore melius reſpirare coepit, durities colli remittere, rubrae duae maculae in dextra iuguli parte apparere, per tuſſiculam alba quaedam pituita exſcreari. Sequenti nocte bene dormiuit, meliusque paulo habebat. Iuſſi bibere decoctum Theae et ſennae. Die 17. grauiter laborabat, nec ſpiritus meare potuit per anguſtatam inflammatorio tumore laryngem, terque quaterque mortuus intra noſtras manus uidebatur, exſerta lingua, coerulea facie, protuberantibus et rubris oculis, conuulſo toto corpore. Praeſcripſi rurſus aquam papaueris rhoeados, florum paralyſios, ceraſorum nigrorum, meliſſae, cinamomique cum oxymelle ſquillitico, ſpermate ceti, in uitello oui ſoluto, ſpiritu uitrioli, rob ſambuci, berberumque, et ſyrupo papaueris rhoeados, rubique idaei. Externe curaui pulticulam calidam appponi ex lentibus auenaceis. Leuis in ſiniſtra parte tumor. Decocto ſennae nulla uis. D. 18. ſacris reſurrectionis Chriſti intentus, non niſi poſt ueſpertinas preces ad il-

 lum

lum accedens, grauiter laborantem inueni, post insomnem fere noctem. Aluus dura. Emplastrum de meliloto, sulphuris balsamo therebinthinato malaxatum, collo adposui, et nuchae uesicatorium. Pulsus lenis et creber, corpus languens. Mulsam iussi bibere. Die 19. melius habentem inueniebam, post leuem somnum, a tertia ad sextam horam. Vlcus aliquod ruptum, pus uiride, coeruleum, acre, labiorum pelliculam deglubens. Praescripsi rursus gargarisma, multo spiritu sulphuris irroratum. D. 20. oculi non tam tumidi, nec labia, nec lingua. Vesiculae in nucha factae aquam multam euomebant. Et, me pulsum arteriae, in carpo celeriter et languide pulsantis, tentante, tussicula ingruebat, per quam duos magnos pituitae sanguine tinctae et purulentae thrombos exspuebat, locum gangraenatum, certo indicantes. Mox spuebat glutinosa, farinosa, et uicissim lenta ac uiscida, maculis rubris, sanguineis interstincta. Post meridiem paroxysmum suffocationis habuit, manus compressit, conuulsus, oculis toruis, lingua exserta. D. 21. dormiebat parum, sed mox ex pure quasi suffocabatur, sanguineam pituitam abunde exscreans, cetera debilis, iracundus, nec ullius beneuolentia aut officio contentus, clamans, se diutius uiuere non posse. Quod et contigit, nam, post meridiem mortuum inueni, post conuulsiones acerbissimas, linguam exsertam, oculos maxime toruos. Et, sicut uera hic inflammatio laryngis, sic

per

totum morbi decurſum de nulla re magis querebatur, quam de reſpiratione impedita, *het korte Athem.* Nec puto, aliquo puris bolo obthurante periiſſe, ſed ipſiſſima gangraena, quae etiam non longe aberat, cum ad eum uocarer.

Theſ. 72. Rheumatiſmus, ſatis quoque frequens morbus, uena ſecta, tollitur, et iulapiis refrigerantibus acidis, incraſſantibus, diaeta pura puta lactea, uitatis ſedulo carnibus. Paregorica et anodyna uix ego darem, cum illorum uſu figatur morbus, redeatque deterior, uiribus reſumtis, nec facile poſtea uenae ſectioni auſcultat. Ao. 1708. ſub finem Decembris, habui curandum cereuiſiarium Suburbii Auſtralis Stockholmenſis, C. S. qui pluries ante hoc morbo correptus fuerat. Rigor et horror euanuerant, ſed febris aderat cum ſiti magna. D. 29. Decembr. poſt meridiem, atrociſſimo dolore lumborum affectus eſt, qui tamen mox ceſſauit. Et, quia uena ſecta in principio non erat, febrisque et dolor uagus iam fere deferbuerat, teſte macula rubra ſiniſtri pedis ſupra digitos, et paruo eius loci tumore, dedi ſaltem infrigidantes aquas ex portulaca, nymphaea, admixtis ſyrupo citrio et uiolarum, laudano liquido, et uitriolico ſpiritu. Querebatur hoc unum ſemper, ſe dormire non poſſe, et hanc ob cauſam opium iulepo admiſcui. Id uero ſingulare huic contigit, quod quamprimum uellet dormire, ſtatim uexabatur tuſſicula ſtertoroſa, arida, quae ſomnum im-

pediebat. Suſpicabar, aliquid ex palato pituitae in pulmones deſtillare, dum dormiret, quod tamen uigilans ſcreando praecauere potuit. Hoc tamen negauit, ſicut uolebat omnino ſuum morbum, quam optime uideri intelligere. Sed uſu dicti medicamenti exſcreauit ex aſpera arteria globulos aliquot pituitae lucidae, et ſic bene dormiuit. Lumbago rheumatica aliquoties rediit, ſub horam quintam pomeridianam, ſed mitior. Vrina, ex ruffa, in rubellam, albidulam, albam, cum ſedimento copioſo, primum rubro, dein in perfectum album pedetentim degenerante. Statura ipſi erat larga, toroſus, albis capillis, rubra facie, ſexagenarius, ſucci plenus, in iram pronus, potus cereuiſiae duplicis magis, quam uini amans, carnibus maxime uictitans. Afficiebantur per hanc tempeſtatem uno eodemque morbo ſeptem zytopoei, ergo ex potu calefaciente cereuiſiae fortioris, quam noſtri *Dubbelt Oeke* uocant, morbum iſtum deduco, ſicut et ex quocunque potu acri et calido. Idem in nephritide obſeruandum.

Theſ. 73. Sola itaque, ut iam prolixe dictum eſt, in morbis putridis, poſt uenae ſectionem, acidiuſcula propinata, paginam omnem abſoluent, totumque, quod reſtat, percurationis opus, naturae relinquendum. Hinc ASCLEPIADES olim dixit, memorante CELSO, *l.* 3. *cap.* 4. febrem ipſam praecipue ſe ad remedium uti. Natura enim, ſibi permiſſa, *noſtra ope, noſtris*

noſtris artificiis, atque auxiliis non indiget, ſuis uiribus optime inſtructa, ſuis opibus locuples, ſuo denique ingenio ſatis edocta, ut praeclare fatur HIPPOCRATES Anglicus, *Obſ. Med. circ. acut. S. 3. c. 2.* Soluuntur autem morbi critice per os, anum, ueſicam, cutemque, ut HIPPOCRATES adſerit, *de Vict. Rat. in acut. 56.* Debet namque, ut HENRICVS *ab* HEER, *Obſ. Med. 5.* optime inculcat, et monet, *Medicus, naturae miniſter, motum naturae, Dominae ſuae, obſeruare, nihil, ea operante, temere mutare, niſi, ut uel effraenem fraenet, uel, ut pigriorem excitet.* Digna uiro uerba, et quantum ego intelligo, ab unoquouis Medico in ſuccum et ſanguinem, ut dici ſolet, diligenter et omni cura conuertenda. Per naturam uero, non animam mundi, intelligo, ſed motum cordis, uaſorumque et fluidorum motum oſcillatorium; ſi enim hanc naturae uim, fieri dixiſſem, per influxum materiae ſubtilis, uel mentali quodam impetu, errarem forte tota uia, cum ſolidorum et fluidorum reciproco niſui unice debeatur. Quo ſpectat uictus, tempeſtas, aetas, ut criſis hoc noſtro tempore ad certum aliquem diem reſtringi nequeat.

Theſ. 74. Sed, in acutis morbis, tantum inter ſe differunt artifices, ut, quae alter exhibuit, optima eſſe putans, ea alter, mala eſſe, exiſtimet, ut ſuo iam tempore queſtus eſt HIPPOCRATES,

TES, *de Vict. Rat. in Acut.* n. 4. Et, uel in omnis fere morbi tum theoria, tum praxi, in tantum a se uariant medici, ut ansa hinc data sit, ipsam medicinam cauillandi. *e*) Hinc quoque

e) Absona sane est conclusio, quam aduersarii, a medicorum dissensu formantes, ipsam artem dubiam atque incertam reddere uolunt, cum idem, non artis ipsius principiis, sed diuersitati ingeniorum, uti in Theologia, Iurisprudentia et Philosophia obseruamus, tribuendum sit. Minus igitur subscribere possum Empiricorum apud CELSVM, *ed. cit. l. 1. praef. p. 8.* disputationi, et asserto, qui euidentes quidem causas, ut necessarias, amplectuntur, obscurarum uero causarum, et naturalium actionum quaestionem, ideo superuacuam esse contendunt, quoniam incomprehensibilis natura sit. Non posse uero comprehendi, patere ex eorum, qui de his disputarunt, discordia, cum de ista re, neque inter sapientiae Professores, neque inter ipsos medicos conueniat. Cur enim potius aliquis Hippocrati credat, quam Herophilo? cur huic potius, quam Asclepiadi? Si rationes sequi uelit, omnium posse uideri non improbabiles, si curationes, ab omnibus his aegros perductos esse ad sanitatem. Itaque neque disputationi, neque auctoritati cuiusquam fidem derogari oportuisse. Fateor equidem lubens, quod plurimum possit ualeatque experientia in praxi medica, sed eadem, rationali nitatur theoria, necesse est. Rationalis uero theo-

que H. CORNEL. AGRIPPA, uir sane doctus, sed ingenii quadam petulantia contra ipsos artifices, *de Vanitat. Scient. c. 83.* inquit. *Sic inuicem a se dissentiunt, ut nullus reperiatur medicus, qui citra exceptionem, additionem, permutationem, praescriptum ab alio pharmacum comprobet, quinimo, qui laceret, mordeat, ne uidelicet ipse non melior medicus uideatur, si alterius uel optimo consilio nihil detraxerit, uel his, quae etiam saepe nimis multa sunt, non aliquid addiderit; unde tandem in prouerbium abiit medicorum inuidia et discordia.* Fit autem hoc uel ab inuidia, opificibus eiusdem sortis familiarissima, uel solius lucelli gratia, namque ut Ergasilus Plautinus loquitur, *Captiu. Act. 1. Sc. 1.* medici, instar cochlearum,

Suo sibi succo uiuunt, si ros non cadit.

Thes. 75. Verum enim uero, finiam tandem cum magno illo Italiae medico, BAGLIVIO, qui *Prax. Med. l. 1. cap. 9. de Variol. et Morbill.* in hunc modum erudite: *magna scientiae pars est,*

---

ria, non in uano dissentiendi disputandique prurito, aut huius illiusque auctoris dogmatibus, sed in demonstrationibus anatomicis, physicis, chymicis, mathematicis, consistit; unde, haud considerandum, quis hoc illudue dicat et statuat, sed, quomodo idem probet ac demonstret.

est, in morbis, potissimum uero in acutis curandis, mentem a praeiudiciis scientiarum, theoriarum, errorum uulgi, praeceptorum, propriarum animi inclinationum, etc. liberam seruare, nec per intempestiua medicamenta, dirigentis naturae motus peruertere. f) Fieri tamen hoc debet, quia, licet eius motus non intelligamus, non tamen fortuita, sed constanti, geometrica et perpetua lege progreditur, cum natura, sit complexus quidam causarum natura.

f) Hic omnino meum facio HIPPOCRATIS monitum, μηδὲν εἰκῇ, μηδὲν ὑπερορᾶν, nihil nempe temere et praepostere suscipiendum esse, nihilque oscitanter negligendum; cum morbi acuti, celeres habeant motus, illudque, quod hic ad salutem aegrotorum instituendum, mox in principio, uiribus adhuc integris, fieri debeat. Quod tum de uenae sectione, tum de aliis euacuantibus, obseruandum. Hinc HIPPOCRATES, *Sect. 1. Aph. 24.* hanc de purgantibus, in cura acutorum, cautelam suppeditat: ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις, καὶ ἐν ἀρχῇσι, τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι, καὶ τοῦτο προεξευκρινέσαντες ποιέειν. Clarius adhuc idem mentem suam declarat, *Sect. 4. Aphor. 10.* hisce usus: Φαρμακεύειν ἐν τοῖσι λίην ὀξέσιν, ἢν ὀργᾷ, αὐθήμερον· χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι τοιούτοισι, κακόν. Plura adhuc, ad circumspectam acutorum medelam pertinentia, habet Cous noster, *Sect. 1. Aphor. 6. 7. 8. 9. et 10.*

turalium in ſolidis et fluidis humani corporis, ex motu, figura, magnitudine, ſitu, quiete et elaſticitate partium, dependens. Et, ſicut pictores, memorante PLINIO, *l.34. c. 8.* ex Polycleti puero lineamenta petebant, ita medici, in morbis curandis, naturam geometrizantem unice agnoſcant, neceſſe eſt.

CAPVT DECIMVM NONVM.

Curationem Venenoram τῶν Ιοβόλων, ſeu Animalium, pertractat.

Theſ. 1. Ex illis, quae iam ſatis ſuperque diſputata ſunt de uenenorum acrium et febrilium curatione, liquere puto, qua nam methodo progrediendum ſit, in his quoque uenenis abolendis, ſaltem ſi dicta non tantum interne, ſed etiam externe locis demorſis adplicentur. Nec in hoc caſu ullam uideo differentiam in ueneno, utpote eiusdem naturae atque indolis. Ideoque facile, tanquam ex mappa generali, eorum peti poſſet carandi modus: ſed interdum chorographicae et locales regionum deſcriptiones lucem maiorem foenerantur atque utilitatem.

Theſ. 2. Imprimis autem de Animalium uenenis obſeruandum eſt, omnis ſerpentis, et cuiuscunque animalis ieiuni, uenenum, nocentius eſſe, et ieiuno magis nocere, ex obſeruatione Hippocratis Latini, *lib. 5. cap. 27. n. 10.* Sic homines

mines ieiuni, iracundiores ſunt multo, faciliusque iraſcuntur, quam paſti. Humores enim, ex attritu ſanguinis ad uaſa, acres fiunt et alcaleſcunt, chylo uero recenti commixti, blandeſcunt rurſus et miteſcunt. Nouus etiam chylus, ſangnini affuſus, immiſſam forte uenenoſam acredinem obuoluit et hebetat. Quae ſane obſeruatio meretur attentionem.

Theſ. 3. Hinc etiam homines, in iram procliues, acidis cibis, et potu miteſcunt acido. Et noui plures tales, eo tempore, quo ſemel tantum de die comedebant, multo fuiſſe iracundiores, quam dum poſtea coenam prandio addidiſſent. Vnde uera eſſe PLINII deprehendimus uerba, *lib. 14. c. 20.* quod *aceti nequitiae ineſt uirtus magnos ad uſus, et ſine queis uita mitior degi non poſſit.* Notabile autem eſt, quod uitam mitiorem aceto fieri diceret, hinc quoque *lib. 22. c. 24.* ex PLATONE narrat, *in laſſitudine*, homines *proniores eſſe ad iracundiam, et in ſiti*, humoribus in utroque caſu coactis, et facile acredini obnoxiis. Hinc ingenia ſubtilia, ſunt iracundiora; et celeriter tales moriuntur, quia culter acutus, in uagina preſſus, facile eam exedit. Ergo in quaſcunque occaſiones ieiunium bonum non eſt, iuxta illud Soſiae, Amphitruonis ſerui, *Amphitr. Act. 4. Sc. 2.*

- - *Fames et mora*
Bilem in naſum conciunt.

Hinc

Hinc obſeruare quidam ſolent Politici, poſt prandium felicius et ſecurius ambiri gratiam magnorum uirorum, quam ieiunio matutino. Adeoque omnibus hominibus, in carnem pronis, foetor oris magnus matutino tempore, ſumto cibo, emendandus: quod Graeci *νηστείας ὄζειν* uocabant, ut ARISTOTELES *in Probl.* habet. Et rurſus PLAVTVS, *in Mercat.*

Ieiunitatis plenus animam foetidat.

Theſ. 4. Sed auro contra aeſtimandus eſt locus HIPPOCRATIS, *de Artic. n. 89.* ſic habens: *In uniuerſa arte hoc plurimi facere prae omnibus oportet, ut id, quod aegrotat, ſanum facias. Si uero multis modis fieri poſſit ſanatio, ut eum, qui minime moleſtus eſt, eligas. Nam, et uirum bonum, et artis peritum, hoc declarat, qui populo imponere non ſtudeat.* Hinc alia remedia diuitibus, alia pauperibus praeſcribenda, ſecundum eundem, *ibid. num. 83. Scire quidem oportet de ſingulis optima, in omni arte, uti uero his, quae ſingulis uicibus idonea uiſa fuerint.* Virulentia itaque uiperina ſic curari oportet, ut membrum demorſum, uel ſtatim amputetur, uel ſupra puncturam, fiat arcta ligatio, aut mox ſcarificetur locus, aut applicetur uentoſa ad extrahendum ſanguinem. Alii uenenum exſugi curant, loco prius bene ſcarificato; ſed, qui ſucturus eſt, os ſanum nullisque ulceribus conſperſum habeat,

ne-

necessum est, ne, dum alteri uitam reuocat, sibi ipsi mortem adducat. In qua uenena exsugendi arte, Marsi olim et Psylli excelluerunt, Romanisque, a uenenatis serpentibus demorsis, opem tulerunt, praesertim cum Cato ille Vticensis expeditionem bellicam in Africam fecisset, ut PLINIVS, *l. 7. cap. 2.* et PLVTARCHVS, *in Vit. Caton. minor.* memoriae produnt. (*g*) Sic ex Cratete Pergameno, refert PLINIVS, *d. l.* fuisse tales quoque, Hellesponti quosdam incolas, Orphiogenes dictos, qui serpentum ictus contactu leuare solebant: et manu imposita, uenena extrahere corpori. Num uero ipsis, et Marsis, Psyllisue, haec uirtus, praeter ceteros homines, ingenita fuerit, ut PLINIVS, omnibus hominibus uim inesse contra uenena serpentum, saliuam tamen praecipue hominis ieiuni, asserit. Atque idem *lib. 28. cap. 3.* narrat, ex hac familia legatum, Exagonem nomine, a Consulibus Romae in dolium serpentum coniectum experimenti

g) Idem nos docet SVETONIVS, *in Vita Octauii, cap. 7. ed. Boecleri, in 4to, pag. 48.* referens: Octauium, Cleopatrae, quam seruatam triumpho maximopere cupiebat, etiam Psyllos admouisse, qui uenenum ac uirus exsugerent, quod periisse morsu aspidis credebatur. Ex frustraneo uero, quem hic Psylli adhibiti habuerunt, successu, atque effectu, abunde patet, plura, quae de iisdem traduntur, mera esse commenta et fabulas.

menti cauſa, circummulcentibus linguis miraculum praebuiſſe.

Theſ. 5. Illud equidem non credo, quod CARDANVS, *de Venen. lib.* 3. *c.* 7. ſcribit, ceruum, non ſolum omnium uenenorum eſſe alexipharmacum, ſed etiam eos, qui eius carne ueſcantur, tanquam Pſyllos et Marſos euadere, nec ulterius ſubiici ullo periculo putrefacientium uenenorum. Potius mihi arridet ſententia CORNELII CELSI, *lib.* 5. *cap.* 27. *num.* 3. Marſos et Pſyllos, etiam hodie nos, eiusmodi, contra ſerpentes, ſola praeſtare audacia, uſu ipſo confirmata. Nec alio remedio os colluebant, quam aceto, obſeruante PLINIO, *lib.* 23. *cap.* 1. Et Sacerdos quidam, contra Aeneam miſſus, VIRGILIO, *lib.* 7. *Aeneid.* deſcribitur:

- - fortiſſimus Vmbro
Vipereo generi, et grauiter ſpirantibus hydris,
Spargere qui ſomnos cantuque manuque ſolebat,
Mulcebatque iras, et morſus arte leuabat.

Theſ. 6. Quidam, in curando hoc malo, cucurbitulas loco adplicant, quidam deplumatum columbae podicem, murem diſſectum, aut ipſam uiperam crudam, ſed contritam, apponunt. Nonnulli, bufones ſiccatos imponunt, qui, extracto ueneno, multum intumeſcere perhibentur, ut de quodam ruſtico refert VELSCHIVS,

Hecatost. 2. Obs. 53. sed statim haec fieri debent. Laudantur quoque hoc in casu, theriaca, fraxini folia contusa, uel stercus caprinum, aceto maceratum, uulnusculo mox adplicanda. Fraxini quidem folia, dicente PLINIO, *lib. 16. c. 13. contra serpentes, succo expresso ad potum, et imposita ulceribus, opifera, ac nihil aeque, reperiuntur. Tantaque est uis, ut ne matutinas quidem, occidentesue umbras, quam sunt longissimae, serpens, arboris eius attingat, adeo ipsum procul fugiat. Experti prodimus. Si fronde ea gyro claudatur ignis et serpens, in ignem potius, quam in fraxinum fugere serpentem*, uidebis.

Thes. 7. Aceta porro metallica, ut spiritus sulphuris et uitrioli, guttatim in plagam instillata, egregie conferunt, eumque in finem a PETRO IOANNE FABRO, *Chirurg. Spagyr. Sect. 2. cap. 8. pag. m. 81.* spiritus salis, aliaque medicamina acida chymica, laudantur, quae, cum putredinem nesciant, putredini maxime resistunt, et hinc omnibus rebus, quae putredinem inducunt, obsistunt, ut bene ratiocinatur idem FABER. Et continet sane liber Fabri optima remedia chymica, quamuis in rationibus morborum reddendis, magis chymice quam medice tractet. Praecipue uero in omnibus putridis morbis, omnia acida inculcat, bonae praxeos consensu. Haec uero nominata, uiperino ueneno, uel aperte contrariantur, ut acida,

acida, uel solummodo locum laxant, ut, resistentia ibi minuta, ex ui cordis pellentis, uenenata qualitas ad illum locum trahatur, sicque eliminetur loco supputato.

Thes. 8. Leuioribus hisce nihil ualentibus, ad ignem confugere quibusdam uisum est, candefactum ferrum, seu cauterium actuale, propinquius uulneri admouendo, donec flaua macula marti adhaereat, quod tamen perpetuum non est. Et certe simili exemplo, uenenatae uiperae morsum, ut fama accepi, in se ipso curauit fistula Nicotianae, quam forte, in Indiis, aliquando exspatiatus, ore adhuc calentem et fumantem tenebat, dum ictu serpentis in tibia peteretur, cl. HERMANNVS, Academiae postea Lugduno-Batauae Professor et Botanicus famigeratissimus. Cauteria autem actualia exinde agere uidentur, quod contineant in se ignem, stimulum potentissimum, qui *excitat in fibris adfecti loci, et successiue in toto systemate fibrarum humani corporis, oscillationem quandam, siue motum uiuidum, continuatum et uehementem, qua ratione humores, qui sunt ad contactum solidorum ita oscillantium, soluuntur, dimouentur, attenuanturque*, ut cum BAGLIVIO loquar, *de Tarant. c. 8.* Conf. BELLINVS, *de Miss. Sangu. Propos. 9. de Stimul. pag. m. 165. et seq.* Fit autem suppuratio loci, atque una cum pure emungitur uenenum.

Thef. 9. Neque hoc tantum exinde commodi emanat, ſed et dolor iſte ſummus ad partem, ex inaequali tractione in ſemilaceris neruis, et diſtenſione inaequali ab acri infixo, et ui uitae, oriundus, ſi nullo alio remedio tolli queat, nec homo diſponi poſſit ad membrum amputandum, quod neque natura membri ſaepe fert, nihil eſt, quod certius iſtum dolorem, inſtar incantamenti et carminantis remedii, tollit, quam inuſtio. Hinc olim HIPPOCRATES optime pronunciauit, omnibus remediis incaſſum adhibitis, ignem ſanare, *Aphoriſm. l. 7. n. 85.* Omnis autem morbus a uenis, leuior eſt, quam a neruis, ut idem pronunciat, *de Loc. in hom. n. 9.* Et perinde eſt, quodcunque fuerit ferrum, quo uritur locus dolens. Pontificii quidem, et uulgus noſtrum, cui adhuc inhaerent ueteres ſuperſtitiones, ſacrarum aedium ferramenta prae ceteris probant. Vnde BODINVS, *Theatr. Nat. l. 3. p. m. 383.* in hunc modum diſſerit: *Eſt apud Allobroges fanum, D. Huberto ſacrum, cuius clauis ferrea cautere ardenti, morſibus canum rabidorum admota, curat: caſtrati tamen melius, quam ceteri curantur.* Forſan hoc templum eſt, quod alias D. Dononi dicitur, uel ſacellum Diui Betteni. Datur quoque ſigillum ſtylo ferreo, Weſthuſae, prope Elwangen, refente, *tr. de Venenis*, GOCKELIO, *p. m. 95.* quod eques quidam, Rupertus nomine, e terra ſancta tranſtuliſſe dicitur. Hoc inurunt uulnera,

cum

cum certa uerborum formula. Ergo medici, *leuiter aegrotantes leuiter curant; grauioribus autem morbis periculosas curationes et ancipites adhibere coguntur*, uerba sunt CICERONIS, *lib. 1. de Offic.*

Thes. 10. Ad serpentes autem uiuos, in uentriculum ingressos, si modo unquam ingredi possint, quod plane dubito, ea quidem conducerent, quae per uomitum animal possent eiicere, ut omnia emetica fortiora. Laudant tamen, qui harum rerum gnaros se esse putant, urinam equinam, recens epotam in copia, lac etiam recens, copiose haustum. Ego quidem ingressi serpentis, aut sic eiecti exemplum nunquam uidi, plurimas tamen apud plebeculam uilem fabulas huius farinae saepiuscule audiui.

Thes. 11. Si uero uiperinum uirus, iam ex morso loco, in ipsa uitalia penetrauit, sudoriferis, camphoratis et theriacalibus opus curationis peragendum putant. Et, qui animalium uenena fecere acida, sali uolatili uiperarum multum tribuerunt, sed, mea quidem opinione, minus recte, cum uenenum, nunquam a simili, sed a contrario ueneno, perdometur. *b*) Mos quoque

b) Plura quidem allegantur experimenta, quibus aduersarii suam sententiam probare ac demonstrare student, sed, omnibus examinatis circumstantiis, eosdem, in assignanda uera boni effectus causa, falli, aliosque fallere, comperimus; nam,

que ueteribus usitatus erat, serpentino hoc ueneno ebrium hominem, mulo exenterato, sed calenti adhuc prominente tamen capite, inserere, ubi ad reconualescentiam, continuo sudore madens, sepultus iaceret. Quod quidem artificium insigniter laxat partes externas, et resistentiam ibi minuit, ita ut uenenum illuc trahatur, hoc est, a ui uitae illuc pellatur, ut in locum minus resistentem. Atque hoc remedii genere, Valentinum Borgiam, Alexandri VI. Pontificis filium, euasisse, locis supra allegatis, CARDANVS, et in egregio libro, *de ingress. ad infirm.*

si pars commorsa, uel puncta, aut lacerata, probe mundificatur, scarificatur, omnique massa uirulenta expurgata, sanatur, nihil mali hinc in corpore metuendum. Vnde, si deinceps tale remedium alcalinum, quale, sal uolatile uiperarum, cantharides, etc. exhibetur, aegrotusque ab omni, quod alias talia uenena, sanguine recepta, sequitur, incommodo immunis manet, idem propinato medicamento, sed minus recte et uere, tribuitur. Haec optimo iure accommodari possunt experimento, quod Dominus *de* MONCONYS, *Voyag. Tom. 1. pag. 406.* affert, sibi nempe socerum Domini Cuperi retulisse, quod infans eius, a rabido morsus cane, exhibitis cantharidibus, feliciter curatus fuerit. Quibus addit, quod omnes Graeci, Turcico subiecti imperio, in simili casu, eodem utantur remedio.

infirm. l. 2. c. 20. I. CAES. CLAVDINVS, ſcribunt.

Theſ. 12. Quantum ad me attinet, in omnibus morbis putridis, hoc eſt, ex animalium morſu, uel alia acredinis alkalinae putrefactiuae ſpecie ortum trahentibus, eorumque ſymptomatibus uariis, ſiti praecipue, calore, aliisque, ſedandis et mitigandis, poſt uenam, in ipſo principio apertam, acetum ſimplex, uel etiam deſtillatum, aut cum melle, in oxymel ſimplex, uel cum ſquillae bulbo, in oxymel ſquilliticum redactum, copioſo hauſtu derepente ingeſtum, ſudoriferum et alexipharmacum egregium eſſe, confido, optimum in morbis, ut dictum, a putrilagine quacunque oriundis. Namque ſic acetum, cum particulis acribus alkalini ueneni mixtum, multa pugna inita, obtundit uirus alkalinum, coagulata reſoluit, et meabilia reddit, ut uel in alueis arterioſis et uenoſis contineri queant, ac deportari, uel inde per cutim expelli. Quod quidem et alia aceta metallica faciunt, ut ſpiritus uitrioli, ſulphuris, uel nitri; periculoſa tamen quia ſunt, in minimis guttulis alicui potulento liquori admiſcenda. Nec aliud quid, ſpiritu uitrioli, plus calorem et putredinem reſtinguit. Confer DIOSCORIDEM, *de Mat. Med. l. 5. c. 17. 18. et 19. et lib. Alexipharm.* paſſim, ubi uirtutes aceti plurimum celebrantur. Sic fulmine ictis uenenum conſumitur, teſte SENECA, *Nat. qu. l. 2. c. 31.*

Thes. 13. Acetum porro, ſingulare eſſe remedium contra ictus ſerpentum, praecipue aſpidum, CORNELIVS CELSVS, Hippocrates ille Latinus, docet, *lib.* 5. *c.* 27. *n.* 4. *Quod demonſtraſſe dicitur caſus cuiusdam pueri, qui, cum ab hac ictus eſſet, et partim ob ipſum uulnus, partim ob immodicos aeſtus, ſiti premeretur, ac locis ſiccis alium humorem non reperiret, acetum, quod forte ſecum habebat, ebibit, et liberatus eſt.* Hunc caſum PLINIVS deſcribit, *l.* 23. *c.* 1. Nec tantum aceti uis proficua ſemper fuit in internis inflammationibus, ſed etiam uſu externo comprobata in diſcutiendis tumoribus inflammatoriis, et ſaepe oedematoſis. Acetum autem ſic celebrat PLINIVS ibidem: *Vini etiam uitium tranſit in remedia. Aceti ſumma uis eſt in refrigerando, non tamen minor in diſcutiendo.* Et poſt pauca: *lepris, furfuribus, ulceribus manantibus, canis morſibus, ſcorpionum ictibus, ſcolopendrarum, muris aranei, contraque omnium aculeatorum uenena, et pruritus.* Et rurſus: *non eſt praetereundum in eo exemplum ingens, ſiquidem M. Agrippa, ſupremis ſuis annis conflictatus graui morbo pedum, cum dolorem eum perpeti nequiret, unius Medicorum portentoſa ſcientia, ignorante diuo Auguſto, tanti putauit uſu pedum ſenſuque omni carere, dum modo et dolore illo careret,*

careret, demersis in acetum calidum cruribus, in acerrimo impetu morbi.

Thes. 14. Mali porro citrii succus celebritatem iniuit, ut quorundam exemplo probat ATHENAEVS, *Deipnosoph. l. 3. c. 8.* in Aegypto facinorosorum, qui aspidibus necarentur, sed praegustato citrio succo, immunes permanserunt. *i*) At Arabes, ad serpentes, in odoriferis siluis frequentissimos, fugandos, styracis lignum urunt, teste PLINIO, *lib. 12. cap. 17.* forte propter acidum, quod omnibus lignis est, praecipue uero resinosis, cum omnes resinae et bitumina scateant acido spiritu. Eandem uim esse accenso gummi galbano, PLINIVS idem, *c. 25.* asseuerat. Quod autem alkalina haec uenena animalium,

i) Succum citri acidum, alcalinis animantium uenenis resistere, nullum est dubium; an uero citrium, uniuersale omnis ueneni antidotum sit, uti ATHENAEVS, *cit. loc.* perhibet, ualde dubito? Ὅτι δὲ, scribit idem, *καὶ προσλαμβανόμενον τὸ κιτρίον πάσης τροφῆς ξηρᾶς τε καὶ ὑγρᾶς ἀντιφάρμακόν ἐστι παντὸς δηλητηρίου, οὐ οἶδα, μαθὼν παρὰ πολίτου ἐμοῦ, πιστευθέντος τὴν τῆς Αἰγύπτου ἀρχήν.* At enim uero, licet ATHENAEVS, hic ad experientiam prouocet, diuersaque sequentibus exempla atque experimenta alleget, eadem tamen nihil aliud, quam citri uirtutem, animantium uenenis resistentem, euincunt.

malium, coagulent humores, etiam ſuo tempore agnouit CELSVS, *lib. 5. cap. 27. n. 3.* Dicit enim, illa omnia prodeſſe, quae humorem intus coire non patiuntur: *nam maxima pars uenenorum frigore interimit.* Vnde etiam, *n. 4.* acetum, in ueneno aſpidum corrigendo, ſpiſſeſcentem intus humorem hominis diſcutere, prodit, et ſic dare ſanitatem. Medicamenta autem, uenenis animalium contraria, ſolenni uocabulo, *Theriacalia* et *Alexiteria* ueteribus uocabantur.

Theſ. 15. Venenum uero ſerpentis, *Cobra de Capello*, Luſitanis dicti, quo nullum truculentius inter uiperas exiſtit, ſtercore humano curant Indi, forte propter acidum, quod in ſtercoribus adeſſe, nemo negauerit: quamobrem et peregre ituri, ſaccos, eiusmodi fecibus aridis repletos, ſecum ferunt. Sic contra tela, aconito intoxicata, Panthera ſibi eodem remedio medetur, ut PLINIVS, *lib. 8. cap. 27. et l. 27. cap. 2.* habet. Conf. ZACVTVS, *Prax. Med. Admir. lib. 3. obſ. 89.* Noſtrates quoque, in eryſipelatoſis inflammationibus id ipſum cum fructu adhibent, et uerecundius dicturi *Sitt egit*, proprium adpellant. Multi pariter commoda deſcripſere excrementorum, praecipue FONSECA, MERCVRIALIS, et nuperis annis CHR. FR. PAVLLINI, uir inexhauſtae lectionis. Et Iudaeus, ſub Flauio Veſpaſiano, Caeſare, iisdem ualde uſus eſt. Videſis SVE-

SVETONIVM. BONTIVS uero, *l. 1. Med. Ind. de Nard.* contra Cobra de Capello nihil melius aceto comprobauit. *k*) Eſt autem ſerpens iſte, eodem auctore, non multo craſſior digito minimo auriculari humano, coloris in tergo nigri, in uentre foede flaui. Qui, dum irritatur, eriguntur in ceruice duae bullae flaui coloris, quales ranae ſilueſtres, ſeu bufones per tempora oſtentant. Atque hae forſan bullae dedere ſpeciem coronae, quae illi attribuitur. Veneni tamen uis maior corpore; inde laeſa enim corpora immane quantum intumeſcunt.

Theſ. 16. Sed calculus, in huius ſerpentis capite repertus, ſi uerum quidem eſt, quod de illo refert NEVHOF, *Legat. Sinic. p. 3. p. m. 154.* morſui uenenatae beſtiae impoſitus, uirus repente abſorbet, et lacti iniectus, in id iterum uirus euomit, coeruleumque reddit. Vid *Act. Anglic. Ann. 65. Menſ. Nou. n. 7.* Et, quanquam BARTHOLINVS, ut eſt apud BONETVM, *Anat. Pract. l. 6. S. 8. obſ. 1.* hunc lapidem, non per

k) In Ephemeridibus Pariſienſibus, Anno 1666, Ephem. 9. dictamnus Virginianus, ſeu pulegium ſilueſtre et montanum, ad ſerpentes ſonoros necandos, foliis eius, extremitati baculi annexis, et naſo ſerpentis ſonori additis, maxime laudatur, de quo plura legere potes in PAVLLINI *Schediaſm. de Lumbrico terreſtri, p. 25.*

per aliam, quam ſpongioſam ſuam naturam, corpori adhaerere, adſerat, BAGLIVIVS tamen, *de Tarant. c. 11. hiſt. 5.* ex hiſtorica relatione Ieſuitae, PVTIGNANI, qui experimentum lapidis ſerpentini in Calabro ruſtico, a ſcorpione commorſo, feliciter fecerat, non adeo uana haec eſſe, adfirmat. Fateor, me talem lapidem nunquam uidiſſe; ſed, ſi de re ignota iudicium feram, cum ex animali deſumtus ſit, non alius eſſe naturae crediderim, quam uel lapidem Bezoarticum, *de Goa*, Hiſtricis, ſeu *Piedra de Puerco*, Luſitanis, aut alia eiusmodi in animalibus concreta terrea tubercula, quae quidem, reſpectu ad uenenum aliquod acidum, non incommode posſſent adhiberi, ſed, in alkalina acredine, minime conuenient.

Theſ. 17. Contra *Cantharides* epotas, uel emplaſtri ope in corpus penetrantes, atque ueſicae nudum lacerantes collum, ſicque uriginem, Gallis *chaudepiſſe*, excitantes, ortumque hinc priapiſmum, nihil efficacius eſt, quam ſalia acida contraria epota, atque externe adplicata, praeſertim uero externe acetum uini calidum, et in priapiſmo fex uini genenerofioris; interne uero oxymel ſimplex, ut multoties expertus ſum. Contra *Caſtoreum* pariter, acetum uini, antidotus eſt praeſtantiſſima. Sed, in eius defectu, lac abunde hauſtum, conducit. In ſcorpionum ictu ſimiliter progrediendum eſt, ac in ſerpentum morſibus. Scorpius namque contritus et impoſitus uulneri,

ri, laxat partem, et resistentiam ibi minuit. Scarificationes, cucurbitae, acidorum instillationes, membrorum repentinae amputationes, uel deligationes, acidorum haustus, uenae sectiones, atque alia remedia prosunt. In morsu hominis, parili modo faciendum, reor. *l*)

Thes. 18. CELSVS olim, *lib. 5. c. 27. n. 2.* et HELMONTIVS, *Hydrophobiam* curarunt, iniectione hydrophobi in aquam maris. Et putat FABER, *Chir. Spagyr. S. 2. c. 8.* rationem eius rei hanc esse, quod aqua marina abundet spiritu salis, qui, ut loquitur, incoagulatus et infixus, suas permeat aquas, et influat. Forsan eadem hic ratio est, ac cum febre tertiana laboranti nostrates ex improuiso frigidam iniiciunt, terroreque incusso, febrim abigunt, contractis scilicet fortiter solidis, et uiscidis ac immeabilibus per hanc contractionem comminutis et discerptis. Idem de frigido uento, per folles adflato, ut supra retuli, dicendum. Sed ex hoc terroris et frigoris excitato sensu uehementi, non tantum solida in oscillationibus suis incitantur, sicut et ab acribus et specificis, pulsui adplicatis, fieri solet,

l) Nitrosa, hic quoque ualde prodesse, praesertim, si febris accedat uulneraria, docet experientia. Dehinc NICANDER, *in Alexipharmaco*, ad remouenda incommoda, taurini deglutitionem cruoris sequentia, largiorem nitri, uino soluti, dosin, commendat.

ſolet, uerum et ſit mutatio fluidorum in ſitu, textura, figura, motuque, unde morbus ſoluitur absque manifeſta euacuatione. Sed mira narrabo: graſſante in urbe et per uiciniam graui peſtilentia, Ao. 1710. duae ancillae in domum, quam uis morbi omnibus priuauerat hominibus, ſeceſſerant, in paroecia Roslogiae quadam, cumque ambae contagium hauſiſſent, et lecto iam affixae tenerentur, altera, quae morbi impetum minus ſenſit, ad puteum ſe confert, ibique denudatum corpus multa frigidae copia perluit, domunculam repetit, et lecto ſe componit. Mox, exorto ingenti ſudore, bubo inguinalis reſoluitur, ſed, quem in natibus ferebat, rumpitur. Atque ſic iudicata eſt. Alteram deinde, renitentem quamuis, eodem medicamine ſanat. Quo ſanandi genere per uicinos cognito agros, multi ſe ipſos et ſuos curabant.

Theſ. 19. Rabiei tamen, ex morſu canis factae, nihil utilius eſſe, crediderim, quam acetum uini forte, uel quoduis metallicum, ut experientia mihi comprobauit. *m*) Hinc rabies ſuis foeminae

m) Idem obſeruauit, obſeruatumque annotauit HERMANNUS *van der* HEYDEN, *Diſcurſ. 3. p. 93.* Praeſertim acida, cum pimpinella ſumta, praeſentiſſimi in hydrophobia effectus, remedia eſſe, modo citatus auctor, *Diſcurſ. 4. p. 96. 97. et 98.* tradit. Optimum quoque BARICELLI, *Hortulo*

foeminae, aceto naturae inſperſo, tollitur, ut docet PLI.

genial. pag. 134. conſilium, iudico, qui, in hoc affectu, nihil ſalubrius eſſe, quam aquae potum, perhibet. An uero, uti idem, *l. c. pag. 151.* et ROSENBERGIVS, *Rhodolog. lib. 2. cap. 33. pag. 335.* habet, radix ſilueſtris roſae, ad canis rabidi morſum, unicum ſit remedium, ualde dubito. Quod denique attinet PALMARII electuarium, cuius *lib. 1. de morb. contag. cap. 1.* facit mentionem, ac, quod ex herbis aromaticis, alcalino abundantibus ſale, ſacharo uel melli ſociatis, paratur, idem, licet a BLASIO, *Med. Vniuerſ. therap. ſpec. l. 3. S. 3. cap. 5. et* PECCETTIO, *Chirurg. l. 2. c. 43.* maxime laudatum, non commendauerim, cum melius hic eſſe cenſeam, uel mel ſolum, omiſſis alcalinis, uel mel acidis iunctum, exhibere. Eodem applauſu ſuſcipienda MAROLDI ſententia, qui, *Prax. Med. p. 40.* ad hydrophobiam, certo praecauendam, pimpinellam, per aliquot dies mane uſurpatam, ſufficere, perhibet. Damnanda prorſus, tanquam a ſanae uſu rationis alieniſſima, quae HAFENREFFERVS, *Noſodoch. de Cutis affect. lib. 8. cap. 7.* et HORSTIVS, *obſ. lib. 2. part. 2. obſ. 23.* habent, partim iecur canis rabidi, uulneri applicandum, partim canis rabidi iecur coctum, et in fruſtula diſſectum, ad uncias duas exhibendum, praeſcribentes. Nec tutior, nec melior cenſenda methodus medendi, medicamentaque, in hoc caſu, a FABRO *Panchymic. lib. 5. Sect. 1. cap. 9.* laudata, et ſe-

PLINIVS, *lib. 10. cap. 63.* Nam, quae de cancrorum puluere, aliisque remediis circumferuntur, ludicra sunt: sicut et anilia uerba, pani azymo inscripta, interiecta cruce, et homini, a cane demorso, data: *Affra † Gaffra † Gaffritau.* uel *Affara † Schoffara † Affaraant Pax † Max † Max.* Item illa: *Sator: Arepo: Tenet: Opera: Rotas.* De quorum magicis uiribus legi potest H. C. AGRIPPA, *de occult. Philos. l. 1. c. 69.*

Thes. 20. In *Tarantulae* ueneno, recens immisso, curatio conuenit uenenis serpentum, omniumque

---

quentibus descripta: arcanum, ad curandum canis rabidi morsum, consistit in sale fixo probe depurato canis ipsius rabidi. Sunt, qui in eorum epate arcanum istius ueneni posuerunt, sed fortius et tutius in eorum sale fixo, chymice praeparato, collocatur. His repudiatis, potius subscribo scito AGRICOLAE, qui *Commentar. in Poppium, tract. de Arsenico, p. 54.* externe butyrum arsenici, morsui canis rabidi applicandum, et deinde *tract. de Vitriolo p. 313.* spiritum uitrioli interne adhibendum, commendat. Quod, praeter alia plura exempla, AETIVS, *tetrabibl. 2. Sect. 2. cap. 24.* sequentibus confirmat: Noui senem, qui morsus a cane rabido, sola radice acidi rami curabat. Primo ulcus, eius decocto fouebat, tum herbam ipsam ipsi propinabat potandam; quod medicamentum, quam efficacissimum commendabat.

umque reptilium. Tarantula enim occiſa, et uulneri mox adplicata, uenenum ad ſe allicit, ſicut ſcorpiones, et omnia animalia cruda, ob eandem rationem, loco ſcilicet laxato, et reſiſtentia ibi minuta. Tum cetera proſunt, iam dicta chirurgica auxilia, atque medicamentoſa. Aranei uero iſtius Apuli peſtem, in ſanguinem inſinuatam, ſudoriferis et uolatilibus ſalibus quidam eiicere conantur, inter quae ſpiritus uini rorismarinatus, cum aqua citri, uel meliſſae, datus, ſudores ex aegro elicit, panno lineo, ſpiritu uini madido, in lectica obuelato. Tum eiusdem alcoholis uini accenſio, aliaue methodo adplicata hydrotica, aqua calida, aut alia, intus et extus uaſorum ſpaſmum laxantia. Acida uero fermentata palmam aliis praeripiunt, quia et ſudorifera optima, et ueneno contraria. Nam, uaſis in ſuperficie laxatis, et reſiſtentia ſic ibi ſublata, a ui cordis et uaſorum, non ſolum hoc ueneni genus, ſed alia quoque, externe corpori per ictum uenenatum, aut aeris commercium, aduenientia, facile abigi poſſunt, ſi modo balneatio in tempore adhibeatur, per interne adſumta remedia, cum aqueis, uenena contraria, uel per externum aquae balneum, ſi modo tempeſtiue omnia fiant. Mollito enim corpore, ſudor quoque magis ſequitur, et aluus et urina ſecedit, iuxta HIPPOCRATEM, *de Affect. n. 9.*

Theſ. 21. Nulla uero praeſtantior inuenta eſt Tarantulino ueneno antidotus, quam ſi ad muſicos concentus aeger admittatur. Muſicae

ſicae enim tanta uis, ut quamuis aegri maxime debiles fuerint, ad inſtrumenti muſici ſuſurrum, ſibi conuenientem, ſaltent, ac tripudient, morboque liberentur: non aliter ac melancholicus maniacusque Rex, Saul, *l. 1. Reg. 16.* ex cythara Dauidis melius ſe habebat; obſeruata tamen iſta diuerſa corporum ad harmonias proportione, aliis ad Menuettam, aliis ad Gouottam, aliis ad Polonicum tripudium, aliosue numeros, geſtientibus. Et refert EPIPHANIVS FERDINANDVS, Medicus Apulus, *Obſeru. Med. Hiſt. 81. cap. 2. pag. m. 754.* ſenem tarantatum, nonaginta quatuor annorum, qui tam deperditarum erat uirium, ut baculo inniteretur, ambulaturus, audita muſica, inſtar capreoli, ſaltaſſe. Incipiunt ſenſim mouere pedes, manusque erigere, ululare, ſuſpirare, obſcoenaque euentilare, dein ſaltare. Saltus autem durat per triduum, uel quatriduum.

Theſ. 22. Erat certe muſica antiquis magno in uſu, et pretio, ad uarias aegritudines excutiendas. Et magnus ille Argiuorum heros, Achilles, dolorem ſuum, ob ereptam ſibi ab Agamemnone Briſcida, elegantiſſimam puellam, cythara mitigauit, ut canit Poeta, *Iliad. lib. 9.* Sic GELLIVS, *Noct. Attic. lib. 4. cap. 13.* ex Theophraſto demonſtrat et Democrito, iſchiadicos dolores, ſerpentum hominumque morſus, per tibiarum incantiones, etiam iſto tempore curatos fuiſſe. Atque ex eodem GEL-

LIO,

LIO, *l.16. c.11.* constat facile, modum ueteribus, per musicam tarantulinum uenenum percurandi, non fuisse incognitum, cum dicat, Marsos, a Circes filio ita dictos, ueterem in Italia gentem, ui quadam familiari et genitali, non tantum domitores fuisse serpentum, sed et incentionibus, herbarumque succis, fecisse medelarum miracula. Confer AELIANVM, *uar. hist. lib. 14. c. 23.* PLVTARCHVM, *de Musica.* MACROBIVM, *in Somn. Scip. lib. 2. cap. 3.* ALEXANDRVM *ab* ALEXANDRO, *Gen. Dier. lib. 2. cap. 16.* BOETIVM, *de Mus. lib. 11. cap. 1.* KIRCHERVM, *de Art. Magn. lib. 3.* *et* FORESTVM, *Obs. et Cur. Med. lib. 30. obs. 12.*

Thes. 23. Imaginari enim nobis possumus, eosdem ac tales accedere aegris laetitiae spiritus ex musica, qui in militaribus pugnis militibus, fieri solent. Hinc, narrante VALERIO MAXIMO, *lib. 2. cap. 6. Lacedaemonii non ante ad dimicandum descendere solebant, quam tibiae concentu, et Anapaesti pedis modulo, cohortationis calorem animo traxissent, uegeto et crebro ictus sono, strenue hostem inuadere admoniti.* Ideoque apud VIRGILIVM, *lib. 6. Aeneid.* Miseno Aeolide:

- - - *non praestantior alter,*
Aere ciere uiros, Martemque accendere cantu.

Sonus enim, in motu aeris tremulo consistens, sensim corpus adficit, spiritus et sanguinem, ut ad singulas chordarum battulas, membra contremiscant, moueantur, et trahantur in gestus saltatorios. Ex motu autem isto, et uehementiori agitatione humorum, a musculorum succussionibus, uasorum uibrationibus, et continuis oscillationibus, uenenum per sudores expellitur; sed, quod remedium, quouis anno, eodemque anni tempore, quo uulnus inflictum erat, repetendum erit.

Thes. 24. Erudite MACROBIVS, *Comment. in Somn. Scip. lib. 2. cap. 1.* hunc in modum: *Sed is sonus, qui ex qualicunque aeris ictu nascitur, aut dulce quiddam et musicum in aures defert, aut ineptum et asperum sonat. Nam, si ictum obseruatio numerorum certa moderetur, compositum sibique consentiens modulamen educitur. At, cum increpat tumultuaria, et nullis modis gubernata collisio, fragor turbidus et inconditus offendit auditum.* Atque hinc est, quod iuxta eundem MACROBIVM, postea *cap. 3. omnis habitus animae, cantibus gubernetur, ut, et ad bellum progressui, et item receptui, canatur cantu, et excitante, et rursus sedante uirtutem. Dat somnos, adimitque: nec non curas et, immittit, et retrahit: iram suggerit, clementiam suadet: corporum quoque morbis medetur.* Hinc Athe-

Athenienses, auctore AELIANO, *Var. Hist. l. 3. c. 8.* Phynichum, belli ducem elegerunt, quod in tragoedia bellicos modulos fecisset.

Thes. 25. Musica praeterea multum ualet in morbis animi, et succi neruosi inordinato motu. Sic tristitia, et cura, et dolor, et ira, et amor, et inuidia, et terror, Musica saepe mitescunt. Mania quoque aliquoties per Musicam desiit. Sed ex medicinis pharmaceuticis, sola narcotica laudem meruere in sedando impetu furentium spirituum, praesertim opium, et crocus. Hinc laudano liquido Sydenhami nihil in tali casu celebrius. Venae tamen sectio larga semper praecedere debet, et magno uulnere, dato sub uesperam paregorico. Vesicatoria denique, nuchae, brachiis, femoribus, et pedum plantis, adposita; tum purgantia ualida. Interdum uerbera contrariam ideam inducunt.

Thes. 26. Venenata *Tela* protinus extrahantur, et uulneri mox ea adplicentur remedia, quae dixi adplicanda esse in ictibus animalium uenenatorum. Intus uero danda omnia ea, quae genio ipsius delibuti ueneni contrariantur, et, si urget febris, uena secanda. Et mirum est, ueteres omnes, in uenenatis uulneribus omnibus, licet metallicis acetis carerent, semper tamen aliis medicamentis admiscuisse mel et acetum, ut ex scriptis eorum apertissime patet. Pharicum uero ueterum ex ellebori succo, corrigebatur per succum citri, non aliter ac scelerata

ſinapis aceto hebeſcit. Portulaca porro ſilueſtris, quam nonnulli telephion uocant, pro cibo ſumta, ſagittarum uenena extinguit, auctore PLINIO, *l 20. c. 20.* plagisque impoſita, ſagittas extrahit, ſi fides ſit. Sed, qualis fuerit herba, ab Alexandro per quietem uiſa, qua Ptolomaeum, ſagitta uenenata percuſſum, morti ſubtraxit, a IVSTINO, *l. 12.* et CVRTIO *l. 9. c. 8.* memorata, ignoratur.

Theſ. 27. Tum quoque ad uenena mechanica maiora, uaria perhibentur dari amuleta. Sed ridicula iſta ſunt, et fidem apud me non inueniunt, quale illud eſt, de puluere ſympathetico et unguento eiusdem nominis. Sic refert HORNIVS, *hiſt. Nat. l. 3. c. 15.* Iudaeos uenditare Pſalmum 146. pro infallibili experimento, ne quis gladio uulneretur. Addit ex Luthero, noſtrae religionis pientiſſimo uindicatore, Iudaeum quendam, Alberto, Saxoniae Duci, talem artem tradere uoluiſſe. Ad quae Princeps: ut de experimento certus ſim, in te primum experiar, ſtrictoque gladio, Iudaeum ita laeſit, ut neque per *Schembamforaſch*, neque per appenſum *Kamea*, id eſt pergamenum, ſacris literis inſcriptum, ſanari poſſet. Nimirum Iudaei ex Cabala ſua, cuius ope Seruatorem noſtrum miracula feciſſe, impientiſſime blaterant, hoc deſumunt, quinquaginta Cabalae portis, uiginti duas alphabeti literas addentes, ſicque numerum elicientes 72. quem

Schem-

Schembamforasch uocant, Dei nomen expositorium, totidemque angelorum, orbis praesidum: quibus inuocatis, edantur ab hominibus miracula.

Thes. 28. Vulnera uero ex mechanicis uenenis, secure, gladio, pugione, serra, aliisque, sanantur, si ipsis recentibus et puris, instillatur balsamum, ex aloe, myrrha, sarcocolla, aliisque talibus factum, cum spiritus sulphurei aliquot guttis, et religentur emplastris, in hunc usum accommodis. Interdum uero tanta est inflammatio, ut uenam secare necessum sit, aluumque ducere leniter, sed purgantibus acidis et antiphlogisticis. Conueniunt tum quoque omnia acida, acescentia, et mucilaginosa, ut panatellae et lacticinia, hordeata, atque alia eiusmodi. Vitanda uero omnia acria, et affectus febriles, atque exercitia uehementiora. Quies inculcanda et corporis et animi; omnia enim uulnera consolidanda requirunt quietem. Balsamum uero uulnerarium meum, fit ex aloe, myrrha, succino, mastiche, sarcocolla, sanguine draconis, camphora, et floribus hyperici, aliquoties oleo tartari, ut facilius soluantur, irroratis, spirituque uini solutis, et coactis in balsami consistentiam, cui sic additur spiritus sulphuris q. s. et basamus Peruuianus niger. *n*)

n) Tali balsamo, in uulneribus, maligno sociatis ulcere, egemus, ubi quoque solum succinum

Thes. 29. Morbi praeterea, qui ex curis dependent animi, non tam medicamentis curantur, quam rationibus et sermone prudenti, uel et potita re ipsa, quam deperdite amant. Sic memini, me Ao. 1708. in uiro nobili Stockholmensi, qui paralysin sinistri lateris ex iracundia contraxerat, in quam et maxime procliuis erat, plus profecisse diligenti mea uisitatione, rationibus, et, si dicam, confabulationibus, quo ipsi praeriperetur ansa in domesticos incandescendi, quam optimis adhibitis medicinis, et in hanc rem sedulo conquisitis. Simul ac enim ex leui quoque causa incanduit, reductus tam multo opere sensus motusque, disparuit, euanuitque, qui uario rursus adparatu, et molestia non minore, reintroducendus erat. Vnde docemur con-

puluerisatum, alumini mixtum, uel succini aut xylaloes essentia, decocto scorzonerae diluta, conducit. Quod uero attinet uulnera recentia, meum facio HERMANNI *van der* HEYDEN, consilium, qui, uti habet *Discurs. 3. pag. 75. et 78*, quaeuis uulnera noua, frigidae immersione et applicatione aquae, per lintea circumligata, imposita deinde uulneri membranula, testis ouorum inhaerente, felicissime curauit; quod quoque rationi et experientiae conuenientissimum, cum, uasis laesis, frigore constrictis, sanguinis affluxus, atque effluxus, aucta resistentia, impeditaque eo ipso puris generatione, sistatur, uulnerisque consolidatio promoueatur, acceleretur.

confabulationes amicas, et solatia, quocunque modo aegris conciliata, plus conferre ad sanitatem aegro comparandam, quam omnem medicamentorum adparatum, formularumque congeriem, quauis die repetitam. *o*) Hinc eleganter scriptum est a Graeco Poeta, MENANDRO, Comicorum promo Condo:

Sermo est tristitiae remedium solus,
Tristitiam enim beneuolus scit medicari sermo.
Sermo Medicus est, quae est in animo, passionis.
Animi aegrotantis est medicina sermo,
Maximum irae est remedium sermo.

 Huc

o) Decet omnino suspensos perturbatosque hominum animos, quos curae et calamitates uariae misero angunt modo, accommodati affabilitate sermonis erigere, atque a sollicitudine, angoribus et molestiis abducere. Hinc Electra apud EVRIPIDEM, *u. 67.* amicum, in malis constantem, aduersaeque medicum fortunae, Diis aequalem dicit, ducitque, ἐγὼ, canens, σ' ἴσον Θεοῖσιν ἡγοῦμαι Φίλον· ἐν τοῖς ἐμοῖς γὰρ οὐκ ἐνύβρισας κακοῖς, μεγάλη δὲ θνητοῖς μοῖρα, συμφορᾶς κακῆς ἰατρὸν εὑρεῖν. Ita prorsus Gentilis, ad Diui Gregorii mentem, qui *Orat. de Pauper. amore*, inquit: μέγα τῷ ἀτυχοῦντι Φάρμακον, ἔλεος ἀπὸ ψυχῆς εἰσφερό-

Huc pertinent balneationes frequentes, exercitia

μενος· καὶ τὸ συναλγεῖν γνησίως, πολύ τι κουφίζει τῆς συμφορᾶς. Eleganter quoque ISOCRATES, *Orat. de Pace*, de fermonis facultatibus, in cura morborum mentis, hunc in modum differit: ὑμᾶς δὲ χρὴ πρῶτον μὲν τοῦτο γινώσκειν, ὅτι τῶν περὶ τὸ σῶμα νοσημάτων πολλαὶ θεραπεῖαι καὶ παντοδαπαὶ τοῖς ἰατροῖς εὕρηνται, ταῖς δὲ ψυχαῖς ταῖς νοσούσαις καὶ γεμούσαις πονηρῶν ἐπιθυμιῶν, οὐδέν ἐστιν ἄλλο φάρμακον, πλὴν λόγος, ὁ τολμῶν τοῖς ἁμαρτανομένοις ἐπιπλήττειν. Ἔπειθ᾽ ὅτι καταγέλαστόν ἐστι, τὰς μὲν καύσεις καὶ τομὰς τῶν ἰατρῶν ὑπομένειν, ἵνα πλειόνων ἀλγηδόνων ἀπαλλαγῶμεν, τοὺς δὲ λόγους ἀποδοκιμάζειν, πρὶν εἰδέναι σαφῶς, εἰ τοιαύτην ἔχουσι τὴν δύναμιν, ὥς τ᾽ ὠφελῆσαι τοὺς ἀκούοντας. Quemadmodum uero magna affabilitatis, comitatis, perfuafionis, iucundaeque confuetudinis, in malis, a caufis moralibus dependentibus, mitigandis, curandis, uis eft, ita, fi triftitia, aliaque mentis pathemata, a mala corporis conftitutione, uifcerum imprimis obftructione, uti melancholiae hypochondriacae, et maniae hyftericae exemplo conftat, ortum ducant, uitia effentialia, quae corporis debentur uitiis, accommodatis aperientibus, atque euacuantibus, tollenda, quibus fublatis, cum corporis integritate, integra mentis alacritas et tranquillitas reftituetur.

tia pilae, chartarum, latrunculorum, itinera per terras exoticas, uenationes, aer rusticanus, equitatio, musica, saltationes, prae reliquis tamen omnibus, mens tranquilla, erecta et hilaris. Igitur prudens Medicus, in morbis refractariis, nisi adsit suspicio uel mali uenerei, uel hysterici, de occultis animi passionibus semper suspicabitur. *p*)

CAPVT

p) Hoc serio semper quibusuis inculcandum aegrotis, antequam ullius morbi suscipiamus curam, ut genuinam mali, quo affliguntur, originem indicent, omnibus simul momentis et circumstantiis exacte manifestatis, perfectae morbi primarii cognitioni lumen foeneraturis. Si igitur mentis morbus praecipue in culpa sit, praeter ea, quae antecedentibus commendata, nec opem, ut ait BAGLIVIVS, *de fibr. morbos. cap. 5.* aut salutaria remedia adferre poterit, nisi aeger sibimet remedium praestiterit, animique morbo, animus ipse erectus, ac resistens, medelam attulerit. Sunt quidem, ex effato CICERONIS, *ad Atticum lib. 12.* consolationum multae uiae, sed illa rectissima impetret ratio, quod dies impetratura est. Nam, uti idem, *Tuscul. 3.* ratiocinatur, sensim et pedetentim progrediendo, dolor extenuatur, non, quod ipsa res immutari soleat, aut possit, sed id, quod ratio debuerat, usus docet, minora esse ea, quae sunt uisa maiora. Eandem in morbis ani-

CAPVT VIGESIMVM.

Narcoticorum, Fungorum, Fascinorum, et Philtrorum medelam continet.

Thes. 1. Venena Narcotica quam plurima, ut solanum maniacum, aliaque, sub imagine salubrium fructuum, saepe laedunt homines, praesertim rei herbariae minus curiosos et gnaros. Et quod haec, similitudine suae figurae, efficiunt, alia rursus, nempe inebriamina, succi sui uel suauitate, uel fragrantia odoris, uel pulchritudine coloris, plurimam hominum partem amore satis acri sibi de-

---

mi medicinam, SENECA, *Consolat. ad Helu. c.* 16. hisce commendat: qui aut delusus uoluptatibus, aut occupationibus abductus est, resurgit, et ipsa quiete impetum ad saeuiendum colligit. At, qui rationi cessit, in perpetuum componitur. Sed, hic omnino locum habet illud: recte, cum ualemus, bona aegrotis consilia damus, male ipsimet aegrotantes applicamus. Vnde, cum facile morbis mentis, morbi corporis simul produci queant, consilium AURELIANI, *de Acutis morb. lib.* 1. *cap.* 11. hic magni facio, prudenter monentis, praecipientis, ut cogitationes, menti molestas, contrarios inculcando affectus, remoueamus, extirpemus.

deuinciunt. Hinc exempla eorum, qui inebriaminibus uel laborant grauiter, uel misere perierunt, sunt frequentiora illis, quae ex narcoticis uirulentiam traxisse dicuntur. Morale quidem ad inebriamina remedium est, nunquam fallens, sed rara per hoc seculum auis, Sobrietas sola, cum nunc magis pro uitio reputetur, bibere non posse, quam bibisse ad sensuum perturbationem, atque oculorum rubedinem et protuberantiam horrendam. *q*)

Thes.

q) Si ullum datur uenenum perniciosum, uenenorum omnium omnino primum, est ebrietas, eo magis iam accusanda, quo minus detrimenta, corporis mentisque sanitatem peruertentia, hodie attenduntur. Non sufficiunt nobis iam naturales, quibus abundamus, liquores, plura adhuc per artem parantur hunc in finem potulenta, imo naturalis bonitas potus, arte corrumpitur. Quid dicam de herba Nicotiana, cuius fumo fauces irritamus, torremus, exsiccamus, potus desiderium, bibendique auiditatem procuraturi. Plurimis quippe hominibus persuasum est, non melius conseruari sanitatem, quam uberiori potulentorum ingurgitatione, hanc regulam diaeteticam fundamenti loco ponentes: ad minimum, de die, octo libras cereuisiae esse deglutiendas. Alii contra credunt, spirituosis, tanquam optimis subsidiis confortantibus, sanitatem conseruari, uitam prolongari. Sed, in fine uidetur, cuius toni sit can

cet uolatilibus, urinoſis, uel cauſticis, ut euphorbii uel pyrethri puluiſculo, naribus inflato, uel ſinapiſmis, et ueſicatoriis, plantis pedum, aut nuchae impoſitis, item uſtionibus, aut punctionibus, et frictionibus dolorificis, quae ſyſtema neruoſum irritando, liquidum nerueum excitent, et ſtimuli uicem obeuntia, corpus totum, partesque ſolidas concutiant, unde in crebriores oſcillationes concitata uaſa, fluidas partes agitant, diſſoluunt tenaciora, atque qua data uia in circulum reducunt. Tum ſuppoſitoria acria, et clyſteres tales. Veneno autem haec dicta ſunt analoga, ideoque interne non conueniunt, nec laudanda eſt ueterum opii antidotus, quam in caſtoreo ponebant, niſi quantum ad ſtimulum excitandum.

Theſ. 4. Sed, in omni et morbo, et ueneno, curando, mox in principio quam prudentiſſime agendum eſt. Namque iuxta PERSIVM, Satyricum optimum, *Satyr. 3.*

Helleborum fruſtra, cum iam cutis aegra tumebit,
Poſcentem uideas; uenienti occurrite morbo.

Ergo, non ſaltem per initia horum uenenorum, ſed per omnem curationem, acida hic locum habebunt, acetum nempe uini, uel cereuiſiae, aut ex ſpiritu frumenti, ut noſtrae ſolent mulierculae, comparatum, ſyrupus ribium, berberum

gra

ta demandet et ableget, uel ui ſua inſigniter ſudorifera, plurimam partem per ſpiracula cutis eiiciat, uel, ut ueroſimilius eſt, ſpiculis ſuis ancipitibus, coagulatos ab inebriaminibus humores, teneat, perque emiſſaria exterminet. Et HIPPOCRATES, *de Rat. uict. in acut. n. 59.* optimum eſſe eſui, ſcribit, ſi quis ebrius eſt, aut ad potationem ire uolet, allium, mihi infeſtiſſimum. Sic Androcydes, referente PLINIO, *lib. 17. cap. 14.* medicinam contra ebrietates, raphanum mandi praecepit, quod radix, inſigne ſit diureticum. Et Hungari, ubi nocturno certarunt mero, appetitum proſtratum iure acido, ex fermento confecto, quod ſupra deſcriptum, ab orco reuocant, referente THOMA IORDANO, *Phaenom. Peſt. Tract. 3. cap. 6.* Hanc quoque, ebrietatem diſcutiendi, uim, amygdalis amaris ineſſe, exemplo confirmat PLVTARCHVS, *ſympoſ. l. 1. qu. 6.* medici cuiusdam Druſi, Tiberii, Caeſaris, filii, qui amygdalas quinque, aut ſex, amaras, ſubinde ante compotationes edere ſolitus, omnibus aliis palmam bibendo praeripuit. Et PLINIVS, *l. 23. c. 8.* ſic: *aiunt quinis fere praeſumtis, ebrietatem non ſentire potores.* Sic urſos, cum mandragorae poma guſtauere, formicas lambere, ſcribit PLINIVS, *l. 8. c. 27.* neque hoc ſine ratione. Namque haec animalcula ſpirant ſal quoddam uolatile ammoniacale, comeſtaque, egregium ſunt remedium, in locis deſertis, aeſtiuali ſiti compe-

ſcendae et extinguendae, ut ipſe ſaepius probaui.

Theſ. 6. Namque, quod inebriantia ſpirituoſiora, liquida noſtra cogant, capitisque ſic dolores excitent, urendoque neruos ſentientes, ſtuporem inducant, nullus dubito. Hinc etiam in caro, lethargo, aliisque ſoporoſis morbis, acetum, naribus inſufflatum, plus excitat, quam ſpiritus quilibet uolatiliſſimus alkalinus. Ideoque HIPPOCRATES, *l. 2. de morb. n. 70.* Mali Punici ſuccum, ptiſanae ſucco admiſcendum, ſuadet in lethargo. CELSVS porro, acetum in lethargo laudat, *l. 3. c. 20.* Syrupus quoque acetoſitatis citri magnarum hic eſt uirium, ipſeque mali Medici ſuccus, ut ſupra innui:

- - *quo non praeſentius ullum*
Pocula ſi quando ſaeuae infecere nouercae,
Miſcueruntque herbas, et non innoxia uerba,
Auxilium uenit, et membris agit atra uenena.

ut Poeta canit, *l. 2. Georg.* de citrio malo, uideturque mihi de narcoticarum plantarum ueneno, ſeu Meconio, eiusque antidoto, fuiſſe locutus. Conf. PLINIVS, *lib. 12. c. 3.* et ATHENAEVS, *Deipnoſoph. l. 3. c. 5.* Sed, qui omnium uenenorum, ad ueterum mentem, alexipharmaca, horumque ſimiliter in tabulam redacta, uidere geſtit, adeat DIOSCORIDEM, *lib. Alexipharm.* SCRIBONIVM LARGVM, *de Compoſ. med. a cap. 179. ad 200.* AVICENNAM,

NAM, *d. l.* et CARDANVM, *de Venen. lib. 3. cap. 23.*

Thes. 7. Venena fungorum, tam acrium, quam lentorum uiscidorumque, optime curantur, si statim per uomitum eiiciantur. Vel, si ne sic quidem exterminari possint, prosunt pyra, confestim sumta. Omnium tamen optime eos debellat acetum potum, quod non solum eis contrarium est, quatenus fungorum corrosiuorum alkali acre uolatile oleosum retundit, sed et quatenus tenacem lentorum pituitam incidit et discindit, meabilemque per uasa facit. De Pyris ita PLINIVS, *lib. 23. c. 7. ipsa aduersantur boletis atque fungis, pelluntque pondere et pugnante succo.* Adposite PLINIVS, pugnantem acidum pyri succum cum fungorum alkalino ueneno dicit. Prodest et contra fungorum uenena, nitrum ex posca, sic enim aquae et aceti mixturam appellabant ueteres, potum, ut bene praecipit PLINIVS, *l. 31. c. 10.* Quanquam raro medela digni uidentur illi, ut canit IVVENALIS, *Satyr. 11.*

Quibus in solo uiuendi causa palato est.

quique ut paulo infra idem,

- - *gustus elementa per omnia quaerunt,*
Nunquam animo pretiis obstantibus.

Thes. 8. In *Fascinorum* et *Philtrorum* curatione, ad ueneni epoti et propinati naturam respiciendum. Et, si fascinum per aliquod acre uenenum compositum fuit, per contraria cu-

 randum

randum remedia, a me ſuperius breuiter enumerata. Namque, ſi praeter meam opinionem, aliquid diabolici hic lateat, et ſpirituale quid, a Medico auxilium ſperandum non erit, niſi forte res naturales, quod ualde credibile, in ſua petiiſſe diabolum miniſteria, adſerere uelimus. Prodeſſe auctores multi ſpondent, uano tamen conſilio, ex collo penſiles gerere lapides pretioſos, ſmaragdum, hyacinthum, amethyſtum, chelidonium, gagatem, tobazinum, carbunculum, iaſpidem, corallium, mumiam Aegyptiacam, poeoniaeque radicem. Mutare regionem, ego quidem pro remedio optimo reputaui ſemper. Faſcinum quoque, cum ſaepe a metu et imaginatione forti profluat, curationem poſcit, in confirmatione mentis poſitam. Et, ſicut longi morbi, immutato aere, ſolo coeloque, facilius curantur, quam domi, et ſaepe absque ullo alio remedio, hinc quoque in id medicamentum ſedulo animus flectendus. Nam Faſcinum, quod fit ab inhalatione alkalium acrium, contrario facile tollitur, ſiue ex oculis, ſiue ore proiectus halitus fuit. Deuoti uero, et quos male angit cruciatque conſcientia, medicinis ſpiritualibus ſolis ſanantur, ſeria factorum poenitentia, et confidentia Diuinum in Numen. Quae enim de adamante, in brachio ſiniſtro geſtato, adferri ab auctoribus ſolent, uana eſſe, putandum, niſi fortis acceſſerit imaginatio. In omnibus tamen morbis, ſiue corporis, ſiue mentis, conſolari aegros Medicum oportet, quia, iuxta PLAVTVM, *Capt. Act. 2. Sc. 1.*

In

In re mala, animo si bono utare, adiuuat.

Thes. 9. Quod Philtra concernit, seu insanos amores, per pocula exsuscitatos, ueteres Pagani, ex praescripto Cratetis Thebani, quod LAERTIVS, allegat, *lib. 6. de Vit. Philos.* διὰ λιμὸν, χρόνον, καὶ βρόχον, curabant, methodo, a Christianis medicis non per omnia imitanda. In hoc quoque articulo ad acre adsumtum respiciendum est. *r*) Et, si per stimulantia et acria quis concitatus fuerit in feruidiores amoris aestus, per illa facile sanabitur, quae uel ueneni uim obliniunt, uel infringunt, uel quae diluunt, ante memorata. Illa autem, constantissime perdurans membri erectio, et dolor uesicae urens quam maxime, qui per cantharides, uel sponte eum in finem adsumtos, uel ex uesicatorio insinuatos, fieri solent, facilius non tolluntur, quam si adplicetur externe cataplasma ex fermento acido, uel fece uini Rhenani, aut Hispanici, uel interne bibatur lac, aut posca calens copiosa, aut ali-

r) Omnia, quae de philtrorum, amorem erga certum subiectum determinantium, effectibus, dicuntur, mera esse figmenta, minusque fundata praeiudicia, abunde pluribus rationibus et exemplis, *dissertatione, de Philtris rite examinandis et iudicandis*, probaui; nam, si quis amat ceruam, ceruam putat esse Mineruam; et, si quis amat ranam, ranam putat esse Dianam. Vnde homines, uehementius impensiore puellae, uel foeminae cuiusdam, qua potiri nequeunt, amore fascinati, ue-

quod metallicum acetum, guttatim aquae purae calidae instillatum, aut pinguia, quae quidem abscondunt spicula, sed non tollunt, nec alterant.

Thes. 10. Prosunt et talibus peregrinationes, ludus aleae, latrunculorum, aut chartarum, quae animum a re impensius amata auertant. Nunquam sint otiosi, sed semper aliquid agendo, amare dediscant, iuxta illud NASONIS, *Remed. Amor. lib. 1.*

Otia si tollas, periere cupidinis arcus,
Contemtaeque iacent et sine luce faces.
Quam platanus riuo gaudet, quam populus unda,
Et quam limosa canna palustris humo,
Tam uenus otia amat. Finem qui quaeris amori,
Cedit amor rebus: res age, tutus eris.

Vena-

xati, blenni stupidique sunt, firmissime ea detenti imaginatione ac persuasione, similem in uniuerso terrarum orbe uirginem aut mulierem non reperiri. Hoc illorum exemplis, quale refert TVLPIVS, *obs. lib. 1. obs. 22.* qui, ex repulsa, quam amata dedit puella, in catalepsin incidit, confirmatur. Optimum hic censeo auxilium, matrimonium tempestiue contractum, ac uiuam uitiorum, quibus amatum subiectum, denegatum, scatet, reprae-

Venationes, et aucupia, arborum insitiones, et agricultura, hic maxime prosunt, iuxta HORATIVM, *Epod. Od. 2.*

Amite leui rara tendit retia,
Turdis edacibus dolos:
Pauidumque leporem, et aduenam laqueo gruem,
Iucunda captat proemia.
Quis non malarum, quas amor curas habet,
Haec inter obliuiscitur.

Nouos porro introducere amores alius puellae, aut uituperare eam, quae tam perdite amatur, uariis uerborum confictis contumeliis, conuenit. Conf. DOMINICI LEONI, *Ars Medica l. 2. S. 2. c. 11.*

sentationem; tu modo, monet OVIDIVS, *lib. 1. de Remed. Amor.* qui, quod amas, aegre dediscis amare, nec potes, et uelles posse, docendus eris. Saepe refer tecum sceleratae facta puellae, et pone ante oculos omnia damna tuos. Si porro, huiusmodi hominis animum, meretricis uerba blanda, blanditiaeque muliebres occuparunt, antecedentibus fuga, iterque ad dissita loca, iungenda sunt, uti citatus praecipit auctor, *citato loco*, hanc regulam inculcans: Tu tantum, quamuis firmis retinebere uinclis, i procul, et longas carpere perge uias; nec quot transieris, sed

Thes. 11. Medicina enim, in amore extinguendo, non adeo felix semper, nec tuto, adhibetur. Hinc Apollo, Medicinae inuentor, Peneian Daphnen improspere persecutus, apud NASONEM, fabulatorem, *l. 1. Metamorph.* exclamat:

Hei mihi, quod nullis amor est medicabilis herbis!

Nam certe morbo difficulter sanabili is laborat, qui perinde, ac Dido Virgiliana, *lib. 4. Aeneid.*

Vulnus alit uenis, et coeco carpitur igni.

Sicut enim curatio uenenorum, quae ex affectibus animi, moerore, gaudio, dolore, ira, etc. dependent, saepissime nulla est per medicinas pharmaceuticas, sed per contrarium saltem affectum, sic leniri quidem lymphatus amor potest, amatae tamen rei impetratio, uel bona, eloquens et bene deducta oratio, hic magis ualet. Namque, ut bene NASO, *de Pont. lib. 1. Eleg. 4.*

Ad-

quot tibi, quaere, supersunt millia, nec maneas ut prope, finge moras. Tempora nec numera, nec crebro respice Romam, sed fuge, tutus adhuc Parchus ab hoste fuga est. Libidinosae denique hominis constitutioni, per usum serosorum, terreorum, nitrosorum, acidorum, saturninorum, fugam contra aromaticorum, et bene nutrientium, succurrere decet.

Adferat ipse licet sacras Epidaurius herbas,
Sanabit nulla uulnera cordis ope.
Cura quoque interdum nulla est medicabilis arte:
Aut si sit, longa est attenuanda mora.

Thes. 12. Vitam uero lautiorem, et cibos melioris succi, qui sequi solet peruersus amor, non difficulter tollitur per contrariam uiuendi rationem, famemque liberaliorem: *sine Cerere* enim *et Libero, friget Venus*, Chremetis Terentiani effato. Et iuxta PHOCYLIDEM:

Ἡ πολλὴ δὲ τροφὴ πρὸς ἀμέτρους ἕλκει ἔρωτας.

Infibulare enim adolescentem salacem, ut in pueris factitatum, CELSVS prodit, *lib. 7. c. 25. n. 3.*

Cuius in indomito constantior inguine neruus,

ut FLACCI uerbis utar, *Epod. Od. 12.* certe impossibile est. Nam, quae in hunc usum a monachis usurpari solent cilicia et flagella, monachis relinquenda sunt. Vinum quoque talibus uitandum quam maxime: *quia proximus a Libero, patre, intemperantiae gradus ad inconcessam Venerem esse consueuit*, uerba sunt VALERII MAXIMI, *l. 2. c. 1.* Bene quoque a quibusdam audit, sal saturni, acetum uini, et ruta, *s*) stomachalis illa et anthelmintica herba, ad

Mmm 5 minu-

s) Vulgaris quidem de ruta est traditio, quod usu esusque illius, stimulos ueneris extinguat, γονὴν τε, scribit DIOSCORIDES, *l. 3. c. 52.* σβέννυσιν ἐσθιόμενον καὶ πινόμενον, ruta nempe, seu esu, seu

minuendam ſalacitatem. Hinc NASO, *lib. 2. de Remed. amor.* remedium, ſalacitati tollendae, praeſcribens, ſic canit:

Daurius an Libycis bulbus tibi miſſus ab oris,
An ueniat Megaris, noxius omnis erit.
Nec minus erucas aptum eſt uitare ſalaces,
Et quidquid Veneri corpora noſtra parat.
Vtilius ſumas acuentes lumina rutas,
Et quidquid Veneri corpora noſtra negat.

Namque, *ut illa* Medicinae pars, *quae uictu curat, aliquando medicamentum adhibet, ſic illa, quae praecipue medicamentis pugnat, adhibere etiam rationem uictus debet, quae multum admodum in omnibus malis corporis proficit*, ut egregie CELSVS diſputat, *Praefat. lib. 5.* Et, ſi alio modo Venus extingui uaga nequeat, ineundum eſt matrimonium coniugis pulchrae caſtaeque, ſecundum illud SENECAE, *in Octau. Act. 1.*

Iuue-

potu adhibita genituram extinguit. Imo rutam, Graecis πήγανον hinc dictam fuiſſe, quod ſiccitate ac caliditate ſua coaguletac condenſet ſemen, PLVTARCHVS, *lib. 3. Sympoſ. Quaeſt.* hiſce teſtatur: *Φασὶ καὶ τὸ πήγανον, ἀπὸ τῆς δυνάμεως ὠνομάσθαι· πήγνυσι γὰρ ξηρότητι διὰ θερμότητα τὸ σπέρμα, καὶ ὅλως πολέμιόν ἐστι ταῖς κυούσαις.* Eadem fere, de ruta, affert Nicandri Scholiaſtes, *Notis ad Alexipharmac. Nicandri*, ſcri-

Iuuenilis ardor impetu primo furit,
Languescit idem facile, nec durat diu
In uenere turpi, ceu leuis flammae uapor.
Amor perennis coniugis castae manet.

Hinc uirgines, chlorosi laborantes, solo matrimonio et coniugali copula curantur, ut supra dictum, nisi quod acidulae chalybeatae hunc interdum morbum alleuare soleant, adiuuante prae ceteris exercitio uario saltationis, uectionis, nauigationis, ambulationis, et gestationis. *t*) Et obseruauit cl. BAGLIVIVS, uirgines in Italia, ex chlorosi, Tarantatorum symptomata ementientes, saltationibus curari, *de Tarant. cap.* 7.

Thes.

bens: τὸ δὲ πήγανον παρὰ τὸ πήγνυσθαι τὴν γονὴν· ἔςι δὲ ἐπισχετικὸν τῆς συνουσίας· διὸ καὶ οἱ μυούμενοι αὐτῷ χρῶνται. Sed, si rutae principia, maximam partem sale uolatili oleoso constantia, et quotidianum fere usum esumque rutae, quo multi homines delectantur, innoxium, et foecundo coitui minus infestum, considero, rutam, ad castitatem procurandam, promiscue commendare nequeo, uti pluribus demonstraui, *Dissertatione, de Ruta, medicamento, ac ueneno.*

t) Male atque inique in uirginibus uiduisque pallidis, uterum, uterique morbos, saepius accusari, accuratum examen circumstantiarum, in huiusmodi subiectis, atque infirmitatibus, quibus affliguntur, occurrentium, ob oculos ponit; nam

Thes. 13. Petenda etiam sunt ex Moralistarum Gymnasiis remedia, increpando identidem dedecus, infamiam, ac turpitudinem, aliaque longo ordine mala, ex tali amoris insania suboritura. *u*) Quaeque fomenta his addunt, lasciua carmina, uitanda et proscribenda sunt; plurimi enim per haec scelus contraxerunt. De quibus, scriptor grauissimus, THVANVS, *Hist. lib.* 22. ita: *Nec inter postrema corrupti seculi testimonia, recensebantur Poetae Galli,* (Ronsardi similes) *quorum prouentu regnum Henrici II. abundauit, qui ingenio suo abusi, per foedas adulationes ambitiosae foeminae,* (Dianae Pictauiensis, meretriculae Regiae,) *blandiebantur, iuuentute interim corrupta, puerisque a ueris studiis ita abductis, ac postremo ex uir-*

frequentissime, non defectus coitus, sed frequentior impurusque coitus, et, uel fortiora emmenagoga, abortum procurandi ergo deglutita, uel assumta terrea, scopo conciliandi pallorem amatorium, ut alias innumeras causas silentio transeam, in culpa sunt, quod uberius explicaui, *dissertatione, de Vtero insonte.*

u) Etenim, saepenumero consilium bonum, tempestiue datum, ac prudenter applicatum, plus in praesenti statu casuque prodest, quam omnia medicorum arcana, ac specifica, totusque myropolarum apparatus. Hinc accommodate CALLIMACHVS, *Epigram.* 49. canit: *αἱ μῶσαι τὸν*

uirginum animis pudore et uerecundia per lasciuarum cantionum illecebras eliminata.

Thes. 14. Proderit quoque amatis impense mulierculis, ad exemplum Hypatiae, Theonis, Geometri, filiae, et Isidori, Philosophi, uxoris, Philosophae simul ac Heroinae, quam SVIDAS, *in Lexico p. m. 976.* commemorat, sollerti astutia suis ostentare amatoribus, linteamina, sanie menstruali consperisa, locaque secretiora, tam impense amata, isto cruore adhuc dum manantia, in eandem cum Hypatia erumpendo exclamationem: τύτȣ μέντοι ἐρᾷς, ὦ νεανίσκε, καλȣ̃ δὲ ὀυδενὸς. Vel, quas a RAYMVNDO LVLLIO, Chymico, dilecta impensius Eleonora adhibuit partes, amatoremque attentius ipsam in templo contemplantem absterruit, si res ita ferat, recincto strophio, ulcus foedum cancrosae mammae explicare. *x)*

Thes.

ἔρωτα κατίχαυνον ἔντι, Φίλιππε· ἡ πανναχὴ πάντων Φάρμακον ἡ σοφία, τȣ̃το δοκῶ, χ' ἃ λίμος ἔχει μόνον ἐς τὰ πονηρὰ τὤγαθον, ἐκκόπτει τὰν Φιλόπαιδα νόσον.

x) Hanc de Lullii amore historiam, modo non sit fabula, recenset VINCENTIVS MVTIVS, Hispanus, *Histor. del Reyno de Mallorca.* Rarum certe, si uera sunt, quae referuntur, est exemplum, ab hodiernarum puellarum et mulierum moribus, plane abhorrens, qui partes corruptas quouis

Thes. 15. Ista tamen forte cum nostri seculi corruptis quibusdam et diobolaribus puellis minime conuenient, in id unicè atque omni studio incumbentibus, ut iuuenum palantes in amore animos non a se propellant, quin potius blandissimo lenociniorum et illecebrarum artificio, manu et uoce, ad se pelliciant, compellantque. Quae continuo clamant, cum Plautina Cleaereta, *Asinar. Act. 1. Sc. 3.*

Semper oculatae nostrae sunt manus, credunt quod uident:

non absimiles plane Messalinae, Claudii, Caesaris, coniugi, quae *regalem existimans palmam, elegit in id certamen, nobilissimam e prostitutis ancillam mercenariae stipis, eamque die ac nocte superauit quinto ac uicesimo concubitu*, ut PLINIVS, *l. 10. c. 63.* narrat. Vnde occasio data est Satyrico, IVVENALI, *Sat. 6.* eam sic perstringendi:

Tristis

---

modo occultant, mammas uero, flaccidas licet, suppositis linteaminibus, compresso per fortiores ligaturas abdomine, nudas, tanquam res uenales, non absterrendi, sed irritandi alliciendique iuuenes fine, exponunt; Vnde maxime proficuum salutareque iuuenibus esse, iudico, omnem cum sexu sequiore, pessima tali consuetudine infecto, conuersationem fugere, perpendendo, multos hinc lue uenera non saltem correptos, sed totam

Triſtis abit, ſed, quod potuit, tamen ultima cellam
Clauſit, adhuc ardens rigidae tentigine uuluae,
Et laſſata uiris, nec dum ſatiata, receſſit.

Theſ. 16 Sed, ſicut faſcina et philtra a me aliter non intelliguntur, quam ſcelera per res maxime naturales facta, ita puto eadem, per contraria ſemper remedia debellari. Et, quemadmomodum multa ingenii noſtri imbecillitatem longe ſuperent, ita quoque non poſſunt non eadem languide curari. Talem autem cognationem plurima, et quidem omnia unius generis acria, inter ſe habent, ut uno bene intellecto, reliquorum facile natura habeatur et penetretur. Atque haec uenena iam dicta, uel mortem adferunt ſubitaneam, uel remedium etiam ſuſcipiunt, quia in fluido maxime ſanguineo pererrant et fluitant; ſed uenena temporanea chronicorum morborum, uel in ipſo ſolido male affecto fundantur, uel et in uiſcido atque inerti aliquo, canales firmiſſime obthurante malo, quam maxime medelis recalcitrante, ac ſaepe inſanabili.

CAPVT

---

etiam familiam, totam gentem in miſerrimum ſtatum ſaepe praecipitatam fuiſſe, de quibus prolixius egi, *diſſertatione*, *morbos corporis*, *morbis mentis non curandos eſſe*, euincente.

Caput Vigesimum Primum

De Corrigendis Venenis Chronicis, ac curandis ex eorum uſu malis, agit.

Theſ. 1. Ad morbos chronicos progrediemur, partim in humoribus fundatos, ſed acri ſali ſua debentes primordia, cum uiſcido qualicunque in minimis uaſis haerente, partim denique, atque id utplurimum, ſolidis ipſis et uaſis in motu ſuo naturali, id eſt, contractilitate reciproca, per quamcunque cauſam, ſupra enarratam, aliamue, flaccidis, et labefactatis. Vt obiter tantum hoc dicam, uidetur recentiorum dogma de coagulatione et diſſolutione liquidorum, et flacciditate ſolidorum, cum ueterum Methodicorum laxo et ſtricto conuenire, per mechanicas motuum leges, a fluido et ſolido reciproce exiſtentes, phaenomenis morborum nunc explicatis. Videſis BAGLIVIVM, *de Prax. Med. l. 2. c. 8. §. 2. p. m. 201.* Methodicorum autem ſecta, principem ex Graecis agnoſcit, THEMISONEM, ex Latinis uero COELIVM AVRELIANVM. Et de laxo ac ſtricto, horumque intermedio, lege CELSVM, *Praef. l. 1.*

Theſ. 2. Quomodo acria, uiſcidis implicata, in nobis generentur, uidimus ſupra. Et, ſi ſanguinem ſpectemus, in illo praecipue deprehendimus

dimus aquam, oleum, ſalia, et terram. Aqua nunquam acris fieri poteſt, uti nec terra; reſtat ergo ſal et oleum. Quod oleum attinet, in ſtatu quidem ſano, mite eſt, et benignum, ſed, ſi aliquas ſubit mutationes, fit acerrimum: non ſecus ac butyrum, uel aliae pinguedines, in uentriculo diu permanentes, ranceſcunt, et contrahunt acredinem. Sales uero acutiorem inducunt aciem, ſi ex nimio corporis calore et motu atterantur in angulos uarios et figuras conicas ac pyramidales. *y)* Terra, ubicunque fue-

y) Licet ego ad eorum non acceſſerim partes, qui certas certorum ſalium, aliorumque corporum particulas, particularumque cuſpides et figuras, exacte determinare uoluerunt, hoc tamen ſatis liquere puto, quod ſalia, oleaque, ſanguini ſuccisque corporis noſtri inhaerentia, multum in figura et magnitudine per diuerſum ſolidorum motum attritumque immutentur. Eadem fere ratione, motus, in ſuccos ſaliaque corporis noſtri agit, qua, ignis, concreta digerenda, ſoluenda, deſtillanda, afficere, alterareque ſolet. Experimentum luculentum in nitro, ac mutatis ui ignis affectionibus eiusdem mechanicis, figuris imprimis et magnitudinibus particularum, habemus; nam, nitrum, ſibi relictum, latioribus conſtat cryſtallis, quae priſmatum inſtar, in ſex diſtinctae latera, minus fortem minusque profundam in lingua ſana impreſſionem faciendo, ſubamari ſalſique ſenſum ſaporis excitant; cum contra, idem nitrum, fortiſſi-

rit, acris fieri nequit. Si quoque aliquid in corpore ſtagnauerit, calore et impulſu uicinorum uarie comminuitur in acre quidem triplex, acidum, in primis praecipue ſtagnans regionibus, oleoſum, et alkalinum uolatile, comitante ſemper, cum acri oleoſo, acredine alkalina. z)

Theſ. 3. Equidem ex illis, quae in ſuperioribus ſunt dicta, facile conſtat, quam leui negotio, ſales acidi uolatiles, per continuatam diu ſanguinis circumgyrationem, cum eiusdem alkalinis

ma ignis ui diſcerptum, reſolutum, in plures, easque ita extenuatas et exacutas particulas, ſero ſuo ſolutas, diuidatur, ut non acidum modo excitet ſaporem acerrimum, ſed cauſtica quoque ſuarum particularum tenuiſſimarum acredine, fortius laceſſendo atque irritando, ſolida plane exedat, deſtruat. uid. BERGERVS, *de Nat. human. lib. 1. cap. 25. pag. 368. et 369.* Ita peraeque ipſam gelatinam, nutritioni impendendam, nimis repetitis circuitibus, liquidiſſimis orbari, denſam et acrem reddi, euectis oleis, ſalibus cumulatis, atque exaſperatis, docet, praeter quotidianam experientiam, BOERHAVE, *Inſtit. Med. ed. Pariſ. in 8uo, de ao. 1722. §. 455. pag. 143.*

z) Diuerſa acrimoniae genera, originem, ſigna, effectus, antidota, optime explicauit BOERHAVE, *Inſt. Med. ed. cit. a. §. 760. ad 763. p. 244. et 245. et a §. 911. ad 916. pag. 281. ad 283. et Tract. de Viribus Medicamentorum, Pariſiis, 1726. in 8uo. ed. Prolegomenis, cap. 5. a p. 16. ad 25.*

kalinis ſalibus, mutuo inito connubio, in aliquod tertium, ſalem nempe ammoniacum, faceſſere queant, ignique chymico expoſitum ſanguinem, uel ſolidas hominis partes, arte hactenus cognita, ſolummodo ſpiritum effundere alkalinum, cum acidis, per contrarium ſalem, ſtrenue colluctantem. Debemus tamen in Praxi Medica ſaepius reſpicere ad morbos, ex ſale acido, ut et ſale muriatico, exortos, quae ſalia adhuc in eiusmodi compoſitum tertium non abiuerunt, per quandam quaſi inter alkali et acidum, aut ſalſum, cum uiſcoſo conceptam interne digeſtionem: acidis iſtis frequentiſſimo uſu ita copioſe ingeſtis, aut ſalibus muriaticis cum uiſcido tam largiter deuoratis, ut prae ſua copia morbos, ſuo genio conuenientes, prius in actum deducant, quam fuerint per crebros ſanguinis attritus et circulationes, uaſorumque impulſationes, dum uel in ipſo feruntur ſanguinis flumine, uel alicubi ſtagnauerint, iſtam paſſa limam, inque eum redacta ſubtilitatis ſtatum, quo priſtinam deponendo naturam, in aliam, planeque diuerſam indolem, cõuertantur.

Theſ. 4. Internoſcitur autem acidum praedominans, praeſertim ſi uiſcera omnia externa et oris liueſcant palleſcantque. Salſam intemperiem ſapor ſalſus in ore, et corporis tumor indicant; in alkalino uero praedominio uaria habentur putrefactionis indicia, oris praecipue halitus cadaueroſus, et urina putrida foetens, cum ſiti, calore, et olido totius corporis foe-

tore. *a*) Et quae praeterea ſigna morborum chronicorum ſunt incipientium, progreſſorum, aut iam in perniciem terminandorum, ac legi poſſunt apud auctores uarios, qui hoc argumentum prolixe tractarunt. Chronici autem morbi, hanc ob cauſam tam difficulter curantur, quia uitium ſaepe numero latet in flacciditate partium ſolidarum, trahentium fluida in conſenſum et

a) Sedulo examinandum ac perquirendum, an acrimonia, in humano peccans corpore, uitium ſit particulare, uel uniuerſale; nam frequenter, ſalia acida, alcalia, olea rancida, in canale alimentorum, uictus uitio, colliguntur, ita ut, talis acrimonia, cruditatum nomine, primas ſaltem occupet uias, accommodatis digeſtiuis, emeticis, ac purgantibus, corrigenda, remouenda. Quae remedia minus ſufficiunt, ſi talis acrimonia, quaecunque eadem ſit, ab ita dicto temperamento, uel ſanguinis dyſcraſia, dependeat. Dehinc ſumme neceſſarium, ut in examine huius illiusue acrimoniae, aliusque intemperiei, corpus laedentis, uel laeſurae, occupati, non ſaltem praeſentem ſtatum, huiusque ſigna, ſedulo perpendamus, ſed in antecedentia etiam inquiramus, eaque cum praeſentibus conferamus. Qua methodo uſi ſumus, *Anthropologia, ad Pathologiam applicata*, *cap. 25. a §. 47. ad 64. et Medicina Theoretico-Practica*, *cap. 2. a §. 46. ad 52. p. 26. 27. et 28. item*, *cap. 4. a §. 80. ad 99. a pag. 109. ad 117.*

et inertiam. Interdum etiam uermes in causa sunt, et forsan saepius, quam possumus hoc cogitare. Liquida porro uel crassitie, uel tenuitate, uel acredine, aut inertia peccantia, facile restituuntur; solida uero difficillime pristinum elaterem recipiunt, ut optime monet BAGLIVIVS, *de Fibr. Motr. l. 1. c. 6. Coroll. 1.*

Thes. 5. Sed, per exempla aliquot morborum chronicorum eundo, in talium quoque uenenorum curationem deueniamus. *Scorbutum*, frequentissimum morbum, quidam scriptores nouum esse, contendunt, terrisque Septentrionalibus solummodo endemium. *b)* IODOCVS

b) Nullum uocabulum frequentius in foro medico auditur, quam scorbutus; si morbus ipse indicandus, uocatur scorbutus, si causa morbi determinanda, in scenam denuo prodit scorbutus, si symptomatum urgentium ratio reddenda, culpatur scorbutus, si aegrotus morbo perit, scorbuti accusatur malignitas, si quaeras de medicamentis adhibendis, laudantur antiscorbutica; paucis: scorbutus, uniuersale ignorantiae imperitorum medicorum est asylum, idem, ac cacochymia, intemperies, et dyscrasia, notans, uti iam probaui, *pag. 351. et 352. sub not. c.* Operae igitur pretium est, imo cuiuis genuino incumbit medico, ita dicti scorbuti originem, sedem, atque indolem, ex antecedentibus, cum praesentibus accurate et prudenter collatis, eruere, hisque deinceps methodum medendi et reme-

uero LOMMIVS, *in egregio obseruationum medicinalium opusculo, lib. 1. p. m. 62.* ipsam esse aegritudinem, opinatur, quam HIPPOCRATES olim, sub *magnis lienibus* expressit. Et certe, utut HIPPOCRATES plurimis in locis, atrae bilis sedem faciat lienem, materiaque ibi, uel in uisceribus proximis stagnans, et per moram acris facta, aliud quid, quam scorbutum, indicet, loca tamen eiusdem Senis, *lib. de Int. Aff. et lib. 2. Praedict.* per gingiuarum uitia, haemorrhagias, graueolentiam oris, tibiarum ulcera, dentiumque dolores, et tumores subter oculos, non obscure hunc morbum, sub isto magnorum splenum nomine, uel εἰλεῦ τῦ αἱματίτυ, innuere uidentur, sibique fuisse notissimum. Ex Hippocrate, CELSVS, *lib. 2. c. 7.* eadem mala, circa magnos lienes, enumerat.

Thes. 6. Verum, prout hic morbus, uel in principio, uel progressu, aut in fine est, ita et uarie tractandus. In initio enim conducunt purgantia, exercitia uaria, pharmaca acria, atque omnia, quae sanguinem uiscidum, haerentem, et immeabilem, rursus discerpere ualeant. Atque in hoc casu, antiscorbutica dicta, cum fructu ad-

dia accommodare, quod serio urgemus et monemus, *dissertatione, de rite perquirenda morborum origine, a cap. 8. p. 15. usque ad finem, et Tract. de Asyl. Ignorantiae, in Medicina et Chirurgia usitatis, cap. 24. et 25. a p. 25. ad 29.* item, *Medicin. Theoret. Pract. cap. 6. a p. 160. ad 180.*

adhibentur. Sed, ubi adoleuit, et leuiter putrere incipit, eadem quidem conueniunt, ſed mitiora acidiuſcula. Exercitia tum ualida, exacerbant morbum, uertuntque in febrim: ſed modica non obſunt. Vbi uero cum ſiti, febri, maculis uariis, et ulceribus ἐσθιομένοις, foetore corporis et ſpiritus, nigrore dentium, eorumque caſu, tum gingiuarum cancro, (Belgae *Water-Kanker* adpellant) et urina putrida, ſe proripit, antiſcorbutica adpellata, atque omnia acria alkalina, ſunt peſſima uenena. Contra proſunt acida uegetabilium quaecunque, tum metallica, atque omnia ea, quae putridis morbis adhiberi ſolent. *c*) Hinc ſaepe ſaliuatio profuit, ut ego illuſtre tentaui exemplum in uiro magni nominis, Ao. 1709. qui conſummato iam ſcorbuto laborabat. Nec adcuratior huius morbi extat hiſtoria, quam apud EVGALENVM, Medicum Em-

 da-

c) Acetum uini, cum ſiliginis ſucco, magnopere, ad arcendam dentium corruptionem, et foetorem, HERMANNVS *van der* HEYDEN, *Diſcurſ. 4. p. 402.* commendat. Maxime quoque proficuum et ſalutare deprehendi acetum cochleariae, dentibus gingiuisque eroſis illitum, adhibito deinceps puluere, ex aequali maſtiches et cremoris tartari parte. Praecipue uero, et primario, hic ſanguinis uitio, per accommodata antidota, ſuccurrendum, cum alias curam duntaxat palliatiuam, minime uero radicalem, huiusmodi topicis obtineamus.

CAPVT VIGESIMVM PRIMVM.

De Corrigendis Venenis Chronicis, ac curandis ex eorum usu malis, agit.

Thes. 1. Ad morbos chronicos progrediemur, partim in humoribus fundatos, sed acri sali sua debentes primordia, cum uiscido qualicunque in minimis uasis haerente, partim denique, atque id utplurimum, solidis ipsis et uasis in motu suo naturali, id est, contractilitate reciproca, per quamcunque causam, supra enarratam, aliamue, flaccidis, et labefactatis. Vt obiter tantum hoc dicam, uidetur recentiorum dogma de coagulatione et dissolutione liquidorum, et flacciditate solidorum, cum ueterum Methodicorum laxo et stricto conuenire, per mechanicas motuum leges, a fluido et solido reciproce existentes, phaenomenis morborum nunc explicatis. Videsis BAGLIVIVM, *de Prax. Med. l. 2. c. 8. §. 2. p. m. 201.* Methodicorum autem secta, principem ex Graecis agnoscit, THEMISONEM, ex Latinis uero COELIVM AVRELIANVM. Et de laxo ac stricto, horumque intermedio, lege CELSVM, *Praef. l. 1.*

Thes. 2. Quomodo acria, uiscidis implicata, in nobis generentur, uidimus supra. Et, si sanguinem spectemus, in illo praecipue deprehendimus

dimus aquam, oleum, ſalia, et terram. Aqua nunquam acris fieri poteſt, uti nec terra; reſtat ergo ſal et oleum. Quod oleum attinet, in ſtatu quidem ſano, mite eſt, et benignum, ſed, ſi aliquas ſubit mutationes, fit acerrimum: non ſecus ac butyrum, uel aliae pinguedines, in uentriculo diu permanentes, ranceſcunt, et contrahunt acredinem. Sales uero acutiorem inducunt aciem, ſi ex nimio corporis calore et motu atterantur in angulos uarios et figuras conicas ac pyramidales. y) Terra, ubicunque fuerit,

y) Licet ego ad eorum non acceſſerim partes, qui certas certorum ſalium, aliorumque corporum particulas, particularumque cuſpides et figuras, exacte determinare uoluerunt, hoc tamen ſatis liquere puto, quod ſalia, oleaque, ſanguini ſuccisque corporis noſtri inhaerentia, multum in figura et magnitudine per diuerſum ſolidorum motum attritumque immutentur. Eadem fere ratione, motus, in ſuccos ſaliaque corporis noſtri agit, qua, ignis, concreta digerenda, ſoluenda, deſtillanda, afficere, alterareque ſolet. Experimentum luculentum in nitro, ac mutatis ui ignis affectionibus eiusdem mechanicis, figuris imprimis et magnitudinibus particularum, habemus; nam, nitrum, ſibi relictum, latioribus conſtat cryſtallis, quae priſmatum inſtar, in ſex diſtinctae latera, minus fortem minusque profundam in lingua ſana impreſſionem faciendo, ſubamari ſalſique ſenſum ſaporis excitant; cum contra, idem nitrum, fortiſſi-

rit, acris fieri nequit. Si quoque aliquid in corpore ſtagnauerit, calore et impulſu uicinorum uarie comminuitur in acre quidem triplex, acidum, in primis praecipue ſtagnans regionibus, oleoſum, et alkalinum uolatile, comitante ſemper, cum acri oleoſo, acredine alkalina. z)

Theſ. 3. Equidem ex illis, quae in ſuperioribus ſunt dicta, facile conſtat, quam leui negotio, ſales acidi uolatiles, per continuatam diu ſanguinis circumgyrationem, cum eiusdem alkalinis

ma ignis ui diſcerptum, reſolutum, in plures, easque ita extenuatas et exacutas particulas, ſero ſuo ſolutas, diuidatur, ut non acidum modo excitet ſaporem acerrimum, ſed cauſtica quoque ſuarum particularum tenuiſſimarum acredine, fortius laceſſendo atque irritando, ſolida plane exedat, deſtruat. uid. BERGERVS, *de Nat. human. lib. 1. cap. 25. pag. 368. et 369.* Ita peraeque ipſam gelatinam, nutritioni impendendam, nimis repetitis circuitibus, liquidiſſimis orbari, denſam et acrem reddi, euectis oleis, ſalibus cumulatis, atque exaſperatis, docet, praeter quotidianam experientiam, BOERHAVE, *Inſtit. Med. ed. Pariſ. in 8uo, de ao. 1722. §. 455. pag. 143.*

z) Diuerſa acrimoniae genera, originem, ſigna, effectus, antidota, optime explicauit BOERHAVE, *Inſt. Med. ed. cit. a. §. 760. ad 763. p. 244. et 245. et a §. 911. ad 916. pag. 281. ad 283. et Tract. de Viribus Medicamentorum, Pariſiis, 1726. in 8uo. ed. Prolegomenis, cap. 5. a p. 16. ad 25.*

kalinis salibus, mutuo inito connubio, in aliquod tertium, salem nempe ammoniacum, facessere queant, ignique chymico expositum sanguinem, uel solidas hominis partes, arte hactenus cognita, solummodo spiritum effundere alkalinum, cum acidis, per contrarium salem, strenue colluctantem. Debemus tamen in Praxi Medica saepius respicere ad morbos, ex sale acido, ut et sale muriatico, exortos, quae salia adhuc in eiusmodi compositum tertium non abiuerunt, per quandam quasi inter alkali et acidum, aut salsum, cum uiscoso conceptam interne digestionem: acidis istis frequentissimo usu ita copiose ingestis, aut salibus muriaticis cum uiscido tam largiter deuoratis, ut prae sua copia morbos, suo genio conuenientes, prius in actum deducant, quam fuerint per crebros sanguinis attritus et circulationes, uasorumque impulsationes, dum uel in ipso feruntur sanguinis flumine, uel alicubi stagnauerint, istam passa limam, inque eum redacta subtilitatis statum, quo pristinam deponendo naturam, in aliam, planeque diuersam indolem, cõnuertantur.

Thes. 4. Internoscitur autem acidum praedominans, praesertim si uiscera omnia externa et oris liuescant pallescantque. Salsam intemperiem sapor salsus in ore, et corporis tumor indicant; in alkalino uero praedominio uaria habentur putrefactionis indicia, oris praecipue halitus cadauerosus, et urina putrida foetens, cum siti, calore, et olido totius corporis foetore,

tore. *a*) Et quae praeterea ſigna morborum chronicorum ſunt incipientium, progreſſorum, aut iam in perniciem terminandorum, ac legi poſſunt apud auctores uarios, qui hoc argumentum prolixe tractarunt. Chronici autem morbi, hanc ob cauſam tam difficulter curantur, quia uitium ſaepe numero latet in flacciditate partium ſolidarum, trahentium fluida in conſenſum et

a) Sedulo examinandum ac perquirendum, an acrimonia, in humano peccans corpore, uitium ſit particulare, uel uniuerſale; nam frequenter, ſalia acida, alcalia, olea rancida, in canale alimentorum, uictus uitio, colliguntur, ita ut, talis acrimonia, cruditatum nomine, primas ſaltem occupet uias, accommodatis digeſtiuis, emeticis, ac purgantibus, corrigenda, remouenda. Quae remedia minus ſufficiunt, ſi talis acrimonia, quaecunque eadem ſit, ab ita dicto temperamento, uel ſanguinis dyſcraſia, dependeat. Dehinc ſumme neceſſarium, ut in examine huius illiusue acrimoniae, aliusque intemperiei, corpus laedentis, uel laeſurae, occupati, non ſaltem praeſentem ſtatum, huiusque ſigna, ſedulo perpendamus, ſed in antecedentia etiam inquiramus, eaque cum praeſentibus conferamus. Qua methodo uſi ſumus, *Anthropologia, ad Pathologiam applicata, cap. 25. a §. 47. ad 64. et Medicina Theoretico-Practica, cap. 2. a §. 46. ad 52. p. 26. 27. et 28. item, cap. 4. a §. 80. ad 99. a pag. 109. ad 117.*

et inertiam. Interdum etiam uermes in causa sunt, et forsan saepius, quam possumus hoc cogitare. Liquida porro uel crassitie, uel tenuitate, uel acredine, aut inertia peccantia, facile restituuntur; solida uero difficillime pristinum elaterem recipiunt, ut optime monet BAGLIVIUS, *de Fibr. Motr. l, 1. c. 6. Coroll. 1.*

Thes. 5. Sed, per exempla aliquot morborum chronicorum eundo, in talium quoque uenenorum curationem deueniamus. *Scorbutum*, frequentissimum morbum, quidam scriptores nouum esse, contendunt, terrisque Septentrionalibus solummodo endemium. *b)* IODOCUS

b) Nullum uocabulum frequentius in foro medico auditur, quam scorbutus; si morbus ipse indicandus, uocatur scorbutus, si causa morbi determinanda, in scenam denuo prodit scorbutus, si symptomatum urgentium ratio reddenda, culpatur scorbutus, si aegrotus morbo perit, scorbuti accusatur malignitas, si quaeras de medicamentis adhibendis, laudantur antiscorbutica; paucis: scorbutus, uniuersale ignorantiae imperitorum medicorum est asylum, idem, ac cacochymia, intemperies, et dyscrasia, notans, uti iam probaui, *pag. 351. et 352. sub not. c.* Operae igitur pretium est, imo cuiuis genuino incumbit medico, ita dicti scorbuti originem, sedem, atque indolem, ex antecedentibus, cum praesentibus accurate et prudenter collatis, eruere, hisque deinceps methodum medendi et reme

uero LOMMIVS, *in egregio obseruationum medicinalium opusculo, lib. 1. p. m. 62.* ipsam esse aegritudinem, opinatur, quam HIPPOCRATES olim, sub *magnis lienibus* expressit. Et certe, utut HIPPOCRATES plurimis in locis, atrae bilis sedem faciat lienem, materiaque ibi, uel in uisceribus proximis stagnans, et per moram acris facta, aliud quid, quam scorbutum, indicet, loca tamen eiusdem Senis, *lib. de Int. Aff. et lib. 2. Praedict.* per gingiuarum uitia, haemorrhagias, graueolentiam oris, tibiarum ulcera, dentiumque dolores, et tumores subter oculos, non obscure hunc morbum, sub isto magnorum splenum nomine, uel εἰλεῦ τοῦ αἱματίτου, innuere uidentur, sibique fuisse notissimum. Ex Hippocrate, CELSVS, *lib. 2. c. 7.* eadem mala, circa magnos lienes, enumerat.

Thes. 6. Verum, prout hic morbus, uel in principio, uel progressu, aut in fine est, ita et uarie tractandus. In initio enim conducunt purgantia, exercitia uaria, pharmaca acria, atque omnia, quae sanguinem uiscidum, haerentem, et immeabilem, rursus discerpere ualeant. Atque in hoc casu, antiscorbutica dicta, cum fructu ad-

dia accommodare, quod serio urgemus et monemus, *dissertatione, de rite perquirenda morborum origine, a cap. 8. p. 15. usque ad finem, et Tract. de Asyl. Ignorantiae, in Medicina et Chirurgia usitatis, cap. 24. et 25. a p. 25. ad 29.* item, *Medicin. Theoret. Pract. cap. 6. a p. 160. ad 180.*

adhibentur. Sed, ubi adoleuit, et leuiter putrere incipit, eadem quidem conueniunt, ſed mitiora acidiuſcula. Exercitia tum ualida, exacerbant morbum, uertuntque in febrim: ſed modica non obſunt. Vbi uero cum ſiti, febri, maculis uariis, et ulceribus ἐσθιομένοις, foetore corporis et ſpiritus, nigrore dentium, eorumque caſu, tum gingiuarum cancro, (Belgae *Water-Kanker* adpellant) et urina putrida, ſe proripit, antiſcorbutica adpellata, atque omnia acria alkalina, ſunt peſſima uenena. Contra proſunt acida uegetabilium quaecunque, tum metallica, atque omnia ea, quae putridis morbis adhiberi ſolent. *c*) Hinc ſaepe ſaliuatio profuit, ut ego illuſtre tentaui exemplum in uiro magni nominis, Ao. 1709. qui conſummato iam ſcorbuto laborabat. Nec adcuratior huius morbi extat hiſtoria, quam apud EVGALENVM, Medicum Emda-

c) Acetum uini, cum ſiliginis ſucco, magnopere, ad arcendam dentium corruptionem, et foetorem, HERMANNVS *van der* HEYDEN, *Diſcurſ. 4. p. 402.* commendat. Maxime quoque proficuum et ſalutare deprehendi acetum cochleariae, dentibus gingiuisque eroſis illitum, adhibito deinceps puluere, ex aequali maſtiches et cremoris tartari parte. Praecipue uero, et primario, hic ſanguinis uitio, per accommodata antidota, ſuccurrendum, cum alias curam duntaxat palliatiuam, minime uero radicalem, huiusmodi topicis obtineamus.

danum, nec tutior curandi methodus, quam magni illius BOERHAVE, in Praxi descripta.

Thes. 7. At *Peripneumonia*, a uiscidis et bonis orta alimentis, si uehemens, uenae sectionem requirit. Interdum purgantia opem ferunt, quibus utrisque sanguis minuitur distendens, et resoluitur in substantiam meabilem. Contingit tamen saepe, homines pariter ac equos, per crisin naturae curari, facto forte per tussiculam uulnere pulmonali, per quod sic exit ingens copia boni et laudabilis puris, et homo dein bene ualet. Dabo exemplum Ao. 1709. d. 23 Aprilis, Coronis Carolinis, D. Köhler, Amanuensis Cancellariae Nauticae, homo triginta circiter annorum, staturae mediocris, breui collo, semper obesus, quod nostri *Deest* uocant, uernali saepius tempore corripitur peripneumonia, cum tussi, dolore capitis, difficili respiratione, et anxietate multa. D. 24. a Pharmacopola, apud quem habitabam, sumit purgans, unde aliquoties aluus soluebatur; sed pharmacum natura uicit, per alias uias sibi crisin parans. Hinc ad uesperam sputum citum, liberum, ualde copiosum, flauum, sanguine permistum, crassum, dolorem sedans, fluere coepit. Ideoque uehementer timens, de se actum esse, me festinanter uocat, sed, propter negotia classiaria, domi non eram. Ergo 25. mane me rursus uocat. Accedens inueni grauiter anhelantem, corpore et pulsu debilem, rubra facie, anxium ualde, capite dolentem, sed bene et copiose co-

cta ſputantem ſputa, idque facillime, et absque magno corporis niſu. Hinc bono eſſe animo iuſſi. *d*) Sed, ad haec nihil reſpondens, dicebat: ſe ipſum cum pulmone animam exſpuere, petebatque, ut darem ex pharmacopolio aliquid. Ego, qui mecum conſtitueram, nihil exhibere, praeter potum largum mellitum, uel ſacharatum, ut tamen feciſſe aliquid uiderer, praeſcripſi miſcelam ex aquis deſtillatis ceraſorum nigrorum, meliſſae, cinamomi, foeniculi, cum oxymelle ſquillitico, myrrhae puluere, floribus benzoinis, ſpermate ceti, ſyrupo de althaea Fernelii. D. 20. melius habebat, minusque ſpuebat, 27. adhuc melius, 28. ex debiliſſimo adeo firmus euaſerat, ut in ſella ſedere ualeret. 29. omnia omnino bene. En naturae opus magnum, et credulae alias plebi uix credendum, niſi iam ſaepe antea in hominibus et equis uidiſſent.

Theſ. 8. In febribus catarrhalibus, eorumque ſymptomatibus, capitis dolore, conuulſionibus interdum, ut Ao. 1708. et 1709. Stockholmiae contigit propter frigus ſummum, et ſumma denique anguſtia, opium quidem conuenit, ſed nihil in iſta Epidemia, cortice Peruuiano praeſtantius inuentum eſt, quia uaſa flac-

d) Nititur hoc praeceptum, *aphoriſmo* 15. *Sect.* 5. *Hippocratis*, qui ſequens: *ὁκόσοι ἐκ πλευρίτιδος, ἔμπυοι γίγνονται, ἢν ἀνακαθαρθῶσιν ἐν τεσσεράκοντα ἡμέρῃσιν, ἀφ᾽ ἧς ἂν ἡ ῥῆξις γένηται, παύονται· ἢν δὲ μὴ, ἐς φθίσιν μεθίσανται.*

gruit, ut aliquoties obseruaui. f) Adest capitis dolor, nasi obstructio, itemque palati, et uualae prae-

f) Catarrhi eadem fere sunt fata, quae scorbuti, cum hodie quiuis dolor, quoduis incommodum, internas externasque partes affligens, catarrhus uocetur. Repudiatur ueterum de catarrhis sententia, et ubique tamen, in determinandis morbis, catarrhi allegantur. Catarrhi exemplum, rosarum odorem sequentis, habent *A. N. C. Dec. 2. Ao. 5. obs. 23.* Ac, quoties egomet flores chamomillae Romanae naribus admoueo, coryza afficior. Catarrhi uarias species, praesertim catarrhum calidum et acrem, cum serpigine faciei, et asthmate, commemorat GABELHOVERVS, *Cent. 1. cur. 58. et 87. et Cent. 2. Cur. 40. item, Cent. 4. cur. 64.* De catarrhis uarii generis, apoplexiae prodromis, eorum caussis, diagnosi, prognosi, indicationibus, methodo medendi, medicamentis, et regulis diaeteticis, accuratius egit WEPFFERVS, suisque meditationibus, medicorum Parisiensium et RAOVLTII responsa adiunxit, *Obseruat. Med. Pract. Scaphusii, in 4to, 1727.* edit. De catarrho epidemico, periodico, suffocatiuo, a scabie retropulsa, orto, de catarrho gingiuarum, in gangraenam et mortem degenerante, de catarrho deorsum delapso, sphacelum causante, BLEGNY, *Zodiac. Gall. Ao. 1679. Mens. Decembr. obs. 6.* HAGENDORNIVS, *Cent. 1. hist. 54. p. 87. et hist. 92. p. 133.* PLATERVS, *Obseru. lib. 1. pag. 174.* FABRICIVS HILDANVS, *Cent. 1. obs. 30. Cent. 3. obs.*

praesertim. Soluitur motu corporis, et calore blando istarum partium, uel per lintea calefacta, uel etiam cataplasmata calefacientia et emollientia, ex farinaceis et nido hirundinum, tum pediluuia, gargarismata, suffumigia, interdum uenae sectionem, et purgantia, urgente uidelicet et suffocante materia. Tum quasi suppuratur obstructum, et exspuitur pus album, coctum, aequale, dulce, uel per nares fit crisis morbi, aliquando leuissimae quasi fit species saliuationis, ut in me saepe contigit, praecipue Ao. 1709. mense Martio, post ingens illud atque inauditum frigus. Sed mirabiliter hic morbus corpus expurgat, et ab aliis praeseruat.

Thes. 11. In cura *Podagrae*, attendendum est ad supra relatam ipsius mali causam, quam in uiscerum indigestione posui, non assimilantium et attenuantium satis assumta, ex quacunque demum remota causa, haec proxima deriuetur. Ideo, rebus sic se habentibus, currendum est ad curam lacteam, tanquam ad ultimum asylum, et anchoram sacram. Lac enim, alimentum est, iam ab alio animali praeparatum, quod a debilibus

---

10. et 41. Cent. 6. obs. 19. egerunt. Pleniorem, solidiorem et doctiorem de catarrhis tractatum edidit SCHNEIDERVS. De genuino catarrhi sensu, eiusque abusu, mentem meam explicaui, *Dissertatione, de catarrhis, asylo ignorantiae*, *item, Medicina Theoret. Pract. cap. 8. a §. 111. ad 125. p. 238. et sequ. et cap. 11. §. 44. p. 298.*

libus uiſceribus nullam exigit ſubactionem, ſe
rectis itineribus in ſanguinis alueum defertu
Et dantur exempla quamplurima hominum, ha
ratione curatorum. Meminit quoque PLIN
VS, *lib. 28. c. 9* quosdam aſinino lacte a chira
gra et podagra liberatos. g) Nuperque Med
cu

g) Ex ſententia Hermanni *van der* Heyden, *Diſcur*
3. pag. 32. nihil aeque ab articulari morbo pra
ſeruat, quam frigidae potus aquae, ſi ad min
mum bis in anno, in ueris ſcilicet et autumn
principio, aliquot diebus continuis, hauriatur: e
nihil peraeque in acceſſu eiusdem prodeſt, et do
lores eius compeſcit, quam eius uſus internu
atque externus, uel maxime, ſi partibus loco a
fecto uicinis, ſanguis educatur, tum eam in die
cum magno leuamine bibi, et absque ſtomach
noxa. Illis uero, qui frigidae applicationem
aquae auerſantur, emplaſtrum de mica panis
uel cataplaſma ex mica panis, puluere radici
althaeae, cum lacte coctis, et oleo liliorum, au
butyro inſulſo, cum tantillo croci ſubactis, au
linimentum ex crudis uitellis ouorum, cum aqu
roſacea, ſuper foco confectum, uel lixiuium ſa
ponis Hiſpanici calidum, aut amurcam uini ru
bri, aut uinum Hiſpanicum cum oleo oliuarum
praeſcribit. Deſumſit haec Hermannvs *van de*
Heyden, ex ſchola Hippocratis, qui *lib. d*
Affect. ſequentia remedia, medendique metho
dum commendat: Ἀρθρῖτις, ὅταν ἔχῃ, ξυμφέρε
ψύγματα προσφέρειν, καὶ ἐκ τῆς κοιλίης ὑπα

cus celeber. IOANNES DOLAEVS, archiater Hassiacus, libello peculiari hoc descripsit. *Bonae-*

γειν τὰ ἐνεόντα, κλύσμασιν, ἢ βαλάνῳ, καὶ φάρμακον κάτω πίσας, καὶ μετὰ τοῦτο πίνειν ὀῤῥὸν ἐφθὸν, καὶ ὄνου γάλα. conf. SPONIVS, *Nou. Aphor. Sect. 5. §. 102. p. 390. et 391.* Licet uero aqua frigida, lac, et alia refrigerantia, ab Hippocrate, aliisque in arthritidis cura, laudata, ad diluendas, eluendasque particulas acres, et emollienda, nutrienda, irrorandaque solida aridiora, et contracta, a quibus haud raro arthritis ortum ducit, maxime conueniant, minime tamen eadem, pro specificis et certis omnis arthritidis, a quacunque causa ortae, remediis habenda sunt; cum saepe a contrariis causis hoc malum dependens, frigidis et aqueis exasperetur, praesertim, quod attinet huiusmodi topicorum applicationem. Ita ex potu aquae frigidae, et ex lotione in aqua frigida, arthritidem excitatam fuisse, GABELHOVERVS, *Cent. 2. Cur. 55. et Cent. 3. cur. 33.* testatur. Arthritidem pariter, mercurii ministerio, excitata saliuatione, feliciter extirpatam fuisse, *A. N. C. Dec. 3. Ao. 5. 6. obs. 156. et Ao. 7. obs. 7.* docent; cum tamen mercurii, eundem in finem adhibiti, inunctio, infelicem habuerit successum, teste FABRICIO HILDANO, *Cent. 4. obs. 82.* Arthritidem, terroris fructum, commemorant *A. N. C. Dec. 3. Ao. 9. obs. 7.* quam tamen, terrore curatam, tortura sanatam fuisse, praeter innumeros alios auctores, adductis exemplis probant, SALMVTHVS, *Cent. 1. obs.*

Bonaeque ualetudinis eorum quasi quaedam mater erit, frugalitas, inimica luxuriosis epulis, et

* 48. et FABRICIVS HILDANVS, *Cent. 1. obs. 79.* Nihil frequentius inter caussas arthritidis, recensetur, nihil magis hic damnatur, quam ira; iram nihilosecius, arthritidis fuisse remedium, BARTHOLINVS, *Act. Haffn. Vol. 3. obs. 74.* confirmat. Lac asininum, optimum arthritidis prophylacticum esse, perhibet ZACVTVS LVSITANVS, *Med. Princip. Histor. lib. 3. hist. 40. p. 590.* Idem demonstrant obseruationes, *A. N. C. Dec. 1. Ao. 1. obs. 141. et append. p. 32. it. Ao. 6. obs. 58.* annotatae; cum tamen lacte nihil perniciosius sit in arthritide phlegmaticorum, uitae sedentariae, ac dyscrasiae uiscidae acidaeque effectu. Vberiori sachari usui successisse arthritidem, indicat HAGENDORNIVS, *Cent. 3. histor. 23. p. 310.* quod alias, non ad putredinem saltem arcendam, auctore BECHERO, *Physic. Subter. lib. 1. Sect. 5. cap. 1. no. 35. p. 283.* sed ad arthritidem etiam, ex hoc fundamento, ualdopere a multis commendatur. Fatetur GALENVS, *lib. de Venaesectione*, quod multos arthriticos, sola uenaesectione et scarificatione curarit. Nihil praestantius uenaesectione, in arthritide curanda, esse, CELSVS, *lib. 4. cap. 24.* et CARDANVS, *lib. 1. tr. 3. contrad. 24.* perhibent. Ac nullum est dubium, quod uenaesectio, in arthritide, plethorae sobole, praesertim ex suppresso fluxu menstruo, uel haemorrhoidali, aut haemorrhagia critica, genita, quales obserua-

et aliena nimiae uini abundantiae, et ab immoderato ueneris uſu auerſa, ut uerba ſunt VALERII MAXIMI, *l. 2. c. 5.* Namque, ut quam

Ooo optime

tiones, CRATO a CRAFFTHEIM, *Epiſt. 236. et Act. Med. Berolinenſ. Dec. 2. Vol. 1. p. 41. et p. 75. it. Vol. 5. p. 67.* habent, praeſentiſſimam praeſtet opem. Sed, quis uenaeſectionem, in arthritide, inediam, moerorem, lucubrationes, et nimium motum, ſequente, laudabit, praeſertim, ſi febrem hecticam comitem habeat, uti ex PLATERO, *obſeruat. lib. 2. p. 469.* diſcimus? Quis eſt, qui in arthritidis cura, leniora laxantia, non commendet? Et BAGLIVIVS, *Praxeos Med. lib. 1. p. 117.* adeo ſalutarem eorum uſum, in hoc morbo, expertus eſt, ut podagricus, ſeptuagenarius, aſſumto laxante, qui duobus ſuffultus ſeruis, alui exonerandae gratia, ad opportunum magno labore deductus fuit locum, excretis fecibus, ſolus regredi potuerit, artusque agiliores exhibuerit. Plane tamen contrarium effectum habuit laxans, quod RIEDLINVS, *Millenar. Curat. Cent. 1. hiſt. 36. p. 21.* arthritico, ad aluum, iam per duos conſtipatam dies, reſerandam, dedit. Valeant igitur ſpecifica antarthritica, ualeant balſama antipodagrica, ac ſana medici utentes ratione, origini morbi, et conſtitutioni aegrotorum, accommodent ſubſidia, ſequendo methodum, quam inculcaui, *Moment. Pathol. Part. 1. cap. 20. a pag. 60. ad 64. et Medic. Theoret. Pract. cap. 6. §. 17. p. 163. et a §. 74 ad 88. a pag. 176. ad 180.*

gine eiusdem prima, ex ſodomia aliquando cum ſatyris contracta, perſiſto, quanto iam bene liquere arbitror ex ſupra dictis, animalia diuerſa, morſu aut punctu externo, uel commercio aliunde in corpus humanum facto, pro uario naturae ſuae et alimentorum habitu, indeque ſub aeſtiuis ſolibus arrepta humorum uaria putrilagine, excitare in corpore uiuo laeſo ſymptomata uaria, uarioque ſchemate ludentia, canes, hydrophobiam, tarantulam, ſaltandi deſiderium, et quae ſunt reliqua, producere, ſatyros uero, omnium ſeculorum memoria, ſalaciſſimos depinxit; unde MACROBIVS, *Saturnal. l. 1. c. 8.* dictos putat, quaſi ſathunos, *ἀπὸ τῆς σάθης*, a membro uirili. Inde quoque Saturnus dictus eſt, oſtendente, *in Atlantica*, ampliſſimo RVDBECKIO, et noſtris etiam *Saterverpum* denotat.

Theſ. 14. Hinc non uana ſunt, quae HELMONTIVS, *in Tumul. Peſt. p. 846.* de homine, cum equo cohabitante, prodit, nec quae DOLAEVS, *Med. Theoret. Pr. lib. 3. c. 15.* de bubulo, luem uenercam ex uaccis, quas conſtuprauerat, contrahente. Namque ex animalibus certe uenenum exortum eſt. Nec FIOROVANTAE, *Capric. Med. l. 1. c. 27.* opinio, de eſu carnis humanae, loco thunnorum, flocci facienda: nec CAESALPINI, *Specul. Art. Med. Hippocr. l. 1. c. 3.* infectum leproſi ſanguine uinum: nec Iguana LISTERI uili aeſtiman-

ſtimanda ſunt. Nam, ſi ab Epidemio aeris et aſtrorum influxu hic morbus, omnes certe aequaliter occuparet, eodemque et uno tempore ſaeuire deſineret, quod tamen non factum eſt. Id ergo mihi pro uero acceptum eſt, ex coeli uitio, aliisue cauſis, religionem magis, quam medicas rationes, redolentibus, morbi exortum trahendum non eſſe. Sed, ſiue ex thunnorum, ſiue humanarum eſu carnium, ſiue Iguana lacerta, cohabitatione ſatyrorum, leproſorumue, aut uerme equino, ex animali certe, laſciuia putrido, natales ſuos deduxit, cum in toto morbi decurſu, nihil ſit, niſi putrefactio.

Theſ. 15. Proſtant quidem multae apud Practicos contra morbos chronicos remediorum formulae, ſed quas transſcribere meum hac uice non eſt. Contentus ero in praeſentiarum, duo ſaltem medicinarum genera protuliſſe, quorum ope iſtae interiores ſordes et quisquiliae ex corpore poſſint elui, et uaſis robur contractile rurſus reconciliari. Per illa ſcilicet, quae uim ſaponariam habent, e. g. per pilulas ex ſapone, de oleo et alkalino ſale, absque tamen calce uiua, confecto, in morbis, ab acido ſubortis; in illis uero ad alkali uergentibus, per ſaponem ex aceto et melle paratum, magni nominis, et ambo iuxta magnae utilitatis; atque omnis medicina, fluidis refractariis adhibenda, ex ſaponaceis conſtare debet.

Theſ. 16. In uiſcido autem, magis reluctante,

ad mercurium, tanquam ad anchoram sacram, confugiendum est, uel eundem externe illinendum, uel dulcoratum, aut turpethi, alioue nomine, adsumendum; accedente semper in languidis et flaccidis corporibus motu et exercitio corporis per fotum, balnea, luctam, ambulationes, natationem, aeris mutationem, pilae repercussibilis lusum, uectigationem, cursum, ac gestationem, HIPPOCRATI olim summopere laudata, *lib. 3. Diaet.* tum et AVRELIANO, *tard. pass. l. 3. cap. 6.* Quo exercitio, in consensum tracti canalium uilli et elateres, continuis sic impulsibus et succussionibus non possunt non, quidquid in uasorum minimis, uel uillorum haeret interstitiis, diuidere, propellere, atque excutere, et meabile reddere. Ideoque littoraria nauigatio, ac natatio maritima, uel naturalium aquarum, tum post cibum animi laxatio, non male ab AVRELIANO, *l. 3. c. 7.* laudantur.

Thes. 17. Hinc ea semper fui sententia, quod exercitia illa uaria saltus, cursus, equitationis, uectionis, colloquia, curarum domesticarum obliuia, atque alia eiusmodi apud acidulas, multo plus, uel saltem maximam partem faciant, in morbis ibi curandis, licet facile concesserim, in flacciditate solidorum corrigenda, marte nihil melius esse. Hinc uidemus, thermas et acidulas interdum magnificentius laudari, lucri solummodo gratia, et unumquemque Medicum

suos

ſuos fontes mirifice celebrare, *i*) iuxta illud CLAVDIANI, Poetae ſuauiſſimi, de aquis eiusmodi medicatis:

Publica morborum requies, commune medentum
Auxilium, praeſens Numen, inemta ſalus:
Amiſſum lymphis reparant impune uigorem,
Placaturque, aegro luxuriante, dolor.

Sed peccatur in aquae potu: namque nimium potatur. Hinc uidi plurimas uirgines, multo

i) Notabili exemplo hoc confirmat THIERMAYERVS, *Conſil. lib.1. cap.14. p.180.* ita loquens: Pro concluſione unum hoc notare liceat, cur ex medicis, quotquot ab illuſtri matrona in conſilium uocati fuerunt, quilibet Thermas, ſibi tantum uiciniores, omnibus reliquis praetulerit, et ſuaſerit? Prout Bauari, thermas, ſibi patrias, Hailbrunnenſes, Moeglinus, Schaffhuſianas, Heluetus, Badenſes, Holtzemius denique, medicus Colonienſis, Embſenſes, laudarunt. An forſan, quia thermae uiciniores, cuilibet ex iſtis magis erant notae, et experientia probatae? uel an, ut equidem credo, quilibet horum medicorum, dum illuſtriſſimae matronae conſuluit, ſibi quoque conſultum et prodeſſe uoluit? Alterius nam res altera poſcit opem.

pallidiores quotannis rediisse, quam adiisse acidulas. *k)* Et talia corporis exercitia, siue naui fiant,

k) Intra et extra iliacos peccatur; muros peccatur a medicis, aegrotos, debili uiscerum tono praeditos, ad thermas acidulasque ablegantibus. Vnde, scribit LANGIVS, *Tract. de Therm. Carolin. cap.5. §.23.* ab experientia est notissimum, ut sanitatis loco, tumidum uentrem referant saepe misselli, et, ne ualedicant gratis, a Thermis hydropem sumant mutuum. Et tale quid significatum eunt uersiculi, lingua materna triti: *Wenn wir der Krancken haben satt, so schickn wir sie ins warme Bad, draus bringen sie eine solche Frucht, zu deutsch genannt die Wassersucht.* Peccatur deinceps hic ab aegrotis, necessarias et utiles regulas diaeteticas respuentibus, atque epulis et luxui indulgentibus, uti optime hoc sequentibus SENECA, *Epist. 89. ed. cit. p.573.* descripsit: Vbicunque scatebunt aquarum calentium uenae, ibi noua diuersoria luxuriae excitabuntur. Vel eodem se gerunt modo, uti de uenaesectione habet Germanorum prouerbium: *Den ersten Tag maessig, den andern gefraessig, den dritten voll und toll.* Multi quoque, multaeque, non sanitatis, sed uoluptatis ac libidinis ergo, thermas acidulasque frequentant. Hinc haud raro foeminae, diu steriles, ex thermis redeunt foecundae, foecunditate, non thermarum, sed hominum peregrinorum liquoribus infusis, tribuenda, de qua, homo perlepidus maritum quendam, sequentibus rhythmis gratias

fiant, siue uehiculo, siue lectica uersatili, qualem rustici Wermelandi suis adhibent infantibus, uno uocabulo, CELSVS, *gestationem*, dixit, *lib. 2. cap. 18. Gestatio enim, omne aliud genus motus, ad longitudinem uitae superat*, dicente VERVLAMIO, *Hist. Vit. et Mort. Art. 3. obs. 8.* Ideoque dixit HIPPOCRATES, *Epid. l. 6. Sect. 5.* in longis morbis percommodum esse, mutare terram.

Thes. 18. Fatendum autem est, plurimam partem, si non omnem, morborum chronicorum, curari per quinque res maxime communium auxiliorum, ex ASCLEPIADIS consilio, ut refert PLINIVS, *l. 26. c. 3.* Scilicet per abstinentiam cibi, uinique, fricationem corporis, seu pectinationem, ambulationem, et gestationes. Suspensorum etiam lectulorum iactatu, aut morbi extenuantur, aut somnus allicitur. *l*) His adnumerat PLINIVS, *l. 28. c. 4.* intensionem uocis, et equitationem, nauigationem, et locorum mutationem. *Equitatio* enim, inquit, *stomacho et coxis utilissima: phtisi nauigatio: longis*

agentem, introducit: *Ich habe meine Frau ins Bad geschickt, die Krancke, sie haben sie hinten und vorne geflickt, ich dancke.*

l) Prudens hinc et salutare iudico Themisonis praeceptum, suadentis, in phtisi, thori pendentis gestationem, quod AVRELIANVS, *Tard. Pass. lib. 2. cap. 14.* minus recte damnat, ac repudiat.

longis morbis, locorum mutatio. Principalem autem usum nauigandi, phtisi affectis, aut sanguinem egerentibus, esse, idem PLINIVS, *l. 31. c. 7.* prodit, Annaeumque Gallionem, hoc fecisse post consulatum, meminit, Aegyptumque non propter se peti, sed propter nauigationem. Quo refer cantus, et uocem altiorem, lectione librorum factam, et colloquia, quae recenset, PLVTARCHVS, *de Tuend. Valetud.* Exercitia enim, non solum uiscida comminuunt, sed et solida corroborant. Sic Q. Fabium Maximum, Consulem Romanorum, apud PLINIVM, *l. 7. c. 50.* legimus, in ipsa acie aduersus Allobroges et Auernos, ad Isarae et Rhodani confluentem, acrius proeliantem, quartana liberatum esse; uiscido scilicet illo, quod, in fine conico arteriarum haerendo, quartanam faciebat, per uices, ex motu corporis agitato, et resoluto.

Thes. 19. Conuenit et equitatio colicae biliosae, post adsumta paregorica. *Huiusmodi enim exercitiis, materia morbum committens, in corporis habitum deducitur*, ut praeclare ratiocinatur SYDENHAM, nobile lumen medicum, *Obs. Med. cir. acut. Sect. 4. c. 7.* Et post pauca: *si nobiscum reputemus, uentrem inferiorem, in quo disponuntur organa secretoria, hoc maxime exercitio uibrari, eaque succussionibus aliquot mille, uno die exagitari solere*, facile credemus,

demus, eadem, ſuccum quemlibet recrementitium, ibi impactum, ope dicti exercitii, poſſe excutere, et, quod maioris adhuc eſt momenti, ualidiori iſta caloris natiui excitatione, ita corroborari, ut munere, quod iis mandauit natura, in ſanguine depurando, recte defungantur. Sic Palinurus, apud PLAVTVM, *Curcul. Act. 2. Sc. 1.* Cappadoci Lenoni conſilium dedit bonum,

- - - *Ambula, id lieni optimum' ſt*

Theſ. 20. Ad bonitatem hanc, ab exercitiis corporis redundantem, reſpiciens IVVENALIS, de uitae ruſticae ſalubritate, a corporis crebra agitatione, ſic canit, *Satyr. 14.*

Scilicet et morbis et debilitate carebis,
Et luctum et curam effugies, et tempora uitae
Longa tibi poſt haec fato meliore dabuntur,
Si tantum culti ſolus poſſederis agri,
Quantum ſub Tatio Populus Romanus arabat. m)

Non tamen multa, ſed temperata exercitatio corporis, ad bonum corporis habitum, conducit, iuxta PLATONEM, Philoſophum maximum, de

m) Maximam omnino, in affectibus chronicis, ex monito AVRELIANI, *lib. 3. cap. 5.* doctrinam Hippocraticam amplectentis, utilitatem, afferunt, aeris mutatio, et geſtatio uaria, et littoraria ambulatio, animi quoque laxamenta et iucunditas, et aquarum naturalium uoluptas. Aer imprimis liber, qualis in pagis, ſeligatur, uentorum quip.

de Philos. Hinc in flacciditate solidorum, et tono laxato uiscerum, chalybeata praecipue prosunt, praeter uectigationes, et actiones corporis, quibus amissa fibrarum uis oscillatoria reintroducitur. Et, eorum tono sic recuperato, liquida facile fiunt meabilia. Quam chalybeatorum uim, clarissimus suo tempore agnouit CLAVDINVS, *de Ingress. ad Infirm. Sect. 2. in Append.* dicens: *adstrictionem, non parum facere, ad reserandas obstructiones, ex eo confirmari facile potest, quod uidelicet, ex adstrictione partes roboratae,*

---

pe beneficio magis purgatus, quam urbanus, ubi mephitis, fumus, foetidaeque cloacae illum conspurcant. Hinc de se ipso, SENECA, *Epist. 104. ed. cit. p. 625.* ita scribit: Quaeris ergo, quomodo mihi consilium profectionis cesserit? Vt primum grauitatem urbis excessi, et illum nidorem culinarum fumantium, quae motae, quidquid pestiferi uaporis obruerant, cum puluere effundunt, protinus mutatam ualetudinem sensi. Quantum deinde adiectum putas uiribus, postquam uineas attigi? in pascuum emissus, cibum meum inuasi. Prouti uero unus idemque cibus, et potus, non omnibus peraeque congruus, ac salutaris est, ita non omnibus eadem aeris constitutio prodest, ac proinde quibusdam aer marinus, aliis montanus, aliis campestris, conuenit, quia sanguis et solida singulorum, in alio potius, quam alio aere, melius se habent, liberiori sustentata aequilibrio.

boratae facilius meliusque materiam morbificam uincunt et superant.

Multos porro, a longis curatos fuisse morbis sola legimus corporis flagellatione. Et meretur legi *tractatus Germanicus* uiri laboriosissimi, CHRISTIANI FRANCISCI PAVLLINI, quem *Flagellum Salutis* nominat. Nam istae flagellationes, quas ad corporis affectus refraenandos, usurpant Pontificii, huc non pertinent, et forte plus ex religione habent, quam medicina, praesertim, quae fiunt tempore Passionis Christi. MEIBOMIVS tamen *tractatum* scripsit, *de usu Flagrorum in re uenerea*, uir sane inter medicos profundissimae eruditionis. Auctor quoque est COELIVS AVRELIANVS, *lib. 1. Chronic. c. 5.* Asclepiadis discipulum, Titum, flagella celebrasse. Et uel plurimorum teritur manibus libellus elegantissimus uiri celeberrimi, THOMAE BARTHOLINI, *de usu Flagrorum in re Medica.* Sic meo tempore erat in Belgio chirurgus, in pago *Kooy* dicto, qui omnes melancholicos et maniacos tamdiu uerberabat, quamdiu aliqua uerba imprudenter regererent, sicque inducebat ideam contrariam. Et sapientissimus PLATO, *in Timaeo*, eum motum, corpori saluberrimum, pronunciat, qui fit exercitatione gymnastica: proximum huic, uectionem facilem, siue naui, seu uehiculo, peragatur; tertiam speciem, summa necessitate cogente, per pharmaca fieri, inculcat, *p. m.* 732. Nec ab ullo homine aliter accipi debet.

Thes

Thes. 22. Neque ullus motus ſuccuſſorius, tantam pituitae copiam exprimit, atque exagitat, ac ſanguinem diuidit, quam nauigatio, ita ut uicem ſaliuationis ſaepe agat. Quod in me multoties, Ao. 1707. et 1709. ac 1710. expertus ſum, laborans ipſe per uitam ſedentariam pituita multa, per faciem pallidam translucente. Et, ut ea felicius liberarer, mercurii dulcificati grana aliquot ſubinde ſumſi. Ea uero eſt uulgi indoles, ut non curent, niſi remedia pharmaceutica, et materialia, cetera, quae materiam non habent, faſtidientis. Bene ergo HIPPOCRATES, *de locis in homine*, *n.* 34. Medicamenta, eas omnes res pronunciat, quae praeſentem ſtatum transmutare ualeant. Sed iſti ſaltem morbi hinc curantur, qui ex flacciditate ſolidorum, atque hinc dependente ſanguinis pituita, dependent. Morbi uero chronici fluidorum, tenacium acriumque, ut uenerea lues, ſcorbutus inueteratus, rheumatiſmus, lepra, aliique, mercurium poſcunt, et ſaliuationem, per hunc excitandam. *n*)

Theſ.

n) Morborum curam, procurata uberiori ſaliuae profuſione perficiendam, IACOBUS BERENGARIUS, Carpenſis, Italus, omnium utique primus, inſtituit, ſiue ingenio, ſiue fortuna caſuque, in iſtud mirabile mercurii myſterium prolapſus. Tanta quoque uſus eſt felicitate, ut, teſte FALLOPIO, *de Morb. Gall. c.* 76. quadraginta millia ſcutorum aureorum praeter immenſam argenti copiam, reli-

querit, et Ferrariensi Duci testamento legarit. Quod ipsum attinet ptyalismum, usu mercurialis remedii instituendum, idem, uiscidae massae resoluendae, obstructionibus reserandis, et pituitae excedenti euacuandae, seruit. Est itaque accommodatum remedium omnium morborum, a uiscido dependentium, uti docet RVYSCHIVS, exoptata tumoris, oesophagum infestantis, per hanc methodum resoluti, et discussi, medela, *Aduersar. Anatom. Dec. 1. hist. 10. a pag. 24. ad 34.* Optimum uero esse iudico, in morborum cura, per ptyalismum suscipienda, mercurium dulcem, rite paratum, parca dosi, modo iam indicando, repudiatis reliquis mercurialibus, siue sint sublimata, siue praecipitata, adhibere. Vnde, expurgato, per accommodata purgantia, canale alimentorum, praescribo, matutino tempore, antimonii uel metallorum tincturam, uel spiritum uitrioli dulcem, cum decocto lignorum, uel radicum, prouti uel siccior, uel humidior aegroti est constitutio; tempore uero somni, grana decem mercurii dulcis, extracto gummoso aloes in pilulas redacta, exhibeo, sociatis aliquot unciis decocti, calide hauriendi. Addendo igitur quotidie pauca mercurii dulcis grana, ad quartum quintumque diem, citatum in medicamentorum usu ordinem obseruo, et, si deinceps iam uberior profluat saliua, a mercurii usu plane abstraho, continuatis saltem reliquis remediis, modo com-

muniſſimus eſt, per in unctionem mercurii crudi,

mendatis. Quod uero mercurii attinet operationem, idem, quacunque ratione, ſiue per inunctionem externam inſinuatus, ſiue interne aſſumtus, tum demum deſideratam, largum ſaliuae effluxum excitando, edit operationem, cum cor ſubiit; a corde enim, cum ſanguine in arterias propulſus mercurius, recta diu linea non fertur, cum arteriae ſint uaſa conica, uenae uero uaſa cylindrica. Hinc, per uim arteriae elaſticam, lineis fertur obliquis, latera arteriae in pluribus locis et punctis tangendo, exiſtente tamen ſemper angulo aſcenſionis pari, cum angulo incidentiae. Vnde fit maxima ſanguinis diuiſio in arteriis, cum ſanguis, et mercurius, puncta ſuorum contactuum ſemper et quouis momento mutent: cumque mercurius maximam habeat molem, ſub minima ſuperficie, rectis eum pergere itineribus neceſſe eſt, reiectis in uaſa lateralia fluidis, ſuperficiei quidem maioris, ſed molis minoris. Hinc, per aortae ramos, rectiſſime ad caput aſcendentes, fertur metallum neceſſitate hydroſtatica, reſolutumque in arteriis ſanguinem, pituitamque, per uaſa lateralia et ductus abigit ſaliuales, ſimulque ipſum, per uim ponderis, una cum ſaliua, ex ore deſtillat. Quae operatio tamdiu continuatur, donec omnis mercurius, et diuiſus ſanguis, fuerit per os proiectus, corporibus ſolidiſſimis motis, motum ſuum ſemper diutius continuantibus, quam quidem leuibus, atque inertibus.

di, ad unciam unam, cum tribus pomati unguenti unciis ſubacti, ſumtis poſtea ſex turpethi granis: uel per eundem dulcem, ad grana ſex, octo, uel decem, pro aetate, et temperamento, in uitello praecipue oui, ſecunda, uel tertia, quolibet de die, hora, exhibitum: uel ſublimati una drachma, in unciis triginta aquae purae ſoluta, et ad cochlear unum, per diem, exhibita.

Theſ. 24. Quod autem mercurius ſaliuationem per os faciat, non ſemper eſt perpetuum. Neque hoc neceſſario et inexplicabili ratione fit, ſed ex aliis circumſtantiis. Interdum enim per diarrhoeam, interdum per uias urinae, malum ſoluitur, aliquando per ſudores, ſaepius uero per ſputa ore profuſa. *o*) Poſito enim corde propellente,

 et

o) Haud decet corpori uim iniuriamque facere, ſecretionem excretionemque quandam, inuita corporis diſpoſitione, quae ipſam conſtituit naturam, extorquendo. Obſeruanda hic HIPPOCRATIS regula, qui medicos, rite et feliciter curaturos, *aphor. 21. Sect. 1.* ſic admonet: *Ἃ δεῖ ἄγειν, ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπει, ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων.* Peſſime igitur illi agunt, qui aegros, natura minus ad ſudorem diſpoſitos, ſtragulis obruunt, calore calidisque angunt medicamentis; cum, his quidem extorreantur corpora, inflammentur uiſcera, nunquam uero eliciatur mador, ſanitatem reddens. Hoc in ſpecie aduertemus in negotio ſaliuationis, ubi multi aegroti, ex uſu mercurialium, ob peculiarem cor-

et particulis in ſanguine ſolidiſſimis mobiliſſimisque,

poris conſtitutionem, nullam ſaliuae profuſionem, eiusdem potius defectum, experientur; per alias contra uias, aluum nempe, renes, poros cutis, liberior fiet materiae peccantis eliminatio, ſanitate in dies magis magisque confirmata. Quid itaque ſentiendum de eorum methodo medendi, qui mercurialia, pro ſpecificis, atque unicis, luis uenereae antidotis, habent, et firmiſſime credunt, non alia ratione, nec alia uia, fermentum morbi Gallici, quam ſaliuatione, poſſe euacuari. Quo clarius, quae ex peſſimo hoc praeiudicio oriuntur, incommoda perſpicias, caſum tibi examinandum, iudicandum, ſiſto, de quo, ante aliquot annos, Facultatis noſtrae ſententia deſiderabatur. Centurionis uicarius, Pirnae tum habitans, per octo circiter annos ſimplici laborans gonorrhoea, adhibitis, quae diuerſis locis, a diuerſis chirurgis et medicis acceperat, medicamentis, demum chirurgum aulae conſuluit; hic, exhibita largiore repetitis uicibus mercurii dulcis doſi, cum, et per aluum, et per renes, porosque cutis, uberior ſeri aliarumque impuritatum copia ſeceſſiſſet, nec tamen, uti deſiderabat, ſaliuatio rite procederet, et gonorrhoea adhuc duraret, ad nouum denuo mercurii dulcis uſum internum deſcendit, illique inunctiones mercuriales externe tam miſero ac deplorando iungit euentu, ut, loco ptyaliſmi, caput in immenſam intumeſceret molem, partibus oris, gangraena, et mox ſubſequente ſphacelo, affectis, certis

que, neceſſario per ſuperiora defertur mercurius in corpore naturaliter diſpoſito. Varia tamen ſunt impedimenta in ſuperioribus, quae impetui reſiſtentia, ad alias partes faciant mercurium demandari, e. g. uis parua cordis, metallum circumagens, uel rami aſcendentis aortae incuruatio, longitudo colli, polypi arteriae, et ſimilia. In Polonia uero curant ſudoribus, ex fimo, quo ſepeliuntur, prolectis. Praecipue autem huic morbo curando ſtudent in pago Rebenow, ubi liberi ex parentibus per haereditatem quandam, huius curationis rationem obtinent.

Theſ. 25. Et quidam, uel leuiſſimo negotio, incidunt in ſaliuationem. Exemplum uidi Ao.

mortis mox ſecutae prodromis. Diſcant hinc illi, qui tantam et coecam plane in ita dictis panaceis mercurialibus fiduciam ponunt, in poſterum cautius mercari. Diſcant quoque, quod mercurialia, in gonorrhoea ſimplici, minus conueniant, ſed, quod hic potius abſorbentia, et roborantia, martialia, et omnimoda a uenere omni abſtinentia, deſiderentur. Diſcant demum, quod in aegrotis, lue uenerea laborantibus, ſicciore corporis habitu, et ſanguine tenuiore et acriore praeditis, mercurialia maxime ſint pernicioſa, et quod illis potius herbae refrigerantes, lactuca nempe, portulaca, malua, endiuia, ſalia acida, et demum martialia, maxime proſint.

1708. Stockholmiae, mense Aprili. D. P. A. scriba, ex impuro concubitu, contraxerat cancrum penis, per incuriam plurimorum chirurgorum, quos adhibuerat, iam ingentem, instar thaleri fere imperialis, et bubonem ingentem, in sinistro inguine, ut corpus purgaret, ipsi dedi pilulas ex mercurio dulci, agarico trochiscato, turpetho minerali, extracto rhei, et therebinthina, ut quatuor exinde quotidie deuoraret. Nam alieni iuris erat, ideoque res tegebatur. Octiduo post, in saliuationem perfectam, cum aluo dura, et foetore, saliuantibus proprio, ex mercurii dulcis drachma una, cum semisse, et granis quatuor turpethi, non una die, sed per octiduum, deuoratis, cum purgaturis remediis, incidit. Et curatus est. Externe cancro adhibui essentiam aloes, myrrhaeque, cum balsamo Peruuiano nigro, et guttis aliquot spiritus sulphuris, per campanam facti. Sed, inter tot a me annotatas saliuantium historias, unam saltem proferam.

Thes. 26. Ao. 1708. L. W. uir iuuenis triginta annorum, literatus, post impurum superiori aestate concubitum, doloribus mediorum artuum, cancro calloso penis, nasi dolore, et crepitu, ac ulcusculis per caput, nucham, frontem, et femora, dispersis, laborabat. Meae traditus curae, d. 11. Nouembris, mercurium assumsit dulcem, ad drachmam, secunda qualibet hora, singula dosi, granorum decem. Sub uespe-

uesperam, paucula tormina: de nocte somnus dulcis. D. 12. mane aluus ter deiecit liquida. Sed, eadem data mercurii quantitas, exhibito subinde laudano liquido, sub uesperam os paullatim foetere. D. 13. multa quidem tormina, sed nulla sedes, os, labia, facies, glandulae amygdalae tumere, item lingua. Foetere magis, ac sputare in uas fictile, duorum cantharorum mensurae nostratis. Mercurius saltem ad grana uiginti, eo die, exhibitus. D. 14. haec omnia magis, anxietas. Sub uesperam, post tormina, sedes una. Sputa mediocria, crassa. Duo turpethi grana, cum drachma diascordii, ea uespera, exhibita. D. 15. mane, duae sedes liquidissimae. Saliuae fluor maior. Debilitas, et dolor praecordiorum, gingiuarum exulceratio, linguae tumor, dolor auris dextrae, et anxietas magna. D. 16. omnia bene. Symptomata mitiora. Parotides bubones, minores, nec adeo dolentes. Sputatio frequentior, et liquidior. Nulla sedes, nec anxietas, sed linguae magnus tumor, et foetor, et loquelae impedimentum. Ista nocte sanguinem spuebat, postquam parumper dormisset, et angebatur. D. 17. sputa frequentiora, sed sensim sanguine tincta. Cetera bene. Dolor auris hebescere, et frontis; debilis, sed non anxius. Vlcera frontalia arere, et cadere. Sub uersperam uas fictile sputis plenum. D. 18. sputa adhuc liquidiora, par tamen fluminis momentum. Anxietas pauca; sitis, et calor, et febris. Susurrus capitis, dolor

auris punctorius, oris magna exulceratio, item linguae, de qua querebatur. Iussi, os lacte colluerer, unde dolor minutus. Sputa frequentissima, et liquidissima. Toto tempore, lac cum aqua mixtum, lac-cereuisiatum, iuscula auenacea, interdum uinacea, et aquam mulsam bibit, qua, in saliuationibus, nihil deprehendi utilius. D. 19. mane, dimidium uas rursus sputis plenum. Somnus aliquis de nocte, et mox sputa sanguinea. Absque anxietate. Sputa liquida. Dolor auris idem, quem nunc per decem annos se sensisse, dixit, non tamen adeo grauem. Sub uesperam, tres stopas sputa faciebant, quae subinde sanguine tincta. Aliqua anxietas, sed dolores artuum fere ualedixerant. D. 20. comperi, quod somno per noctem indulgens, insomniis terribilibus fuerit uexatus, adeo, ut de lecto repente surgens, cameram oberrarit trepidus. Sedes ipsi una, sed dura. Vas plenum hora secunda, idem dolor auris, anxietas, os lacerum, sputa liquida, exsanguia, caput dolens. Nunc quoque pustulae aliquot paruae per manus errare. Sub uesperam, stopa sputi dimidia. Nullus tum auris dolor, nec anxietas. Per omnia bene, post leuem somnum; non in lecto, sed in sella, manibus fronti cruciatim suppositis. D. 21. itidem bene, post parilem somnum. Sed glandulae colli intumuerunt, uel frigore, uel potu gelido. Sedes de nocte dura, nullus auris, aut capitis, dolor. A secunda pomeridiana prioris diei, ad secundam huius

huius, ſputa unius erant canthari. Sub ueſperam, rurſus glandulae detumuerant. D. 22. bene, niſi quod poſt ſomnum rurſus glandulae intumuerint. Sputa tenuia, et tertia iam uice, uas implentia, hora quarta pomeridiana, ut ſex cantharos exſputarit. Nullus in aure dolor, nec in capite. D. 23. quod ſputa uiderentur ante diem deſinere, exhibui rurſus tria grana turbethi in diaſcordio. Sub ueſperam, ſedes foetentiſſima. Nauſeabundus ex turbetho, et ſputum frequentius. Dolores artuum nulli, ſed grauitas capitis. Sputa ad canthari menſuram. D. 24. anxius, et glandulae colli rurſus tumidae, partim ex coro, uento, niues ſecum trahente; obſeruaui enim, flante boreali uento, morbum ſemper exacerbari. Cetera bene, et frequentius ſputans. Sub ueſperam uas denuo fictile plenum. Circa meridiem, lecto ſe componens, facile ſuffocatus fuiſſet, ſaliuae fontibus obthuratis, qua rurſus fluente, bene ualebat. Denique 25. bene ſputare, ita ut, ab hora ſeptima d. 24. ad ſextam huius pomeridianam, uas rurſus plenum, effunderetur. Tumor colli, et dolor auris, ſubinde. D. 26. tumor ipſi, inſtar globi, ſentiebatur. Matutino tempore, et poſt ſomnum, peior. Sputa cita, et ita copioſa, ut uas, quinta iam uice, hora ſeptima ueſpertina, impleretur. D. 27. itidem bene, ſed tumor idem colli, uel uuulae. Adplicui ergo meliloti emplaſtrum. Caput quoque hodie graue. Hora quinta ueſpertina, ſputa fuere ad canthari

menſuram. D. 28. idem ſtatus. Sub ueſperam, ſextum uas plenum. Oſcitabundus et debilis. D. 29. quod per totam dormiuiſſet noctem, comperi, usque ad ſextam matutinam. Sedes tum dura, et difficilis ualde. Vuula liberior, grauitas non tanta capitis. In ſextam pomeridianam, fere ſputorum cantharus. Os uulneratum, praecipue uero ab illa parte, ubi dolor ante dentium, maxillares abſtulerat dentes. D. 30. bene, tumor in collo nullus. Somnus per noctem placidus. Sed capitis grauitas eadem fere. Vas ſeptimo plenum, ſub horam ueſpertinam undecimam. Decembris d. 1. ſtatus idem, lingua parili modo uulnerata, ſed detumens, mobilior, et purior. Hora decima dimidia, ſputi ſtopa, et hora ſexta poſt meridiem, ſtopa. Status ſaliuationis. D. 2. omnia bene, omnia euaneſcere, ſedes ſub ueſperam facilis, naturalis. Hora ſexta ueſpertina, ſputorum tres ſtopae. Grauitas capitis. D 3. idem ſtatus. Octaua ueſpertina, octauum uas plenum. Grauitas paulo minor. D. 4. ſputa pauca, craſſa. Hora quinta pomeridiana, ſtopa fuit ſputi per diem ciuilem fere. Sedes, mane dura, et dolorifica, inſtar puerperae. Somnus per noctem et partem diei placidus. D. 5. idem ſtatus. Sputorum, hora quarta poſt meridiem, cantharus. Grauitas capitis. Lingua, in parte ſiniſtra, ſana, ſed in dextra, ex dentibus, male affecta. Debilitas corporis. D. 6. poſt meridiem hora quarta, tres ſtopae ſputi. In ceteris idem. D. 7. ſputa rara.

Dentes

Dentes hodie conſerere coepit. Sed, ut linguae opitularer, praeſcripſi decoctum radicis althaeae mur. limoniorum, ſyrup. papau. erratici, et opium crudum, quibus os collueret. Suſurrus in capite, quaſi ſub cupa ſtaret, ut aiebat. Hora octaua, articulate loqui, ut ſanus. D. 8. ſputa ualde rara. Nona uice uas plenum, hora quinta pomeridiana. Lingua, ex pharmaco ordinato, ſalubrior, quia eo os diligentius colluerat. Graue adhuc caput. D. 9. omnino ſanus. Et decima uice, dimidiam circiter ſputorum ſtopam, in uaſe reliquit, ſed debilis. D. 10. ex carcere ſuo in lucem prodibat, bene tectus. D. 11. per omnia bene. Edere, bibere, inſtar hominis ſani. D. 12. in diuerſorium priſtinum ſe recepit, et negotia ſua recepit. Ego uero ipſi iniunxi, ut ſingulis hebdomadibus, ſemel grana decem ſumeret mercurii, quo relinqueretur leuiſſimae ſputationis ueſtigium. An fecerit, neſcio, namque poſtea illum non uidi, quia ſoluere noluit pertinaciam laboris et moleſtiarum, eo anni tempore a me toleratarum. Et ſane tales dantur multi, qui, quamuis cum SOCRATE, licet in diſſimili occaſione, nouiſſimis uerbis, Aeſculapio Gallum offere deberent, ut PLATO habet, *in Phaedone*, et proemium medico, curati tamen, medicum blaſphemant, uitantque, obuiam facti, quaſi male ipſis feciſſet, curando morbum, uaga uenere contractum, horrendum, et contagioſum, Exempla ſunt cuiuis experta.

conf. IOH. BOVRGESIVS, *Comment. in Ioubert. libr. de uulg. error. cap. 5.*

Thes. 27. Atque haec erat cura generalis morbi uenerei, iam adulti. Vbi uero iuuenis adhuc est, et intra limites se continet gonorrhoeae, purgationes fortes, saepe repetitae, conducunt, maxime uero ex acidis, et mercurialibus. Sed iniectiones in uirile membrum, cum Hippocrate Anglico, non magni facio, plus enim nocent, quam prosunt. Et memini, Ao. 1709. mense Ianuario, Stockholmiae, aquam calcis uiuae, in urethram, gonorrhoea laboranti, a medicastro per siphonem immissam, carunculam adeo exedisse urinarii meatus, ut urina misero inuoluntarie et perpetuo destillaret, donec tandem meae commissus curae, per uarios medicinarum apparatus, melius haberet. Sistere enim gonorrhoeam, capitale est. Hic namque, non solum uerrucis supra penis glandem infestatus est, sed etiam phimosi, quae, in illo maximo frigore, adeo ingenti penis tumore accreuit, ut mense demum Februario, brachium superaret crassitie. Tandem tamen, post multa adhibita cataplasmata, atque emplastra, aluumque saepius ductam, euanuit tumor, stillantibus abunde aquis. Emplastro enim defensiuo et diapompholygos, admixtum erat nobile illud Theophrasti galbanetum, et sulphuris balsamus therebintinatus. Sed rursus redibat, nullique alii cedere uolebat remedio, quam uini fecibus, quas nostri *Wynmoora*,

moora, Belgae *'t Pantzie* appellant. Et incredibile eſt, quanta huic uulgari remedio uis inſit, quosuis tumores diſcutiendi. Ducenda tamen ſemper aluus eſt, uel uena aperienda, ne, ex retrogreſſa acri materia, oriatur febris. Porro uſus uinaccorum celebris eſt in medicina in eosdem caſus, a DONATO primum *ab* ALTOMARI inuentus, quantum nouimus, teſte CLAVDINO, *de Ingr. ad Inf. in App. Sect. 10.*

Theſ. 28. Et, in hoc ueneno pertractando, et percurando, eo magis occupatus fui, quia noſtri iam iuuenes et puellae nullo ſaepius petuntur. Et, ſi uerum fatear, eius naturam et curandi modum, optime puto me intellecturum. Pilulae quidem de Barbaroſſa, magni olim nominis, a Barbaroſſa, Turcici Imperatoris Architalaſſo, Regi Galliae primum transmiſſae, auctore WIERO, *obſ. Med. l. 2. ſ. 24.* quas mercurius, ſaliua extinctus, una cum purgantibus, componebat. Primi uero omnium Arabes, mercurium in medicinam intulere, ſed ad ſcabiem, et impetigines. Is autem mercurius praecipue laudatur, qui ex Iſtria et Slauonia adportatur. Vngaricus et Tranſſiluanus, nobilis quidem; ſed qui ex Mansfeltdio et Carinthia, ignobilior, propter plumbum, et marcaſitam.

Theſ. 29. Nonnunquam gonorrhoea, paucis guttulis ſe monſtrans, derepente ſiſtitur, tranſitque in peius malum, cancros, bubones, ipſumque aliquando uniuerſalem luem. Sic qui-

quidam militaris, Ao. 1709. mense Ianuario, cum nouo anno, contraxerat ex impuro scorto, gonorrhoeam, quae, tribus fluens diebus, mox sistebatur, ducta aliquoties aluo. Hisce omnia perfecta credens, omnem deinceps abhorruit medicinam. Sed, post 14. dies, me uocat, et cancrum in parte penis inferiori, ac bubonem uaegrandem dextri lateris, ostendit. Hunc cancrum petulanter forcipe absciderat, credens, esse aliud ulcus. Ergo, ducta saepius per mercurialia aluo, aquam ex sublimato et spiritu nitri dulci phagedaenicam, cancro praescripsi, qui ad uiuum derosus, balsamo, mihi adsueto, curatus est. Bubonibus uero emplastrum defensiuum, meliloti, et galbani, cum mercurio dulci, et floribus sulphuris, praescripsi. Qui, dum emolliri uiderentur, imposui cataplasma optimum, et mihi probatissimum, ex melle cocto, ficubus contusis, et cepis sub cineribus tostis contusisque cum oleo liliorum alborum in formam cataplasmatis. Locum suppuratum aperui, et pus per octiduum eduxi, dein balsamo per turundas immisso, emplastro super imposito, curaui, ut uulnus. Alius aliquando bubo pertinacius durabat, licet sensim ualediceret, donec tandem anatica emplastri defensiui et diapompholygos parte, cum una tertia galbaneti, et octaua sulphuris therebintinati parte, abiret, sine suppuratione. Apertis uero plumaceola imponuntur, et emplastrum adhibetur opodeltoch, oleo nigro succini malaxatum, inter-

terpolatis purgantibus. Praeterea emulsiones seminum frigidorum, cum semine cannabis, magni usus: item decoctum sarsae et sassafras, calide et affatim de tota die haustum, ut lotium continuo fluat, et sic eluatur et mitigetur inflammans acredo.

Thes. 31. Aliud dabo exemplum: S. S. mense Septembri, Ao. 1708. ex impura uenere contraxerat gonorrhoeam, quam nihil curabat, usus soluinmodo balsamo sulphuris therebintinato. Desiit gonorrhoea, sed incidit in phimosin, quam Nostri *Spanska Kragen* uocant. Et hanc quoque nihil curabat. Aliorum uero edoctus periculo, a me petiit, ut ipsi ferrem suppetias: nam, in duos iam cancros, ipsa phimosis sese aperuerat circa principium praeputii. Erat et ipsi ulcus, lupus, dictum, sub inferiori parte penis, ad principium scroti, ex uehementi coitu, ut aiebat, contractum. Ergo ipsi praescripsi, species ex rad. alth. lil. alb. herb. uerbasc. melilot. hyoscyami et chamom. Rom. croco, papau. errat. semine lin. cannab. et foenu graeci, quas incoqueret poscae, membrumque hoc cataplasmate detumescere faceret. Quod et accidit, post repetitos aliquot usus medicaminis. Tunc, ad uulnera cancrosa conglutinanda, ordinaui, consuetum mihi balsamum. Interne purgantia, ex mercurialibus uariis data fuere, uaria forma, admixta interdum ialappae resina.

Thes.

Thes. 32. Hisce factum est, ut phimosis ualediceret, et ulcuscula, ibi enata, mense tandem incipiente Ianuarii, Ao. 1709. coirent, sed tertium illud, iuxta uerpi radicem, in maius increscerer. Circa hoc quoque tempus, bubones in utroque latere maximi, et dolentissimi, oriębantur. Quos quidem et maturare uolui, et sic aperire, sed noluit obstinatissime. Ideoque emplastro diaphoretico, et defensiuo, admixtis, praeter mercurium dulcem, saturni sacharo, et floribus sulphuris, detumuerunt, aluo interim saepissime per mercurium ducta. Quibus disparentibus, sub finem mensis, cancer inferior grandescere coepit, inque omnia serpere latera, ad scroti regionem, sicut solent, non profunde, sed superficialiter, callosis labiis, et purulento uulnere. Tandem 28. Ianuarii, mihi uisum est in facie ulcusculum, circa os, in mala dextra, atque tumor quidam in capite ulcerosus, flauus. Praecedebat capitis dolor magnus, tussicula, et raucedo quaedam, quae adhuc durabat. Dixit, se quoque in dextri abdominis parte, habuisse ulcus, late serpens, sed iam exarefactum, et coalitum. Suasi, nullis maioribus expectatis symptomatibus, statim, et absque praemeditatione, se sputatoriae traderet curae. Interim non purgaret pharmaco aluum, sed quouis modo athletice uiueret, ut collapsas tot purgationibus uires corporis restauraret. Sed noluit, similis Acanthio Plautino, *Mercat. Act. 1. Sc. 2.* qui ex cursu ramices ruperat, et san-

ſanguinem ſpuebat, Charinoque, ut reſinam ex melle Aegyptiam deuoraret, hortanti, reſpondit:

Apage iſtiusmodi ſalutem, cum cruciatu quae aduenit.

Tandem tamen, ultimum ſibi corporis exitium ex morbo comperiens, arripit inuitus remedium, et ſanatur. Sed, quisquis es ſanitatis amator, iuxta Satyricum, *l. 1. Serm. Sat. 2.*

Deſine matronas ſectarier, unde laboris
Plus haurire mali eſt, quam ex re decerpere fructus. p)

Theſ. 33. Sed, in ſaliuali curatione, nihil magis aegros cruciat, quam exulceratio oris. Poteſt haec tolli, uel ad minimum mitigari, crebra ablutione et collutione, per decoctum raparum, mel roſatum, aquam lacteam, decoctiones radicis althaeae, adiectis illis, quae ſupra dixi. Et, ſi hoc protelari poſſet uitium, nulla facilior et

---

p) Hic merito idem, quod olim Alexander Magnus, apud CVRTIVM, *lib. 6. cap. 3.* de hoſtibus ſuis pronunciauit, medici de omnibus quidem morbis malignis, de hoc uero in ſpecie, fateri, et dicere tenentur: Nihil tuto in hoſte deſpicitur, quem ſpreueris, ualentiorem negligentia facies. Nam, in uenereae cura luis, minus ſufficit congruorum uſus remediorum, quibus dirum hoc malum profligamus, extirpamus, ſed deinceps maxi-

et tolerabilior eſſet cura. *q*) Nec in morbis chronicis puſtuloſis, doloribus fixis artuum, et uehementibus, ulla ſecurior medendi ratio. Quanquam pro tam ſordido opere nihil fere prorſus hoc tempore ad medicum redundet, quam dolores nauſeoſi ſtomachi, et torminoſae deiectiones, cum nunc euanuerit iſta medicorum felicitas, qua HIERONYMVS CAPIVACCIVS, Patauinus Profeſſor, ut ipſe prodit tractatu, *de lue uenerea*, *cap.*

ma, in coitu, cum ipſa etiam coniuge, temperantia adhibenda; quaeuis acria potulenta, aromata, et ſimilis medicamenta indolis, fugienda, ac initio ueris, et autumni, accommodata eccoprotica, diuretica et diaphoretica uſurpanda, iisque interdum parca doſis mercurii dulcis, rite parati, ſocianda. Hac methodo euitabuntur indelebiles, quae multis familiis, ex hoc morbo, inuruntur, maculae, et labes, nullo poſtmodum modo abluendae, delendae.

q) Omnium optime oris et faucium exulceratio, in ptyaliſmo alias adeo frequens, praecauetur, ſi regulis, iam ſupra commendatis, inhaerentes, paullatim inſtituamus ſaliuationem, pauca mercurii dulcis grana, tempore ſomni, exhibendo, mane et ueſperi, decocta lignorum, aut radicum, una cum tinctura metallorum, aliaue ſimili, hauriendo, os frequenter, decocto plantaginis, melle, et paucis guttis ſpiritus uitrioli, imbuto, colluendo, abſtergendo.

cap. 12. octodecim millia coronatorum lucratus est, relegatis iam ad aliptas anusque, et crebrioribus aegris, et numerosiori pecunia. Nam assedisse aegro, mera exspiranti contagia, cum ualetudo eius ac salus momentis constaret, excepisse idonea cibo tempora, et cadentes uenas uel aceto refecisse, morbumque tam horrendum profligasse, nonne hoc operae pretium daret medico, qui ex arte sua uitam suam suorumque sustentabit? Sed ego quidem illud NASONIS, *de Pont. l. 3. Eleg. 9.* mecum semper pensito:

Conueniens homini est hominem seruare uoluptas,
Et melius nulla quaeritur arte fauor.

Thes. 34. Equidem decocta lignorum, ex sassafras, quaiaco, *r*) fraxini cortice, radi-

r) Decocta, ex ligno sassafras sanctoque parata, cum sint penetrantiora, maiore ui irritandi exsiccandique praedita, phlegmaticae saltem subiectis constitutionis, hoc morbo decumbentibus, conuenient, minus uero siccioribus, et biliosis; alias idem hic nobis euenier, quod obseruauit, et annotauit PALMARIVS, *lib. de morb. contagios. p. 211.* referens, quod ex ligni quaiaci, in cura luis uenereae: abusu, elephantiasis, morbo Gallico adhuc perniciosior, generata fuerit. Maxime igitur proficua aduerti in siccioribus, decocta, ex radice sassaparillae, chinae, bardanae, et herba lacrucae, parata.

ce ſaſſaparillae, et antimonio crudo parata, proficua quidem ſunt, et interdum hunc morbum radicitus curant; praeſertim uero proſunt in doloribus fixis, et nodis oſſium, quia penetrare magis putantur, quam quidem mercurius, ſed uetulae quaedam et medicaſtrae, balnei calentiſſimi calores addunt, quibus aegrum in animi deliquium usque excruciant. Solent quoque nonnulli chirurgi, in ſaliuatoria cura, per mercurium excitata, reddere hypocauſta per foci calorem urentiſſima, magno quidem cum aegri angore, et curationis impedimento. Quia per iſtum uehementem calorem, liquidisſima abeunt per ſudores, remanente maſſa torpida, craſſa, et uix exſputabili, unde aegri prae laſſitudine in deliquium cadunt, et uiſcidis ſputis ſuffocantur. Accedit quoque maxima anxietas, et cardialgia, a ſanguine, uenam portam diſtendente, qui iam per mercurium, ex meſenterii glandulis ſoluitur, et, quia pulmones elaſtici ex calore fere dehiſcunt, aeris inſpirandi grauitate debita per continuos ignes imminuta. Et, cum morbus in ſale putrido uolatili, uiſcidis immixto, conſiſtat, hinc quoque magis incaleſcit aeger, ſatis iam per mercurium, omnia diſſoluentem, calefactus, eo magis putreſcit, febrit, et angitur animi, ut ſaepe uidi, ulceraque omnia interna et externa redduntur peiora. Ego itaque, ſiquidem omnibus in confeſſo eſt, morbum per ſputa, non per ſudores curari, modicum calorem iubeo et con-

consuetum, cum SYDENHAMO. Neque hoc aegris displicet, nec me fallit.

Thes. 35. Venenum *Leprae*, et *Elephantiasis*, sicut supra maxime analogum scorbuto inueterato putrido et lui uenereae fecimus, ita nunc eandem antidotum in acidis quaerimus, praesertim acetis metallicis, rigidis, ac ponderosis, spiritū scilicet nitri, salis, sulphuris et uitrioli. s) Maxime tamen mercurius, uel currens, uel

s) Haec plane abhorrent a uulgari plurimorum medicorum opinione, qui maximam partem remedia alcalina, praesertim uiperina, ad leprae Arabum, quam elephantiasin dicunt, medelam, praescribunt. Viperas, uiperarum carnes, salia, uina, aliaque ex his confecta remedia, miris laudibus extollunt, ac salutarem eorum effectum, allegatis exemplis, probant, GALENVS, *lib. de subfiguratione Empirica, cap. 12. et lib. 11. simplic. it. lib. 2. Method. ad Glauconem*, ORIBASIVS, *lib. 3. de morb. cur. cap. 62.* AETIVS, *Serm. 13. c. 123.* ABBATIVS, *lib. de admirab. uiperar. natura, ed. cit. cap. 27. a p. 84. ad 99.* Subscribit his HORAT. AVGENIVS, qui *Tom. 2. Epist. med. lib. 3. cap. 16.* uinum uiperinum, elephantiasi, curandae maxime proficuum, imo sufficiens esse, perhibet. Gloriatur quoque KVNRADVS, *Medull. Destillat. Part. 1. p. 14.* de remedio egregio, ex uiperis parato, quod pro optima elephantiasis antidoto habet. Elephantiasin, musto uiperino, largissime sumto, cito et feliciter curatum fuisse, ZACVTVS LVSITA-

in uitriolo sublimatus, proficuus est, et saliuatione

nvs, *Med. Princ. Histor. lib. 6. hist. 1. et 2. p. 907. et 912.* testatur. Reperiuntur contra alii, alia, ad huius morbi extirpationem, remedia, commendantes. Apud Baricellvm, *Hort. Genial. p. 306.* decoctum ulmi, cum pauco uino albo, quotidie assumtum, praescribitur, eoque, aegrotum, sudoribus foetidis profusis, ab hoc morbo liberatum fuisse, refertur. De quinta essentia antimonii, Faber, *Myrothetico Spagyrico, lib. 3. c. 15.* scribit, quod lepram curet, et, quod in eo solo arcano, consistat eius cura. Tincturam coralliorum, praestantissimum leprae Arabum remedium esse, Roder. a Fonseca, *Consult. Med. tom. 1. cons. 66.* asserit. Decoctum tamarisci, sine intermissione, per aliquot septimanas exhibitum, singulare ad elephantiasin remedium dicitur Hafenreffero, *Nosodoch. seu de Cutis Affect. lib. 1. cap. 15. p. 106.* Nepetae liquorem, ceu efficacissimum in potu aduersus Arabum lepram praesidium, si a cyathis tribus in principio sorbeatur, et deinceps successiue ad senos usque ascendatur, summe laudat Peccettivs, *Chirurg. lib. 1. cap. 31.* Cornu cerui, peculiarem uirtutem tribuit Sennertvs, *lib. 5. Prax. Part. 1. cap. 40. p. 475.* malignam elephantiasis materiam oppugnandi, atque expellendi, illique potum e succo malorum dulcium maturorum, probe defecatum, quem primas hic obtinere partes fatetur, iungit. Quod igitur concernit diuersissima illa, quae modo citaui, remedia, de fide historia-

tione excitata, glandulas aperit omnes, serum coactum dissoluit, putredinem alkalinam debellat, morbosa cum finis educit liquidis, morbumque curat. Hinc PETRVS IOH. FABER, Spagyricus celeberrimus, *Chirurg. Spagyr. Sect. 5. p. m. 144.* uenereum malum, et lepram, iisdem remediis elui afferit. Tandem tamen, siue ex Satyris, siue ex alio animali, aut uenere promiscua, et frequentiori, ortus sit uenereus morbus, ueteribus non ignotum fuisse, constat ex sacris, ex HIPPOCRATE, GALENO, PLINIO, CELSO, SVETONIO, ALPHONSO FERRO, SALICETO, GORDONIO, aliisque. Et credibile est, hominem Europaeum, Africanas, uel Americanas, urentissimi solis foeminas, non tuto inire, cum tetrum magis spirent odorem calidiores quaecunque, faciliusque suis amatoribus, diutius compressae, maculam inurant.

Thes. 36. Eatenus tamen in hisce morbis prosunt mercurialia, et saponacea, quatenus acre et uiscidum eliquant, extruduntque, et eluunt, in morbis, ab acido, salso, uiscido, uel alkali, uiscidis implicato, oriundis. Illis uero, in

 quibus

rum, quibus salutaris eorum effectus confirmatur, eo minus dubito, quo certiorem de his me reddit, diuersa huius mali origo, gradus, et symptomata, diuersaque aegrotorum constitutio, uti iam de his meam mentem declaraui, *Momentorum Pathologicorum Part. 1. cap. 17. a p. 49. ad 53.*

quibus iam ſal alkalinus, aut acre oleoſum, libere per foetorem oris et urinarum, ſe manifeſtat, aliaque putrefactionis inchoatae indicia adſunt, acida fixiora conueniunt, uini tartarus, mel, et acetum, in ſapam percocta, itemque poma citri, aurantia, limonia, aliique fructus horaei comeſti. In ſcorbuto quoque, ex uiſcoſo, et ſale pertinaciori, ad aquam calcis uiuae, quae ſalium nidos incidat, perueniendum eſt, intra corpus ſumendam.

Theſ. 37. Dixi, ſaliuationem ex mercurialibus fieri. Sterilitas uero iſta, quae ex lue uenerea in familias redundare ſolet, non tantum per morbi uirulentiam, in partes genitales exercitam, ſed quoque ex mercurialium frequenti uſu excitari, mihi uidetur, ut ſupra coniecturaliter memini. Cum enim iam ſatis ad oculum demonſtrari poſſit per microſcopia adcuratiſſima, maſculinam genituram foecundam, (quod notandum,) uermiculis ſcatere caudatis, cerebro et medulla inſtructis ſpinali, ut de oſtreis obſeruat BAGLIVIVS, *de Tarant. c. 4.* in modum paruularum ranularum, uero facundae prolis primordio, ouumque, futurum iam uermiculo alimentum, in ipſo orgaſmo uenereo, per Fallopianam tubam, ex ouarii pedunculo glanduloſo, in uterum delapſum, ingredientibus, nullumque adhuc, quantum ego ſciam, potentius ſit inuentum anthelminticum, praeter mercurium, non incredibile adparebit, ex occiſis, per

per mercurialia uermiculis ſeminis, ſterilitatem ſequi, et generandi impotentiam. *t*) Non tamen

t) Adeo praeiudicium de uermiculis, uirilis ſubſtantiam ſeminis, futurosque homines conſtituentibus, multorum eruditorum uirorum mentes occupauit, faſcinauit, ut alios, hanc ſententiam, tanquam ſacris literis ſanaeque inimicam rationi, auerſantes, pro ſtupidiſſimis habeant. An prima primum uiſorum et detectorum in ſemine uermium gloria, Leeuwenhoeukio, aut Hartſoeckero, tribuenda ſit, non diſquiram? Plurimos iam Medicos et Philoſophos, eosque celeberrimos, Boerhauium nempe, Wolffium, etc. huic ſententiae addictiſſimos eſſe, docent eorum ſcripta. Nuper modo cum Medico incluto Dreſenenſi uerba de uermiculis ſeminalibus faciebam, adeo pertinaciter eosdem defendenti, ut non erubeſceret affirmare: hominem, de naturalium uermium, ſemen conſtituentium, exiſtentia, dubitantem, aut mente, aut oculis carere. Sed, haec leuiora adhuc, fideque digniora ſunt, ſi reſpicias ea, quae habet DALENPATIVS, perhibens: ſe, inſtituto huiusmodi uermiculorum examine, non modo omnes corporis humani partes, ſed ipſas etiam ſanguinis moleculas, harumque figuram, diſtinctiſſime obſeruaſſe, uidiſſe. Operae iudico pretium, ipſa auctoris uerba, ex literis eiusdem a BERNARDO excerpta, *Nouvelles de la Repuplique, des lettres, Mois de Mai 1699. article. 5. p. 552. et ſequ.* apponere: Si

tamen putet aliquis, me eosdem hic intelligere

Philoſophi, inquit, dum rerum naturalium cauſas aperire conantur, ipſam matrem, naturam, ſedulo conſulerent, haud quaquam tam prodigioſos quotidie figmentorum ſuorum ederent partus. Nobis autem, quibus haec ratio potior ſemper fuit, nihil intentatum relinquendum putauimus, ut, ſi quis ad eam pateret, aditum ſollicite circumſpiceremus, et omnibus modis ipſius adire penetralia adniteremur. Tandem unus, et hic certiſſimus, praeter ſpem, feliciter ſucceſſit. Microſcopio enim, quo uix ullum, (abſit a uerbo iactantia,) praeſtantius confici poſſe, crediderim; cum uix punctum uiſibile ſuperet; dum, inquam, humani ſeminis partes attente contemplamur, primum ecce tibi ſe ſe nobis obtulit aquea quaedam ſubſtantia, cuius partes nullo modo diſtingui poterant: tum in ea fluctuantes rigidae trabeculae, omnes magnitudine impares, ſed quarum maxima pars trientem lineae craſſae, ad binas lineas longae, et ad utramque partem acuminatae fuere; antennulas diceres, uoluuntur aut ſolae, aut aliae alias ſubeunt, ſicque implexae et intricatae echinum non male referunt, aut pedicas, quae in aſſultibus obiiciuntur equitatui, ne qua iter ſit. Vbi in numerum coiere, et humor eas defecit, cohaerentes fecere grumos, quos, qui primi ſemen examinarunt, inſufficientibus uſi microſcopiis, idem, ueluti capillitio quodam compoſitum,

re uermiculos, qui in ulceribus uenereis saepe de-

ausi sunt affirmare. Illas, salium partes esse, autumem, earumque uolutatione, uoluptatem et titillationes illas, coitus tempore sensibiles, oriri, mihi penitus persuasum est. Insuper animacula quaedam deteximus, eadem fere forma, qua, mense Maio, in riuulis, limosisque paludibus, ranarum foetus uidentur. Horum corpus, uix granum frumenti superat, quaedam grandiuscula; cauda autem quater aut quinies corpus adaequat; mira agilitate se se agitant, caudaeque uerberibus, undulas, quibus innatant, cient, pulsantque. Corpus humanum in istis quis crediderit? Attamen illud ipsimet nostris uidimus oculis. Nam, dum omnia curiose lustramus, unum grandius, exuto iam σύφαρ, quo inuoluebatur, se se aperuit, nudatasque clare ostendit ambas tibias, crura, pectus, gemina brachia, et exuuium, altius protractum, caput, ad instar cucullae, obnubebat. Sexuum discrimina, prae exiguitate, nosci non quita sunt; et moritur, dum sese exuit. Haec metamorphosis, quanquam hucusque inaudita est, attamen mira uideri non debet, cum multa alia animalcula se in nouas quotidie formas induant; unde et fortassis nata est iam pridem metempsychoseos opinio. Obseruabamus deinde partes sanguinis, quas solidas, translucentes, globosasque, semissis lineae diametro, inuenimus, eidem materiae innatantes, cui semen, quae forte omnibus cor-

deprehenduntur, et contra quos, mercurius, in mor-

poris humoribus, uehiculi loco eſt. Sed, pauciſſimis, quaeſo, iam examines demonſtrationes, ad quas prouocat DALENPATIVS; uidit idem, detracto uelamento, in uermiculo ſeminis humani, omnes corporis humani partes, cum tamen ipſi illi uermiculi adeo ſtupendae ſint ſubtilitatis, ut una ſeminis guttula, plus quam mille uermiculos contineri, LEEVWENHOEVCKIVS ſtatuat. Deinceps non potuit ſexum diſtinguere, cum illico, exuto uelamento, moriantur, et tamen ſanguinis motum, particularumque, ſanguinem conſtituentium, figuram, ſe aduertiſſie, gloriatur. Ne uero crambem decies coctam proponere uidear, ad ea prouoco, quae iam aduerſus ſententiam hanc LEEVWENHOEVKIANAM adduxi, *Anthropol. ad Pathol. applicata, cap. 21. a §. 20. ad 24.* et *Toxicolog. lib. 3. cap. 1. 2. et 3. a p. 1. ad 4.* A mercurialibus igitur, ſi eadem, ut anthelmintica, conſideres, nunquam, quam accuſat auctor noſter, ſterilitas metuenda, idem potius, a genitalibus, per luem ueneream eroſis, occalliſatis, ſuaque functione orbatis, dependet. Et tantum abeſt, ut congruus mercurii dulcis uſus, foecundum impediat coitum, ut potius eundem quam maxime in phlegmaticae ſubiectis conſtitutionis promoueat, praecipue, ſi pituita, genitales partes obturans, earum functionem turbando, conceptioni impedimento ſit; nam, tum, reſoluta expurgataque pituita obſtruente, liberum functio-

morbo curando, aliquam etiam partem occupatur; alii enim ſunt, et ab his toto coelo diuerſiſſimi.

Theſ. 38. Ex quo generationis, per uermiculum maris, detecto per LOEVWENHOECKIVM myſterio, eodemque tempore, in oui pullo, per MALPIGHIVM, altero, alterius inuenta omnino neſciente, infinita pene in rem medicam contigerunt commoda, multaque exinde reſolui poſſunt problemata, in morbis haereditariis explicandis, quatenus ex ſolidorum natura, optime tunc deducuntur, quae alias per ſucceſſiuam partium poſt partes, ex cordis prima guttula ſanguinis, ſeu puncto ſaliente ARISTOTELIS, uario ſe ſe mouentis motu, conformationem, non adeo feliciter ſunt deducta. Hoc enim FLACCI, *l. 4. Carmin. Od. 4.* uerum:

Fortes creantur fortibus et bonis;
Eſt in iuuencis, eſt in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilae columbam.

Nec

num exercitium genitalibus organis redditur, eoque ipſo tolllitur ſterilitas. In ſiccioribus contra, quibus humorum tenuitas et acrimonia moleſtiam creat, mercurialia obſunt foecunditati, non enecando uermes, quos, auctores in ſemine ſibi concipiunt, ſed totum corpus extorrendo, omnesque corporis functiones peſſundando.

Nec melior forte eorum opinio eſt, qui cum CARTESIO, ex uariis ſic particularum itibus, motibusque, originem animalium deducunt, quam eorum, qui cum uulgo, omnia ex putrefactione oriri, credunt, ſi forte Carteſii genuinus liber ſit de homine. Neque adeo mirum eſſe debet, ex uermiculo geniturae maſculinae, per iuſſum Creatoris, fieri hominem, cum uideamus, uermiculos repentes, primo in nympham, ex nympha in aureliam, uel papilionem, iucundiſſimae obſeruationis metamorphoſi, transformari, ut GOEDARTVS, SWAMMERDAM, BLANKARDVS, aliique, demonſtrarunt. Hoc tamen interim monendum eſt, ne, ad hanc curioſam optices ſpeculationem obtinendam, genitura humana, per nefandam maſturbationem, onanitico ſcelere acquiſita, quisquam impie abutatur, in nobiliſſimum optimi Creatoris miraculum, hoc eſt, hominem aliquando, ceſſura, cum ex brutorum ſpermate, abunde haec omnia, atque impune, haberi poſſint.

Theſ. 39. Equidem non inconueniens eſt, hominem, terrarum dominum, certo ſemine generari, cum non deceret illum, fortuita ſeminalium particularum utriusque ſexus miſtura naſci, plantis atque animalibus, ex certo et ſingulari ſeminio exortis. Nam, ut concedam, in uariis locis generari uermiculos, in capite, in pectore, in corde, uentriculo, inteſtinis, hepate, renibus, aliisue, prout hoc omnium optime expreſſit et deſcripſit ante laudatus NI-

CO-

COLAVS ANDRY, egregio tractatu. Non tamen exinde uolo demonſtrare, hoſce, ſui certe generis uermes, ludibunda metamorphoſi, eſſe rudimenta hominis, ſed potius ſemper morbum. Verum illa ratio huc facit, quod, licet haec animalcula, ab ipſa ſtatim natiuitate, puerulos cruciare ſoleant, perque totam aliquando congenerentur uitam, ſeminales tamen uermiculi, nunquam ante annos pubertatis, et ſeminis foecunditatem, nec poſt elapſum foecunditatis tempus, inueniantur, ut anatomia humana et brutorum conſtat. Aperui ſaepe canes ſemeſtres, et liquidum teſticulare microſcopio adplicui, ſed nullum perſpexi uermem. Aperui etiam canes, quintum decimum annum elapſos, neque ullos reperi uermes. Sed in iuſtae ac maturae aetatis, ſemper inueni, licet reliquae partes, interdum omnes, talium liberi eſſent, quantum ego obſeruare potui. Pariter arbores, ac plantae, in tenella aetate, ſemen non ferunt, in matura, florent, et fructificant; ſed ſenio tandem fatiſcunt, ac ſterileſcunt.

Theſ. 40. Dari tamen interdum maſculos, qui propter horum animalculorum defectum, perpetuo ſunt ſteriles, non nego, et expertum eſſe in Belgio, noui. Neque enim credibile eſt, ſolummodo ad liquaminis et albuminis cuiusdam ſecretionem, et fruſtra, feciſſe naturae conditorem, teſtes, tanto adparatu compaginatos, ſed inſtar umbellorum in plantis et arboribus, ſemen praeparare et conficere iuſſiſſe: licet

cet particulari operationum fermento inescati, aliud uelint toto umbone defendere, nec pati, suorum olim fermentorum superstitiosos cultores, uel potius, ut uolebant, adoratores, meliora unquam discere, aut sapere. Nec magis uera sunt, quae de foetus futuri rudimentis, in ipso ouo delitescentibus, perhibentur: uidemus enim, omnia foeminarum oua, esse subuentanea et manca, absque semine uirili, nec nisi alimentum, uirili semini, seu uermiculo, esse. Quanquam enim Rex apum, Nostris *Wyse* dictus, sed male, cum potius Regina, et mater, diceretur, quia foemina est, omnes fauos suis repleat ouis, non tamen illa in alueariis unquam foecunda sunt, nisi uirili fucorum semine impraegnentur, et penetrentur uiuo uermiculo. Et, quid absurdi est, in uermiculo natales quaerere hominis, cum natura in minimis fuerit quam artificiosissima. Sic enim, inquit PLINIVS, *lib. 11. c. 2. Turrigeros Elephantorum miramur humeros, taurorumque colla, et truces in sublime iactus, tigrium rapinas, leonum iubas, cum rerum natura nunquam magis, quam in minimis, tota sit. Qua propter, quaeso, ne haec legentes, quoniam ex his spernunt multa, etiam relata fastidio damnant, cum, in contemplatione naturae, nihil possit uideri superuacuum.* Sed de his satis.

Thes. 41. Verum, quod attinet *Venena Saturnina* et *Gypsea*, longosque hinc exortos morbos,

bos, idem nunc, quod ſupra, inculco, eorum medelam, eſſe ſatis difficilem, et ſaepiſſime impoſſibilem. Namque, dum ex his fiunt chronici morbi, lancinantes dolores, pallores, tabes, aliaque mala, ſignum eſt, haerere illa in uaſis minimis, unde difficulter, uel nunquam excutiuntur. Leniri tamen oleoſis obuoluique poſſunt, ac ſic aliquando hebeſcere, quo in caſu omnia pinguia, oleum cerae, therebintinae, atque alia, conducunt. Gypſea quidem, alicui loco concreta, in corpore eludunt ſaepiſſime omnem medentis manum. Pariter ſe habet cum adamantino ueneno, uitri ſchidiis, aliisque mechanicis. Sed, felicius, in ſaturninis adſumtis, finem curationis bene obtinebunt, ſi ad inunctionem mercurialem deſcendatur, uel eiusdem per os exhibitionem. Tum enim mercurius, calces iſtas ſaturninas in corpore amalgamat, atque ſic per ſaliuae fontes, uel alia emunctoria, ſecum educit. Raro tamen eiusmodi aegri medicis occurrunt, antequam mala per longas inualuere moras, ut ſint incurabilia.

Theſ. 42. Et, quid mirum eſt, tot ac tam diuerſos enaſci morbos, cum tanta ſit et coeli, et ſoli, diuerſitas, ciborumque, quibus utuntur homines, et affectuum, uarietas, ac diuerſum uiuendi genus. Hinc bene cecinit PERSIVS, *Satyr. 5.*

Mille hominum ſpecies, et rerum diſcolor uſus,

usus,

Velle suum cuique est, nec uoto uiuitur uno.
Mercibus hic Italis mutat sub sole recenti
Rugosum piper, et pallentis grana cymini.
Hic satur irriguo mauult turgescere somno,
Hic campo indulget; hunc alea decoquit, ille
In uenerem est putris. Sed, cum lapidosa chiragra
Fregerit articulos, ueteris ramalia fagi,
Tum crassos transisse dies, lucemque palustrem,
Et sibi iam seri uitam ingemuere relictam.

Thes. 43. Sed et, quod addam, in quouis, uel leuissimo corporis sensu doloris, medicamenta ingerere, ut quidam solent illustres personae, morbos saepe facit chronicos, nec ullo in posterum modo debellandos, postquam talia pharmaca, pro ui sua naturali, uel pene excederunt uasa, uel eadem rigida ac flaccida fecerunt, uel et sanguinem extenuarunt, aut coegerunt. *u*) Hinc bene canit OWENVS, *Epigram. l. 2.*

Si

---

u) Optima sane medicina, nulla uti medicina, hoc est, tum optima corporis gaudere constitutione, aditum omnibus morbis excludente, tum sobrietatis et temperantiae beneficio, firmam integramque sanitatem quam diutissime conseruare. Nihil quippe dementius, nihil perniciosius,

Si tarde cupis esse senex, utaris oportet,
Vel modico medice, uel medico modice.
Sumta, cibus tanquam, laedit, medicina, salutem,
At sumtus prodest, ut medicina, cibus.

Rrr Pariter

---

quam remediis, nulla urgente necessitate, perpetuo deuoratis, adeo eadem, per continuam consuetudinem corpori familiaria reddere, ut deinceps, ingruente morbo, quo, iisdem maxime egemus, exoptato plane effectu destituantur. Ne dicam, remedia, quaecunque etiam eadem sint, quotidie adhibita, in uenena degenerare, ipsisque morbis, mortique praematurae ansam et materiam praebere. Quid igitur de illorum medicorum moribus sentiendum, dicendum, qui, empiricorum more, suas pilulas, pulueres essentias, balsama, sub titulo remediorum uitae, polychrestorum, antispasmodicorum, laudibus ad coelum usque extollentes, promiscue, ad sanitatem, perpetuo tuendam, longaeuitatem obtinendam, praescribunt, commendant. Indigni sunt tales medicorum nomine, et iure meritoque in classem empiricorum referuntur, *es seynd nichtswürdige Quacksalber.* Nullus uero, remediorum abusum, melius PLATONE, descripsit, qui *lib. 1. de Legib.* ita loquitur: εἰς τὰ ἰατρεῖα βαδίζοντες ἐπὶ φαρμακοποσίᾳ μετ᾽ ὀλίγον ὕστερον καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἔχουσι τοιοῦτον τὸ σῶμα, οἷον, εἰ διὰ τέλους ἔχειν μέλλοιεν ζῆν, οὐκ ἂν δέξαιντο.

deprehenduntur, et contra quos, mercurius, in mor-

poris humoribus, uehiculi loco est. Sed, paucissimis, quaeso, iam examines demonstrationes, ad quas prouocat DALENPATIVS; uidit idem, detracto uelamento, in uermiculo seminis humani, omnes corporis humani partes, cum tamen ipsi illi uermiculi adeo stupendae sint subtilitatis, ut una seminis guttula, plus quam mille uermiculos contineri, LEEVWENHOEVCKIVS statuat. Deinceps non potuit sexum distinguere, cum illico, exuto uelamento, moriantur, et tamen sanguinis motum, particularumque, sanguinem constituentium, figuram, se aduertisse, gloriatur. Ne uero crambem decies coctam proponere uidear, ad ea prouoco, quae iam aduersus sententiam hanc LEEVWENHOEVKIANAM adduxi, *Anthropol. ad Pathol. applicata, cap. 21. a §. 20. ad 24.* et *Toxicolog. lib. 3. cap. 1. 2. et 3. a p. 1. ad 4.* A mercurialibus igitur, si eadem, ut anthelmintica, consideres, nunqvam, quam accusat auctor noster, sterilitas metuenda, idem potius, a genitalibus, per luem ueneream erosis, occallisatis, suaque functione orbatis, dependet. Et tantum abest, ut congruus mercurii dulcis usus, foecundum impediat coitum, ut potius eundem quam maxime in phlegmaticae subiectis constitutionis promoueat, praecipue, si pituita, genitales partes obturans, earum functionem turbando, conceptioni impedimento sit; nam, tum, resoluta expurgataque pituita obstruente, liberum functio-

morbo curando, aliquam etiam partem occupatur; alii enim ſunt, et ab his toto coelo diuerſiſſimi.

Theſ. 38. Ex quo generationis, per uermiculum maris, detecto per LOEVWENHOECKIVM myſterio, eodemque tempore, in oui pullo, per MALPIGHIVM, altero, alterius inuenta omnino neſciente, infinita pene in rem medicam configerunt commoda, multaque exinde reſolui poſſunt problemata, in morbis haereditariis explicandis, quatenus ex ſolidorum natura, optime tunc deducuntur, quae alias per ſucceſſiuam partium poſt partes, ex cordis prima guttula ſanguinis, ſeu puncto ſaliente ARISTOTELIS, uario ſe ſe mouentis motu, conformationem, non adeo feliciter ſunt deducta. Hoc enim FLACCI, *l. 4. Carmin. Od. 4.* uerum;

Fortes creantur fortibus et bonis;
Eſt in iuuencis, eſt in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilae columbam.

Nec

num exercitium genitalibus organis redditur, eoque ipſo tolllitur ſterilitas. In ſiccioribus contra, quibus humorum tenuitas et acrimonia moleſtiam creat, mercurialia obſunt foecunditati, non enecando uermes, quos, auctores in ſemine ſibi concipiunt, ſed totum corpus extorrendo, omnesque corporis functiones peſſundando.

COLAVS ANDRY, egregio tractatu. Non tamen exinde uolo demonstrare, hosce, sui certe generis uermes, ludibunda metamorphosi, esse rudimenta hominis, sed potius semper morbum. Verum illa ratio huc facit, quod, licet haec animalcula, ab ipsa statim natiuitate, puerulos cruciare soleant, perque totam aliquando congenerentur uitam, seminales tamen uermiculi, nunquam ante annos pubertatis, et seminis foecunditatem, nec post elapsum foecunditatis tempus, inueniantur, ut anatomia humana et brutorum constat. Aperui saepe canes semestres, et liquidum testiculare microscopio adplicui, sed nullum perspexi uermem. Aperui etiam canes, quintum decimum annum elapsos, neque ullos reperi uermes. Sed in iustae ac maturae aetatis, semper inueni, licet reliquae partes, interdum omnes, talium liberi essent, quantum ego obseruare potui. Pariter arbores, ac plantae, in tenella aetate, semen non ferunt, in matura, florent, et fructificant; sed senio tandem fatiscunt, ac sterilescunt.

Thes. 40. Dari tamen interdum masculos, qui propter horum animalculorum defectum, perpetuo sunt steriles, non nego, et expertum esse in Belgio, noui. Neque enim credibile est, solummodo ad liquaminis et albuminis cuiusdam secretionem, et frustra, fecisse naturae conditorem, testes, tanto adparatu compaginatos, sed instar umbellorum in plantis et arboribus, semen praeparare et conficere iussisse: licet

cet particulari operationum fermento inescati, aliud uelint toto umbone defendere, nec pati, suorum olim fermentorum superstitiosos cultores, uel potius, ut uolebant, adoratores, meliora unquam discere, aut sapere. Nec magis uera sunt, quae de foetus futuri rudimentis, in ipso ouo delitescentibus, perhibentur: uidemus enim, omnia foeminarum oua, esse subuentanea et manca, absque semine uirili, nec nisi alimentum, uirili semini, seu uermiculo, esse. Quanquam enim Rex apum, Nostris *Wyse* dictus, sed male, cum potius Regina, et mater, diceretur, quia foemina est, omnes fauos suis repleat ouis, non tamen illa in alueariis unquam foecunda sunt, nisi uirili fucorum semine impraegnentur, et penetrentur uiuo uermiculo. Et, quid absurdi est, in uermiculo natales quaerere hominis, cum natura in minimis fuerit quam artificiosissima. Sic enim, inquit PLINIVS, *lib. 11. c. 2. Turrigeros Elephantorum miramur humeros, taurorumque colla, et truces in sublime iactus, tigrium rapinas, leonum iubas, cum rerum natura nunquam magis, quam in minimis, tota sit. Qua propter, quaeso, ne haec legentes, quoniam ex his spernunt multa, etiam relata fastidio damnant, cum, in contemplatione naturae, nihil possit uideri superuacuum.* Sed de his satis.

Thes. 41. Verum, quod attinet *Venena Saturnina* et *Gypsea*, longosque hinc exortos morbos,

bos, idem nunc, quod ſupra, inculco, eorum medelam, eſſe ſatis difficilem, et ſaepiſſime impoſſibilem. Namque, dum ex his fiunt chronici morbi, lancinantes dolores, pallores, tabes, aliaque mala, ſignum eſt, haerere illa in uaſis minimis, unde difficulter, uel nunquam excutiuntur. Leniri tamen oleoſis obuoluique posſunt, ac ſic aliquando hebeſcere, quo in caſu omnia pinguia, oleum cerae, therebintinae, atque alia, conducunt. Gypſea quidem, alicui loco concreta, in corpore eludunt ſaepiſſime omnem medentis manum. Pariter ſe habet cum adamantino ueneno, uitri ſchidiis, aliisque mechanicis. Sed, felicius, in ſaturninis adſumtis, finem curationis bene obtinebunt, ſi ad inunctionem mercurialem deſcendatur, uel eiusdem per os exhibitionem. Tum enim mercurius, calces iſtas ſaturninas in corpore amalgamat, atque ſic per ſaliuae fontes, uel alia emunctoria, ſecum educit. Raro tamen eiusmodi aegri medicis occurrunt, antequam mala per longas inualuere moras, ut ſint incurabilia.

Theſ. 42. Et, quid mirum eſt, tot ac tam diuerſos enaſci morbos, cum tanta ſit et coeli, et ſoli, diuerſitas, ciborumque, quibus utuntur homines, et affectuum, uarietas, ac diuerſum uiuendi genus. Hinc bene cecinit PERSIVS, *Satyr. 5.*

Mille hominum ſpecies, et rerum diſcolor uſus,

usus,
Velle suum cuique est, nec uoto uiuitur uno.
Mercibus hic Italis mutat sub sole recenti
Rugosum piper, et pallentis grana cymini.
Hic satur irriguo mauult turgescere somno,
Hic campo indulget; hunc alea decoquit, ille
In uenerem est putris. Sed, cum lapidosa chiragra
Fregerit articulos, ueteris ramalia fagi,
Tum crassos transisse dies, lucemque palustrem,
Et sibi iam seri uitam ingemuere relictam.

Thes. 43. Sed et, quod addam, in quouis, uel leuissimo corporis sensu doloris, medicamenta ingerere, ut quidam solent illustres personae, morbos saepe facit chronicos, nec ullo in posterum modo debellandos, postquam talia pharmaca, pro ui sua naturali, uel pene exederunt uasa, uel eadem rigida ac flaccida fecerunt, uel et sanguinem extenuarunt, aut coegerunt. *u*) Hinc bene canit OWENVS, *Epigram. l.* 2.

Si

u) Optima sane medicina, nulla uti medicina, hoc est, tum optima corporis gaudere constitutione, aditum omnibus morbis excludente, tum sobrietatis et temperantiae beneficio, firmam integramque sanitatem quam diutissime conseruare. Nihil quippe dementius, nihil perniciosius,

Si tarde cupis esse senex, utaris oportet,
Vel modico medice, uel medico modice.
Sumta, cibus tanquam, laedit, medicina, salutem,
At sumtus prodest, ut medicina, cibus.

Rrr Pariter

quam remediis, nulla urgente necessitate, perpetuo deuoratis, adeo eadem, per continuam consuetudinem corpori familiaria reddere, ut deinceps, ingruente morbo, quo, iisdem maxime egemus, exoptato plane effectu destituantur. Ne dicam, remedia, quaecunque etiam eadem sint, quotidie adhibita, in uenena degenerare, ipsisque morbis, mortique praematurae ānsam et materiam praebere. Quid igitur de illorum medicorum moribus sentiendum, dicendum, qui, empiricorum more, suas pilulas, pulueres essentias, balsama, sub titulo remediorum uitae, polychrestorum, antispasmodicorum, laudibus ad coelum usque extollentes, promiscue, ad sanitatem, perpetuo tuendam, longaeuitatem obtinendam, praescribunt, commendant. Indigni sunt tales medicorum nomine, et iure meritoque in classem empiricorum referuntur, *es seynd nichtswürdige Quacksalber.* Nullus uero, remediorum abusum, melius PLATONE, descripsit, qui *lib. 1. de Legib.* in loquitur: εἰς τὰ ἰατρεῖα βαδίζοντες ἐπὶ φαρμακοποσίᾳ μετ' ὀλίγον ὕστερον καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἔχουσι τοιοῦτον τὸ σῶμα, οἷον, εἰ διὰ τέλους ἔχειν μέλλοιεν ζῆν, οὐκ ἂν δέξαιντο.

Pariter multos uni morbo curando adhibere medicos, uel chirurgos, et aetate, et moribus, et doctrina diſcordes ualde, plus adfert nocumenti, quam emolumenti, altero calidum, frigidum altero, illo acidum, hoc alkali, altero quietem, altero exercitium, inculcantibus. Iuxta illud *Monoſtich. Epigram. 69.*

Nunquam, crede mihi, a morbo curabitur aeger,
Si multis Medicis creditur una febris. x)

At

x) Hoc non tam multitudini medicorum, ſed imprudentiae potius, tribuendum; cum rara ſemper, genuinus medicus, fuerit auis, et iam ſuo tempore queſtus ſit Hippocrates, fama quidem et nomine multos inueniri medicos, re uedem perpaucos. Multitudo imperantium Cariam perdidit, *Wo viel Koeche ſeyn,* dicebat nuper medicaſter, *da wird der Brey verſaltzen.* Sed idem iniuſte, duobus ſequentibus medicis, ſanam rationem atque experientiam ſequentibus, imputare uolebat, ſuos errores, nulla humana prudentia et arte amplius emendandos. Si ſui ſimiles medici, imperiti nempe, garruli, accerſiti fuiſſent, tum omnino locum habuiſſet, quod Gallus, *tr. l' eſprit des hommes illuſtres p. 119.* ex Adriani morientis ore deſumſit, apophthegma: *le trop grand nombre de Medecins me fait mourir.* Eſt eadem infeliciſſimi monumenti inſcriptio: turba ſe medicorum periiſſe, uti habet

At iuxta optandum esset, in publici muneris praxin non prius admittendos esse nouos medicos, antequam curari aegros ab aliis uiderint:

PLINIVS, *Hist. Nat. ed. cit. lib. 29. cap. 1. p. 518.* Hic omnino uerum est quod Abbas, CHASTELAIN, apud MENAGIVM, *Bons Mots, p. 283.* prudenti librorum cum medicis comparatione instituta, affert: *Seneque disoit autrefois de la multitude des livres,* onerat discentem turba, non instruit; *la quantité en est plus onéreuse qu' utile. Il est bien plus vrai de dire de la quantité des medecins,* onerat aegrotum turba, non solatur: *car la quantité est dangereuse auprés d'un maladé; et celui qui a le meilleur sens, est celuy que les autres contrarient, et que l' on n' écaute point.* Egomet quidem ipse, in rebus quibusuis agendis, multorum manus, paucorum contra, et prudentum, commendauerim consilium, cum plures Thyrsigeros, paucos sit cernere Bachos. Dehinc tamen minime repudiandae sunt consultationes medicae, a peritis et sapientibus institutae medicis, ubi sane idem optimo applicari potest iure, quod IOSEPHVS HALL, *Meditat. subit. 71. ed. cit. p. 96.* conspecta bibliotheca instructissima, protulit, scribens: de copia conqueri delicati est, nauseantisque animi; nulla nos lex iubet omnes perlegere; quanto uero plures imbiberimus, digesserimusque, tanto certe magis crescat, pinguescatque animus, necesse est. Incommodi

non aliter ac obſtetrices, ex praecepto Socratis, Phaenaretae, obſtetricis, filiis, apud PLATONEM, *in Theaeteto*, non prius ad artem admittuntur, quam parere deſiuerunt, ipſae ſuo edoctae periculo, quid in aliis fieri debeat. *y*)

Theſ.

igitur, quae ex medicorum multitudine oriuntur, magis aegrotis, quam medicis, imputanda; cum non ſaltem omnis generis medicos conuocent, ſed anus quoque, carnifices, lictores, et omnem omnium perditorum hominum colluuiem in conſilium adhibeant, de quibus iam ſatis diſſerui, *diſſertatione de ſyncretiſmo medico*, aliaque, quae modo prodiit, *medicum ab iniquis uindicante iudiciis.*

y) Hoc quidem, uulgari prouerbio, ab obſtetricibus deſideratur, ſed contrarium plane probat liber, ſub titulo, obſtetricis aulae Brandenburgicae, editus; ingenuum enim in eodem teſtimonium IVSTINAE SIEGEMVNDIN, natae Dietericiae, occurrit, quae nunquam peperit, et tamen prudentiſſimae officio obſtetricis maxima functus fuit felicitate; nam, ſi exacte ponderemus, quod foemina grauida, doloribus partus afflicta, et iam iam paritura, prae dolore et anxietate, quid ſecum geratur, plane ignoret, citati modo certitudinem ac ueritatem teſtimonii comperiemus. Hoc potius e re eſſe duxerim, ut foeminae, iudicio ualentes, circumſpectae, minus nauſeoſae, promtae in rebus perficiendis, ad munus obſtetricis ſeligantur, ſelectae

Thes. 44. Verum enim uero, num Medicus opus habeat in Praxi Fortuna, quaeri posset? Et bene DEMOCRITVS, *in Epist. ad Hippocratem*, sic scripsit: *Profecto suspicor pleraque in scientia tua palam contumelia adfici, aut propter inuidiam, aut propter ingratitudinem. Aegrotantes enim, simul ut seruantur, causam Diis, aut fortunae, attribuunt. Plerique uero suae naturae hoc adscribentes, benefactorem odio habent, et parum abest, ut indigne ferant, si debitores esse putentur.* Cui HIPPOCRATES hunc in modum respondit: *Artis Medicae recta facta, o Democrite, plerique e uulgo hominum non omnino laudant, uerum Diis saepe attribuunt. Si uero, Natura reluctata perdiderit eum, qui curatur, Medicos reprehendunt, Numen praetereuntes.* Non secus ac fecerunt Carthaginenses, qui, quod Duces sui bene gesserant, Deorum immortalium adiutorio, quod male cesserat, ipsorum culpae imputabant, ut habet VALERIVS MAXIMVS, *l. 2. c. 7.* CELSVS porro, *l. 3. c. 1.* sic inquit: *In nullo quidem morbo, plus fortuna sibi uendicare, quam ars, ars,*

ministerio cadauerum dissectorum instruantur, illisque, quis situs, quae connexio partium genitalium, indicetur, et demum, qua ratione in hoc illoue difficilis partus casu, procedere debeant, edoceantur.

quam Natura, potest. Et rursus, *in Praefat. lib. 7. siquidem in morbis, cum multum fortuna conferat, eademque saepe salutaria, saepe uana sint; potest dubitari, secunda ualetudo Medicinae, an corporis beneficio contigerit.* Verum, hic mihi satisfaciunt illa HIPPOCRATIS, *de Loc. in hom. n. 57. 58.* ubi pronunciat, medicamenta, quae recte administrantur, sine fortuna, sanare morbos, namque secus ea, quae non sunt remedia, per fortunam sanarent. Vnde ipsi hi Medici uidentur fortunati, qui recte faciunt, et infortunati, qui secus. Et, quae prolixius apud eundem legi possunt in hunc sensum egregie disputata. Addam saltem illud, non solum recte facientes, esse fortunatos, sed illos praecipue, quibus diuinum benedixerit Numen, sine quo, uana sunt, quaecunque humanum ingenium uel callentissime conatur. Conf. *de Fortun. Med.* CACHETVM, *Comment in Aph. Hippocr. 1. Sect. 1. p. m. 65.*

CAP. VIGESIMVM SECVNDVM.

Venenorum indagationem, Praecipitationis Chymicae adminiculo perficiendam, sistit.

Thes. 1. Coronidis loco, postquam in finem hocce Tentamen exire tandem contingit, consultum

ſultum duxi, docere, quanam ratione praeuenire mala, uel ſaltem indagare, potionibus aut ferculis immixta uenena, queamus. Res ardua et ſummis expetita uiris, omnibus pene ſeculis, cum in nulla re magis maiorem nominis celebritatem, quam per hanc, conquirere ualeamus, ſi experimenta in hoc caſu facta non fallant. Sed in rebus maxime utilibus, ſicut communis et talparum quaedam coecitas eſt, ita non mirabuntur lectores, me hic ex labe ac uitio ſimili contractam, et haereditate acceptam aliquando prodere ignorantiam, in uenenis expiſcandis. Adeo enim praua ingenia per hanc ſcientiam effloruere, ut longe ſuperent ea, quae malitiam prodant.

Theſ. 2. Illud uel quiuis mecum poterit obſeruare, pauperes et egenos, ex ligneo uaſe uilem fufuraceamque haurientes pulticulam, ſecurius multo comedere, quam diuites interdum ac opulentos, aureo uel argenteo labio, ſuas epulas, ſua delicia, Apitio *z*) plane apparatu,

z) Coelius Apitius, tempore Tiberii, Caeſaris, uiuens, erat uir diuitiis affluens, et uoluptatibus diffluens, de quo ATHENAEVS, *Deipnoſoph. lib. 4. cap. 19. ed. cit. p. 168.* Παρὰ δὲ Ρωμαίοις μνημονεύεται, ὥς φησι Ποσειδώνιος ἐν τῇ ἐννάτῃ καὶ τεσσεϱακοστῇ τῶν ἱστοϱιῶν, Απίκιόν τινα, ἐπὶ ἀσωτίᾳ πάντας ἀνθϱώπους ὑπεϱηκοντικέναι. Plura adhuc et diſtinctiora luxus, cui deditus erat Apicius, exempla, atque experimenta, apud eundem, *l. 1. c. 6.*

paratu, ſumentes. Verum namque illud eſt, quod

---

p. 7. annotata legimus: Εγένετο δὲ κατὰ τὰς Τιβερίου χρόνους ἀνήρ τις, Απίκιος, πλουσιώτατος τρυφητής, ἀφ' οὗ πλακούντων γένη πολλὰ Απίκια ὀνομάζεται. Ουτος ἱκανὰς μυριάδας καταναλώσας εἰς τὴν γαστέρα, ἐν Μιντούρναις, (πόλις δὲ Καμπανίας) διέτριβε τὰ πλεῖστα, καρίδας ἐσθίων πολυτελεῖς, αἳ γίνονται αὐτόθι, ὑπέργε τὰς ἐν Σμύρνῃ μεγίστας, καὶ τοὺς ἐν Αλεξανδρίᾳ ἀστακούς. Ακούσας οὖν, καὶ κατὰ Λιβύην γίνεσθαι ὑπερμεγέθεις, ἐξέπλευσεν, οὐδ' ἀναμείνας μίαν ἡμέραν· καὶ πολλὰ κακοπαθήσας κατὰ τὸν πλοῦν, ὡς πλησίον ἧκε τῶν τόπων, πρὶν ἐξορμῆσαι τῆς νεὼς, (πολλὴ δὲ ἐγεγόνει παρὰ τοῖς Λίβυσι φήμη τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ, προσπλεύσαντες ἁλιεῖς, προσήνεγκαν αὐτῷ τὰς καλλίστας. Ὁ δ' ἰδὼν, ἐπύθετο, εἰ μείζους ἔχουσιν· εἰπόντων δὲ, μὴ γίνεσθαι, ὧν ἤνεγκαν, ὑπομνησθεὶς τῶν ἐν Μιντούρναις, ἐκέλευσε τῷ κυβερνήτῃ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἐπὶ Ιταλίαν ἀναπλεῖν, μηδὲ προσπελάσαντι τῇ γῇ. Sed, cum iam ex At in eo, luxurioſam Apicii uitam cognoueris, iam attende quoque, quem eiusdem uoluptas habuerit euentum, de quo Seneca, *Conſol. ad Heluiam, cap. 10. et 11. Oper ed. cit. p. 81.* Scilicet minus beate uiuebat Dictator, quam Apicius noſtra memoria uixit, qui, in ea urbe, ex qua aliquando philoſophi, uelut corruptores iuuentutis, abire iuſſi ſunt, ſcientiam popinae profeſſus, diſciplina ſua ſeculum infecit, cuius

quod Thyeſtes, apud SENECAM, *Thyeſt Act.3.* exlamat;

Humi iacentem ſcelera non intrant caſam,
Tutusque menſa capitur anguſta cibus,
Venenum in auro bibitur. - -

Et, quod idem, ſuo tempore, IVVENALIS, Satyricus ſemper mordax, ſic perſtringit, *Satyr. 10.*

- - *Nulla*

---

exitum noſſe, operae pretium eſt. Cum ſeſtertium millies in culinam coegiſſet, cum tot congiaria principum, et ingens Capitolii uectigal, ſingulis commeſſationibus exſorbſiſſet, aere alieno oppreſſus, rationes ſuas tunc primum coactus inſpexit; ſuperfuturum ſibi ſeſtertium centies computauit, et uelut in ultima fame uicturus, ſi ſeſtertio centies uixiſſet, ueneno uitam finiuit. Quanta luxuria erat, cui ſeſtertium centies egeſtas fuit? I nunc, et puta pecuniae modum ad rem pertinere, non animi. Seſtertium centies aliquis extimuit, et, quod alii uoto petunt, ueneno fugit. Illi uero tam prauae mentis homini, ultima potio ſaluberrima fuit. Tunc uenena edebat, bibebatque, cum immenſis epulis non delectaretur tantum, ſed gloriaretur, cum uitia ſua oſtentaret, cum ciuitatem in luxuriam ſuam conuerteret, cum iuuentutem ad imitationem ſui ſollicitaret, etiam ſine malis exemplis, per ſe docilem.

- - *Nulla aconita bibuntur*
Fictilibus, tunc illa time, cum pocula sumes
Gemmata, et lato setinum ardebit in auro.

Thes. 3. CARDANVS quiden, *de Venen. l. 2. c. 8.* et *Contr. Med. lib. 2. Tr. 5. Contr. 10.* modum describit in ossis delitescens uenenum prodendi, per furculam, ex optimo orichalco fabricatam, gladiis auratis: quae inter cibos aliquamdiu relicta, ab erodente ueneno contrahat rubiginem, uel colorem, in rubrum aut nigrum desinentem. Quod quidem in acri ueneno acido metallico locum habere potest, sed non secus. Potiones praeterea suspectae ad quartam partem relinquantur in fundo. Vnde refert SENECA, *Controu. l. 6. c. 4.* de marito quodam, qui uxorem sublaturus, ex eodem poculo bibebat quidem, sed uxor posterior illud exhausit, quod erat in fundo, atque ipso incolumi, extincta est. Hoc uero in uenenis metallicis ponderosis, nec facile solubilibus, ualet, puluerisatis. In conuiuiis quoque muscas obseruari uolunt, et ab illis abstineri ferculis, a quibus illae abstinent.

Thes. 4. Nec ulli ignotum est, incredibilem uirtutem, in prodendis uenenis, cornu monoceroti attributam fuisse a plurimis auctoribus. Hinc aiunt, Reges Indorum, crateres exinde confecisse, asserentes, eo die, quo quis ex tali poculo biberit, immunem a morbis, uulneribus, flammis, et toxico, fore. AELIANVS autem

autem, non monocerotis, ſed aſini Indici cornu fuiſſe, ſcribit, *lib. 4. de Animal.* Quod ANGELVS BARGAEVS, *in Cynaegetico*, eleganter expreſſit:

- - Vnoque in fronte ſuperbi
Cornu, quod Reges Indorum protinus aureis
Orbibus includunt, et uina liquentia potant.
Ac tum nec morbos tuti ſentire uidentur,
Nec quae inter menſas occulta bauſere uenena.

Quam uirtutem quaelibet cornua habent, atque omnia ex animalibus, ſi uenenum fuerit acidum. ANDREAS quidem BACCIVS, uir eruditus, aſſerit, ſe amuletum ex hoc cornu poſſediſſe, quod praeſenti ſemper adſudauerit ueneno. Nec certiora ſunt, quae de uaſis Porcellanis et Indicis, ſeu Murrhinis ueterum, referuntur, uenena ſcilicet his prodi. *a)* *Theſ.*

a) Vulgaris eſt traditio, quod uaſa, ex terra ſigillata parata, illico, indito ueneno quocunque, in fruſta diſſiliant. His reſpondent, quae PLANTINVS, *Heluet. Vet. et Nou. cap.* 7. de lapidis cuiusdam, in Praetura Plurienſi reperiundi, genere, refert, eundem nempe, et lebetes ex illo confectos, *Lauezzi* dictos, tantae efficaciae ac uirtutis eſſe, ut uenenum iniectum, ad ignem proiiciant.

Thes. 5. Sic de Bufonite lapide referunt auctores, non solum uenena serpentum, si in puluere adsumitur, extinguere illum, uerum etiam auro inclusum, et digito gestatum, omnis ueneni praesentiam statim offendere, et sudore madescere, uenosoque ictui impositum, uirus omne, quasi alterum Cobra de capello lapidem, extrahere. Videsis BAVHINVM, *de Lapid. bez. c. 3. et* PAVLLINVM, *Buf. Cur. c. 3. §. 1. et 4.* Et ALBERTVS MAGNVS, Ratisbonensis Pontifex, *de uirtut. lapid. p. m. 36.* de lapide aetite refert, quod, si supponatur patinis, uenenum continentibus, ferculum illud non ab ullo homine deglutiri possit. Veteres quidem, et praecipue DIOSCORIDES, *Mat. Med. l. 5. c. 12.* aquilarem lapidem, siue aetitem, κλεπτέλεγκον, quasi furum proditorem, appellabant. Et refert IOH. BODINVS, *Theatr. N. l. 2. p. m. 234.* Graecos et Asiaticos, hunc lapidem, in Alexandrinis Aegypti campis frequentem, comminuere in puluerem, tantilloque exinde farinae admixto, panes conficere unciales. Hos uero panes furti suspectis exhiberi numero tres, sine fermento, sine potu: fierique exinde, ut puri sceleris, tres illos panes deuorare possint, fur uero tertium panem nulla ui deglutire possit. Sic scribunt, ungulam quarundam aspidum caudae inesse, quae inclusa auro pro gemma, creditur sudore uenenum prodere.

Thes.

Thes. 6. Sed, num haec, et plura alia, ab auctoribus adterri solita, ita sese reuera habeant, sicut perhibentur, ac fidem dictorum expleant, sane ego non credo, nec illius rei experimentum uidere contigit, quanquam nec optandum, mensis eiusmodi feralibus admoto mihi huius rei experiundae occasionem unquam dari. Fatendum enim est, quod, ubi

Regales epulae mensis, et Bachus in auro,

ut NASONIS illud, *lib. 6. Metamorph.* adferam, rem esse periculosam saepe, atque, ut cum eodem Poeta, *Amor. lib. 1. Eleg. 9.* dicam:

Impia sub dulci melle uenena latent.

Equidem, quam facili negotio, parua, sed lethifera, noxiosissimi ueneni portiuncula, illis lasciuientium ferculorum et aromatum farraginibus, coenaeque poculis obrutae, intermisceri possit, et tamen nec gustu, nec olfactu sentiri, credere non est difficile. Nulla námque nunc ferculorum castimonia, nullae castigatae dapes, nec ulla conuiuialis laetitia est sine certamine maiusculorum poculorum, sine tortis, sine artocreate, sine porco Troiano, quem Cincius, in suasione legis Fanniae, seculo suo exprobrauit, referente MACROBIO, *Saturn. l. 3. c. 13.* Sed luxus iam adeo inualuit, ut, nisi nauigetur ad Indas, alui causa, ad phasin, ut gulae rabies sedetur, malum putetur. Ergo Luculli luxus, Aesopi

Aeſopi Apiciique patinae prodigioſae, Vitellii coenae monſtroſae uigent adhuc, omnisque nunc gula ingenioſa eſt. Ideoque merito laudari meretur priſca ciborum ſimplicitas, dum homines, iuxta OVIDIVM, *lib. 1. Metamorph.* adparatui Naturae indulgebant,

Contentique cibis nullo cogente creatis,
Arbuteos foetus, montanaque fraga legebant,
Cornaque, et in duris baerentia mora rubetis,
Et quae deciderant patula Iouis arbore glandes.

Thes. 7. CTESIAS CNIDIAS, *lib. de Reb. Persic.* et ex illo PHOTIVS, *in Biblioth. c. 72. p. m. 49.* referunt, Statiram, Artaxerxis coniugem, ſemper timuiſſe uenenum, et omni diligentia cauiſſe, ut illud euitaretur, factum tamen, ut Paryſatis mulier, aſtutiſſime cultelli partem alteram ueneno inficeret, et coram Statera auiculam diuideret, atque parte auis, quae tacta fuiſſet a ueneno cultelli, oblata Statirae, illico eam extinxiſſe, parte altera innoxia. *b*) En fraudem

b) Non tamen ſemper deſiderato ſceleſtiſſima haec ars ſucceſſu gaudet; Achabar enim, Imperator Mogolicus, Myrzam Gaziam, audacius ipſi contradicentem, aegre ferens, iuſſit medicum duas parare pilulas, innoxiam alteram, alteram

dem muliebrem! Sic Liuia Augustum, ficubus, in arbore adhuc medicatis, sustulit, ut DION CASSIVS habet, *Rom. Hist. l. 56. p. m. 675.* et Commodus Imperator, Motilenum, Praetorio Praefectum, itidem ficis interemit, ut LAMPRIDIVS testatur, *in Commod. c. 9.* Sic Claudium, Caesarem, uxor, Agrippina, boletis necauit, testibus PLINIO, *l. 22. c. 22.* IVVENALE, *Sat. 6.* itemque SVETONIO, *in Claud. c. 44. et in Nerone c. 33.* De fungis ita PLINIVS, *d. l. c. 23. Familias nuper interemere, et tota conuiuia Annaeum Serenum, Praefectum Neronis uigilium, et tribunos et centuriones.* Cuius et meminit SENECA, *Epist. 64.* et TACITVS, *l. 13. Annal. c. 13.* Et L Verus Imperator, socrus suae Faustinae dolo sublatus est, adspersis ueneno ostreis, ut CAPITOLINVS, *in Ver. cap. 10.* memoriae prodidit. Sic puluerem uenenatum, Tortae immixtum, CARDANVS, *Contr. Med. l. 2. contr. 10. tr. 5.* meminit, nouem conuiuas lenta morte deleuisse. Idem quoque, *lib. 2. de Subtil. et de Venen. lib. 1. c. 28.* et MERCVRIALIS, *de Venen.*

praesentissimo ebriam ueneno. Cum uero has ipsas in manu uolutaret, innoxiam forte Gatzio, sibi uero exitialem, porrigit, et moritur, teste Domino *de* LAET, *Fragment. Histor. Indic. p. 104.*

nen. l. 1. c. 6. ex IOANNIS LEONIS *Descript. Afric. l. 1.* referunt, uendi in Nubia, Africae regione, uenenum, quod grani pondere, decem homines perimat, hominem autem statim. Pulueres enim acres et mordaces dulcibus, foetida odoratis, et simplicia compositis adsociantur.

Thes. 8. Sed, ut ad Agrippinam redeam, illa, teste TACITO, *Annal. l. 12. c. 66. et 67.* maritum ueneno tollere praemeditata, elegit non repentinum et praeceps, nec lentum et tabidum, sed exquisitum, quod mentem turbaret, et mortem differret, per ueneficam, Locustam, infusumque delectabili cibo boletorum uenenum. Neque hoc ipsi satis. Adhibuit Xenophontem, Medicum, qui, tanquam nisus euomentis adiuuaret, pinnam rapido ueneno illitam faucibus Principis demisisse creditur. *c*) At Domitius Nero Filius, Germanicum fratrem exosus, per Pullionem Iulium, Praetoriae cohortis Tribunum, ex eadem uenefica Locusta, iam carceri inclusa, et multa scelerum fama ignobili, uenenum poposcit, cubiculumque Caesaris iuxta decoquitur uirus, cognitis antea

c) Fuisse autem Boletis adspersum sociatumque uirus acre, metallicum, causticum, uiscera erodens, facile patet ex ultimis uerbis, quae, ut SENECA, *in Apocolocynthosi Claudii, Caesaris*, refert, sunt sequentia: *Vae me, puto, concacaui me.*

antea uenenis rapidum. Quod frigidae aquae affusum, datumque Germanico, ita cunctos eius artus peruasit, ut uox pariter et spiritus eius raperentur. Quod quidem uirus non elusit, licet falleret primum, quod ab ipsis educatoribus accepit: transmisit enim, exsoluta aluo, parum ualidum, siue temperamentum inerat, ne statim saeuiret, ut idem TACITVS, *Annal. l. 13. c. 15. et 16.* habet. Et Magnus ille Alexander, Macedo, in conuiuio apud Thessalum, Medicum, sceleris conscium, ab Antipatri filiis, Philippo, et Iolla, regii potus praegustatoribus, permixtum potui parricidiale uenenum hausit, et sexta die, praeclusa uoce, obiit, ut narrat CVRTIVS, *l. 10. c. 4. et* IVSTINVS, *l. 12.* Sic quoque Iacobum VI. primo Scotiae totius, postea Britanniae Regem, quidam Pontificiae Religionis, pomo medicato, tollere commentus est.

Thes. 9. Res autem, quae uiru maxime perfundi solent, sunt, panis, uinum, et aqua. Arduum certe est, in pane, re scilicet arida, noxias detegere particulas, nisi quod ex brutis animantibus colligere est experimentum, si illa ex panis accusati esu mox moriantur, uel lenta tabe conficiantur. Gypsea tamen, cretacea, et calciformia, atque aluminosa, non difficulter suam testantur praesentiam, si panes in clibano praeter solitum intumescant, atque in uarios tubulos maiores et uesiculas grandiores interior medulla abiuerit, saporemque referant alicu-

ius cretae, ut multoties me gustasse recordor.

Thes. 10. Fungorum quidem esculentorum delectus, si cibis intermiscendi sint, omnino ita habetur, ut, qui rubent callo, delegantur, minus diluto rubore, quam boleti, iternque candidissimi, et qui nitro addito, uel aceto, fuerint percocti. Vitandi autem, qui liuido colore, qui maculosi, qui rubei lactescentes, uel et liuidi uirulentum quid ipso odore prodentes. Noxii porro iudicandi sunt illi, qui in coquendo duriores redduntur. Cum enim supra dictum sit, plantarum noxiarum uenenum, in sale uolatili oleoso consistere, per coctionem sal iste euaporat, uel aquae immiscetur, relicto uiscoso, cui implicitum erat, nullo modo solubili.

Thes. 11. Vini tamen et aquae bonitas, uel prauitas, certius internoscitur, praecipue uero per praecipitantia dicta, quae aliquid ad fundum uasis, in quo liquor examinandus continetur, detrudunt, ex quo postea iudicandum erit. Vel per reagentia dicta probatur, quae acidi uel alkalini salis dominium et praesentiam manifestant, mutatione solummodo coloris. Et in omni praecipitatione, contraria quidem contrariis produntur: contingit tamen, ut acida acidis, alkalina alkalinis, praecipitentur, nempe subcontrariis, sed parum et imperfecte. Sic solutionem cum acido factam, sal commune praecipitando detegit, propter sibi, ut putant, admixtum

mixtum alkali: et quidquid per calcem uiuam solutum est, cineres clauellati, sal tartari, aliaque alkalina, detrudunt; quippe calx uiua, non purum alkali continet, sed de acido quoque participat. Sic Chymicis loqui placet. Sed *pulchrum est, etiam ea addiscere, quae in experimentum adsumta, successu caruerunt, et cur successum non habuerunt*, dicente HIPPOCRATE, *de Articul. n. 48.*

Thes. 12. Ista autem, de contrariorum per contraria detrusione, nempe ut, quod ab acido solutum est, praecipitetur ab alkali, et uice uersa, non perpetuo obtinet, si cogitemus, corpora quaedam eius esse indolis, ut tam ab alkalino, quam acido sale, dissolui possint, sicut spiritus humani sanguinis, maxime alkalinus et uolatilis, etiam in frigido cuprum soluit, et zinckum, seu speltrum, ab aqua forti aliisque acidis menstruis pariter facile solubilia. Videsis BOYLE, *Hist. humani sanguinis, part. 4. tit. 8. et 11. et App. Exper. 11. et 12.*

Thes. 13. Vt porro uideamus, quantum huic Chymicorum de oppositi salis in omni praecipitatione praesentia effato superstruere possimus, ad experimenta sequentia attendendum est. Si solutioni lunae, in spiritu nitri acido factae, pauxillum aquae fortis primum infundis, ut aqua simplex sustineatur, deinde aquae simplicis purae itidem parum, et huic sic mixturae uenerem lamellatim imponis, statim prae-

ceps datur ſuſpenſa in menſtruo luna. Videatur idem BOYLE, *de Exper. quae non ſucced. Tent. 2. p. 73. et Hiſt. Fluid. Sect. 23. p. m. 63.* Venus uero, neque acida eſt, neque alkalina, ſed corpus metallicum ſui certe generis. Si autem uenerem, in hoc liquido iam incipientem ſolui, recuperare placuerit, zincko, uel marti iniecto, adhaereſcent omnes cupreae particulae, aqua clarefacta, et colore coeruleo uiridi euaneſcente. Aqua enim, pro motu ſuarum partium inteſtino, crebris iuxta zincki ſuperficiem lapſibus, corpuſcula cuprea illuc defert, ac deponit.

Theſ. 14. Si uero eidem lunae per nitri ſpiritum ſolutioni muriam adfundis, neque acidam, neque alkalinam, itidem metallum praecipitatur, uel ſi ſpiritus ſalis, acidiſſimus licet, adhibetur, uertitur luna in materiam ſciſſilem, lunam corneam dictam, ſeu ſuccinum argenti, ſolo ſaturno recuperandam. Ex hac uero cornea luna, per ſublimationem perfectum fieri poteſt arſenicum, lunae dictum, capta in alembico uel recipiente potiori argenti parte, ſulphuri tamen arcte iam combinata, ut una cum eo facta ſit uolatilis. Argentum quoque, ut BODINVS habet, *Theatr. Nat. l. 2. p. m. 239.* in aqua chryſulca ſolutum, et ſolutione ammoniaci ſalis in fundum ſub pulueris forma praecipitatum, admixta chryſocolla, ignis ope in uitream naturam conuertitur, uitro inde conflando

flando aptam. Oleo etiam uitrioli, lunam, in ſpiritu nitri ſolutam, praecipitari uidebis, itemque alkalicis. Sic ſolutionem ueneris, aqua forti factam, praecipitat quidem ſal tartari; ſpiritus uero ſalis ammoniaci diluit hoc turbatum liquidum, et diaphanum reddit, ſit licet uterque ſal alkalinus, et aquae forti contrarius.

Theſ. 15. Praeterea in aqua forti ſi ſolueris argentum, et ſolutioni immiſeris laminam aeris, praecipitabitur luna; ſi deinde ferrum impoſueris, aes detruditur in fundum; ſi demum inieceris calaminarem lapidem, praecipitabitur tum ferrum; tandem, ſi admiſcueris nitrum fixum, uel tartari ſalem, calaminaris lapis fundum petet. Quae omnia phaenomena ſolummodo per acidi et alkali contrarios niſus celebrari, nemo ſane dixerit. Bene tamen FLACCVS, *Epiſt. 2. lib. 1.*

Quo ſemel eſt imbuta recens, ſeruabit odorem,
Teſta diu. - - -

Tandem etiam, in experiundo, ſi ſpiritui uini camphorato, uel aliis reſinis, in oleo fermentato ſolutis, adfundis aquam puram ſimplicem, mixtura ſtatim albeſcet, et reſinae fundum petent, notiſſimo experimento. Quis autem dixerit, ſpiritum uini, alkalinum, aut camphoram, uel aquam, acidam, aut contra, eſſe.

Theſ. 16. Hinc ergo in uniuerſum clare apparet, quam male quidam, in examine aquarum

medicatarum, certos se per praecipitationem determinare posse sales, medicatae aquae inexistentes, putant. Fallax enim hoc est. Et, uel in ipso praecipitationis actu, praecipitans iungitur praecipitando, sicque auget et pondus, et mutat colorem, qualitatem, et naturam ipsam. Pariter in praeparatione auri fulminantis, si aurum soluitur in aqua regia, et dein oleo tartari per deliquium praecipitatur, uni huic drachmae, pro exemplo, auri, ex praecipitante, et forte ex menstruo, additur una tertia pars drachmae. Adeoque liquet, post institutam praecipitationem, salibus diuersis in unum combinatis, toto coelo diuersum existere salium genus, quam quod in ipsa sic dicta medicata aqua antea continebatur. Et, cum eiusmodi phaenomena uideamus perpetuo naturae iussu fieri, non per contraria tantum alkalina, sed etiam per acida eiusdem generis, uel alia incerti characteris, constat hinc, nihil interesse ad praecipitationem, quod sales sint contrarii, uel non contrarii.

Thes. 17. Quaenam autem ratio sit istius in diuersis corporibus mixtis consuetae praecipitationis, difficillime dici potest, auctoribus fere singulis in proprias et diuersissimas abeuntibus sententias. Alii ob particularum in praecipitante et praecipitando uariam formam et figuram fieri hoc putant, alii ab influxu aetheris cuiusdam, in diuersis diuersi, deducunt. Et nota est ingeniosi sententia WILLIS, *de Ferment. c.* 2. qui

qui praecipitationem fieri contendit, non per particulas ſalium diſcerpentes, et ſe mutuo oppugnantes, ut aliis placuit, ſed propter easdem ualde affines. Ita quidem, ut, quando uel ſpatia menſtrui, ita ſumta, a ſolutis occupata, et repleta, nihil praeter diſſolutum, admittant, quin praecipiretur illud, uel quando corpuſcula ſoluta, in praecipitantis amplexus ruant, et una conglomerantur, maiora ſic conſtituant granula, quam quae in anguſtis menſtrui poris contineri queant, ideoque mole et pondere detruſa, uerſus fundum decidant. Nec multum ab his abludunt, quae Cl. GVLIELMINVS, *de Salib. n. 137. 142. et 177.* adſtruit, acidi nempe anguloſas particulas poroſa alkalium ignitione accepta ſpatia intrare, atque hinc aerem expellendo, efferueſcentiam et bullas excitare, ſicque in alkali poris haerentes, et in unum cum eo coeuntes, pondere detrudi.

Theſ. 18. Sollerter admodum et affabre ſic argumentantur. Vera autem, quoad praecipitationem, huius rei cauſa eſſe uidetur mihi illa, quod duo metalla ſoluenda, non poſſint in eodem menſtruo ſimul et ſemel ſociari; menſtruo ſtatim arripiente id, quod facilius ſolui poteſt, cuiusque compagi comminuendae et diuidendae aptius eſt, altero fundum petente. Sic aqua praecipitat camphoram, in ſpiritu uini ſuſpenſam, eo, quod ſpiritus uini facilius cohabitari poſſit cum aqua, eique immiſceri, quam cum reſinis.

Thes. 19. Sed, nec multo feliciore facto, suam de acidi et alkalini salis uiribus doctrinam, in coagulandis et resoluendis humoribus, propagarunt Chymici quidam, non contenti, sua haec placita circa microcosmum explicare, sed etiam huius Vniuersi partes, quoquot solidas, per acidum compingens, tales esse, seuere adstruentes. In superioribus quidem satis monstrasse me confido, nostra liquida, et ab acido acri metallico, et ab alkalino sale, posse coagulari, non tamen semper, nec ab omnibus; et contra, quod ab acido erat coactum, alkali dissoluere, et rursus, quod alkali coagulauit, acidum iterum reddere meabile ac fluidum, perpetua naturae lege atque infallibili. Vnde sequitur, absolute nihil de salibus coagulantibus et resoluentibus statui posse. *d*)

Thes.

d) Hinc satis manifestatur eorum error, qui, in usu ita dictorum crocorum martis, aperientium atque adstringentium, committitur, cum saepius ex usu croci martis, quem aperientem uocant, maxima alui constipatio, et reliquarum tarditas secretionum obseruetur, altero contra, qui adstringendi uirtute celebratur, et hunc in finem exhibetur, diarrhoeam, uberiorem sudorem, aut largius lotii profluuium, excitante; quaeuis quippe remedia, non secundum modum actiuitatis suae, sed receptiuitatis, in corporibus operantur.

Thes. 20. Quod ſolida mundi attinet, eorumque etiam opinionem, qui omnia uiſibilia ex ſale, ſulphure et mercurio conflata eſſe, et etiamnum coflari, putant, ſicco, quod aiunt, pede praetereo, thema, a ſeniore Philoſopho, et ingenio meo longe nobiliori, examinandum, uentilata hac quaeſtione iam dudum per plurimos, et praecipue per nob. BOYLE, qui inſtar omnium eſt, in ſuo Chymiſta ſceptico. Tantum dico, fluida mihi eo nomine uideri corpora, *quod conſiſtant ex corpuſculis, quae, dum ſe inuicem in quibusdam tantum ſuarum ſuperficierum partibus tangunt, incontigua uero ſunt in reliquis, et ſeparatim hinc inde agitata, facile poſſunt propter poros, uel interſtitia numeroſa, inter contiguas eorum partes neceſſario relicta, iuxta ſuas inuicem ſuperficies uolui.* Firmum uero, ſeu ſolidum, eſſe corpus illud, *quod particulae, illud componentes, praeterquam, quod communiter ſint craſſiores, uel ita quieſcunt, uel ſic inter ſe inuicem implicantur, ut mutuo ſibi cohaereant, atque adeo ad fluendum, et quaqua uerſum ſe diffundendum, ineptae reddantur.* Prout idem nob. BOYLE, magnus Philoſophus, et magnus iuxta Chymicus, de hiſce corporum qualitatibus doctiſſime diſſerit, *Hiſt. Fluid. Sect. 2. p. m. 36.* et *Hiſt. Firmit. Sect. 2. p. m. 78.*

Thes. 21. In plantis uero et animalibus, fluidae partes componuntur ex aqua, oleo, et salibus, in aqua, tanquam sub forma saponis fluentibus, solidae uero partes, et fibrae uasorum ultimae, quacunque demum ratione, uel per ignem, uel per aerem, harum rerum anatomia, aut destructio, instituitur, constant ex terra pura, uirginea; quae, cum ignis suum pabulum, nempe olea, consumsit, et sales aquamque elicuit, aut cum aer haec eadem eduxit, in coelo aperto, omnium ultimo indestructibilis remanet, ex fibrosa uegetabilium et animalium textura relicta.

Thes. 22. Longius ire in tam pulchro argumento supersedeo, saltem ostensurus hac uice, acida non tantum coagulare, sed etiam alkalina, et sulphurea, et uice etiam uersa, quod oleosum coagulauit, alkalinumue, acidum dissoluere. Non enim acida omnia cogunt, aceta quidem metallica, sed acida fermentatione producta coagulatum ab alkali aut spiritu oleoso dissoluunt. Alkalini quidem sales, in fluorem redacti, multos liquores in experimentis faciunt liquidiores, ratione suae aquae praesertim, postea tamen coeuntes. Sed, aqueo destituti uehiculo, pariter coagulant, sicut sal tartari siccissimum, sero sanguinis in forma additum pulueris, idem cogit. Intra uasa uero, ubi acri sali, ex contractione solidorum, momentum additur motus, aliter se res habet. Acria enim tum alkalina, a quasis, praecipue uero ex pulmone, huc illuc

illuc uentilata, in ambientia fluida agunt, pro ratione ſuae acredinis, eaque cogunt in locis fortiter ſe contrahentibus, hoc eſt, per arterias, recipientibus ſe in uenas fluidiſſimis, liquidiſſimisque, quae per exiliſſimos arteriarum conos pertranſire poſſint. Et ſaepe fuit dictum, omne acre, ſiue ſit acidum, ſiue alkali, ſiue mechanicum, ſanguinem cogere, quatenus eſt acre, neque hoc unquam fallere. Sed praedominante ſale acido, optime reſoluunt alkalina; alkali uero primas tenente, ut in febribus quam plurimum, acida ſunt reſoluentia fidiſſima.

Theſ. 23. Notanda autem inſuper ſunt ſequentia experimenta. Si albumini ouorum, in quo nec acidum alkali, nec hoc illi, praeponderat, uel ſero ſanguinis, infuderis alkohol uini defecatiſſimum et puriſſimum, mox coagulabitur in ſubſtantiam craſſam, ouo cocto non abſimilem, eadem fortaſſis ratione, qua ſpiritus uini, aquae admixtus, reſinam camphorae demiſit. Spiritus autem uini, neque eſt acidus, neque alkalinus, ſed ſulphureus, niſi dicere uolueris, omne et quodcunque ſulphur, acido plenum eſſe, quod tamen negauerim, licet nullo modo negaſſe uelim, acidum ſpiritui ineſſe uini; alias inde acetum fieri non poſſet, notiſſimum mulierculis noſtris experimentum. Huic uero coagulo, ſi ſuperaffunditur acetum uini, fermentatione productum, diluitur in calore modico compages, ac diſſoluitur. Si ſpiritum nitri ſero infuderis, uel ſpiritum marini ſalis, eadem ſequentur coaguli producta. *Theſ.*

Thes. 24. Ergo hic albugineus et chylosus liquor, a duplici causa, acida, et sulphurea, in magma adeo crassum abit. Vnde uidemus, calidiora medicamenta, et acria metallica, sanguinem nostrum coagulare, quocunque nomine uenerint, siue medicamentorum, siue aromatum, aut inebriaminum, uel sanguinis serum, albumini ouorum maxime analogum, incrassando, uel eo etiam modo, quem supra indigitaui, in sanguineos iuxta globulos agendo, quod utrumque probabilitate non caret. Acida uero fermentata, falso hactenus coaguli accusata, humores compactos, accedente ui uitae, uel leni calore, iterum resoluere, iuxta liquet.

Thes. 25. Ignis quoque, quantum in corporibus mutandis, efficiat, uel solum docere potest nitrum, sal istud neutrum, et ammoniacae semper in sua minera indolis. Si enim destillatur, dat spiritum acidum; sed, si in crucibulo cum carbonibus uel festucis inflammabilibus accenditur, et detonatur, euadit sal alkali, per deliquium soluendum in liquorem istum nitri fixi, quem ad morbos, ex acido exortos, mire commendant, et multoties usurpaui in cereuisia, per aestiuos calores, soluto tartaro, acescente, pristino sapori restituenda. Adeoque uere PLINIVS, *l. 36. c. 26.* dixit: *Peractis omnibus, quae constant ingenio, artem natura faciente, succurrit mirari, nihil pene non igne*

igne perfici. Sic ſal mirabilis Glauberi, ex marini ſalis partibus duabus, et olei uitrioli parte una, deſtillatis, in fundo retortae remanens, et uaria, coctione, filtratione, et euaporatione, cryſtalliſatus, ſi miſcetur rebus fluidis, facit eos miro ſpectaculo concreſcere.

Theſ. 26. Simili modo alcohol uini puriſſimum, et urinae ſpiritus defecatiſſimus, ſi confunduntur, abeunt in offam albam, HELMONTIO, *de Lithiaſ. c. 3.* memoratam, licet alter ſit ſulphureus, alter uero, alkali, a nemine negatum. Idem fit, ſi haec duo ſumuntur, non dephlegmata, et confuſa, leni lampadis, balneiue, calore, deſtillent, tum enim adhaerebunt collo uaſis, ſublimati forma, ut refert BOYLE, *de Nat. determinat. effluu. c. 4.* Idem ſubit ſpiritus uini, cum aliis ſpiritibus, ex animalium partibus quibuslibet, ignis ope productis: experimentum tamen ſub frigido Ioue inſtituendum eſt. Et ſic mira obtinet naturae mechanica, in uariis liquoribus coagulandis, uel reſoluendis. Plura uideſis apud nob. BOYLE, *Hiſt. Firm. Sect. 56. 59. 61. 62. et 63.* quae huc tranſſcribere non uacat experimenta, meae quanquam opinioni maximam lucem foeneratura.

Theſ. 27. Quam uere autem dixerint Chymici, omnem ſalem acidum, cum omni ſale alkalino, duos nempe iſtos pugiles contrarios Sualuſanos, mutuam inire pugnam, et efferueſcere,

re, tam male per consequentiam inde deduxerunt, omne, aut acidum, aut alkali, esse, quod cum uno horum salium efferuesceret. Sic limatura boni martis, et boni sulphuris, anatica portione, sed maiuscula, utriusque commixti, parum humefacti, atque sub terram defossi, post breue temporis spatium, primo fumat, dein feruere, ebullire, ac tandem cum sono et crepitu, instar pyrii pulueris, explodi, atque obuia quaeque prosternere incipit, licet in nullo horum, aliquod alkali, sed in utroque acidum indagemus.

Thes. 28. Tum, si spiritui nitri acido addideris cretam, lapides cancrorum, bolum, corallia, lapidem bezoarticum, de Goa, histricis, calculumue humanum, insipida licet, calcea atque inertia corpora, aut si eidem iunxeris spiritum uini defecatum, aut olea stillatitia aromatum Indicorum, cariophyllorum, aliudue: uel si martem limatum, uel stannum, cuprum, aut zinckum: uel si oleum tartari per deliquium, spiritum urinae, aut salis Ammoniaci, super calcem uiuam destillati, oritur quidem cum omnibus hisce efferuescentia, maior, uel minor. Et Hannibal, Carthaginensis Induperator, per Alpes moturus,

Deduxit scopulos et montem rupit aceto,

ut canit IVVENALIS, *Sat. 10.* Quis tamen Alpes, ex puro alkali constare, dixerit, quamuis ex creta constent. Nec quisquam, nisi praeiudiciis

diciis et opinionibus praeoccupatus, dixerit, cretam esse alkalinam, cum terra sit sui generis, aut metalla, eiusdem esse naturae cum oculis cancrorum, quod pariter cum acido nitri spiritu efferuescant, aut tartari oleum esse idem, quod martem.

Thes. 29. Equidem nonnulli in calce uiua, duo salis genera esse, contendunt, alkali, et acidum. Quod alkali ibi sit, non negauerim, incertus licet, num ab igne, num antea calcarius lapis hoc sale scatebat. Et, si uerum fateamur, in producendo sale alkalino, per ignem, facimus idem, quod Natura intra uiscera terrae. Acidum uero salem, calci uiuae inhabitantem, hoc experimento adsertum eunt: soluunt calcem in aqua, eique solutioni oleum tartari, deliquio solutum, affundunt, lactescit solutio: quod ab acido calcis deducunt. Quasi praecipitatio non fieret, nisi in corporibus, contraria natura donatis. *e*) Addunt porro, lac, cui incoquitur calx uiua, coagulari, quod itidem a solis fieri acidis, putant, cum et akalinis fiat. Acidum uero, calcis inesse lapidi, ante combustionem, non dubitari potest, cum lapis calcarius, ualido igne destillatus det spiritum acidum.

Thes.

e) Ita quoque, si infusioni gallarum additur solutio uitrioli, optimum producitur atramentum; si deinceps eidem spiritum uitrioli addis, atra-

Thes.30. Sed tamen nullum cogitare uelim, me haec in artis chymicae uel contumeliam attulisse, uel incertitudinem, artis, inquam, nobilissimae, atque in medicos usus, et communis uitae commoda, tam multa egregia, utilia, atatque insignia emolumenta, quotidie elaborantis, et excogitantis: cum, per uniuersum studii mei medici decursum, hanc scientiam quamplurimum amauerim, et saepe uolupe duxerim, quando res ita sese tulit, et aliorum interesse operationibus, et propria quandoque industria, pro fortunarum mearum facultatibus, aliquid etiam tentare; ita tamen, ut, quidquid uel PARACELSVS, uel alii in hac arte celebres uiri, scriptum reliquerint, non uerborum fictis sepultum chimaeris, sed intelligibile, et naturae phaenomenis atque experimentis consonum, summa laude et gratia dignum esse, iudicarim, quae uero secus se habent, imbecillitati humanae condonanda, atque ulteriori examini esse committenda et subiicienda, quo sic ueritati suus honos, sua semper gloria, constet, et perduret. Homines enim et illi fuerunt, et nos sumus, quibus in aeternum, huius seculi, imper-

mentum omni nigredine orbatur, atque instar aquae fontanae euadit limpidum. An uero hic effectus, contrariis salibus, acidis nempe, et alcalinis, sit tribuendus, uti multis uidetur, aliis relinquo disceptandum.

perfectionis nostrae testimonium, illud quadrabit uatis Mantuani, *Eclog. 8.*

- - *Non omnia possumus omnes.*

Thes. 31. Hisce ita praemissis, ad propositum proximius perueniamus; si ergo uina, sulphure, ut saepe solent, ad calorem excitandum, fuerint adulterata, praeter illud, quod sulphureus, et strangulans, sentiatur odor, guttulaeque aliquot in mappulam effusae, palmaque palpatae, pinguem relinquant et albentem maculam, alkalibus etiam praecipitatur illud in puluisculum subalbidum. Si calx uiua fuerit admixta, uel in ipsa uuarum calcatione, ut aliquando fit, uel postea, si sacharum saturni, aut lithargyrium, oleo tartari per deliquium in fundum prolabitur. Si arsenicum admistum potui, descendit ad imum, teste CARDANO, *de Venen. l. 2. c. 8.* et candidum apparet. Idem fit in sublimato. Gustu acri et austero haec facile produntur, atque alkalinis praecipitantur.

Thes. 32. Solent etiam, ad clarificanda uina, et cereuisias, adhibere ichtyocollam, ouorum albumina, gypsum, puluerem alabastri, silices calcinatos, alumen combustum, asbestum, amylum, aliasue res, peruerse excogitatas. Summatim haec complexus est PLINIVS, *l. 14. c. 19. Africa gypso mitigat asperitatem uini, nec non aliquibus sui partibus calce. Graecia argilla, aut marmore, aut sale, aut mari, leni-*

tatem excitat. Italiae pars aliqua radulana pice ac resina condire musta, uulgare est ei, prouinciisque finitimis. Sic oenopolae Hollandici, ad uina Gallica in exteras terras emittenda, et suo uigore, quem *Lucht* uocant, conseruanda, suffumigio dolia imbuunt, quod ex arsenico natiuo, sulphure et colophonia constat, rebus noxiosissimis. Vnde perpulchre PLINIVS, *dicto libro, cap. 20.* exclamat: *Tot ueneficiis placere cogitur, et mirantur, noxium esse uinum.*

Thes. 33. Vina uero sulphurata, uel bitumine aut arsenico penetrata, sicut pulmonibus, in putredinem uergentibus, iuxta PLINIVM, inutilia non esse, facile persuasus sum, ita e contrario pulmonibus sanis nihil quidquam perniciosius et pestilentius. Hinc enim oriuntur strangulationes, asthmata, tusses siccae creberrimae, raucedines, et infiniti morbi, ut exempla uidi quamplurima in uini Gallici amatoribus, quod pluries adulterari solet ab oenopolis. Quae uinorum uitia, in examine aquarum, detegere, et pluribus excutere, nunc est animus, praesertim, cum reliqui humores, nihil aliud reuera sint, quam subtilis quaedam aqua, salibus quibusdam et oleis fermentatis intime permista, atque acuata. Non tamen unquam Deus patietur, in hac uel alia re inultos fore ueneficos, licet sero irascatur: *Lento enim gradu ad uindictam sui Diuina procedit Ira, tarditatemque supplicii gra-*

grauitate compensat, uerba sunt VALERII MAXIMI, *l. 1. c. 1.*

Thes. 34. Aquae autem uenenatae plurimae in ueterum monumentis nominantur, inter quas, Nonacris Stygia, palus Arcadiae; Fons, Soracte, in Beroso, (nostris *Bergessen*) taurorum colle; Cychros, Thraciae lacus; Terracinae fons, seu Neptunius; fons ad Euripidis. Poetae, sepulchrum, siue Athenis, siue in Argiuorum foro situm; Auernus, Graecis Αορνος, quod auibus careret, ob pestilentes halitus, unico afflatu interimentes; et Charoniae Fossae in Italia, aliaeque innumerae. Videsis PLINIVM, *l. 2. c. 103. et l. 31. c. 2.* et KIRCHERVM, *Mund. Subterr. l. 5. c. 3. Sect. 3. et Itin. Exst. 2. Dialog. 1. c. 1. de Nat. aqu.* STRABO, *Geograph. lib. 6.* meminit fontis cuiusdam, foetidam aquam emittentis, in oppidulo Leucis, non procul a Lazentio. Aqua uero Stygia, tantae proditur fuisse corrosiuitatis, ut in nullo uase contineri posset, praeter equinam ungulam. Alii asininam uolunt. Hinc PLINIVS, *l. 30. c. 16.* sic scribit: *ungulas tantum mularum repertas, neque aliam ullam materiam, quae non perroderetur a ueneno stygis aquae, cum id dandum Alexandro Magno Antipater mitteret, memoria dignum est, magna Aristotelis infamia excogitatum. f)*

f) Extremae pariter erga Regem tam munificum

Thes. 35. Hanc uero de aquis examinandis doctri-

ingratitudinis, ob inuentum detectumque hoc uenenum, Aristotelem accusant CICERO, *lib. 2. Tuscul. Quaest. et lib. 1. de Diuinat.* ac STRABO, *lib. 15.* Quae suspicio etiam Antonii Caracallae mentem ita inuasit ac corrupit, ut Philosophos, qui Aristotelici sunt nominati, summo odio fuerit prosecutus, et non tantum libros Aristotelis comburere uoluerit, sed et sectae illius hominibus, sodalitates, et cetera commoda, quae habebant in Alexandria, sustulerit, criminatus eos, quod Aristoteles, causa mortis Alexandri uisus esset. Verum enim uero, STEPH. FORCATVLVS, *de Imper. et Philosoph. Gallorum, lib. 7. cap. 129.* iuste defendit Aristotelem, et hanc infamiae notam abstergit, fide prorsus indignum esse, scribens, quod insidiarum in Regem conscius fuerit nobilis Philosophus, quamuis illam exitialem aquam detexerit, sciens, nihil mali genuisse naturam, sine aliquo bono, nihilque tam praesentis esse ueneni, quod, uel per se ipsum, uel, si salubribus misceatur, ad antidotum non spectet. Imo, si respiciamus ea, quae de hac aqua affert SENECA, maximam sane laudem meretur Aristotelis sedulitas et prudentia, qua, uis huius aquae uirulenta, nullis certis se prodens signis, detecta fuit in hominum emolumentum, sibi deinceps ab hac prospicientium. Quaedam aquae, scribit SENECA, *Natur. Quaest. lib. 3. cap. 25. ed. cit. p. 733. et 734.* mortiferae

doctrinam, partim ab aliis hauſtam, partim
Ttt 3 pro-

ſunt, nec odore notabiles, nec ſapore. Circa Nonacrin, in Arcadia, Styx appellata ab incolis, aduenas fallit, quia non facie, non odore, ſuſpecta eſt: qualia ſunt magnorum artificum uenena, quae deprehendi niſi morte non poſſunt. Haec autem, de qua paullo ante retuli, aqua, ſumma celeritate corrumpit, nec remedio locus eſt, quia protinus hauſta duratur, nec aliter, quam gypſum, ſub humore conſtringitur, et alligat uiſcera. Quid pluribus opus? cum maxima auctorum pars, eam ueneni fabulam prorſus exiſtimet commentitiam, aſſerendo: quod, ſexto demum die obierit, et diſſentientibus per multos dies ducibus, corpus locis feruidis et aeſtuoſis ſine cura ſepoſitum, nullum ueneni ueſtigium prae ſe tulerit, uerum ſine liuore et tabe permanſerit recens; οἱ δὲ πλεῖστοι, ſcribit PLVTARCHVS, *Oper. edit. cit. Tom. I. de Alexandro, in fine, p. 707.* τὸν λόγον ὅλως οἴονται πεπλᾶσθαι τὸν περὶ τῆς φαρμακείας· καὶ τεκμήριον αὐτοῖς οὐ μικρὸν, ὅτι τῶν ἡγεμόνων στασιασάντων ἐφ' ἡμέρας πολλὰς, ἀθεράπευτον τὸ σῶμα κείμενον, ἐν τόποις θερμοῖς καὶ πνιγώδεσιν, οὐδὲν ἔσχεν τοιαύτης φθορᾶς σημεῖον, ἀλλ' ἔμεινε καθαρὸν καὶ πρόσφατον. Intemperantia igitur, et ebrietate potius, obiiſſe Alexandrum, praeter alios, perhibet SENECA, *Epiſt. 83. ed. cit. p. 548.* Alexandrum, inquiens, cuius modo feci mentionem, tot praelia, tot hiemes, per quas, uicta temporum locorum-

propria experientia comprobatam, tanto lubentius adgredior, quanto magis iam notum est, aquam omni uiuenti, ad motum sui sanguinis per angusta facilitandum, sitimque sedandam, esse pernecessariam: praecipue uero ad experiundum, in magnorum castris exercituum ponendis, num fontes et riuuli iuxta praeterlabentes salubres sint, uel noxii: quod tempestate nostra eo magis obtinuit, cum uniuersa fere Europa, non in communem omnium et coniuratum hostem, sed contra propria sui uiscera, diuturna sumserit et induerit arma. Praesertim, cum nostris temporibus Scytharum moderatio, IVSTINO, *l. 2. Hist.* celebrata, atque alieni abstinentia, terrae ualedixerit: quae, si remansisset, *profecto non tantum bellorum, per omnia secula, terris omnibus, continuaretur, neque plus hominum ferrum et arma, quam naturalis fatorum conditio, raperet.* Et mirabile legentibus erit, illis naturam dedisse, quod nostri longa sapientium doctrina, praeceptisque Philosophorum ac Theologorum consequi nequeunt, cultosque Christiani orbis mores, incultae barbariei collatione, superari. Sed exclamandum nunc est cum HORATIO, *Epist. 2. lib. 1.*

Quid-

que difficultate, transierat, tot flumina ex ignoto cadentia, tot maria tutum dimiserunt, intemperantia bibendi, et ille Herculanus ac fatalis scyphus condidit.

Quidquid delirant Reges, plectuntur Achiui.

Thes. 36. Num uero iuri naturae et gentium conforme sit, ueneno fontes inficere, uel animalibus mortuis, calce aut asbesto peruertere a bibendi commoditate, uide disputantem GROTIVM, *de Iur. Bell. et Pac. l. 3. c. 4. §. 16. et 17.* aliosue iuris naturalis Doctores; namque medici non est, hoc problema decidere, sed Iurisconsulti. Illam quoque quaestionem, num, qui philtro aliquem occidit, plectendus sit, Iurisconsultis examinandam relinquo, quamuis ex Graeca notum sit historia, Areopagitas, mulierem, quae amatorio poculo hominem occiderat, absoluisse, quod amoris causa hoc fecerit. Certe SENECA, *l. 2. de Ira, c. 8.* inter atrocia scelera numerat, *uiolatos fontes uenenis, et pestilentiam manu factam.* Et OLAVS MAGNVS, nostras, *de Gent. Septent. l. 9. c. 18. omnium detestabilissimum esse*, suo iam tempore dixit, *ueneno hostem opprimere.* Atque, sicut alios ueneno tollere, prohibitum est, ita se ipsum quoque. *Pari autem constantia mors, nec ueniens per naturam timenda est, nec contra ordinem cogenda naturae.* Verba sunt MACROBII, *Somn. Scipion. l. 1. c. 13.*

Thes. 37. In annalibus tamen plures referuntur, qui aquas ueneno infecerunt. Sic Nebrus, Medicus, ut in oratione ad Athenienses tradit THESSALVS, Hippocratis filius, *p. m. 797.* aquam medicamentis infecit, unde uentres Crisaeo-

ſaeorum, qui in obſeſſa erant urbe, rupti ſunt. Et Cato, annotante PLINIO, *l. 29. c. 1.* filio ſuo inculcat, Graecos medicos, olim ueneno hoſtes ſuſtuliſſe. Sed, quod publico gentis conſilio, uenenis, et clandeſtino facinore, graſſari licitum Graecis fuerit, tacent hiſtoriae, niſi quod de Eumene referatur, et Rhegino, qui patriae ſuae proditorem, cantharidum adplicatione, oculis exuit. Apud Romanos quoque hoc aliquando factum legimus. FLORVS enim, *Rer. Rom. l. 2. c. 20.* ſic habet: *M Aquilius, Aſiatici belli reliquias confecit, mixtis, nefas, ueneno fontibus, ad deditionem quarundam urbium. Quae res, ut maturam, ita inſanam fecit uictoriam; quippe cum contra fas Deorum, moresque maiorum, medicaminibus impuris in id tempus ſacroſancta Romana arma uiolaſſet.* Magis tamen placent ea, quae Tiberius Caeſar, referente TACITO, *Annal. l. 2. c. 88.* Adgandeſtrio, Cattorum Principi, mortem Arminii ueneno promittenti, reſpondit, *non*

g) Sic quoque Belliſarius, Caeſaris Iuſtiniani Dux, contra Gothos, Italiae imperantes, in obſidione Auximi, cum uideret, ſe fruſtra deditionem tentare, uenenato ex herbis ſucco, cadauerum putrilagine, et asbeſto lapide, aquas, in caſtellum influxuras, infecit, uti refert IOANNES MAGNVS, Archiepiſcopus Vpſalenſium, *Hiſtoria Sueo Gothorum, lib. 12. cap. 16.*

non fraude, neque occultis, sed palam, et armatum Populum Romanum, hostes suos ulcisci.

Thes. 38. Parili modo Pyrrhi, Regis, amicus, siue is Timochares fuerit, ut uult GELLIVS, *Noct. Att. lib. 3. c. 8.* siue Nicias, ut alii uolunt, siue Cineas, medicus, ut AELIANVS uult, *Var. Hist. lib. 12. c. 33.* cum uictoriis Pyrrhi angerentur Romani, ad C. Fabritium, consulem, furtim uenit, et petito proemio, Regem uenenis se necaturum promisit. Re uero per Fabricium ad Senatum perscripta, Senatus legatos ad Regem misit, monituros, ut Rex sibi caueret. *b)* Quod CLAVDIANVS sic expressit:

Romani, scelerum semper spreuere ministros,
Noxia pollicitum Domino miscere uenena;
Fabricius Regi nudata fraude remisit,

b) Paulo aliter haec de Fabricio, et Aemilio, consulibus Romanis, refert PLVTARCHVS, *Oper. ed. cit. Vol. 1. de Pyrrho, p. 336.* illi enim, epistolam, a Pyrrhi medico missam, qua promittebat, se regem ueneno necaturum, hisce ad regem perscriptis, transmiserunt: Neque amicorum uideris neque hostium esse felix iudex, lectis, quae ad nos missae sunt, literis, cognosces. Neque uero haec nos, quo gratiam tuam emereamur, indicamus, uerum, ne casus tuus aspergat maculam nobis, dolo ut uideamur, quasi nequiuerimus uirtute bellum perpetrasse.

In festo, quem Marte petit, bellumque negauit
Per famuli patrare nefas. - -

Conf. CICERO, *de Offic. l. 3.* et VALERIVS MAXIMVS, *l. 6. c. 5.* Et quid referam humanas epulas potionesque uenenatas aliquibus fuisse? cum ex ARNOLDA HVITFELD, Danici Regni Cancellario quondam magno, *Hist. part. 2. p. m. 257.* pateat, Christophorum I. Regem, ab Arnfasto, Arrhusensi Episcopo, Diuinis in epulis, et Sacra Domini coena, peremtum fuisse, horrendo scelere, et grauissimis poenis expiando. Et uel adhuc in recenti quorundam est memoria, Sperlingium, Aulicum Daniae medicum, Ao. 1652. consilium iniisse cum Senatore Regni Vlefeldio, de tollendo per uenenum Rege: quam quoque ob causam, duodecim annis post, per artes quasdam, Hamburgo, quo abierat, educitur Hafniam, ibique perpetua captiuitate poenas, tanto facinore dignas, luit.

Thes. 39. Communiter uero haec de aquis PLINII, *l. 31. c. 3.* pulchra tenenda sunt: *Damnantur imprimis fontes, qui coenum faciunt, cutique malum colorem bibentibus. Refert et, si uasa aere inficiunt; aut si legumina tarde percoquunt; si liquatae leniter terram relinquunt, decoctaeque crassis obducunt uasa crustis. Est etiamnum uitium non foetidae modo, uerum omnino quicquam resipientis, iucundum sit illud licet, gratumque, et ut saepe ad uiciniam lactis accedens.* Per singulas autem

tem medicatas eundo aquas, hac ratione patescunt: Si *Aqua Mercurialis* fuerit, ab alkali urinoso praecipitatur, colore albo: ab alkali fixo, rubro; si mixta haec sint, luteo colore. Solutio sublimati mercurii, cuius grana duo, uel haeminas aliquot aquae, ueneno inficere possunt, papyro coeruleo adfusa, rubro colore noscitur. Solent etiam mercuriali aquae, uel potui, aut cibo, ob sublimatum accusatis mercurium, aurum imponere. Si adest mercurius, aurum albescit. Qualis uero fuerit illa Moysis amara aqua, in sacris memorata, non adeo liquet, fuisse tamen dulcem factam, iniecta Rhododaphnes uirga, uolunt, cuius ab esu iumenta moriuntur. Vide HIERON. MONTVVM, *Tutel. Salubr. c. 3.* Fons forte ex acido metallico, per alkali acre oleandri hebetatus est. Sed erat Miraculum.

Thes. 40. Et sunt, qui putant, fontem illum, ex cuius potu, Germanici Caesaris exercitus, corruptionibus dentium, et crurum resolutione fuit uexatus, ut narrat PLINIVS, *l. 25. c. 3.* mercurium tulisse. Quidam ad saturnina haec referunt. Alii tamen hoc ex scorbuto, seu sceletyrbe, deducunt, istas regiones iuxta Rhenum, ubi castra ponebantur, cruciante, quod et ego credo, cum Plinius, Rheni et Mosae accolis, scorbutum faciat endemium, Medicosque hunc morbum Stomacacen et Sceletyrben adpellasse, dicat, reperto auxilio in Britannica herba: de qua tot Botanicorum lites exstant, ut apud MVNTINGIVM uidere est. *Thes.*

Thes. 41. Talem quoque ad Puteolos, Italiae locum, esse mercurialem, uel potius arsenicalem uaporem, quo animalia exanimantur, multi sunt auctores; itemque ad Minium, Gallaeciae in Hispania fluuium, utut crediderim ego, non mercurium, sed uapores acidos spirituosos, sulphuri, quod ad Puteolos effoditur, combinatos, in hoc negotio accusandos esse. Noxia haec loca Italis *Mafete* dicuntur. Quales quoque uapores obseruantur ad paludem Agnanam, in loco, Italis *Grotta del Cani* adpellato, inter Neapolin et Puteolos, de quo specu VIRGILIVS, *l.* 7. *Aeneid.* sic canit:

Hic specus horrendum, et saeui spiracula
Ditis,
Monstrantur, ruptaque igens Acheronte
uorago
Pestiferas aperit fauces.

Nec talia loca quamplurima tacet SENECA, *Nat. Quaest. l. 6. c. 28.* quorum et KIRCHERVS, aliique, meminerunt.

Thes. 42. Si *Arsenicum*, uel *Auripigmentum*, aquae inhaeserit, solutione saturni, itemque uitrioli Gedanensis, uel Anglici, nigrescit, sale urinoso albescit; papyro uero coeruleo infusa aqua nigrescit. Videsis *Examen aquar. mineral.* nobilissimi BOYLE, *Sect. 4. §. 13.* quem Tractatum D. NICOLAVS VALLERIVS, Ostro-Gothia Suecus, postea Academiae Aboensis Professor,

fessor, et Praeceptor quondam mihi dilectissimus, ex Anglico in Latinum transtulit. Sed maior huic experimento fides accedit, si aqua leniter euaporata, residuum in candentem tabulam ferream mittatur, tum enim lamellam dealbat, et tetro odore, instar allii, nares ferit. Vid. HENRICVS *ab* HEER, *Spada Cren. de Prob. Aqu. miner.* Et refert FORESTVS, *l. 18. obs. 28.* familiam propemodum integram, uino per arsenicum intoxicato, successiua morte periisse. Sic Hispanis in Ponto fluuius, referente VITRVVIO, a capite profluit, circiter millia quadraginta, sapore dulcissimo, sed deinde permixtus riuulo, per Sandarachae mineram emananti, tota fluminis magnitudine rdditur amarus. Cuius certe naturae riuulis, quidam Ingriae est, *Swinkowa* dictus, qui tam corrosiuus, ut bruta, inde potantia, statim enecet, ranamque, uiuacissimam licet bestiolam, post paucas conuulsiones, festina morte condemnet. Et, si non arsenicali, saltem alio metallico uitriolo grauidus erat fons iste, qui apud Parthos, Antonii milites, inde bibentes, torminibus statim uentris et siti uexabat, ut memorat PLVTARCHVS, *in Vit. Anton.*

Thes. 43. Sic refet BRVYERINVS, *de Re Cib. l. 16. c. 17.* quod, cum Franciscus I. Rex Galliae, ad Monspessulum, Narbonensis Prouinciae urbem, una cum Annibaldo, maris praefecto uenationem iustituisset, famulus

Anni.

Annibaldi, sitim ex itinere et cursu contractam, sedaturus, fontem quendam hausit, moxque exquisitissimis doloribus correptus, eiulauit. Rex, cognito hoc, curiosioris Princeps ingenii, quosdam mittit, qui fontem considerarent, et probarent. Illi uero linteum duntaxat candidum aquae intinxerunt, quod exinde luteo colore adspersum est. Princeps, uiso linteamine, aquam per metalla transire, atque hinc colorem, saporem et uim exitialem referre, optime censuit. *i*) Nostram quoque patriam exitialibus pariter scatere aquis, cum tota fera sit metallifera, mihi dubium non est, licet non adeo adcurate sint descriptae: ego tamen plurimas nominare possem.

Thes.

i) Similia his sunt, quae SENECA de aquis in Thessalia, circa Tempe, aliisque, *Nat. quaest. lib. 3. cap. 25. ed. cit. p. 734.* refert, scribens: Est autem noxia aqua in Thessalia circa Tempe, quam et ferae, et pecus omne deuitat: per ferrum et aes exit: tanta uis illi inest, etiam dura molliendi: nec arbusta quidem ulla alit, et herbas necat. Quibusdam fluminibus uis inest mira; alia enim sunt, quae pota inficiunt greges ouium, intraque breue tempus, quae fuere nigrae, albam ferunt lanam, quae albae uenerunt, nigrae abeunt. Hoc etiam in Boeotia amnes duo efficiunt, quorum alteri ab effectu Melas nomen est, uterque ex eodem lacu exeunt, diuersa facturi.

Thes. 44. Si aqua praeterfluens ex *Antimonii* minera aliquid sibi adfricuit, ab alkali iniecto rubescit, floresque spargit rubentes et foetentes. Si ex *Argenti* metallo aliquas sibi acredines aqua abrasit, sale communi soluto, praecipitatur in albedinem. *Cuprea* uolatilibus et urinosis in coeruleum uergente colore, tam certo experimento indicatur, ut unius grani uel pars aliqua libram unam eiusmodi cuprealis aquae non relinquat intactam, sicut apud nob. BOYLE, *de Mira Subtil. Effluu. c. 3.* unum cupri granum tincturam dedit, pondus eius uicies octies millies quingenties tricies quater (28534) superantem. *Ferrea* gallis nigrescit, et omnibus adstringentibus; sulphure uero admixto, ut salutaris illa in quibusdam acidulis et thermis, subnigre purpurascit. Et uidetur sane crasis optima plurium thermarum consistere in sulphure, per nitrum alkalescens soluto.

Thes. 45. *Aquam Stanneam* solutio auri prodit, non secus ac *Aurea*, quae tempestate hac nostra, ut IVVENALIS, *Sat. 6.* de foeminis pudicis exclamauit:

Rara auis in terris, nigroque simillima cycno.

Per stannum colore atro - purpureo cognoscitur. Tum *Plumbei* canales in aqualiculis et puteis saepe dysenteriae causa fuerunt, dum scilicet cerussam abradit, quae deinde latera intestinorum perfricat, quamuis hoc neget CAMERARIVS, *Memorab. Med. Cent. 9. partic.* 71.

71. Ceruſſa uero talis albore aquae ſaepe proditur, ſaepe oleo tartari per deliquium ſoluti praecipitatur. Rurſus *Sulphuream*, ſaturni ſacharum detegit, et lunae ſolutio, quae nunc ſubnigreſcit, reliquis uero metallicis humoribus infuſa, prout ſaturni ſal, albeſcit. Odor ipſe foetidus ſulphureus multum quoque huc facit.

Theſ. 46. Liquor Aluminoſus, praeterquam quod guſtu adſtringente ſatis pateſcat, per ſalia alkalina fixa et uolatilia in magma uiſcidum mutatur. *Calcea* uero, multis in locis obuia et frequentiſſima, ab alkalibus, inſtar nebulae, tantum uariatur, ſed fortius paullo cum urinoſis: Mercurium uero praecipitatum colore albo repraeſentat. Acida porro calcem pronunciant: ſoluta namque in acido menſtruo luna, turbidam reddit aquam calceam et fuſcam; cum oleo autem uel ſpiritu uitrioli alte coeruleſcit. Reagentia uero dicta, ut ſyrupus uiolarum, ſicuti cum alkalibus, uirideſcunt: torna ſolis coeruleſcit, non tam praecipitatione aliqua, quam uariatione coloris. Nam ſyrupus uiolarum, praedominans alkali, torna autem ſolis, acidi ſuperpondium oſtendit.

Theſ. 47. Et forte ex his allatis, uariisque aliis, ob breuitatem praetereundis, colorum uariandorum artificiis, famoſi iſti praeſtigiatores, et *ὑδροπόται* ſua deſumſerunt, qui aqua fontana copioſe pota, fucum facere ſolent credulae plebi, euomendo in uitra hinc inde diſpoſita uariorum

riorum

riorum colorum liquores; uitris ſcilicet, in quae pura proiicitur ex uentriculo aqua, uel leuiſſime aliqua ex praedictis, aliisue, tinctura, medicatis, et delibutis.

Theſ. 48. Interdum tamen acidum quoddam occultum, aquis inexiſtens, hiſce ſupra allegatis experimentis non cedit, ſed alia ratione detegi oportet, ſi uel in minima copia adſit. Manifeſtatur itaque per ſolutionem colophonii, picis reſinaeue, cum ſale tartari, uel nitro fixo, rite iuſtitutam. Fit autem iſta ſolutio, ſi colophonio puluerem ſalis tartari uel cinerum clauellatorum admiſces, in aqua diu coquis, et deinde per emporeticam chartam calens adhuc liquidum filtras. Alias per ſolutum ſulphur, idem obtinebis, ſi uni huius parti puluerisatae et liquefactae, duas calcis uiuae portiones admiſcere uolueris, atque exinde per aquam puram coquendo, et filtrando, lixiuium impetrare atque elicere. Mira hinc exſurgunt phaenomena; nam, cuicunque liquori infuſa fuerit haec ſolutio, uariatur, praeter illos, qui calcem ferunt, ipſique calci homogeneum limum, ut teſtacei et lapideſcentes facile quidam liquores: acidum autem, foetido odore proditur; alkali, uariatione coloris. Prout haec omnia, poſt multos alios, nuperius demonſtrauit in paraſceue actorum laboratorii chymici Regii Stockholmenſis, Chymicus celebris, nobiliſſimus DD. VRBANVS HIERNE, magni Regis et Reginae quondam auiae archiater meritiſſimus.

Sed possunt in aquis uariis uaria et pene infinita adhuc esse particularum noxiarum genera, quas nullo adhuc cognito artificio detegere ualemus.

Thes. 49. Memorantur quoque *aquae inebriantes*, forte a sulphure quodam soluto, quod narcosin inducit. Talem ferebat aquam Lyncestis, amnis, de quo sic OVIDIVS, *l. 15. Metamorph.*

Hinc fluit effectu dispar Lyncestius amnis,
Quem quicunque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quam si mera uina bibisset.

Fieri hoc interdum ex locis, myrto palustri narcotico obsitis, per quae decurrit aqua, nullus dubito, cum ipse hoc expertus sum, non solum odorem myrti, sed aquam ipsam, dulce quid sapientem, ebrietatem induxisse. Et, sicut inebrieantes aquae perhibentur, ita quoque, qui furorem inducant, potae. Sic NASO, *lib. 4. Fastor.* inter Cybelen et Celaenas, amnem fuisse, refert, Gallum nomine, huius naturae. Ita autem canit:

Inter — uiridem Cybelen, altasque Celaenas,
Amnis it, insana, nomine Gallus, aqua:
Qui bibit inde, furit, procul hinc discedite, quîs est
Cura bonae mentis. Qui bibit inde, furit.

Parili

Parili modo *soporiferae lymphae* Poetis canuntur, quas inter maxime memorabilis fuit illa fluminis Lethaei: quamquam, qui adhuc isto nomine solus remansit, memorabilis in Wermelandia fluuius, ingens et profundus, *Leethstroemen* dictus uulgo, istam uirtutem non habeat, ostendente RVDBECKIO, eundem esse hunc, quem ueteres sub Lethaei fluminis nomine comprehenderunt.

Thes. 50. Addam de puteis illud PLINII, *l. 31. c. 3. Depressis puteis sulphurata, uel aluminosa occurrentia, putearios necant. Experimentum huius periculi est, demissa ardens lucerna, si extinguatur.* Sed interdum foetida, interdum aer nimium grauis, uitam eripit, ac suffocat. Sic contigit Stockholmiae, Ao. 1707. d. 14. Iunii, ut quidam famulus, delapsam situlam, ex puteo quodam, in balneorum platea, suburbii Borealis, nostris *Badstugugatan*, auferret, sed in medium puteum proueniens, decidit exanimis. Alter prosilit famulus, alterum subleuaturus, sed pariter mortuus in priorem prolabitur. Superuenit et tertius, ciuis ueredarius, qui parili modo occidit. Huius famulus, herum subleuaturus, superuenit, sed in scalis constitutus, nisi ascendisset ex momento, mortuus quoque et ille fuisset. Tam perniciosus sentiebatur halitus. Puteus decem ulnas Sueci-cas in profunditate habebat, aqua uero contenta uix unam cum dimidia ulnam superabat. Perfossus

foſſus erat ſuperiori anno, et lapide ſtratus, anguſtus, aſſeribus in ſuperficie contectus, dulcem ferens et rubidulam aquam. Soli natura paludoſa, ſed ab annis tribus uario quisquiliarum genere refertum, et aequatum.

Theſ. 51. Ego uero huius repentinae cauſam mortis, non adeo quidem uenenatum, et ex putrefactione quisquiliarum ortum halitum, exiſtimauerim, ſed aerem ipſum, terra contentum, atque hiemali tempore una concretum, iam uero ex ſolis ardore, menſe demum Iunio, in noſtro Septentrione liquefactis omnibus, ſolutum, et libertati redditum, grauem ualde, pulmones conſtrixiſſe, ut ſpiritus ſit praecluſus, et ſanguis ſic in momento ſtiterit. Quod ad credendum non ſolum exinde ducor, quod putei dominus, tribus ante ſeptimanis, ex ſcala reſtiaria, non ſolum impune, et ſine ullo halitus ſenſu, deſcenderit ad excipiendam aliam ſitulam, ſed et quod puteorum foſſores, non audeant nouos intrare puteos, tempore aeſtiuo, priusquam ollam carbonibus uiuis repletam immiſerint, ut ſic halitus, et aer grauis, liberentur, et exeant. Putei ergo arcte claudi non debent. Sed forſan in hoc argumento fallor: *neque enim omnium rerum adferre poſſe cauſas, minus mirum eſt, quam conſtare in aliquibus,* iuxta PLINIVM, *l.1.c.12.* Et HIPPOCRATES, iam ultimo ſenio confectus, *in Epiſt. ad Democritum,* ſic queritur: *Ego ad finem medicinae non*

non perueni, etiam ſi iam ſenex ſim. Atque eſt exiguum ualde, quod in morborum initiis intelligimus. Ideoque bene GALENVS, *l. 2. de Criſib.* morborum incipientium naturam, herbis nuper pullulantibus adſimilauit, quas nonniſi plurimum expertus et peritiſſimus Botanicus cognouerit.

CAPVT VIGESIMVM TERTIVM.

Monita quaedam, rationalem Theoriam et Praxin Medicam reſpicientia, continet, eoque ſimul auctor ſe excuſat, et commendat.

Theſ. 1. Antequam ad finem tendam, hoc moneo cum HIPPOCRATE, *Epidemiorum lib. 6. Sect. 2.* quod nihil temere affirmandum, nihil contemnendum ſit. Magna enim artis pars eſt, pronunciante eodem, *de diebus iudicatoriis, n. 1.* de his, quae recte ſcripta ſunt, conſiderare, ac iudicare poſſe. Atque HIPPOCRATES olim, *lib. de arte, n. 1.* ſibi optat, inuenire poſſe aliquid, quod ante cognitum non eſſet, ſemiperfectaque poſſe perficere. Quod mihi magis optandum eſſet, medico iuueni, et in una ſolummodo artis uniuerſae particula ſcribere uolenti. Praeclare autem idem, *lib. 1. de Diaeta*, aſſerit, nullum reprehendendum eſſe, quod inuenire non potuerit, ſed omnes lau-

laudem mereri, qui inueſtigare aliquid conati ſint,

Theſ. 2. Tantum tamen abeſt, ut ea, quae ſuperius a me de uenenorum in corpus agendi ratione ſupponuntur, cuiquam pro apodictice ueris obtrudere in animum induxerim unquam; ſed tantum uolui communicata, ac talia, quae appareant non coactam habere uerisimilitudinem, nec mechanicis legibus, experimentis et obſeruationibus prorſus incongrua. Adeo enim, ut pulchre PHAEDRVS ait, *Praefat. lib. 4. Fabul.*

Non ſemper ea ſunt, quae uidentur, decipit
Frons prima multos, rara mens intelligit,
Quod interiore condidit cura angulo.

Theſ. 3. Quando uero per continuatam aliorum experientiam, et meam qualemcunque, certiora fui edoctus, meos hoſce ingenii luſus, et Leydenſia praeſertim, ac naualia tandem otia, paratus ſum uel omnino immutare, uel aliorum maturatioribus collatos combinatosque lucubrationibus, ſeueriore adhuc quondam adhibenda nouacula, pleniores reddere, ac magis politos, poſtquam iam mihi poſt tot pauperioris fortunae toleratas moleſtias atque aerumnas, quibus, tanquam alter apud ALCIATVM, *Embl.* 15. *l.* 1. iuuenis, ſiniſtram licet alis idoneis inſtructus, plus quam ſaxo ponderoſo dextram ſemper deprimebar, optatus aliquando per Diuinam Gratiam

cla-

- - *clarescit dies,*

Ortuque Titan lucidus croceo subit.

ut SENECAE sunt uerba, *in Herc. Fur. Act. 1.* Sed idem mihi forte dicendum, ac Nestori Homerico, *in Iliadis*, quam nunc inclusam fuisse ferunt, *l. 4.* qui consilio animoque pollebat, in ordinandis copiis, uiribus tamen et corpore deficiens, inquit:

ἀλλ᾽ οὔπως ἅμα πάντα θεοὶ δόσαν ἀνθρώποισιν.

Dedit enim Creator quasi *documentum, nimio robore membrorum, uigorem mentis bebescere, quasi abnuente natura utriusque boni largitionem, ne supra mortalem sit felicitatem, eundem, et ualentissimum esse, et sapientissimum*, uerba sunt VALERII MAXIMI, *l. 9. c. 12.*

Thes. 4. Et, licet phaenomena praecipitationum certo naturae ingenio ac perpetua et interrupta serie celebrentur, modos tamen, et fiendi rationem, per me non sustineam explicare; cum potius fatear, me non adhuc inuenisse, in quo tuto acquiescam. Quidquid enim hic uel particularum uariis formis, figuris, aut molibus, tribuitur, illud certe, quamuis ingeniose quidem disputari possit, dubio tamen non caret; et in minimis naturalibus perscrutandis, necesse etiam est, imbecillitatem humanam errare, ac coecutire. Namque, ut Cl. PITCARNIVS, *Diss. 3. §. 25. p. m. 60.* uerissime differit, *Medici non semper existiment, se rite defunctos problema-*

te, poſtquam, ad eius ſolutionem, inuocauerint omnifarias figuras, aetheremque ſubtiliſſimum, ſalium hoſtile genus, et corpora, nequidem nomine tenus nota, motusque inteſtinos, et cetera glorioſae ignorantiae nomina.

Theſ. 5. Equidem ualet adhuc, et ualebit etiam per continua futurorum annorum ſecula, quod olim apud Comicum, Demea dixit, *in Adelphis, Act. 5. Sc. 4.*

Nunquam ita quisquam bene ſubducta ratione ad uitam fuit,
Quin res, aetas, uſus, ſemper aliquid adportet noui,
Aliquid moneat, ut illa, quae te ſcire, credas, neſcias,
Et, quae tibi putaris prima, in experiundo repudies.

Quod et in pluribus locis huius mei tractatuli uidere eſt, ſi meliora uero peioribus, uel peiora melioribus ſucceſſerint, iudicent Lectores aequi bonique. Ego namque bona quidem fide illud FLACCI, *ſermon. l. 1. Sat. 10.* mecum cogitaui:

Saepe ſtylum uertas, iterum, quae digna legi ſint,
Scripturus. - -

Namque, ſecundum TACITVM, *Annal. l. 3. c. 55. Forte* rebus cunctis ineſt quidam uelut orbis,

orbis, ut, quemadmodum temporum uices, ita morum uertantur, nec omnia apud priores meliora, ſed noſtra quoque aetas multa laudis et artium imitanda poſteris tulit. Et in omnibus erratis meis, a doctioribus cupio doceri, opinionumque commenta ſemper, quoad uiuam, ſuſpecta tenebo, niſi quae ſana ratione et mathematicis ſuffulta fulcris fuerint. Adeoque ut olim Pallas, in anum transformata, Arachne apud NASONEM, *l. 6. Metamorph.* dixit:

- - Non omnia grandior aetas,
Quae fugiamus habet; ſeris uenit uſus ab annis.

Theſ. 6. Hac denique ſpe mentem noſtram ſolamur, plurimis ſuperiori atque hoc etiam ſeculo naturae operibus enodatis, multa alia per diuinam gratiam, uirorumque celebrium aſſiduam experimentis nauandam operam, naturalium rerum arcana, atque ipſa forſitan illa, ad quae nunc hallucinamur, et ſtupemus, detectum iri myſteria. Quos inter, cui multum certe in hoc negotio debere me, ingenue fateor, ſumma cum animi ueneratione nominatum uolo, celeberrimum D. D. Hermannum Boerhaue, Profeſſorem Leydenſem, alterum Hippocratem, Medicum Geometram, et Mechanicum noſtri temporis longe ſollertiſſimum. *Eſt enim*, PLINIO dicente, in *Praef. ad Veſpaſ. benignum, ut arbitror, et plenum igenui pudoris, fateri,*

per quos profeceris. Et certe, idem hic exclamo, quod Didoni Aeneas, *lib. 1. Aeneid.*

In freta dum fluuii current, dum montibus umbrae
Lustrabunt, conuexa polus dum sidera poscet,
Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt.

Cuius uiri scripta, ad rigores expensa mathematicos, nunquam satis demirari et celebrare possum, exspectans uehementer de uiribus medicamentorum tractatum. Sed, si fatorum iniuria hunc nobis eriperet, ut aliquo modo desiderantibus adsim, in publicum dare constitui illa, quae sub praelectionibus publicis calamo comprehendere ualebam, quamuis fatear, ad hanc Medicinae partem, sicut ad absoluendam Coam Venerem, ab Apelle inchoatam, solum Apellem, ita solum huic negotio HERMANNVM sufficere BOERHAVE.

Thes. 7. Nam, qui suas particulas, nunc has, nunc alias, crepant, atque sua inuenta, sua machinamenta uenditant ignaris, nae illi mihi magis scurrae Plautinae dicendi sunt, quam Medici graues, et rationales. Quia hi sunt, ut PLAVTVS, *Trinum. Act. 1. Sc. 2.* inquit:

Quia omnia se simulant scire, nec quicquam sciunt.
Quod quisque in animo habet, aut habiturus est,

est, sciunt.

Quod in aurem Rex Reginae dixit, id sciunt.
Falso n' an uero laudent, culpent, quem uelint,
Non flocci faciunt, dum illud, quod lubent, sciant.

Et clarissimus GVALTERVS HARRIS, *de Morb. Infant. p. m.* 12. in theoriam hodiernam sic declamat: *Etenim omnes istae perbellae speculationes, et iuniorum animis lasciuientibus, perinde ac Poetici uolatus, semper admirabiles, saepissime nuspiam existunt, nisi in ipsa inuentoris phantasia, atque etiam ab iis, qui Praxi Medica minus omnium feliciter ualent, haud raro solent excogitari.* Atque hic diuerse sentientium impetus partim ab inuidia prouenit, ut sua sic Praxis felicius eat, iuxta HESIODVM, *lib.* 1. *Op. et Dier.*

Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων,
Καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.

Thes. 8. Et, si quid tentamine hoc in publicum contuli boni, pergratum erit. Apes tamen quodammodo imitatus sum, quae uagantur per diuersa pratorum spatia, et flores carpunt, deinde, quidquid attulere, disponunt, ac per fauos diuidunt, et succum uarium in unum saporem mistura quadam et proprietate spiritus sui mutant. Id quoque ingenue fateor, quod candide omnia dicantur; *ratus quantulam*

lamcunque in hoc scientiae genere accessionem, etsi nihil magnificentius, quam odontalgiae et clauorum, pedibus innascentium, curationem edoceat, longe maximi faciendum esse, prae inani subtilium speculationum pompa, ac leuicularum rerum notitia, quae fortasse Medico, ad abigendos morbos, non magis ex usu futura est, quam Architecto, ad constituendas aedes, Musicae artis peritia, uerba sunt SYDENHAMI, antiquae uirtutis et fidei uiri, *Obs. Med. circ. Acut. Sect. 2. cap. 2.* Quamuis in hoc tam delicato, et Aristarchis pleno seculo, nihil placere potest, iuxta FLACCVM, *de Art. Poet.*

. . . . Quod non
Multa dies, et multa litura coercuit, atque
Perfectum decies non castigauit ad unguem.

Thes. 9. Ideoque, ut dicam, posteriores hae curae diu latuerunt, ut retractarentur, et lamberentur in foetum pulchriorem. Si enim ita fiant, iuxta eundem ibidem.

. . Nonumque prematur in annum
Membranis intus positis, delere licebit,
Quod non edideris. Nescit uox missa reuerti.

Ego namque ingenio illo non sum, quo Q Haterius, senatoria familia, eloquentiae, quoad uixit, celebratae, qui, dicente TACITO, *l. 4. c. 61. impetu magis, quam cura, uigebat: utque aliorum meditatio et labor in posterum ualescit,*

sic

ſic Haterii canorum illud et profluens cum ipſo ſimul extinctum eſt. Multa tamen hic dari impolita et ſqualida, non diffiteor; iuxta enim querelam Silenii Plautinae, *Ciſtell. Act. 1. Sc.*

Immundas fortunas aequum eſt ſqualorem ſequi.

Theſ. 10. Verum enim uero, quid eſt, quod aeternitati exilem laborem, et tenui fortuna enatum, conſecret? cum ſecundum Vatem Venuſinum, *Epiſt. 19. l. 1.*

Nulla placere diu, nec uiuere carmina poſſunt,
Quae ſcribuntur aquae potoribus.

Sed fortaſſis erunt aliqua, quae ſuos habebunt amatores. Et fateor, multa mihi haec conſtitiſſe cura, et ſedula obſeruatione naturae geometrizantis, praeſertim in inſula Birkenſis noſocomio militum naualium Sarinpeenſi, Ao. 1709. et 1710. ubi uarios morbos, acutos, et chronicos, curabiles, et non curabiles, uidere, iisque manu et uoce Medicinam facere pro re nata, et quod Diuinae Bonitati unice adſcribendum eſt, plurimos ſanitati reſtituere contigit. Vbi et illud datum eſt obſeruare, quod morbi epidemici unius anni, non fuerint ſimiles morbis alterius anni epidemicis, curandi praeſertim ratione. Non tamen deerunt, qui hoſce culpabunt bonae mentis conatus: namque bene PLAVTVS, *Poenul. Act. 3. Sc. 3.*

Eſt

Est thesaurus stultis in lingua situs,
Vt quaestui habeant male loqui melioribus.

Thes. II. Equidem opinionum commenta, et chimaeras, quae nullo infixa fundamento saepe pro ueris uenditantur, adscitis in probationem undecunque rationibus, quantum potui, euitare conatus sum; illa uero, quae lucem hisce foenerari uidebantur, attuli. Et, si quid ueri hisce inerit pagellis, gloria ad illas redundabit, ex quibus mutuatus sum: etiam ad me forsan leuis gloriola, quidquid iaculetur unquam liuoris morsus. Dixit enim bene PLINIVS Iunior, *Epist. 5. l. 3. nullum esse librum tam malum, ut non aliqua parte prodesset.* Perinde autem est cum theoriis, modo in morborum praxi conueniamus. Namque cum Cl. SYDENHAMO, *Epist. 1. ad D. Brady, non uerebor dicere, quod Medici cura omnis atque industria, in expiscanda morborum historia, iisque remediis adhibendis, quae experientia indice, ac magistra, eosdem ualent depellere, debent collocari, obseruata tamen ista medendi methodo, quam recta ratio, non speculationum commentis, sed trito et naturali cogitandi modo innixa, ei dictauerit.* Quare, ut postea loquitur: *ad Experientiae leges et normam nisi exerceatur medicina, eam prorsus exulare, satius esset; luditur enim, quod aiunt, de corio humano plus satis, cum hinc empyrici, neque morborum historiam,*

nec

nec methodum medendi, callentes, et receptis tantum freti, isthinc Sciolorum uanissimi, spem omnem in affectato artis ambitu, et speculationibus utrinque pari fere momento disceptatis ponentes, quasi iunctis uiribus, maiorem edunt stragem, quam ederent morbi, eorum destituti auxilio.

Thes. 12. Veritas, Mathematico suffulta fundamento, aeterna est, et permanens. Sed multa alia opinionum fuere commenta, quae suis celebritatem inibant seculis, nunc uero obsoleta iacent et uilia. Et

Vt sunt humana, nihil est perpetuum datum,

Quemadmodum PLAVTVS, *Cistell. Act. 1. Sc. 3.* loquitur. Neque ullus unquam calumniandus est, ex ueteribus Medicis, nec ullus praeter decorum ex recentioribus laudandus. Nec Paracelsus ideo, quod quaedam igne confecerit medicamenta, Medicorum Monarcha dicendus est, ut fecere quidam, nec ideo, quod aurum conficere potuerit, ut quidam ipsi imputant, nisi forte fuit aurum comicum PLAVTI, *Poenul. Act. 3. Sc. 2.*

Macerato quo *pingues fiunt auro in Barbaria boues.*

Thes. 13. Sed dicet forte aliquis, se depictum in hac tabella, et sicut olim Pacuuius, ACCIO PLAVTO, Tragoediam suam, *Atreum*, legenti, dixit, sonora quidem et grandia esse, quae scripsi,

scripsi, sed uideri tamen ea duriora paulo et acerbiora. At tum respondeo cum Accio, ita esse, sed meliora fieri, quae deinceps scribam. Quod enim in pomis est, idem esse aiunt in ingeniis. Quae dura atque acerba nascuntur, post fiunt mitia et iucunda. Sed, quae gignuntur statim uieta et mollia, atque in principio sunt uuida, non matura mox fiunt, sed putrida. Ergo dies atque aetas omne ingenium mitificat. Et uideri potest hanc in rem GELLIVS, *Noct. Attic. l. 13. cap. 2.*

Thes. 14. Et, si quis contendat, me frustra alicubi aliorum oppugnasse sententias, nigraeque succo loliginis, aut aerugine mera adspersisse, id quidem libenter fateor, et ingenue dico, me ipsorum mentem non aliter percepisse. Hinc a me forte responderi potest, quod SOCRATES olim, cum obscurum Heracleti librum legisset: *ἃ μὲν συνῆκα, γενναῖα· οἶμαι δὲ καὶ, ἃ μὴ συνῆκα.* Id tamen omnibus conatus sum uiribus, ut ab illorum starem parte, qui ueritates, mechanicis, geometricisque legibus innixas, inculcant; non aliter, ac qui odora pigmenta conficiunt, ante omnia curant, ut nullius odoris sint propria, quae condiuntur, confusis uidelicet et bene mixtis omnium succis odoraminum in spiramentum unum. Meliora uero faciet, qui, iuxta IVVENALEM, *Sat. 13.*

. . . Gallinae filius albae,
Nos uiles pulli, nati infelicibus ouis.

Thes.

Thes. 15. Equidem multi dantur Medici, qui forte fortuna accesserunt ad naturae scrinia, per ignem detegenda, fauenti quorundam gratia, rerum gerendarum neruos abunde suppeditantium. Sed illi ipsi putent, se non solos naturam possidere in manu, quin quoque a minorum gentium diis arcana eius contrectentur, nec omnia illa uera esse, quae pro auctoritate, tanquam pro aris et focis pugnantes, uenditant, cum in ueri inuestigatione nullius uiri auctoritas ualeat, sed pertinax labor, et solertia emaculata uerae Philosophiae fundamentis superstructa. Sed, ut loquitur Plautinus Tyndarus, *Capteiu. Act.* 2. *Sc.* 2.

Est profecto Deus, qui, quae nos gerimus, auditque et uidet.

Thes. 16. Sunt profecto praeterea Medici, qui externo habitu nihil nisi Cinnama redolent, fimbriatisque superbiunt uestimentis. De quibus uere cum IVVENALI dicere possum, ex *Sat.* 6. quod

Purpure uendit
Causidicum.

Nescio tamen quo fato tales plus ab aegris aestimentur, ac illi, qui maiorem et doctrinam et experientiam sub uili palla recondunt, aegris prorsus quibusdam, sicut caussidicos olim Romanis, Medicum ex corporis ornatu aestimantibus. De quo sic paulo infra pene lusit idem Satyricus:

Respicit hoc primum, qui litigat, an tibi serui
Octo, decem comites, an post te sella, togati
Ante pedes. Ideo conducta Paullus agebat
Sardoniche, atque ideo pluris, quam Gallus agebat,
Quam Basilus. Rara in tenui facundia panno.

Thes. 17. Et, si permissum fuerit, quod tamen praecauerunt, tales, per aliquos Medicinae campos, deducere, examinando, nusquam se inuenient, nec aliud, quam uerbosam stoliditatem, prae se ferent, non absimiles Alcibiadi, ob agros superbienti, sed cum SOCRATES mappam Geographicam protulisset, et Atticam quaerere regionem iussisset, suosque ibidem fundos, tantam superbiam creantes, Atticam quidem inueniri, respondenti, sed suos nuspiam agros. Ad quae SOCRATES, ἐπὶ τούτοις μέγα φρονεῖς, ὅιπερ οὐδὲν μέρος τῆς γῆς εισὶ, ut AELIANVS habet, *Var. Hist. l. 3. c. 23.* Sic Menecrates, Medicus, Philippo, Macedonum Regi, scribens, ex superbia sic orsus est: Philippo, Menecrates, Iupiter, salutem. Ad quae rescripsit Philippus: Menecrati sanitatem! consulo, ut ad Anticyram te conferas, prout idem memorat, *lib. 12. c. 51.*

Thes. 18. Nec ignarus sum despectui uulgo haberi Medicum, cui non auctoritatem canities et longior aetas conciliauit. Ob quam uenerandam canitiem quidam Medici putant omnia se scire; hinc tam arrogantes euadunt, inuidique,

que, ut nullum alium, praesertim ex iunioribus, in consiliorum societatem admittant, cum quadam nasi crispatura respuentes, nunquam animo meditati, hoc uerissimum esse MENANDRI, Comoedi;

Ουχ αἱ τρίχες ποιῦσιν αἱ λευκαὶ Φρονεῖν.

Solo enim senio superbiunt, re quidem maxime optabili, ac ueneranda, sed ueterum opinionum maxime tenaces, et noua inuenta tumide fastidientes. Nullus tamen in me reperiet, aut ad fingendas nouitates, procliuitatem, aut in anticipatis opinionibus, obnixe retinendis, pertinaciam. Et forte de quibusdam illorum bene dixeris, paucam cerebro sapientiam, capillis nullam inesse, iuxta illud ANACREONTIS, Poetae Graeci, et, ut uolunt, antiquissimi, *Carmin.* 47

Τρίχας γέρων μὲν ἐςὶ
Τὰς δὲ Φρένας νεάζει.

Thes. 19. Et adhuc memini, me nonnullorum non effugisse inuidiam, licet non celeri, sero tamen pede, eorum Nemesi, quam claudam fecerunt Poetae, secuta, propter nonnulla contra eorum mentem de efferuescentiis et praecipitationibus scripta. Erant enim illi taciti sermones uenturarum fortunarum,

ceu flamina prima,
Cum deprensa fremunt siluis, et coeca uolutant
Murmura, nautis uenturos prodentia uentos.

ut cum VIRGILIO loquar, *lib. 10. Aeneid.* Sed bruta, et e pelui uenientia nihili ſunt aeſtimanda fulgura. Namque, ut FLACCVS olim, *Carm. l. 2. Od. 10.*

Sperat infeſtis, metuit ſecundis
Alteram ſortem bene praeparatum
Pectus. Et ut alibi, *Lib. 1. Epiſt. 1.*
Hic murus aheneus eſto:
Nil conſcire ſibi, nulla palleſcere culpa.

Adeone uerum eſt illud CALCHANTIS, Graecorum uatis, qui, ut eſt apud HOMERVM, *Iliad. l. 1.* Achilli, conſilium ab eo petenti, reſpondit, iram extimeſcens Agamemnonis

Κρείσσων γὰρ βασιλεὺς ὅτε χώσεται ἀνδρὶ χέρηϊ,
Εἴπερ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ
Ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον ὄφρα τελέσσῃ
Ἐν στήθεσσιν ἑοῖσι.

Huc quoque quadrat, ut totus appareat locus uermiculatus, illud Plautinum, *Poenul. Act. 3. Sc. 6.*

ita ſunt iſti noſtri diuites:
Si quid bene facias, leuior pluma eſt gratia;
Si quid peccatum 'ſt, plumbeas iras gerunt.

Theſ. 20. Verum enim uero, contra omnes maleuolos et obtrectatores maſcule me per Diuinam Gratiam tuebor, quemadmodum canit Poeta, Latinorum uenuſtiſſimus, *lib. 7. Aeneid.*

Vt

Vt pelagi rupes, magno ueniente fragore,
Quae se se, multis circum latrantibus undis,
Mole tenet; scopuli ne quidquam et spumea circum
Saxa fremunt, laterique illisa refunditur alga.

Et licet, Deo sic uolente, magnisque Patronis, ad Medicinam Heraldicam non admittar, sorte tamen mea contentus uiuam, exclamans cum SENECA, *Thyest. Act.* 2.

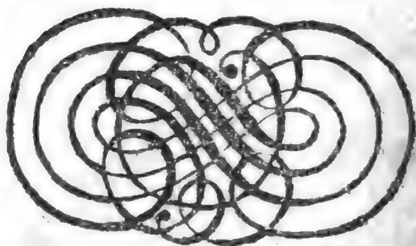
Stet, quicunque uolet, potens,
Aulae culmine lubrico,
Me dulcis saturet quies;
Obscuro positus loco
Leni perfruar otio.
Nullis nota Quiritibus
Aetas, per Tacitum fluat.
Sic, cum transierint mei,
Nullo cum strepitu, dies,
Plebeius moriar senex,
Illi mors grauis incubat,
Qui notus nimis omnibus,
Ignotus moritur sibi.

Thes. 21. Sed longius me impetus trahit, prouocante materia. *Felicissimis itaque opulentissimisque plurimum aestus subest, minus-*

que ſe inueniunt, quo in maiorem materiam inciderunt, qua fluctuarentur, uerba ſunt SENECAE, *de Benef. l. 5. cap. 12.* Haec autem ſunt, quae hac uice in nobile de Venenis Argumentum commentari uolui, ſi Deus uitam uiresque conceſſerit, plura forſitan ſequentur, poſtquam intellexero, haec ipſa lucem ſuam meruiſſe. Concludam itaque cum FLACCO, *Epiſt. 6. lib. 1.*

Viue, uale. Si quid nouiſti rectius iſtis,
Candidus imperti; ſi non, his utere mecum.

TANTVM.

IN-

INDEX RERVM ET VERBORVM.

A.

Affectus

B.

Belli-

C.

Cada-

Capitis

Ceruus

D.

E.

G.

Gau-

I.

Inſtru-

Luis

Mer-

Mor-

N.

O.

Opium

Opia-

P.

Q.

R.

Semi-

V.

Vene-

